George ERDELI

Melinda CÂNDEA
Cristian BRAGHINĂ
Silviu COSTACHIE
Daniela ZAMFIR

DICȚIONAR de GEOGRAFIE UMANĂ

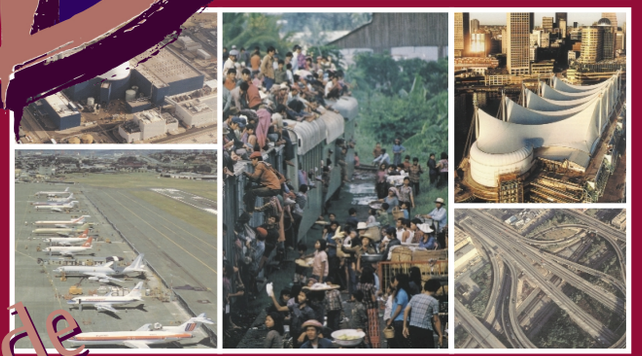

CORINT

DICȚIONAR DE GEOGRAFIE UMANĂ

DICTIONARE & ENCICLOPEDII CORINT

Lucrarea, prima de acest gen
din ţara noastră, este concepută
ca un instrument
de informare complexă, oferind specialiştilor
din domeniu, celor din ştiinţele înrudite şi publicului larg
o imagine exactă asupra noţiunilor utilizate în geografia umană.
S-a încercat definirea concisă, clară şi corectă
a peste 3000 de termeni, pentru ca acest dicţionar să constituie
o sursă accesibilă şi eficientă de cunoaştere.

ISBN: 973-9413-76-5

Redactor: OCTAVIAN CISMA{

Tehnoredactor: DANIELA DIACONESCU

Cartograf: ELENA GRIGORE

Coperta: WALTER RIESS

Editura CORINT
Str. Prof. Ion Bogdan nr. 19
Sectorul 1, Bucure[ti
Tel./Fax: 211.97.66; Tel: 210.70.86

I.S.B.N. 973-9413-76-5

Toate drepturile asupra acestei edi]ii sunt rezervate Editurii CORINT.

GEORGE ERDELI
MELINDA CÂNDEA
CRISTIAN BRAGHIN |
SILVIU COSTACHIE
DANIELA ZAMFIR

DICŢIONAR
DE
GEOGRAFIE UMANĂ

Coordonatori:
Prof. univ. dr. George Erdeli
Prof. univ. dr. Mihai Ielenicz

CORINT
Bucureşti, 1999

amer. - american\
cca - circa
cuv. - cuvânt
d.Hr. - dup\ Hristos
engl. - englez\, englezescul
ex - exemplu, exemple
expr. - expresie
fig. - figurat
fr. - francez, fran]uzescul
germ. - german\, germanul
gr. - greac\, grecescul
`.Hr. - `nainte de Hristos
jud. - jude], jude]ul
lat. - latin\, latinescul
lb. - limba
loc. - locuitor(i)
n. - n\scut
p. - pagina
Pen. - peninsul\
pers. - persoane
pl. - plural
reg. - regionalism
Rep. - republic\
Sin - sinonim(e)
span. - spaniol
[.a. - [i altele

Simboluri

Å - angström
°C - grad Celsius
cal - calorie
CP - cal putere
g - gram
gal - galon
h - or\
ha - hectar
J - joule
kWh - kilowatt-or\
l - litru
m - metru
Pa - pascal
s - secund\
$ - dolari americani
U - uraniu
W - watt
yd - yard

Acronime

A.E.L.S. - Asocia]ia European\ a Liberului Schimb
A.S.E.A.N. - Asocia]ia Na]iunilor din Asia de Sud-Est
B.I.M. - Biroul Interna]ional al Muncii
B.I.R.D. - Banca Interna]ional\ pentru Reconstruc]ie [i Dezvoltare
C.B.D. - Central Business District
C.E.C.O. - Comunitatea European\ a C\rbunelui [i O]elului
C.E.E. - Comunitatea Economic\ European\
F.A.O. - Organiza]ia Na]iunilor Unite pentru Alimenta]ie [i Agricultur\
F.M.I. - Fondul Monetar Interna]ional
N.A.F.T.A. - Acordul de Liber Schimb Nord-American
O.I.M. - Organiza]ia Interna]ional\ a Muncii
O.N.U. - Organiza]ia Na]iunilor Unite
O.P.E.C. - Organiza]ia }\rilor Exportatoare de Petrol
P.I.B. - Produs Intern Brut
P.N.B. - Produs Na]ional Brut
P.N.U.D. - Programul Na]iunilor Unite pentru Dezvoltare
S.U.A. - Statele Unite ale Americii
U.E. - Uniunea European\
U.K. - Regatul Unit al Marii Britanii
U.S. - Statele Unite
U.R.S.S. - Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
USD - dolari americani

PREFA} |

Caracterul extrem de complex [i de dinamic al geografiei, `n general, [i al geografiei umane `n mod special, marile progrese ale [tiin]ei geografice mondiale din ultimul secol [i modalit\]ile foarte diverse de abordare [i de explicare a elementelor [i fenomenelor geografice fac necesar\ conceperea [i realizarea unui asemenea dic]ionar geografic `n scopul `n]elegerii mai lesnicioase [i mai corecte a terminologiei geografice.

Gândit ca un instrument de informare general\, acest dic]ionar ofer\ speciali[tilor geografi [i celor din [tiin]ele `nrudite cu geografia o imagine a ceea ce s-a acumulat pân\ acum `n geografia uman\ [i red\ totodat\ no]iunile geografice care au devenit, `n general, standard `n activitatea comunit\]ii geografice.

Aceast\ lucrare vine `n sprijinul bunei gestion\ri a sistemului conceptual de baz\ al geografiei umane, [tiin]\ care are ca scop primordial s\ determine extensiunea spa]iului uman, popularea acestuia, r\spândirea popula]iei, peisajele determinate de grup\rile rurale [i urbane, activit\]ile de produc]ie [i modurile de via]\.

Termenii pe care-i cuprinde DIC}IONARUL DE GEOGRAFIE UMAN | sunt rezultatul unor preocup\ri [tiin]ifice `ndelungate ale autorilor, care au dorit s\ dea acestora explica]ii la nivelul cerin]elor geografice contemporane.

La realizarea acestei lucr\ri am avut ca principiu c\l\uzitor formarea unei viziuni mai clare asupra a ceea ce este geografia uman\ [i asupra modului de integrare a acesteia `n familia [tiin]elor sociale.

~n acest context am `ncercat — [i credem c\ am reu[it — s\ definim sensul termenilor `ntr-un mod cât mai concis, clar [i corect, pentru a face din acest dic]ionar o surs\ accesibil\ de informare precis\, rapid\ [i eficient\.

~n ansamblu, termenii inclu[i sunt defini]i prin procedeul explica]iei analitice, bazat\ pe o documentare ampl\, adus\ la zi, cuprinzând dic]ionare de diferite categorii, lucr\ri geografice fundamentale, de strict\ specialitate, atât din literatura român\ cât [i str\in\. Explica]iile — mai concise sau mai detaliate — sunt `n corela]ie cu semnifica]ia teoretic\ a fiec\rui termen, cu optica personal\ a autorilor asupra importan]ei termenului [i `n func]ie de posibilit\]ile de documentare.

De asemenea, cititorul beneficiaz\ [i de existen]a unor formule de calcul matematic pentru anumi]i indicatori folosi]i `n domeniu, de prezentarea unor organisme interna]ionale cu mare semnifica]ie pentru lumea contemporan\, la care se adaug\ o parte ilustrativ\ (schi]e, grafice, h\r]i, fotografii) care `ntrege[te tabloul structural al termenilor de geografie uman\ des utiliza]i atât de cei interesa]i de aceast\ [tiin]\, cât [i de al]i speciali[ti.

Pentru o mai bun\ edificare asupra no]iunilor utilizate `n geografie suger\m [i consultarea DIC}IONARULUI DE GEOGRAFIE FIZIC | — ap\rut tot la Editura Corint —, care ofer\ unele explica]ii complementare la diferi]i termeni afla]i la interferen]a dintre geografia uman\ [i geografia fizic\.

~n acela[i timp, cei interesa]i `n descifrarea termenilor folosi]i `n literatura interna]ional\ de geografie uman\ beneficiaz\ [i de traducerea celor mai importan]i dintre ace[tia `ntr-un glosar de termeni român–englez.

Colectivul de autori a avut numeroase [i dificile probleme de clarificat `n elaborarea [i definitivarea pentru tipar a lucr\rii, desf\[urând o activitate deosebit\ pentru ca acest dic]ionar s\ fie cât mai accesibil cititorului.

Autorii acestei lucr\ri — prima de acest gen realizat\ `n ]ara noastr\ — [i-au propus s\ cuprind\ o palet\ cât mai larg\ de probleme ale geografiei umane, considerând c\ lucrarea poate s\ reprezinte un punct de plecare pentru o informare cât mai larg\ [i mai aprofundat\ [i chiar s\ declan[eze o competi]ie [tiin]ific\ a speciali[tilor `n geografia uman\ [i, `n acela[i timp, s\ contribuie la cre[terea prestigiului geografiei `n]ar\ [i `n lume.

AUTORII

A

ABA -]es\tur\ groas\ din lân\ din care se confec]ioneaz\ haine]\r\ne[ti.

ABAC | - element constructiv [i de decor folosit în arhitectura bizantin\, romanic\ [i gotic\.

ABANOS - specie de arbore exotic, din genul *Diospyros*, r\spândit\ în zona tropical\ [i subtropical\, cu lemnul foarte greu, tare [i durabil, folosit pentru fabricarea unor mobile de lux, a unor instrumente muzicale de suflat, a unor statuete etc.

ABATOR - ansamblu format din cl\dirile, instala]iile, terenul etc. unde se sacrific\ animalele destinate alimenta]iei popula]iei [i uneori se prelucreaz\ carnea proasp\t\ în diferite subproduse.

ABHAZI - popor constituit pe teritoriul Abhaziei, între]\rmul M\rii Negre [i vestul Mun]ilor Caucaz.

ABOLI}IONISM - mi[care politic\ pentru desfiin]area sclaviei negrilor, ap\rut\ la sfâr[itul sec. al XVIII-lea în S.U.A., Fran]a [i Marea Britanie.

ABORIGEN - termen utilizat, în general, pentru a desemna locuitorii autohtoni ce au determinat existen]ial un areal pân\ în momentul descoperirii lor de c\tre europeni; în particular, termenul poate avea [i semnifica]ia de membru al triburilor r\t\citoare ce au migrat din Asia de Sud spre Australia în urm\ cu 40000 de ani. Sin: AUTOHTON, B | {TINA{, INDIGEN.

ABSID | - construc]ie de tradi]ie antic\, având un plan semicircular sau poligonal, care amplific\ spa]iul unei biserici c\tre r\s\rit [i este rezervat\ altarului [i oficierii cultului.

ABSINT - b\utur\ alcoolic\, cu gust acri[or, preparat\ pe baz\ de uleiuri eterice de anason, pelin etc.

ABSORB}IA SATELOR - proces de înglobare în teritoriul urban a satelor situate la periferia ora[ului. Procesul are mai multe faze: comuna devine suburban\; satele apar]in\toare comunei sunt ata[ate teritoriului urban atât fizic, cât [i administrativ.

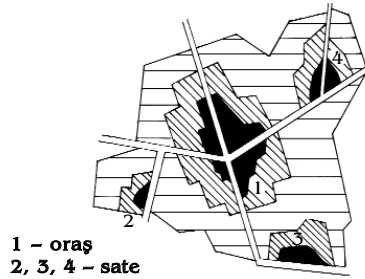

Absorbţia satelor

ABUR DE ÎNALT | PRESIUNE - agent termic cu presiune de peste $15 \cdot 10^5$ Pa, utilizat la producerea de energie electric\, la transportul agentului termic la distan]e mari, `n unele tehnologii industriale.

ABUR DE JOAS | PRESIUNE - agent termic cu presiuni cuprinse între $1 \cdot 10^5$ Pa [i $1{,}7 \cdot 10^5$ Pa, utilizat [i la alimentarea unor motoare.

ACAJU - specie de arbore tropical, frecvent\ în Africa [i Antile, cu lemnul foarte tare, lucios, de culoare brun-ro[-cat, rezistent la ac]iunea agen]ilor externi. Este folosit la fabricarea ambarca-]iunilor [i a mobilei fine. Sin: MAHON.

ACARET - construc]ie auxiliar\ care]ine de o gospod\rie.

ACAUSTOBIOLIT - roc\ sedimentar\, organogen\, necombustibil\ (ex. diatomit, cret\).

ACCESIBILITATE - calitate variabil\ a loca]iei. Conceptul de accesibilitate exprim\ u[urin]a cu care o loca]ie poate fi atins\ din alte puncte (alte loca]ii) [i din acest motiv însumeaz\ oportunit\]ile relative pentru contact [i interac]iune. Accesibilit\]ii i s-a acordat un rol central în cadrul multor teorii clasice [i moderne despre loca]ie, teorii în care accesibilitatea reflect\ rela]ia dintre loca]ie [i sistemul de transport. Accesibilitatea este actualmente recunoscut\ ca implicând – pe lâng\ geometrie – dimensiuni sociale [i economice, datorit\ consecin]elor pe care le are asupra surselor [i oportunit\]ilor disponibile pentru oameni situa]i în diferite loca]ii.

ACCIZE - taxe speciale de consuma]ie care se datoreaz\ bugetului de stat, pentru anumite produse din]ar\ sau din import.

ACOMODARE - termen general folosit pentru a descrie premisele legate de locuire [i munc\. Reprezint\ rela]ia dintre imigran]i [i societatea care îi prime[te, atunci când, la începutul perioadei de contact, apar probleme de adaptare [i acceptare legate de coexisten]a pa[nic\ a celor dou\ p\r]i. Noilor veni]i, prin acomodare, li se permite s\ p\streze sau s\ refac\ propriile modele sociale [i culturale. Acomodarea este un compromis caracterizat prin toleran]\.

ACOPERI{ - partea superioar\ a unei construc]ii, având rol de acoperire [i de protejare de intemperii. Exist\ mai multe tipuri: acoperi[în patru ape,

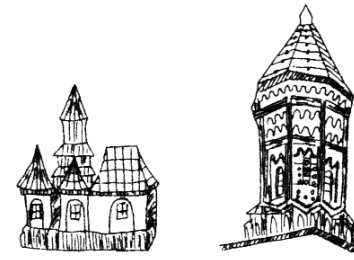

Acoperiş

acoperi[în dou\ ape, acoperi[mor\-resc, acoperi[multiplu, acoperi[rotunjit, acoperi[piramidal [i conic.

ACORD - în]elegere al c\rei obiect îl formeaz\ diferite rela]ii de colaborare [i de cooperare (politic\, economic\, electoral\, cultural\, financiar\ etc.), între organiza]ii, partide politice [i state.

ACORD COMERCIAL - în]elegere între state care prive[te schimbul reciproc de m\rfuri, pentru o anumit\ perioad\, în anumite condi]ii vamale, pe care semnatarii [i le acord\ reciproc.

ACORD DE MEDIU - reglementare prin care sunt stabilite condi]iile de realizare a unui proiect sau a unei activit\]i legate de mediul înconjur\tor.

ACORD PENTRU RESURSE MINERALE - act juridic în al c\rui con]inut este prev\zut\ permiterea exploat\rii sau explor\rii unor resurse minerale. Se utilizeaz\ în special pentru industria extractiv\.

ACORDUL DE LIBER SCHIMB AL EUROPEI CENTRALE (C.E.F.T.A.) - acord semnat ini]ial, `n 1992, de c\tre Polonia, Ungaria [i Republica Federativ\ Ceh\ [i Slovac\ ale c\rui obiective sunt: eliminarea progresiv\ a tarifelor [i cotelor pentru produse cu grad redus de prelucrare, liberalizarea pentru `nceput cu 50–60% a schimburilor de produse industriale, promovarea unei politici agricole independente. Acordul a intrat `n vigoare la 1 martie 1993, iar ulterior au mai fost primite Slovenia [i România.

ACORDUL DE LIBER SCHIMB NORD-AMERICAN (N.A.F.T.A.) - zon\ de liber schimb format\ din S.U.A., Canada [i Mexic, opera]ional\ `ncepând cu 1 ianuarie 1994. N.A.F.T.A. [i-a propus armonizarea cadrelor legislative ale statelor semnatare [i desfiin]area total\ a barierelor vamale `ntre]\rile membre, `n decurs de 15 ani. Unul din obiectivele acestui acord este cre[terea investi]iilor directe ale S.U.A. `n Mexic pentru a reduce fluxul migratoriu dinspre sud spre nord, prin traversarea ilegal\ a fluviului Rio Grande. Exist\ unele clauze care limiteaz\ ac]iunea acordului: dac\ o ramur\ industrial\ este grav amenin]at\ de importuri, poate fi invocat\ clauza de salvare [i declan[ate m\suri de protec]ie; orice]ar\ membr\ poate s\ denun]e acordul [i s\ se retrag\ dup\ [ase luni; N.A.F.T.A. poate s\ se extind\ spre alte]\ri din America Latin\.

ACRE}IE - 1. proces de anexare periferic\ la o zon\ construit\ a unui ora[, având ca urmare formarea fie a unei zone reziden]iale, fie a unei centuri exterioare. **2.** proces de edificare periferic\ îndreptat spre apari]ia treptat\ a unei noi arii din ora[, neincluse în planul de urbanizare ini]ial, arie care ulterior se va integra sectorului reziden]ial.

ACROPOL| - citadel\ situat\ pe o colin\, în interiorul vechilor ora[e grece[ti, care cuprindea un ansamblu unitar format din palate, temple, altare, statui etc. (gr. *akros* — ridicat, *polis* — ora[.)

ACRU - unitate de m\sur\ pentru suprafe]e: 1acru = 0,4047 ha;

1ha = 2,47106 acri.

ACTIVI DE BAZ| - grup\ a popula]iei active care cuprinde activii cu locul de munc\ [i domiciliul în aceea[i localitate sau în aceea[i comun\, ocupa]i în activit\]i economice, administrative sau social-culturale de profil superior localit\]ii. Acestea pot fi: întreprinderi industriale, de construc]ii, de transport (feroviar, auto, naval, aerian),

agricole, administrativ-politice care dep\[esc raza municipiului sau ora[ului, institu]ii de cercetare, de înv\]\mânt superior [i [coli speciale, sanatorii, case de odihn\, unit\]i ale re]elei turistice etc. Grupa activilor de baz\ reprezint\, de regul\, 30–40% din totalul popula]iei.

ACTIVI DE DESERVIRE - grup\ a popula]iei active care cuprinde activi din unit\]ile care satisfac cerin]ele de orice natur\ ale popula]iei dintr-o anumit\ localitate [i domiciliaz\ în localitatea respectiv\. ~n aceast\ categorie intr\: unit\]ile comerciale cu am\nuntul, de transport în comun, de prest\ri de servicii, de gospod\rie comunal\, de înv\]\mânt liceal [i general, de cultur\, de ocrotire a s\n\t\]ii, administrative. M\rimea grupei este direct propor]ional\ cu m\rimea, importan]a [i complexitatea func]iilor localit\]ii. Ponderea grupei activilor de deservire reprezint\, de regul\, 10–20% din totalul popula]iei.

ACTIVITATE POLITIC | - munc\ dus\ de persoane, grupuri de persoane, partide, guverne, organiza]ii politice etc. pentru atingerea unor]eluri în concordan]\ cu programele acestora sau cu anumite orient\ri socio-politice, economice [i statale.

ACTIVITATE SECUNDAR | - activitate economic\ ce const\ în prelucrarea produselor furnizate de c\tre sectorul primar. ~n conversia materialelor de baz\ pot ap\rea mai multe stadii, cu fiecare nou stadiu valoarea de întrebuin]are a acestora crescând. Structural include activit\]ile de construc]ie [i prelucrare.

ACTIVIT | }I DE BAZ | - activit\]i ce contribuie în mod direct la constituirea bazei economice a unei regiuni prin aport de fonduri, investi]ii, exporturi de produse. Propor]ia regional\ a activit\]ilor de baz\ este dependent\ de pie]ele de desfacere externe.

ACTIVIT | }I ECONOMICE - complex de activit\]i care au ca scop final producerea [i consumul de bunuri materiale [i servicii. Cunoa[terea activit\]ii economice are rol esen]ial în determinarea profilului social-economic al unei localit\]i sau regiuni.

ACTIVIT | }I INDUSTRIALE - suma proceselor care au loc în cadrul unit\]ilor industriale, care au ca scop producerea de bunuri sau servicii. Se pot analiza prin diver[i indicatori: num\r de unit\]i, nivelul produc]iei, productivitate, num\r de angaja]i, densitatea unit\]ilor.

ACTUL UNIC EUROPEAN (A.U.E.) - acord semnat `n 17 [i 28 februarie la Luxemburg, respectiv Haga, care modific\ Tratatul de la Roma [i prevede formarea unei mari pie]e, f\r\ frontiere interioare, `n care s\ fie asigurat\ libera circula]ie a persoanelor, m\rfurilor, serviciilor [i capitalurilor. A.U.E. are drept obiective: coeziunea economic\, recunoa[terea mutual\ `n domeniul comercial [i al concuren]ei, armonizarea politicii sociale la nivelul U.E., coordonarea eforturilor de cercetare [i de dezvoltare tehnologic\, consolidarea sistemului monetar european etc.

AC}IONAR SEMNIFICATIV - orice persoan\ care, singur\ ori împre-

un\ cu alte persoane, de]ine ac]iuni sau alte valori mobiliare care îi dau dreptul s\ reprezinte cel pu]in 5% din capitalul subscris al emitentului sau `i confer\ cel pu]in 5% din totalul drepturilor de vot în adunarea general\ a emitentului.

AC}IUNE - hârtie de valoare care constituie titlul ce atest\ participarea la capitalul unei societ\]i [i care d\ de]in\torului dreptul de a primi dividende.

ACULTURALIZARE - contactul prelungit între dou\ culturi, rezultând un împrumut al unui model cultural. Pentru a exista efectiv o aculturalizare sunt necesare condi]iile: împrumutul s\ rezulte dintr-un contact prelungit [i din ajust\ri între dou\ sisteme culturale; contactul s\ fie direct [i s\ existe o reinterpretare a ceea ce este împrumutat; s\ existe un împrumut de tr\s\turi culturale.

ACULTURALIZARE PLANIFICAT | - aculturalizare f\cut\ din voin]a unui stat (puteri centrale) care dore[te s\ anuleze diferen]ele culturale existente pe teritoriul s\u, s\ generalizeze normele sale.

ACULTURA}IE - fenomen de schimbare cultural\, determinat de ac]iunea sinergic\ a dou\ sau mai multe sisteme culturale sau de transcenden]a unor particularit\]i cu valoare socio-cultural\ arhetipal\ spre un nou mediu socio-cultural. Este un proces de adaptare la o nou\ cultur\ pe care îl parcurge un individ (grup) provenit dintr-o cultur\ diferit\ atunci când ajunge în contact nemijlocit cu un nou mediu socio-cultural; proces de asimilare a unor elemente ale noii culturi (moravuri, norme, valori, simboluri etc.) [i de schimbare a vechilor tr\s\turi culturale.

ACUMULARE DE AP| - lacuri ap\rute pe cursuri de ap\ prin barare antropic\ ori natural\ sau în depresiuni naturale. ~n unele situa]ii volumul acumul\rii poate fi m\rit prin colectarea unor afluen]i. Scopul acumul\rii poate fi energetic, alimentare cu ap\, iriga]ii, regularizarea debitelor, piscicultur\.

ACVACULTUR| - cre[terea unor specii de faun\ [i flor\ marin\ în vederea comercializ\rii.

ACVARISTIC| - ramur\ a acvaculturii care se ocup\ cu tehnologia cre[terii vie]uitoarelor în acvarii.

ACVATORIU - suprafa]a total\ ocupat\ de ape din interiorul unui port.

ADAPTARE LA MEDIU - modificare a comportamentului unei fiin]e în raport cu schimb\rile intervenite în mediul de via]\.

ADMINISTRA}IA PIE}EI - tip de administra]ie care cuprinde toate serviciile de gestionare [i organizare a activit\]ilor care se desf\[oar\ în cadrul unei pie]e agroalimentare.

ADMINISTRA}IE DE STAT - totalitatea organelor de stat prin care se desf\[oar\ activitatea executiv\ [i de dispozi]ie a statului, pentru a realiza func]iile sale.

ADOLESCENT - adult în devenire.

ADOLESCEN}| - perioad\ a vie]ii omului cuprins\ între vârsta pubert\]ii (12–13 ani) [i cea adult\ (18 ani), în care are loc maturizarea treptat\ a func]iilor fizice [i psihice ale organismului.

A DOUA REVOLU}IE VERDE - tip de revolu]ie agricol\ bazat\ pe biotehnologii, care urm\re[te dou\ obiective principale: dezvoltarea produc]iei `n favoarea celor mai s\race regiuni (principiul echit\]ii) [i dezvoltarea unei agriculturi care s\ nu degradeze resursele naturale (principiul dezvolt\rii durabile).

ADUC}IUNE - ansamblu de instala]ii care asigur\ transportul apei între sursa de alimentare [i re]eaua de distribu]ie. Pentru alimentarea cu ap\ potabil\ se folosesc numai canale închise sau conducte. ~n majoritatea cazurilor, aduc]iunea este amplasat\ la o adâncime mai mare fa]\ de nivelul înghe]ului.

ADVENTISM - doctrin\ care predic\ a doua venire a lui Hristos, moment din care ar urma o nou\ „împ\r\]ie de 1000 de ani“. Adventismul a fost fondat în S.U.A., în prima jum\tate a sec. al XIX-lea. Ziua de odihn\ a adventi[tilor este sâmb\ta.

AEROBUZ - avion de pasageri de mare capacitate.

AERODROM - suprafa]\ amenajat\ pentru sta]ionarea, decolarea [i aterizarea avioanelor.

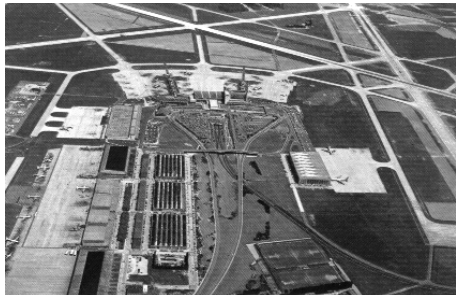

Aerogară

AEROGAR | - ansamblul cl\dirilor dintr-un aeroport.

AEROGENERATOR - complex de instala]ii care transform\ energia eolian\ în energie electric\.

AEROGLISOR - vehicul de transport prin sustenta]ie pe pern\ de aer.

AERONAV | - vehicul aerian care se men]ine în aer prin ac]iunea de sustenta]ie a aerului asupra unor suprafe]e portante sau prin plutire, în acest caz aeronava fiind mai u[oar\ decât volumul aerului dislocat (aerostat).

AEROPORT - teren desemnat pentru a fi folosit de c\tre avia]ia civil\ [i echipat cu facilit\]i pentru deplasarea pasagerilor [i m\rfurilor (aerogar\, spa]ii de ad\postire [i asisten]\ tehnic\, cl\diri administrative, depozite de carburan]i [i lubrifian]i, garaje [i spa]ii de parcare), prin punerea la dispozi]ie a terminalelor ce asigur\ traficul la sol [i accesul la bordul mijlocului de transport aerian. Dup\ facilit\]ile de care dispun, reflectând tipul de trafic [i lungimea c\ii de rulare, aeroporturile pot fi: (a) aeroporturi interna]ionale majore — capabile s\ primeasc\ cele mai mari avioane comerciale pe tot cuprinsul anului, de]inând servicii pentru vam\, imigrare [i deservire. Au cel pu]in dou\ piste: minimum una, de 3750 m, pentru decolare; cealalt\, de cel pu]in 2500 m, pentru aterizare; (b) aeroporturi interna]ionale, similare cu (a), exceptând faptul c\ de]in doar o cale de rulare de cel pu]in 3050 m; (c) aeroporturi medii de escal\ interna]ional\, similare cu (b),

dar cu o cale de rulare de cel pu]in 2550 m, fiind deschise publicului tot timpul anului; (d) aeroporturi interna-]ionale sezoniere (tip charter), cu o cale de rulare de cel pu]in 2550 m; (e) aeroporturi pentru zboruri charter ocazionale, în scop de afaceri sau pentru antrenament, cu o cale de rulare de cel pu]in 2000 m; (f) aeroporturi na]ionale pentru zboruri scurte tip charter, cu o cale de rulare de 1600 m; (g) aeroporturi folosite pentru decol\ri [i ateriz\ri scurte, cu o cale de rulare de minimum 1220 m. Dup\ pozi]ia geografic\, se disting: aeroporturi terminus, situate la capete de linii aeriene; aeroporturi de escal\, situate de-a lungul rutei aeriene. Dup\ tipul de trafic, exist\ aeroporturi interne, interna]ionale [i mixte (deservesc atât traficul intern, cât [i pe cel extern). Dup\ structura traficului, aeroporturile pot fi: de c\l\tori, de m\rfuri, mixte, cu destina]ii speciale. Dup\ num\rul de pasageri, sunt: aeroporturi foarte mari (peste 10 milioane/an), mari (5–10 milioane/an), mijlocii (1–5 milioane/an), mici (sub 1 milion/an).

AEROPORT-RELEU - aeroport folosit în scopul asigur\rii necesarului de combustibil pentru avioanele care efectueaz\ curse foarte lungi.

AEROTREN - vehicul terestru care se deplaseaz\ pe pern\ de aer, având viteze foarte mari (peste 300 km/h).

Aeroport

AEROZIN | - carburant lichid destinat motoarelor de rachet\.

AFACERE - 1. activitate comercial\, industrial\, financiar\, de servicii, ce aduce profituri. **2.** ac]iune cu rezultat favorabil pentru o persoan\ sau un grup.

AFÂNARE - lucrare agricol\ efectuat\ asupra stratului superficial al solului, pentru a favoriza aerisirea, p\trunderea apei, distrugerea buruienilor etc.; lucrarea se execut\ cu plugul, grapa, pr\[itoarea, sapa etc.

AFGANI - popula]ie indo-european\ din Asia Central\, care formeaz\ majoritatea popula]iei în Afganistan [i par]ial în Pakistan, de religie musulman\.

AFIN - arbust scund, din familia ericaceelor, ce cre[te spontan în zona montan\. Are frunze c\z\toare [i fructe de tip bac\, acri[oare. Se cultiv\ în S.U.A., Canada, iar în Europa se recolteaz\ din flora spontan\ *(Vaccinum myrtillus).*

AFINAT | - b\utur\ alcoolic\ preparat\ din afine.

AFRIKAANS - dialect al limbii olandeze, vorbit de urma[ii burilor în Africa de Sud.

AFRIKANER - om apar]inând rasei albe, de cultur\ olandez\, din Africa de Sud.

AGAT - varietate de calcedonie cu structur\ rubanat\, determinat\ de alternan]a unor benzi divers colorate — negru cu alb, brun cu alb etc. Formeaz\ depuneri în cavit\]ile unor roci vulcanice [i este utilizat, prin [lefuire, ca piatr\ semipre]ioas\ [i în mecanica de precizie.

AGATÂR{I - popula]ie scitic\ tracizat\, amintit\ de Herodot ca locuind în sec. al VI-lea î.Hr. în sectorul mijlociu al bazinului Mure[ului.

AGENDA 21 - document adoptat la Rio de Janeiro, `n 1992, de c\tre aproape 180 de state, `n care se abordeaz\ cele mai acute probleme ce au ap\rut `n rela]ia de interdependen]\ dintre mediu [i dezvoltare. Sunt tratate raporturile dintre cre[terea demografic\, consum, s\r\cie, starea de s\n\tate [i calitatea mediului, problemele legate de conservarea [i managementul resurselor, sunt indicate atribu]iile ce revin organelor de decizie, organiza]iilor neguvernamentale [i indivizilor, iar `n final se propun mijloacele juridice, financiare [i institu]ionale pentru realizarea prevederilor acestui acord la nivel na]ional, regional [i global.

AGENT CALORIPORTOR - substan]\ care are rol de transport al energiei termice rezultate în urma reac]iei de fisiune c\tre instala]iile de producere a energiei electrice.

AGENT ECONOMIC - persoan\ fizic\ sau juridic\ care produce, transport\, depoziteaz\, comercializeaz\, presteaz\ servicii de import-export pentru anumite produse ori care face un alt tip de servicii.

AGENT MODERATOR - substan]\ utilizat\ într-un reactor nuclear pentru a mic[ora viteza neutronilor [i a face posibil\ reac]ia de fisiune. Se utilizeaz\ îndeosebi apa grea [i grafitul.

AGENT TERMIC - substan]\ fluid\ cu rol de a transporta c\ldura sau frigul într-o instala]ie termic\. Agentul calorific transport\ c\ldura pentru înc\lzirea unui mediu la o temperatur\ mai înalt\ decât cea ambiant\. Agentul frigorific transport\ frigul pân\ la o temperatur\ mai joas\ decât cea ambiant\.

AGEN}IA INTERNA}IONAL| PENTRU ENERGIE ATOMIC| (A.I.E.A.) - institu]ie de specialitate a O.N.U., creat\ `n 1956, cu sediul la Viena. Principalele obiective sunt m\rirea contribu]iei energiei nucleare la dezvoltarea economic\, folosirea ei numai `n scopuri pa[nice [i acordarea de asisten]\ tehnic\ de specialitate statelor membre.

AGEN}IE DE PRES| - institu]ie care culege informa]ii din toate domeniile de activitate, furnizându-le presei scrise [i radioteleviziunii. Primele agen]ii de pres\ au ap\rut în anii '40–'50 ai sec. al XIX-lea.

AGEN}IE ECONOMIC| - reprezentan]\ a unei]\ri într-o alt\ ]ar\, prin intermediul c\reia se deruleaz\ opera]iuni economice interna]ionale.

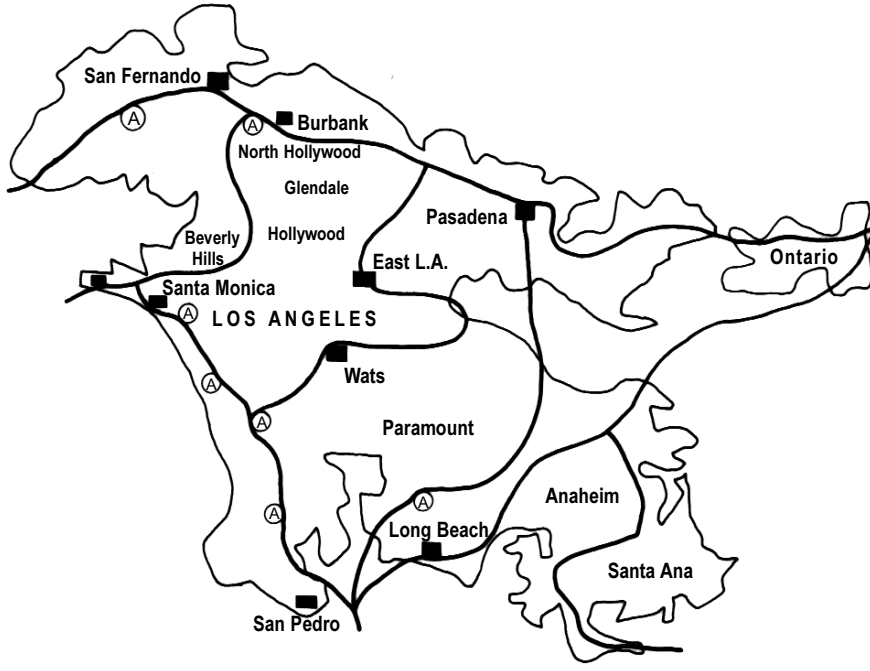

Aglomeraţie urbană

AGIE - organ ins\rcinat cu men]inerea ordinii publice în }ara Românească [i Moldova, în perioada sec. XVIII–XIX.

AGLOMERAREA MINEREURILOR - opera]ie de reunire a minereului m\runt sau sub form\ de pulbere în buc\]i mari, cu ajutorul c\ldurii. Se utilizeaz\ în metalurgia feroas\ [i neferoas\.

AGLOMERA}IE - grupare spa]ial\ a unor activit\]i sau oameni în scopul ob]inerii unui beneficiu. ~n context particular, termenul este aplicat unei asocieri de activit\]i productive aflate în imediata apropiere, în scopul îmbun\t\]irii eficien]ei prin folosirea colectiv\ a infrastructurii. Tendin]a activit\]ilor de a se concentra genereaz\ mari areale de pia]\ [i ajut\ la circula]ia capitalului, muncii [i informa]iei.

AGLOMERA}IE URBAN| - concentrare urban\ format\ din ora[ul propriu-zis [i o parte din localit\]ile apropiate lui, cu care acesta între]ine rela]ii intense de natur\ economic\ [i de aprovizionare cu for]\ de munc\ (Vezi schi]a din p. 15.). A luat fiin]\ în urma dezvolt\rii rela]iilor economice [i demografice dintre ora[ul respectiv [i aria înconjur\toare. Dezvoltarea ora[ului a dus la l\rgirea zonelor sale suburbane cu profil reziden]ial sau industrial [i la apari]ia unei categorii de localit\]i care cu timpul au devenit ora[e-satelit. Aglomera]ia presupune o dependen]\ mai accentuat\ a unor ora[e de unul principal.

Implantarea de nuclee de aşezări de către migranţii atraşi de calitatea mediului.

Expansiunea aşezării până la limita terenului exploatabil.

Competiţia pentru dezvoltare determinată de alte persoane de-a lungul limitei; afluxul de noi migranţi în noile zone industriale şi comerciale.

Metropolizarea: dezvoltarea populaţiei în mediul urban şi suburban; apariţia mobilităţii populaţiei, bazată pe contacte interregionale şi deplasări multiple.

Aglutinare

AGLUTINARE - mod necontrolat de extindere a ora[elor, când terenurile intravilane sunt aproape în întregime ocupate (cele r\mase libere fiind prea scumpe), iar ora[ul se extinde haotic dincolo de limitele precedente.

AGORA - pia]\ public\ în cet\]ile Greciei antice, având o form\ ordonat\, simetric\, înconjurat\ de coloane, unde se desf\[ura activitatea politic\, social-cultural\ [i comercial\ a cet\]ii.

AGRARIANISM - tendin]\ de a men]ine agricultura ca principala ramur\ a economiei.

AGREGAT MINERAL - material sedimentar granular (nisip, pietri[), exploatat din albiile sau malurile râurilor sau lacurilor, precum [i de pe]\rmul m\rii, utilizat pentru prepararea — prin amestecare cu un liant (ciment,

var, bitum etc.) — a betoanelor, mortarelor, mixturilor asfaltice.

AGREMENT - activitate uman\ desf\[urat\ în natur\ sau/[i în spa]ii amenajate corespunz\tor, în scopul refacerii tonusului fizic [i psihic.

AGRESIUNE ARMAT| - folosire ilicit\ a for]ei armate, sub orice form\, de c\tre un stat, împotriva suveranit\]ii, integrit\]ii teritoriale, independen]ei politice a unui alt stat. ~n sens uzual, atac armat lansat de unul sau mai multe state împotriva altui stat. Reprezint\ forma cea mai brutal\ de folosire a for]ei în rezolvarea diferendelor dintre state.

AGRICULTUR| - ramur\ a produc]iei materiale care are ca obiect cultura plantelor [i cre[terea animalelor în vederea ob]inerii unor produse alimentare [i a unor materii prime.

AGRICULTUR| DE PIA}| - tip de agricultur\ comercial-speculativ\, care a ap\rut la mijlocul sec. al XIX-lea, în leg\tur\ cu revolu]ia industrial\ [i dezvoltarea urban\, generat\ de cerin]ele agroalimentare ale maselor mari de consumatori. Pia]a orienteaz\ sistemul de cultur\, impune tipul plantelor cultivate [i suprafa]a luat\ în cultur\.

AGRICULTUR| EXTENSIV| - sistem de agricultur\ în care cre[terea produc]iei se bazeaz\ pe extinderea suprafe]elor cultivate, ceea ce duce la dispersarea eforturilor materiale [i umane [i la sc\derea eficien]ei. Acest tip de agricultur\ este uneori dependent de condi]iile naturale specifice anumitor zone geografice, de tradi]ie [i de nivelul de dezvoltare general\ a zonei respective.

AGRICULTUR| F|R| AR|-TUR| - tip de agricultur\ care apeleaz\ la un sistem al lucr\rii minime a p\mântului, prin aplicarea c\ruia p\mântul nu este arat, solul fiind protejat de ploaie [i vânt de resturile recoltei anterioare. Lucrarea minimal\ a p\mântului este folosit\, cu prec\dere, în S.U.A.

AGRICULTUR| INTENSIV| - sistem de agricultur\ care d\ produc]ii mari pe unitatea de suprafa]\ [i de

Agricultură intensivă

produc]ie, datorit\ investi]iilor suplimentare [i succesive în mijloace de produc]ie, ce corespund tehnicii [i [tiin]ei celei mai înaintate.

AGRICULTUR| ORGANIC| - agricultur\ dezvoltat\ datorit\ cerin]elor consumatorilor pentru o hran\ s\n\toas\ [i a con[tientiz\rii rolului agriculturii `n protec]ia ecologic\. ~n general, termenul se refer\ la restric]ionarea sever\ a fertilizatorilor chimici sau a pesticidelor, agricultura nechimizat\ fiind privit\ `n multe]\ri ca o industrie intensiv\. ~n cadrul acestui tip de agricultur\ se ob]in nu numai

produse destinate alimenta]iei, ci [i unele plante tehnice, cum este bumbacul.

AGRICULTUR | SPECULATIV | - tip de agricultur\ ap\rut în strâns\ leg\tur\ cu dezvoltarea industriei [i cre[terea gradului de urbanizare, unde pia]a orienteaz\ sistemul de cultur\ [i, prin el, peisajul rural. Are un caracter comercial, prin care s-a produs separarea geografic\ a produc]iei [i consumului.

AGRICULTUR | TRADI}IONAL | - tip de agricultur\ prin care se exploateaz\ doar terenurile necesare între]inerii colectivit\]ilor rurale, în func]ie de sistemul de cultur\ adoptat, practicat [i ast\zi de majoritatea]\ranilor Asiei, Africii [i Americii „indiene“ [i par]ial din Europa. Are un caracter subzisten]ial.

AGRICULTUR | URBAN | - tip de agricultur\ profilat\ pe produc]ia produselor alimentare `n perimetrul ora[elor (`n cur]i, gr\dini, livezi, pe acoperi[uri sau balcoane, dar [i `n spa]iile l\sate libere sau `n spa]iile publice). Se practic\ de c\tre familii (la scar\ mic\) sau de c\tre societ\]i comerciale (`n cazul serelor).

AGRIENERGIE - tip de energie extras\ din anumite plante.

AGRI{ - arbust înalt de 60–150 cm, cu ramuri spinoase, ce cre[te spontan în regiunile muntoase, dar este frecvent cultivat pentru fructele sale mici, comestibile, ovoidale sau sferice, de culoare verde, g\lbuie sau ro[iatic\, cu un gust dulce-acri[or, cu semin]e în interior *(Ribes uva-crispa).*

AGROTEHNIC | - parte a [tiin]elor agricole care se ocup\ cu studiul rela]iilor dintre factorii de mediu [i plantele cultivate. Urm\re[te, în general, men]inerea [i m\rirea fertilit\]ii solului prin diferite metode: asolamente, lucr\ri agricole, aplicarea de îngr\[\minte, lucr\ri de combatere a eroziunii solului [i excesului de umiditate, organizarea spa]iului agricol.

AGROTURISM - activitate capabil\ s\ valorifice excedentul de cazare existent în gospod\ria]\r\neasc\, întrunind ansamblul de bunuri [i servicii oferite de gospod\ria]\r\neasc\, pentru consumul persoanelor care, pe o perioad\ determinat\, vin în mediul rural pentru relaxare, odihn\ [i agrement, cure terapeutice, tranzac]ii sau afaceri, pentru satisfacerea unui hobby, ini]iere în arta me[te[ugurilor tradi]ionale, pentru studii [i documentare, precum [i multe alte activit\]i specifice.

AJMAG - diviziune administrativ-teritorial\ în Mongolia.

ALABASTRU - varietate de gips fin granulat, care, datorit\ durit\]ii sale sc\zute, se poate prelucra u[or. Se folose[te în confec]ionarea unor obiecte ornamentale [i în artizanat.

ALAC - varietate de grâu rezistent, cultivat în zonele de munte, având boabe mici [i cafenii. Se cultiv\ mai ales în Federa]ia Rus\ [i statele din Asia Central\, tinzând s\ dispar\ în prezent.

ALAM | - aliaj pe baz\ de cupru [i zinc, de culoare galben-aurie, maleabil, ductil, u[or de prelucrat, cu utiliz\ri multiple.

ALEE PIETONAL | - cale de circula]ie în cadrul spa]iului verde, amenajat\ în scopul promenadei sau/[i rela]iilor între cl\diri, asigurând confortul propriu mersului pe jos.

ALEGERI - ac]iune de desemnare prin vot, potrivit unor norme [i proceduri stabilite pe baz\ de acte normative sau statute, a persoanelor care urmeaz\ s\ conduc\ un stat, un partid, o organiza]ie, o institu]ie etc.

ALG | - plant\ unicelular\ sau pluricelular\, ce cre[te în stare natural\ sau este cultivat\ în ap\ s\rat\ sau dulce, fiind întrebuin]at\ ca nutre], ca îngr\-[\mânt agricol natural, la ob]inerea iodului, bromului, potasiului etc.

ALGORITM - proces de prelucrare ra]ional\ a datelor de natur\ numeric\ [i/sau alfabetic\ (texte), prin calcule aritmetice sau logice. Este un ansamblu omogen [i coerent de opera]ii sau reguli precise [i detaliate de prelucrare (instruc]iuni sau comenzi în cazul prelucr\rii automate cu ajutorul calculatoarelor, de exemplu), împreun\ cu ordinea lor de succesiune, destinat rezolv\rii unei anumite clase de probleme.

ALIAN} | - acord de colaborare între state, grupuri sociale, clase politice, organiza]ii sau partide politice, în vederea atingerii unor obiective imediate sau mai îndep\rtate, de interes comun (politic, economic, militar etc.).

ALIMENTARE CU AP | - ansamblu de lucr\ri prin intermediul c\ruia se asigur\ satisfacerea cerin]elor de ap\ dintr-un anumit teritoriu. ~n

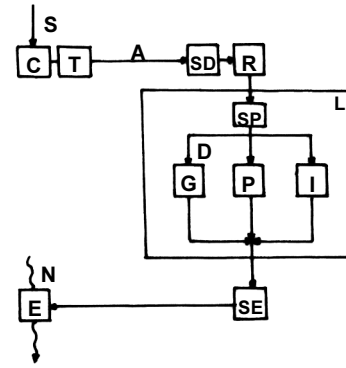

S – sursă naturală de apă
C – captare
T – staţie de tratare
A – aducţiune
SD – secţia de dezinfecţie
R – rezervoare
L – limita teritorial-administrativă a localităţii
SP – staţie de pompare
D – reţea de distribuţie
G, P, I – folosinţe de apă (gospodării, instituţii publice, industrii)
SE – staţie de epurare
E – evacuare în emisar
N – curs natural de apă în care se descarcă apele epurate

Schema alimentării cu apă a unei localităţi

ora[ele mari pot func]iona, în paralel, dou\ sau mai multe sisteme de **A.a.** P\r]ile componente sunt (vezi schema) captarea (unde se asigur\ prelevarea apei dintr-o surs\ natural\), un sistem de transport pân\ aproape de utilizator, o instala]ie de asigurare a unei rezerve, o re]ea de distribu]ie prin care apa ajunge la punctele de consum.

ALIMENTARE CU C | LDUR | - producere a c\ldurii într-o surs\ unic\ [i distribuirea acesteia unui ansamblu de consumatori casnici sau industriali. Are avantaje legate de folosirea unor echipamente cu randamente superioare,

de reglarea livr\rii de c\ldur\ în func]ie de temperatura exterioar\, de reducerea consumului de combustibili.

ALIMENTA}IE PUBLIC| - re]ea de întreprinderi comerciale specializate care, prin restaurante, cofet\rii, bufete, cantine etc., serve[te popula]ia cu mânc\ruri [i b\uturi.

ALINIAMENT DE ARBORI - element de compozi]ie peisagistic\ caracterizat prin dispunerea regulat\ sau ritmat\ a arborilor pe trasee lineare (rectangulare sau curbe).

ALOE - plant\ decorativ\ din genul *Aloë*, familia liliaceelor, cu frunze c\rnoase ce con]in un suc folosit în industria farmaceutic\ sau cosmetic\. Cre[te în regiunile mediteraneene, în sudul Africii, Insulele Canare etc. *(Aloë arborescens).*

ALPACA - 1. animal rumeg\tor, forma domestic\ a lamei, cu lân\ fin\ [i lung\, care tr\ie[te în America de Sud. **2.** stof\ fin\ pentru îmbr\c\minte, confec]ionat\ din lân\ de alpaca. **3.** aliaj inoxidabil de cupru, nichel [i zinc, folosit la fabricarea tacâmurilor, instrumentelor medicale, optice etc.

ALTAR - 1. spa]iu rezervat sanctuarului, corespunzând absidei de r\s\rit, desp\r]it de naos prin iconostas. **2.** (în bisericile catolice) masa altarului, pe care se afl\ un crucifix sau o imagine de cult sculptat\ sau pictat\.

ALTOI - ramur\ mic\, deta[at\ dintr-o plant\-mam\, cu 1–3 muguri în vegeta]ie sau în stare de repaus, care în urma altoirii cre[te împreun\ cu portaltoiul.

ALTOIRE - metod\ prin care se realizeaz\ concre[terea unei por]iuni de plant\ — *altoiul* — cu o alt\ plant\ crescut\ pe r\d\cini proprii — *portaltoiul.*

ALUMINIU - metal foarte r\spândit în scoar]a terestr\, care se extrage în special din bauxit\.

ALUN TURCESC - plant\ mediteranean\ înalt\ de 18–20 m, r\spândit\ pe soluri calcaroase, cu fructe comestibile bogate în ulei *(Corylus maxima, C. colurna).* Spontan cre[te în p\durile de fag din Turcia, Italia, Spania, S.U.A., India, China etc.

AMBIAN}| RURAL| - totalitatea elementelor materiale naturale [i artificiale (create de om) specifice mediului rural, precum [i sfera social\ (munca, modul de trai, cultura, morala etc.) corespunz\toare.

AMBIAN}| URBAN| - cadru de via]\ specific localit\]ilor urbane, concretizat prin gabaritul [i densitatea sporit\ a construc]iilor, varietatea institu]iilor socio-culturale [i comerciale, intensitatea circula]iei rutiere [i pietonale, preponderen]a obiectivelor economice de tip industrial etc.

AMENAJAMENT FORESTIER - sistem de m\suri [i de lucr\ri pentru organizarea ra]ional\ a exploat\rilor forestiere, care cuprinde refacerea, ameliorarea [i extinderea fondului forestier, protec]ia [i exploatarea lui ra]ional\, f\r\ a crea dezechilibre.

AMENAJAMENT PASTORAL - sistem de m\suri care vizeaz\ organizarea, folosirea [i îmbun\t\]irea unei p\[uni pentru o anumit\ perioad\ de timp.

AMENAJAREA COMPLEX| A TERITORIULUI - instrument impor-

tant pentru modelarea spa]iului geografic conform valen]elor sale economice, sociale, specificului natural etc. Ea reprezint\ totalitatea m\surilor tehnice [i a lucr\rilor întreprinse într-un ansamblu de ac]iuni coordonate, în scopul organiz\rii armonioase a teritoriului, valorific\rii superioare a resurselor, zon\rii produc]iei agricole, echip\rii teritoriului cu c\i de comunica]ie etc.

AMENAJAREA TERITORIULUI - ansamblul ac]iunilor de preg\tire a unui teritoriu, prin executarea unor lucr\ri de echipare, asanare, nivelare, plantare, defri[are etc., pentru a-l face corespunz\tor unor destina]ii [i func]iuni stabilite prin studiile de sistematizare a teritoriului respectiv.

AMENAJARE HIDROTEHNIC| - ansamblu de construc]ii [i instala]ii realizate în scopul utiliz\rii resurselor cursurilor de ap\ sau a prevenirii inunda]iilor [i combaterii eroziunii solului. Amenaj\rile hidrotehnice pot fi integrale, atunci când acestea cuprind un întreg bazin hidrografic, sau complexe, când sunt atinse mai multe interese economice.

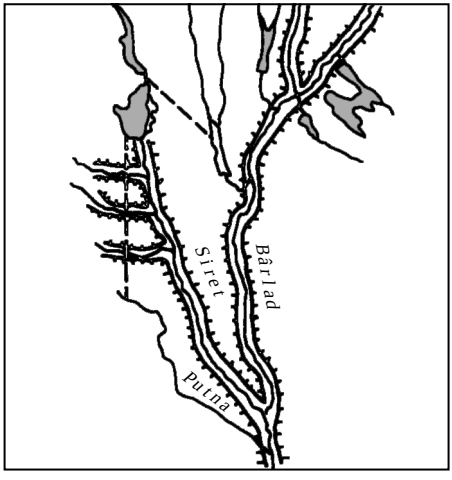

Amenajare hidrotehnică

AMENAJARE SILVIC| - sistem de m\suri prin care se studiaz\ [i se organizeaz\ procesul de produc]ie forestier\ în vederea optimiz\rii acesteia, se prevede refacerea, ameliorarea [i m\rirea fondului forestier [i se elaboreaz\ metode de folosire ra]ional\ [i de protec]ie a p\durilor.

AMENAJARE TURISTIC| - ansamblu de ac]iuni care vizeaz\ echiparea cu dot\ri exploatabile [i func]ionale a unei unit\]i teritoriale cu valen]e turistice (naturale sau antropice), `n vederea valorific\rii complexe [i eficiente a poten]ialului turistic existent. Principalele elemente urm\rite `n strategia de amenajare turistic\ sunt diversificarea dot\rilor, crearea unei oferte turistice cu accentuat caracter de specificitate, asigurarea unei flexibilit\]i a ofertei `n func]ie de preferin]ele turi[tilor, a unei func]ionalit\]i optime a activit\]ilor turistice etc. (Vezi schema din p. 22.)

AMENAJARE URBAN| - complex de lucr\ri realizate pentru echiparea teritoriului unei localit\]i urbane cu re]ele tehnico-edilitare, telecomunica]ii, circula]ie [i transport.

AMENDAMENT - substan]\ care se încorporeaz\ în sol pentru a schimba unele însu[iri nefavorabile ale acestuia

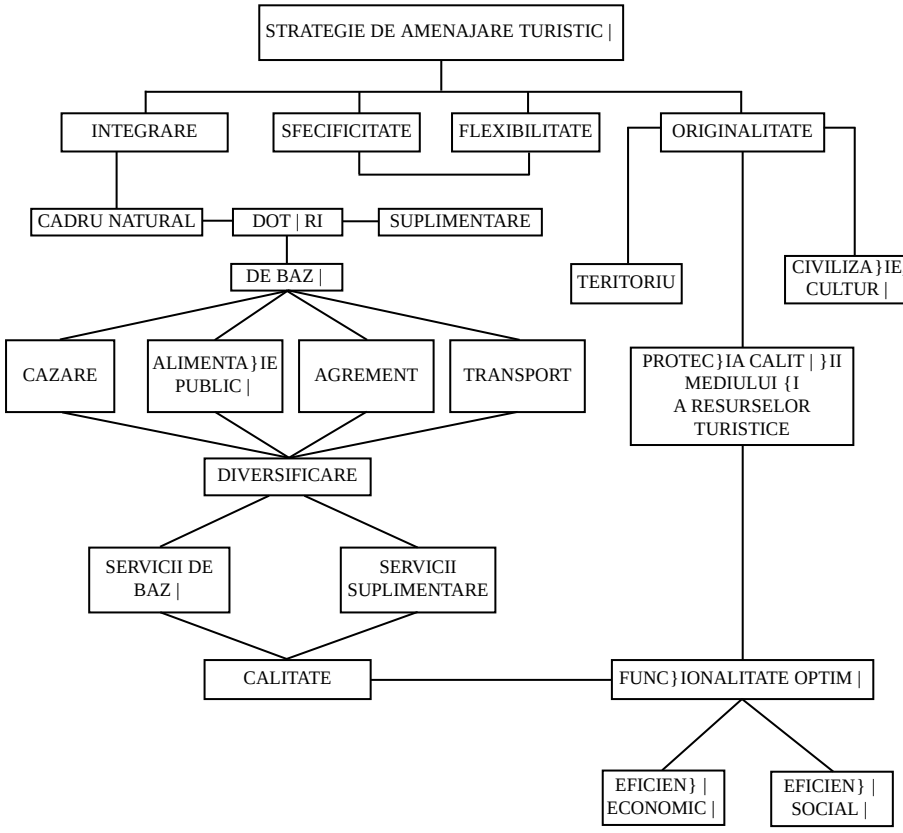

Amenajare turistică

(aciditate, s\r\turare, alcalinitate), în vederea îmbun\t\]irii condi]iilor de nutri]ie a plantelor. Pot fi: amendamente cu carbonat de calciu, carbonat de magneziu, îngr\[\minte chimice sau naturale etc.

AMERINDIENI - popula]ie b\[tina[\ din America, de ras\ mongolid\ (cunoscu]i [i sub denumirea de indieni sau „piei ro[ii“). Ace[ti amerindieni (azteci, maya[i [i inca[i) au creat, înainte de ocuparea Americii de c\tre europeni, civiliza]ii str\lucite, recunoscute în lume. Au fost în mare parte externina]i în timpul cuceririi Americii ([i dup\ aceasta) de c\tre europeni.

AMETIST - varietate de cuar] transparent sau translucid, de culoare violet, folosit ca piatr\ semipre]ioas\.

AMFITEATRU - edificiu public roman destinat spectacolelor de mas\, care era constituit dintr-o aren\ de form\ circular\ sau eliptic\, `nconjurat\ de trepte [i tribune pentru public.

Amfiteatru

AMFOR | - vas mare de p\mânt, de form\ ovoidal\ sau sferic\, cu dou\ toarte, în care se p\strau [i se transportau în antichitate vinul, grânele, untdelemnul etc.

AMIDON - polizaharid con]inut în diferite vegetale (gr\un]e, cartofi, fructe), care constituie o surs\ însemnat\ de glucide pentru alimenta]ia omului [i animalelor. Se ob]ine mai ales din cartofi [i cereale [i se utilizeaz\ pentru prepararea glucozei, dextrinei, spirtului etc.

AMNAR - **1.** unealt\ de o]el cu care se love[te cremenea, producând scântei în vederea aprinderii focului. **2.** loc mai ridicat (estrad\ sau mic balcon) într-o biseric\, de unde se predic\ sau se cite[te Evanghelia.

AMNESTY INTERNATIONAL - organiza]ie interna]ional\, fondat\ `n 1961, cu sediul la Londra, care militeaz\ pentru respectarea drepturilor omului.

AMPLASAMENT - loc pentru a[ezarea unui sistem tehnic sau civil, construc]ie, instala]ie, utilaj etc.

AMPLASAREA OBIECTIVELOR ECONOMICE - stabilirea de amplasamente pentru agen]ii economici. Ac]iunea urm\re[te îmbinarea criteriilor de eficien]\ economic\ cu cele de ordin social. Criteriile de amplasare vizeaz\: sursele de materii prime, particularit\]ile mediului fizico-geografic, infrastructura existent\, asigurarea cu for]\ de munc\, crearea unor condi]ii normale de munc\ [i a posibilit\]ilor de transport pentru naveti[ti. ~n func]ie de profilul economic, este necesar\ o analiz\ am\nun]it\ în privin]a riscului generat de agen]ii poluan]i emana]i de obiectivul ce va fi amplasat.

ANACARDIER - arbore specific zonei intertropicale, cunoscut [i sub numele de *nuc de acaju*, apreciat pentru

„nucile“ sale ce au un miez comestibil, cu arom\ dulce. Pedunculul, de care st\ suspendat fructul, se îngroa[\ la maturitate [i devine o mas\ c\rnoas\ de forma unei pere, numit *m\r de acaju,* supranumit în Brazilia [i ,,aspirina s\racilor“ datorit\ propriet\]ii sale sudorifice. Produc]ii mari realizeaz\ India, China, Indonezia, Thailanda, Tanzania, Coasta de Filde[, Brazilia etc. *(Anacardium occidentali).*

ANALFABET - persoan\ care nu [tie s\ scrie [i nici s\ citeasc\ dup\ dep\[irea unei anumite vârste (în statistica interna]ional\ — 15 ani).

ANALIZA TRANSPORTURILOR RUTIERE - cercetarea p\r]ilor componente ale circula]iei rutiere, în interiorul localit\]ilor sau în afara acestora, în scopul eviden]ierii caracteristicilor traficului (capacitate, confort, redistribuire). Analiza transporturilor rutiere cuprinde: analiza re]elei rutiere (lungime, intersec]ii semaforizate, parcaje, capacitate de circula]ie); analiza traficului (intensitate, volum, densitate, componen]\, vitez\ de deplasare).

ANALIZ | DE IMPACT - evaluare a efectului unit\]ilor sau activit\]ilor existente asupra mediului înconjur\tor în vederea elabor\rii [i eliber\rii autoriza]iei de mediu.

ANALIZ | DEMOGRAFIC | - studiul fenomenelor demografice în cadrul unei anumite colectivit\]i [i în anumite perioade de timp. Analiza demografic\ cuprinde analiza principalelor fenomene demografice din teritoriul luat în studiu: num\rul [i repartizarea teritorial\ a popula]iei pe medii, categorii de localit\]i, densitatea popula]iei, gradul de urbanizare, mi[carea natural\, mobilitatea spa]ial\ a popula]iei, structura popula]iei pe vârste [i sexe etc.

ANALIZ | ECONOMIC | - cercetare a fenomenelor economice la nivelul unui anumit teritoriu (localitate, jude], zon\,]ar\), folosind indicatori privind resursele naturale, for]a de munc\, investi]iile, volumul [i valoarea produc]iei. Analiza economic\ se poate face [i la nivelul agen]ilor economici, având ca obiect documenta]ia tehnico-economic\ a unui proiect, costurile necesare, eficien]a economic\.

ANALIZ | POLITIC | - activitate intelectual\ sistematic\ urm\rind definirea, clarificarea [i explicarea fenomenelor politice pentru `n]elegerea st\rii societ\]ii la un moment dat.

ANALOGIE GEOPOLITIC | - asem\nare par]ial\ sau global\ `ntre dou\ sau mai multe blocuri, regiuni, state, sub aspect geopolitic, care nu au raporturi directe `ntre ele, `ns\ pot fi subsumate aceleia[i categorii logice sau epistemologice.

ANANAS - plant\ erbacee peren\, originar\ din nordul Americii de Sud, cultivat\ în zona tropical\ [i subtropical\. Are tulpin\ scurt\, de 10–15 cm, frunze lungi, în spiral\, fructul în form\ de con, ,,enorm“ în compara]ie cu planta, ce are un miez cu pulpa dulce, savuros. Din frunze se ob]in fibre la fel de rezistente ca cele de agave. Principalele]\ri produc\toare sunt: Thai-

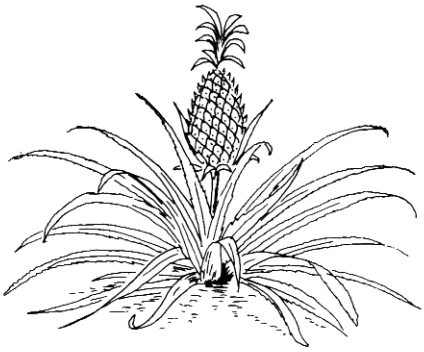

Ananas

landa, Brazilia, Filipine, India, Indonezia, Chile, Madagascar etc. *(Ananas sativus).*

ANARHISM - doctrin\ [i mi[care social-politic\ ap\rut\ la mijlocul sec. al XIX-lea care preconiza suprimarea imediat\ a statului, a guvern\rii [i a oric\rei forme de autoritate, considerate ca surse principale ale fenomenelor negative din via]a social\. Este o filozofie politic\ care prive[te guvernele [i legile ca fiind indezirabile [i predic\ abolirea statului.

ANASON - plant\ anual\ aromatic\, din familia umbeliferelor, cu flori mici [i albe, cultivat\ pentru semin]ele sale ce con]in uleiuri eterice (2–3%), substan]e grase (18–20%) etc. *(Pimpinella anisum).*

ANCHET | DE CIRCULA}IE - metod\ de analiz\ a circula]iei prin interogarea, în trafic, în institu]ii, la domiciliu, a participan]ilor la circula]ie. Are ca scop determinarea anumitor caracteristici ale transportului (momente de deplas\ri, direc]ii, debite, opriri, sta]ion\ri). ~n traficul rutier se practic\ ancheta de tip origine-destina]ie, prin care se urm\re[te cunoa[terea curen]ilor de trafic.

ANCHET | DE CONTROL - anchet\, pe baz\ de sondaj, efectuat\ dup\ încheierea lucr\rilor recens\mântului, pentru a verifica volumul [i calitatea înregistr\rilor [i pentru a identifica omisiunile, dublele înregistr\ri, erorile de înregistrare etc.

ANCHET | DEMOGRAFIC | DE TEREN - cercetare f\cut\ pe teren, în vederea înregistr\rii evenimentelor demografice. Se face fie ca înregistrare total\, fie ca anchet\ prin sondaj, [i poate îndeplini mai multe func]ii: mijloc suplimentar de culegere a datelor, în]\rile în care exist\ un bun sistem de înregistrare a actelor de stare civil\; mijloc de culegere a datelor în]\rile în care lipse[te un sistem de înregistrare a actelor de stare civil\ sau acesta are deficien]e.

ANCHET | DEMOGRAFIC | PRIN SONDAJ - anchet\ organizat\ dup\ principiile teoriei sondajului, pe baz\ de e[antion, aleator sau nu, în domeniul popula]iei. Se folosesc diferite variante dup\ frac]ia de sondaj, metoda de selec]ie, tehnicile folosite etc. E[antionul poate fi, ca reprezentativitate, na]ional sau regional.

ANCHET | SOCIAL | - metod\ de cunoa[tere a op]iunilor popula]iei privind anumite aspecte ale vie]ii sociale. Se utilizeaz\, de obicei, ancheta selectiv\, pe e[antioane reprezentative pentru problema analizat\ (în cazul analizei unor op]iuni ale popula]iei s\ fie reprezentate toate

categoriile socio-profesionale [i grupele de vârst\).

ANDALUZIT - mineral ce indic\ temperatura [i presiunea sc\zut\, utilizat în fabricarea unor izolatoare speciale.

ANEXARE TERITORIAL| - ac]iune a unui stat de al\turare for]at\ a unui teritoriu vecin, apar]inând unui alt stat, reclamându-se diverse motive pentru justificarea actului respectiv.

ANEXE GOSPOD|RE{TI - construc]ii definitive sau provizorii, realizate din diferite materiale, situate în curtea gospod\riilor individuale [i care servesc ad\postirii animalelor [i p\s\rilor, utilajelor, combustibililor, cerealelor, furajelor etc. Anexele gospod\re[ti completeaz\ func]ionalitatea locuin]ei în mediul rural.

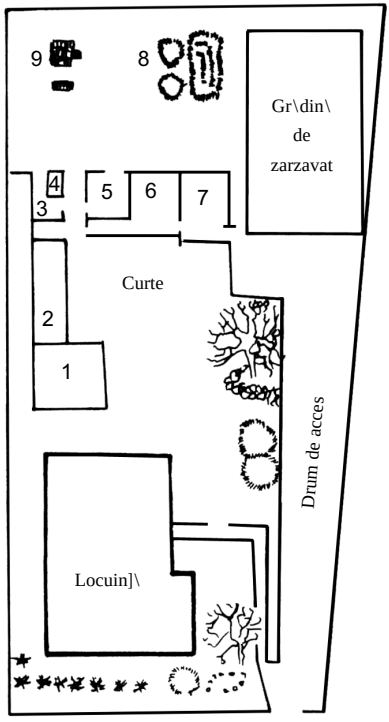

1 – magazie
2 – şopron
3 – păsări
4 – closet
5 – porci
6 – vite
7 – şură
8 – furaje
9 – gunoi de grajd

Anexe gospodăreşti

ANGHINARE - plant\ erbacee peren\, din familia compozitelor, cu frunze mari [i spinoase, originar\ din regiunea mediteranean\. Se cultiv\ pentru florile sale întrebuin]ate în farmacologie [i pentru solzii c\rno[i ai inflorescen]ei [i receptaculii florali — consuma]i ca legume *(Cynara scollymus)*.

ANGIOSPERME - încreng\tur\ de plante cu flori, cu semin]e închise în fructe, cuprinzând dicotiledonatele [i monocotiledonatele, r\spândite pe tot globul.

ANGLICANISM - religie de stat în Anglia, cu caracter reformat, constituit\ oficial în 1562, în timpul domniei Elisabetei I.

ANGLO-SAXONI - popula]ii germanice (angli, iu]i, saxoni), care au ocupat insulele britanice în sec. V–VI.

ANIMISM - credin]\ în duhuri, spirite, suflete, în imagini supranaturale, reprezentate în con[tiin]a religioas\ ca agen]i ac]ionând în întreaga natur\ [i diriguind obiectele [i fenomenele lumii, inclusiv omul. Este prezent în multe religii ale lumii.

ANOICUMEN| - termen ce desemneaz\ regiuni geografice nelocuite.

ANOMALII POLITICO-TERITORIALE - teritorii a c\ror suverani-

tate este `mp\r]it\ `ntre mai multe state sau organisme interna]ionale, având un statut incert, fiind instabile [i putând genera conflicte diverse.

ANOMIE - termen ce caracterizeaz\ o situa]ie social\ în care integrarea nu se poate realiza, individul neputând s\ pun\ de acord normele [i valorile înv\]ate [i împ\rt\[ite cu realitatea, care impune constrângerile ei [i contrazice în parte sau în totalitate sistemul s\u de valori.

ANSAMBLU DE LOCUIT - grupare de cl\diri de locuit, de dot\ri [i amenaj\ri specifice zonei de locuit. Termenul desemneaz\ por]iunile din zonele reziden]iale urbane care nu se încadreaz\ în unit\]ile urbanistice complexe, datorit\ m\rimii sau lipsei unor dot\ri edilitare.

ANSAMBLU URBANISTIC - grupare de construc]ii, spa]ii libere sau plantate, amenaj\ri pentru circula]ia vehiculelor sau a pietonilor, lucr\ri de art\ monumental\ [i mobilier urban, având între ele rela]ii func]ionale, economice [i estetice pe diverse planuri, corespunz\tor unor criterii [i principii specifice func]iunii dominante.

ANTICHITATE - epoc\ din istoria omenirii începând cu mileniul al III-lea î.Hr., pân\ la 476 d.Hr. (c\derea Imperiului roman de Apus).

ANTRACIT - c\rbune superior cu o putere caloric\ mare (8200–9000 cal), cu un con]inut ridicat de carbon (pân\ la 98%), de culoare neagr\ [i cu luciu semimetalic. Arde cu flac\r\ scurt\, f\r\ fum, formeaz\ cocs pulverulent [i este un combustibil pre]ios.

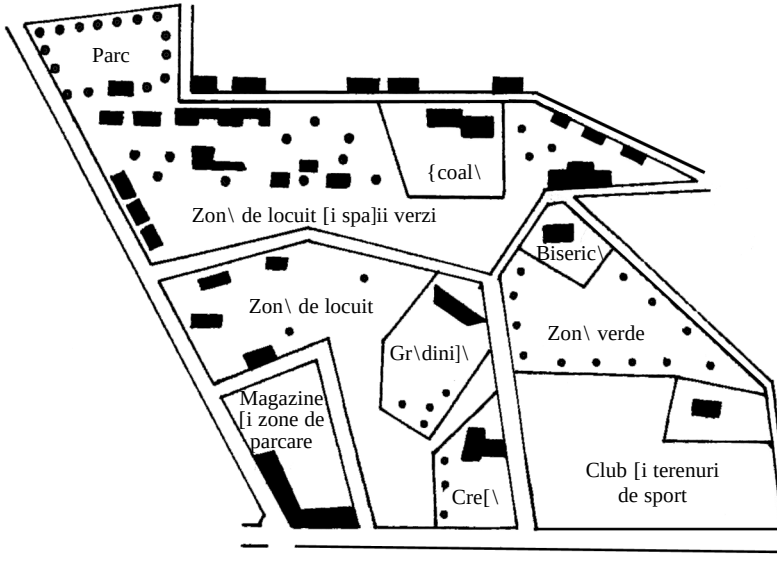

Ansamblu de locuit

ANTROPOCENTRISM - concep]ie potrivit c\reia omul ar fi centrul [i scopul universului.

ANTROPOGENEZ | - termen care desemneaz\ procesul îndelungat de apari]ie [i dezvoltare, pe P\mânt, a speciei umane.

ANTROPOGEOGRAFIE - termen interpretat, par]ial gre[it, ca fiind o „geografie a popula]iei pe baze antropologice". El reprezint\ o concep]ie german\ asupra geografiei umane, dezvoltat\ de Fr. Ratzel (în lucrarea *Anthropogeographie*, 1882 [i 1891), care demonstreaz\ posibilitatea studierii cu metode [tiin]ifice a rela]iei dintre comunit\]ile umane [i mediul geografic în care ele exist\, incluzând [i distribu]ia lor spa]ial\.

ANTROPOIDE - grup de maimu]e superioare, asem\n\toare cu omul, lipsite de coad\, r\spândite în regiunea tropicelor din Africa [i în Insulele Sumatra [i Kalimantan. ~n prezent exist\ doar patru forme de antropoide: gorila, urangutanul, cimpanzeul [i gibonul.

ANTROPOLOGIE - disciplin\ ce studiaz\ existen]a uman\. Redus ini]ial la caracteristici morfologice [i ontogenetice, termenul a suferit o extrapolare semantic\, incluzând discipline ca etnologia, etnografia.

ANTROPOLOGIE CULTURAL | - ramur\ a antropologiei care studiaz\ comportamentul uman, bazat pe norme, într-un context spa]io-temporal concret.

APARAT PRODUCTIV - complex ce cuprinde elementele materiale (resursele energetice [i rezervele de materii prime disponibile, ma[inile [i instala]iile cu care sunt dotate întreprinderile, tipurile de specializare sectorial\, firmele [i nivelurile de concentrare), cele umane (num\rul activilor), calitatea re]elei financiare, cuno[tin]ele tehnice [i rela]iile sociale care creeaz\ bog\]iile de care dispune o]ar\ la un moment dat.

APARTAMENT - grup de înc\peri într-o cl\dire care formeaz\ o unitate [i serve[te ca locuin]\.

APARTHEID - politic\ de segregare rasial\ implicând o dezvoltare separat\ pentru oameni apar]inând unor grupuri etnice diferite, instituit\ în Africa de Sud de c\tre guvernul na]ionalist care a venit la putere în 1948. Obiectivul acestuia era p\strarea privilegiilor minorit\]ii albe, format\ din descenden]ii europenilor. Popula]ia de culoare, c\reia i se negau drepturile politice de baz\, trebuia s\ tr\iasc\ în interiorul unor areale separate oficial, care aveau un nivel mai sc\zut de servicii sociale. Legile interziceau cas\toriile mixte [i impuneau persoanelor de culoare purtarea în permanen]\ asupra lor a documentelor de identitate.

APA{I - amerindieni din America de Nord, din regiunea aflat\ între fluviile Rio Grande del Norte [i Colorado. ~n prezent tr\iesc în rezerva]ii.

APATIT - grup de fosfa]i de calciu, cu o structur\ cristalizat\, care reprezint\ principala surs\ pentru ob]inerea fosforului.

AP | - resurs\ natural\ regenerabil\ care constituie un element indis-

pensabil pentru via]\, materie prim\ pentru activit\]ile productive, cale de transport [i surs\ de energie.

AP| CU DESTINA}IE SPECIAL| - ap\ care constituie un mijloc de produc]ie sau o cale de circula]ie (pescuit, producere de energie, naviga]ie).

AP| DE FOLOSIN}| GENERAL| - ap\ destinat\, mai ales, satisfacerii nevoilor casnice.

AP| POLUAT| - ap\ ale c\rei caracteristici fizice, chimice [i microbiologice sunt alterate datorit\ activit\]ii umane.

AP| POTABIL| - ap\ utilizat\ în consumul casnic. Trebuie s\ îndeplineasc\ anumite condi]ii de calitate, stabilite prin standarde na]ionale. ~n aceste standarde sunt precizate concentra]iile maxime admise pentru anumite substan]e, în mod obi[nuit sau în situa]ii excep]ionale.

AP| DE PROCES - ap\ necesar\ proceselor tehnologice specifice unei unit\]i economice, preluat\ din surse, recirculat\, reutilizat\, tratat\ `n instala]ii proprii.

AP| DE R|CIRE - ap\ utilizat\ pentru r\cirea schimb\toarelor de c\ldur\ ale instala]iilor industriale.

AP| TEHNOLOGIC| - ap\ utilizat\ în procesele industriale, agricole [i care necesit\ anumi]i parametri calitativi: duritate, temperatur\, transparen]\.

APEDUCT - construc]ie subteran\ sau aerian\ având drept scop alimentarea cu ap\ a localit\]ilor de la izvoare situate `n afara acestora. Erau constituite din tuburi de piatr\ sau zid\rie.

APE INTERIOARE - 1. domeniu fluvial [i lacustru alc\tuit din cursurile de ap\ situate în întregime pe teritoriul unui stat, cele ce formeaz\ frontiera dintre dou\ sau mai multe state (ape contigue) [i cele ce traverseaz\ frontierele mai multor state, cum sunt fluviile interna]ionale; **2.** apele maritime interioare situate între]\rm [i liniile de baz\ de la care se m\soar\ marea teritorial\, inclusiv golfurile interioare [i apele porturilor. **3.** apele porturilor cuprinse între]\rm [i linia care une[te instala]iile permanente, cele mai avansate spre larg, ale portului.

APE NA}IONALE - ape care cuprind re]eaua hidrografic\ na]ional\ (navigabil\), precum [i apele fluviilor [i râurilor de frontier\, stabilite prin tratate, acorduri [i conven]ii interna]ionale.

APE TERITORIALE - fâ[ie de mare, de o anumit\ l\]ime (pân\ la 12 mile marine), situat\ de-a lungul litoralului unui stat, dincolo de liniile de baz\.

APE UZATE - ape provenind din activit\]i casnice, sociale sau economice, con]inând substan]e poluante sau reziduuri, care-i altereaz\ caracteristicile fizice, chimice [i bacteoriologice ini]iale, precum [i ape de ploaie ce curg pe terenuri poluate.

APICULTUR| - activitate legat\ de cre[terea [i îngrijirea ra]ional\ a albinelor, în scopul ob]inerii unor produse (miere, cear\, polen, l\pti[or de matc\), dar [i al poleniz\rii culturilor agricole.

ARAC - suport din lemn, înalt de 1–2 m, folosit pentru sus]inerea vi]ei-de-vie, fasolei, ro[iilor etc.

ARAGONIT - carbonat de calciu format prin procese chimice de sedimentare, utilizat pentru confec]ionarea unor obiecte ornamentale.

ARAUCANI - amerindieni din partea central-sudic\ a statului Chile [i din vestul Argentinei. Azi tr\iesc în rezerva]ii; sunt celebri pentru rezisten]a dârz\ opus\ europenilor în perioada coloniz\rii.

ARBITRAJ - procedur\ judiciar\ de rezolvare, prin intermediul unor arbitri (ce pot fi atât persoane, cât [i institu]ii), a unui litigiu ap\rut `ntre state datorit\ unor cauze variate.

ARBORE - denumire generic\ dat\ plantelor perene lemnoase, de obicei cu în\l]imi de peste 7 m, alc\tuite dintr-o tulpin\, o coroan\ ramificat\ [i un sistem radicular.

ARBORE DE CACAO - plant\ peren\ lemnoas\, înalt\ de 5–10 m, cu flori [i fructe a[ezate direct pe trunchi, originar\ din America tropical\. Cre[te în zona cald\, între 20° latitudine nordic\ [i sudic\ [i urc\ pân\ la 300–500 m altitudine. Fructul este o bac\ ovoidal\, lung\ de 15–30 cm, iar în partea interioar\, c\rnoas\, are 20–60 semin]e — boabe de cacao — de 2–3 cm lungime, din care se ob]ine f\ina [i untul de cacao, folosite pentru ob]inerea ciocolatei [i a altor dulciuri, fabricarea s\punurilor fine [i unor produse cosmetice. Se cultiv\ în Africa (Coasta de Filde[, Ghana, Nigeria, Camerun) [i

Arbore de cacao

America Latin\ (Brazilia, Ecuador, Mexic) etc. *(Theobroma cacao).*

ARBORE DE CAFEA - arbust din familia rubiaceelor, originar din Etiopia, regiunea Kaffa, înalt de 5–6 m, dar în planta]ii men]inut la 2–3 m (sau 4–5 m în Brazilia). Este o plant\ tropical\, cultivat\ pentru fructele sale, ce au aspectul unor „cire[e“ de culoare ro[ie-violet\, cu doi sâmburi în mijloc (dou\

Arbore de cafea

,,boabe“). Ca variet\]i recunoscute men]ion\m: cafeaua arabic\, cafeaua robusta – folosit\ la fabricarea cafelei solubile – [i cafeaua liberica. Principalele produc\toare sunt: Brazilia, Columbia, Mexic, Indonezia, Vietnam, Etiopia, Uganda etc. *(Coffea excelsa, C. congensis, C. arabica).*

ARBORE DE CUI{OARE - arbore din familia mirtaceelor, înalt de 12–15 m, originar din Insulele Moluce, cultivat (în Madagascar, Tanzania etc.) pentru mugurii florali, care usca]i dau cui[oarele din comer], folosite drept condiment *(Eugenia carophilata).*

ARBORE DE SCOR}I{OAR | - arbore al climatului cald [i umed, din familia lauraceelor, originar din Asia de Sud-Est. Scoar]a de pe ramurile sub]iri, uscat\, se folose[te drept condiment, iar datorit\ propriet\]ilor carminative este folosit\ [i în medicin\ *(Cinnamonum zeilamicum).*

ARBORET - parte a p\durii caracterizat\ prin vegeta]ie omogen\ ca specie [i vârst\, deosebit\ de restul p\durii din jur. ~n func]ie de num\rul speciilor, se deosebesc: **A.** *pur*, când speciile în amestec nu dep\[esc 10%, [i **A.** *amestecat*, alc\tuit din mai multe specii, dintre care cel pu]in dou\ dep\-[esc 10%. Dup\ vârsta arborilor, se disting: **A.** *echien*, la care vârsta este aceea[i, [i **A.** *plurien*, la care diferen]a de vârst\ dep\[e[te 20 de ani.

ARBUST - plant\ lemnoas\ cu mai multe tulpini, ramifica]iile secundare neformând o coroan\ distinct\.

ARCACI - 1. îngr\ditur\ sau desp\r]itur\ pentru separat oile. **2.** îngr\ditur\ f\cut\ de pescari, în ap\, pentru prinderea [i p\strarea pe[tilor în b\l]i, iarna.

ARCAD | - element de arhitectur\ constituit din unul sau mai multe arce de forme diferite [i piesele de sus]inere vertical\: coloane, stâlpi, ziduri. Ca deschidere într-un zid, este folosit\ la ferestre [i portale, iar ca ansamblu de rezisten]\ intr\ în componen]a podurilor, foi[oarelor etc.

ARDEZIE - roc\ argiloas\ utilizat\ la confec]ionarea pl\cilor izolante [i a pardoselilor.

AREAL - suprafa]\ delimitat\ de teren care se caracterizeaz\ prin r\spândirea unui fenomen sau proces, a unor elemente fizico-geografice sau economico-geografice. Deseori este folosit în locul termenului „regiune“.

AREAL AGRICOL - teren utilizat pentru agricultur\, incluzând spa]ii arabile, p\[uni, fâne]e etc.

AREAL CONSTRUIT - termen folosit în mod obi[nuit în planificarea teritoriului, care desemneaz\ un spa]iu din interiorul unei a[ez\ri umane, ocupat de cl\diri [i în care nu mai exist\ un alt spa]iu liber pentru construc]ii.

AREAL ETNIC - rezultant\ a unui pronun]at proces de segregare reziden]ial\ cu un caracter etnic. Conform clasific\rii date de F. Boal, exist\: (a) *colonie*, un areal etnic care este, pentru o anumit\ perioad\ de timp, considerat ca baz\ pentru o nou\ societate; (b) *enclav*, un areal etnic care

persist\ în timp, dar care are ca baz\ op]iunea p\str\rii [i conserv\rii func-]iilor specifice; (c) *ghetou,* un areal etnic care persist\ datorit\ constrângerilor [i ac]iunilor discriminatorii ale unui alt grup etnic.

AREAL METROPOLITAN - vezi ARIE METROPOLITAN | .

AREAL PEDESTRU - areal situat în interiorul unui ora[, în care traficul vehiculelor este exclus sau în care sunt permise, între anumite ore, numai vehiculele destinate aprovizion\rii [i cele speciale (poli]ie, salvare, pompieri).

AREAL PORTUAR - parte a spa]iului ocupat de un port, care con]ine totalitatea instala]iilor, inclusiv danele de acostare.

AREALUL PIE}EI - areal în interiorul c\ruia produsele sau serviciile oferite spre vânzare/cump\rare sunt localizate.

AREAL VITICOL - arie geografic\ a culturii vi]ei-de-vie, care cuprinde regiunile viticole, podgoriile [i centrele viniviticole.

ARENDARE - dare în exploatare temporar\ a unui teren agricol, contra unui pre] pl\tit.

ARGEA - 1. cl\dire-anex\, rezervat\ pentru]esut (vara) [i ad\postitul stupilor (iarna). **2.** r\zboi de]esut sau numai p\r]ile lui laterale.

ARGIL | - roc\ sedimentar\, format\ predominant din minerale argiloase, cu dimensiunea particulelor sub 0,002 mm (dup\ scara Atterberg), care prin umezire devine plastic\. Se utilizeaz\ în ceramic\, sculptur\, ol\rit, fabricarea cimentului, `n industria materialelor refractare, la purificarea uleiurilor etc.

ARGINT - metal nativ pre]ios, cunoscut din antichitate, care apare mai ales în z\c\minte asociate vulcanismului neogen. Este alb-lucios, maleabil [i ductil, cu cea mai mare conductibilitate electric\ [i caloric\, inoxidabil, folosit pentru confec]ionarea podoabelor, instrumentelor medicale, a unor obiecte uzuale, la fabricarea oglinzilor, în fotografie etc.

ARHAIC - atribut anexat unor forme [i fenomene socio-culturale — unele disp\rute, altele contemporane —, sugerând vechimea lor îndep\rtat\.

ARHEOLOGIE - [tiin]\ care analizeaz\ civiliza]iile prin prisma interpret\rii urmelor activit\]ilor trecute ale acestora. Termenul este larg folosit pentru a desemna studiul urmelor materiale ale civiliza]iilor preistorice, dar acoper\ [i analiza sistematic\ al tuturor antichit\]ilor.

ARHITECTUR | CLIMATIC | - tip de arhitectur\ care]ine cont de factorul *mediu* prin trei componente spa]iale: componenta local\ [i de apropiere (aer, ap\, sol, soare, zgomot), componenta regional\ (ploi acide, transfer de de[euri) [i componenta planetar\ (strat de ozon, `nc\lzirea global\ a climei). Arhitectura climatic\ poate contribui la `mbun\t\]irea condi]iilor de locuit prin: calitatea ambian]elor interioare, rela]iile dintre cl\dire [i mediul apropiat, consumul sc\zut de energie etc. Punerea `n practic\ a acestui tip de arhitectur\ se

bazeaz\ pe inova]ii tehnice [i pe cercetare.

ARHITECTUR| DE LEMN - tip de arhitectur\ situat\ la interferen]a activ\ dintre arta cult\ [i arta popular\.

ARHITECTUR| PEISAGER| - arta de a realiza structuri floristice deosebite `n cadrul unei localit\]i, remarcabile sub aspect compozi]ional.

ARHITECTUR| POPULAR| - domeniu complex al culturii populare, al c\rui obiect îl constituie locuin]a [i construc]iile anexe (nu numai cele având calit\]i artistice deosebite), construc]ia [i concep]ia lor avându-[i originea în tradi]ia poporului respectiv.

ARIE - 1. termen generic pentru orice parte a spa]iului bidimensional, fiind utilizat `n analiza economico-social\ spa]ial\. **2.** teren special amenajat pentru treieratul plantelor cultivate. **3.** m\sur\ pentru suprafe]e.

ARIE CADASTRAL| - suprafa]\ de teren cu destina]ie [i form\ de proprietate precizate în planul cadastral al unei localit\]i. Sin: ZON| CADASTRAL|.

ARIE CENTRAL| - regiune cu rol de nucleu central, `n jurul c\reia s-a dezvoltat un stat, având o serie de caracteristici proprii foarte puternic marcate, caracteristici care sl\besc `n intensitate o dat\ cu dep\rtarea de aceast\ regiune.

ARIE CONSTRUIT| - vezi SUPRAFA}| CONSTRUIT|.

ARIE DE APROVIZIONARE A ORA{ELOR CU PRODUSE AGROALIMENTARE - teritoriu ce cuprinde a[ez\rile rurale, din care produc\torii agricoli aprovizioneaz\ zilnic pia]a alimentar\ a ora[ului cu produse proaspete. ~n aceast\ zon\ sunt amplasate sere, solarii, complexe avicole etc.

ARIE DE ATRAC}IE A PIE}EI - spa]iu geografic `n care produc]ia unui anumit produc\tor este comercializat\.

ARIE DE CIRCULA}IE PIETONAL| - arie urban\ în care traficul vehiculelor este exclus în întregime sau permis în anumite momente ale zilei, pentru ac]iuni de înc\rcare sau desc\rcare.

ARIE DE CIVILIZA}IE - teritoriu de m\rime variabil\ unde se dezvolt\, la anumite niveluri, cultura material\ [i spiritual\ a unei comunit\]i, în strâns\ leg\tur\ cu baza economic\ a societ\]ii respective.

ARIE DE CULTUR| GEOPOLITIC| - teritoriu de formare [i de r\spândire uniform\ a unui fenomen cultural cu implica]ii geopolitice.

ARIE DE POLARIZARE - teritoriu din jurul unei localit\]i în care se manifest\ influen]a economico-social\ a acesteia. Aria de polarizare a unui sat-re[edin]\ de comun\ este constituit\, în general, din celelalte sate componente. Aria de polarizare a unui ora[se poate suprapune peste mai multe comune [i chiar peste unele ora[e mai mici.

ARIE DE RECRUTARE A FOR}EI DE MUNC| - teritoriu din care un centru industrial î[i asigur\ necesarul de for]\ de munc\, ce nu poate fi asigurat pe plan local. Aria de recrutare a for]ei de munc\ dep\[e[te uneori aria de polarizare a localit\]ii respective,

cuprinzând teritorii exterioare acesteia, adiacente sau cu intervale de spa]iu, în func]ie de rezervele disponibile ale for]ei de munc\ la un moment dat.

ARIE DESF|{URAT| - indicator utilizat în urbanistic\, ob]inut prin însumarea suprafe]elor construite ale nivelurilor de suprafa]\ ale totalit\]ii cl\dirilor, indiferent de destina]ie, situate pe un perimetru strict delimitat (perimetru construibil, zone func]ionale etc.). Se exprim\ în metri p\tra]i.

ARIE ECONOMIC| FUNC}IONAL| - no]iune introdus\ de K. Fox [i T. Kuman prin care ora[ul este privit ca un centru al pie]ei muncii c\tre care converg fluxuri de naveti[ti a c\ror m\rime o dep\[e[te pe cea a fluxurilor `ndreptate spre alte pie]e urbane ale muncii.

ARIE METROPOLITAN| - termen american ce desemneaz\ o a[ezare urban\ de dimensiuni mari sau format\ prin expansiunea arealului urban. Conceptului i-a fost conferit\ o defini]ie opera]ional\, pentru prima dat\, de c\tre Biroul de recens\minte al S.U.A. în 1910, sub denumirea de *district metropolitan*. ~n 1950 denumirea uzual\ devine *arie metropolitan\ standard,* care semnific\ aria urban\ func]ional\. ~n 1960 conceptul cap\t\ numele de *arie statistic\ metropolitan\ standard*. Sin: AREAL METROPOLITAN.

ARIE PRIORITAR| - subregiune sau grupare de localit\]i delimitat\ `n cadrul regiunilor de dezvoltare pentru a permite structurarea unor programe specifice de dezvoltare `n domeniile industrie, agricultur\, [omaj, mediu `nconjur\tor etc.

ARIE PROTEJAT| - zon\ delimitat\ geografic, cu elemente naturale rare (ca apari]ie) sau în procent ridicat (ca densitate pe unitatea de suprafa]\), desemnat\ sau reglementat\, gospod\rit\ în sensul atingerii unor obiective specifice de conservare; cuprinde parcuri na]ionale, rezerva]ii naturale, rezerva]ii ale biosferei, monumente ale naturii [.a.

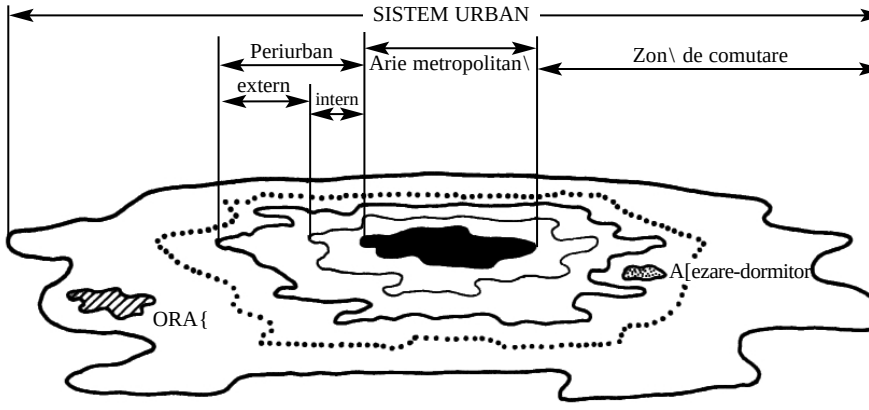

Arie metropolitană

ARIE URBAN | - suprafa]a teritoriului urban, exprimat\ în hectare. Conform legisla]iei se disting dou\ cazuri: arie urban\ ca teritoriu administrativ [i arie urban\ în cadrul perimetrului construibil.

ARMAT | INDUSTRIAL | DE REZERV | - totalitatea lucr\torilor atin[i periodic de [omaj din cauza insuficien]ei ratei profitului, sc\derii tenden]iale [i absen]ei cererii solvabile, care limiteaz\ posibilitatea de investi]ii (valorificarea insuficient\ a capitalului).

ARM | TUR | URBAN | - ansamblu de ora[e, ierarhizate sau nu, care coordoneaz\ via]a unei regiuni.

ARMENI - popula]ie indo-european\ stabilit\ `n podi[ul dintre Mun]ii Caucaz [i Mun]ii Taurus, având religie cre[tin\ (monofizi]i), constituit\ ca na]iune `n Armenia, având o prezen]\ ceva mai numeroas\, `n cazul României, `n special `n Dobrogea (Constan]a) [i `n municipiul Bucure[ti.

AROMÂNI - popula]ie de origine român\ care a migrat în sec. IX–X din nordul Dun\rii în sudul fluviului, a[ezându-se în diferite regiuni din Pen. Balcanic\ (Bulgaria, Albania, Macedonia, Serbia, Croa]ia, Grecia). Sunt de religie cre[tin-ortodox\, cu excep]ia unei grup\ri mai mici din Albania, care sunt musulmani.

ART | BIZANTIN | - termen ce desemneaz\, la modul general, arta care s-a dezvoltat în sec. VI–XV d.Hr. în Imperiul bizantin. Prin extensie, în cadrul artei bizantine sunt incluse [i fenomenele artistice apar]inând]\rilor ortodoxe (Serbia, Bulgaria, Rusia,]\rile române etc).

ARTER | DE CIRCULA}IE - termen generic utilizat pentru c\ile de comunica]ie: arter\ rutier\, arter\ feroviar\, arter\ navigabil\. ~n func]ie de importan]\ [i pozi]ie, arterele rutiere [i feroviare pot fi: artere de centur\, situate la periferia localit\]ii; artere de penetra]ie, care asigur\ leg\tura cu zonele din interiorul unei localit\]i; artere magistrale, cu importan]\ deosebit\ în traficul de m\rfuri [i pasageri; artere de leg\tur\ [i de tranzit local; artere industriale cu trafic dominant industrial.

ARTIZANAT - termen care denume[te îndeletnicirea me[te[ug\reasc\ inspirat\ din arta popular\, exercitat\ de un artizan, acesta din urm\ putând fi definit ca un muncitor care exercit\ o meserie manual\ cu caracter artistic. Se poate porni la definirea artizanatului [i de la produsul finit, obiecte de artizanat fiind acele lucruri utile sau decorative f\cute manual. ~n România au o larg\ r\spândire]esutul, ol\ritul, cojoc\ritul [.a.

ASANARE - ansamblu de lucr\ri hidrotehnice care se execut\ pentru înl\turarea excesului de ap\ de pe anumite terenuri. ~n func]ie de cauzele care determin\ excesul de umiditate [i de scopurile urm\rite (economico-agricole ori sanitare), asanarea se realizeaz\ prin: îndiguiri, regulariz\ri de debite, desec\ri, lucr\ri de amenajare a lacurilor [i b\l]ilor.

ASANARE URBAN | - ansamblu de ac]iuni, opera]iuni tehnice [i m\suri administrativ-organizatorice având ca scop salubrizarea teritoriului urban.

ASFALT - 1. roc\ sedimentar\ caustobiolitic\, brun\-neagr\, format\ prin bituminizarea substan]elor organice sau prin oxidarea [i polimerizarea petrolului. **2.** material amorf fabricat dintr-un amestec de bitum [i substan]e minerale granulare, folosit la executarea unor „îmbr\c\min]i“ rutiere sau izola]ii hidrofuge.

ASIMILARE - procesul prin care persoane apar]inând diverselor grup\ri etnice sau rasiale intr\ în interac]iune [i mixaj — liber de orice constrângere — cu o comunitate majoritar\ sau cu o

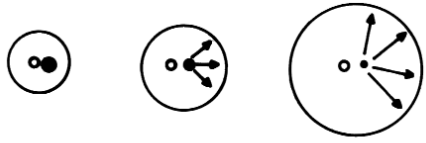

Popula]ia minoritar\ `[i pierde identitatea spa]ial\

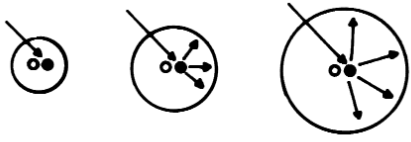

Popula]ia din zonele urbane se p\streaz\

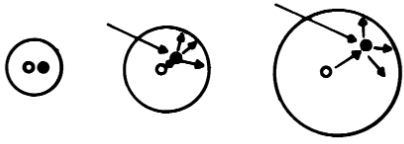

Popula]ia din zonele urbane emigreaz\

○ – centre de afaceri
● – comunitate migrantă
⟶ – migraţie

Asimilare

na]iune. Rata asimil\rii depinde de o serie de factori cum ar fi: rasa, religia, statutul economic, atitudinile, educa]ia, c\s\toriile mixte, etc. Sunt recunoscute trei forme de asimilare: (a) **A.** *comportamental*\, care implic\ un proces prin care membrii unui grup se integreaz\ într-o via]\ cultural\ comun\ cu un alt grup, ca rezultat al împ\r]irii unei experien]e [i istorii comune. Acest lucru se face prin însu[irea istoriei, sentimentelor [i atitudinilor celuilalt grup; (b) **A.** *structural*\, care se refer\ la distribu]ia etnicilor migran]i în cadrul grupurilor [i sistemelor sociale ale unei societ\]i. Acest tip de asimilare este posibil dup\ asimilarea comportamental\; (c) **A.** *social*\, care permite unui grup s\ recepteze [i s\ aplice valori, norme, modele de comportament sau stiluri de via]\ specifice unui alt grup, cu care a venit în contact.

ASISTEN}| SOCIAL | - ansamblu de institu]ii, programe, m\suri [i activit\]i profesionale de protejare a unor persoane, grupuri sau comunit\]i cu probleme sociale, aflate temporar în dificultate (ex: [omerii).

ASOCIA}IA EUROPEAN | A LIBERULUI SCHIMB (A.E.L.S.) - organiza]ie guvernamental\ regional\, cu sediul la Geneva, constituit\ la Stockholm, `n 1960, din ini]iativa Marii Britanii. Scopul A.E.L.S. este eliminarea taxelor vamale la import [i a altor obstacole din calea desf\[ur\rii comer]ului reciproc. Membrii fondatori au fost: Austria, Elve]ia, Portugalia, Suedia, Norvegia, Irlanda [i Marea Bri-

tanie. Ulterior au mai fost primite Finlanda, Islanda, Liechtenstein. Treptat apare o tendin]\ centrifug\: unele]\ri se desprind pentru a adera la C.E.E. (Marea Britanie, Irlanda, Danemarca, Portugalia) [i, ulterior, la U.E. (Austria, Finlanda, Suedia).

ASOCIA}IA INTERNA}IONAL | PENTRU DEZVOLTARE - institu]ie a O.N.U., cu sediul la Washington, creat\ `n 1960 `n scopul promov\rii dezvolt\rii economice a]\rilor `n curs de dezvoltare, furniz\rii de credite pe termen lung f\r\ dobând\.

ASOCIA}IA NA}IUNILOR DIN ASIA DE SUD-EST (A.S.E.A.N.) - organiza]ie guvernamental\ regional\, creat\ `n 1967 la Bangkok, cu sediul la Jakarta, având ca membri fondatori Thailanda, Malayezia, Indonezia, Singapore. Cadrul s\u se l\rge[te prin aderarea altor state: Brunei (1984), Vietnam (1995), Laos, Myanmar (1997), Cambodgea (1999). Ini]ial a fost creat\ `n scopuri militare, iar dup\ 1975 cap\t\ un caracter economic [i devine, din 1992, o zon\ a liberului schimb, statele membre propunându-[i s\ elimine toate barierele vamale pân\ `n anul 2003.

ASOCIA}IE - grupare organizat\, constituit\ voluntar de mai multe persoane (fizice sau juridice), care urm\re[te atingerea unor scopuri comune. Are un statut care define[te scopurile, obiectivele, programele pe care [i le-a asumat, precum [i drepturile [i `ndatoririle membrilor. Existen]a asocia]iei nu depinde, `n general, de fluctua]iile membrilor s\i, func]ionarea ei fiind asigurat\ de ideea central\ `n jurul c\reia s-a constituit, de relativa constan]\ organiza]ional\ [i, implicit, de eficien]a pe care o atinge.

ASOLAMENT - succesiune a culturilor agricole în timp [i în spa]iu, înso]it\ de un sistem corespunz\tor de lucr\ri [i de îngr\[\minte care asigur\ cre[terea fertilit\]ii solului [i sporirea produc]iei agricole. Const\ în divizarea terenurilor de cultur\ în mai multe parcele (sole), în func]ie de: caracteristicile fizico-geografice, reparti]ia plantelor pentru fiecare parcel\, rota]ia în timp a culturilor, m\surile de îngr\[are [i îngrijire.

ASPERSIUNE - stropire a solului cu ap\ sau cu o solu]ie lichid\, aruncat\ sub form\ de pic\turi asem\n\toare cu ploaia.

ASPERSOR - dispozitiv de pulverizare a apei, folosit la irigarea prin aspersiune.

A{EZARE - 1. loc unde se afl\ stabilit cineva sau ceva. **2.** grup de construc]ii (locuin]e) care alc\tuiesc un mediu de via]\ uman\, o realitate complex\ care nu poate fi ilustrat\ decât diferen]iat, atât din perspectiv\ istoric\, func]iile [i aspectul variind în timp, cât [i din perspectiv\ spa]ial\. **3.** (rar) mod de organizare social\.

A{EZARE-CHEIE - concept modern, utilizat pe scar\ larg\ în activitatea de planificare rural\, prin care a[ez\rile sunt desemnate ca centre de servicii în care func]iunile vor fi integrate drept componente ale programelor de reorganizare sau ra]ionalizare.

A{EZARE DISP|RUT| - a[ezare ap\rut\ de timpuriu, disp\rut\ în urma unor dezastre sau fenomene de depopulare, ale c\rei urme pot fi reg\site în peisajul actual (biseric\ veche izolat\, cimitir vechi etc.)

A{EZARE-MATC| - a[ezare uman\ care se constituie într-un centru din care pot deriva noi a[ez\ri sau „a[ez\ri-fiic\", men]inându-se leg\turi puternice între acestea.

A{EZARE PLANIFICAT| - termen utilizat pentru a desemna a[ez\rile construite în sec. al XVIII-lea, în care factorii arhitectur\, economie [i mediu social interrela]ionau. Mi[carea de planificare a a[ez\rilor este specific\ nord-estului Sco]iei. Aceste a[ez\ri au fost deseori a[ez\ri-proprietate — dinamizate de cel ce le st\pânea — sau a[ez\ri-uzin\, incluzând case muncitore[ti amplasate de-a lungul unei ape. Ulterior, în sec. al XIX-lea, au evoluat la nivelul de a[ez\ri-model pentru muncitorii din fabrici [i s-au constituit în prototip pentru viitoarele a[ez\ri-gr\din\.

A{EZARE UMAN| - 1. comunitate uman\ de orice rang — ora[sau sat — indiferent de m\rimea sau func]iile îndeplinite, care cuprinde: popula]ia, construc]iile folosite în diverse scopuri (locuit, publice, institu]iile private), platformele industriale, pie]ele [i str\zile, locurile de odihn\ [i agrement. **2.** sistem ecologic complex creat de popula]iile umane, în care majoritatea transform\rilor de materie, energie [i informa]ie sunt realizate de c\tre om.

ATRAC}IE TURISTIC| - termen ce define[te în special latura afectiv\ a diferitelor componente ale poten]ialului turistic, referindu-se mai ales la laturile care se impun aten]iei [i produc impresii de o intensitate ridicat\, de natur\ estetic\, cognitiv\ etc. Se pot constitui în elemente de atrac]ie turistic\ obiectivele cultural-istorice, cele tehnico-economice deosebite [i cele naturale (peisaje, forme de relief, lacuri etc.).

AUDIT DE MEDIU - proces de determinare [i examinare, care implic\ analize, teste [i confirm\ri, al c\rui scop este de a verifica în ce m\sur\ o întreprindere, în ansamblu sau anumite structuri componente ale acesteia, respect\ cerin]ele legale, locale sau na]ionale de protec]ie a mediului. Este o component\ de baz\ a managementului de mediu al întreprinderii, completând managementul global al acesteia (planificarea, organizarea, ghidarea, conducerea, comunicarea, controlul, prevederea).

AUGIT - mineral care face parte din grupul piroxenelor [i se utilizeaz\ la fabricarea coloran]ilor naturali.

AUR - metal pre]ios acumulat în produsele târzii (pegmatitice [i hidrotermale) din timpul cristaliz\rii magmatice. Are drept caracteristici: maleabilitatea, iner]ia chimic\ relativ\, culoarea galben\ pân\ la ro[u [i luciul. Este utilizat la confec]ionarea podoabelor, obiectelor de art\, precum [i ca etalon monetar absolut.

AUSTRALOID| - ras\ uman\ reprezentat\ ast\zi prin aborigenii din

Australia, ce pot fi considera]i, probabil, cei mai vechi precursori ai rasei umane. Morfologia lor se individualizeaz\ prin piele închis\ la culoare, p\r ondulat [i dantur\ lat\.

AUTARHIE - 1. suveranitate absolut\ sau despotism, implicând o conducere absolutist\ sau autocratic\, de c\tre un guvern sau un individ. **2.** politic\ prin care o]ar\ sau un grup de]\ri se izoleaz\ de circuitul economic mondial [i î[i limiteaz\ rela]iile economice la anumite zone.

AUTOCONSUM - parte a produc]iei care nu constituie obiect de schimb [i este folosit\ de produc\tor [i familia sa.

AUTOCRA}IE - form\ de guvern\mânt totalitar\, antidemocratic\, constând în concentrarea puterii politice în mâinile unei singure persoane, putere exercitat\ f\r\ a]ine cont de institu]iile democratice. Autocra]ia s-a constituit ca o form\ de conducere de-a lungul întregii istorii omene[ti, fiind prezent\ înc\ din antichitate.

AUTODETERMINARE - principiu al rela]iilor interna]ionale potrivit c\ruia orice na]iune are dreptul fundamental de a-[i alege, f\r\ imixtiuni din afar\, statutul ei politic [i calea de dezvoltare economic\, social\ [i cultural\.

AUTODROM - teren special amenajat pentru preg\tirea [i perfec]ionarea în conducerea automobilelor.

AUTOEPURARE - ansamblu de procese naturale de epurare prin care receptorii unor poluan]i (apa, aerul, solul) sunt readu[i la caracteristicile lor calitative pe care le-au avut anterior advec]iei elementelor poluante.

AUTOHTON - 1. care s-a format [i s-a dezvoltat pe teritoriul în care tr\-ie[te [i în prezent. Sin: ABORIGEN, B|{-TINA{, INDIGEN. **2.** care cre[te sau este produs `n propria]ar\. Sin: INDIGEN (**2**).

AUTOMATIZARE - serie de opera]ii efectuate f\r\ interven]ia omului, care pot înlocui activit\]ile legate de efort, observa]ie, memorie, decizie. Procesele de produc]ie care beneficiaz\ de automatizare prezint\ productivitate sporit\, contribuind la sc\derea pre]ului de cost.

AUTONOMIE - 1. independen]\ în guvernare care poate avea mai multe aspecte: (a) autonomie politic\ (a unor state în cadrul statelor federale); (b) autonomie administrativ\ (referitoare la transferul c\tre administra]ia local\ a unor atribu]ii complexe privind dezvoltarea economico-social\ a unei regiuni). De multe ori, în cadrul statelor na]ional-unitare, autonomia minorit\]ilor etnice vine în contradic]ie cu principiul independen]ei [i suveranit\]ii statului respectiv, putând crea probleme în ceea ce prive[te integritatea teritorial\ [i unitatea statului în cauz\. **2.** stare în care o unitate social\ î[i satisface necesit\]ile cu propriile mijloace.

AUTONOMIE ADMINISTRATIV| - regim al unor subdiviziuni teritoriale ale unui stat care au dreptul de a se administra prin unele organe proprii, în anumite domenii, cu excep]ia celor de competen]a organelor centrale ale statului.

AUTOPRODUC|TOR DE ENERGIE ELECTRIC| - întreprindere care, pe lâng\ activit\]ile sale principale, produce (singur\ sau `n asocia]ie) energie electric\ destinat\ în totalitate sau par]ial satisfacerii nevoilor proprii.

AUTORITATE - rela]ie prin care o persoan\ sau grup accept\ ca legitim faptul ca deciziile [i ac]iunile sale s\ fie ghidate de o instan]\ exterioar\ (persoan\, grup, organism). Autoritatea reprezint\ o putere legitim\ care cuprinde trei forme fundamentale ale legitimit\-]ii: (a) tradi]ia, obiceiurile, normele, valorile cu care o colectivitate s-a identificat `n timp [i care au c\p\tat influen]\ asupra membrilor s\i; (b) charisma, acceptarea autorit\]ii unei persoane sau instan]e superioare pe baza `nvestirii acesteia cu capacit\]i deosebite; (c) acceptarea autorit\]ii pe temeiul competen]ei personale, profesionale, a pozi]iei ierarhice etc.

AUTORIZA}IE DE CONSTRUC}IE - act de autoritate al administra]iei locale pe baza c\ruia se asigur\ aplicarea m\surilor prev\zute de lege referitoare la proiectarea, amplasarea, executarea [i func]ionarea construc]iilor. Autoriza]ia de construc]ie se elibereaz\ în temeiul [i cu respectarea documenta]iilor de urbanism [i amenajare a teritoriului.

AUTORIZA}IE DE MEDIU - reglementare tehnico-juridic\ prin care sunt stabilite condi]iile [i parametrii de func]ionare pentru activit\]ile existente [i pentru cele noi, pe baza acordului de mediu.

AUTORIZA}IE PENTRU ACTIVITATEA NUCLEAR| - document prin care autoritatea competent\ autorizeaz\ titularul activit\]ii s\ amplaseze, s\ construiasc\, s\ pun\ în func]iune, s\ transfere, s\ dezafecteze sau s\ dispun\ de orice surs\ de radia]ii ionizante, instala]ii nucleare sau amenaj\ri pentru gospod\rirea de[eurilor radioactive.

AUTOSERVIRE - sistem de desfacere a m\rfurilor în cadrul c\ruia clien]ii se servesc singuri.

AUTOSTRAD| - cale rutier\ de interes na]ional [i interna]ional, deschis\ traficului de mare vitez\, prev\zut\ cu c\i de rulare unidirec]ionale, separate printr-o band\ median\. Intersec]iile sunt prev\zute cu pasaje denivelate, iar accesul [i ie[irea autovehiculelor sunt permise numai prin locuri special amenajate. Pentru fluidizarea traficului au fost introduse unele restric]ii privind accesul unor tipuri de vehicule, de regul\ cele ce se deplaseaz\ cu viteze mici. Autostr\zile au traseu aproape rectiliniu, cu curbe largi [i foarte deschise, f\r\ obstruc]ii în vizibilitatea c\ii de rulare, grad înalt de planeitate.

AUTOSUBZISTEN}| - capacitate de satisfacere a nevoilor din resurse proprii, reprezentând latura economic\ a autarhiei. Vezi AUTARHIE (**2**).

AUTOUTILITAR| - autovehicul destinat transportului unor cantit\]i mici de m\rfuri.

AVANPORT - port situat în fa]a portului principal, creat sau dezvoltat atunci când portul principal a r\mas la o distan]\ prea mare fa]\ de linia]\rmu-

lui, datorit\ modific\rilor naturale (înnisip\ri de exemplu) [i cre[terii tonajului navelor ce deservesc portul respectiv.

AVANTAJ ABSOLUT - teorie care `ncearc\ s\ explice diviziunea interna]ional\ a muncii, având ca esen]\ compararea costurilor de produc]ie ale fiec\rei na]iuni pentru un anumit produs. Se consider\ c\ este preferabil s\ se importe produsele ce ar putea fi ob]inute pe plan intern la pre]uri de produc]ie superioare celor practicate `n alte]\ri [i s\ se exporte produsele ob]inute la pre]uri inferioare, comparativ cu alte]\ri.

AVANTAJ COMPARATIV - concept introdus de David Ricardo pentru a demonstra c\ o]ar\ trebuie s\ se specializeze `n ob]inerea produselor pentru care are productivitatea cea mai mare.

AVANTAJ COMPETITIV - teorie care sus]ine c\ eficien]a comer]ului exterior depinde de capacitatea]\rilor de a face fa]\ concuren]ei de pe pie]ele interna]ionale. Teoria a ap\rut ca urmare a faptului c\ cea mai mare parte a comer]ului mondial [i a fluxurilor de investi]ii str\ine directe se desf\[oar\ `ntre ]\rile cu economie avansat\ sau `ntre filialele societ\]ilor transna]ionale. Avantajul competitiv depinde de modul `n care sunt folosi]i factorii de produc]ie, de cererea intern\, de existen]a industriilor [i a rela]iilor dintre ele, de strategia `ntreprinderilor, de conjunctura interna]ional\, de politica economic\.

AVARI - popula]ie turcic\ a[ezat\ în timpul marii migra]ii a popoarelor în Câmpia Panonic\, unde a creat un stat (568–796), distrus de franci [i de bulgari.

AVICULTUR| - ramur\ a economiei agricole care se ocup\ cu cre[terea [i îmbun\t\]irea speciilor [i raselor de p\s\ri pentru scopuri economice.

AVION-CARGOU - avion folosit exclusiv în transportul de m\rfuri.

AVOCADO - fruct al avocatierului, numit [i „para de avocado“ datorit\ formei sale de par\, cu masa de 300–400 g (vezi [i AVOCATIER).

AVOCATIER - arbore fructifer din familia lauraceelor, originar din America Central\, înalt de 10–15 m. Cre[te în zona intertropical\ cald\ [i umed\ american\, cu fructe (avocado) foarte bogate în vitamine, de unde [i compararea fructului cu o „cutiu]\ cu vitamine“ (B_1, B_2, C, E, PP, K etc.) *(Persea gratissima).*

AVORT - stopare a st\rii de graviditate în primele stadii, prin expulzarea embrionului uman sau a foetusului din uter, înainte de a fi capabil s\ supravie]uiasc\. Avortul poate fi spontan sau cauzat inten]ionat. ~n ultimul caz este [i o metod\ de control a natalit\]ii.

AVU}IE NA}IONAL| - totalitatea bunurilor materiale de care dispune o]ar\ la un moment dat.

AX DE COMPOZI}IE - no]iune utilizat\ în urbanism, care ajut\ la ordonarea [i ierarhizarea elementelor componente ale unui ansamblu urban. A fost folosit înc\ din antichitate în

construc]ia marilor ora[e [i se caracterizeaz\ prin ordine [i monumentalitate.

AZAPI - osta[i turci pede[tri, în timpul evului mediu, care tr\iau din prada de r\zboi.

AZBEST - silicat natural hidratat de magneziu, de culoare alb-g\lbuie sau verzuie, fibros, m\t\sos, utilizat în diverse ramuri industriale, datorit\ rezisten]ei sale la foc [i calit\]ii de izolator sonor, electric [i termic.

AZBESTOLIT - material de construc]ie pentru acoperi[uri, fabricat din fibre scurte de azbest. Este u[or, rezistent [i ignifug.

AZBOCIMENT - material de construc]ie fabricat dintr-un amestec de ciment Portland [i fibre de azbest.

AZIM | - pâine nedospit\ consumat\ de mozaici la Pa[ti sau folosit\ de catolici la împ\rt\[anie.

AZTECI - uniune de triburi amerindiene din regiunea central\ a statului Mexic, care în sec. al XV-lea au ajuns la o str\lucit\ civiliza]ie, distrus\ de conchistadorii spanioli condu[i de Hernando Cortés (1519–1521).

B

BAC - platform\ plutitoare care serve[te la transportul oamenilor, al vehiculelor etc. de la un mal la altul al unei ape. Sin: POD PLUTITOR, POD UMBL | TOR.

BAGA - material ob]inut din carapacea broa[tei]estoase [i utilizat la confec]ionarea unor obiecte de uz comun [i pentru ornarea mobilei.

BAGAS | - nume dat tulpinei trestiei de zah\r, care con]ine 13–20% zah\r, dup\ extragerea c\ruia din melasa r\mas\ se fabric\, prin fermentare [i distilare, romul de Jamaica, de Curaçao etc.

BAIE - denumire regional\ (provenit\ din lb. maghiar\) pentru min\. Vezi MIN | .

BALAN}A FOR}EI DE MUNC | - indicator ce eviden]iaz\ resursele de munc\ ale unui teritoriu, componen]a [i utilizarea acestora pe sectoare economice, rezervele sau deficitul de for]\ de munc\.

BALAN}A RESURSELOR DE MUNC | - o component\ a balan]ei for]ei de munc\ constituit\ din popula]ia cu vârst\ apt\ de munc\, plus popula]ia activ\ sub [i peste vârsta apt\ de munc\, din care se scade popula]ia aflat\ în incapacitate de munc\.

BALAST - 1. amestec natural de nisip [i pietri[, utilizat la prepararea agregatelor pentru betoane [i, prin sortare, pentru mortare, la executarea unor straturi de funda]ie, la construirea drumurilor etc. **2.** lest de nisip cu care se încarc\ o nav\ pentru a i se m\ri pescajul, în scopul men]inerii elicei la adâncime optim\ [i/sau al aducerii pun]ii la o anumit\ cot\.

BALASTIER | - exploatare deschis\ de unde se extrag pietri[uri [i nisipuri, situat\ în albia minor\ sau major\ a unei ape curg\toare.

BALCANIZARE - ac]iune politic\ ce duce la f\râmi]area statal\ a na]iunilor. Termenul are la baz\ exemplul Pen. Balcanice care, de-a lungul istoriei, a cunoscut domina]ia diverselor imperii, ceea ce a avut ca rezultat o mare varietate etnic\ [i confesional\, lucru ce a permis declan[area unor conflicte sângeroase, unele continuate [i ast\zi.

BALCON FORTIFICAT - construc]ie defensiv\ executat\ din piatr\ sau lemn, cu aspect de balcon paralelipipedic suspendat în fa]a unui zid de cetate, a[ezat la turnuri sau deasupra por]ilor.

BALNEOLOGIE - [tiin]a îmb\ierii, folosind în mod particular apa mineral\ natural\ în scop terapeutic.

BALUBA - popula]ie negrid\ din familia de limbi bantu, care tr\ie[te cu prec\dere în bazinul hidrografic al fluviului Zair.

BAMBUS - plant\ din familia gramineelor, cu tulpina dreapt\, cilindric\, înalt\ pân\ la 25 m, foarte rezistent\, folosit\ ca material de construc]ie.

BAN - 1. întruchipare general\ [i nemijlocit\ a valorii tuturor m\rfurilor, îndeplinind func]iile de m\sur\ a valorii, mijloc de circula]ie, mijloc de acumulare, tezaurizare, mijloc de plat\ etc. **2.** titlu purtat (în }ara Românească, în evul mediu) de unii demnitari cu atribu]ii politice, administrative, juridice [i militare, care erau reprezentan]i ai domnului.

BANANIER - plant\ peren\ a zonei intertropicale, originar\ din Asia de Sud-Est, de unde a ajuns în sec. XVI–XVII în Brazilia, America Central\ [i vestul Africii. Se cultiv\ pentru fructele sale cu miezul f\inos, dulce, ce cresc în ciorchini, iar din frunzele foarte mari se ob]in fibre pentru]es\turi. Uneori se cultiv\ [i ca „plant\ de protec]ie“, la umbra c\reia cresc arborii de cafea *(Musa paradisiaca).*

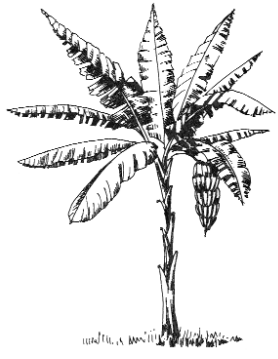

Bananier

BANCA EUROPEAN| DE INVESTI}II - institu]ie a Comunit\]ii Economice Europene, cu sediul la Luxemburg, `nfiin]at\ `n 1958 `n scopul sus]inerii proiectelor de finan]are din]\rile membre [i din alte state.

BANCA EUROPEAN| PENTRU RECONSTRUC}IE {I DEZVOLTARE (B.E.R.D.) - organiza]ie financiar\ având sediul la Londra, fondat\ `n 1991, `n cadrul Consiliului Europei, `n scopul de a acorda `mprumuturi [i asisten]\ pentru restructurare economic\ ]\rilor din Europa Central\ [i de Est.

BANCA INTERNA}IONAL| PENTRU RECONSTRUC}IE {I DEZVOLTARE (B.I.R.D.) - organism financiar `nfiin]at `n 1944 la Bretton Woods (S.U.A.), cu sediul la Washington. B.I.R.D. are drept scop acordarea de `mprumuturi ]\rilor lumii pentru realizarea unor programe de dezvoltare `n diverse domenii, coordonarea ajutoarelor financiare interna]ionale [i ofer\ asisten]\ economic\ ]\rilor membre.

BANCA MONDIAL| - sistem financiar format din B.I.R.D., Asocia]ia pentru Dezvoltare Interna]ional\, Asocia]ia de Garantare Multilateral\ a Investi]iilor, Corpora]ia Financiar\ Interna]ional\. Scopul acestui organism este sprijinirea]\rilor `n curs de dezvoltare prin acordarea de ajutoare financiare pentru reducerea datoriei externe [i prin asigurarea asisten]ei tehnice de specialitate.

BANC | - 1. institu]ie financiar\ care execut\ opera]iuni de plat\ [i de credit. Ea poate fi: **B.** *de emisiune* — `nvestit\ de stat cu dreptul de a emite bancnote, **B.** *comercial* \ — specializat\ în p\strarea temporar\ a capitalurilor disponibile, acordarea de credite [i efectuarea unor opera]iuni de comision, **B.** *de credit* — specializat\ în acordarea de împrumuturi, garantate cu bunuri imobiliare etc. **2.** scaun lung [i îngust, cu sau f\r\ rezem\toare, pe care pot [edea, în acela[i timp, mai multe persoane.

BANC | DE DATE - colec]ie organizat\ de informa]ii referitoare la un anumit domeniu al activit\]ii social--economice. **B.d.** sunt formate dintr-o baz\ de date [i un sistem de gestiune.

BANI} | - 1. unitate de m\sur\ cerealier\ pentru volum, folosit\ în trecut, egal\ cu 34 l. **2.** vas cu capacitatea de 34 l.

BANLIEU - cuvânt francez ce semnific\ spa]iul înconjur\tor al unui ora[(centru urban), având autonomie administrativ\ [i independen]\ morfologic\, care particip\ la via]a economic\, social\ [i cultural\ a acestuia.

BANTU - popula]ie african\ negrid\, de o mare diversitate antropologic\, care tr\ie[te în Africa ecuatorial\ [i de sud.

BANTUSTAN - rezerva]ie unde este mutat\ for]at o popula]ie minoritar\ etnic în regim de apartheid (din engl. *bantustown*).

Banlieu

BAPTISM - doctrin\ a unei secte cre[tine protestante, ap\rut\ la începutul sec. al XVII-lea în Anglia, care practic\ botezul la vârst\ adult\ [i consider\ ca autoritate suprem\ Biblia.

BARAC | - construc]ie provizorie realizat\ din panouri demontabile, din scândur\ sau zid\rie, folosit\ ca locuin]\, birou, depozit etc.

BARAJ - construc]ie hidrotehnic\ amplasat\ perpendicular pe cursul unei ape curg\toare, având ca scop ridicarea nivelului apelor, creându-se un rezervor pentru stocarea permanent\ a acestora.

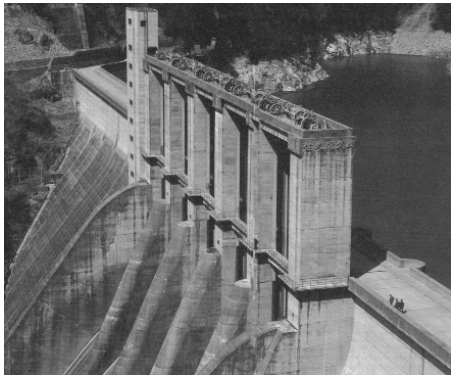

Baraj

Surplusul de ap\ poate fi folosit în diferite scopuri: pentru iriga]ii, producerea de energie electric\, alimentarea ora[elor sau pentru men]inerea nivelurilor de ap\ în diferite canale (regularizarea cursurilor). Barajele pot fi folosite [i pentru prevenirea inunda]iilor prin controlul nivelurilor râurilor.

BARBARI - 1. nume atribuit de istorici popoarelor marilor migra]ii. **2.** nume folosit de grecii vechi, de romani [i de lumea cre[tin\ de mai târziu pentru a desemna popula]iile din afara grani]elor lor.

BARIL - unitate de m\sur\ volumetric\, folosit\ mai ales pentru produsele petroliere, egal\ cu 158,9 l în America [i cu 163,5 l în Anglia.

BARITIN | - mineral cu greutate specific\ mare, utilizat în prepararea noroiului de foraj [i pentru extragerea bariului.

BARJ | - tip de ambarca]iune care are fundul plat.

BAROC - termen care define[te stilul artistic, cristalizat ini]ial în Italia (spre sfâr[itul sec. al XVI-lea), dezvoltat ulterior [i în restul]\rilor europene, care are predilec]ie pentru compozi]iile complicate, pentru grandios, fastuos [i teatral.

BARRIADA - vezi BIDONVILLE.

BART - varietate de diamant care, datorit\ durit\]ii mari, este folosit ca abraziv în industrie. Nu reprezint\ o piatr\ pre]ioas\.

BARTER - form\ de comer] prin care se realizeaz\ un schimb direct de produse, f\r\ transfer de moned\ (cuv. engl.). Sin: TROC.

BASCI - popula]ie preindo-european\ care tr\ie[te pe ambii versan]i ai Mun]ilor Pirinei, vorbe[te o limb\ diferit\ de cele europene [i este de religie catolic\.

BASORELIEF - gen de sculptur\ în relief, de mici dimensiuni, caracterizat prin deta[area par]ial\ a formelor fa]\ de un fond suport cu care face corp comun.

BASTION - 1. turn de în\l]imi mici sau medii, rezistent, de regul\

având form\ circular\, prev\zut cu platforme pentru artilerie. El flancheaz\ zidurile de incint\ ale unei cet\]i. **2.** fortifica]ie cilindric\ sau poligonal\, construit\ de obicei la col]urile unei fort\re]e.

BASUTO - popula]ie african\ din familia de limbi bantu, prezent\ în unele regiuni din Republica Africa de Sud [i în Lesotho.

BA{CHIRI - popula]ie turcic\ de religie musulman\ ce s-a format în Ba[kiria (Federa]ia Rus\).

BATAL - berbec castrat în scopul m\ririi produc]iei de carne [i lân\.

BATAT - lian\ ierboas\ peren\, cu tulpini târâtoare (de 6–7 m lungime) asem\n\toare dovleacului. Se cultiv\ în zonele tropicale [i subtropicale, locul sau de origine fiind estul Americii de Sud. Este r\spândit\ mai ales în Asia de Sud [i Sud-Est [i ofer\ pentru consum r\d\cinile sale groase, tuberizate, de 0,5–5 kg, ce con]in amidon (18–20%), zah\r (4–5%), proteine, vitaminele B, C [i A *(Ipomea batatas).*

BATAVI - popula]ie germanic\ care locuia în antichitate pe teritoriul Olandei, supus\ de romani [i ulterior asimilat\ de franci.

BAUXIT | - roc\ sedimentar\ alc\tuit\ din hidroxizi de aluminiu, având culori variate (ro[ie, brun\, cenu[ie [.a.), formând depozite stratiforme, lenticulare sau sub form\ de pungi. Principala utilizare este aceea de extragere a aluminei, respectiv a aluminiului, secundar fiind folosit\ în industria materialelor refractare, a abrazivilor, a cimentului etc.

BAZALT - roc\ vulcanic\ cu texturi variate, utilizat\ în industria materialelor de construc]ii.

BAZAR - 1. loc în aer liber sau magazin în care se vând tot felul de obiecte, mai ales m\run]i[uri. **2.** în lumea islamic\ semnific\ pia]\ public\ acoperit\.

BAZA TEHNICO-MATERIAL | A TURISMULUI - totalitatea mijloacelor materiale de care se folose[te turismul pentru realizarea func]iilor sale economice materiale specifice turismului, cât [i a celor comune, apar]inând altor ramuri, dar folosite [i de turism (infrastructura general\). Sin: STRUCTUR | DE PRIMIRE TURISTIC |.

BAZ | DE LANSARE - ansamblu de instala]ii, construc]ii [i terenuri destinate asambl\rii, verific\rii [i lans\rii vehiculelor spa]iale. Sinonimul *cosmodrom* se folose[te mai ales pentru desemnarea bazelor de lansare situate pe teritoriul fostei U.R.S.S.

BAZ | DE MATERII PRIME - totalitatea resurselor solului [i subsolului, valorificate sau poten]iale.

BAZ | ECONOMIC | - totalitatea resurselor solului [i subsolului, valorificate sau poten]iale, la care se adaug\ unit\]ile economice existente în teritoriul respectiv, care pot asigura ocuparea for]ei de munc\.

BAZ | ENERGETIC | - totalitatea surselor primare de energie, alc\tuit\ din resurse energetice epuizabile (petrol, gaze naturale, c\rbune, combustibili

radioactivi) [i resurse energetice inepuizabile (energie solar\, eolian\, geotermic\; hidroenergie).

BAZ | FURAJER | - totalitatea produselor destinate hranei animalelor. Cuprinde — pe lâng\ produc]ia fâne]elor, p\[unilor naturale [i produc]ia de plante cultivate în scop furajer — [i unele subproduse sau reziduuri de la diferite industrii (fabrici de zah\r, de ulei, mori, abatoare).

BAZ | MILITAR | - zon\ special amenajat\ din punct de vedere militar, dotat\ cu armament [i tehnic\ de lupt\, apar]inând unui stat [i amplasat\ pe teritoriul altui stat, având un regim juridic special. Poate fi terestr\, aerian\, naval\ sau mixt\, ocupat\ sau neocupat\ de trupe.

BAZILIC | - 1. biseric\ catolic\ de mari dimensiuni. **2.** edificiu roman de form\ dreptunghiular\, împ\r]it în trei sau cinci compartimente prin [iruri de coloane, care se termin\ cu o înc\pere semicircular\ (absid\), fiind folosit ca loc de adun\ri, de judecat\, burs\ comercial\ etc.

BAZIN CARBONIFER - regiune în care se g\sesc z\c\minte de c\rbuni ce pot fi exploatate în carier\ (la suprafa]\) sau în min\ (în subteran).

BAZIN POMICOL - suprafa]\ de teren ce reprezint\ anumite condi]ii pedoclimatice favorabile produc]iei pomicole, utilizat\ în acest scop.

B | IE{ - (reg.) vezi MINER.

B | LIGAR - îngr\[\mânt agricol natural, format din balig\ amestecat\ cu urin\.

B | NIE - re[edin]\ a banului, care în }ara Românească s-a aflat succesiv la Severin, Strehaia, Tismana, Craiova [i Bucure[ti.

B | {TINA{ - vezi ABORIGEN, AUTOHTON, INDIGEN.

B | T | TUR | - por]iune de teren situat\ în dreptul casei [i a por]ii, în cadrul cur]ii]\r\ne[ti, lipsit\ de iarb\ [i b\t\torit\ de trecerea vitelor [i a carelor.

BECI - înc\pere s\pat\ în p\mânt, destinat\ p\str\rii anumitor provizii de alimente (untur\, mur\turi, legume, fructe) sau a b\uturilor (vin,]uic\) în zonele pomi-viticole. Poate fi situat\ sub cas\ sau în curte, f\r\ a avea leg\tur\ cu casa.

BEDUINI - popula]ie arab\ nomad\ [i seminomad\ de cresc\tori de vite [i îndeosebi de c\mile, de religie mahomedan\, care tr\ie[te în nordul continentului african [i în Peninsula Arab\.

BEJENIE - „fuga“ în mas\ a popula]iei satelor, din cauza exploat\rii sau a persecu]iilor politice sau din cauza unei invazii du[mane.

BELIGERANT - 1. (stat) care se afl\ în r\zboi. **2.** parte din popula]ia unui stat ce duce r\zboi civil [i care, fiind recunoscut\ ca beligerant\ de alte state vecine, sau mai îndep\rtate, se bucur\ în timpul r\zboiului de o situa]ie juridic\ asem\n\toare cu aceea a statului împotriva c\ruia lupt\.

BELT - zon\ economico-geografic\ cu caractere distincte [i form\ diferit\, uneori alungit\, alteori concentric\ (în jurul unui ora[, de exemplu). Termenul este folosit mai ales în geografia

anglo-saxon\: *commuter belt* — zon\ de pendulare diurn\ a popula]iei; *corn belt* — zon\ de cultur\ a porumbului; *manufacturing belt* — zon\ de intens\ concentrare industrial\ [.a. (cuv. engl.).

BELVEDERE - 1. loc amenajat în scopul contempl\rii unor panorame reprezentative. **2.** teras\ sau pavilion acoperit sau nu, situat pe un loc ridicat sau deasupra unei construc]ii, care permite o privire larg\ [i de ansamblu asupra spa]iului înconjur\tor.

BEMBERG - fire de m\tase artificial\ ob]inute prin deformare plastic\, constând în trecerea for]at\ a solu]iei de celuloz\ — fabricat\ anterior, supus\ unei for]e de compresiune — printr-o matri]\ de form\ adecvat\.

BENGALEZI - popor indo-european care tr\ie[te în bazinul inferior al Gangelui [i Brahmaputrei, fie de religie hindus\ (în cazul Indiei), fie mahomedan\ (în Pakistan).

BENTONIT | - roc\ argiloas\ de culoare deschis\, caracterizat\ printr-o mare putere de absorb]ie a apei, g\sindu-[i utilizare în industria chimic\.

BENZIN | - amestec de hidrocarburi lichide (cu 5–12 atomi de carbon în molecul\) în diferite propor]ii, ob]inut\ prin distilarea primar\ a]i]eiului, prin cracarea frac]iunilor petroliere sau prin sintez\. Este utilizat\ ca principal combustibil pentru motoarele de automobile [i de avioane, ca solvent etc.

BENZIN | SINTETIC | - benzina ob]inut\ prin hidrogenarea c\rbunilor sau prin opera]ii de sintez\ din hidrogen [i oxid de carbon.

BERBERI - grup de popula]ii ce tr\iesc în nordul Africii, din familia de limbi hamito-semitice, urma[i ai vechilor libieni, de religie mahomedan\.

BERGAMOT | - soi de pere mari, aproape rotunde, de culoare galben\, foarte zemoase [i aromate.

BERILIU - metal foarte u[or, pu]in r\spândit în natur\, utilizat în diferite aliaje c\rora le confer\ duritate [i rezisten]\ [i ca agent moderator în reactoarele nucleare.

BERLIN | - 1. automobil cu patrucinci locuri, cu dou\ sau patru u[i laterale. **2.** tr\sur\, în form\ de cupeu, cu patru locuri, folosit\ în sec. al XIX-lea.

BETON - material de construc]ie ob]inut prin amestecarea, în anumite propor]ii, a unui material granular (pietri[, nisip) cu un liant (ciment, bitum) [i cu ap\, [i care — dup\ priz\ [i înt\rire — devine rezistent [i consistent. Exist\: (a) beton armat — beton în masa c\ruia se înglobeaz\ o arm\tur\ de o]el, destinat\ s\ preia eforturile de întindere; (b) beton asfaltic — beton din material cu granula]ie mare, având ca liant bitumul asfaltic, folosit la executarea unor îmbr\c\min]i rutiere.

BETON-AUTO - material de construc]ie rezultat din presarea autovehiculelor vechi [i amalgamarea cu beton.

BIBLIE - cartea sfânt\ a cre[tinilor, scris\ sub inspira]ia Duhului Sfânt `ntre anii 1230 `.Hr. – 96 d.Hr., cunoscut\ [i sub denumirea de *Sfânta Scriptur*\, alc\tuit\ din Vechiul [i Noul Testament.

Existen]a Vechiului Testament se datoreaz\ evreilor.

BIDONVILLE - zon\ reziden]ial\ improvizat\ spontan în jurul marilor ora[e, cu prec\dere în spa]iile improprii urbaniz\rii (zone inundabile, versan]i degrada]i [.a.), format\ din locuin]e

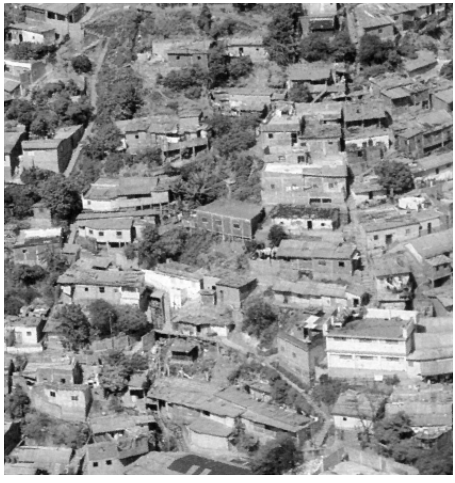

Bidonville

insalubre, construite din ambalaje, de[euri industriale etc., locuit\ de popula]ia s\rac\ migrat\ din spa]iile rurale înconjur\toare. Termen utilizat ini]ial în literatura francez\, azi având o larg\ circula]ie. Sin: BARRIADA (Peru), CALLAMPA (Chile), FAVELLA (Brazilia), GOURBI (în Africa), SHANTY TOWN (în]\rile anglo-saxone).

BIGAMIE - form\ de c\s\torie `n care b\rbatul are dou\ so]ii sau o femeie are doi so]i `n acela[i timp, specific\ societ\]ilor arhaice. ~n majoritatea societ\]ilor moderne se asociaz\ cu o `nc\lcare a normelor morale [i juridice [i este sanc]ionat\ ca atare.

BILAN} DE MEDIU - procedur\ prin care se ob]in informa]ii asupra cauzelor [i a consecin]elor efectelor cumulate (anterioare [i anticipate), care face parte din ac]iunea de evaluare a impactului asupra mediului.

BILAN} MIGRATORIU AL POPULA}IEI - diferen]a dintre num\rul imigran]ilor [i cel al emigran]ilor, exprimat\ în valori relative (‰), calculat\ pentru un an sau pentru o perioad\ determinat\ de timp. Sin: SPOR MIGRATORIU.

BILAN} NATURAL AL POPULA}IEI - diferen]a dintre num\rul na[terilor [i cel al deceselor, exprimat\ în valori relative (‰), calculat\ pentru un an sau pentru o perioad\ determinat\ de timp. Sin: SPOR NATURAL.

BILAN} TERITORIAL - 1. calcul care, având la baz\ principiul folosirii ra]ionale a terenului din interiorul perimetrului construibil al localit\]ii, urm\re[te s\ oglindeasc\ modul de folosire [i de reparti]ie a terenului pe diferitele zone func]ionale ale localit\]ii. **2.** tablou prin care se prezint\ în form\ sintetic\ — în expresii valorice absolute, în procente [i indici — rela]iile cantitative între suprafe]ele de teren afectate prin m\suri de sistematizare [i num\rul de locuitori.

BILAN} TOTAL AL POPULA}IEI - suma dintre bilan]ul natural [i bilan]ul migratoriu al popula]iei, într-o anumit\ perioad\ de timp.

BIMETAL - semifabricat (tabl\, band\, sârm\) compus din dou\ straturi

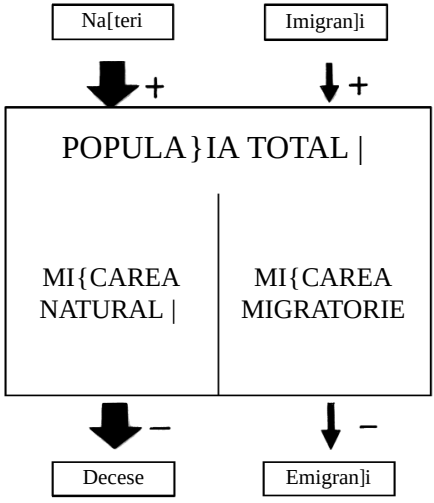

Bilanţ total al populaţiei

de metale diferite, reunite prin presare, laminare, lipire, sudare, tragere, pentru a se ob]ine combina]ii de propriet\]i deosebite.

BINDER - strat de beton asfaltic, confec]ionat din bazalt spart m\runt (3–25 mm), folosit ca strat de leg\tur\ între funda]ia unui drum [i stratul de uzur\, ca funda]ie la trotuarele de asfalt (cuv. germ.).

BIOACUMULARE - proces de acumulare în sol a substan]elor organice rezultate în urma descompunerii par]iale a resturilor vegetale [i animale, ce contribuie la m\rirea fertilit\]ii solului.

BIOCLIMATOLOGIE - disciplin\ [tiin]ific\ ce studiaz\ influen]a condi]iilor climatice asupra organismului uman.

BIOCOMBUSTIBIL - combustibil ob]inut în urma proceselor de fermentare [i descompunere a biomasei.

BIOENERGIE - energie produs\ prin activitatea fiziologic\ a organismelor vii (energie termic\, electric\, luminoas\ etc.).

BIOFILTRU - instala]ie de epurare a apelor de canal cu ajutorul bacteriilor aerobe, compus\ dintr-o incint\ umplut\ cu material granular [i acoperit\ cu o membran\ înc\rcat\ cu bacterii.

BIOÎNGR|{|MÂNT - îngr\[\-mânt de tip biologic.

BIOM - comunitate ecologic\ alc\tuit\ din mai multe ecosisteme, care ocup\ un anumit spa]iu geografic (cu anumite tr\s\turi climatice [i de relief) [i care este caracterizat\ printr-un tip dominant de vegeta]ie. Organismele dintr-un biom sunt adaptate la condi]iile climatice din regiunea respectiv\. Trecerea de la un biom la altul se face treptat. Ex: tundra, de[ertul, stepa.

BIOPESTICID - tip de pesticid produs de un organism viu.

BIOTEHNOLOGIE - orice aplica]ie a unei tehnologii care folose[te sisteme biologice, organisme vii sau p\r]i din acestea pentru a fabrica sau modifica produse sau procese pentru folosin]\ specific\.

BIPOLARIZARE - termen ce indic\ evolu]ia sistemelor pluripartite, de la stadiul unitar pân\ la apari]ia a doi poli majori de putere, datorit\ diviz\rii unor activit\]i [i ac]iuni cu caracter unitar.

BIR - cea mai grea dintre d\ri, perceput\ în bani de c\tre domnie, în evul mediu, în }ara Românească [i Moldova.

BIRMANI - popor de ras\ mongolid\ din grupa de limbi birmano-

-tibetan\, de religie budist\; s-a format ca na]iune în Birmania (Myanmar).

BIROCRA}IE - mod de organizare destinat administr\rii unor resurse sau activit\]i, prin intermediul unui grup de persoane specializate, având o anumit\ ierarhie [i dispunând de atribu]ii, responsabilit\]i [i proceduri strict stabilite.

BISERIC| - **1.** organiza]ie religioas\ care se autolegitimeaz\ [i recunoa[te principalele institu]ii ale societ\]ii, dispunând de o structur\ birocratic\. **2.** construc]ie destinat\ practic\rii ritualurilor religioase cre[tine. **3.** comunitate a cre[tinilor care]in de acela[i cult.

BISERIC| DE LEMN - biseric\ f\când parte din arhitectura popular\ românească, având caracter comune

Biserică de lemn

cu casa]\r\neasc\ [i incluzând pronaos, naos [i altar, dispuse pe axul longitudinal al construc]iei, la care se adaug\ uneori pridvorul sau prispa cu stâlpi de lemn.

BITUM - hidrocarbur\ solid\ sau vâscoas\, cu o structur\ coloidal\, de culoare brun\ sau neagr\, solubil\ în bisulfit de carbon, nevolatil\, termoplastic\ (în general între 150°C [i 200°C), având propriet\]i izolante [i adezive, ob]inut\ prin oxidarea la cald a reziduurilor de petrol sau prin distilarea huilelor. Este utilizat, în principal, pentru construc]ia de [osele (ca liant), ca material izolant în construc]ii [i industrie, la fabricarea unor lacuri etc.

BIZAM - specie de mamifer roz\tor, originar din America de Nord, cu corpul lung de peste 30 cm, acoperit cu o blan\ pre]ioas\, castanie-ro[cat\. Tr\ie[te în jurul apelor, distrugând digurile.

BIZON - mamifer mare, din familia bovinelor, lung pân\ la 3 m, înalt pân\ la 2 m [i cu greutatea de pân\ la o ton\. Are blana deas\, capul mare [i coarnele mici, tr\ind în prezent în rezerva]ii naturale.

BLAZON - ansamblu de semne conven]ionale care constituie emblema unui stat, a unei provincii, a unui ora[, a unei familii nobile, a unei bresle.

BLEND| - sulfur\ natural\ de zinc, g\lbuie, brun\ sau neagr\, cu luciu de diamant, utilizat\ ca principal minereu de zinc.

BLOC - cl\dire având mai multe niveluri, care cuprinde spa]ii destinate locuin]elor [i/sau activit\]ilor comerciale, financiar-bancare etc.

BLOCAD| - sistem de m\suri cu caracter diplomatic, economic sau militar prin care se urm\re[te izolarea unui stat pentru a-l constrânge s\ accepte condi]iile puse de statele care au luat acele m\suri.

BLOC POLITIC - alian]\, în]elegere între partide politice, organiza]ii etc., în vederea promov\rii unor ac]iuni comune pentru atingerea anumitor scopuri.

BLUM - semifabricat de o]el, de form\ paralelipipedic\ [i cu muchii rotunjite, ob]inut prin laminare la cald.

BLUMING - laminor folosit pentru sub]ierea lingourilor mari, de peste o ton\, în scopul transform\rii acestora în blumuri.

BOCAGE - peisaj rural specific Europei Occidentale (Marea Britanie, nord-vestul Fran]ei, nord-vestul Spaniei), dar întâlnit [i în alte regiuni ale Terrei (Africa tropical\ [i subtropical\, România), prezent în zonele cu relief mai fragmentat, cu întinse p\[uni [i fâne]e. Morfostructural se constituie din parcele relativ mici, de form\ neregulat\, înconjurate de garduri vii, de piatr\, valuri de p\mânt, perdele forestiere înguste etc. Gospod\riile agricultorilor sunt izolate sau grupate. Se mai nume[te [i „peisajul câmpurilor cultivate închise".

Bocage

BOC{ | - instala]ie rudimentar\ pentru distilarea uscat\ a lemnului, în vederea ob]inerii mangalului, format\ dintr-o stiv\ de lemne aranjat\ în form\ tronconic\, acoperit\ cu p\mânt.

BOGHEAD - c\rbune bituminos provenit prin incarbonizarea algelor, bogat în substan]e volatile [i cenu[\.

BOGHIU - dispozitiv prev\zut cu patru ro]i, pe care este articulat [asiul vagoanelor [i locomotivelor, permi]ând `nscrierea acestora `n curbe.

BOGOMILISM - mi[care religioas\ sectar\ ap\rut\ la `nceputul sec. al X-lea, `ntemeiat\ de preotul Bogomil, care considera c\ tainele, icoanele [i ceremoniile Bisericii Ortodoxe sunt de[arte, singura rug\ciune admis\ fiind „Tat\l nostru". Aceast\ doctrin\ a reunit credincio[i din Pen. Balcanic\, iar dup\ cucerirea acestui spa]iu de c\tre Imperiul bizantin majoritatea adep]ilor s-au convertit la islam.

BOICOT - sistare organizat\, total\ sau par]ial\, a rela]iilor cu o persoan\, cu o organiza]ie sau cu un stat în semn de protest fa]\ de anumite ac]iuni ale sale. Termenul provine de la numele proprietarului irlandez Boycott, împotriva c\ruia]\ranii exploata]i de el au aplicat aceast\ metod\ de lupt\, la sfâr[itul sec. al XIX-lea.

BOJDEUC | - cas\ ]\r\neasc\ mic\, s\r\c\cioas\, format\, de cele mai multe ori, dintr-o singur\ înc\pere, construit\ din chirpici, paiant\ etc.

BOLNI} | - termen care semnifica, în }ara Românească\ [i Moldova, un

spital sau azil care func]iona ca anex\ pe lâng\ o m\n\stire.

BOL{EVISM - doctrin\ politic\ comunist\, ap\rut\ `n Rusia la `ceputul sec. al XX-lea, care a sus]inut dictatura clasei muncitoare.

BOMBAMENT - partea bombat\ a unui drum amenajat, care asigur\ scurgerea apelor spre p\r]ile laterale.

BONITATE - capacitatea unui teren de a da o anumit\ produc]ie prin exploatare agricol\.

BOOM - perioad\ de avânt economic sau social caracterizat\ prin cre[terea deosebit\ a produc]iei, a investi]iilor, prin sc\derea ratei [omajului sau prin valori mari ale bilan]ului natural al popula]iei (cuv. engl.).

BORANGIC - 1. fir ner\sucit de m\tase, ob]inut prin tragerea simetric\ a firelor de pe 5–10 gogo[i ale viemilor de m\tase. **2.**]es\tur\ foarte fin\ f\cut\ din astfel de fire.

BORCEAG - cultur\ furajer\ compus\ dintr-un amestec de m\z\riche sau maz\re furajer\ cu o cereal\ p\ioas\ (ov\z, orz, secar\ etc.).

BORDEI - locuin]\ rudimentar\, r\spândit\ în întreaga lume, care const\ într-o groap\ dreptunghiular\ sau p\trat\, cu col]uri rotunjite, având adâncimi de 40–100 cm în p\mânt, înconjurat\ apoi de pere]i de nuiele împletite sau de lemne lipite cu un strat gros de lut, cu acoperi[de p\mânt, paie sau stuf.

BORDEIA{ - ad\post rudimentar servind la ad\postirea animalelor sau pentru p\strarea unor unelte sau mici provizii de legume, constând dintr-o groap\ în p\mânt, acoperit\ cu un acoperi[în dou\ ape, pornind chiar de la marginea acesteia.

BORDJURI - construc]ii având rol de reziden]\, de fort, în Africa de Nord (din ar\bescul *burdj*).

BORVIZ - ap\ mineral\ carbogazoas\.

BO{IMANI - popula]ie b\[tina[\ negroid\ din sudul continentului african (De[ertul Kalahari), care se caracterizeaz\ prin zbârcirea timpurie a pielii [i acumularea gr\simii în regiunea fesier\.

BOUR - specie disp\rut\ de bovideu s\lbatic, care tr\ia în trecut [i pe teritoriul României, socotit str\mo[ul vitelor mari cornute. Ultimele exemplare au fost semnalate în sec. al XVII-lea în România, Polonia [i nordul Rusiei.

BRAGHIN| - soi autohton de vi]\-de-vie, cu ciorchini ce au boabe rare, de culoare ro[ie [i care se coc de timpuriu.

BRAH| - orz m\cinat, folosit la fabricarea berii.

BRAHMANISM - religie indian\ antic\, având ca zeu suprem pe Brahma, adep]ii fiind diviza]i `n caste ereditare. Aceast\ doctrin\ consider\ c\ singura realitate este substan]a impersonal\ `n care lumea intr\ periodic, prin re`ncarn\ri, pân\ la eliberarea sufletului.

BRAIN DRAIN - vezi MIGRA}IE A COMPETEN}ELOR, SCURGERE DE INTELIGEN}|. Sin: EXOD DE INTELIGEN}|, TRANSFER INVERS DE COMPETEN}E.

BRANI{TE - p\dure rar\, format\ din arbori b\trâni, în care este interzis\ uneori t\ierea copacilor.

BREASL | - nume dat asocia]iilor de me[te[ugari din aceea[i bran[\ sau organiza]iilor profesionale care au ap\rut în vestul Europei în sec. IX–X, în Transilvania în sec. al XIV-lea, iar în Moldova [i }ara Românească în sec. al XVI-lea.

BRETEL | FEROVIAR | - sistem de ramifica]ie de cale ferat\ între dou\ linii paralele, constituit din dou\ linii diagonale încruci[ate, care permite trecerea parcului rulant feroviar de pe o linie pe alta, în ambele sensuri.

BRETEL | RUTIER | - 1. [osea de centur\ care dirijează traficul la periferia ora[elor. **2.** cale de acces spre un pod sau spre o autostrad\.

BRICHETE DE C|RBUNI - c\rbune sub form\ de praf, pus în forme regulate, care, sub influen]a presiunii [i temperaturii [i cu ajutorul unor lian]i, devine solid.

BUDISM - religie asiatic\ fondat\ în India în sec. VI–V î.Hr. de c\tre Buddha Sakia Muni, care, considerând via]a un izvor de iluzii [i suferin]e, predic\ renun]area la pl\ceri [i scufundarea în nefiin]\ (nirvana). Este r\spândit în Asia de Sud [i Sud-Est.

BUGET - 1. cantitate disponibil\ de resurse (bani, timp etc.) [i modul de cheltuire a acestora. **2.** balan]a dintre veniturile [i cheltuielile unei unit\]i social-economice pe o anumit\ perioad\.

BUGET DE STAT - balan]a veniturilor [i cheltuielilor la nivelul unui stat pe o perioad\ de timp (cel mai frecvent pe un an).

BUGET DE TIMP - sistem de eviden]\ a timpului utilizat în decursul unei zile, de o persoan\ sau o colectivitate omogen\, pe diferite activit\]i: munc\, transport, alimenta]ie, igien\, recreere, odihn\, somn. Structura sa este în func]ie de nivelul dezvolt\rii economice, sex, vârst\, nivel de instruire.

BULEVARD - arter\ rutier\ de larg\ circula]ie, în interiorul unui ora[, m\rginit\, de obicei, de spa]ii verzi înguste.

BULGARI - popula]ie de origine turcic\, a[ezat\ la sfâr[itul sec. al VII-lea `n regiunea de nord-est a Bulgariei de azi, asimilat\ de slavi `n sec. VII–IX, având ca extensie, `n cazul României, areale din Banat [i sudul Dobrogei, o religie cre[tin\ ortodox\ [i o limb\ slav\ din grupa de sud.

BUMBAC - plant\ textil\ din familia malvaceelor, cu în\l]imea speciilor de cultur\ între 30–120 cm, originar\ din zona cald\ a Americii Centrale, Asiei [i, respectiv, Africii. Cultivat pentru fibrele sale lungi de 1–7 cm [i pentru semin]e. Principalele produc\toare sunt: China, S.U.A., India, Pakistan, Turcia, Egipt etc. (*Gossyphium).*

BUN | VECIN | TATE - dezvoltare a rela]iilor prietene[ti, de cooperare bi- [i multilateral\ între vecini, în toate domeniile, pe baza dreptului interna]ional.

BUNGALOW - locuin]\, `n general construit\ din lemn, f\r\ etaj, cu verand\, `nconjurat\ de vegeta]ie (cuv. engl.).

BUNURI DE CONSUM FINAL - ansamblul bunurilor utilizate în mod direct pentru satisfacerea nevoilor umane.

BUNURI ECONOMICE - ansamblul elementelor materiale identificabile [i m\surabile luate din natur\, prelucrate sau produse, [i serviciile de orice fel care pot satisface o anumit\ trebuin]\ uman\.

BUNURI INTERMEDIARE - totalitatea bunurilor, altele decât capitalul fix [i serviciile cump\rate, consumate de-a lungul procesului de produc]ie.

BURG - tip de a[ezare fortificat\, cu func]ie militar\ [i administrativ\, ap\rut\ ini]ial în Danemarca în sec. al VIII-lea, copiat\ de anglo-saxoni [i generalizat\ în sec. al X-lea, care con]inea un centru militar (garnizoan\), trezoreria [i o pia]\ central\.

BURS | - 1. form\ de pia]\ unde se negociaz\ hârtii de valoare [i valute str\ine (burs\ de valori) sau unde se desf\[oar\ tranzac]ii de m\rfuri (burs\ de m\rfuri). **2.** fond financiar alocat de stat sau de diferite organiza]ii pentru sus]inerea unor activit\]i legate de procesul de înv\]\mânt sau cercetare.

BURS | DE M | RFURI - institu]ie a economiei de pia]\ unde se coteaz\ oficial bunuri care se individualizeaz\ prin anumite caracteristici (grad de prelucrare, greutate, volum). Prima burs\ de m\rfuri a fost înfiin]at\ în 1531, la Anvers, pentru a tranzac]iona m\rfurile aduse din coloniile belgiene. Bursele moderne au ap\rut o dat\ cu introducerea livr\rilor de m\rfuri „la termen“, proces desf\[urat pentru prima oar\ în anul 1865, la Chicago.

BURS | DE VALORI - pia]\ specializat\ în opera]iuni de vânzare/ /cump\rare a valorilor mobiliare, care permite statului, persoanelor juridice sau fizice s\ ob]in\ anumite profituri.

C

CABAN | - amenajare de tipul locuin]ei, destinat\ ad\postirii turi[tilor, vân\torilor, pescarilor etc.

CABAN | TURISTIC | - unitate de cazare specific\ cu deosebire zonei montane propriu-zise [i mai pu]in sta]iunilor balneoclimaterice [i ora[elor, cu caracteristici proprii de amplasare, grad de confort mai sc\zut, dimensiuni variabile (de la câteva locuri la maximum dou\ sute). Pot fi [i: cabane forestiere [i agro-pastorale (amplasate la altitudini mijlocii [i care pot compensa par]ial lipsa cabanelor turistice propriu-zise) [i cabane silvice [i de vân\toare (utilizate de o categorie restrâns\ de persoane, implicate în turismul cinegetic).

CABOTAJ - transport comercial realizat cu ajutorul unor nave, de-a lungul coastelor maritime.

CADASTRARE - efectuarea unor lucr\ri tehnice de evaluare [i amplasare precis\ a diferitelor categorii de suprafe]e ce compun fondul funciar al unui teritoriu.

CADASTRU - inventarierea fondului funciar în urma unor opera]ii de m\surare, calcul [i înregistrare a suprafe]elor de teren. Eviden]a este înscris\ într-un registru cadastral, iar pe planurile topografice sunt trecute datele de identificare a bunurilor imobile de pe o anumit\ suprafa]\.

CADASTRU MINIER - ansamblu de documente care cuprind eviden]a tehnic\, economic\, minier\ [i juridic\ a perimetrului minier.

CADMIU - metal prezent sub form\ de combina]ii în minereurile de zinc, folosit la ob]inerea aliajelor rezistente la coroziune [i ca absorbant de neutroni în reactoarele nucleare.

CADRU CONSTRUIT - spa]iu organizat, cu construc]ii destinate desf\[ur\rii celor mai diverse activit\]i umane; într-un sens larg, cadrul construit include [i amenaj\ri de spa]ii verzi, bazine, fântâni arteziene etc. care, împreun\ cu cl\dirile, contribuie la realizarea unui ansamblu urban corespunz\tor cerin]elor complexe de func]ionalitate [i estetic\.

CADRU DE VIA}| - sistem de elemente oferite de natur\ sau create de c\tre om în care tr\ie[te un individ sau o colectivitate.

CADRU MATERIAL - crea]ii umane realizate în urma unor activit\]i, care au ca scop îmbun\t\]irea calitativ\ a condi]iilor de via]\. Cadrul material nu poate exista în afara cadrului natural.

CAIS - pom fructifer euro-asiatic, ce g\se[te condi]ii optime de dezvoltare în zona mediteranean\. Are coroana piramidal\, flori albe-roz ce se deschid înaintea frunzelor, cu fructe sferice sau ovoide, de culoare galben\-portocalie, cu pulpa dulce [i aromat\. Este originar din China, de unde a p\truns în Asia Central\, Asia Mic\ [i Europa înc\ `.Hr.; în America ajunge abia în sec. al XVII-lea *(Armeniaca vulgaris).*

CAL | - 1. instala]ie portuar\ constând `ntr-un plan înclinat dotat cu utilaje speciale în scopul lans\rii navelor la ap\ sau ridic\rii acestora pe uscat. **2.** spa]iu situat sub puntea inferioar\ a unui vas, în care se depoziteaz\ înc\rc\tura acestuia.

CALCAR - roc\ sedimentar\ alc\tuit\, în principal, din calcit [i aragonit, foarte r\spândit\ în scoar]a terestr\, atât în zona de platform\, cât [i în cele de orogen. Se caracterizeaz\ prin masivitate, solubilitate în ap\ la o anumit\ temperatur\ [i este utilizat în industria materialelor de construc]ii.

CALCEDONIE - varietate de silice, translucid\, divers colorat\, utilizat\ ca piatr\ semipre]ioas\, ca abraziv.

CALCOPIRIT | - sulfur\ natural\ de cupru [i fier, galben\-verzuie; e cel mai important minereu de cupru.

CALE NAVIGABIL | INTERIOAR | - ap\ în care pot naviga nave cu un tonaj mai mare de 50 tone. Termenul se aplic\ fluviilor, râurilor [i lacurilor navigabile (cursuri de ap\ naturale sau amenajate pentru naviga]ie) [i canalelor navigabile (cursuri de ap\ construite special pentru naviga]ie).

CALE UNIDIREC}IONAL | - parte carosabil\ a unei artere rutiere, pe care toate vehiculele se deplaseaz\ în acela[i sens.

CALITATE - ansamblu de propriet\]i [i caracteristici ale unui produs sau serviciu, care îi confer\ acestuia aptitudinea de a satisface necesit\]ile exprimate sau implicite (sub aspectul protec]iei consumatorilor).

CALITATEA VIE}II - 1. suma bunurilor [i serviciilor, analizate sub aspect calitativ [i cantitativ, de care beneficiaz\ membrii societ\]ii. Se are în vedere calitatea vie]ii materiale (locuin]\, dot\ri edilitare, transport, condi]ii de munc\), calitatea vie]ii biologice (alimenta]ie, stres), calitatea vie]ii spirituale (acces la cuno[tin]e, cultur\), calitatea vie]ii psihice. **2.** modul subiectiv în care fiecare î[i evalueaz\ via]a.

CALLAMPA - vezi BIDONVILLE.

CALORIE - unitate de m\sur\ pentru c\ldur\, numeric egal\ cu c\ldura necesar\ ridic\rii temperaturii unui gram de ap\ distilat\ cu 1°C (de la 19,5°C la 20,5°C);

1 cal = 4,185 J.

Este folosit\ pentru a desemna valoarea energetic\ a alimentelor necesare pentru nutri]ia fiin]elor umane.

CALVINISM - doctrin\ religioas\ care sus]ine `nv\]\turile protestante ale lui Jean Calvin (1509–1564) [i care respinge Sfânta Tradi]ie [i Sfintele Taine, acceptând numai botezul [i euharistia, pe care le-a redus la simple simboluri.

CAMPING - unitate de cazare care dispune de construc]ii simple, cu func-]ionare sezonier\. Se disting: **C.** *de sejur* (situat în zona de interes turistic), **C.** *de tranzit* (situat pe trasee turistice sau pe artere rutiere importante), **C.** de *week-end* (în afara unor ora[e mari), **C.** *provizoriu* (instalat cu prilejul unor manifest\ri cu caracter temporar) (cuv. engl.).

CAMPOS - denumire utilizat\ în America de Sud pentru]inuturile acoperite cu o vegeta]ie ierboas\, pres\rate cu arbori [i arbu[ti rari, tropicali.

CANAL - cale hidrografic\ amenajat\ de om, pentru unirea a dou\ râuri, lacuri sau m\ri, în scopul naviga]iei, pentru iriga]ii, precum [i pentru alimentarea cu ap\. Cele mai vechi canale au fost construite în Mesopotamia, în jurul anului 4000 î.Hr. Canale mai lungi au fost construite începând din sec. al XVI-lea, în special în scopul transport\rii diferitelor produse manufacturate.

CANAL COLECTOR - canal care are destina]ia de a transporta apele meteorice, uzate sau subterane, colectate prin intermediul altor canale.

CANALIZARE - echipare edilitar\ prin care se realizeaz\ colectarea, transportul, epurarea [i evacuarea într-o arter\ hidrografic\ a apelor rezultate în urma diverselor folosin]e, precum [i a altor ape de pe un anumit teritoriu.

CANAL NAVIGABIL - canal amenajat pentru circula]ia navelor, cu o l\]ime ce trebuie s\ permit\ circula]ia `n ambele sensuri. Principalele avantaje sunt: scurtarea distan]elor de transport,

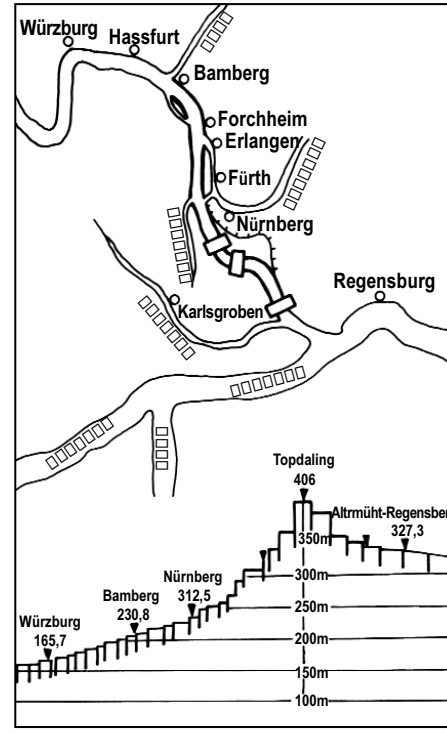

Canal navigabil

stabilitatea traseului [i adâncimilor, for]a de trac]iune mai redus\ datorit\ vitezei mai mici a apei.

CANTON - 1. denumire generic\ dat\ statelor care compun, din punct de vedere administrativ-politic, Confedera]ia Elve]ian\. **2.** unitate administrativ-teritorial\ de grad inferior comunei, în Fran]a. **3.** cl\dire aflat\ lâng\ o cale ferat\, cu func]ia de a supraveghea [i între]ine o sec]iune din calea de comunica]ie, dar [i cu rol de ad\post, locuin-]\ pentru cantonier. **4.** cl\dire aflat\ în

spa]iul silvic [i folosit\ de brig\zile silvice ca ad\post pentru cei care execut\ diferite lucr\ri de între]inere [i ca punct de paz\ a p\durilor.

CAOLIN - varietate de argil\ rezidual\ alc\tuit\, în principal, din caolinit. Este compact, fin, p\mântos, de culoare alb\ cu diferite nuan]e, are calit\]i plastice [i refractare, fiind utilizat în industria ceramicii fine, a materialelor de construc]ii, a hârtiei [i în industria chimic\.

CAPACITATEA INSTALA}IILOR DE TRANSPORT PE CABLU - indicator ce reflect\ raportul dintre debitul orar specific unei pârtii de schi [i randamentul de transport al telefericului ce deserve[te acea pârtie. Se calculeaz\ folosind formula

$$C_t = \frac{g \cdot l}{a},$$

unde: C_t – capacitatea orar\ a telefericului (pers./or\); g – debitul orar/metri l\]ime pârtie; l – l\]imea pârtiei (m); a – randamentul telefericului ($a_{mediu} = 0{,}9$).

CAPACITATEA ZILNIC| A PLAJEI - indicator ce exprim\ num\rul de vizitatori ce pot folosi zilnic plaja, num\r pe baza c\ruia se stabile[te m\rimea sta]iunii [i în special capacitatea dot\rilor [i amenaj\rilor acesteia. Se calculeaz\ cu ajutorul formulei

$$C_z = I_s \cdot C_n,$$

unde: C_z – capacitatea zilnic\ a plajei; I_s – indicele de simultaneitate (stabilit în raport direct cu nivelul de dotare [i echipare a sta]iunii, luând valori `ntre 1,25–1,40); C_n – capacitatea optim\ poten]ial\ a plajei, stabilit\ pe baza normei de suprafa]\ oferite unui vizitator.

CAPACITATE DE ABSORB}IE URBAN| - concept ce descrie capacitatea unui ora[de a absorbi popula]ia migratoare. Aceast\ capacitate este condi]ionat\ de trei elemente: num\rul locurilor de munc\, disponibilul de locuin]e [i asigurarea serviciilor publice.

CAPACITATE DE CAZARE - 1. num\rul de locuri în unit\]ile care asigur\ cazarea. **2.** num\rul de persoane care pot fi cazate într-o unitate turistic\ sau balneoclimateric\, pe o perioad\ delimitat\ de timp (zi, lun\, trimestru, an).

CAPACITATE DE CAZARE NECESAR| DOMENIULUI SCHIABIL - indicator ce reprezint\ raportul dintre num\rul de turi[ti ce folosesc dot\rile unei unit\]i de cazare ce deserve[te o pârtie de schi [i ponderea schiorilor în num\rul turi[tilor ce folosesc unitatea respectiv\. Se calculeaz\ cu formula

$$N_p = \frac{NS}{K_o \cdot K_s},$$

în care: N_p – capacitatea de cazare a sta]iunii; NS – num\rul de turi[ti; K_o – coeficientul de influen]\ a week-end-ului (pentru zilele lucr\toare $K_o = 1$); K_s – ponderea schiorilor din totalul turi[tilor (valori relative).

CAPACITATE DE CIRCULA}IE RUTIER| - num\rul maxim de vehicule care trec printr-o sec]iune a drumului, într-o direc]ie, într-un anumit timp. Atunci când se]ine cont [i de

condi]iile meteorologice cu impact negativ se poate folosi termenul de *capacitate practic*\.

CAPACITATE DE DESERVIRE - indicator utilizat pentru unit\]ile care deservesc popula]ia. Unit\]ile de m\sur\ sunt specifice profilului respectiv: num\r de locuri, suprafa]\ comercial\, num\r de vehicule, lungimea re]elei de alimentare cu ap\ etc.

CAPACITATE DE SUPORT - num\rul total de indivizi dintr-o popula]ie pe care un ecosistem este în m\sur\ s\-l între]in\ la un moment dat.

CAPACITATE DE SUS}INERE A POPULA}IEI - capacitatea unui teritoriu dat, aflat la un anumit nivel de dezvoltare, de a sus]ine din punct de vedere al resurselor un num\r maxim de locuitori (concept similar cu cele de biom, rat\ popula]ie/resurse, rat\ fiin]\ uman\/unitate de suprafa]\).

CAPACITATE DE TRANSPORT - num\rul maxim de c\l\tori care pot fi transporta]i în interval de o or\, într-o direc]ie, de un mijloc de transport în comun.

CAPACITATE DE TRATAMENT - num\rul persoanelor care pot beneficia de tratament, într-o anumit\ unitate, pe un timp determinat. ~n sta]iunile balneare este dependent\ de capacitatea pe care o ofer\ instala]iile de tratament.

CAPACITATE OPTIM| DE PRIMIRE A UNEI ZONE - indicator ce reprezint\ frecventarea turistic\ pe care un sistem socio-economic regional o poate suporta în mod permanent, f\r\ a se produce schimb\ri ireparabile ale structurilor sale economice [i sociale. Se calculeaz\ prin determinarea num\rului maxim de turi[ti care pot fi g\zdui]i simultan, în timpul unei zile pline de sezon, cu condi]ia ca ace[tia s\ poat\ beneficia de tot agrementul oferit, f\r\ s\ prejudicieze mediul ambiant.

CAPACITATE PORTUAR| - indicator numeric ce exprim\ m\rimea portului sub forma num\rului de facilit\]i portuare, a lungimii danelor de acostare sau a tonajului navelor ce folosesc portul într-un an.

CAPACITATE PRACTIC| - vezi CAPACITATE DE CIRCULA}IE RUTIER|.

CAPITAL - ansamblul mijloacelor financiare, tehnice, informa]ionale [i cultural-[tiin]ifice de care dispune o societate. Exist\ mai multe tipuri de capital: financiar, tehnic, informa]ional, cultural.

CAPITAL| - ora[din interiorul unei]\ri, provincii sau stat, în care este concentrat\ autoritatea politic\ [i administrativ\. Au fost f\cute foarte multe clasific\ri ale capitalelor din punctul de vedere al localiz\rii lor [i al tipului specific: (a) capitale *permanente* (Londra, Paris), care [i-au men]inut rolul ini]ial de-a lungul etapelor de evolu]ie politico-teritorial\ a statelor respective; (b) capitale *introduse* (Brasilia, Madrid, Abuja), care au fost desemnate s\ înlocuiasc\ fostele capitale; (c) capitale *divizate*, care acoper\ rarele cazuri în care func]iile capitalei sunt împ\r]ite între

dou\ ora[e (în Republica Africa de Sud legislativul se afl\ în ora[ul Cape Town [i guvernul în Pretoria).

CAPITAL | ARTIFICIAL | - ora[creat special pentru a `ndeplini func]ia de capital\.

CAPITAL | DIVIZAT | - tip de capital\ care, `n urma unui compromis, [i-a divizat o parte din func]ii `ntre mai multe ora[e, specializându-se fiecare `ntr-o anumit\ direc]ie.

CAPITAL | NATURAL | - tip de capital\ — considerat din punct de vedere al modului de evolu]ie — reprezentat de un ora[ce a evoluat `n mod natural de la primele stagii de urbanizare pân\ la statutul de capital\, cunoscând o dezvoltare continu\.

CAPITAL | PERMANENT | - tip de capital\ care [i-a men]inut de-a lungul secolelor statutul conduc\tor din punct de vedere politico-administrativ, p\strându-[i rolul `n statul respectiv.

CAPITAL CIRCULANT - parte din capital care se consum\ într-un singur ciclu de produc]ie.

CAPITAL CULTURAL - ansamblul bunurilor culturale, inclusiv al mijloacelor de producere a bunurilor [tiin]ifice, intelectuale [i artistice [i al mijloacelor de circula]ie a acestora.

CAPITAL FINANCIAR - sum\ de bani care aduce un profit.

CAPITAL FIX - parte din capital a c\rei durat\ de via]\ se extinde de-a lungul mai multor cicluri de produc]ie.

CAPITAL INFORMA}IONAL - ansamblu de date [i surse de informa]ie de care dispune o persoan\/societate.

CAPITALISM - sistem economico-social [i politic bazat pe proprietetea privat\ asupra mijloacelor de produc]ie [i de schimb, guvernat de legile obiective ale economiei de pia]\, de libera ini]iativ\ [i schimbul liber de valori, de concuren]a între `ntreprinderi ca mijloace de cre[tere a productivit\]ii muncii, stimulare a creativit\]ii, de cre[tere a rentabilit\]ii activit\]ilor economice.

CAPITAL TEHNIC - ansamblul mijloacelor materiale de produc]ie [i al tehnologiilor de care dispune o întreprindere sau o societate [i care permite crearea de noi produse cu o anumit\ utilitate.

CAPITAL UMAN - 1. totalitatea persoanelor implicate într-o anumit\ activitate. **2.** totalitatea cuno[tin]elor [i competen]elor profesionale rezultate din procesul educa]ional [i consolidate prin acumulare de experien]\ la locul de munc\.

CAPTARE DE AP | - ansamblu de construc]ii [i instala]ii care serve[te la preluarea (gravita]ional\, mecanic\) apelor din surse naturale (pânze de ape subterane, ape curg\toare, lacuri).

CARACTERISTIC | NA}IONAL | - tr\s\tur\ specific\ unui popor ajuns la stadiul de na]iune, rezultat\ `n urma unor procese spa]iale [i temporale complexe.

CARACTER NA}IONAL - 1. ansamblu de tr\s\turi (caracteristici na]ionale) care confer\ comportamentului, modului de trai, culturii unei comunit\]i na]ionale, statale sau etnice un anumit specific datorat condi]iilor par-

ticulare, concrete, istorico-geografice, economice, social-politice [i culturale în care s-au constituit [i dezvoltat pe glob diferitele na]ionalit\]i [i na]iuni. Caracteristicile na]ionale evolueaz\, cunosc transform\ri importante în procesul de etnogenez\ datorit\ diversit\]ii factorilor socio-istorici [i culturali ce le influen]eaz\. Sin: PARTICULARITATE NA}IONAL\, SPECIFIC NA}IONAL. **2.** ansamblu de tr\s\turi complexe (lingvistice, rasiale, comportamentale etc.), specifice unui popor care a evoluat ajungând la stadiul de na]iune [i care îl diferen]iaz\ de alte grupuri etnice, creând particularitatea na]ional\. Caracterul na]ional este influen]at direct [i puternic de condi]iile naturale, social-economice [i istorice în care a evoluat poporul respectiv de-a lungul istoriei.

CARAT - unitate de m\sur\ pentru diamant [i metale pre]ioase:

1 carat = 205,3 mg.

Pentru aur caratele indic\ num\rul p\r]ilor de aur pur din 24.

CARBURANT PENTRU AVION - carburant fabricat special pentru motorul de avion, cu cifra octanic\ cuprins\ între 80 [i 145 [i al c\rui punct de înghe] este de –60°C.

CARBURAN}I DE TIP ESEN} | - hidrocarburi u[oare, utilizate de turboreactoarele aviatice, cu temperatura de distilare situat\ între 200°C [i 250°C.

CARBURAN}I DE TIP KEROSEN - combustibili de vâscozitate medie, având acelea[i caracteristici de distilare [i acela[i punct de limpezire ca petrolul lampant. Sunt utiliza]i de turboreactoarele aviatice.

CARGOU - nav\ maritim\ comercial\ destinat\ transportului de m\rfuri la distan]e mari.

CARIER | - exploatare minier\, desf\[urat\ la suprafa]\, de unde se extrag materiale de construc]ii, c\rbuni sau substan]e minerale utile, necesitând adesea opera]iuni de decopertare a stratului de sol [i/sau roc\.

CARTE FUNCIAR | - registru în care sunt înregistrate toate propriet\]ile de fond funciar [i construc]ii dintr-un anumit teritoriu. Sunt men]ionate: numele [i prenumele proprietarului, suprafa]a terenului, vecinii etc.

CARTEL - 1. uniune de întreprinderi care-[i p\streaz\ independen]a de produc]ie [i desfacere, în cadrul c\reia întreprinderile participante stabilesc cantitatea de m\rfuri pe care urmeaz\ s\ o produc\ fiecare, pre]urile [i condi]iile de vânzare a m\rfurilor, ariile de aprovizionare [i, de asemenea, î[i împart pie]ele de desfacere. **2.** coali]ie între dou\ sau mai multe partide, sindicate etc.

CARTIER - parte a ora[ului, limitat\ spa]ial, chiar dac\ limitele sunt uneori imprecise, fiind mai vizibile din exterior. Are propria fizionomie, determinat\ de: func]ia dominant\ (cartier reziden]ial, comercial, industrial etc.); felul [i regimul de construc]ie (cartier de vile, cartier de locuin]e ieftine); pozi]ia în cadrul ora[ului (cartier central sau marginal). Alc\tuit, în general, din unit\]i de vecin\tate care împreun\ pot fi definite ca o entitate economic\, social\ [i de

gospod\rire în cadrul ora[ului. (din fr. *quartier*).

CARTIER COMERCIAL - termen ce define[te o por]iune de ora[în care sunt grupate, cu preponderen]\, func-]iunile [i activit\]ile comerciale.

CARTIER DE LOCUIN}E - unitate de treapt\ imediat superioar\ complexului de locuit în ierarhia unit\]ilor urbanistice complexe. Cartierul de locuin]e cuprinde, în general, o por]iune de ora[alc\tuit\ dintr-un num\r de complexe de locuit [i dintr-un nucleu denumit *centru de cartier*. Sin: CARTIER REZIDEN}IAL.

CARTIER INDUSTRIAL - termen ce desemneaz\ por]iuni de ora[în care s-au concentrat [i au imprimat caracterul dominant atelierele me[te[ug\re[ti, manufacturile [i întreprinderile industriale, unele din acestea conducând, în procesul de dezvoltare ulterioar\, la constituirea unor zone industriale înglobate în ora[e. Apari]ia termenului este legat\ de revolu]ia industrial\.

CARTIER-ORA{ - tip de cartier de dimensiuni foarte mari, care poate fi comparat, ca suprafa]\ [i popula]ie, cu un ora[.

CARTIER REZIDEN}IAL - vezi CARTIER DE LOCUIN}E.

CARTIER-SATELIT - cartier construit în jurul unui element central (un obiectiv economic, social, cultural, administrativ).

CARTODIAGRAM| - metod\ de reprezentare aproximativ\ a unui fenomen pe o hart\-baz\, prin diagrame de acela[i fel, care ilustreaz\ valori diferite,

Cartodiagramă

raportate la o unitate teritorial\ (în general administrativ\).

CARTOF - plant\ din familia solanaceelor, cu tulpini subterane îngro-[ate sub forma unor tuberculi alungi]i, ovali sau rotunzi. Este originar\ din Anzi [i dovede[te o mare elasticitate ecologic\. Prefer\, totu[i, regiunile mai umede [i r\coroase. Se folose[te în alimenta]ia omului, ca furaj sau ca materie prim\ în industrie (pentru a se ob-]ine glucoz\, amidon, alcool, dextrin\). Printre marii produc\tori se num\r\ China, India, Rusia, Polonia, S.U.A., Ucraina etc. *(Solanum tuberosum).*

CARTOGRAM| - metod\ de reprezentare cartografic\ analitic\ —

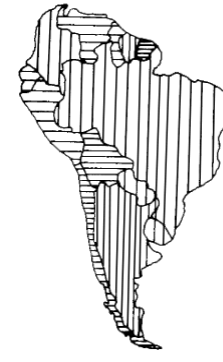

Cartogramă

privit\ cantitativ, în limitele unit\]ilor administrativ-teritoriale — a varia]iei intensit\]ii unui fenomen demografic, economic sau social, pus\ în eviden]\ prin colorare sau ha[urare diferen]iat\, potrivit unei scale stabilite. Dup\ con]inutul [i modul de redare a fenomenelor se disting: cartograme directe, cartograme selective, cartograme structurale, cartograme geometrice (pseudo-cartograme), cartograme tridimensionale (stereocartograme).

CAS | - construc]ie folosit\ pentru locuire (în mod obi[nuit) de c\tre o familie sau (uneori) de c\tre mai multe

Casă

familii, executat\ din diferite materiale (p\mânt, piatr\, lemn, c\r\mid\ etc.), în diferite tehnici, având dimensiuni variate [i diverse împ\r]iri interioare.

CAS | DOMNEASC | - denumire folosit\ în mod curent în }ara Românească [i Moldova pentru a indica o locuin]\ voievodal\.

CASTAN DULCE - arbore din familia fagaceelor, înalt pân\ la 30 m, caracteristic climatului mediteranean subtropical, cu fructe sferice, acoperite pân\ la maturitate cu un înveli[verde]epos [i care sunt bogate în amidon [i ulei *(Castanea sativa).*

CAST | - grup compact situat pe o anumit\ treapt\ ierarhic\ a unei societ\]i, grupul fiind `nchis, rigid, endogamic, cu obiceiuri, rituri, simboluri, mod de via]\ [i activitate distincte. Ansamblul de rituri regleaz\ raporturile `ntre membrii castei, asigurând, `ntr-un anumit sens, armonia, echilibrul social [i stabilitatea castei. ~n limbaj curent, casta desemneaz\ un grup restrâns de oameni, con[tient de propria lui superioritate `n raport cu celelalte grupuri mai numeroase. Bog\-]ia, apartenen]a etnic\ sau religioas\ pot duce [i ele la constituirea unor grupuri cu tr\s\turi de cast\.

CASTEL - cl\dire mare, medieval\, prev\zut\ cu turnuri [i cu creneluri,

Castel

înconjurat\ de ziduri [i de [an]uri, care servea ca locuin]\ seniorilor feudali.

CASTEL DE AP | - construc]ie special\, în form\ de turn, care serve[te ca rezervor de ap\.

CASTRU - tab\r\ roman\ înt\rit\ care servea drept ad\post [i punct de sprijin pentru unit\]ile armatei romane. Forma, în plan, era p\trat\ sau dreptunghiular\, împ\r]it\ într-un num\r de suprafe]e dreptunghiulare prin str\zi

drepte, perpendiculare. Castrele au constituit nucleele multor a[ez\ri umane de pe teritoriul Imperiului roman, precum [i modelul de compozi]ie simetric\ [i ordonat\ pentru noi ora[e, o lung\ perioad\ de timp.

CA{MIR - 1. mamifer din familia caprinidelor, crescut pentru p\rul foarte fin [i m\t\sos, în zona Ca[mir [i Tibet. **2.**]es\tur\ fin\ [i scump\, ob]inut\ din p\rul de ca[mir.

CATAPETEASM | - 1. (`n vechile temple ebraice) perdea din pânz\ de bumbac, colorat\ `n cele patru culori sfinte, care desp\r]ea Sfânta de Sfânta Sfintelor. ~n afara acesteia, mai exista o catapeteasm\ care desp\r]ea cele dou\ `nc\peri amintite, de restul templului. **2.** `n sens larg, trupul Mântuitorului. **3.** `n bisericile ortodoxe, catapeteasma desparte altarul de naos [i are mai multe icoane, u[ile `mp\r\te[ti [i cele dou\ u[i diacone[ti.

CATASTROF | ECOLOGIC | - eveniment tragic de mari propor]ii, cu urm\ri dezastruoase, declan[at de cauze de origine natural\ [i/sau antropic\, cu efecte pe vaste suprafe]e [i pe o perioad\ îndelungat\, ce se caracterizeaz\ prin induc]ia de perturba]ii tranzitorii sau permanente în comunit\]ile de vie]uitoare pe care le afecteaz\. Aceasta poate fi: geofizic\ (cutremure, erup]ii vulcanice, maree uria[e); climatic\ (cicloni, inunda]ii, secet\, ger prelungit); antropic\ (desp\duriri); demografic\ (suprapopulare, urbanizare excesiv\); tehnologic\ (poluare major\, accidente de produc]ie, accident nuclear etc.).

Catedrală

CATEDRAL | - denumire dat\ bisericii de re[edin]\ a unui episcopat în care se afl\ catedra. Termenul este folosit incorect pentru a desemna cea mai important\ biseric\ dintr-un ora[.

CATEGORIE SOCIAL | - grupare folosit\ în statistica din România în prelucrarea caracteristicilor urm\toare: ocupa]ie, loc de munc\, sectorul social-economic al locului de munc\ (pentru popula]ia activ\), precum [i pentru diferite atribute ale popula]iei inactive.

CATEGORIE SOCIO-OCUPA-}IONAL | - grupare multicriterial\ a unor ocupa]ii relativ omogene, pe anumite categorii. Criteriile cel mai frecvent acceptate sunt: nivelul de instruire, tipul de activitate, pozi]ia în cadrul diviziunii sociale a muncii [i a structurilor de putere, prestigiu, venit etc.

CATOLICISM - confesiune cre[tin\ determinat\ atât de teologia latin\ cât [i de tradi]ia Bisericii romane, oficializat\ `n 1054 (Marea Schism\), care recunoa[te primatul Papei, infailibilitatea

sa `n materie de dogm\ [i de moral\, purcederea Sfântului Duh [i de la Dumnezeu-Fiul, existen]a purgatoriului, caracterul infailibil al hirotoniei [i mirungerii, fiind bine reprezentat `n Europa (Italia, Spania, Fran]a, Austria, Polonia cât [i `n Germania, Elve]ia, Marea Britanie), `n]\rile Americii Latine, cât [i `n S.U.A. [i Canada (partea francofon\).

CAUCAZIAN | - una dintre primele rase umane, prezent\ în Europa, nordul Africii, precum [i din Orientul Mijlociu pân\ în India, având drept caracteristici fizice: piele de culoare variind de la alb clar pân\ la roz [i maron deschis; p\r cu o textur\ de la fin la mediu [i culoare de la blond platinat pân\ la castaniu închis; culoarea ochilor de la albastru deschis pân\ la c\prui închis [i negru. Caucazienii au nasul sub]ire [i ridicat, precum [i buze sub]iri.

CAUSTOBIOLIT - roc\ organogen\, mai ales de natur\ vegetal\, care poate arde [i este folosit\ drept combustibil.

C | DERE DE AP | - ruptur\ de ap\ `n lungul unei ape curg\toare, care poate fi natural\ (cascade, praguri), sau artificial\ (diferen]a de nivel este creat\ prin corectarea pantei naturale sau prin baraje).

C | LDUR | - form\ de energie care caracterizeaz\ comportarea corpurilor `n diferite procese termice. Se m\soar\ `n jouli.

C | MIN - vezi LOCUIN}E SOCIALE.

C | P{UN - plant\ cultivat\ ierboas\ peren\, de talie mic\ (cca. 30 cm), apreciat\ pentru fructele sale timpurii, dulci [i aromate. Se cultiv\ mai ales în emisfera nordic\ (S.U.A., Mexic, Japonia, Israel, Fran]a, Italia, Polonia etc.) *(Fragaria moschata).*

C | RBUNE - roc\ caustobiolit\, format\ în urma carbonific\rii substan]elor vegetale. C\rbunii se diferen]iaz\ calitativ în func]ie de con]inutul în carbon, putere caloric\ [i umiditate.

C | RBUNE BRUN - varietate de c\rbune de p\mânt inferior, caracterizat printr-o putere caloric\ cuprins\ între 12500 [i 24000 kJ/kg, cu un con]inut de carbon de pân\ la 78%, de culoare brun\ pân\ la neagr\.

C | S | TORIE - modalitate acceptat\ la nivel social prin care dou\ sau mai multe persoane constituie o familie. Comport\ un aspect juridic (cununia civil\) [i unul religios (cununia religioas\), `n multe cazuri facultativ, care se desf\[oar\ dup\ cununia civil\. C\s\toria are ca func]ie principal\ s\ lege `ntre ele dou\ persoane `ntre care nu exist\ `n mod obi[nuit leg\turi de rudenie (consangvinitate) [i s\ permit\ procrearea legitim\ `n interiorul familiei.

C | SOAIE - locuin]\ temporar\ sau sezonier\ simpl\, construit\ din lemn, care ad\poste[te lucr\torii la p\dure, ciobanii din zona montan\ sau chiar lucr\torii la câmp.

C | SU} | - 1. cas\ de mici dimensiuni. **2.** denumire dat\ unei construc]ii separate, a[ezat\ lâng\ casa]\r\neasc\, în care se g\te[te sau locuiesc b\trânii.

C | { | RIE - 1. parte a stânii unde se prelucreaz\ laptele [i se p\streaz\ ca[ul,

brânzeturile etc. **2.** construc]ie amenajat\ [i folosit\ pentru prelucrarea laptelui.

C|TUN - grup de gospod\rii rurale de m\rime demografic\ redus\, cu caracter permanent, care reprezint\ o parte component\ a unui sat, având în majoritatea cazurilor o denumire p\strat\ din trecutul îndep\rtat. ~n decursul timpului, numeroase c\tune, prin extindere succesiv\ [i contopire, au generat forme de a[ez\ri umane mai bine închegate, organizate, fapt ce a determinat includerea lor în nomenclatorul localit\]ilor ca sate. Acest mod de formare a satelor, prin înglobarea treptat\ a unor c\tune existente, reprezint\ o tr\s\tur\ caracteristic\ a procesului istoric de dezvoltare a a[ez\rilor rurale din]ara noastr\.

CÂMP METALIFER - parte a districtelor miniere care cuprinde mai multe z\c\minte de importan]\ economic\ [i care este deschis\ [i exploatat\ printr-un sistem unitar de lucr\ri miniere de dimensiuni mari.

CÂNEP| - 1. plant\ erbacee anual\, originar\ din India, cultivat\ ca plant\ textil\ pentru fibrele sale, dar [i pentru semin]e, ce dau un ulei sicativ de bun\ calitate, utilizat la fabricarea lacurilor. Fibrele extrase din tulpin\ sunt folosite la confec]ionarea de pânze groase, frânghii, saci, prelate etc. *(Cannabis sativa).* **2.** Cânep\ indian\ — varietate de cânep\ folosit\ pentru prepararea unor produse halucinogene (ha[i[, heroin\), cultura sa fiind interzis\ oficial.

C.B.D. (CENTRAL BUSINESS DISTRICT) - termen ce semnific\, în literatura american\ de specialitate, „inima“ financiar-bancar\ a ora[ului, care poate fi miezul urban ini]ial.

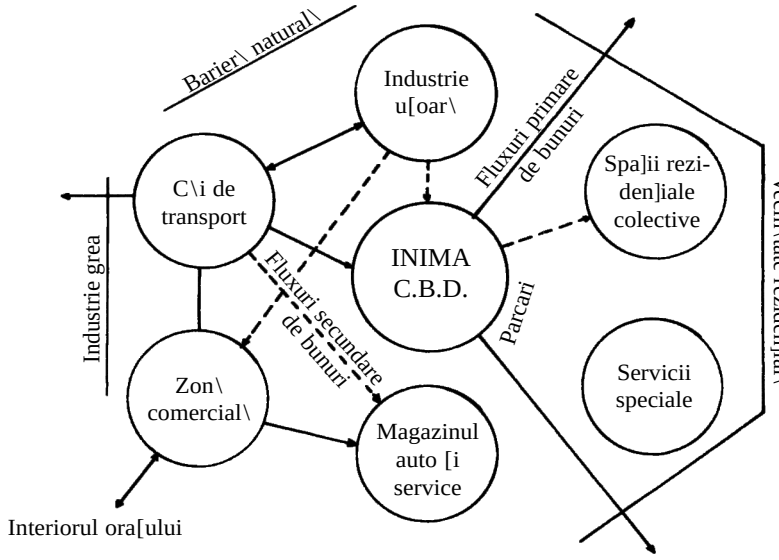

Structura C.B.D.

CEAI - arbust peren, ve[nic verde, care în culturi nu dep\[e[te 3 m, dar în stare natural\ poate avea 8–15 m, originar din Asia musonic\. Se cultiv\, mai ales, în Extremul Orient [i Asia meridional\, dar [i în Kenya, Etiopia, Brazilia, Ecuador, Peru etc. pe suprafe]e mai restrânse. Prezint\ importan]\ prin frunzele sale care con]in cofein\, teobromin\, tanin etc. [i din care se pot prepara: ceaiul negru sau fermentat, ceaiul „colong“ sau semifermentat [i ceaiul verde sau nefermentat *(Thea sinensis).*

CEANG | I - popula]ie care folose[te elemente de limb\ maghiar\ [i român\ amestecate, este de religie catolic\ [i s-a stabilit prin sec. al XV-lea `n unele zone ale Moldovei (`n special `n Subcarpa]i) [i `n zona Hunedoara–Deva.

CEHI - popor din ramura slavilor de apus, constituit ca na]iune `n Cehia, având religia cre[tin\ catolic\ [i protestant\; `n România pot fi `ntâlni]i cehi `n zona Cri[anei, Banatului [i `n unele ora[e.

CELAR - înc\pere servind drept c\mar\, amplasat\ de regul\ în spatele casei.

CEL}I - triburi indo-europene specifice Europei Centrale [i de Vest, care au migrat, în sec. V–III î.Hr., spre estul [i sud-estul Europei ([i `n]ara noastr\), ajungând pân\ în Asia Mic\ [i Grecia.

CELUL | FOTOVOLTAIC | - dispozitiv semiconductor bazat pe siliciu, produs pentru prima dat\ `n

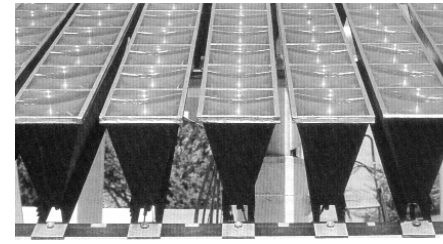

Celule fotovoltaice

1954, `n S.U.A., care transform\ direct energia solar\ `n energie electric\. Se utilizeaz\ ca surs\ de energie pentru navele spa]iale, pentru farurile folosite la dirijarea naviga]iei, pentru electrificarea zonelor rurale izolate, iar mai recent s-a trecut la construc]ia unor centrale helioelectrice bazate pe **C.f.**

CENTRAL | ELECTRIC | DE TERMOFICARE - ansamblu de construc]ii [i instala]ii pentru producerea de energie electric\ [i termic\. Energia electric\ se ob]ine din resurse energetice (combustibili fosili, radioactivi). Energia termic\ este un produs secundar, care se ob]ine din recuperarea c\ldurii aburului care iese din turbin\, în urma trecerii lui prin schimb\toare de c\ldur\. Energia termic\ este livrat\ c\tre consumatori prin instala]ii [i re]ele termice care formeaz\ un sistem de termoficare. Sin: TERMOCENTRAL | .

CENTRAL | ELECTRIC | EOLIAN | - central\ electric\ care folose[te ca energie primar\ for]a vântului. Este alc\tuit\ din motor eolian, generator electric, instala]ii de orientare [i reglare în func]ie de direc]ia [i viteza vântului etc.

Centrală electrică geotermică

CENTRAL | ELECTRIC | GEOTERMIC | - central\ care folose[te ca surs\ de energie apele geotermale cu temperaturi de peste 150°C [i cu presiuni ridicate.

CENTRAL | HELIOELECTRIC | - unitate care transform\, indirect sau direct, energia solar\ `n energie electric\. ~n primul caz, principiul de func]ionare este bazat pe concentrarea, prin focalizare, a radia]iei solare [i trecerea acesteia `n forme intermediare de energie (termic\, mecanic\). ~n cazul transform\rii directe, centralele utilizeaz\ celule fotovoltaice.

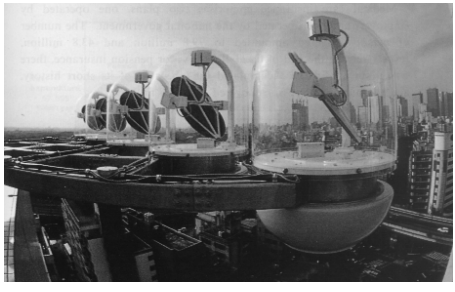

Centrală helioelectrică

CENTRAL | HIDROELECTRIC | - central\ electric\ în care energia apelor curg\toare este transformat\ în energie electric\. Apa ac]ioneaz\ turbinele hidraulice, care pot fi distribuite pe vertical\ sau orizontal\, în func]ie de m\rimea c\derii de ap\ [i de debitul arterei hidrografice. Sin: HIDROCENTRAL |.

CENTRAL | MAREEMOTRIC | - central\ electric\ care utilizeaz\ ener-

gia fluxului [i refluxului, `n condi]iile existen]ei unei amplitudini de cel pu]in cinci metri. Amenajarea implic\ un baraj care `nchide un golf [i turbine cu ax orizontal, amplasate `n corpul barajului, care func]ioneaz\ atât la flux cât [i la reflux.

CENTRAL | NUCLEARO-ELECTRIC | - ansamblu de construc]ii, instala]ii [i echipamente care transform\ energia de fisiune produs\ `ntr-un reactor nuclear `n energie termic\ [i, ulterior, `n energie electric\. Este principala form\ de utilizare economic\ a energiei nucleare, ap\rut\ `n anul 1954, care necesit\ investi]ii foarte mari datorit\ costurilor ridicate ale unor materiale utilizate `n construc]ie, combustibililor, agen]ilor moderatori [i a cheltuielilor legate de izolarea de[eurilor radioactive.

Centrală nuclearo-electrică

CENTRAL | TERMIC | - ansamblu de construc]ii [i instala]ii care permit prepararea agentului termic (ap\ cald\, ap\ fierbinte, abur) [i distribuirea acestuia în instala]iile termice.

CENTRALITATE - importan]a unui loc în raport cu regiunea din jur [i gradul în care acesta exercit\ func]ii centrale.

CENTRALITATE A ORA{ULUI - rolul de centru pe care îl exercit\ un ora[, din punct de vedere al influen]ei sale, asupra unui teritoriu.

CENTRALIZARE - tendin]\ spa]ial\ de concentrare a indivizilor sau activit\]ilor în anumite centre urbane sau rurale.

CENTRU ADMINISTRATIV - localitate în care se g\sesc sediile organelor puterii de stat centrale sau locale.

CENTRU CIVIC - parte a unei a[ez\ri umane în care sunt concentrate principalele cl\diri de interes public (ex: municipalitatea, prim\ria, biblioteca).

CENTRU COMERCIAL - 1. ora[sau localitate în care func]ia comercial\ este suficient marcat\. **2.** locul precis, în cadrul unei a[ez\ri, în care se exercit\ func]ia comercial\ (strad\, ansamblu de str\zi, pie]e [.a.). Adesea coincide cu centrul tradi]ional al ora[ului. **3.** ansamblu de magazine, zone de distrac]ie etc. care se întinde pe o suprafa]\ de pân\ la o sut\ de mii de metri p\tra]i.

Centru comercial

CENTRU DE CARTIER - vezi CARTIER DE LOCUIN}E.

CENTRU INCUBATOR TEHNOLOGIC {I DE AFACERI - institu]ie profesional\ al c\rei scop este antrenarea [i sprijinirea `ntreprinz\torilor care doresc [i pot s\ fondeze o `ntreprindere privat\, cu perspectiva de a deveni total independent\. Centrul ofer\ facilit\]i ini]iatorilor de afaceri (spa]ii de `nchiriat, utilaje [i instala]ii necesare, management, marketing), efectueaz\ transfer tehnologic, de metode, idei, know-how, de la autor la utilizator, `ntr-o form\ juridic\ sau comercial\.

CENTRU INDUSTRIAL - element al structurii industriale dintr-o]ar\; se suprapune frecvent unei localit\]i (urbane sau rurale), în activitatea c\reia industria de]ine un rol important.

CENTRU ISTORIC - partea cu cea mai mare vechime dintr-un ora[, locul ini]ial din care a început s\ se dezvolte teritorial ora[ul.

CENTRU URBAN - „inima“ oric\rui ora[mare, zona ultracentral\ care, în general, concentreaz\ cele mai importante valori, cea mai intensiv\ dezvoltare a construc]iilor [i cea mai mare concentrare de trafic pietonal [i rutier.

CENTRU VITICOL - teritoriu care cuprinde planta]iile cu vi]\-de-vie din una sau mai multe localit\]i, care face sau nu face parte integrant\ dintr-o podgorie [i care constituie o unitate teritorial\ caracterizat\ prin factori specifici de clim\ [i sol, precum [i condi]ii agrotehnice [i tehnologice asem\n\toare. Centrul viticol cuprinde o suprafa]\ mai mic\ decât podgoria.

CENTUR | DE COMUTARE - zon\ a ora[ului în care se produc deplas\ri sau comut\ri zilnice ale muncitorilor din zonele de reziden]\ aflate în afara ora[ului spre locurile de munc\ din ora[.

CENTUR | VERDE - spa]iu plantat, având func]iuni de protec]ie, realizat în jurul ora[elor sau al unor obiective speciale ce necesit\ condi]ii de microclimat precum [i lipsa poluan]ilor. **C.v.** poate îndeplini [i alte func]iuni: de p\dure, de planta]ie productiv\, de livad\, cimitire etc. Conceptul de **C.v.** implic\ variate interpret\ri, fiind acceptate dou\ puncte de vedere. Abordarea pozitivist\ argumenteaz\ rolul centurii în îmbun\t\]irea zonei de recreere din afara ora[ului [i în prezervarea teritoriului agricol. Abordarea negativist\ prive[te **C.v.** ca pe un mijloc de condi]ionare a expansiunii urbane, de conservare a caracterelor istorice [i de prevenire a coalescen]ei cu ariile urbane învecinate.

CERCETARE DE TEREN - ac]iune care are ca scop cunoa[terea, la fa]a locului, a condi]iilor naturale care pot influen]a dezvoltarea a[ez\rilor, a posibilit\]ilor de echipare tehnic\ a teritoriului, a tr\s\turilor specifice localit\]ilor (form\, structur\, textur\), a problemelor de poluare a mediului etc.

CERCETARE STATISTIC | - activitate desf\[urat\ cu ajutorul metodelor statistice în domeniul demografic, social [i economic.

CERDAC - galerie deschis\, situat\ pe fa]ada unei cl\diri, cu rolul de a asigura un spa]iu de odihn\.

CER DESCHIS - posibilitatea survol\rii teritoriului unor state, pe orice culoar aerian, în cadrul prevederilor unui acord bilateral sau multilateral încheiat în acest scop. Conceptul prefigureaz\ elemente ale integr\rii politice.

CERIN} | DE AP | - cantitate de ap\ necesar\ pentru asigurarea desf\-[ur\rii, `n condi]ii optime, a procesului de produc]ie, f\r\ de care activitatea sufer\ pagube care difer\, ca valoare, de la o folosin]\ la alta.

CETATE - 1. loc înt\rit printr-un sistem de fortifica]ii; fort\rea]\. **2.** ora[sau cartier al unui ora[care reprezint\ o unitate cu caracteristici speciale. **3. C.** *de scaun* — re[edin]a permanent\ a domnului în]\rile române[ti. **4. C.** *universitar* — spa]iu care concentreaz\ activitatea universitar\ de tradi]ie.

CET | }EAN - locuitor al unui stat care se bucur\ de drepturi civile [i politice [i care are anumite obliga]ii fa]\ de acel stat.

CET | }ENIE - calitate de cet\]ean al unui stat, conferit\ la na[tere sau prin proceduri juridice ulterioare.

CET | }ENIE EUROPEAN | COMUN | - statut acordat cet\]enilor din]\rile Uniunii Europene, care const\ în urm\toarele drepturi: deplasarea [i stabilirea domiciliului în mod liber, pe teritoriile statelor din U.E.; protejarea fiec\rui cet\]ean european de c\tre autorit\]ile diplomatice ale oric\rui stat membru; votarea [i depunerea candidaturii la alegerile municipale [i europene care se desf\[oar\ în statul în care cet\]eanul î[i are domiciliul.

CHAMOSIT - minereu de fier, de culoare verde pân\ la negru, format în zonele litorale, în condi]iile unui mediu s\rac în oxigen, ce poate con]ine pân\ la 32–34% oxid de fier.

CHEI - construc]ie, într-un bazin portuar, care ajut\ la acostarea navelor, îmbarcarea [i debarcarea pasagerilor [i m\rfurilor.

CHERHANA - amenajare, construc]ie din chirpici, paiant\, lemn sau zid\rie, situat\ în Delta Dun\rii sau pe malul unei ape, cu func]ii economice specifice: primirea, sortarea, prelucrarea [i depozitarea temporar\ a pe[telui pentru consum direct.

CHESTIONAR - instrument de investigare care const\ în întreb\ri ordonate logic; analizarea r\spunsurilor date de c\tre cei intervieva]i asigur\ ob]inerea de informa]ii utile pentru cunoa[terea fenomenelor [i proceselor sociale. Aceast\ metod\ de investigare este folosit\ în numeroase domenii.

CHILIE - camer\ de mici dimensiuni destinat\ locuirii individuale a c\-lug\rilor dintr-o m\n\stire, fiind, de obicei, grupate mai multe în corpuri speciale.

CHIMIODUCTE - conducte prin intermediul c\rora se transport\ produse sau semiproduse chimice.

CHIRPICI - c\r\mid\ de format mare, f\cut\ din argil\ [i paie tocate, uscat\ la soare [i nears\.

CHITRU - specie de citrus ce d\ unele din cele mai acidulate fructe comercializate, cu frunze ve[nic verzi, cultivat\ în zonele tropicale ale

Mexicului, Florida [i „Indiile de Vest“ *(Citrus medica)*.

CIAMUR - tencuial\ de p\mânt [i pleav\ folosit\ la construc]iile din chirpici pentru finisarea fa]adelor.

CICLU AL POPULA}IEI - model de schimbare regulat\ a popula]iei unui areal în func]ie de intervalul de timp considerat. Cele mai cunoscute sunt: tranzi]ia demografic\, ciclul malthusian [i ciclul de cre[tere a popula]iei de noun\scu]i.

CICLU AL POPULA}IEI STABILE - generalizare a modelului schimbului de popula]ie în spa]iile reziden]iale urbane. Se identific\ trei stadii: instalarea fluxului de cupluri de tineri c\s\tori]i cu copii; copiii cresc [i pleac\ de acas\; familiile îmb\trânesc, apar persoane v\duve, multe locuin]e r\mân disponibile [i sunt închiriate, astfel încât la sfâr[itul acestui stadiu cea mai mare parte din locuitorii ini]iali nu mai exist\.

CICLU DE VIA}| AL FAMILIEI - secven]ele evenimentelor demografice semnificative pentru familie: c\s\toria, na[terea primului copil, na[terea ultimului copil, c\s\toriile copiilor, dizolvarea familiei etc.

CICLU ENERGETIC - lan] energetic integral, inclusiv activit\]i legate de prospectarea, exploatarea, producerea, conversia, stocarea, transportul, distribu]ia [i consumul diferitelor for-

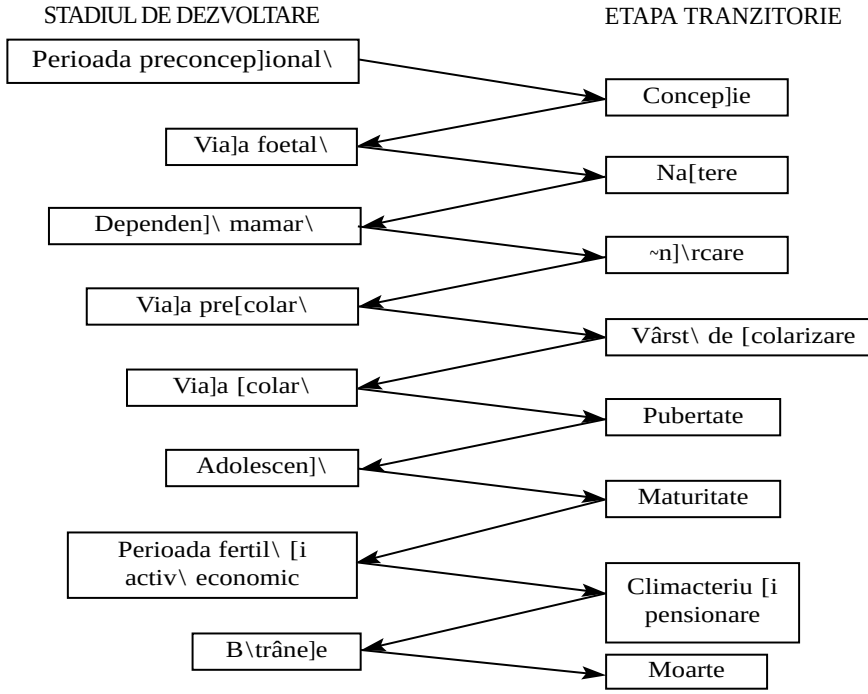

Ciclul vieţii umane

me de energie, prelucrarea [i înl\turarea de[eurilor [i întreruperea sau încetarea acestor activit\]i.

CICLUL VIE}II UMANE - succesiune de fenomene în decursul c\rora se realizeaz\ dezvoltarea omului, începând cu perioada preconcep]ional\, continuând cu maturizarea, reproducerea [i terminând cu dispari]ia fizic\, trecând prin mai multe etape (vârst\ de [colarizare, pubertate etc.).

CIDRU - soi de vin fabricat din mere, mai ales în nordul Fran]ei, Elve]ia, Marea Britanie, Austria, Spania etc.

CIMENT - material liant, sub form\ de pulbere, folosit `n construc]ii (`n amestec cu apa face priz\ [i dup\ un timp se `nt\re[te, devenind dur); se ob]ine `n urma arderii [i m\cin\rii unui amestec de argil\ [i calcar (`n cazul **C.** Portland) sau de bauxit\ [i calcar (`n cazul **C.** aluminos).

CINABRU - mineral cu un con]inut ridicat de mercur, concentrat prin procese hidrotermale.

CIRCUIT ECONOMIC MONDIAL - totalitatea fluxurilor economice interna]ionale, privite în strânsa lor interdependen]\.

CIRCUIT INFORMA}IONAL - vezi FLUX INFORMA}IONAL.

CIRCUIT TURISTIC - traseu ce urm\re[te obiective turistice care pot fi vizitate într-o anumit\ perioad\ de timp, folosind diferite mijloace de transport. ~n general, circuitul turistic se realizeaz\ pe un traseu închis, cu plecarea [i sosirea din aceea[i localitate.

CIRCULA}IA INTERMETROPOLITAN| A ELITELOR - form\ a procesului de imigra]ie desf\[urat în cadrul unei na]iuni sau între acestea; implic\ mi[c\ri profesionale de un nivel superior: bancheri, manageri, academicieni ce se deplaseaz\ dintr-un ora[în altul sau dintr-o]ar\ în alta.

CIRCULA}IE - deplasare (mi[care) a bunurilor, serviciilor, activit\]ilor [i indivizilor într-un sistem economico-geografic.

IZOLAŢIE: intrări sezonale de populaţie; ieşiri de produse, containere etc.

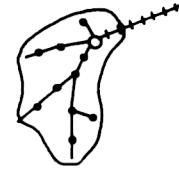

SISTEM REGIONAL: „capitala" regională este conectată la locurile centrale; export de produse primare pe calea ferată, şosele, apă etc.

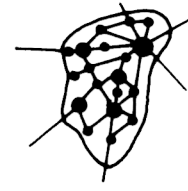

REŢEAUA INTEREGIONALĂ: elaborarea sistemelor de loc central, a legăturilor regionale, integrarea lor în sistemul naţional; varietatea sistemului de transport şi comunicaţii; apar căi ferate electrificate, autostrăzi, linii aeriene, posturi de radio.

REŢEAUA NAŢIONALĂ INTERMETROPOLITANĂ: elaborarea sistemului metropolitan de autostrăzi, servicii aeriene non-stop pentru centrele naţionale şi internaţionale, apariţia superautostrăzilor, a sistemului de transport prin conducte.

Circulaţie

CIRCULA}IE PASIV| - parte din circula]ia rutier\ alc\tuit\ din vehicule care sta]ioneaz\ sau sunt parcate pe partea carosabil\, reducând capacitatea de circula]ie pe artera respectiv\.

CIRCULA}IE RUTIER| - totalitatea deplas\rilor, pe un drum, efectuate de vehicule, persoane, animale dirijate.

CIRCULA}IE TURISTIC| - deplasarea persoanelor, cu diferite mijloace de transport, din localitatea de domiciliu spre diferite obiective turistice.

CIRE{ - pom fructifer din familia rozaceelor, specific climatului temperat, originar din zona Caucaz, înalt de 8–12 m, cu flori albe [i fructe ro[ii, galbene sau ,,negre“. Lemnul s\u este folosit în industria mobilei. Produc]ii mari realizeaz\ ]\rile zonei temperate ale Europei, S.U.A., Turcia etc. *(Cerasus avium).*

CITADEL| - fort\rea]\, castel, cetate ridicat\ în afara zidurilor unui ora[, care servea ca post avansat pentru ap\rarea acestuia.

CITRU{I - arbori fructiferi din genul *Citrus*, cu frunze persistente, bogate în uleiuri eterice, care dau fructele cunoscute sub denumirea de *citrice* sau *agrumene* [i sunt specifici zonei subtropicale, grupând circa 100 de specii.

CIVILIZA}IE - 1. grad de asimilare a valorilor culturale [i morale în activitatea individual\ sau colectiv\. **2.** totalitatea valorilor (tehnologice, economice, culturale, infrastructuri sociale) realizate la un moment dat de o colectivitate uman\.

CIVILIZA}IE URBAN| - nivel al culturii materiale [i spirituale a unei comunit\]i urbane, determinat de tipul de a[ezare (târg, ora[, municipiu, metropol\ etc.), de structura sa intern\ [i ambian]a extern\, de procesul de mi[care demografic\, de aspectele materiale, de tipul de via]\ etc. ~mpreun\ cu civiliza]ia s\teasc\, civiliza]ia urban\ întrege[te ,,civiliza]ia“ unui popor.

CLAN - grup de persoane ce se consider\ c\ descind dintr-un str\mo[comun, dar care nu au reu[it s\-[i reconstituie în întregime, rela]ional, arborele genealogic.

CLAS| SOCIAL| - form\ de stratificare social\ în care apartenen]a la diferite grupuri [i rela]iile dintre acestea sunt determinate de criterii economice; nu implic\ transmiterea de privilegii ereditare.

CLASIFICAREA ECONOMIEI NA}IONALE PE RAMURI - grupare a activit\]ilor de toate categoriile, în cadrul unor ramuri. ~n România ramurile economiei na]ionale s-au clasificat astfel: agricultur\; silvicultur\, exploatare forestier\ [i economia vânatului; industrie; construc]ii; comer]; hoteluri [i restaurante; transporturi; po[t\ [i telecomunica]ii; activit\]i financiare, bancare [i de asigurare; tranzac]ii imobiliare [i alte servicii; administra]ie public\ [i ap\rare, asisten]\ social\ obligatorie; înv\]\mânt; s\n\tate [i asisten]\ social\; alte ramuri.

CLASIFICAREA FUNC}IONAL| A ORA{ELOR - tipologie bazat\ pe specializarea func]ional\ a ora[elor,

care]ine seama de o serie de indicatori complec[i ai activit\]ii economice [i ai vie]ii social-culturale a acestora. Conform acestei tipologii se individualizeaz\ ora[e: industriale, administrative, comerciale, agricole, culturale, universitare, turistice, cu func]ii de comunicare [i transport etc.

CLASIFICAREA INDUSTRIEI - clasificare bazat\ pe specificul activit\]ilor industriale în func]ie de care se disting: industrie extractiv\; industrie prelucr\toare; industria energiei electrice, termice, gaze [i ap\.

CLASIFICAREA INTERNA}IONAL| STANDARD A PROFESIUNILOR - clasificare interna]ional\ adoptat\ de O.I.M., cuprinzând urm\toarele grupe mari: (a) persoane exercitând o profesiune liber\, tehnicieni [i asimila]i; (b) directori [i cadre administrative superioare; (c) angaja]i de birou; (d) vânz\tori; (e) agricultori, pescari, vân\tori, muncitori la p\dure [i asimila]i; (f) mineri, lucr\tori la carier\ [i asimila]i; (g) lucr\tori `n transporturi [i comunica]ii; (h) artizani, me[te[ugari, lucr\tori manuali neîncadra]i în alt\ parte; (i) lucr\tori specializa]i în servicii, sporturi [i activit\]i recreative; (j) persoane care nu pot fi încadrate dup\ profesiune, for]ele armate. Aceste grupe de ocupa]ii sunt detaliate pe grupe mai mici.

CLASIFICAREA INTERNA}IONAL| STANDARD A TUTUROR RAMURILOR DE ACTIVITATE ECONOMIC| - clasificare recomandat\ de O.N.U. pentru încadrarea tuturor activit\]ilor economice [i a popula]iei active într-un num\r limitat de ramuri: (a) agricultur\, silvicultur\, vân\toare [i pescuit; (b) industrii extractive; (c) industrii de prelucrare; (d) construc]ii [i lucr\ri publice; (e) electricitate, gaz, ap\ [i servicii sanitare; (f) comer], b\nci, asigur\ri, afaceri; (g) transporturi, antrepozite [i comunica]ii; (h) servicii; (i) activit\]i gre[it desemnate. Ramurile se împart în subramuri, fiecare]ar\ folosind o clasificare proprie.

CLASIFICAREA POPULA}IEI DUP| ACTIVITATEA ECONOMIC| - grupare a popula]iei dup\ criteriul particip\rii la activitatea economic\: popula]ie activ\ (ocupat\ [i neocupat\), popula]ie inactiv\. Aceste categorii pot fi analizate pe sexe, grupe de vârst\, nivel de instruire, ramuri [i sectoare ale economiei.

CLASIFICAREA POPULA}IEI DUP| CARACTERISTICI DEMOGRAFICE - grupare a popula]iei dup\ sex, vârst\, stare civil\, etc. ~n ac]iunile de organizare a spa]iului se utilizeaz\, în principal, clasificarea dup\ sex [i vârst\. ~n analiza structurii pe vârst\ se folose[te fie gruparea cu caracter mai general, pe perioade de câte 5 ani, fie alte grup\ri specifice, în raport cu obiectul studiului respectiv (0–14 ani; 15–59 ani; 60 ani [i peste) etc.

CLAUZA NA}IUNII CELEI MAI FAVORIZATE - totalitate a avantajelor, privilegiilor [i imunit\]ilor acordate de o parte contractant\ pentru un produs originar din sau având ca destina]ie teritoriul celorlalte p\r]i contractante.

CLEMENTIN - arbore fructifer specific zonelor subtropicale [i tropical-umede, foarte asem\n\tor cu mandarinul, cu fructele sferice [i cu coaja asem\n\toare portocalelor. Se cultiv\ în acelea[i areale ca [i mandarinul.

CLOPOTNI} | - construc]ie (din zid\rie sau din lemn) izolat\ sau f\când parte din compozi]ia arhitectonic\ a unei biserici, menit\ s\ ad\posteasc\ clopotele.

CLUBUL DE LA ROMA - organiza]ie interna]ional\, f\r\ statut, buget sau sediu, `nfiin]at\ `n aprilie 1968, care vizeaz\ `n]elegerea interdependen]elor globale `n domeniile economic, politic, social [i natural. Cuprinde un num\r de peste 100 de membri, proveni]i din peste 30 de]\ri, activitatea acestui club concretizându-se `n rapoarte, proiecte etc.

CNEZAT - form\ de organizare politic\ feudal\ de tip statal, caracteristic\ românilor [i slavilor.

COAC | Z - arbust fructifer ramificat de la baz\, r\spândit în Europa [i — pe suprafe]e mici — în S.U.A. [i Australia. Se cultiv\ pentru fructele sale ro[ii, bogate în zah\r [i vitamine, cu propriet\]i curative *(Ribes rubrum).*

COCA - arbust înalt de 1–3 m, ce cre[te mai ales în Peru, Columbia [i Bolivia, unde este [i locul s\u de origine, cu frunze ce con]in substan]a de baz\ din care se ob]ine cocaina; este folosit în medicin\. Extractul de coca se folose[te la fabricarea b\uturilor reconfortante *(Erythroxylon coca).*

Cocotier

COCOTIER - arbore tropical din familia palmierilor, cu o tulpin\ înalt\ de 25–30 m [i frunze penate mari; înflore[te necontenit, iar fructele se coc dup\ dou\ luni. Fructul numit *nuc\ de cocos* con]ine, în interior, „lapte de cocos“, consumat ca atare. Prin maturizare miezul se înt\re[te [i d\ copra. Din frunze se fac împletituri, odgoane; din tulpin\ — prin scobirea trunchiului — se confec]ioneaz\ b\rci, din peretele interior al nucilor (endocarp) se fabric\ nasturi, diferite obiecte; din mezocarp (partea exterioar\ a peretelui) se ob]in fibre de cocos, folosite pentru confec]ionarea periilor, carpetelor, frânghiilor etc. Cre[te spontan sau se cultiv\ în zona tropical\ *(Cocos nucifera).*

COCS - reziduu solid ob]inut în urma distil\rii huilei sau lignitului, în absen]a total\ a aerului (carbonizare). Se disting trei categorii de **C.**: (a) **C.** *de gaz* — subprodus rezultat din utilizarea c\rbunelui în scopul ob]inerii de gaze;

(b) **C.** *de cuptor* — toate tipurile de **C.** produse din huil\; (c) **C.** *de lignit* — produs solid ob]inut prin carbonizarea brichetelor de lignit.

COCSAGÂZ - plant\ peren\ din familia compozitelor, originar\ din Kazahstan; r\d\cina ei con]ine latex, utilizat la fabricarea cauciucului natural *(Taraxacum koko-saghyz).*

COCSERIE - amenajare industrial\ `n care, prin distilarea c\rbunelui, se ob]ine cocs — ca produs principal — [i o serie de subproduse: gudroane, gaze, benzen etc.

COEFICIENT DEMOGRAFIC - indicator brut ce eviden]iaz\ viitoarea presiune demografic\ dintr-un areal, ca rela]ie dintre densitatea popula]iei [i dinamica acesteia.

COEFICIENT DE UTILIZARE A DOT|RILOR - indicator care arat\ gradul de utilizare a diferitelor categorii de dot\ri: coeficientul de utilizare a locurilor din unit\]ile de cazare, coeficientul de utilizare a paturilor din unit\]ile sanitare, coeficientul de utilizare a s\lilor de clas\, a s\lilor de spectacole etc.

COEFICIENT DE SPECIALIZARE - raport `ntre ponderea popula]iei ocupate `ntr-o ramur\ a industriei `n totalul popula]iei ocupate a unei regiuni [i ponderea popula]iei ocupate `n acea ramur\ a industriei `n totalul popula]iei ocupate la nivelul]\rii.

COEFICIENTUL GINI - indice care m\soar\ inegalitatea veniturilor `n cadrul unor grupuri de popula]ie, bazat pe curba lui Lorentz (vezi CURBA LORENZ). Se poate exprima ca raportul `ntre suprafa]a de concentrare cuprins\ `ntre prima bisectoare a axelor carteziene [i curba lui Lorentz [i suprafa]a total\ a triunghiului OAB (vezi figura din p. 96). Coeficientul Gini se poate situa `ntre dou\ praguri (0 [i 100). Dac\ distribu]ia veniturilor este egal\, coeficientul este zero, iar `n cazul inegalit\]ii maxime, coeficientul este 100. Se poate calcula dup\ formula

$$G = \frac{1}{2\,n^2\,\mu} \sum_{i=1}^{n} \sum_{j=1}^{n} |y^i - y^j|,$$

unde: n – num\rul celor care primesc venit; μ – venitul mediu; y^i – venitul individual la nivelul de venit al grupului i; y^j – venitul individual la nivelul de venit al grupului j.

COLECTIVITATE - grup de persoane care duc o via]\ colectiv\, participând la rezolvarea unor activit\]i, sarcini comune.

COLIB| - cas\ mic\ [i s\r\c\cioas\ sau ad\post provizoriu, f\cut\ din bârne, din crengi etc. [i acoperit\ cu paie, ramuri etc.

COLIR| - fibr\ vegetal\ ob]inut\ din mezocarpul peretelui nucii de cocos, foarte rezistent\, din care se fac carpete, perii, frânghii [i se confec]ioneaz\ m\turile de la ma[inile de cur\]at str\zile.

COLONIA - termen roman ce desemna o a[ezare uman\ format\, în general, din fo[ti solda]i, stabili]i în zonele ocupate.

COLONIALISM - politic\ a unui stat ce dore[te men]inerea domina]iei proprii asupra unui alt teritoriu sau grup

de oameni, cu un nivel de dezvoltare mai sc\zut decât al s\u. Aceast\ politic\ a fost practicat\ de o serie de state europene, în special înainte de primul r\zboi mondial, fiind favorizat\ de expansiunea capitalismului în lumea a treia. De[i marea majoritate a teritoriilor coloniale [i-au câ[tigat independen]a, colonialismul a fost înlocuit de neocolonialism (imperialism economic, imperialism, colonialism intern).

COLONIE - 1. a[ezare constituit\, într-o alt\ ]ar\, de un grup de persoane, în cele mai multe cazuri într-o regiune subdezvoltat\ sau pu]in locuit\. **2.** (în context politic) teritoriu ocupat sau cucerit de c\tre un stat, aflat la o oarecare distan]\ [i controlat direct de acesta. **3.** (în sens urbanistic) grupare de oameni, de o anumit\ na]ionalitate sau ocupa]ie specific\, care tr\iesc într-un anumit areal al unui ora[(ex: colonie de]igani, colonie de arti[ti etc.).

COLONIZARE - 1. formarea unei colonii sau stabilirea unor colonizatori într-un areal. **2.** fenomenul rezultant al politicii colonialiste.

COMAN{I - amerindieni care tr\iau în partea sudic\ a Podi[ului Preriilor din America de Nord.

COMBUSTIBIL - material, de provenien]e diferite, prin a c\rui ardere se degaj\ energie. Combustibilii se pot clasifica dup\ mai multe criterii: starea de agregare (solizi, lichizi, gazo[i), origine (naturali, artificiali), calitate (superiori, inferiori).

COMBUSTIBIL CONVEN}IONAL - combustibil teoretic cu puterea caloric\ de 7000 kcal/kg, ca etalon pentru a putea compara diversitatea tipurilor de combustibili reali.

COMBUSTIBIL MINERAL - roc\ sau substan]\ mineral\ util\ care prin ardere genereaz\ energie termic\ (petrol, gaze naturale, c\rbuni etc.).

COMBUSTIBIL NUCLEAR - material fisionabil special destinat folosirii într-un reactor nuclear, în scopul producerii de energie.

COMBUSTIBIL PRIMAR - combustibil din care energia poate fi ob]inut\ direct, f\r\ ajutorul unor procese de prelucrare sau conversie (c\rbune, gaz natural, lemn etc.).

COMER} - 1. ramur\ a economiei unei]\ri în cadrul c\reia se desf\[oar\ circula]ia m\rfurilor [i serviciilor, realizând leg\tura dintre produc]ie [i consum. **2.** schimb de produse prin opera]iuni de vânzare/cump\rare.

COMER} ASOCIAT - tip de comer] care presupune asocierea întreprinderilor comerciale independente, printr-o politic\ comercial\ comun\.

COMER} CONCENTRAT - tip de comer] care presupune existen]a unui capital masiv din partea unor grupuri financiare puternice, ce asigur\ func]iile de distribu]ie de la locul de cump\rare la cel de vânzare cu am\nuntul.

COMER} CU AM|NUNTUL - form\ de comer] prin care vânzarea m\rfurilor se face direct consumatorilor. Sin: COMER} EN DETAILLE.

COMER} CU M|RFURI - parte a comer]ului prin care se realizeaz\ circula]ia produselor agricole, a pro-

duselor industriei extractive [i a produselor manufacturate.

COMER} CU RIDICATA - opera]iuni de cump\rare [i vânzare a unor m\rfuri în cantit\]i mari, care fac leg\tura între unit\]ile produc\toare [i comer]ul cu am\nuntul. Sin: COMER} EN GROS.

COMER} CU SERVICII - parte a activit\]ii de comer] prin care se realizeaz\ tranzac]ii în domeniul turismului, comunica]iilor, finan]elor, asigur\rilor, drepturilor de licen]\.

COMER} DE COMPENSA}IE - form\ de comer] care nu se supune regulilor obi[nuite ale concuren]ei [i ale liberului schimb. Prin acest comer], exportatorul se angajeaz\ s\ cumpere sau s\ determine cump\rarea produselor]\rii importatoare. Aceast\ form\ conduce la cre[terea num\rului de intermediari sau la `nlocuirea monedei prin troc. Schimburile compensate reprezint\ aproape 8% din comer]ul mondial de m\rfuri.

COMER} ELECTRONIC - efectuare de activit\]i care conduc la un schimb de valori prin intermediul re]elelor de telecomunica]ii. ~nceputurile sale sunt legate de adoptarea primului standard electronic pentru transmiterea mesajelor structurale în ramura transporturilor (1968). ~n etapa urm\toare, dup\ 1980, s-au dezvoltat re]elele închise de tranzac]ii comerciale prin apari]ia comunica]iilor de tip po[t\ electronic\ (e-mail). ~n ultima perioad\ comer]ul prin Internet, care ofer\ un contact direct între furnizori [i clien]i, schimb\ total natura pie]ei, care devine virtual\, duce la globalizarea afacerilor. Se pot distinge: comer] electronic indirect, în care comenzile electronice vizeaz\ bunurile materiale ce pot fi livrate numai prin servicii tradi]ionale, [i comer] electronic direct, care se bazeaz\ pe comenzi on-line, ob]inerea de informa]ii comerciale, juridice, financiare, comer] cu titluri negociabile, lansare de comenzi pentru anumite servicii etc.

COMER} EN DETAILLE - vezi COMER} CU AM|NUNTUL.

COMER} EN GROS - vezi COMER} CU RIDICATA.

COMER} INTERIOR - schimb de m\rfuri [i servicii în interiorul unei]\ri.

COMER} INTERNA}IONAL - ansamblul tranzac]iilor cu bunuri [i servicii ce se desf\[oar\ între agen]ii economici din diferite]\ri.

COMER} INVIZIBIL - tip de comer] format din importuri [i exporturi de servicii, incluzând toate tipurile de transport, circula]ia turistic\, veniturile din investi]ii (directe sau de portofoliu), veniturile din licen]e, brevete, drepturi de autor, serviciile financiare [i de asigurare.

COMER} TRIUNGHIULAR - termen introdus de japonezul Kenichi Oma pentru a desemna concentrarea comer]ului interna]ional de m\rfuri pe trei mari zone: America de Nord, Europa de Vest [i Asia de Sud-Est (incluzând [i Japonia), având `n vedere c\ economia mondial\ este structurat\ de proceduri de schimb [i de alian]e stabilite de marile firme americane,

europene [i japoneze, iar concuren]a nu se mai face `ntre ]\ri, ci `ntre societ\]ile transna]ionale.

COMISIA EUROPEAN | - organism al Uniunii Europene care asigur\ respectarea regulilor [i principiilor comunitare stabilite, aplicarea corect\ a deciziilor institu]iilor comunitare, se pronun]\ asupra solicit\rilor statelor membre, hot\r\[te modul de coordonare a investi]iilor, politica concuren]ial\, realizeaz\ negocierea acordurilor comerciale cu alte]\ri din afara U.E.

COMITAT - unitate administrativ-teritorial\ specific\ anumitor]\ri, în diferite perioade istorice.

COMMONWEALTH - organiza]ie interna]ional\, cu sediul la Londra, format\ din Marea Britanie [i unele]\ri care au fost colonii [i dominioane ale Imperiului britanic, precum [i din teritorii dependente de Marea Britanie, `n scopul realiz\rii unei mai bune colabor\ri economice `ntre ele.

COMPANIE - 1. `ntreprindere, uneori foarte mare, constituit\ sub form\ de societate industrial\, comercial\, de transporturi. **2.** grup de persoane care-[i petrec timpul împreun\.

COMPANIE OFF-SHORE - societate comercial\ `nregistrat\ `n zone cu taxe sc\zute pe profit sau chiar f\r\ taxe, cu ac]ionari nereziden]i `n acea zon\. Statele care asigur\ astfel de facilit\]i au urm\toarele avantaje: firmele off-shore pl\tesc taxe la Registrul Comer]ului, creeaz\ locuri de munc\ pentru speciali[tii autohtoni, dezvolt\ sistemul bancar al ]\rii respective prin cre[terea depozitelor `n valut\ [i contribuie la `nt\rirea turismului local.

COMPETITIVITATE - capacitatea unei]\ri de a produce bunuri [i servicii capabile s\ fac\ fa]\ exigen]elor de pe pia]a interna]ional\, într-o perioad\ în care nivelul de via]\ al locuitorilor cre[te constant [i durabil. Criteriul competitivit\]ii, utilizat de Institutul interna]ional pentru dezvoltarea managementului, cu sediul la Laussane, include analiza a peste dou\ sute de indicatori structura]i în opt grupe: starea real\ a economiei na]ionale, interna]ionalizarea economiei, starea finan]elor, institu]iile statului, infrastructura, managementul, cercetarea [tiin]ific\, popula]ia.

COMPLEX AGROTURISTIC - grupare de mai multe obiective [i, implicit, localit\]i agroturistice la care se mai adaug\ `ntinse areale agricole, forestiere, de care sunt legate activit\-]ile de recreere.

COMPLEX DE LOCUIT - ansamblu urbanistic care cuprinde locuin]e, dot\ri social-culturale, amenaj\ri de folosin]\ frecvent\. El poate s\ ofere o anumit\ autonomie în via]a social\ [i este delimitat prin artere de circula]ie, prin elemente naturale sau artificiale [i prin alte limite stabilite fa]\ de celelalte zone func]ionale. M\rimea unui complex de locuit difer\ în privin]a suprafe]ei (pân\ la 10–20 ha) [i a num\rului de locuitori (3000–20000).

COMPLEX INDUSTRIAL - grupare teritorial\ a industriei, caracterizat\ printr-un anumit grad de concentrare, extensiune spa]ial\ limitat\, mare

densitate de întreprinderi apar]inând unei diversit\]i de ramuri.

COMPLEX TURISTIC - ansamblu de amenaj\ri pentru cazarea [i deservirea turi[tilor, format din una sau mai multe construc]ii care dispun de dot\rile necesare unei activit\]i turistice specifice unei anumite regiuni. Condi]iile naturale pot impune o tipologie a complexelor turistice: alpin, litoral, balnear, climateric, balneo-climateric.

COMPORTAMENT COLECTIV - tip de comportament al unui grup ghidat dup\ norme proprii, spontan [i orientat dup\ principii, în general mai pu]in acceptate de societate sau neacceptate.

COMPORTAMENT DEMOGRAFIC - atitudine a unui cuplu de c\s\torii fa]\ de reproducere, adic\ fa]\ de dimensiunea familiei. Poate fi natural, primitiv [i controlat (malthusian).

COMPOSTAREA REZIDUURILOR - modalitate de valorificare a reziduurilor industriale organice, a reziduurilor menajere, a n\molurilor de la sta]iile de epurare, în urma unui proces de transformare biologic\ prin care materiile organice pot deveni asimilabile de c\tre plante.

COMPOZI}IE PEISAGISTIC | - scop principal al proiect\rii peisagistice, caracterizat prin compunerea peisajului în ordine estetic\ [i func]ional\. ~n func]ie de amplitudinea studiului se deosebesc: **C.p.** general\ (ansamblul parcului sau gr\dinii) [i **C.p.** par]ial\.

COMPOZI}IE URBANISTIC | - termen care se refer\ la organizarea spa]ial\ a unui ora[sau a unei anumite por]iuni dintr-o a[ezare urban\ [i include atât aspectele estetice, cât [i pe cele func]ionale. **C.u.** are în vedere o concep]ie unitar\ a ansamblului urbanistic, punerea în valoare a cadrului natural, eviden]ierea unor elemente dominante ale ansamblului, cu scopul de a crea personalitatea fiec\rui ora[. Tipuri de **C.u.**: *simetric* (armonizarea elementelor urbanistice în raport cu un centru de referin]\), *asimetric* (realizarea unui echilibru f\r\ utilizarea axelor de simetrie), *geometric* (utilizarea unor forme geometrice pentru organizarea unor ansambluri urbanistice), *liber* (forme diverse de organizare spa]ial\, în func]ie de complexul factorilor componen]i), *clasic* (cele mai reprezentative ansambluri urbanistice realizate în diferite]\ri [i care caracterizeaz\ diferite perioade istorice).

COMUNA PRIMITIV | - prima orânduire social-economic\ a societ\]ii omene[ti, caracterizat\ prin munca în comun, reparti]ia egal\ a produselor muncii, inexisten]a claselor sociale [i a statului, rela]iile între oameni fiind de colaborare [i de ajutor reciproc.

COMUN | - unitate administrativ-teritorial\ care cuprinde popula]ia rural\ unit\ prin comunitate de interese [i tradi]ii, fiind alc\tuit\ din unul sau mai multe sate (din care unul este re[edin]\ de comun\), în func]ie de condi]iile economice, social-culturale [i geodemografice.

COMUNICA}IE - transferul sau mi[carea informa]iei de la o persoan\ la

alta sau dintr-un loc în altul. Poate fi interpersonal\, atunci când se face direct, între doi sau mai mul]i indivizi, sau prin mass-media, atunci când implic\ mijloace tehnice.

COMUNISM - ideologie politic\ marxist\ de extrem\ stâng\, ap\rut\ `n Rusia la sfâr[itul sec. al XIX-lea [i `nceputul sec. al XX-lea, dezvoltat\ de V.I. Lenin, ce a cuprins Europa Central\ [i de Est dup\ cel de-al doilea r\zboi mondial, dar [i alte regiuni, bazându-se pe dictatura proletariatului, negarea propriet\]ii particulare asupra mijloacelor de produc]ie, prepondere-n]a interna]ionalismului [i ateismului. Ideile `naintate de doctrina comunist\ au un caracter utopic, fapt ce a condus la sl\birea continu\ a pozi]iei sale `n lume, `n special dup\ anul 1989.

COMUNITATE - grup de persoane aflate în contact, care ocup\ [i împart un teritoriu limitat spa]ial, în scopul locuirii [i producerii de bunuri care s\ asigure necesit\]ile comune, generate de convie]uirea împreun\, [i `ntre care s-au stabilit anumite rela]ii sociale caracteristice. Comunitatea reprezint\ cel mai mic sistem spa]ial care con]ine tr\s\turile unei societ\]i umane.

COMUNITATEA ECONOMIC\ EUROPEAN\ (C.E.E.) - organiza]ie guvernamental\ fondat\ `n 1957, `n urma semn\rii Tratatului de la Roma de [ase state (Fran]a, Italia, Germania, Belgia, Olanda, Luxemburg), `n scopul cre\rii unei pie]e europene comune. Principalele modalit\]i de `nf\ptuire a acestui obiectiv au fost: eliminarea taxelor vamale [i a restric]iilor cantitative `n domeniul importului [i exportului de m\rfuri `ntre]\rile membre; instituirea unei politici comerciale comune fa]\ de]\rile ter]e; abolirea obstacolelor privind libera circula]ie a persoanelor, a serviciilor [i capitalurilor; adoptarea unei politici comune `n domeniul transportului [i agriculturii. Cadrul C.E.E. s-a m\rit pân\ la 12 ca urmare a unor l\rgiri succesive (Marea Britanie, Islanda [i Danemarca `n 1973, Grecia `n 1981, Spania [i Portugalia `n 1986). Actul Unic European, semnat `n 1986, a introdus noi obiective ale C.E.E.: des\vâr[irea pie]ei unice, dezvoltarea capacit\]ilor tehnologice, realizarea unei uniuni economice [i monetare, protec]ia mediului `nconjur\tor [i a mediului de munc\. Pe baza acestor obiective, alte]\ri au solicitat admiterea `n C.E.E. (Cipru, Malta, Turcia, Polonia, Ungaria, Cehia, Slovacia, România, Slovenia, Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania), primind statutul de membru asociat. Sin: PIA}A COMUN|.

COMUNITATEA EUROPEAN\ A C|RBUNELUI {I O}ELULUI (C.E.C.O.) - organiza]ie guvernamental\, cu sediul la Bruxelles, fondat\ prin Tratatul de la Paris din 1951, `n scopul form\rii unei pie]e comune a c\rbunelui [i a produselor siderurgice. Principalele sarcini sunt legate de repartizarea nivelurilor de produc]ie, de aprovizionarea pie]ei c\rbunelui [i o]elului, controlul pre]urilor `n domeniile respective, promovarea schimburilor [i a

investi]iilor, adaptarea structural\ a industriei europene a c\rbunelui [i o]elului la noile condi]ii ale economiei mondiale. Membrii fondatori au fost: Fran]a, Germania, Italia, Belgia, Olanda, Luxemburg, iar l\rgirea cadrului s-a f\cut concomitent cu C.E.E.

COMUNITATEA EUROPEAN | A ENERGIEI ATOMICE (EURATOM) - organiza]ie interna]ional\ guvernamental\, fondat\ prin Tratatul de la Roma din 1957, una din cele trei entit\]i ale Comunit\]ilor Europene. Sarcina principal\ este de a promova crearea [i dezvoltarea industriilor nucleare `n statele membre [i de a asigura aprovizionarea acestora cu materialele necesare. Are aceea[i componen]\ cu C.E.E. [i C.E.C.O.

COMUNITATE ETNIC | - grup care are origine comun\, vorbe[te aceea[i limb\ [i are valori culturale comune.

COMUNITATE RURAL | - grup de persoane ce interac]ioneaz\ prin rela]ii [i obliga]ii comune `n teritoriul rural în care locuiesc; are un caracter de autosuficien]\; în mare m\sur\ exprim\ interac]iunea necesit\]ilor sociale zilnice ale membrilor s\i. ~n geografia rural\ comunit\]ile sunt abordate din patru perspective: ca a[ez\minte, ca localit\]i, ca sisteme ecologice [i ca sisteme sociale.

COMUNIT | }ILE EUROPENE - sistem de organiza]ii guvernamentale creat prin tratatul de la Bruxelles din 1965, `n scopul coordon\rii activit\]ii a trei entit\]i: Comunitatea Economic\ European\ (C.E.E.), Comunitatea European\ a C\rbunelui [i O]elului (C.E.C.O.) [i Comunitatea European\ a Energiei Atomice (EURATOM). Aceste institu]ii sunt considerate ca instrumente ale unific\rii europene [i au aceia[i membri [i acelea[i organe principale.

CONAC - re[edin]a unui vizir sau a unui reprezentant turc (în trecut). ~n prezent semnific\ un tip de locuin]\, specific\ anumitor regiuni geografice ale]\rii (Podi[ul Mehedin]i, zona subcarpatic\ a Olteniei), situat\ pe mo[ia satului (în afara vetrei).

CONCENTRARE INDUSTRIAL | - densitate ridicat\ a activit\]ilor industriale pe un anumit teritoriu.

CONCENTRARE UMAN | - a[ezare uman\ sau areal în care densitatea general\ a popula]iei are valori mari.

CONCENTRA}II METALIFERE - acumul\ri de minerale utile care nu pot face obiectul unor activit\]i de extrac]ie în condi]ii de rentabilitate.

CONCEP}IE PRENUP}IAL | - concep]ie înainte de încheierea c\s\toriei; potrivit normelor legale în vigoare, copilul n\scut dintr-o concep]ie prenup]ial\ este considerat legitim dac\ na[terea s-a produs dup\ încheierea c\s\toriei.

CONCERN - organism complex care reune[te `ntreprinderi din diferite ramuri economice (industrie, comer], transport etc.), legate `ntre ele prin activitatea lor [i prin rela]iile financiare.

CONCESIUNE - contract prin care o autoritate ofer\ posibilitatea ca o persoan\ fizic\ sau juridic\ (concesionar)

s\ utilizeze sau s\ gestioneze servicii publice, s\ exploateze anumite bunuri sau/[i resurse, `n schimbul unei pl\]i pe care concesionarul o percepe `n urma drepturilor cedate prin contractul de concesionare.

CONCESIUNE MINIER| - drept acordat de stat unei persoane fizice sau juridice de a efectua activit\]i miniere în baza unei licen]e.

CONCUREN}| - rela]ie ce apare `ntre participan]ii prezen]i pe aceea[i pia]\, exprimând rivalitatea dintre ace[tia, preocupa]i de ob]inerea unor pozi]ii dominante. Este considerat\ cea mai important\ cauz\ a progresului economic [i tehnico-[tiin]ific, fiind o condi]ie esen]ial\ a economiei de pia]\.

CONDOMINIUM - regim `n care un anumit teritoriu este supus autorit\]ii politice a dou\ sau mai multe state. Regimuri de condominium au ap\rut `nc\ din feudalism [i s-au `nmul]it la `nceputul epocii moderne, când se cristalizau sferele de influen]\ ale imperiilor coloniale. ~n prezent aceast\ form\ politic\ a disp\rut.

CONDUCT| - tub confec]ionat din diferite materiale, folosit pentru transportul gazelor, lichidelor sau al unor materii specifice, la un cost sc\zut comparativ cu transportul rutier sau feroviar.

CONFEDERA}IE - asociere de state independente, având la baz\ unele acorduri, recunoscute interna]ional, în care statele în cauz\ î[i p\streaz\ anumite atribu]ii referitoare la independen]\ [i suveranitate, dar anumite competen]e sunt asigurate la nivel confederativ (ap\rare, politic\ extern\ etc.).

CONFERIN}A NA}IUNILOR UNITE PENTRU COMER} {I DEZVOLTARE (U.N.C.T.A.D.) - organism al Adun\rii Generale a O.N.U., `nfiin]at `n 1964, cu sediul la Geneva, având drept func]ii principale favorizarea expansiunii comer]ului interna]ional `ntre toate ]\rile prin accelerarea dezvolt\rii economice, formularea de principii [i politici comerciale etc. Printre obiectivele principale se afl\ eliminarea barierelor tarifare din comer]ul mondial cu produse de baz\, `ncheierea unor acorduri pentru men]inerea unor pre]uri minimale la acestea, dezvoltarea comer]ului invizibil, acordarea de c\tre]\rile dezoltate a 1% din P.N.B. pentru constituirea fondului O.N.U. destinat sprijinirii]\rilor `n curs de dezvoltare. U.N.C.T.A.D. cuprinde Conferin]a [i Consiliul pentru comer] [i dezvoltare.

CONFLAGRA}IE - conflict armat în care sunt atrase numeroase state, ini]iind un r\zboi cu extindere major\.

CONFLICT - ciocniri dintre dou\ sau mai multe tendin]e, procese, solu]ii, activit\]i, competen]e, interese etc. Sin: DIFEREND, CONTRADIC}IE, CONFRUNTARE.

CONFLICT DE MUNC| - dispute ce apar `ntre angaja]i [i managerii unor `ntreprinderi, cu privire la: respectarea unor prevederi ale contractelor colective de munc\, nivelul de salarizare, condi]iile de munc\, concedieri etc. Conflictele pot fi: (a) dup\ num\rul

persoanelor implicate — individuale sau colective; (b) dup\ natura problemei aflate `n disput\ — juridice (de drepturi) [i economice (de interese).

CONFUCIANISM - doctrin\ religioas\, etic\ [i filozofic\ specific\ Chinei, `ntemeiat\ de Confucius (541–479 `.Hr.), ce pune accent pe cultul str\mo[ilor, cultul Cerului, cultul entit\]ilor supranaturale etc. Aceast\ doctrin\ nu respinge religia, `i adopt\ integral practica, dar `i deturneaz\ finalitatea de la ordinea teologic\ la ordinea antropologic\, reducând religia la riturile sale.

CONFRUNTARE - vezi CONFLICT.

CONJUNCTUR | ECONOMIC | - tr\s\tur\ ce caracterizeaz\ situa]ia economiei unui stat, a unei grup\ri regionale sau a economiei mondiale, într-o anumit\ perioad\.

CONSANGVINITATE - rudenie `ntre persoane care pretind c\ descind dintr-un str\mo[comun. Func]ioneaz\ ca un mecanism de stabilire a raporturilor dintre descenden]i [i colaterali, ca principiu de reglementare a transmiterii mo[tenirii [i ca principiu de reglementare a c\s\toriei. Are un rol coezitiv (baz\ a unit\]ii rudeniei) [i un rol separativ (de interzicere a c\s\toriilor `ntre rude apropiate).

CONSERVATORISM - ansamblu de idei [i atitudini politice care exprim\ preferin]a pentru vechi [i pentru ceea ce este statornicit [i recunoscut. Sus]in\torii acestui curent afirm\ importan]a legii, ordinii, continuit\]ii [i pruden]ei `n raport cu inovarea. A func]ionat ca doctrin\ politic\ `ndeosebi `n Anglia [i S.U.A. pân\ `n deceniul [apte al acestui secol, dup\ care, `n special `n S.U.A., a `nceput sa se dezvolte o nou\ ideologie `nrudit\: neoconservatorismul. Acesta insist\ pe diminuarea s\r\ciei [i a discrimin\rii prin programe de asisten]\ medical\ pentru b\trâni, renovare urban\, educa]ie pre[colar\, acordarea de drepturi civile negrilor, luarea `n considera]ie a ac]iunilor minorit\]ilor etc.

CONSILIUL DE MINI{TRI AL UNIUNII EUROPENE - organ decizional alc\tuit din mini[trii de externe sau mini[trii responsabili cu problemele ce urmeaz\ a fi dezb\tute, din partea fiec\rui stat membru al U.E. Compozi]ia sa se modific\ `n func]ie de subiectul abordat — finan]e, agricultur\, industrie, educa]ie, afaceri externe etc. Directivele sale sunt obligatorii, dar statele membre au posibilitatea de a g\si c\ile cele mai bune pentru realizarea lor.

CONSILIUL EUROPEI - organiza]ie regional\ creat\ la Londra, la 5 mai 1949, cu sediul la Strasbourg. Obiectivele sale sunt legate de cooperarea interguvernamental\ pentru realizarea unific\rii europene `n domeniile social, tehnic, cultural, prin ac]iuni de ocrotire [i `nt\rire a democra]iei pluraliste [i a drepturilor omului, de `mbun\t\]ire a condi]iilor de via]\. Organele de lucru sunt: Adunarea Consultativ\ Parlamentar\ — organ de deliberare care emite rezolu]ii pentru guvernele statelor membre [i recomand\ri pentru

cel\lalt organ de lucru — [i Comitetul Ministerial, alc\tuit din mini[trii de externe ai statelor membre, având rolul de a orienta [i de a aproba programul de lucru al Consiliului, de a face recomand\ri guvernelor statelor membre, de a supraveghea aplicarea rezolu]iilor `n statele care le ratific\.

CONSUMATOR - persoan\ fizic\ care dobânde[te, utilizeaz\ ori consum\, ca destinatar final, produse ob]inute de la agen]i economici sau care beneficiaz\ de servicii prestate de ace[tia.

CONSUM INFRARAMURI - parte din propria produc]ie, consumat\ de o ramur\, un sector sau un agent economic.

CONSUM PE LOCUITOR - indicator sintetic care reflect\ nivelul mediu al consumului de bunuri materiale [i servicii. Acest indicator se determin\ prin raportarea consumului total, pe grupe de produse, dintr-o anumit\ perioad\, la num\rul mediu al popula]iei unei]\ri.

CONSUM TURISTIC - termen ce reprezint\ cheltuielile efectuate de cererea turistic\ pentru achizi]ionarea unor servicii [i bunuri legate de motiva]ia turistic\.

CON{TIIN}| ETNIC| - ansamblu de reprezent\ri istoriografice privind identitatea etnic\ a unui popor, minorit\]i sau grup etnic. Aceste reprezent\ri au, printre altele, [i un rol centripet în unificarea etnic\ a unei popula]ii. De asemenea, con[tiin]a etnic\ a jucat un rol primordial în f\urirea statelor na]ionale îns\, în prezent, în unele cazuri, poate avea — când este dus\ la extrem — [i o latur\ negativ\, de izolare fa]\ de celelalte grupe de popula]ie. Con[tiin]a etnic\ are la baz\ sentimentul apartenen]ei la o anumit\ etnie.

CONTRAACULTURALIZARE - refuzul dependen]ei de alt\ cultur\ [i încercarea de a realiza o revenire la tradi]ie, la cultura trecut\.

CONTRACEP}IE - m\sur\ prin care se asigur\ controlul na[terilor, folosind mijloace artificiale (prezervative, diafragme, dispozitive intrauterine etc.) menite s\ previn\ sarcina. Contracep]ia exclude avortul, care are loc, de regul\, atunci când metodele contraceptive nu au fost utile.

CONTRACULTUR| - ansamblul de simboluri, norme, valori [i moduri de via]\ care se manifest\ în opozi]ie cu cultura dominant\ în societate.

CONTRADIC}IE - vezi CONFLICT.

CONTRAFORT - amenajare din zid\rie, ad\ugat\ la exteriorul unei construc]ii, cu scopul de a-i asigura o mai mare stabilitate.

CONTROL AL NA{TERILOR - încercarea de a controla cre[terea popula]iei prin folosirea deliberat\ a contracep]iei [i a altor metode artificiale, inclusiv sterilizare, avort etc. Controlul na[terilor este v\zut ca un ajutor esen]ial în atingerea unor niveluri sc\zute ale ratei de cre[tere a popula]iei, în special în anumite state. Acesta are totu[i efecte sc\zute, datorit\ unei propor]ii însemnate din popula]ia globului care este tân\r\ (apt\ de reproducere), ceea ce va

duce la o cre[tere a popula]iei în urm\torii 30–40 de ani, [i a succesului limitat al programelor desf\urate în acest sens, care au fost privite cu suspiciune, mai ales de guvernele lumii a treia, precum [i datorit\ unor opinii religioase ce se opun, pe principii morale, la orice form\ de control artificial al na[terilor. Sin: PLANIFICARE FAMILIAL|.

CONTROL SOCIAL - 1. proces prin care o persoan\, un grup, o asocia]ie sau o institu]ie reglementeaz\ sau influen]eaz\ comportamentul sau ac]iunile altei instan]e, care apar]ine aceluia[i sistem, în scopul p\str\rii echilibrului sistemului. **2.** totalitatea recompenselor, pedepselor, judec\]ilor unui grup social pentru orientarea ac]iunilor, potrivit rolului a[teptat de fiecare.

CONURBA}IE - sistem urban care a ap\rut pe baza accentu\rii rela]iilor dintre dou\ sau mai multe ora[e apropiate spa]ial, dar care î[i men]in, în general, personalitatea. Ini]ial s-au dezvoltat separat, iar diferen]ele în privin]a suprema]iei au ap\rut ulterior. Termenul a fost introdus de c\tre sociologul britanic Patrick Geddes, fiind ulterior reluat [i interpretat de al]i speciali[ti în moduri foarte diferite. Cele mai clare conurba]ii au ap\rut în zone cu importante z\c\minte minerale sau în regiuni cu un anumit specific industrial.

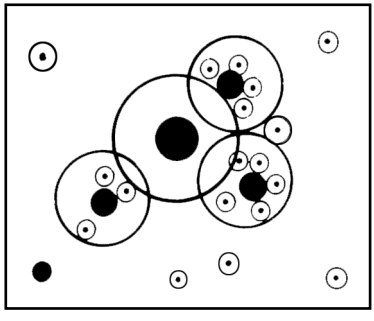

Conurbaţie

CONVERGEN}| SOCIAL-ECONOMIC| - orientare a rela]iilor social-economice care apar între un centru polarizator [i zona sa de influen]\. Natura, frecven]a [i intensitatea interrela]iilor determin\ gradul centrului de convergen]\ [i m\rimea zonei sale de influen]\.

CONVERTIZOR - cuptor basculant sau rotativ `n care se realizeaz\ `nl\turarea unor impurit\]i din masa metalic\ de font\, plumb, cupru etc., pe baza unor reac]ii exoterme de oxidare, prin insuflarea aerului sau a gazului oxidant pe suprafa]a sau `n masa metalului topit.

COOPERARE - form\ de interac]iune social\ care presupune ac]iuni conjugate (identice sau complementare) ale mai multor persoane sau grupuri, pentru atingerea unui scop comun, a unor rezultate de care s\ beneficieze to]i participan]ii.

COOPERAREA ECONOMIC| ASIA–PACIFIC (A.P.E.C.) - organism de integrare economic\, instituit `n 1989 de c\tre 15 state, din care unele foarte dezvoltate (S.U.A., Japonia, Canada, Australia), altele cu economie planificat\ (China),]\ri recent industrializate din prima genera]ie (Singapore, Coreea de Sud), din a doua genera]ie (Filipine, Indonezia, Malayesia, Thailanda) [i state mici ca Brunei sau

Papua-Noua Guinee. Obiectivul final al A.P.E.C. este crearea unei comunit\]i a economiilor din regiunea Asia–Pacific, prin liberalizarea schimburilor comerciale reciproce [i libera circula]ie a factorilor de produc]ie `n cadrul regiunii, pân\ `n anul 2010 pentru]\rile dezvoltate ale regiunii [i pân\ `n 2020 pentru restul statelor. De asemenea, se au `n vedere [i alte obiective: `mbun\t\]irea sistemului educa]ional [i a preg\tirii profesionale, promovarea activit\]ilor de cercetare-dezvoltare, modernizarea sistemului de telecomunica]ii [i a infrastructurii transporturilor, protejarea mediului `nconjur\tor [i administrarea eficient\ a resurselor de energie la nivel regional. L\rgirile ulterioare au dus la m\rirea num\rului de membri la 18, iar din 1997 la 21, ultimele trei]\ri primite fiind Federa]ia Rus\, Vietnam [i Peru.

COOPERAREA ECONOMIC | DE LA MAREA NEAGR | (C.E.M.N.) - organiza]ie subregional\, fondat\ `n 1992 prin Declara]ia de la Istanbul, semnat\ de unsprezece state: Federa]ia Rus\, Ucraina, Grecia, Bulgaria, Republica Moldova, Albania, Azerbaidjan, Georgia, Armenia, România [i Turcia. Scopul acestei zone de cooperare este de a pune `n valoare resursele de materii prime [i energie, poten]ialul industrial deosebit [i diversificat, resursele umane (peste 300 milioane de locuitori). Printre sectoarele prioritare ale C.E.M.N. se num\r\ comer]ul, industria, energia, comunica]iile, turismul, agricultura, promovarea [i protejarea investi]iilor, evitarea dublei impuneri. Circumscris\ ini]ial numai sferei economice, cooperarea s-a extins ulterior [i `n domeniile parlamentar [i cultural.

COOPERARE ECONOMIC | INTERNA}IONAL | - rela]iile bilaterale sau multilaterale dintre state sau agen]i economici din]\ri diferite, vizând realizarea, prin eforturi conjugate [i pe baze contractuale, a unor activit\]i conexe (de produc]ie, de cercetare [i transfer tehnologic, de comercializare [i servicii), e[alonate în timp, în scopul ob]inerii unor rezultate comune, superioare sumei celor singulare.

COOPERARE INDUSTRIAL | - tip de cooperare care exprim\ rela]iile `ntre activit\]ile industriale existente `n cadrul unui spa]iu determinat [i, implicit, coeziunea sau intercondi]ion\rile lor func]ionale.

COPIL LEGITIM - copil n\scut în cadrul unei c\s\torii, chiar dac\ concep]ia a avut loc înainte de încheierea acesteia.

COPIL NELEGITIM - copil ai c\rui p\rin]i nu erau uni]i prin c\s\torie nici în momentul concep]iei, nici în cel al na[terii.

COPRA - miezul uscat al nucii de cocos, din care se ob]ine unt de cocos [i ulei.

CORAN - cartea sfânt\ a islamului, reprezentând cuvântul lui Allah transmis lui Mahomed, format\ din 6226 de versete repartizate `n 114 capitole, care con]in dogmele [i legile islamului.

CORIDOR DE ACCES - termen ce semnific\ un spa]iu negociat, prin

care se asigur\ accesul unui stat la mare sau la ape interna]ionale, str\b\tând teritoriul altui stat.

CORINDON - oxid natural de aluminiu, transparent sau semitransparent, cel mai dur mineral dup\ diamant, de unde utilizarea sa ca abraziv. Variet\]ile limpezi sunt pietre pre]ioase.

CORN BELT - cea mai important\ zon\ de cultur\ a porumbului din S.U.A., situat\ în partea central-estic\ a bazinului fluviului Mississippi (statele Iowa, Illinois [.a.) (expr. amer.).

CORONAMENT - element terminal situat la partea superioar\ a unei construc]ii hidrotehnice (baraj, dig etc.), cu lungime [i l\]ime variabile, ce poate asigura [i circula]ia rutier\ sau pietonal\ prin existen]a unui carosabil sau a trotuarelor de gard\.

CORPORA}IE - firm\ organizat\ sub forma societ\]ilor comerciale pe ac]iuni, care func]ioneaz\ `n cadrul economiei de pia]\. Acest tip de firm\ are un rol important `n economia unei]\ri [i chiar pe pia]a mondial\ (`n cazul corpora]iilor interna]ionale).

CORTINA DE FIER - expresie geopolitic\ introdus\ postbelic de W. Churchill, desemnând spa]iul imaginar prin care Europa a fost divizat\ politic (ideologic), militar (strategic) [i chiar economic [i cultural (psihologic), urmând o direc]ie diagonal\ `ntre Marea Baltic\ [i Marea Adriatic\, `n care se aflau trei state-tampon — Finlanda, Austria [i Iugoslavia — pentru a prelua tensiunile dintre cele dou\ blocuri. Se pare c\ `n prezent cortina de fier se rezum\ la o separa]ie economic\.

CORUP}IE - `nc\lcare sistematic\ [i nesanc]ionat\ a normelor unei organiza]ii sau institu]ii de c\tre unii membrii care, `n virtutea faptului c\ de]in o anumit\ autoritate, utilizeaz\ resursele organiza]iei cu destina]ii diferite de scopurile acesteia. Termenul a fost folosit `n leg\tur\ cu sistemul politic, administrativ [i economic doar `n epoca modern\, fiind studiat ca fenomen caracteristic organiza]iilor birocratice.

COSMODROM - vezi BAZ | DE LANSARE.

COST DE BAZ | - cost minim în activitatea economic\ care trebuie pl\tit pentru materia prim\, for]a de munc\, etc.

COST DE UTILIZATOR - beneficiu viitor, care este pierdut datorit\ unui management în afara parametrilor de suportabilitate. Acest cost se estimeaz\ prin analizarea costului de înlocuire, pe care viitorii consumatori vor trebui s\-l utilizeze. Se calculeaz\ dup\ formula

$$CU = \frac{P_{`n} - C}{(1 + r)^T},$$

unde: $P_{`n}$ – pre]ul tehnologiei de înlocuire; C – costul extragerii sau producerii resursei; r – rata dobânzii; T – perioada de timp dup\ care apare necesitatea utiliz\rii tehnologiei de înlocuire.

COST INSURANCE FREIGHT (C.I.F.) - termen comercial care indic\ prezen]a unei clauze contractuale conform c\reia exportatorul include `n pre]ul de vânzare costul m\rfurilor, al transportului, al asigur\rii de transport,

urmând s\ predea m\rfurile la destina]ie `ntr-un anumit port. Importurile sunt evaluate `n C.I.F., reprezentând valoarea de intrare a bunurilor economice pe teritoriul]\rii.

COST SOCIAL - totalitatea resurselor economice [i noneconomice cheltuite pentru realizarea unei activit\]i de natur\ social\ [i efectele negative rezultate în urma acesteia.

COSTUM POPULAR - ansamblu vestimentar alc\tuit din piese caracteristice, confec]ionate din materii prime diferite, folosind tehnici distincte. Costumul popular este un factor fundamental în comunit\]ile rurale, care reflect\ starea social\, ocupa]iile, trecutul istoric, raportul cu zonele învecinate sau contactul cu alte na]ionalit\]i.

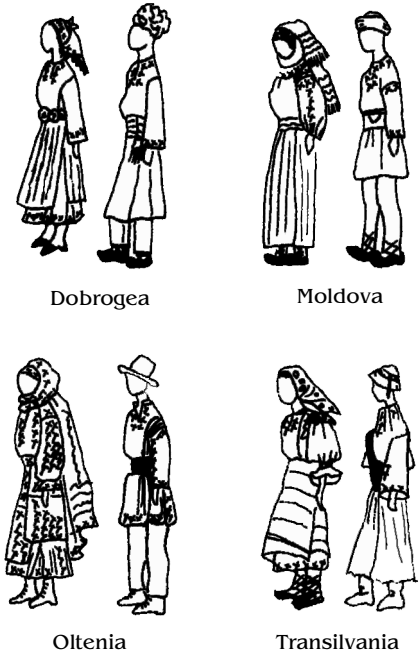

Costume populare

CO{AR - vezi P | TUL.

COTTON BELT - zon\ important\ de cultur\ a bumbacului în S.U.A., care se întinde din Carolina de Sud pân\ în Texas (expr. amer.).

CRAH - fenomen de pr\bu[ire spontan\ [i dezorganizat\ a activit\]ii economico-financiare, pe fondul unei st\ri de panic\ a agen]ilor economici, acest\ stare putând avea cauze economice, sociale sau politice.

CRAM - construc]ie anex\, al\turat\ [teampului, în care sunt p\strate uneltele mici necesare diferitelor opera]ii pentru ob]inerea aurului.

CRAM | - form\ veche de cl\dire, a[ezat\ în vie, unde se prepara [i se depozitau vinul [i uneltele.

CRÂNG - 1. a[ezare rural\ permanent\, situat\ în zona montan\, constituit\ din pâlcuri de gospod\rii (de la 2 pân\ la 20). Crângurile ce compun un sat pot fi dispersate pe mari suprafe]e de teren. **2.** p\durice de arbori tineri [i de l\st\ri[, loc acoperit cu arbu[ti sau cu tufe; tuf\ri[, desi[.

CREDIN} | - opinie, exprimare, estimare, evaluare, op]iune care nu se bazeaz\ pe cuno[tin]e [i fapte suficiente, ci mai mult pe unele mecanisme intuitive. Credin]a poate fi `n]eleas\ ca o adeziune necritic\, predominant afectiv\, la o teorie, concep]ie sau ipotez\, folosind mijloace de sus]inere opuse ra]iunii. Atunci când se refer\ la elemente religioase, devine credin]\ religioas\.

CRENEL - deschidere vertical\ practicat\ în partea superioar\ a unui zid de fortifica]ie, destinat\ tirului ap\-r\torilor.

CREOLI - nume dat urma[ilor primilor coloni[ti europeni din America Latin\, mai ales de origine spaniol\. Conceptul nu se fundamenteaz\ pe date morfologice, existând totu[i tendin]a de a desemna prin creol amestecul fiziologic de rase.

CRE{TERE ECONOMIC| - m\-rirea capacit\]ilor de produc]ie a unei]\ri, exprimat\, de obicei, prin m\rirea produsului na]ional brut (P.N.B.). Cre[-terea economic\ este, astfel, reliefat\ prin m\rirea produc]iei de bunuri [i servicii pe cap de locuitor, cre[terea consumului, acumularea de bunuri [i cre[-terea exportului. Exprim\ o evolu]ie pozitiv\ a economiei na]ionale, dar care nu exclude oscila]iile conjuncturale, chiar [i regresele economice temporare.

CRE{TERE TERITORIAL| - ac]iune de ad\ugare a noi teritorii, fie prin procese naturale (modificare a talvegului unui râu, meandrare, `naintarea deltelor `n mare, formarea de insule `n zona litoral\ etc.), fie prin procese artificiale, induse de om (recuperarea unor terenuri de sub ap\, construirea unor insule artificiale etc.).

CRE{TERE ZERO A POPULA}IEI - situa]ie în care valorile natalit\]ii [i ale mortalit\]ii sunt egale, bilan]ul natural fiind nul. Sin: POPULA-}IE STA}IONAR|.

CRE{TINISM - una din cele trei mari religii ale lumii, `ntemeiat\ pe `nv\]\tura, persoana [i via]a lui Isus Hristos, având la baz\ Vechiul [i Noul Testament, desf\[urat\ `n cadrul Bisericii catolice [i Bisericii ortodoxe, precum [i `n cadrul Bisericilor ap\rute `n urma Reformei. **C.** este cunoscut de la originea sa [i pân\ `n zilele noastre, `ndeosebi datorit\ discipolilor lui Isus Hristos, cei doisprezece apostoli.

CRET| - varietate de calcar foarte poroas\, format\ în exclusivitate din calcit, utilizat\ în industria materialelor de construc]ii.

CRIBLUR| - piatr\ de natur\ bazaltic\, spart\ m\runt, folosit\ la lucr\-rile de asfaltare.

CRIMINALITATE - ansamblu de manifest\ri antisociale, care încalc\ prevederile legale, atr\gând dup\ sine interven]ia coercitiv\ a statului.

CRIPT| - 1. construc]ie subteran\, într-un templu antic, pentru p\strarea obiectelor de cult, a tezaurului etc. **2.** mormânt ascuns, ini]ial s\pat în stânc\, apoi amenajat sub sanctuarul unei biserici.

CRIZ| ECOLOGIC| - stadiu de dezvoltare atins de rela]iile dintre sociosfer\–biosfer\–tehnosfer\, care face imposibil\ desf\[urarea normal\ a activit\]ilor subsistemelor fiec\ruia dintre aceste trei sisteme majore. Aceasta reprezint\ consecin]a cre[terii impactului activit\]ii umane asupra biosferei [i asupra condi]iilor globale ale vie]ii, ducând la destabilizarea echilibrului ecologic global. Este un proces neexploziv, care se poate dezvolta [i accentua treptat.

CRIZ | POLITIC | - blocaj structural al sistemului politic sau impas major `n func]ionarea acestuia. Poate cuprinde crizele de guvern, crizele de identitate politic\, crizele de legitimare, crizele decizionale etc.

CROAT - persoan\ ce apar]ine poporului care s-a format `n Croa]ia, de religie cre[tin\ catolic\, ce vorbe[te limba croat\; `n cazul României, croa]i pot fi `ntâlni]i `n Banat.

CRONOGRAM | - diagram\ liniar\ folosit\ pentru reprezentarea grafic\ a seriilor de date dinamice, exprimate `n valoare absolut\ sau relativ\, care se realizeaz\ pe baza unei re]ele rectangulare [i a unui sistem de axe. Sin: HISTORIOGRAM | .

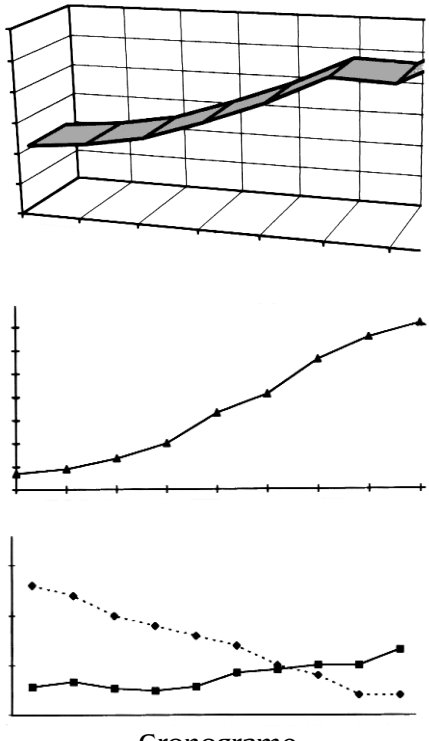

Cronograme

CRUCE - 1. figur\ geometric\ rezultat\ din intersec]ia perpendicular\ a dou\ drepte. **2.** obiect din metal, lemn, piatr\, având form\ de cruce (**1**), care este utilizat ca obiect de cult de c\tre religia cre[tin\.

CRUCIFIX - compozi]ie sculptural\ liber\, monumental\ sau portativ\, reprezentând pe Iisus r\stignit.

CUBEB - arbust asem\n\tor cu piperul care cre[te `n insulele Indoneziei, din ale c\rui fructe se extrag substan]e folosite `n cosmetic\ [i farmacologie *(Piper cubeta).*

CUCERIRE TERITORIAL | - ac]iune, de regul\ armat\, prin care un teritoriu intr\ `n posesia [i folosin]a unui stat, `n urma unui conflict armat, finalizat cu `nfrângerea de]in\torului ini]ial al terenului `n cauz\. Cucerirea implic\ rezisten]a armat\ din partea statului cucerit.

CUHNIE - denumire veche, folosit\ pentru construc]iile cu destina]ie de buc\t\rie din cuprinsul cur]ilor domne[ti sau al m\n\stirilor.

CUL | - 1. locuin]\ înt\rit\ specific\ Olteniei, construit\ de c\tre boieri. Cula avea dou\ sau trei niveluri, la primul nivel fiind situat\ pivni]a iar celelalte fiind destinate locuitului, [i creneluri pentru ap\rarea cu arme de foc. **2.** tip de locuin]\ fortificat\ apar]inând evului mediu, specific\ Pen. Balcanice.

CULT - 1. grupare religioas\ care accept\ legitimitatea celorlalte grup\ri religioase, dar respinge unele din

normele [i valorile societ\]ii dominante, `n raport cu care adopt\ atitudini critice. **2.** omagiu religios adus unei divinit\]i, unui personaj sau lucru sfânt. **3.** serviciu religios protestant. **4.** admira]ie asociat\ cu venera]ia pentru cineva sau ceva. Atunci când persoana respectiv\ este `nc\ `n via]\, poart\ denumirea de cult al personalit\]ii.

CULTIVARE - preg\tirea unui teren agricol [i efectuarea lucr\rilor necesare în vederea ob]inerii de produse agricole vegetale.

CULTURA PLANTELOR - ramur\ a agriculturii care are ca obiect cultivarea plantelor în vederea ob]inerii de alimente, furaje sau materii prime.

CULTUR | - 1. orice complex care include cuno[tin]ele, credin]ele religioase, arta, morala, dreptul, obiceiurile [i toate capacit\]ile [i obi[nuin]ele pe care omul le dobânde[te în calitate de membru al societ\]ii (G. Taylor). **2.** ansamblul modalit\]ilor de a gândi, sim]i [i ac]iona, mai mult sau mai pu]in formalizate, care, fiind însu[ite [i comune mai multor persoane, folosesc, într-un mod în acela[i timp simbolic [i subiectiv, la constituirea unor colectivit\]i sociale (G. Racher).

CULTUR | AEROPONIC | - tip de agricultur\ practicat\ în tuburi suspendate, în care r\d\cinile plantelor plutesc într-o solu]ie con]inând s\ruri minerale [i care asigur\ exploatarea pe vertical\ a spa]iului, tot timpul anului, favorizând produc]ii ridicate. Sistemul se aplic\ cu prec\dere în Belgia, Olanda, Italia etc.

CULTUR | AGRICOL | - totalitatea lucr\rilor agrotehnice [i agropedoameliorative necesare plantelor de cultur\. Ex: cultura grâului, cultura cafelei, cultura bumbacului.

CULTUR | HIDROPONIC | - tip de agricultur\ practicat\ într-un strat de nisip, pietri[sau mu[chi, prin care circul\ o solu]ie apoas\ înc\rcat\ cu substan]e chimice. Sistemul se aplic\ în S.U.A., extinzându-se [i în Europa.

CULTUR | MATERIAL | - totalitatea uneltelor, ma[inilor, instala]iilor, aparatelor, a procedeelor folosite de societate [i a rezultatelor materiale ob]inute, incluzând energia [i materia prim\, toate acestea cu scopul de a asigura condi]iile umane de trai.

CULTUR | MIXT | - dou\ sau mai multe tipuri de cereale sau plante de cultur\ intercalate în cadrul aceluia[i câmp agricol (ex: mixajul dintre pomi fructiferi [i cereale).

CULTUR | POLITIC | - set de cuno[tin]e, credin]e, sentimente [i valori care prevaleaz\ pentru o na]iune `ntr-un moment dat. ~n unele cazuri reprezint\ o parte component\ a informa]iei politice, permi]ând abordarea superioar\ a unor probleme din via]a politic\.

CULTUR | SOCIAL | - totalitatea activit\]ilor oamenilor menite s\ satisfac\ cerin]ele sociale care rezult\ din convie]uire, colaborare [i rela]ii între oameni. Aici se includ regulile de convie]uire, comportamentul, obiceiurile, datinile, serb\rile, ceremoniile, legile juridice, buna cuviin]\, polite]ea etc.

CULTUR | SPIRITUAL | - totalitatea activit\]ilor care satisfac necesit\]ile spirituale [i care se realizeaz\ prin religie, filozofie, [tiin]\, arte, concep]ii despre via]\, opinii, convingeri, ideologii, aspira]ii, visuri, idealuri etc.

CUMANI - popor migrator de neam turcic care în sec. al XI-lea a ajuns [i pe teritoriul]\rii noastre, venind dinspre stepele din nordul M\rii Negre.

CUPRU - metal care apare în scoar]a terestr\ atât în stare nativ\, cât [i sub form\ de compu[i (calcopirita), cu o larg\ utilizare economic\. Cele mai importante z\c\minte de cupru sunt cele asociate rocilor eruptive.

CUR | - aplicarea metodic\ a celor mai diverse mijloace terapeutice.

CUR | BALNEAR | - tratament care se bazeaz\ pe utilizarea intensiv\ a apelor minerale, termale, a n\molurilor sau ceaiurilor medicinale în scop terapeutic, în general sub supravegherea unor cadre medicale specializate.

CURBA LORENTZ - reprezentare grafic\ care descrie distribu]ia procen-

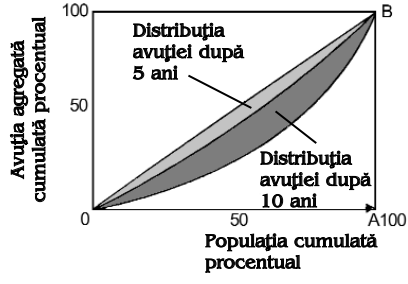

Curba Lorentz

tual\ a veniturilor sau a avu]iei `n rândurile unei popula]ii. Se reprezint\ venitul cumulat procentual (pe ordonat\) `n func]ie de procentajul cumulativ al popula]iei (pe abscis\). Abaterea curbei fa]\ de prima bisectoare a axelor de coordonate pune `n eviden]\ gradul de inegalitate a distribu]iei veniturilor.

CURENT DE TRAFIC - parte din totalitatea participan]ilor la circula]ia dintre o zon\ de origine [i o zon\ de destina]ie. Suma curen]ilor de trafic, pe o perioad\ dat\, corespunde fluxului de circula]ie pentru acest interval de timp.

CURMAL - cel mai important arbore fructifer al pustiurilor calde, ce apar]ine familiei palmierilor, înalt de pân\ la 25 m, cu frunze lungi de 2–3 m, cu fructe brun-ro[cate, ovale, ce cresc în ciorchini [i sunt foarte hr\nitoare. Este originar din stepele aride ale Industanului, de unde s-a r\spândit în Iran, Irak, Arabia, Africa de Nord, iar apoi în California (1890). Din seva curmalului se prepar\ vinul de palmier, iar din frunzele uscate se fac împletituri, rogojini, acoperi[uri etc. *(Phoenix dactylifera).*

CURTIN | - denumire dat\ zidului de ap\rare al unei cet\]i sau peretelui unei a[ez\ri fortificate.

CVASI-STAT - stat, de regul\ cu dimensiuni reduse, autoproclamat, dar `n unele cazuri nerecunoscut internal, care se bucur\ de anumite privilegii diplomatice [i are un statut aparte.

D

DACI - nume dat de romani popula]iei tracice care tr\ia, în sec. II î.Hr., pe teritoriul]\rii noastre, în special în partea central\ [i sud-vestic\ a sa.

DACO-ROMANI - popula]ie format\ pe teritoriul Daciei (sec. II–III d.Hr.), prin amestecul dacilor cu coloni[tii romani.

DACOROMÂNI - termen folosit pentru a desemna popula]ia românească\ din nordul Dun\rii [i pentru a-i deosebi de românii tr\itori în sudul Dun\rii (meglenoromâni, istroromâni, aromâni).

DAFIN - arbust cu frunze persistente, ce con]in substan]e aromatice, originar din Asia Mic\. Se cultiv\ în zonele subtropicale *(Laurus nobilis).*

DAN | - zon\ a unui port situat\ de-a lungul unui chei sau al unui mal, amenajat\ pentru acostarea, înc\rcarea [i desc\rcarea m\rfurilor.

DAOISM - religie popular\ specific\ Chinei, bazat\ pe sistemul filozofic al lui Lao }` (n. 571 `.Hr.), având ca preocupare esen]ial\ c\utarea „nemuririi“ prin practicarea de exerci]ii spirituale [i filozofice, medita]ie ataraxic\, respira]ie specific\ etc. Acest\ doctrin\ a permis elaborarea gândirii politice care a preg\tit unificarea regatelor chineze `ntr-un stat imperial (anul 221).

DARA - greutatea ambalajului, a recipientului, a vehiculului etc., în care se p\streaz\ sau se transport\ o marf\. Sin: TAR |.

DARAC - ma[in\-unealt\ prev\-zut\ cu un sistem de piepteni cu din]i de o]el monta]i pe un suport, care este folosit\ pentru sc\rm\natul lânii, piept\-natul inului [i cânepii.

DAT | - valoare rezultat\ din m\-sur\tori sau calcule care exprim\ o m\-rime prin care se apreciaz\ spa]ial sau temporal un fenomen, proces etc.

DAT | CERT | - dat\ înregistrat\ în documente oficiale.

DAT | PRELIMINAR | - dat\ care indic\ realiz\ri sau schimb\ri pe o anumit\ perioad\ de timp [i care are la baz\ atât elemente sigure, cât [i unele estim\ri.

DAT | STATISTIC | - dat\ înregistrat\ în documente statistice.

DATIN | - obicei p\strat din timpuri vechi, consacrat prin tradi]ie [i caracteristici, propriu unui popor sau unei colectivit\]i mai restrânse.

DATORIE PUBLIC | - totalitatea obliga]iilor de plat\ ale statului, rezultate din împrumuturile interne [i externe, pe termen mediu sau lung, contractate de stat în nume propriu sau garantate de acesta.

DAV | - cuvânt dac însemnând „a[ezare“, „localitate“. Prin calitatea lor de centre tribale, davele au c\p\tat un caracter militar, economic, politic [i religios mult mai dezvoltat, având func]ii de adev\rate ora[e. Unii autori greci au dat acestor a[ez\ri principale din Dacia chiar denumirea de *polis*, ca [i centrelor urbane ale civiliza]iei sclavagiste. Dav\ este o denumire dat\ unor a[ez\ri mai evoluate, de tip *oppidum* (Sucidava, Pelendava, Argedava, Ramidava etc.).

DEBARCADER - loc pe malul unei ape sau pe o por]iune de chei dintr-un port, amenajat special [i prev\zut cu utilaj adecvat pentru acostarea navelor, pentru îmbarcarea [i debarcarea persoanelor, materialelor etc.

DEBLEU - excava]ie sub nivelul suprafe]ei topografice, pentru instalarea unei c\i de comunica]ie terestre ([osea, cale ferat\) sau a unui canal navigabil sau de iriga]ii.

DECALAJ ECONOMIC - diferen]e evidente în dezvoltarea economic\ între]\rile în curs de dezvoltare [i cele mai slab dezvoltate, pe de o parte, [i]\rile dezvoltate, pe de alt\ parte.

DECALAJ TEHNOLOGIC - 1. diferen]\ de dezvoltare `n domeniul tehnicii [i [tiin]ei — `n nivelul de `nzestrare tehnic\, `n dotarea produc]iei cu tehnic\ [i tehnologie avansate — reflectat\ `n productivitatea muncii, `ntre dou\ state sau grupuri. **2.** diferen]e `ntre diferite firme privind nivelurile eficien]ei tehnologice.

DECANTARE - opera]ie industrial\ de sedimentare a particulelor solide dintr-un fluid înc\rcat cu suspensii (concentrate de flota]ie, ape de sp\lare provenite de la prepararea c\rbunelui, ape de alimentare din râuri, ape de canalizare etc.).

DECAPITALIZARE - 1. diminuare a valorii capitalului unei `ntreprinderi. **2.** retragere par]ial\ sau total\ a capitalului investit.

DECES - încetare definitiv\ a func]iilor vitale, dup\ trecerea unui timp oarecare de la na[tere; dup\ metodologia O.N.U.: „Dispari]ia definitiv\ a oric\rei eviden]e a vie]ii în orice moment de timp dup\ ce a avut loc na[terea vie (încetare post-natal\ a func]iilor vitale f\r\ posibilitate de resuscitare).“

DECOLONIZARE - proces prin care un popor accede la independen]\, încetând de a mai depinde politic de statul care l-a colonizat.

DECONTAMINARE RADIOACTIV | - îndep\rtarea prin sp\lare, filtrare [i alte procedee a particulelor radioactive de pe obiecte, din înc\peri etc., `n vederea coborârii nivelului radioactivit\]ii sub limita admisibil\.

DECOVIL - cale ferat\ îngust\ (cu un ecartament de 400–600 mm), permanent\ sau provizorie, alc\tuit\ din panouri de [ine care se a[az\ direct pe suprafa]a terenului [i care pot fi u[or montate [i demontate, utilizat\ în cazul unor [antiere de construc]ii, în balastiere sau în spa]iul unei fabrici.

DEFICIT - diferen]a cu care cheltuielile întrec veniturile, iar nevoile dep\[esc resursele.

DEFICIT BUGETAR - plus de cheltuieli fa]\ de veniturile prev\zute într-un anumit buget.

DEFRI{ARE - opera]ie de îndep\rtare, prin t\iere sau incendiere, a arborilor de pe o suprafa]\ de teren împ\durit, pentru a ob]ine un teren pentru agricultur\, p\[unat, construc]ii etc.

DEGRADARE A TERENULUI - proces de sc\dere a poten]ialului economic al unor suprafe]e, manifestat prin m\rirea gradului de fragmentare, sc\derea sau chiar pierderea fertilit\]ii solului. Degradarea apare îndeosebi în regiunile cu roci friabile (argile, marne, gresii) [i versan]i cu înclinare mare, [i, în multe situa]ii, este favorizat\ de activitatea antropic\: defri[\ri, p\[unat excesiv, lucr\ri agrotehnice incorecte.

DELICT ECOLOGIC - denumire conven]ional\ folosit\ în privin]a faptei ilicite s\vâr[ite în cadrul normelor de dreptul mediului, constând în neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunz\toare a unor obliga]ii legale de a face sau a nu face ceva, adic\ o ac]iune sau inac]iune cu urm\ri negative în privin]a mediului.

DELIMITARE TERITORIAL | - **1.** determinarea unei arii de studiu sau a unor por]iuni din teritoriul studiat, care difer\ de altele prin particularit\]i de ordin geografic, istoric, demografic, etnologic, prin caracteristici economice, sociale sau de intercondi]ionare. **2.** stabilirea limitelor unit\]ilor administrativ-teritoriale (jude]e, municipii, ora[e, comune).

DELINCVEN}| - 1. fenomen social constând în s\vâr[irea de delicte. **2.** totalitatea delictelor s\vâr[ite, la un moment dat, într-un anumit mediu, de o persoan\ sau de un grup de persoane.

DELOCALIZARE - deplasarea unui tip de produc]ie spre alt\ ]ar\, putând constitui o form\ de investi]ie direct\. Procesul apare `n urm\toarele cazuri: produsele `nglobeaz\ un con]inut mare de munc\, iar costurile salariale ocup\ un loc dominant `n costul produc]iei totale; posibilitatea de a separa geografic fabricarea pieselor deta[ate [i asamblarea; crearea unor `ntreprinderi mixte prin aportul de capital al mai multor parteneri. Delocaliz\rile nu `nseamn\ neap\rat pierderi de locuri de munc\ pentru c\ reprezint\ fluxuri `ncruci[ate, fiecare]ar\ putând fi punct de plecare [i de sosire pentru schimburile de localiz\ri industriale; ele sunt absolut necesare pentru a p\trunde pe pie]ele str\ine.

DEMILITARIZARE - desfiin]are — total\ sau par]ial\, pe un anumit teritoriu, în general în urma unei conven]ii interna]ionale — a for]elor armate, armamentului, instala]iilor militare, industriei de armament.

DEMOBILIZARE - trecerea armatei de la starea de mobilizare la starea de pace. Implic\ l\sarea la vatr\ a efectivelor militare care nu sunt sub arme în timp de pace.

DEMOCRA}IE - form\ de organizare [i de conducere a societ\]ii care proclam\ principiul exercit\rii directe sau indirecte a puterii de c\tre popor.

De-a lungul istoriei au existat mai multe tipuri de democra]ie, în func]ie de orânduirea social-economic\ [i politic\: democra]ia sclavagist\ (specific\ Greciei Antice), democra]ia burghez\ (specific\ societ\]ilor capitaliste) [i democra]ia popular\ (specific\ societ\]ii socialiste).

DEMOGRAFIE - [tiin]\ care, folosind cu prec\dere metode cantitative, studiaz\ fenomene [i procese privitoare la num\rul, reparti]ia teritorial\, structura, densitatea [i mi[carea popula]iei. Studiaz\, de asemenea, consecin]ele determinate de modific\ri ale variabilelor men]ionate (tranzi]ia demografic\, politica popula]iei, teoria popula]iei, teoria relax\rii demografice, rata c\s\toriilor, rata net\ a reproducerii).

DEMOGRAFIE ISTORIC| - parte a demografiei care studiaz\, cu metode specifice, popula]ia în trecut, reconstituind informa]iile pentru perioada „prestatistic\“ (caracterizat\ prin absen]a surselor statistice de tipul recens\mântului, st\rii civile etc.).

DEMONETIZARE - 1. diminuare a valorii oficiale a unei monede. **2.** reducerea num\rului de bonuri de stat [i a garan]iilor existente într-o banc\ central\, ca rezultat al cre[terii valorii depozitelor [i a monedelor de hârtie (de credit). **3.** renun]area oficial\ la rolul monetar al aurului, legiferat\ în 1978 de F.M.I. (aurul continuând îns\ s\ reprezinte rezerva interna]ional\ oficial\ pentru majoritatea]\rilor).

DEMOPOLITIC| - parte component\ a geopoliticii, `n concep]ia lui R. Kjellen, care se ocup\ cu analiza statului ca neam (structur\ etnic\, caractere geodemografice etc.).

DENSITATE - indicator ce reliefeaz\ raportul dintre num\rul subiec]ilor (oameni, cl\diri, animale, mijloace de transport etc.) [i unitatea de suprafa]\ implicat\. Sin: INDICE DE DENSITATE.

DENSITATE A CIRCULA}IEI RUTIERE - num\rul participan]ilor la circula]ie (vehicule, c\l\tori), la un anumit moment, pe unitatea de lungime a unei c\i rutiere.

DENSITATE A CONSTRUC}IILOR - raportul dintre num\rul cl\dirilor [i suprafa]a de teren (ha) pe care se afl\ acestea. Indic\ gradul de ocupare a terenului.

Densitate a construcţiilor

DENSITATE A LOCALIT|}ILOR ÎN TERITORIU - raportul care exprim\ num\rul de a[ez\ri umane prezente pe o anumit\ suprafa]\. Poate fi: densitate a a[ez\rilor urbane (suprafa]a de raportare este de 1000 km^2), densitate a a[ez\rilor rurale (care se calculeaz\ la 100 km^2).

DENSITATE A LOCUIN}ELOR - num\rul de locuin]e raportat la suprafa]a de teren (ha).

DENSITATE A POPULA}IEI - raport între num\rul popula]iei la un moment dat [i suprafa]a teritoriului lo-

cuit de aceasta, calculat dup\ formula

$$D = \frac{P}{S},$$

în care: D – densitatea popula]iei; P – num\rul de locuitori, S – suprafa]a teritoriului luat în considerare, exprimat\ în km² sau ha. Se utilizeaz\: densitatea general\ a popula]iei în teritoriu — num\rul de locuitori ce revine, în medie, unit\]ii de suprafa]\ exprimate în km²; densitatea brut\ — num\rul popula]iei raportat la perimetrul construibil al localit\]ii (loc./ha); densitatea net\ — num\rul popula]iei raportat la zonele de locuit (loc./ha); densitatea agricol\ — num\rul popula]iei care lucreaz\ `n agricultur\ raportat la unitatea de suprafa]\ cultivat\; densitatea fiziologic\ — num\rul popula]iei pe unitatea de suprafa]\ cultivabil\; densitatea popula]iei urbane — num\rul locuitorilor unui ora[raportat la suprafa]a administrativ\ a acestuia; densitatea popula]iei rurale — num\rul locuitorilor unei comune raportat la suprafa]a acesteia.

DENSITATE A RE}ELEI DE TRANSPORT - indicator care exprim\ lungimea c\ilor de comunica]ie pe o anumit\ suprafa]\.

DENSITATE A RE}ELEI DE TRANSPORT ÎN COMUN - raportul dintre lungimea str\zilor incluse în re]eaua de transport în comun [i suprafa]a teritoriului localit\]ii respective.

DENSITATE A RE}ELEI STRADALE - indicator care exprim\ lungimea sau suprafa]a carosabil\ raportat\ la suprafa]a teritoriului localit\]ii.

DENSITATE ROBOTIC | - indicator care exprim\ m\sura gradului de automatizare industrial\ a unei]\ri, exprimat prin num\rul de robo]i industriali raportat la zece mii de persoane angajate în industria prelucr\toare.

DENUCLEARIZARE - interzicerea producerii, stoc\rii, instal\rii, experiment\rii [i folosirii armelor nucleare într-un teritoriu,]ar\, grup de]\ri, pe baza unor tratate interna]ionale.

DENUMIRE GEOGRAFIC | - vezi NUME GEOGRAFIC.

DEPENDEN} | - rela]ie condi]ional\ stabilit\ între dou\ sau mai multe unit\]i, care implic\ dominarea uneia asupra celeilalte sau controlul total sau par]ial într-unul sau mai multe domenii.

DEPLAS | RI ALE POPULA}IEI - vezi MOBILITATE SPA}IAL | A POPULA}IEI.

DEPLASAMENT - greutatea volumului de ap\ dislocuit de o nav\ maritim\ sau fluvial\.

DEPLASARE A POPULA}IEI ÎN WEEK-END - deplasare obi[nuit\, cu o durat\ de 2 sau 3 zile (de obicei de vineri pân\ duminic\), unde distan]ele parcurse sunt mult mai mari decât în cazul deplas\rilor cotidiene, dep\[ind 150–200 km, iar mijlocul de transport cel mai des folosit este cel individual.

DEPLASARE DUMINICAL | A POPULA}IEI - deplasare obi[nuit\, deosebit\ de cea de week-end, deoarece cuprinde o mai mare parte a popula]iei unei a[ez\ri, se desf\[oar\ pe distan]e mai scurte [i nu necesit\ aceea[i structur\ de primire turistic\.

DEPLASARE OBI{NUIT| A POPULA}IEI - mod de deplasare legat de felul de via]\ al omului, care nu exprim\ nici un dezechilibru esen]ial [i care nu implic\ o schimbare a activit\]ii [i nici o muta]ie important\ în via]a persoanei angrenate în mi[care.

DEPOPULARE - proces de reducere a popula]iei unei localit\]i, regiuni, mai rar al unei]\ri, având drept cauz\ deficitul natural. Cauzele principale sunt: lipsa unor posibilit\]i corespunz\toare de ocupare a popula]iei în vârst\ de munc\, ce emigreaz\ c\tre centrele cu necesar mare de for]\ de munc\, [i faptul c\ bilan]ul natural nu-l compenseaz\ pe cel migratoriu.

DEPORTARE - trimitere for]at\ a unei persoane într-o regiune îndep\rtat\, ca m\sur\ represiv\.

DEPRECIERE MONETAR| - sc\derea puterii de cump\rare a unei monede, datorit\ infla]iei sau reducerii ofertei de bunuri, manifestat\ prin cre[terea pre]urilor.

DEPRECIERE VOLUNTAR| - sc\dere a cursului de schimb al monedei na]ionale fa]\ de alte valute, datorit\ pierderii puterii de cump\rare interne sau a croniciz\rii deficitului balan]ei de pl\]i.

DERURALIZARE - vezi RURURBANIZARE.

DESALINIZAREA APEI - proces de `ndep\rtare (complet\ sau par]ial\) a s\rurilor din ap\ `n vederea consumului casnic, industrial sau agricol.

DESCENTRALIZARE INDUSTRIAL| - proces de migrare a industriei atât c\tre periferia ora[elor, cât [i în ora[e mai mici sau chiar `n localit\]i rurale.

DESCENTRALIZARE URBAN| - faz\ în procesul urbaniz\rii, manifestat\ prin descongestionarea ora[elor, de migrare a popula]iei c\tre arealele periurbane, precum [i de creare a noi localit\]i urbane, de dimensiuni mai mici, care s\ preia o parte din func]iile ora[ului. Procesul a fost consemnat pentru prima dat\ în S.U.A., la începutul anilor '70, când statisticile indicau o pierdere de c\tre ariile metropolitane a popula]iei, prin migra]ii evidente spre regiunile nemetropolitane. Diferitele explica]ii ale fenomenului includ cre[terea costului vie]ii în marile ora[e, îmbun\t\]irile ap\rute în mobilitatea personal\, preferin]ele pentru via]a în ora[ele mici sau în regiunile rurale, la care se adaug\ relocalizarea industriei prelucr\toare, în c\utare de for]\ de munc\ ieftin\, nevoia m\rit\ de spa]iu, mic[orarea polu\rii.

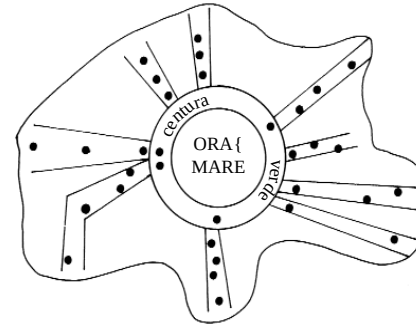

Descentralizare urbană

DESECARE - ac]iune de eliminare a excesului de ap\ din sol sau de la suprafa]a solului, care se poate realiza prin lucr\ri de asanare, de drenaj sau prin în\l]area terenurilor joase, în vederea ob]inerii unor noi terenuri agricole sau din motive igienico-sanitare.

DESP | DURIRE - mic[orare a suprafe]elor ocupate de p\dure, prin diferite mijloace [i în diferite scopuri. Procesul poate ap\rea [i din cauze naturale, de cele mai multe ori fiind indus de om.

DESPOT - vezi DICTATOR (2).

DESTINA}IA TERENULUI - utilizare stabilit\ pentru o anumit\ suprafa]\ de teren. Destina]ia se poate schimba în timp în func]ie de necesit\-]ile impuse de dezvoltarea localit\]ilor [i a teritoriului.

DES}ELENIRE - ar\tur\ adânc\ realizat\ pe o suprafa]\ de teren înierbat\ în mod natural sau a unui teren cultivat cu plante perene, în scopul cultiv\rii cu cereale, plante tehnice, legume etc.

DE{EU - substan]\ în stare solid\ sau lichid\, provenit\ din procese de produc]ie sau din activit\]i casnice [i sociale, care nu mai poate fi utilizat\ conform destina]iei ini]iale [i care, în vederea unei eventuale reutiliz\ri în alte scopuri sau pentru limitarea efectelor poluante, necesit\ m\suri speciale de depozitare [i p\strare.

DE{EU REFOLOSIBIL - material, substan]\ provenit\ din activit\]ile industriale, agricole, din transporturi, prest\ri de servicii [i alte domenii de activitate, precum [i din consumul popula]iei, ale c\rui caracteristici [i propriet\]i permit reintroducerea lor ca atare ca materii prime secundare în circuitul productiv, f\r\ pericol pentru mediu [i/sau s\n\tatea popula]iei.

DE{EURI PERICULOASE - substan]e (materiale) inflamabile, explozive, infec]ioase, corozive, radioactive etc., care introduse sau men]inute în mediu pot d\una acestuia (plantelor, animalelor sau omului).

DE{EURI RADIOACTIVE - materiale rezultate din activit\]ile nucleare, pentru care nu s-a prev\zut nici o întrebuin]are, care con]in sau sunt contaminate cu radionuclizi în concentra]ii superioare limitelor acceptate.

DETERIORARE A MEDIULUI - alterare a caracteristicilor fizico-chimice [i structurale ale componentelor naturale ale mediului, reducerea diversit\]ii [i productivit\]ii biologice a ecosistemelor naturale [i antropizate, afectarea echilibrului ecologic [i a calit\]ii vie]ii, cauzate, în principal, de poluarea apei, atmosferei [i solului, supraexploatarea resurselor, gospod\rirea [i valorificarea lor deficitar\, cât [i de amenajarea necorespunz\toare a teritoriului.

DETERMINISM - concep]ie filozofic\ potrivit c\reia toate fenomenele din univers se afl\ în interdependen]\, condi]ionându-se reciproc, se supun cauzalit\]ii [i legit\]ii naturale, în condi]ii identice acelea[i cauze determinând acelea[i efecte.

DETERMINISM GEOGRAFIC - curent în geografie care acord\ mediului geografic rolul de factor determinant în dezvoltarea societ\]ii.

DE}INUT - persoan\ aflat\ în deten]ie.

DEVALORIZARE - diminuare a valorii unei monede, unui capital, unei materii prime, unui produs.

DEV|LM|{IE - structur\ de organizare comunitar\ a unor sate libere (de r\ze[i) care aveau drept caracteristici proprietatea comun\ asupra p\mânturilor, p\durilor [i islazurilor [i o conducere de sine st\t\toare.

DEVERSOR - parte a unui ansamblu hidrotehnic prin care se asigur\ scurgerea dirijat\ a unui debit de ap\.

DEZAFECTARE - ac]iune de schimbare a destina]iei a unei localit\]i, cl\diri, lucr\ri de echipare tehnic\, în scopul atribuirii unei alte folosin]e terenului pe care acestea se g\sesc.

DEZARMARE - ansamblu de m\suri în scopul lichid\rii sau limit\rii armamentelor [i a for]elor armate ale statelor, în primul rând a armelor de distrugere în mas\.

DEZARTICULARE ECONOMIC| - stare a unei economii `n care sectoarele sale nu mai sunt complementare, fiecare ramur\ depinzând, pentru aprovizionarea sa, de `ntreprinderi str\ine, f\r\ a utiliza consumuri intermediare care ar putea stimula produc]ia unor ramuri economice interne. Prezen]a unor sectoare moderne, al\turi de un sector tradi]ional, nu produce nici un efect asupra restului economiei, neavând rol de difuzie a progresului tehnic [i neimplicând câ[tiguri de productivitate.

DEZASTRU - ruptur\ grav\ a func]ion\rii societ\]ii, cauzând pierderi umane, materiale sau de mediu, care dep\[esc posibilit\]ile acesteia de a face fa]\ situa]iei folosind resurse proprii.

DEZINDUSTRIALIZARE - reducere a num\rului de unit\]i de produc]ie [i, implicit, a activit\]ilor industriale, datorat\ migr\rii industriei dinspre centru spre periferie, reflectând, `n egal\ m\sur\, dispari]ia unor firme [i comprimarea num\rului de angaja]i ai acestora.

DEZVOLTARE - 1. proces de cre[tere [i amplificare, însoţit de transform\ri calitative. **2.** succesiune de transform\ri, constituind o mi[care ascendent\, progresiv\, de la inferior la superior.

DEZVOLTARE DURABIL| - concept filozofic modern, potrivit c\ruia prin dezvoltare trebuie satisf\cute nevoile actuale f\r\ a fi compromise posibilit\]ile de satisfacere a nevoilor gene-

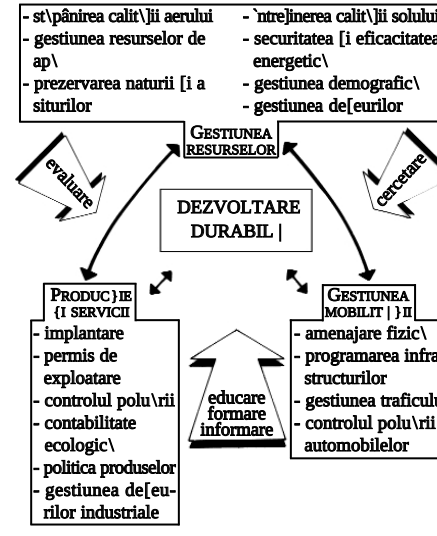

Dezvoltare durabilă

ra]iilor viitoare. Presupune asigurarea unui echilibru între cre[terea economic\ [i protec]ia mediului [i, pe aceast\ baz\, satisfacerea cerin]elor nu numai prezente, dar [i de perspectiv\ ale dezvolt\rii sociale. Cerin]ele minime pentru o dezvoltare durabil\ sunt: redimensionarea cre[terii economice, având în vedere o distribu]ie mai echilibrat\ a resurselor [i accentuarea laturilor calitative ale produc]iei; eliminarea s\r\ciei în condi]iile satisfacerii nevoilor esen]iale pentru un loc de munc\, hran\, energie, ap\, locuin]\ [i s\n\tate; asigurarea cre[terii popula]iei la un nivel acceptabil (cre[tere demografic\ controlat\); conservarea [i sporirea resurselor naturale, între]inerea diversit\]ii ecosistemelor, supravegherea impactului activit\]ilor economice asupra mediului; reorientarea tehnologiilor [i punerea sub control a riscurilor; descentralizarea formelor de guvernare; cre[terea gradului de participare la luarea deciziilor privind mediul [i dezvoltarea pe plan na]ional [i interna]ional. Cerin]ele trebuie adaptate la specificul [i condi]iile din]ara dat\.

DEZVOLTARE ECONOMICO-SOCIAL | - ansamblul transform\rilor cantitative [i calitative ce survin în structurile economico-sociale [i [tiin]ifico-tehnice, în mecanismele economice, precum [i în modul de gândire, în comportamentul economico-social al indivizilor.

DEZVOLTARE PE VERTICAL | - cre[tere în în\l]ime a construc]iilor datorit\ concentr\rii popula]iei în ora[ele mari.

DEZVOLTARE SPONTAN | A LOCALIT | }ILOR - dezvoltarea unor ora[e sau sate care nu are la baz\ un plan de amenajare teritorial\. Factorii determinan]i ai unei asemenea dezvolt\ri sunt: condi]iile naturale favorabile, prezen]a unor drumuri comerciale, condi]iile istorice.

DEZVOLTARE UMAN | - concept global care încearc\ s\ explice investi]iile în capitalul uman, putând fi abordat din mai multe perspective: filozofic\, sociologic\ [i psihologic\. Teoriile legate de acest concept se pot grupa în dou\ mari categorii: mecaniciste (abord\ri sub aspect genetic [i ecologic) [i organiciste (abord\ri umaniste, cognitive etc.). ~n perioada actual\ dezvoltarea uman\ are în vedere diversificarea op]iunilor oamenilor, recunoscând ca cerin]e fundamentale pentru acestea urm\toarele: o via]\ lung\ [i s\n\toas\, dobândirea de cuno[tin]e, acces la resursele necesare pentru un trai decent. Conceptul presupune nu numai cre[tere economic\, dar [i o distribu]ie echitabil\ a veniturilor la nivelul întregii societ\]i. Dimensionarea dezvolt\rii umane se face cu ajutorul indicelui dezvolt\rii umane.

DIAGNOZ | - opera]ie premerg\toare adopt\rii unei solu]ii sau decizii privind o anumit\ problem\, prin care se identific\ factorii cu influen]\ negativ\ sau pozitiv\ asupra acelei probleme.

DIAGRAM | - metod\ de reprezentare apar]inând, în primul rând, statisticii, dar larg utilizat\ [i în geografia

uman\, care prin linii, puncte sau figuri geometrice, realizate dup\ reguli precise, vizualizeaz\ datele statistice care caracterizeaz\ un fenomen sau un proces. Exist\: diagrame prin coloane, prin benzi, cronograme, historiograme, diagrame polare, areograme.

DIAGRAM | DE FLUXURI - reprezentare grafic\, pentru un anumit moment, a fluxurilor de circula]ie existente sau de perspectiv\, de pe o cale de comunica]ie.

DIAGRAM | TRIUNGHIULAR | - metod\ de reprezentare grafic\ areolar\, bazat\ pe o re]ea oblic\ [i un triunghi echilateral, care se utilizeaz\ pentru stabilirea taxonomiei unor

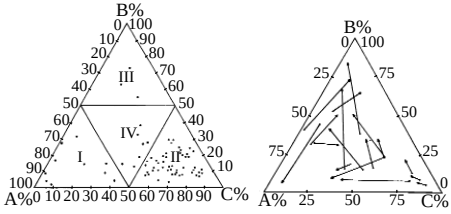

Diagramă triunghiulară

elemente pe baza a trei variabile care concur\ la caracterizarea complex\ a acestora (determinarea tipurilor func]ionale sau demografice de a[ez\ri, a tipologiei produc]iei agricole etc.).

DIAMANT - mineral cu duritate maxim\ (10), fiind, de fapt, carbon nativ. Este transparent, incolor, cu luciu diamantin [i se utilizeaz\ ca piatr\ pre]ioas\.

DIASPORA - totalitatea comunit\]ilor evreie[ti dispersate în afara Palestinei, ca urmare a cuceririi (597 î.Hr.), respectiv a distrugerii ora[ului Ierusalim [i a templelor (587 î.Hr.) [i alung\rii, în anul 586 î.Hr., a popula]iei (captivitatea babilonian\) de c\tre Nabucodonosor al II-lea, regele Babilonului, iar mai târziu a cuceririi [i distrugerii Ierusalimului (70 d.Hr.) de c\tre legiunile romane. Prin extensie, orice grup etnic aflat în afara grani]elor]\rii de origine.

DIATOMIT - roc\ sedimentar\ organogen\, silicioas\, alc\tuit\ în cea mai mare parte din resturi de diatomee. Con]ine argil\, calcar, calcedonie, opal [i are o culoare alb\ sau g\lbuie. Este poros, friabil, având utiliz\ri multiple: în filtrarea uleiurilor vegetale, a gelatinei, ca material izolant, ca suport pentru fabricarea dinamitei, în industria petrolier\ etc.

DICTAT - act inechitabil prin care un stat (sau mai multe) impune (impun) altui stat anumite condi]ii politice, economice, militare etc. împotriva voin]ei lui (ex: Dictatul de la Viena).

DICTATOR - 1. (în Roma antic\, în perioada Republicii) magistrat superior, ales de Senat pe termen de 6 luni [i `nvestit în împrejur\ri excep]ionale (r\zboi, r\scoale) cu puteri nelimitate. **2.** persoan\ care, fiind la conducerea unui stat, de]ine toate puterile [i exercit\ un control autoritar. La figurat — persoan\ autoritar\ care î[i impune punctul de vedere [i felul de a tr\i celor din jur. Sin: DESPOT, TIRAN.

DICTATUR | - form\ de dominare a vie]ii politice, sociale [i economice din cadrul unui stat, de c\tre o clas\ sau un individ ce concentreaz\ în mâinile sale puterea de decizie. Din

punct de vedere al exercitantului, dictatura poate fi militar\, regal\, popular\ etc. Indiferent de forma sa, dictatura aduce atingere democra]iei, îngr\dind pân\ la anihilare drepturile [i libert\]ile specifice unei democra]ii.

DIFEREND - vezi CONFLICT.

DIG - amenajare din beton, roci, lemn, p\mânt, de-a lungul malului unei artere hidrografice, al unui lac sau în lungul]\rmului, în scopul protej\rii suprafe]elor de uscat de ac]iunea apei. Dup\ în\l]ime **D.** pot fi *submersibile* (pot fi dep\[ite de ape în anumite condi]ii) [i *insubmersibile* (nu sunt dep\[ite nici la cele mai mari viituri). Dup\ amplasare [i form\ se disting: **D.** *deschise* (numai cap\tul din amonte este sprijinit pe un teren mai înalt); **D.** *închise* (au capetele sprijinite de terenuri mai înalte); **D.** *longitudinale* (au direc]ia relativ paralel\ cu apa curg\toare); **D.** *transversale* (cu direc]ie aproape perpendicular\ pe cursul de ap\). ~n incintele portuare **D.** au scopul de protec]ie a bazinelor portuare împotriva valurilor sau curen]ilor marini.

DIG DE CENTUR | - dig `nchis, care `nconjoar\ terenul inundabil sau centrele populate, ap\rându-le de inunda]ii.

DIG DE LAC - dig executat `n jurul bazinelor de acumulare `n scopul ap\r\rii terenurilor vecine `mpotriva inunda]iilor provocate de viiturile mari.

DIG DE RÂU - dig cu rol de protec]ie a terenurilor joase, riverane cursurilor de ap\, `mpotriva inunda]iilor produse de marile viituri.

DIMENSIUNEA FAMILIEI - indicator-alternativ\ la rata fertilit\]ii. Spre deosebire de rata fertilit\]ii [i rata de reproducere, ce variaz\ considerabil de la un an la altul, indicatorul amintit poate prezenta o stabilitate în timp; analiza acestui indicator presupune studierea grupurilor de familii constituite într-o anumit\ perioad\ de timp.

DIMENSIUNEA MEDIE A UNEI LOCALIT | }I URBANE - indice ce caracterizeaz\ gradul de urbanizare a unui teritoriu. Se calculeaz\ dup\ formula

$$P_u = \frac{\sum_{i=1}^{k} P_i}{P},$$

în care: P_u – dimensiunea medie a localit\]ii urbane; P_i – popula]ia ora[ului i; P – popula]ia total\.

DINAMICA POPULA }IEI - totalitatea modific\rilor care intervin în num\rul, structura [i distribu]ia popula]iei, raportate la anumite intervale de timp.

DISCONTINUITATE GEOGRAFIC | - 1. ruptur\ în desf\[urarea teritorial\ a unor procese [i fenomene specifice (discontinuitate orizontal\), precum [i într-o ierarhie (urban\) stabilit\ (discontinuitate vertical\). **2.** linia de contact care marcheaz\ o ruptur\.

DISCOTEC | - local de petrecere unde se danseaz\.

DISCRIMINARE - tratare inegal\ a indivizilor sau grupurilor `n raport cu unele tr\s\turi caracteristice cum ar fi apartenen]a etnic\, rasial\, religioas\ sau de clas\. De cele mai multe ori, desemneaz\ ac]iunea unei majorit\]i dominante `n raport cu o minoritate

dominat\ [i implic\ un prejudiciu adus unei persoane sau unui grup.

DISPARIT|}I FEMEI / B|RBA}I - estim\ri în care toate datele referitoare la femei sunt exprimate ca procent din cele corespunz\toare pentru b\rba]i, considerate 100%.

DISPARIT|}I RURAL/URBAN - estim\ri în care toate datele referitoare la rural sunt exprimate ca procent din cele corespunz\toare pentru urban, considerate 100%.

DISPERSIA A{EZ|RILOR - fenomen care se refer\ la raporturile spa]iale dintre a[ez\rile omene[ti [i exprim\ gradul de împr\[tiere, de concentrare sau îndesire a acestora. Factorii care caracterizeaz\ acest aspect spa]ial sunt: distan]ele dintre localit\]ile limitrofe, suprafa]a înconjur\toare lipsit\ de localit\]i, m\rimea vetrei a[ez\rilor.

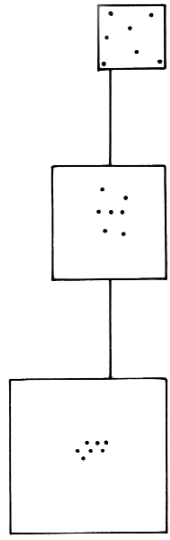

Dispersia aşezărilor

DISPONIBILIZARE - intrare `n [omaj (total\ sau par]ial\) a personalului unui agent economic ca urmare a restrângerii activit\]ii acestuia datorit\ lipsei pie]ei de desfacere sau datoriilor (c\tre al]i agen]i economici sau c\tre stat) care nu pot fi achitate.

DISTAN}| DE COMUTARE - distan]a dintre zona de reziden]\ personal\ [i zona de activitate.

DISTAN}| MEDIE DE TRANSPORT - media lungimilor parcurse de cei care se deplaseaz\ de la locuin]\ spre locul de munc\. Aceast\ medie se calculeaz\ având în vedere mijloacele de transport în comun [i pe cele personale. Este un indicator care exprim\ eficien]a configura]ei re]elei stradale [i a organiz\rii transportului în comun.

DISTAN}| MEDIE DINTRE DOI LOCUITORI - indicator care face abstrac]ie de realitatea concret\, pornind de la ideea c\ popula]ia ar fi repartizat\ uniform în teritoriu, fiecare locuitor fiind amplasat în centrul unui p\trat cu o suprafa]\ numeric egal\ cu indicele de arealitate. Semnific\ distan]a medie ce separ\ un locuitor de altul, în condi]ia dat\, [i poate fi calculat dup\ formula

$$D_m = 1{,}2\sqrt{I_a},$$

unde: D_m – distan]a medie dintre doi locuitori; I_a – indicele de arealitate.

DISTRIBU}IE A ORA{ELOR - termen ce exprim\ reparti]ia în teritoriu a a[ez\rilor urbane, indiferent de m\rimea acestora.

DISTRIBU}IE STABIL| PE VÂRSTE - structur\ neschimbat\ pe

vârste într-o popula]ie stabil\, ca urmare a constan]ei mortalit\]ii [i fertilit\]ii. Structura pe vârste a unei popula]ii stabile este independent\ de structura ini]ial\ pe vârste.

DISTRICT - unitate administrativ--teritorial\ din unele]\ri.

DISTRICT METALOGENETIC - unitate teritorial\ caracterizat\ printr-o concentrare mare a z\c\mintelor metalifere.

DIVERSIFICAREA PRODUC}IEI - proces prin care se l\rge[te gama produselor ob]inute, prin introducerea de noi tehnologii sau prin `ntregirea proceselor de produc]ie cu activit\]i de procesare, industrializare, valorificare etc. Acest proces asigur\ stabilizarea veniturilor, reducerea dezechilibrelor ce pot s\ apar\ adesea `ntre cerere [i ofert\ etc.

DIVOR} - modalitate acceptat\ social [i legal de desfacere a c\s\toriei.

DIVOR}IALITATE - intensitate sau frecven]\ a divor]urilor într-o popula]ie sau subpopula]ie, m\surat\ cu anumi]i indici statistici.

DIZIDENT - individ ce apar]ine unei colectivit\]i sau organiza]ii, dar care are p\reri diferite de cele ale majorit\]ii.

DOC - 1. amenajare, în [antierele navale, care permite scoaterea sau l\sarea la ap\ a navelor pentru efectuarea de repara]ii, lucr\ri de între]inere sau chiar pentru construc]ia navelor. **2.** ansamblu de construc]ii [i instala]ii portuare care servesc la `nc\rcarea, desc\rcarea [i depozitarea m\rfurilor.

DOCTRIN| - 1. ansamblu de principii sau credin]e despre Univers, istorie etc., constituind un sistem de înv\]\mânt religios, filozofic, politic etc., acceptat ca regul\ de gândire sau de conduit\. Ansamblul principiilor într-o ramur\ a cunoa[terii. **2.** înv\]\tur\ formulat\ [i sus]inut\ de un maestru sau de o [coal\. **3.** ansamblul principiilor în baza c\rora conducerea unui stat î[i propune s\ ac]ioneze în anumite domenii. **4.** ansamblu de idei, teze, principii [i modele politice adoptate de un partid politic, pentru elaborarea unei concep]ii de guvernare.

DOLAR INTERNA}IONAL - moned\ rezultat\ din calcul în cadrul programului de comparare interna]ional\ a produsului intern brut [i care reprezint\ dolarul S.U.A. influen]at pe categorii de cheltuieli P.I.B. de pre]urile medii interna]ionale ale]\rilor participante la acest program. Sin: DOLAR LA PARITATEA PUTERII DE CUMP|RARE.

DOM - 1. anticlinal de tip cratogen, cu bolt\ larg\, contur circular sau elipsoidal, format pe seama for]elor verticale de ridicare în scoar]a terestr\. Favorizeaz\ acumul\ri importante de gaze naturale. **2.** cupol\ monumental\ în\l]at\ pe un tambur, deasupra unui edificiu (ex: domul bazilicii San Pietro din Roma). Prin extensie, biseric\ impun\toare, de obicei catedral\ a unui ora[.

DOMINION - denumire dat\ unor teritorii aflate sub domina]ie britanic\, dar care se bucurau de o anumit\ independen]\. Prin tratatul de pace din 1919 unele dominioane au devenit membre ale Ligii Na]iunilor sau au primit teritorii sub mandat. Prin Statutul de la

Westminster (1931) dominionul a fost declarat, formal, egal cu metropola, având autonomie deplin\. Dup\ pr\bu[irea colonialismului fostele dominioane [i-au ob]inut independen]a, denumirea schimbându-se `n „]\ri ale comunit\]ii“, alc\tuind Commonwealth-ul.

DOT|RI SOCIALE - ansamblu de institu]ii publice care asigur\ deservirea popula]iei cu anumite utilit\]i. ~n func]ie de profilul func]ional se disting dot\ri administrative, de înv\]\mânt, culturale, pentru s\n\tate, pentru alimenta]ie public\, comerciale, pentru transport, turism, sport etc. ~n func]ie de frecven]a solicit\rilor, dot\rile sociale pot fi de folosin]\ zilnic\, periodic\ sau ocazional\. Nivelul de dotare al unei localit\]i este un indicator semnificativ al calit\]ii vie]ii.

DRAG| - nav\ remorcat\ sau cu propulsie proprie, echipat\ cu instala]ii de s\pat sub ap\, de scos [i de transportat materialul rezultat din s\pare.

DRAPEL - semn distinctiv al unui stat, al unei unit\]i militare, organiza]ii interna]ionale, asocia]ii etc., reprezentat printr-o bucat\ de pânz\ sau m\tase, într-una sau mai multe culori, prins\ de o lance de lemn [i având imprimat\, uneori, o stem\ sau o emblem\. Sin: STEAG.

DRAWBACK - termen ce desemneaz\ dreptul persoanelor fizice sau juridice reexportatoare de a beneficia, în unele situa]ii, de restituirea taxelor de import, achitate anterior, pentru materiile prime sau piesele componente care au servit la fabricarea produselor de export (cuv. engl.).

DREPT FUNCIAR - norme juridice care reglementeaz\ dreptul de proprietate [i de utilizare a terenurilor.

DREPTURILE OMULUI - drepturi ce revin fiin]elor umane `n virtutea singurului fapt c\ sunt fiin]e umane. Acoper\ domeniile economice, sociale, politice, de drept civil etc., referindu-se `n principal la dreptul la via]\, la libertate, la proprietate,la liber\ circula]ie, la liber\ credin]\, la educa]ie, la munc\, la odihn\, la ocrotirea s\n\t\]ii etc.

DROG - produs halucinogen ob]inut dintr-o materie prim\ de origine vegetal\, animal\ sau sintetic\. Sin: NARCOTIC, STUPEFIANT.

DRUM - cale terestr\ de comunica]ie, deschis\ circula]iei publice [i destinat\ în principal vehiculelor rutiere. Include [i tunelurile, podurile, viaductele, construc]iile de consolidare [i ap\rare, locurile de parcare prezente de-a lungul s\u.

DRUM DE ACCES - drum de leg\tur\ între o localitate, un obiectiv turistic, gar\ [i o cale rutier\ important\.

DRUM DE EXPLOATARE - cale rutier\ destinat\ transportului necesar unor activit\]i economice. ~n func]ie de profil se disting drumuri industriale, forestiere, agricole etc.

DRUMEAG - drum mic [i îngust, folosit pentru circula]ia persoanelor.

DRUM EUROPEAN - cale de comunica]ie rutier\ care face parte din re]eaua european\.

DRUM NA}IONAL - drum de interes republican, stabilit prin norme legale.

DRUM PUBLIC - cale de comunica]ie rutier\ utilizat\ pentru satisfacerea cerin]elor popula]iei, ale economiei [i ale ap\r\rii na]ionale.

DRUM PUBLIC DE INTERES LOCAL - cale rutier\ care asigur\ leg\turile dintre localit\]ile unei anumite regiuni. Din punct de vedere administrativ, acestea se împart în drumuri jude]ene [i drumuri comunale.

DRUM TURISTIC - drum destinat, cu prec\dere, traficului turistic.

DRY FARMING - termen preluat din limba englez\, semnificând un sistem de cultur\ neirigat\, specific climatelor aride [i semiaride, bazat pe asolamente [i m\suri agrotehnice cu rol de a conserva apa din sol.

DUMPING - vânzare de m\rfuri la pre]uri mai sc\zute decât costul lor real, practicat\ mai ales pe pia]a extern\. Are ca scop diminuarea stocurilor, subminarea concuren]ei [i câ[tigarea de noi pie]e.

DUMPING MONETAR - men]inerea artificial\ a unei rate de schimb sc\zute pentru a stimula exporturile, obiectiv ob]inut prin supravegherea de c\tre stat a cump\r\rii [i vânz\rii de valut\.

DUMPING SOCIAL - form\ de dumping care are la baz\ slaba protec]ie social\ a salaria]ilor. Se consider\ c\ exist\ dumping social atunci când, `ntr-o]ar\, câ[tigurile ob]inute din productivitatea muncii sunt destinate exclusiv perpetu\rii unui model de dezvoltare orientat spre export.

DURATA MEDIE A {COLARIZ|RII - num\rul mediu de ani de [colarizare ce revin persoanelor în vârst\ de 15 ani [i peste.

DURATA MEDIE DE UTILIZARE - intervalul de timp, stabilit în documentele tehnice normative sau declarat de c\tre produc\tori ori convenit între p\r]i, în cadrul c\ruia produsele, altele decât cele cu termen de valabilitate, trebuie s\-[i men]in\ caracteristicile calitative prescrise, dac\ au fost respectate condi]iile de transport, manipulare, depozitare [i exploatare.

DURAT| DE RECUPERARE A INVESTI}IEI - vezi TERMEN DE RECUPERARE A INVESTI}IEI.

E

ECARTAMENT DE CALE FERAT | - distan]a dintre fe]ele interioare ale [inelor care alc\tuiesc calea de rulare. Se deosebesc urm\toarele tipuri: ecartament normal (1435 mm),

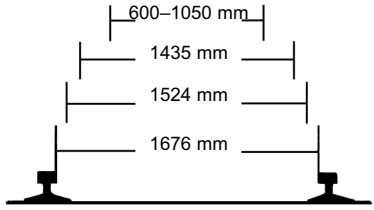

Ecartament de cale ferată

ecartament larg (1524 mm), ecartament foarte larg (1676 mm), ecartament îngust (600–1050 mm).

ECHIDISTANTE - izolinii care se succed la intervale valorice egale, folosite pentru a reprezenta dep\rtarea diferitelor elemente ale spa]iului umanizat fa]\ de c\ile de comunica]ie. Au mai mult valoare orientativ\.

ECHILIBRU ÎN PROFIL TERITORIAL - form\ a echilibrului economic care presupune o utilizare eficient\ a resurselor umane [i naturale în toate regiunile unei]\ri.

ECHILIBRUL RESURSELOR DE MUNC | - raport relativ care exprim\ concordan]a relativ\ dintre cantitatea, structura [i calitatea factorului uman activ disponibil [i necesit\]ile de resurse de munc\ ale utilizatorilor, mai ales ale unit\]ilor economice.

ECHILIBRU MACROECONOMIC - exprim\ acea stare spre care tinde pia]a bunurilor economice, monetare, a capitalului [i a muncii, pia]a na]ional\ în ansamblul ei, caracterizat\ printr-o concordan]\ relativ\ a cererii [i a ofertei.

ECHILIBRU SOCIAL - stare a unui sistem social supus influen]ei unor for]e diferit orientate, dar egale, care confer\ sistemului o anumit\ stabilitate, `n afara ac]iunii for]elor perturbatoare. Poate fi privit [i ca o capacitate a unui sistem social de a compensa modific\rile unei componente prin schimb\ri ale altor componente, `n a[a fel `ncât starea sistemului s\ nu se schimbe.

ECHIPARE EDILITAR | - ansamblul construc]iilor [i amenaj\rilor destinate s\ asigure popula]iei condi]ii de via]\ corespunz\toare: alimentare cu ap\, canalizare, alimentare cu energie electric\ [i termic\, telecomunica]ii, transport în comun.

ECHIPARE TEHNIC | A TERITORIULUI - component\ a organiz\rii teritoriului care include totalitatea lucr\rilor [i instala]iilor existente, în

curs de execu]ie sau propuse cu scopul de a asigura: alimentarea cu ap\, energie electric\ [i termic\, organizarea c\ilor de comunica]ie [i a sistemelor de telecomunica]ii, gospod\rirea apelor, îmbun\t\]iri funciare.

ECLUZ | - echipare tehnic\ pe o arter\ hidrografic\, într-o amenajare

Ecluză

hidrotehnic\ sau pe canale laterale, cu scopul de a realiza leg\tura dintre suprafe]e de ap\ cu niveluri diferite. P\r-]ile principale sunt: sasul (camera ecluzei care poate ad\posti navele), capetele (includ por]ile [i dispozitivele de alimentare), porturile de a[teptare (permit sta]ionarea navelor care urmeaz\ a fi ecluzate).

ECODEZVOLTARE - cre[terea [i dezvoltarea economic\ bazat\ pe respectarea cerin]elor echilibrului ecologic.

ECOLOGIE UMAN | - ramur\ a ecologiei care studiaz\ ecosistemele umane sub aspectul rela]iilor dintre om [i factorii de mediu, folosind metode medicale, ecologice, geografice, sociologice [i psihologice.

ECONOMIE - sistem de activit\]i [i c\i de administrare prin care o societate î[i folose[te resursele pentru a asigura bun\starea poporului [i pentru a putea exista [i a se perpetua.

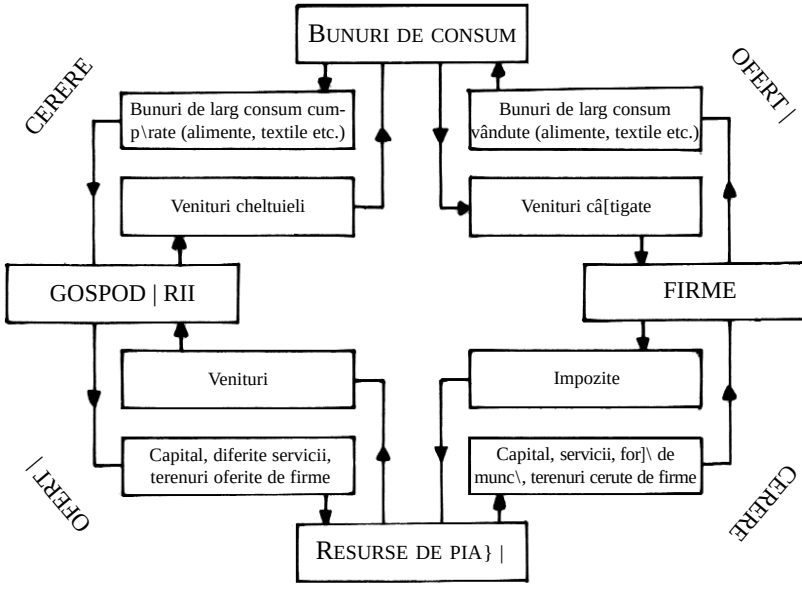

Economie de piaţă

ECONOMIE BIPOLARIZAT | - vezi ECONOMIE DUAL | .

ECONOMIE DE PIA} | - sistem economic în care majoritatea bunurilor sunt produse în scopul schimbului, iar decizia economic\ este luat\ liber, la un nivel descentralizat, de c\tre produc\tor [i consumator, pe baza cererii [i ofertei. Pia]a, ca sistem, devine institu]ia central\ în care cump\r\torii [i produc\torii vin în contact [i stabilesc schimburile ce vor determina consumul viitor. (Vezi schema din p. 113.)

ECONOMIE DE PROPOR}IE - concept utilizat `n economie pentru a evalua tendin]a costurilor marginale [i medii de a descre[te o dat\ cu cre[terea volumului produc]iei. Concretizat\ prin talia `ntreprinderilor, economia de propor]ie are conota]ii geografice prin influen]a sa asupra localiz\rii industriei.

ECONOMIE DE RAMUR | - disciplin\ care studiaz\ legit\]ile dezvolt\rii unei anumite ramuri economice, rela]iile cu alte ramuri, analizeaz\ reparti]ia teritorial\ a bazei de materii prime [i a produc]iei, a fluxurilor materiale, de energie [i informa]ie. Dintre economiile de ramur\ se eviden]iaz\: economia agrar\, economia industriei, economia transporturilor, economia turismului etc.

ECONOMIE DE TRANZI}IE - tip de economie prin care se realizeaz\ trecerea de la economia centralizat\, bazat\ pe monopolul statului asupra mijloacelor de produc]ie, la economia de pia]\, fundamentat\ pe proprietatea privat\ [i libertatea economic\.

ECONOMIE DUAL | - tip de economie bazat pe existen]a a dou\ sisteme economice distincte, care coexist\ în acela[i spa]iu geografic. Dualismul economic este caracteristic multor state dezvoltate, în care anumite p\r]i ale teritoriului au economii avansate, în timp ce alte p\r]i de]in economii tradi]ionale. Sin: ECONOMIE BIPOLARIZAT | .

ECONOMIE FLEXIBIL | - economie care poate r\spunde rapid la semnalele sosite din func]ionarea distorsionat\ a economiei na]ionale sau la [ocurile produse pe pie]ele interna]ionale, poate s\ surprind\ tendin]ele generale din economia [i mediul interna]ional, poate s\ orienteze dezvoltarea sistemului economico-social na]ional `n direc]ia promov\rii competitivit\]ii.

ECONOMIE MIXT | - economie care are anumite caracteristici specifice atât capitalismului, cât [i socialismului.

ECONOMIE MONDIAL | - ansamblul economiilor na]ionale ale statelor lumii, privite în interdependen]a complex\ [i contradictorie a leg\turilor lor economice stabilite pe planul comer]ului exterior, cooper\rii în produc]ie, în [tiin]\ [i tehnologie, prest\rilor de servicii interna]ionale, a rela]iilor externe valutare [i de credit.

ECONOMIE NA}IONAL | - sistem al activit\]ilor economico-sociale, activit\]i care se desf\[oar\ [i se între]in reciproc în cadrul unei]\ri [i care se raporteaz\ la posibilit\]ile [i la interesele generale na]ional-statale; totalitatea ramurilor economice dintr-o]ar\.

ECONOMIE NATURAL | - producerea de bunuri materiale destinate numai pentru consumul propriu.

ECONOMIE REGIONAL | - disciplin\ care are ca obiect de studiu abordarea, din perspectiv\ economic\, a localiz\rii obiectivelor economice, a mobilit\]ii spa]iale a factorilor de produc]ie [i eficien]ei structurilor economice, a fundament\rii strategiilor [i politicilor regionale.

ECONOMIE SUBTERAN | - ansamblul de activit\]i economice care aduc venituri [i care nu sunt cuprinse în rapoarte sau eviden]e fiscale.

ECOPOLITIC | - parte component\ a geopoliticii, `n concep]ia lui R. Kjellen, care se ocup\ cu analiza statului din perspectiva resurselor [i a modului de valorificare a acestora, respectiv al degrad\rii mediului natural prin activit\]i umane nera]ionale.

ECOSISTEM - unitatea dintre biocenoz\ (totalitatea organismelor vii, aflate în interac]iune [i legate de un anumit loc de via]\, cu o component\ determinat\, istorice[te format\ [i autoreglabil\) [i biotop (spa]iul `n care se dezvolt\ o biocenoz\), care exprim\ rela]iile indisolubile dintre organismele vii [i factorii abiotici („f\r\ via]\“ — relief, clim\, sol).

ECOSISTEM UMAN - sistem format din popula]ia uman\ [i habitatul s\u, integrat în biosfer\. Se diferen]iaz\ fa]\ de ecosistemele tipice datorit\ prezen]ei unei singure specii: omul.

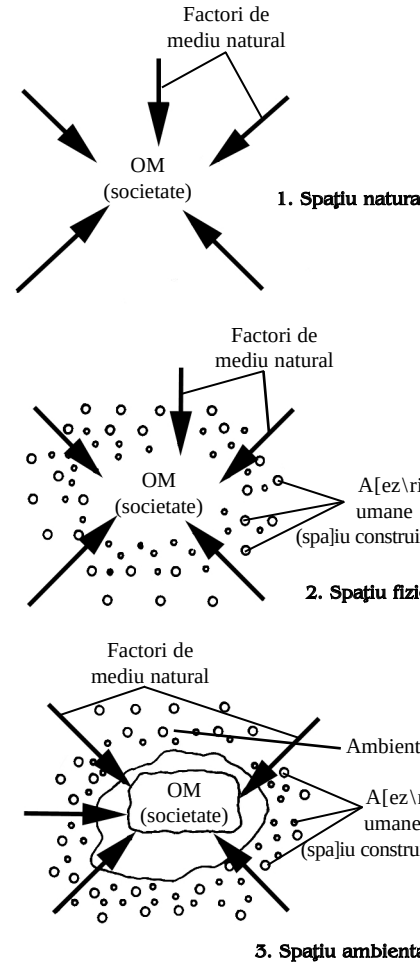

Ecosistem uman

ECOSISTEM URBAN - vezi ORA{. Pentru principalele elemente [i caracteristici vezi schema din p. 116.

ECOTURISM - modalitate de a practica turismul, care implic\ respectarea regulilor de protec]ie a mediului.

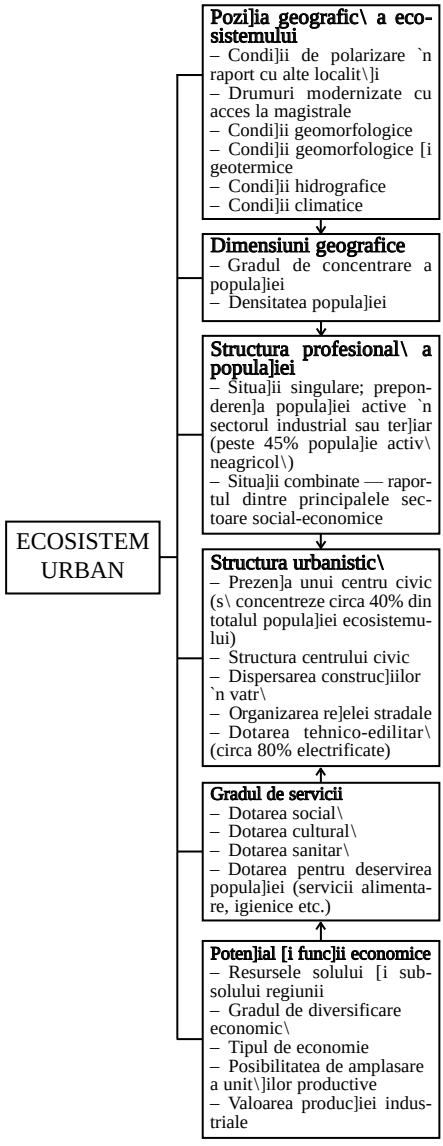
ECOSISTEM URBAN
Poziţia geografic\ a ecosistemului
– Condiţii de polarizare `n raport cu alte localit\ţi
– Drumuri modernizate cu acces la magistrale
– Condiţii geomorfologice
– Condiţii geomorfologice [i geotermice
– Condiţii hidrografice
– Condiţii climatice
Dimensiuni geografice
– Gradul de concentrare a populaţiei
– Densitatea populaţiei
Structura profesional\ a populaţiei
– Situaţii singulare; preponderenţa populaţiei active `n sectorul industrial sau terţiar (peste 45% populaţie activ\ neagricol\)
– Situaţii combinate — raportul dintre principalele sectoare social-economice
Structura urbanistic\
– Prezenţa unui centru civic (s\ concentreze circa 40% din totalul populaţiei ecosistemului)
– Structura centrului civic
– Dispersarea construcţiilor `n vatr\
– Organizarea reţelei stradale
– Dotarea tehnico-edilitar\ (circa 80% electrificate)
Gradul de servicii
– Dotarea social\
– Dotarea cultural\
– Dotarea sanitar\
– Dotarea pentru deservirea populaţiei (servicii alimentare, igienice etc.)
Potenţial [i funcţii economice
– Resursele solului [i subsolului regiunii
– Gradul de diversificare economic\
– Tipul de economie
– Posibilitatea de amplasare a unit\ţilor productive
– Valoarea producţiei industriale

Ecosistem urban

ECUMENISM - mi[care de unificare religioas\, de refacere a unit\ţii credin]ei `n acela[i Dumnezeu, ini]iat\ `n Europa de Vest [i S.U.A., extins\ ulterior `n Africa, America de Sud [i Asia, având la baz\ diminuarea diferen]elor etnice [i sociale, crearea unor premise optime pentru g\sirea punctelor comune marilor religii monoteiste.

ECUMENOPOLIS - termen introdus de C.A. Doxiadis pentru a individualiza ora[ele viitoare, alc\tuite din oicumene care s\ formeze un sistem continuu, asem\n\tor unei a[ez\ri urbane universale. Extensiunea spa]ial\ va fi condi]ionat\ de existen]a unor elemente naturale pozitive.

EFLUENT - orice substan]\ deversat\ în mediu sub form\ de emisie punctual\ sau difuz\, inclusiv prin scurgeri, jeturi, injec]ie, inoculare, vidanjare sau vaporizare.

EKISTIC| - metod\ de studiu pentru a[ez\rile umane n\scute [i dezvoltate spontan. Are ca scop redimensionarea localit\ţilor în func]ie de cerin]ele prezente [i viitoare ale societ\ţii. A fost introdus\ de urbanistul grec C.A. Doxiadis în anul 1959.

ELASTICITATEA MIGRA}IEI - interval de timp în care stimulii sau impulsurile provenite din mediul ambiant se transmit poten]ialului migrant pentru a-l face s\ decid\ deplasarea.

ELECTORAT - ansamblul popula]iei care întrune[te condi]iile legale pentru a-[i exercita dreptul de vot.

ELECTRICITATE - proprietate fizic\ fundamental\ a materiei care se manifest\ prin ansamblul fenomenelor legate de mi[carea sau de interac]iunea corpurilor purt\toare de sarcin\ electric\.

ELIPORT - spa]iu amenajat pentru decolarea [i aterizarea elicopterelor. Suprafa]a necesar\ este redus\, astfel încât un astfel de spa]iu poate fi prezent [i în interiorul aglomera]iilor urbane.

ELIT| - grup de oameni având anumite tr\s\turi comune, cu un `nalt grad de educa]ie, [colarizare [i preg\tire profesional\, dispunând de o cultur\ vast\ [i multidirec]ionat\, care se constitue ca vârfuri `n cadrul unei societ\]i, manifestându-se `n direc]ia ridic\rii permanente a nivelului socio--economic al societ\]ii respective.

EMBARGO - form\ de constrângere aplicat\ unui stat sau unui teritoriu sub forma interzicerii exportului [i importului, re]inerii navelor [i sechestr\rii lor, închiderii porturilor, bloc\rii conturilor, interzicerii rela]iilor culturale [i sportive cu statul respectiv etc. Embargoul reprezint\, în fapt, o form\ de impunere a deciziilor forurilor interna]ionale fa]\ de un stat care încalc\ anumite norme politice, juridice etc. Dintre cele mai recente embargouri putem men]iona: împotriva Irakului (dup\ r\zboiul din Golf), cel împotriva Iugoslaviei (în urma r\zboiului din Bosnia-Her]egovina [i a evenimentelor din Kosovo etc.).

EMIGRANT - persoan\ care emigreaz\.

EMIGRARE - ac]iune a unei persoane sau a unui grup de a-[i p\r\si]ara de origine, spre a se stabili definitiv sau pentru o perioad\ de timp în alt\ ]ar\. Motivele emigr\rii pot fi: economice, politice, religioase, sociale etc. Emigrarea poate fi organizat\, în anumite cazuri, prin în]elegeri între state.

EMIGRA}IE - totalitatea persoanelor emigrate din aceea[i]ar\, în acela[i loc, într-o anumit\ perioad\ de timp.

EMISII POLUANTE - poluan]i evacua]i în mediu, inclusiv zgomote, vibra]ii, radia]ii electromagnetice [i ionizante, care se manifest\ [i se m\soar\ la locul de plecare din surs\.

EMITENT - persoan\ juridic\ care se angajeaz\ la recunoa[terea [i plata drepturilor încorporate în instrumentul negociabil, conform clauzelor stipulate în contract. Poate fi [i o persoan\ juridic\ angajat\ în procedura unei oferte publice.

EMPORIE - mare pia]\ comercial\ legat\ de comer]ul maritim, unde sunt concentrate [i negociate m\rfuri de pe întreg globul. ~n antichitate emporia semnifica o agen]ie comercial\ într-o alt\ ]ar\.

ENCLAV| - 1. teritoriu de mici dimensiuni (teritorial [i demografic), localizat în interiorul unui stat, dar care nu se afl\ sub jurisdic]ia sa. Enclavele pot fi microstate (de exemplu San Marino [i Vatican în Italia) sau pot fi

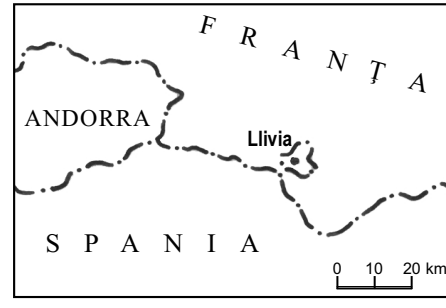

Enclavă

p\r]i ale unui alt stat (de exemplu Berlinul de Vest în perioada r\zboiului rece, parte a Germaniei Federale). Din acest punct de vedere, termenul de *enclav* poate fi folosit în alternan]\ cu cel de *exclav* schimbându-se punctul de reper (Berlinul de Vest era o enclav\ pentru Germania Democrat\ [i o exclav\ pentru Germania Federal\). **2.** tip de areal etnic.

ENCULTURA}IE - proces de acceptare de c\tre individul uman a normelor [i valorilor grupului (comunit\-]ii) în care se na[te [i tr\ie[te.

ENDOGAMIE - autorizare a contract\rii c\s\toriilor între membrii aceluia[i clan (comunit\]i izolate ast\zi din punct de vedere geografic, social, religios).

ENERGIE A VALURILOR - form\ de energie derivat\ din mi[carea valurilor. Este o form\ inepuizabil\ de energie, ce are pu]ine dezavantaje legate de protec]ia mediului, **E.v.** putând fi considerat\ ca o surs\ poten]ial\ de electricitate, viabil\ în special în viitor.

ENERGIE CHIMIC | - energie care se absoarbe sau se elibereaz\ în urma unor reac]ii chimice, determinate de componen]a [i de structura chimic\ a substan]elor.

ENERGIE ELECTRIC | - form\ de energie generat\ de câmpul electromagnetic, care se poate produce prin elemente galvanice, ma[ini electrice generatoare, acumulatoare. Se m\soar\, de obicei, în kilowa]i-or\ (kWh).

ENERGIE EOLIAN | - energia cinetic\ a maselor de aer aflate în mi[care.

ENERGIE GEOTERMIC | - energia dat\ de c\ldura intern\ a P\mântului [i purtat\ spre suprafa]\ de apele geotermale.

ENERGIE HIDRAULIC | - energia cinetic\ a apelor curg\toare, valurilor, mareelor, curen]ilor oceanici.

ENERGIE MECANIC | - m\rime fizic\ care exprim\ capacitatea unui corp sau a unui sistem fizic de a efectua lucru mecanic la trecerea dintr-o stare în alta. Se m\soar\ în jouli (J).

ENERGIE NUCLEAR | - energie care se degaj\ în urma unei reac]ii de fisiune sau de fuziune nuclear\.

ENERGIE POTEN}IAL | - energie înmagazinat\ de c\tre un sistem datorit\ interac]iunilor, care depinde de masa sistemului [i de pozi]ia relativ\ a corpurilor care alc\tuiesc sistemul.

ENERGIE PRIMAR | - energie brut\, netransformat\, con]inut\ de purt\torii naturali de energie (petrol, gaze naturale, c\rbuni, biomas\). Poate fi captat\, transformat\ [i utilizat\ de c\tre om prin folosirea unor instala]ii [i dispozitive.

ENERGIE RADIANT | - energie care se propag\ în spa]iu sub form\ de radia]ii de natur\ ondulatorie sau corpuscular\.

ENERGIE SOLAR | - principala surs\ de energie primar\ a P\mântului. Este rezultatul proceselor de fuziune din interiorul Soarelui [i poate fi utilizat\ fie sub form\ direct\, fie din formele sale derivate (energie hidraulic\, energie eolian\, valuri, curen]i etc.).

ENERGIE TERMIC| - c\ldura con]inut\ de un sistem fizic (abur, ap\ fierbinte), utilizabil\ în scopuri tehnologice [i casnice.

ENTITATE POLITIC| - unitate politic\, de regul\ stat, aflat\ `n raport direct cu factorul geografic [i privit\ ca un tot unitar.

EPURAREA APELOR - ac]iune de gospod\rire a apelor, dar [i de inginerie a mediului, prin care se elimin\ din apele uzate impurit\]ile dobândite în cursul procesului de utilizare a apei, în diferite activit\]i menajere sau socio-economice.

EPURARE BIOLOGIC| - proces tehnologic prin care impurit\]ile organice din apele uzate sunt transformate, de c\tre o cultur\ de microorganisme, `n produ[i de degradare inofensivi (dioxid de carbon, ap\ [i alte produse) [i `n mas\ celular\ nou\ (biomas\).

EPURARE CHIMIC| - proces tehnologic realizat cu ajutorul unor instala]ii speciale [i al reac]iilor care `ndep\rteaz\, prin coagulare [i floculare, materialele fin dispersate sau pe cele coloidale.

EPURARE MECANIC| - metod\ de epurare ce asigur\ eliminarea din apele uzate a corpurilor mari, vehiculate de acestea, a impurit\]ilor care se depun [i a celor care plutesc sau pot fi aduse `n stare de plutire.

ESCHIMO{I - popula]ie apar]inând rasei mongolide, care tr\ie[te în regiunile arctice din Europa, America [i Asia.

ESPLANAD| - spa]iu deschis, de obicei plat, cu vegeta]ie scund\ (iarb\, flori, arbu[ti), situat în fa]a unui edificiu monumental sau a unor elemente valoroase ale sitului, care constituie punct de perspectiv\.

ESTANCIA - ferm\ de dimensiuni mari, întâlnit\ în America de Sud (îndeosebi în Argentina), asem\n\toare cu un *ranch*. Prin asociere pot ap\rea [i structuri de tip *holding*.

ESTETIC| URBAN| - conceperea [i realizarea ansamblurilor urbane în mod armonios, având în vedere destina]ia acestora, materialele de construc]ie, elementele cadrului natural.

ESTIMAREA NUM|RULUI POPULA}IEI - opera]ie de determinare a num\rului popula]iei la un moment posterior recens\mântului, prin ad\ugarea sporului natural [i migratoriu sau prin folosirea informa]iilor din registrele de popula]ie, dup\ formula

$$P_{t+1} = P_t + (N - M) + (I - E)$$

sau

$$P_{t+1} = P_t + \Delta_n + \Delta_m$$

în care: P_t – num\rul popula]iei la momentul t; P_{t+1} – num\rul popula]iei la momentul $(t + 1)$; N – num\rul na[terilor vii în intervalul $(t, t + 1)$; M – num\rul deceselor în intervalul $(t, t + 1)$; I, E – num\rul persoanelor imigrate (emigrate) în intervalul $(t, t + 1)$; Δ_n – sporul natural; Δ_m – sporul migratoriu.

E{ANTION - por]iunea sau cantitatea de produse extras\ dintr-un anumit lot, pe baza unor criterii stabilite prin standarde sau proceduri specifice, [i care, ca urmare a încerc\rilor

(verific\rilor) efectuate asupra sa, permite estimarea calit\]ii întregului lot.

E{ANTION REPREZENTATIV - subansamblu al unei popula]ii studiate, ales pentru c\ p\streaz\ caracteristicile principale ale acesteia.

ETATIZARE - vezi NA}IONALIZARE.

ETNIC - referitor la apartenen]a la un popor; privitor la formele de cultur\ [i de civiliza]ie specifice unui popor.

ETNICITATE - starea de a fi etnic sau de a apar]ine unui grup etnic.

ETNIE - grup uman a c\rui unitate comport\ raporturi originale de paternitate, care se exprim\ printr-o comunitate de caractere somatice ereditare (ras\), dar este îmbog\]it de aporturile culturale (limb\, credin]\, mod de existen]\). Etnia st\ la baza form\rii unui popor sau a unei na]iuni.

ETNOCENTRISM - tendin]\ de a judeca valorile altor culturi în raport cu propria cultur\, considerat\ criteriu universal valabil [i unic de apreciere a adev\ratelor valori. Termen lansat de sociologul american W.G. Sumner în anul 1906, în lucrarea *Folkways* [i explicat de autor ca ,,perspectiv\ asupra lucr\rilor în care grupul cuiva este centrul a toate [i to]i ceilal]i sunt m\sura]i [i aprecia]i prin raportare la el.“

ETNOCID - termen care desemneaz\ ac]iunea de distrugere a specificului etnic al unui popor.

ETNOCIVILIZA}IE - tip de civiliza]ie proprie unei anumite comunit\]i etnice [i `n care specificul civiliza]iei `n cauz\ este dat de caracteristicile etnice ale popula]iei respective.

ETNOCRA}IE - conducere a unei comunit\]i etnice de c\tre propriii ei reprezentan]i.

ETNOGENEZ | - proces de formare complex\ a unui popor, respectiv a unei na]iuni, [i a structurilor sale socio-economice [i politice.

ETNOGEOGRAFIE - disciplin\ apar]inând geografiei umane, cu implica]ii directe `n geografia politic\ ce se ocup\ cu distribu]ia etnicului în teritoriu, analizând toate aspectele legate de etnie, în raport cu condi]ion\rile impuse de mediu [i asupra mediului. Sin: GEOGRAFIA ETNICULUI.

ETNOGRAFIE - [tiin]\ care studiaz\ originea, compozi]ia, evolu]ia culturii materiale [i spirituale, moravurile [i particularit\]ile felului de via]\ al popoarelor, precum [i leg\turile cultural-istorice dintre ele, aflându-se în leg\tur\ direct\ cu antropologia [i antropogeografia.

ETNOLOGIE - termen coexistent cu acela de etnografie în multe]\ri europene, care desemneaz\ [tiin]a al c\rui obiect de studiu îl constituie structura social\, regulile de comportament, utilizarea tehnicilor, circula]ia bunurilor, familia [i institu]iile, tabuurile, obiceiurile [i miturile, modul de a produce [i de a repartiza bog\]iile, structura puterii etc. ale popoarelor sau tipurilor etnice.

EUROPOID | - nume generic dat uneia dintre cele trei rase care este r\spândit\ în Europa, Africa de Nord, Asia Vestic\ [i care, din perioada colo-

niz\rii europene, devine predominant\ [i în America, Australia [i sudul Africii.

EUROREGIUNE - spa]iu transfrontalier în care au loc schimburi între regiuni administrative din dou\ sau mai multe]\ri europene în scopul impulsion\rii [i dinamiz\rii economiei acestor regiuni.

EVACUARE - m\sur\ de protec]ie constând în scoaterea din a[ez\rile umane — la nevoie, în timp de r\zboi sau în caz de alte dezastre — a unor institu]ii publice [i agen]i economici, categorii de popula]ie [i bunuri materiale [i deplasarea acestora în zone [i localit\]i care asigur\ condi]ii de protec]ie a personalului, de func]ionare a institu]iilor publice [i a agen]ilor economici [i protejarea valorilor materiale [i culturale.

EVALUAREA IMPACTULUI ASUPRA MEDIULUI - cuantificarea efectelor activit\]ilor umane [i proceselor naturale asupra mediului.

EVAPORIT - termen generic utilizat pentru a defini rocile formate în exclusivitate pe cale chimic\ [i separate din solu]ii hipersaline a c\ror concentra]ie a crescut progresiv prin evaporarea apei. Reprezint\ surse economice de sare gem\, sulfa]i [i s\ruri.

EVOLU}IE DEMOGRAFIC| - modific\ri care intervin în decursul unei perioade de timp în cadrul principalelor componente ale popula]iei: num\r, structur\ (pe sexe, vârste, medii, grupe de ocupa]ii), natalitate, mortalitate, emigra]ie etc. Din aceste evolu]ii se pot desprinde tendin]ele pentru viitor [i se pot contura m\surile necesare pentru o politic\ demografic\ mai coerent\.

EVOLU}IE NUMERIC| A POPULA}IEI - varia]ie a num\rului popula]iei dintr-un anumit teritoriu [i într-o anumit\ perioad\, ca efect al mi[c\rii naturale [i al mi[c\rii migratorii. Se calculeaz\ dup\ formula

$$*p = P_{t+1} - P_t$$

sau

$$*p = (N - M) + (I - E),$$

unde: $*p$ – varia]ia num\rului popula]iei între cele dou\ momente de timp analizate; P_{t+1} – num\rul popula]iei la sfâr[itul perioadei; P_t – num\rul popula]iei la începutul perioadei; N – num\rul n\scu]ilor vii; M – num\rul deceda]ilor; I – num\rul persoanelor imigrate; E – num\rul persoanelor emigrate.

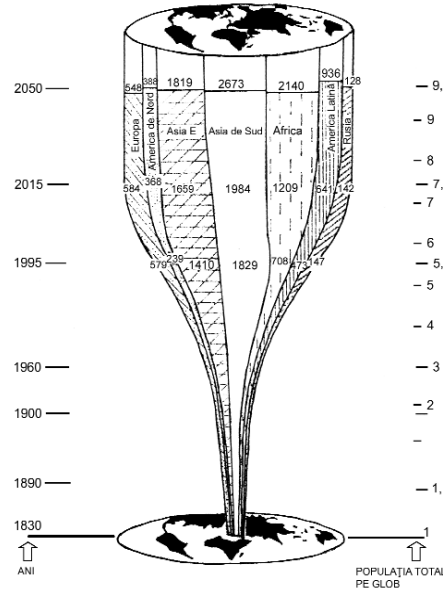

Evoluţie numerică a populaţiei

EVREI - popula]iei de religie iudaic\ (mozaic\), originar\ prin tradi]ie din Israel [i Iudeea antic\, ce a p\truns [i `n România, `n principal `n sec. XIX–XX, prin nordul Moldovei [i prin Maramure[. Popula]ia evreiasc\ este concentrat\ `n special `n mediul urban, cu prec\dere `n marile ora[e, având un grad ridicat de instruire [i [colarizare.

EXCLAV | - parte a unui stat care este separat\ de teritoriul de baz\ [i care este înconjurat\ de teritorii ale statelor vecine. Acela[i teritoriu este o ,,enclav\“ atunci când este privit din punctul de vedere al statului în interiorul c\ruia este localizat. Vezi [i ENCLAV | .

EXCOMUNICARE - eliminare definitiv\ sau temporar\ dintr-o comunitate religioas\, datorit\ unor abateri de la dogme sau canoane.

EXILAT - persoan\ obligat\ de anumite circumstan]e s\ locuiasc\ în afara teritoriului s\u natal. Diferen]a fa]\ de ,,expatriat“ este dat\ de obligativitatea exilului.

EXOD - p\r\sire în mas\ a unui teritoriu de o parte considerabil\ a popula]iei stabile ini]iale, având diverse cauze naturale, istorice, sociale, economice etc.

EXOD AGRICOL - p\r\sirea ocupa]iei de agricultor în favoarea activit\]ilor nonagricole.

EXOD DE INTELIGEN} | - vezi MIGRA}IE A COMPETEN}ELOR, SCURGERE DE INTELIGEN} | . Sin: BRAIN DRAIN, TRANSFER INVERS DE COMPETEN}E.

EXOD RURAL - migrarea definitiv\ a locuitorilor din mediul rural spre cel urban, implicând [i renun]area la ocupa]ia de agricultor în favoarea activit\]ilor nonagricole.

EXOGAMIE - alegere a partenerului cuplului conjugal din afara unei categorii, grup sau comunit\]i izolate.

EXPANSIONISM - tendin]\ caracteristic\ marilor puteri, prezent\ de-a lungul întregii istorii, prin care acestea c\utau s\-[i extind\ domina]ia politic\, economic\, militar\ [i ideologic\ asupra unor state sau popoare str\ine. Expansionismul se poate face prezent prin metode economice, diplomatice, ideologice [i uneori chiar militare.

EXPATRIAT - individ care a ales în mod voluntar, în special din motive personale, s\ tr\iasc\ în afara teritoriului s\u natal.

EXPLOATARE - ansamblu de lucr\ri executate în subteran sau/[i la suprafa]\ pentru extragerea combustibililor [i a resurselor minerale, prelucrarea [i livrarea acestora.

EXPLOATA}IE - unitate economic\ care exploateaz\ terenuri, p\duri, mine etc. Prin extensie, terenurile, p\durile, minele care se afl\ în exploatare.

EXPLOATA}IE AGRICOL | - form\ de organizare a produc]iei agricole `n func]ie de formele de proprietate asupra p\mântului [i de tipul de agricultur\ practicat\ (de pia]\ sau de subzisten]\).

EXPLOZIE DEMOGRAFIC | - proces demografic caracteristic popu-

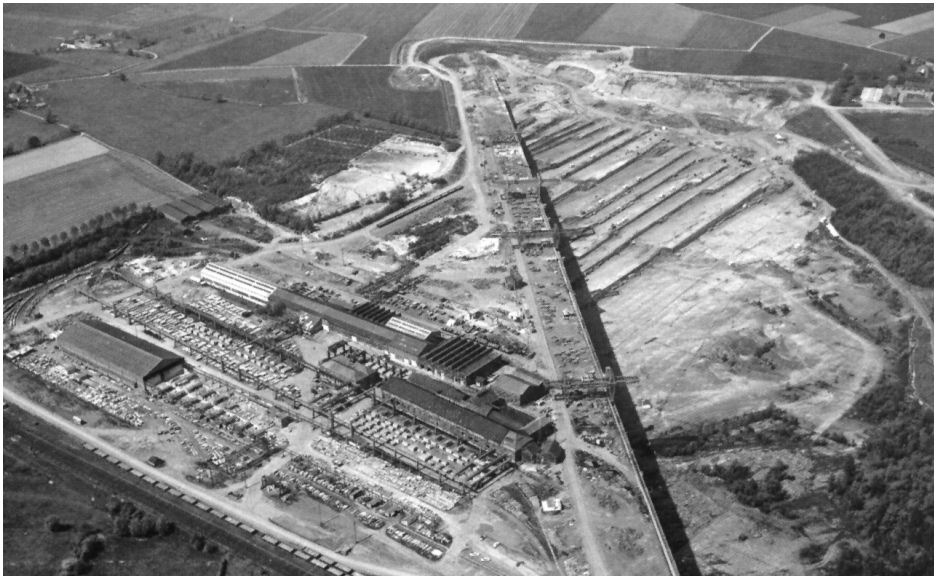

Exploatare

la]iei]\rilor în curs de dezvoltare, constând în cre[terea numeric\ accentuat\ a popula]iei, ca urmare a sc\derii bru[te a mortalit\]ii (sub efectul îmbun\t\]irii asisten]ei medicale) [i a men]inerii natalit\]ii la niveluri ridicate.

EXPORT - vânzare în str\in\tate, scoatere din]ar\ a unor m\rfuri care au fost produse, prelucrate, completate sau reparate în]ar\.

EXPROPRIERE - trecerea unui teren sau a altor bunuri imobiliare din proprietatea unei persoane fizice sau juridice în patrimoniul statului, din diferite motive social-politice, economice etc.

EXTRAVILAN - totalitatea suprafe]elor ce apar]in teritoriului administrativ al ora[ului, din care se scad suprafe]ele ce apar]in intravilanului.

EXTR | DARE - predare, de c\tre un stat unui alt stat, a unui infractor care se g\se[te pe teritoriul s\u, spre a fi judecat sau spre a-[i executa pedeapsa. Este reglementat\ prin acorduri speciale între state.

EXTREMISM - atitudine radical\, absolut\, situat\ la extremitatea op]iunilor posibile, în vederea solu]ion\rii unor probleme. Extremismul poate fi: etnic, religios, politico-ideologic.

EXURBAN - rezultat al fenomenului de cre[tere treptat\ a arealelor urbane prin zone în care sunt majoritari cei proveni]i din mediul urban. Vezi EXURBA}IE.

EXURBA}IE - proces prin care popula]ia, cadrul construit [i noile structuri urbane se revars\ dincolo de vechiul perimetru al unui ora[.

F

FABRIC | - cl\dire sau unitate în care sunt produse bunurile de consum [i unde materiile prime [i materialele î[i schimb\ caracteristicile, se transform\, în cadrul proceselor de produc]ie.

FACTORI ANTROPICI AI CLIMEI - activit\]ile antropice, desf\[urate la scar\ global\ (desp\duriri, desec\ri, poluarea atmosferei) sau regional\ (activit\]i urbane), care determin\ modificarea condi]iilor climatice.

FACTORI CONJUNCTURALI - procese, fapte, fenomene de natur\ economic\ [i social\ care determin\ o anumit\ situa]ie conjunctural\. ~n func]ie de frecven]\, pot fi: factori ocazionali, sezonieri, ciclici sau conjuncturali propriu-zi[i.

FACTORI DE PRODUC}IE - ansamblul resurselor economice care sunt utilizate pentru producerea de bunuri [i servicii. Din punct de vedere geografic, factorii de produc]ie trebuie s\ existe concentra]i în acela[i spa]iu înc\ înainte de ini]ierea produc]iei. Factorii pot fi clasifica]i ca: (a) *specifici*, de un tip specializat, care nu pot fi adapta]i u[or pentru folosirea `n alte scopuri; (b) *nonspecifici*, care pot fi adapta]i u[or pentru utilizare în alte scopuri.

FACTORIE - form\ rudimentar\ a agen]iilor comerciale europene situate pe]\rmurile teritoriilor nou-descoperite în America, Africa, Asia, unde se efectuau schimburi de m\rfuri.

FALIMENT - stare de insolvabilitate a unei persoane fizice sau juridice, stabilit\ (constatat\) prin hot\râre judec\toreasc\ [i urmat\ de lichidarea integral\, în beneficiul tuturor creditorilor, a patrimoniului falitului, care pierde dreptul de a efectua acte de comer] [i dreptul de administrare [i dispozi]ie asupra bunurilor sale.

FAMILIE - grup social constituit din dou\ sau mai multe persoane, structurat marital [i legat prin rela]ii de rudenie, cu o cultur\ comun\ [i care locuiesc în acela[i spa]iu locativ. Se pot identifica forme precum: familia nucleu (conjugal\ sau elementar\, minimal\, primar\) — p\rin]i [i copii; familia extins\; familia tip; familia problem\.

FAMILIE COMPLET | - familie în care so]ia, c\s\torit\ înainte de 35 de ani, a atins 45 de ani f\r\ ca aceast\ c\s\torie s\ se fi desf\cut.

FAMILIE EXTINS | - familie alc\tuit\ din mai multe genera]ii de membri care tr\iesc laolalt\.

FAMILIE TIP - familie compus\ din dou\ persoane adulte [i doi copii, ce

constituie o unitate de baz\ pentru cercet\rile de marketing.

FANATISM - adeziune exclusiv\, p\tima[\, la o idee, convingere sau doctrin\, care se reflect\ prin intoleran]\ total\, refuzul negocierilor [i, `n consecin]\, folosirea violen]ei, inclusiv a unor forme de terorism. Fanatismul poate fi politic (nazism, comunism, rasism) sau religios (fundamentalismul islamic).

FASCISM - ideologie politic\ [i mi[care social\ de extrem\ dreapt\, cristalizat\ dup\ primul r\zboi mondial `n Italia, sub conducerea lui B. Mussolini. Este o doctrin\ antidemocratic\, rasist\, [ovin\, militarist\, care exacerbeaz\ unele idei legate de superioritatea unor rase [i a unor na]iuni.

FAUBOURG - parte a organismului urban situat\ dincolo de limitele sale spa]iale [i administrative, fiind uneori sinonim cu *suburbie* (cuv. fr.).

FAVELLA - vezi BIDONVILLE.

F|IN| - produs principal rezultat în urma m\cin\rii cerealelor, sub form\ de pulbere fin\, folosit în alimenta]ia omului [i `n industria alimentar\.

FÂNEA}| - suprafa]\ de teren înierbat\ (în mod natural sau prin cultivare), de pe care se ob]ine fânul prin cosire.

FECUNDITATE - termen biologic ce exprim\ capacitatea fiziologic\ a unei femei sau a unei popula]ii feminine de a da na[tere la copii vii (poten]ial reproductiv).

FEDERA}IE - form\ de organizare statal\ care const\ în unirea, de bun\ voie, în cadrul unui stat federal, a mai multor state care î[i p\streaz\ organizarea proprie, dar care dispun de parlament [i guvern federal, armat\ comun\, politic\ extern\ unitar\, organe administrative la nivel federal etc. Dintre cele mai cunoscute state federale putem aminti: S.U.A., Canada, Mexic, Australia, Germania, Federa]ia Rus\, Iugoslavia etc. Vezi [i STAT FEDERAL.

FEED-BACK - proprietate de reglare a sistemelor complexe `n care lan]ul de leg\turi dintre elementele sistemului este `nchis. Ex: pe m\sur\ ce dimensiunea unei popula]ii cre[te, scade cantitatea de hran\ disponibil\ pentru fiecare individ; ca urmare popula]ia respectiv\ `ncepe s\ scad\ (cuv. engl.).

FELAH - termen utilizat în]\rile de limb\ arab\, îndeosebi în Egipt, pentru a desemna popula]ia agricol\ sedentar\.

FENOMEN DEMOGRAFIC - termen care desemneaz\ tr\s\turile ce se desprind din tratarea statistic\ a unui num\r considerabil de evenimente demografice. Ex: na[terea [i moartea sunt evenimente demografice, iar natalitatea [i mortalitatea sunt fenomene demografice.

FENOMEN ECONOMIC - form\ exterioar\ a activit\]ii economice, respectiv acele aspecte [i acte economice care apar [i se manifest\ putând fi cunoscute de oameni în mod direct.

FENOMEN SOCIAL - ansamblul de rela]ii, procese, moduri de organizare care sunt suficient conturate pentru

a fi susceptibile de descriere [i explicare [tiin]ific\.

FENOMEN URBAN - tr\s\tur\ caracteristic\ a civiliza]iei contemporane, constând în ritmul vertiginos de înmul]ire a ora[elor noi, a cartierelor în vechile ora[e [i a popula]iei acestora, manifestat\ cu prec\dere din a doua jum\tate a sec. al XIX-lea ca rezultat al procesului de industrializare, de dezvoltare [i modernizare a c\ilor de comunica]ie [i a mijloacelor de transport. Acesta se reflect\ în cre[terea mult mai rapid\ a popula]iei urbane în compara]ie cu cre[terea popula]iei totale a globului.

FERM | - 1. gospod\rie agricol\ care cuprinde terenul, amenaj\rile, construc]iile, instala]iile, ma[inile etc. care servesc produc]iei agricole. **2.** unitate de produc]ie agricol\ cu dot\ri speciale pentru cre[terea unor specii de animale sau pentru cultura plantelor.

FERM | AGROTURISTIC | - structur\ de primire pentru g\zduire [i servirea mesei, cu capacitate cuprins\ între 3 [i 20 de camere, func]ionând în cadrul gospod\riilor]\r\ne[ti, care asigur\ alimenta]ia turi[tilor cu produse proaspete, din surse proprii [i locale.

FERM | PISCICOL | - loc în care pe[tele este înmul]it [i crescut folosind diferite tehnologii care asigur\ un mediu artificial propice acestei activit\]i. ~n aceste locuri, datorit\ condi]iilor oferite, pe[tele se înmul]e[te [i cre[te mult mai rapid decât în mediul s\u natural.

FERMIER - 1. persoan\ care locuie[te pe terenul pe care-l lucreaz\. **2.** per-

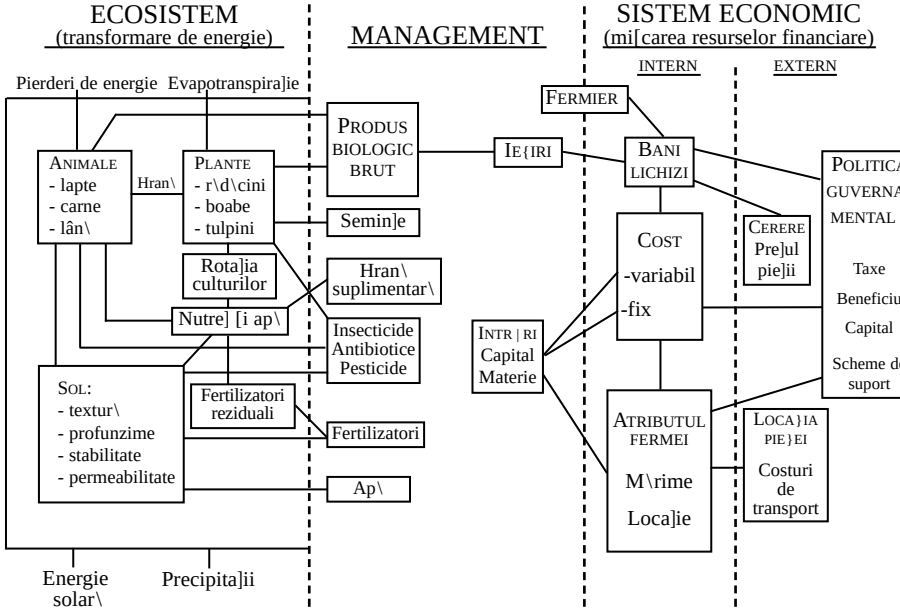

Fermă – resurse, utilizare, influenţe externe

soan\ care are în proprietate o ferm\, lucr\rile agricole fiind efectuate de alte persoane.

FEROALIAJ - aliaj al fierului cu diferite elemente (mangan, crom, nichel, wolfram, vanadiu, titan etc.), folosit pentru îmbun\t\]irea propriet\]ilor o]elului.

FERONERIE - art\ a prelucr\rii fierului prin cioc\nire [i modelare la cald.

FERRY BOAT - nav\ special construit\ care poate transporta peste o suprafa]\ acvatic\ garnituri de tren (circa 6 vagoane de c\l\tori [i 6–8 vagoane de marf\), autovehicule, pasageri (cuv. engl.).

FERRY CAR - nav\ special amenajat\ pentru transportul autovehiculelor între dou\ porturi (cuv. engl.).

FERTILITATE - frecven]a n\scu]ilor vii în sânul popula]iei feminine de vârst\ fertil\ (15–49 ani).

FERTILITATE A SOLULUI - capacitatea unui teren de a asigura plantelor elementele necesare pentru dezvoltarea [i perpetuarea lor. Fertilitatea natural\ (poten]ial\) a terenurilor este dat\ de acumul\rile din timpul procesului de solificare. Fertilitatea economic\ (real\) este ob]inut\ în urma interven]iei antropice (lucr\ri agricole, aplicare de îngr\[\minte chimice, îmbun\t\]iri funciare).

FERTILITATE MARITAL | - num\rul de na[teri pentru o femeie c\s\torit\.

FEUDALISM - 1. organizare social-economic\ care urmeaz\ dup\ sclavagism [i precede capitalismului, în cadrul c\reia baza rela]iilor sociale o constituie st\pânirea feudal\ asupra p\mântului [i dependen]a personal\ a]\ranilor fa]\ de st\pânii feudali. **2.** ansamblul raporturilor — întemeiate pe fidelitatea personal\ — dintre suzeran [i vasal, cel dintâi asigurându-i celui din urm\ protec]ie [i o surs\ de venit, de obicei o st\pânire funciar\, iar vasalul fiind obligat fa]\ de suzeran cu sprijin militar [i participare la adun\rile de judecat\ sau la alte foruri de deliberare.

FIBR | - corp solid în form\ de filament foarte sub]ire, de provenien]\ vegetal\, animal\, mineral\ sau produs pe cale sintetic\, folosit la fabricarea]es\turilor [i a tricoturilor. Poate fi: chimic\, artificial\, sintetic\, textil\ etc., func]ie de materia prim\ folosit\ [i de procedeul utilizat în producerea ei.

FIBR | ARTIFICIAL | - denumire pentru fibra ob]inut\ în urma transform\rilor chimice ale unor polimeri naturali (celuloz\, cazein\ etc.).

FIBR | CHIMIC | - fibr\ ob]inut\ prin procese chimice din solu]ii de polimeri naturali sau sintetici.

FIBR | SINTETIC | - fibr\ ob]inut\ din polimeri sintetici. Se disting: fibre poliamidice (nailon, relon), fibre poliesterice (tergal), fibre polinitrilacrilice (melan\).

FIBR | TEXTIL | - fibr\ foarte sub]ire, de provenien]\ vegetal\, animal\, mineral\ sau sintetic\, folosit\ în industria textil\.

FIER - metal greu, de culoare cenu[ie, maleabil, ductil, bun conduc\tor

de electricitate [i c\ldur\, care se oxideaz\ `n aer umed [i formeaz\ rugin\. Se g\se[te `n natur\ sub form\ de oxizi (hematit, limonit, magnetit), sulfuri [i carbona]i. Industrial se ob]ine `n furnale, prin reducerea oxizilor de **F.** Se utilizeaz\ la ob]inerea fontelor [i o]elurilor (prin aliere cu carbonul).

FILAMENT - conductor care devine incandescent la trecerea curentului electric. Se produce, de regul\, din wolfram [i este utilizat la becurile cu incandescen]\ sau la tuburile electronice.

FILATUR | - unitate industrial\ în care fibrele textile sunt transformate în fire de diferite tipuri: fine, medii, groase. Exist\ [i filaturi pentru de[euri, în care se ob]in fire groase, [i filaturi de m\tase.

FILDE{ - 1. incisiv al elefantului, cu o greutate între 40–70 kg. **2.** substan]a alb\ [i dur\ din care sunt alc\tui]i incisivii elefantului.

FILOXER | - insect\ d\un\toare din ordinul homeopterelor, care atac\ frunzele [i r\d\cinile vi]ei-de-vie.

FINAN}E - totalitatea mijloacelor b\ne[ti aflate la dispozi]ia statului sau a persoanelor fizice [i juridice.

FINAN}E PUBLICE - mijloacele b\ne[ti care apar]in administra]iei centrale de stat [i administra]iilor locale.

FISIUNE - proces de spargere a unui nucleu atomic greu (uraniu, plutoniu etc.) — sub ac]iunea neutronilor, protonilor, fotonilor etc. — în dou\ produse de fisiune cu energie cinetic\ foarte mare. Reac]ia de fisiune este înso]it\ [i de o emisie de neutroni care pot ini]ia noi reac]ii de fisiune (reac]ie în lan]), cu degajarea unor energii foarte mari. Reac]ia de fisiune este controlat\ cu ajutorul unor agen]i moderatori (ap\ grea, grafit etc.) [i este sursa de energie pentru reactoarele nucleare.

FISTIC - arbust înalt de pân\ la 7 m, originar din Asia Central\, cultivat mai ales în Orientul Apropiat [i sudul Europei. Fructul s\u — dup\ uscare — are un sâmbure cu miez verzui, c\rnos, uleios [i parfumat, folosit drept condiment *(Pistacia vera).*

FLAMAND - popor germanic care locuie[te cu prec\dere `n Belgia (Flandra), dar [i `n Fran]a [i Olanda, de religie catolic\.

FLORICULTUR | - ramur\ a horticulturii care se ocup\ de cultura plantelor ornamentale indigene sau exotice, folosite pentru apartamente, parcuri sau gr\dini.

FLOTA}IE - proces de concentrare a minereurilor [i c\rbunilor bazat pe proprietatea particulelor mici de a pluti într-un lichid. Utilizarea unor reactivi poate duce la ob]inerea unui concentrat care con]ine numai un anumit tip de minereu (flota]ie selectiv\).

FLOT | - totalitatea navelor (maritime, fluviale, aeriene) [i a mijloacelor auxiliare care deservesc o anumit\ regiune. ~n func]ie de utilizare, se disting: flot\ comercial\, flot\ de pescuit, flot\ de r\zboi.

FLUCTUA}IE - tip de mobilitate a for]ei de munc\ care const\ în trecerea unei persoane de la o unitate economic\ la alta, putând fi voluntar\ sau impus\.

FLUVIU INTERNA}IONAL - curs de ap\ care are leg\tur\ navigabil\ cu marea [i care str\bate sau separ\ teritoriul a dou\ sau mai multe state.

FLUX - no]iune utilizat\ pentru a desemna mi[carea orientat\ a materiei, energiei, informa]iei etc. de la o pozi]ie (geografic\, social\) la alta.

FLUX COMERCIAL - cantitatea de materie, energie [i informa]ie deplasat\ între produc\tor [i consumator prin intermediul anumitor mijloace, de agen]i care presteaz\ astfel de activit\]i.

FLUX DE CIRCULA}IE RUTIER| - num\rul participan]ilor la trafic care se deplaseaz\ în aceea[i direc]ie, într-o perioad\ de timp, printr-o anumit\ sec]iune a unui drum sau printr-o intersec]ie. ~n cazul în care perioada de timp este de 60 minute, fluxul corespunde debitului orar. Valoarea fluxului de maxim\ intensitate realizat într-un anumit interval de timp (5–10 minute), într-o or\ de vârf, reprezint\ fluxul instantaneu maxim. Valoarea fluxului în func]ie de care s-a dimensionat re]eaua rutier\ [i sistemul de transport în comun se nume[te flux de calcul.

FLUX ECONOMIC INTERNA}IONAL - mi[care a unor valori materiale, b\ne[ti, de la o]ar\ la alta.

FLUX INFORMA}IONAL - proces `n care informa]iile circul\ între elementele unui sistem. Etapele unui flux informa]ional sunt: primirea datelor, înmagazinarea, prelucrarea informa]iilor, transmiterea c\tre punctele decizionale, comunicarea deciziilor. Drumul parcurs de informa]ie de la surs\ pân\ la receptor poart\ numele de *circuit informa]ional.*

FLUX MIGRATORIU - num\rul total al deplas\rilor efectuate de popula]ie în cursul unei perioade (zi, or\, lun\, an etc.) de la o zon\ de origine comun\ spre o zon\ de destina]ie comun\, din diferite motive.

FLUX TURISTIC - termen ce define[te mi[carea cuantificat\ a turi[tilor în teritoriu, dinspre ariile de provenien]\ spre cele receptoare.

FOI{OR - 1. construc]ie practicat\ la etajul unei case, deschis\ pe mai multe laturi, situat\ de obicei în axul fa]adei, destinat\ s\ protejeze intrarea [i s\ creeze un spa]iu introductiv sau de observa]ie. Prin extensie, denumirea a fost dat\ turnurilor de observa]ie prev\zute la ultimul etaj cu un foi[or. **2.** pavilion sau chio[c de gr\din\.

FOLOSIN}| A TERENULUI - modalitate de utilizare a unui teren în func]ie de condi]iile naturale [i de posibilit\]ile de punere în valoare a acestora. Principalele categorii de folosin]\ a terenurilor sunt: teren agricol (arabil, p\[uni, vii, livezi), fond forestier,

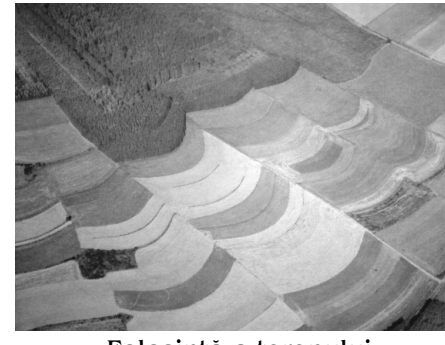

Folosinţă a terenului

terenuri acoperite de ape, terenuri ocupate de construc]ii, terenuri cu alte destina]ii.

FOLOSIN}E DE AP| - totalitatea activit\]ilor cu caracter economic [i social care utilizeaz\ apa `n diferite scopuri (alimentare cu ap\ potabil\ sau industrial\, iriga]ii, piscicultur\, amenaj\ri hidrotehnice, ape curative, ape pentru agrement etc.).

FOND CINEGETIC - totalitatea animalelor s\lbatice de interes vân\toresc, împreun\ cu biomurile acestora; resurs\ natural\ de interes na]ional [i interna]ional, administrat [i gestionat în scopul conserv\rii biodiversit\]ii faunei s\lbatice, men]inerii echilibrului ecologic, exercit\rii vân\torii [i satisfacerii altor cerin]e social-economice. Vânatul este bun public de interes na]ional.

FOND CONSTRUIT - totalitatea construc]iilor situate pe un anumit teritoriu; include locuin]ele, obiectivele economice, dot\rile social-culturale [i pe cele tehnico-edilitare.

FOND DE CONSUM - parte din venitul na]ional folosit\ pentru a satisface nevoile consumului individual al popula]iei [i pentru între]inerea aparatului de stat, pentru asigurarea capacit\]ii de ap\rare a]\rii.

FOND DE LOCUIN}E - totalitatea cl\dirilor destinate locuirii, existente într-o localitate. Sunt incluse locuin]ele cu lot individual, apartamentele din cl\dirile cu mai multe niveluri, spa]iile din c\minele pentru nefamili[ti, c\minele studen]e[ti, casele pentru copii [i b\trâni, alte forme de locuire. Caracterizarea fondului de locuin]e este dat\ de unii indicatori: suprafa]a total\ [i pe locuitor a fondului, nivelul de dotare cu dependin]e, alimentarea cu energie, ap\, energie termic\, materialul de construc]ie folosit, vechimea, gradul de uzur\. Valoarea fondului de locuin]e indic\, semnificativ, nivelul confortului urban. Sin: FOND LOCATIV.

FOND FORESTIER - suma terenurilor acoperite cu p\duri, cele pe care vegeta]ia forestier\ este în curs de regenerare [i terenurile care sunt utilizate pentru asigurarea necesit\]ilor de cultur\, produc]ie sau administra]ie forestier\. ~n func]ie de nivelul de folosin]\, fondul forestier este alc\tuit din: p\duri de produc]ie, p\duri cu rol de protec]ie, p\duri protejate, p\duri în curs de regenerare, din terenurile ocupate cu construc]ii [i instala]ii forestiere, din unele terenuri neproductive.

FOND FUNCIAR - totalitatea suprafe]elor terenurilor aflate în limitele unei anumite unit\]i administrative (comun\, ora[, jude],]ar\). ~n func]ie de destina]ia terenurilor, principalele categorii de folosin]\ a fondului funciar sunt: arabil, vii, livezi (terenuri cultivate), p\[uni, fâne]e, lacuri, b\l]i, terenuri ocupate de cl\diri, de c\i de comunica]ie, alte suprafe]e.

FOND LOCATIV - vezi FOND DE LOCUIN}E.

FOND NA}IONAL DE MEDIU - fond special, extrabugetar, destinat realiz\rii obiectivelor strategiei na]ionale în leg\tur\ cu reducerea polu\rii [i

reconstruc]ia ecologic\ a mediului deteriorat.

FOND PISCICOL - totalitatea popula]iilor piscicole [i a celorlalte surse naturale de hran\ din bazinele piscicole.

FONDUL INTERNA}IONAL PENTRU DEZVOLTAREA AGRICULTURII - institu]ie a O.N.U., fondat\ `n 1976, cu sediul la Roma, având ca principale obiective finan]area unor proiecte de dezvoltare `n domeniul agricol, `mbun\t\]irea nivelului de alimenta]ie din ]\rile `n curs de dezvoltare, eradicarea subnutri]iei etc.

FONDUL MONETAR INTERNA}IONAL (F.M.I.) - organiza]ie financiar\ interna]ional\, cu sediul la Washington, care urm\re[te cooperarea monetar\ dintre]\ri, cre[terea comer]ului mondial, corectarea dezechilibrelor balan]elor de pl\]i ale]\rilor membre, precum [i acordarea de `mprumuturi financiare.

FONT | - aliaj de fier [i de carbon, produs `n furnale `nalte, cu temperatura de topire cuprins\ `ntre 1050–1250°C.

FOR - 1. pia]\ public\ `n antichitatea roman\, cu func]iuni sociale, politice, religioase, economice bine definite, `nconjurat\ de cele mai importante edificii ale ora[ului. **2.** autoritate sau organ de stat.

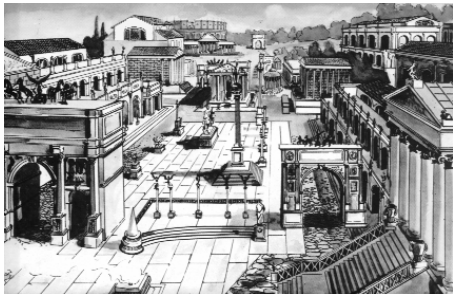

For

FORMA}IUNE SOCIAL | - termen al sociologiei marxiste cu `n]elesul de orânduire istoric\ `n care organizarea politic\ [i juridic\, structura de clas\, sistemul moral, ideologia sunt determinate de gradul dezvolt\rii for]elor de produc]ie [i de tipul rela]iilor economice predominante.

FORM | DE GUVERN | MÂNT - mod de organizare [i de exercitare a puterii de stat, de constituire [i de func]ionare a organelor puterii de stat. Este determinat\ de natura orânduirii sociale, formele de proprietate, tipul claselor sociale etc. **F.g.** sunt: (a) monarhia (care poate fi absolut\, constitu]ional\ sau parlamentar\); (b) republica (care poate fi parlamentar\, preziden]ial\ sau semipreziden]ial\).

FORT - construc]ie special\, cu contur poligonal, care face parte dintr-un sistem de înt\rituri [i care are menirea s\ apere un centru important sau o linie strategic\.

FORT | REA} | - loc sau cetate puternic înt\rit\ printr-un sistem de fortifica]ii, preg\tit\ pentru ap\rarea circular\ îndelungat\ în caz de asediu [i dotat\ cu o garnizoan\ permanent\.

FORTIFICA}IE - denumire general\ dat\ lucr\rilor [i amenaj\rilor defensive ([an]uri, valuri, ziduri, turnuri, ferestre de tragere) care privesc o cetate, un castel, un ora[, o biseric\ sau o cas\.

FOR}| DE MUNC| - popula]ia apt\ de munc\, care dispune de cuno[tin]e teoretice [i practice, de deprinderi [i abilit\]i, elemente care `i asigur\ competen]a profesional\ [i capacitatea de integrare `n activit\]ile social-economice.

FOR}E CENTRIFUGE - for]e care, împreun\ cu cele centripete, sunt recunoscute de c\tre C.C. Colby ca generatoare de modific\ri în modelele urbane de utilizare a terenurilor. For]ele centrifuge orienteaz\ indivizii [i activit\]ile în afara ariei centrale, spre periferie. ~n cadrul acestora se individualizeaz\ cinci componente: (a) for]a spa]ial\, care tinde s\ echilibreze diferen]a dintre zonele centrale congestionate [i cele periferice, goale; (b) for]a loca]iei, implicând nevoia unei loca]ii speciale care nu poate fi avut\ în zonele centrale folosite intensiv; (c) for]a situa]ional\, rezultat\ din disturb\rile existente în aria central\ [i promisiunea unor condi]ii mai convenabile la periferie; (d) for]a evolu]iei sociale, care produce contraste între valoarea terenurilor, taxelor etc. dintre zonele centrale [i cele periferice; (e) statutul [i managementul ocup\rii, în care iner]ia [i îmb\trânirea ariei centrale stau în opozi]ie cu dinamismul [i libertatea lumii periferice.

FOR}E CENTRIPETE - for]e contrare celor centrifuge, ce au menirea de a atrage [i men]ine popula]ia [i activit\]ile în centrul a[ez\rii. Ele sunt derivate din capacitatea de atrac]ie a zonei centrale. For]ele centripete au patru elemente componente: (a) atrac]ia loca]iei, sus]inut\ de calit\]ile naturale ale peisajului ce au avut un rol important în atragerea primilor locuitori; (b) convenabilitatea de func]ionare, asociat\ cu accesibilitatea maxim\ a ariei centrale dinspre zona înconjur\toare; (c) magnetismul func]ional, care rezult\ din atrac]ia mutual\ între tipurile de activit\]i; (d) prestigiul func]ional, câ[tigat în timp, datorit\ facilit\]ilor zonei centrale.

FOR}E DE PRODUC}IE - termen ce apar]ine tipului de economie `ntemeiat pe gândirea marxist\, care exprim\ totalitatea elementelor umane (for]\ de munc\) [i materiale (mijloace de produc]ie) utilizate `n procesele de produc]ie.

FRANCI - uniune de triburi din grupul germanilor apuseni, care tr\iau `n sec. al III-lea d.Hr. pe cursul inferior [i mijlociu al Rhinului. ~n sec. V–VI au cucerit aproape toat\ Galia [i au creat statul franc.

FRAN{IZ| - modalitate de aranjament în afaceri care permite unei companii autohtone s\ distribuie bunurile sau serviciile ce apar]in unei companii str\ine, prin intermediul unei m\rci înregistrate. Fran[izingul este considerat ca fiind cel mai veridic concept de marketing, prezentând oportunit\]i pentru idei [i afaceri noi.

FREE ON BOARD (F.O.B.) - termen comercial care indic\ modalitatea de transport a m\rfii destinate exportului. Prin clauze contractuale vânz\torul se oblig\ s\ aduc\ marfa la dispozi]ia cump\r\torului, suportând cheltuielile de transport [i taxele percepute pentru

asigurare, `n portul stabilit de ambele p\r]i. Exporturile unei ]\ri sunt evaluate `n F.O.B., reprezentând pre]ul de export total pân\ la frontiera]\rii.

FRESC | - tehnic\ folosit\ în pictura mural\ care const\ în pictarea cu culori de ap\ pe o tencuial\ proasp\t\.

FRONTIER | - spa]iu de separa]ie între dou\ state, de natur\ conven]ional\ sau impus, ce delimiteaz\ teritoriul în care î[i poate exercita suveranitatea exclusiv\ fiecare dintre ele. Dup\ elementele componente ale teritoriului de stat, exist\ patru tipuri: (a) **F.** *terestre*, întâlnite pe uscat; (b) **F.** *fluviale*, care separ\ în dou\ apele unui fluviu (pentru cele navigabile, linia talvegului, iar pentru cele nenavigabile, linia median\); (c) **F.** *maritime*, limita exterioar\ a apelor teritoriale; (d) **F.** *aeriene*, linii perpendiculare care pornesc de la cele terestre sau acvatice în sus pân\ la limita inferioar\ a spa]iului cosmic. Ele se stabilesc prin tratate bilateral\ sau multilaterale sau, în cazul celor maritime, prin legisla]ie proprie intern\, respectând conven]iile interna]ionale.

FRONTISPICIU - 1. partea de sus a fa]adei principale a unui edificiu. **2.** prima pagin\ a unei c\r]i, care cuprinde titlul, numele autorului etc.

FRUNTARII - termen cu semnifica]ie complex\, legat\ de delimitarea spa]ial\ a extensiunii unei etnii. **F.** sunt liniile sau, mai corect, spa]iile de limit\ `n interiorul c\rora s-a desf\[urat procesul de etnogenez\. Ele delimiteaz\, practic, arealul ce apar]ine de drept unei anumite etnii, areal stabilizat `n decurs de secole, ca urmare a unor procese istorice, politice [i sociale complexe. Exist\ o leg\tur\ direct\ `ntre frontiere/grani]e [i **F.** De regul\, ca `n cazul României, **F.** sunt localizate dincolo de frontiere/grani]e, datorit\ extensiunii vetrei etnice (române[ti). ~n interiorul **F.** sentimentul de apartenen]\ la na]iune este peren.

FUNC}IUNI PERIURBANE - atribu]ii specifice pe care le îndeplinesc localit\]ile situate în imediata apropiere a unor centre urbane, generate de rela]iile de intercondi]ionare ce se stabilesc între ora[[i teritoriul s\u înconjur\tor [i care le imprim\ anumite caractere de ordin economic [i social. Pe m\sura intensific\rii ritmului de dezvoltare a localit\]ilor se amplific\ [i func]iunile periurbane ale acestora.

FUNC}IUNI URBANE - activit\]i umane specifice care se desf\[oar\ într-un ora[, într-o anumit\ perioad\ de timp, determinând m\rimea [i caracterul dezvolt\rii urbanistice a acestuia. **F.u.** sunt condi]ionate, într-o m\sur\ însemnat\, de a[ezarea ora[ului în teritoriu, condi]iile climatice, resursele naturale, tr\s\turile mediului ambiant, de evolu]ia pe parcursul istoriei. Se subliniaz\ în mod deosebit importan]a factorilor sociali [i economici, precum [i implica]iile acestora asupra evolu]iei modului de via]\ a popula]iei, determinând apari]ia sau dispari]ia unor **F.u.** sau transformarea con]inutului acestora. Printre principalele func]iuni ale ora[elor contemporane se men]ioneaz\: func]iunile economice, de cazare a

popula]iei, social-culturale, comerciale, de circula]ie urban\ [i interurban\, de cercetare, balneo-turistic\, administrativ\ etc. Diversitatea, nivelul de dezvoltare [i prevederea diverselor **F.u.** influen]eaz\ direct m\rimea, importan]a [i rolul ora[ului în cadrul teritoriului [i al re]elei de localit\]i.

FUNDAMENTALISM - credin]a c\ Biblia sau Coranul sunt absolut infailibile, deoarece reprezint\ cuvântul lui Dumnezeu. Mi[carea religioas\ se men]ine `n limitele unei concep]ii inigiale, privit\ ca singura adev\rat\, chiar dac\ unele prescrip]ii se dovedesc eronate sau `nvechite. Cel mai edificator exemplu este fundamentalismul islamic, care are consecin]e nu numai `n plan religios, dar mai ales `n plan economic, social [i politic, putând deveni agresiv `n rela]ie cu alte religii [i societ\]i.

FUNICULAR - mijloc de transport aerian, specific zonelor montane greu accesibile, format dintr-un sistem de cabluri suspendate pe stâlpi, pe care circul\ — de la caz la caz — cabine de pasageri, c\rucioare sau vagone]i cu materiale, resurse de subsol etc.

FUNT - unitate de m\sur\ englez\ pentru mas\, egal\ cu 0,4535 kg. Sin: LIVR|.

FURNAL - tip de cuptor folosit pentru ob]inerea fontei de turn\torie din minereu de fier, folosind fondan]i [i cocs metalurgic. Are form\ de turn relativ `nalt.

FUZIUNE - 1. reac]ie nuclear\ de sintez\ a unui nucleu greu, din dou\ nuclee u[oare, înso]it\ de degajarea unei cantit\]i imense de energie (se mai utilizeaz\ [i termenul de *reac]ie termonuclear*\). **2.** unire a dou\ sau mai multe state sau partide într-unul singur. **3.** absorbire a unor societ\]i economice de c\tre firme mai puternice, care preiau în totalitate toate obliga]iile contractuale.

G

GABBROU - roc\ magmatic\ intrusiv\ saturat\, bazic\, folosit\ în industria materialelor de construc]ii.

GALEN| - mineral con]inut de z\c\mintele polimetalice, care constituie o surs\ de ob]inere a plumbului.

GALERIE - 1. culoar sau tunel lung care serve[te ca element de leg\tur\ `n interiorul unei cl\diri, `ntre dou\ puncte ale unei lucr\ri miniere sau hidrotehnice etc. **2.** spa]iu special amenajat `n anumite scopuri, `n special culturale.

GALERIE DE ADUC}IUNE - tunel realizat pentru transferul unui debit de ap\ de la punctul de captare la cel de utilizare. Se disting galerii de aduc]iune sub presiune (apa umple în întregime sec]iunea galeriei) [i galerii de aduc]iune cu nivel liber (în\l]imea apei este mai mic\ fa]\ de cea a galeriei).

GALERIE DE ART| - muzeu, sec]ie de muzeu sau expozi]ie (format\ din una sau mai multe s\li) în care sunt prezentate exponatele de art\.

GALERIE DE DEVIERE - construc]ie care folose[te la abaterea apelor dintr-un anumit sector al unui curs de ap\, în scopul realiz\rii unui baraj sau altei construc]ii hidrotehnice pe acel curs de ap\.

GALON - unitate de m\sur\ pentru capacitate. Galonul britanic:

1 U.K. gal = 4,546 l;

galonul american:

1 U.S. gal = 3,785 l.

GAR| AERIAN| - ansamblu de cl\diri situate pe un aeroport, care ad\postesc serviciile necesare asigur\rii traficului aerian de c\l\tori [i m\rfuri.

GAR| FEROVIAR| - ansamblu de cl\diri [i instala]ii situat într-o sta]ie de cale ferat\ unde opresc sau se formeaz\ trenuri pentru urcarea [i coborârea c\l\torilor, înc\rcarea [i desc\rcarea de m\rfuri. Gara poate deservi numai o localitate sau mai multe localit\]i învecinate care nu dispun de cale ferat\. Unele ora[e care au leg\turi feroviare pe mai multe direc]ii dispun de dou\ sau mai multe g\ri, specializate, în unele cazuri, în transportul de c\l\tori sau de m\rfuri.

GAR| FLUVIAL| - construc]ie situat\ într-un port fluvial, destinat\ îmbarc\rii/debarc\rii pasagerilor [i bagajelor în/[i din navele de c\l\tori.

GAR| MARITIM| - amenajare situat\ într-un port maritim, format\ din cl\diri [i instala]ii portuare destinate exclusiv îmbarc\rii [i debarc\rii c\l\torilor [i bagajelor. Cl\direa

principal\, în care se afl\ s\lile de a[teptare [i amenaj\rile pentru control vamal, are leg\tur\ cu cheiul de îmbarcare/debarcare [i cu peroanele c\ilor de comunica]ie feroviar\ sau rutier\.

GATER - fer\str\u mecanic, cu pânze `n mi[care alternativ\, care este folosit pentru a ob]ine cherestea [i scânduri din lemnul de conifere sau foioase.

GAZ CONDENSAT - hidrocarbur\ lichid\, rezultat\ din condensarea gazului natural umed în uzinele de tratare a gazelor naturale.

GAZ DE AER - combustibil gazos rezultat în urma trecerii unui curent de aer peste c\rbuni incandescen]i (cocs, mangal). Puterea sa caloric\ este redus\ (900–1500 kcal/m^3).

GAZ DE AP| - gaz format dintr-un amestec de monoxid de carbon (o parte) [i hidrogen (dou\ p\r]i). Acest combustibil se poate ob]ine prin trecerea unui curent de vapori de ap\ peste c\rbuni incandescen]i. Puterea sa caloric\ este de 2500–2700 kcal/m^3. Se întrebuin]eaz\ la producerea metanolului, benzinei sintetice, în sinteza amoniacului, motiv pentru care se mai nume[te [i *gaz de sintez*\.

GAZ DE ARDERE - amestec provenit din procesele de combustie, format din monoxid [i dioxid de carbon, oxizi de azot, vapori de ap\ etc.

GAZ DE COCSERIE - produs ob]inut în urma distil\rii huilei în cocserii. Puterea sa caloric\ este de circa 4000 kcal/m^3; poate fi întrebuin]at drept combustibil sau în industria chimic\.

GAZ DE CRACARE - gaz format dintr-un amestec de hidrogen, hidrocarburi superioare [i inferioare, rezultat la cracarea frac]iunilor petroliere grele; se utilizeaz\ pentru fabricarea benzinelor sintetice [i a dizolvan]ilor.

GAZ DE E{APAMENT - gaz evacuat de motoarele cu ardere intern\, con]inând diver[i poluan]i (monoxid de carbon, oxizi de azot, compu[i ai plumbului, hidrocarburi etc.). ~mpreun\ cu gazul de ardere formeaz\ elementele principale ale polu\rii aerului.

GAZ DE FURNAL - gaz produs în furnale, utilizabil drept combustibil, cu o putere caloric\ mic\ (900 kcal/m^3).

GAZ DE RAFIN|RIE - amestec rezultat în urma proceselor tehnologice din rafin\rii, format din hidrocarburi parafinice [i olefinice, utilizat în procesele de producere a cauciucului sintetic, detergen]ilor, fibrelor sintetice.

GAZ DE SINTEZ| - vezi GAZ DE AP|.

GAZ DE SOND| - gaz natural în care metanul este prezent în propor]ie de 66–75%, al\turi de etan, propan, butan. Se extrage concomitent cu]i]eiul [i este utilizabil dup\ separarea de acesta. Puterea caloric\ este cuprins\ între 550–6000 kcal/m^3.

GAZ LICHEFIAT - substan]\ gazoas\ adus\ în stare lichid\ în urma unor procese de r\cire [i comprimare.

GAZ METAN - gaz natural, prezent independent în z\c\minte, în care metanul este preponderent. Puterea sa caloric\ este ridicat\ (11000–13500 kcal/m^3).

GAZ NATURAL - amestec de hidrocarburi parafinice inferioare care formeaz\ z\c\minte independente în scoar]\ sau în asocia]ie cu cele de petrol (gaze naturale combustibile). Sunt [i **G.n.** degajate de vulcani, **G.n.** degajate de suprafe]e acvatice etc.

GAZOLIN | - combustibil lichid ob]inut prin eliminarea componentelor benzinei din gazul de sond\.

GAZON - teren îns\mân]at cu plante din familia gramineelor, care se tund cu utilaje speciale pentru a fi men]inute la în\l]ime mic\. Gazonul este un element de baz\ pentru amenajarea spa]iilor verzi [i a unor tipuri de incinte sportive.

GAZ PETROLIER LICHEFIAT - gaz ob]inut din z\c\mintele de]i]ei sau din instala]iile de prelucrare a acestuia [i supus opera]iilor de lichefiere.

GAZ PURT | TOR - aer — sau aer în amestec cu alte substan]e gazoase — care transport\ substan]e poluante.

G | G | UZI - popula]ie de origine turc\ [i de religie cre[tin\ care tr\ie[te în sudul Republicii Moldova, Ucraina, Bulgaria, Turcia, Dobrogea.

GENERAREA TRAFICULUI - consecin]\ a unor rela]ii economice, sociale, culturale care dau na[tere unor necesit\]i de deplasare.

GENERA}IE - 1. grup de persoane ce s-au n\scut în aceea[i perioad\ de timp [i au aceea[i vârst\. **2.** perioad\ medie — de aproximativ 30 de ani — în care copiii evolueaz\ spre vârsta adult\ [i cap\t\ la rândul lor statutul de p\rin]i.

GENEZA ORA{ELOR - proces de constituire a ora[elor ca form\ specific\ de a[ezare uman\, distinct\ de cea rural\. **G.o.** a fost determinat\, pe parcursul istoriei, de condi]iile economice [i sociale ale epocii, de pozi]ia geografic\ favorabil\, de descoperirea [i valorificarea unor resurse naturale. Au existat mai multe perioade distincte de-a lungul istoriei care au diferen]iat fenomenul: perioada antic\, roman\, feudal\, modern\ [i contemporan\. Diferen]ierile teritoriale s-au f\cut prezente prin arhitectonic\ [i structur\, materiale de construc]ii [i concept urbanistic, dispunerea re]elei stradale etc. Factorii care au concurat la **G.o.** au diferit de la o perioad\ la alta; în perioada antic\, principalii factori au fost: descompunerea orânduirii gentilice, dezvoltarea [i diversificarea produc]iei materiale [i apari]ia primelor forma]iuni statale. ~n perioada roman\, **G.o.** a fost determinat\, în principal, de extensiunea teritorial\ a republicii [i Imperiului roman. Apari]ia produc]iei industriale [i a rela]iilor economice [i sociale de tip capitalist au constituit factori importan]i de genez\ a ora[elor în perioada modern\.

GENOCID - distrugere deliberat\ [i sistematic\ a unei `ntregi comunit\]i, ori a unui grup etnic, rasial sau cultural, dintr-un anumit teritoriu. **G.** este, de regul\, rezultatul unei politici de exterminare, ce consider\ popula]ia respectiv\ ca fiind inferioar\ sau periculoas\ din punct de vedere moral, religios, fizic, politic sau economic. Privit din

punct de vedere juridic, **G.** reprezint\ un atentat `mpotriva unei colectivit\]i `n scopul distrugerii acesteia. Cei care produc un astfel de **G.** sunt indivizi, membri sau lideri ai unor organiza]ii, [i nu alte comunit\]i umane.

GENTRIFICARE URBAN| - faz\ în procesul urbaniz\rii, care se caracterizeaz\ prin reîntoarcerea popula]iei c\tre centrele ora[elor precum [i printr-o renovare urban\ accelerat\.

GEOGRAFIA AGRICULTURII - ramur\ a geografiei economice care studiaz\ varia]ia spa]ial\ a modelelor activit\]ilor agricole, descrie [i explic\ distribu]ia teritorial\ a culturilor de plante, a organiz\rii agriculturii [i a pie]elor agricole. Anterior, **G.a.** s-a concentrat asupra delimit\rii [i clasific\rii arealelor agricole [i a rela]iilor acestora cu resursele fizice. Explicarea folosirii terenurilor agricole apeleaz\ la factorii economici, costurile de produc]ie, facilit\]ile pie]elor, incluzând c\ile în care acestea sunt influen]ate de localizarea [i m\rimea fermelor.

GEOGRAFIA COMER}ULUI - termen folosit în trecut în sensul de geografie economic\, atribuit acelei p\r]i a geografiei umane care se ocupa cu studiul reparti]iei produc]iei [i schimburilor comerciale. ~n prezent, ramur\ a geografiei economice care se ocup\ cu analiza spa]ial\ a schimburilor economice.

GEOGRAFIA ETNICULUI - vezi ETNOGEOGRAFIE.

GEOGRAFIA INDUSTRIEI - ramur\ a geografiei economice care are ca obiect de studiu r\spândirea [i concentrarea industriei în teritoriu, rolul activit\]ilor industriale în modificarea peisajului geografic, în structura popula]iei, în fizionomia [i profilul func]ional al a[ez\rilor. ~n trecut **G.i.** s-a concentrat pe descrierea activit\]ilor productive manufacturiere, cu accent pe modelele spa]iale [i în special pe rela]ia dintre localizarea materiilor prime [i a zonelor de produc]ie. Dup\ 1960, **G.i.** avanseaz\ noi teorii referitoare la loca]ia spa]ial\ a industriei, `n func]ie de noile condi]ii social-economice, devenind o disciplin\ a geografiei economice care se ocup\ cu distribu]ia spa]ial\ a produc]iei unor bunuri sau produse ce apar pe arena mondial\.

GEOGRAFIA POPULA}IEI - ramur\ a geografiei umane ce are drept obiect de studiu: rela]iile ce se stabilesc între varia]iile spa]iale ale distribu]iei, structurii, dinamicii popula]iei [i cadrul fizico-geografic; analiza spa]ial\ [i explicarea proceselor [i fenomenelor geodemografice; politicile demografice.

GEOGRAFIA SCHIMBURILOR ECONOMICE - vezi GEOGRAFIA COMER}ULUI.

GEOGRAFIA TRANSPORTURILOR - ramur\ a geografiei economice care studiaz\ sistemele de c\i de comunica]ie, curen]ii de transport, modurile [i diferitele tipuri de transport.

GEOGRAFIA TURISMULUI - ramur\ a geografiei economice care studiaz\ premisele fenomenului turistic (poten]ialul turistic), reparti]ia geografic\ a regiunilor emitente [i receptoare

de turi[ti [i formele de turism practicate.

GEOGRAFIE - termenul a cunoscut, ca în]eles, o evolu]ie progresiv\ de-a lungul secolelor, în particular în secolul al XX-lea. ~n prezent, poate fi interpretat ca studiul suprafe]ei terestre privite ca mediu geografic [i loc al activit\]ilor umane. Astfel, **G.** implic\ analiza structurilor [i interac]iunilor celor dou\ sisteme majore, sistemul ecologic (care presupune rela]ia dintre om [i mediul în care acesta tr\ie[te) [i sistemul spa]ial (care presupune o serie de leg\turi între areale geografice individualizate). Elementele esen]iale în cadrul studiilor geografice sunt: (a) analiza spa]ial\, ce exprim\ loca]ia; (b) analiza ecologic\, ce exprim\ rela]ia dintre om [i mediu; (c) analiza regional\, ce exprim\ diferen]ele la nivel regional. Apelând atât la [tiin]e fizice cât [i sociale, **G.** [i-a individualizat o serie de ramuri [i discipline, fiecare acoperind un domeniu de studiu specializat: **G.** popula]iei, **G.** a[ez\rilor umane, **G.** economic\, **G.** industriei, **G.** agriculturii, **G.** transporturilor, **G.** politic\, **G.** electoral\, **G.** social\, **G.** comportamental\, **G.** cultural\, **G.** istoric\, **G.** medical\, toponimie geografic\, **G.** aplicat\, **G.** regional\, cartografie, geomorfologie, climatologie, hidrologie, pedologie, biogeografie.

GEOGRAFIE APLICAT | - ramur\ a geografiei care se ocup\ cu aplicarea cuno[tin]elor [i deprinderilor geografice în solu]ionarea problemelor societ\]ii, atât economice cât [i sociale, la nivel local sau global.

GEOGRAFIE CANTITATIV | - geografie orientat\ spre utilizarea diferitelor metode [i modele matematice, cu ajutorul c\rora procesele [i fenomenele geografice se pot cuantifica, se pot stabili rela]iile de intercondi]ionare reciproc\.

GEOGRAFIE COMPORTAMENTAL | - disciplin\ component\ a geografiei umane care adopt\ metode [i concepte sociologice, având la baz\ [tiin]e comportamentale (psihologice), pentru a fundamenta modelele spa]iale ale comportamentelor diferitelor grupuri umane. Societatea este v\zut\ din perspectiva acelor indivizi a c\ror decizii afecteaz\ distribu]ia [i localizarea modelelor comportamentale, în ideea generaliz\rii unor concepte valabile atât pentru comportamentul spa]ial al individului cât [i al grupurilor.

GEOGRAFIE CULTURAL | - ramur\ a geografiei umane care se ocup\ cu studierea comunit\]ilor [i societ\]ilor la nivel local, regional [i na]ional, accentuând aspectele legate de rela]ia om–mediu. **G.c.** trateaz\, cu prec\dere, diferen]ierile spa]iale care exist\ între tipurile de culturi umane.

GEOGRAFIE ECONOMIC | - ramur\ a geografiei umane care studiaz\ sursele de existen]\ [i care opereaz\ cu modelele spa]iale ale produc]iei, distribu]iei [i consumului de bunuri [i servicii. **G.e.**, cunoscut\ ini]ial ca geografia activit\]ilor productive, s-a rezumat la început la înregistrarea produc]iei în diferite p\r]i ale lumii. Clasificarea produselor [i a condi]iilor

geografice care condi]ioneaz\ producerea lor duce la divizarea **G.e.** în mai multe subramuri: geografia resurselor, geografia industriei, geografia agriculturii, geografia transporturilor, geografia comer]ului, geografia turismului.

GEOGRAFIE ELECTORAL | - abordare geografic\ a analizei activit\]ii electorale, având în vedere organizarea, conducerea [i rezultatele votului. Statisticile electorale înlesnesc o varietate mare de analize geografice: (a) organizarea spa]ial\ a alegerilor, în special în sensul delimit\rii unit\]ilor; (b) modelele spa]iale [i structura reparti]iei voturilor, a[a cum sunt prezentate de rezultatele alegerilor; (c) influen]a mediului [i a factorilor culturali asupra deciziilor de votare; (d) efectul deciziilor de votare asupra spa]iului. Rela]ia dintre **G.e.** [i geografia politic\ poate avea o dubl\ interpretare: pentru unii **G.e.** constituie o parte a geografiei politice, poate chiar esen]a acesteia; pentru al]ii **G.e.** este o disciplin\ de sine st\t\toare, apar]inând mai mult sociologiei decât geografiei politice.

GEOGRAFIE ISTORIC | - denumire a unei ramuri apar]inând geografiei umane, ce semnific\ — în termeni largi — reconstituirea unor peisaje antropice trecute. De-a lungul timpului au fost folosite [i alte sensuri, de exemplu cel istoriografic, de studiu al descoperirilor geografice [i al explor\rii unor noi teritorii (în]eles folosit în special în sec. al XIX-lea). Un alt aspect a fost cel al modific\rilor grani]elor [i sistemelor politice de-a lungul timpului. De asemenea, termenul a desemnat [i influen]a factorilor geografici asupra istoriei.

GEOGRAFIE LINGVISTIC | - disciplin\ a geografiei umane care prin metode de cercetare specifice, pe baza h\r]ilor lingvistice, stabile[te aria de r\spândire a fenomenelor de limb\.

GEOGRAFIE MEDICAL | - ramur\ a geografiei sociale care studiaz\ distribu]ia spa]ial\ a principalelor boli, precum [i influen]a mediului asupra s\n\t\]ii omului.

GEOGRAFIE POLITIC | - ramur\ a geografiei umane care se ocup\ cu studierea efectelor teritoriale ale ac]iunii politice. Implic\ analiza spa]ial\ complex\ a fenomenului politic. ~n mod tradi]ional, **G.p.** se ocup\ cu studiul statului, al rela]iilor acestei unit\]i teritorial-politice cu diferite alte unit\]i, cu morfologia [i caracteristicile statului, frontierele [i grani]ele sale. ~n ultimele dou\ decenii se observ\ o mutare a accentului asupra analizei unit\]ilor teritorial-politice mai mici, componente ale statelor, ce implic\ procese politice [i decizii spa]iale, rela]ii între resursele disponibile [i evolu]iile social-economice.

GEOGRAFIE RURAL | - ramur\ component\ a geografiei a[ez\rilor umane ce se ocup\ cu studierea aspectelor [i rela]iilor dintre activit\]ile umane în cadrul arealelor rurale. Include aspecte legate de activit\]ile economice din mediul rural, modelele, originile [i caracteristicile a[ez\rilor rurale, schimb\rile demografice [i struc-

turale ale popula]iei rurale, aspectele recrea]ionale ale turismului rural, impactul cre[terii masive a mediului urban în defavoarea celui rural.

GEOGRAFIE SOCIAL | - ramur\ a geografiei umane situat\ la interferen]a dintre geografie [i sociologie, având drept obiect de studiu „peisajul socio-geografic“, rezultat al interac]iunii dintre societate [i mediul geografic.

GEOGRAFIE UMAN | - geografia ca [tiin]\, `n mod tradi]ional, s-a dezvoltat `n dou\ mari direc]ii: geografia fizic\, care se ocup\ cu studierea mediului natural (cadru natural), [i **G.u.**, care studiaz\ popula]ia, a[ez\rile [i activit\]ile desf\[urate de c\tre oameni, toate acestea `n strâns\ rela]ie cu factorii mediului natural. Direc]ia intitulat\ *geografie uman*\ [i-a extins consi-

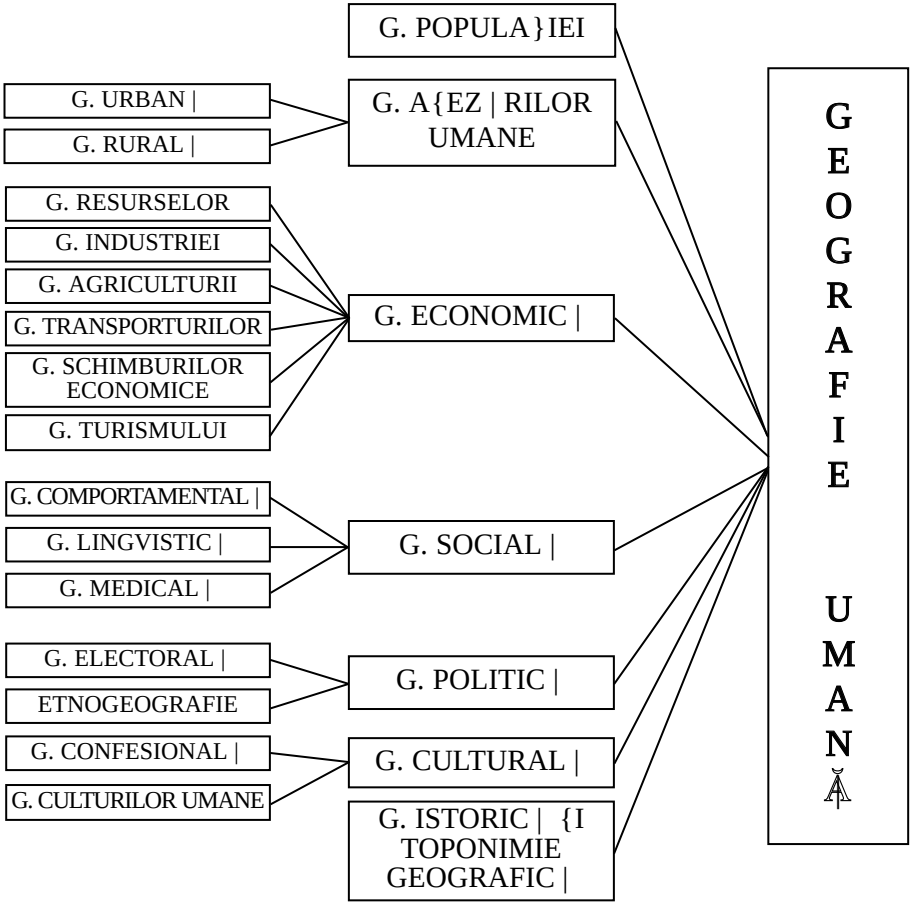

Componentele geografiei umane

derabil sfera de ac]iune, `n special `n sec. al XX-lea, de la o abordare relativ restrictiv\ a rela]iei om–mediu la analiza complex\ a tuturor aspectelor geografice ale existen]ei umane. Un rol fundamental `n dezvoltarea **G.u.** l-a avut [coala francez\, `n primul rând Paul Vidale de la Blache [i Jean Brunhes. Luat\ `n ansamblu, **G.u.** cuprinde o serie de ramuri cum ar fi: geografia popula]iei, geografia a[ez\rilor umane, geografia economic\, geografia istoric\, geografia social\, geografia politic\, geografia cultural\, toponimia geografic\ etc, unele dintre acestea cuprinzând dou\ sau mai multe discipline de sine st\t\toare. **G.u.** impune reliefarea a trei elemente: (a) r\spândirea spa]ial\, descrierea [i analiza factorului uman pe suprafa]a P\mântului; (b) studiul interrela]iilor dintre om [i mediul geografic (atât natural cât [i antropic); (c) o sintez\ regional\ care combin\ primele dou\ elemente `ntr-o propor]ie variabil\. ~n ultimile decenii a cunoscut o dezvoltare [i o diversificare exploziv\ a preocup\rilor sale.

GEOGRAFIE URBAN | - ramur\ a geografiei a[ez\rilor umane care urm\re[te explicarea condi]iilor de formare [i de r\spândire a ora[elor (geneza ora[elor), precum [i a evolu]iei fenomenului urban în diferite medii geografice. **G.u.** [i-a f\cut sim]it\ prezen]a la sfâr[itul sec. al XIX-lea, în Germania, datorit\ lui Friedrich Ratzel, continuând s\ se manifeste cu pregnan]\ în prima jum\tate a sec. al XX-lea mai ales în Fran]a, prin lucr\rile lui Jacquelin Beaujeau-Garnier, George Chabot, George Pierre, iar dup\ 1960 a c\p\tat un dinamism accentuat, axându-se pe studiul fenomenelor complexe ale urbaniz\rii. Aspectele spa]iale ale dinamicii urbane sunt abordate din dou\ puncte de vedere: interurban [i intraurban. ~ntr-o prim\ accep]iune, arealul urban este „vizualizat“ ca un fenomen distinct în sistemul general de a[ez\ri omene[ti; conceptele sau generaliz\rile ulterioare sunt fundamentate pe factori precum distribu]ia arealelor urbane, dimensiunea, func]ionalitatea [i rata de cre[tere. Conform celui de-al doilea punct de vedere, arealul urban este studiat în termeni ce vizeaz\ morfologia, conceptele de produc]ie [i generaliz\rile ce relateaz\ despre caracterul [i intensitatea procesului de utilizare a terenurilor în interiorul ariei urbane [i despre interac]iunile spa]iale dintre componente (structur\ intern\, procesualitate).

GEOPOLITIC | - termen folosit ini]ial în 1899 de R. Kjellen ca o dezvoltare a analizei organice asupra statului propuse de Fr. Ratzel, în ideea creării unei [tiin]e proprii care s\ analizeze statul ca o realitate spa]ial\. Termenul are ca origine expresia german\ *Geopolitik*, ulterior preluat\ [i vehiculat\ în perioada interbelic\ de K. Haushofer pentru consolidarea conceptului de *Lebensraum*. Datorit\ leg\turilor dintre **G.** [i geografia politic\ exist\, [i în prezent, tendin]a gre[it\ de folosire a acestor termeni ca sinonime. ~n esen]\, **G.** lucreaz\ cu necesit\]ile spa]iale ale

unui stat, pe când geografia politic\ examineaz\ condi]iile de existen]\ spa]ial\ a statului respectiv.

GEOSTRATEGIE - termen ce define[te un concept geopolitic militar referitor la planificarea spa]ial\ a unor ac]iuni menite s\ asigure ap\rarea sau securitatea unui stat. Este un concept specific [colilor geopolitice anglo-saxone, legat `n special de unele ac]iuni militare maritime. Reprezentan]i ai geostrategiei pe plan mondial: A.T. Mahon, H.J. Mackinder, N.J. Spykman, S.B. Cohen.

GEPIZI - popula]ie de neam germanic care, migrând dinspre nord-estul Europei, s-a a[ezat în nordul [i vestul Daciei [i în Panonia. Dup\ înfrângerea lor de c\tre longobarzi [i avari, nu mai sunt men]iona]i în istorie.

GERMANI - 1. nume dat unor popoare care au migrat dinspre estul [i nord-estul Europei spre centrul [i vestul acesteia, sub presiunea avarilor [i hunilor, sau popula]iilor indo-europene (go]i, vandali, longobarzi, burgunzi, saxoni etc.) care au tr\it `n antichitate `n vestul, centrul [i nordul continentului. **2.** popor care s-a constituit ca na]iune pe teritoriul Germaniei, de religie cre[tin\ protestant\ [i catolic\.

GERONTOCRA}IE - sistem de conducere `n care principalele func]ii sunt de]inute de persoanele vârstnice; apare `n special `n statele sau organiza]iile `n care nu exist\ reglement\ri legate de limita de vârst\ pân\ la care o persoan\ poate ocupa o func]ie, acest lucru putând reprezenta, `n anumite condi]ii, o limitare a democra]iei participative, generând conflicte `ntre genera]ii.

GETO-DACI - denumire dat\ de istoricii moderni ramurii nordice a neamurilor trace care populau `n antichitate spa]iul carpato-dun\rean.

GE}I - denumire dat\ de c\tre greci locuitorilor de neam trac care populau `n antichitate spa]iul carpato-dun\rean.

GHETOU - areal reziden]ial, destul de redus ca m\rime spa]ial\, care

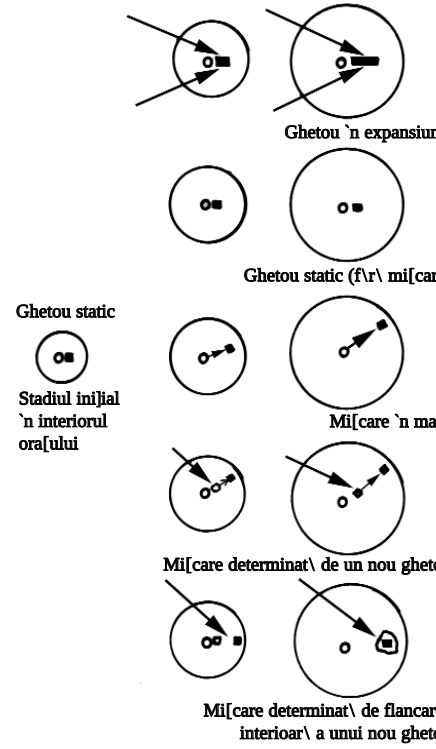
Ghetou `n expansiune
Ghetou static (f\r\ mi[care)
Ghetou static
Stadiul ini]ial `n interiorul ora[ului
Mi[care `n mas\
Mi[care determinat\ de un nou ghetou
Mi[care determinat\ de flancarea interioar\ a unui nou ghetou
○ – centru de afaceri
■ – ghetou
⟶ – linie de migrație

Ghetou

include o concentrare uman\ mare, caracterizat\ prin prezen]a unei etnii sau unui grup social. Din punct de vedere istoric, termenul desemna o parte a unui ora[medieval, de regul\ în Italia, unde e-vreii erau obliga]i s\ tr\iasc\ [i s\-[i exercite activit\]ile economice. ~n prezent termenul este asociat cu spa]iul ocupat de popula]ia de culoare din diferite ora[e, spa]ii ce dispun de facilit\]i mult inferioare celorlalte zone urbane. De asemenea, termenul este aplicat [i grupurilor sociale [i etnice închise, cu organizare intern\ proprie, care ocup\ un teritoriu în interiorul unui ora[.

GINT | - form\ fundamental\ de organizare în comuna primitiv\, constituit\ din urma[ii aceluia[i str\mo[.

GLOBALISM - dimensiune mondial\ a politicii interna]ionale în epoca contemporan\; se manifest\ `n plan tehnologic, economic, militar [i politic.

GLOBALIZAREA ECONOMIEI MONDIALE - proces deosebit de dinamic al cre[terii interdependen]elor dintre state, ca urmare a extinderii [i adâncirii leg\turilor transna]ionale în sfere tot mai largi [i variate ale vie]ii economice, politice, sociale [i culturale, având drept implica]ie faptul c\ problemele devin mai curând globale decât na]ionale, cerând, la rândul lor, o solu]ionare global\.

GMT - prescurtare a expresiei engleze *Greenwich Mean Time*, folosit\ pentru a indica ora meridianului Greenwich, care constituie axul primului fus orar [i care este luat ca reper `n desf\[urarea valorilor de longitudine.

GOSPOD | RIE - 1. totalitatea persoanelor care locuiesc în aceea[i cas\, fie c\ au sau nu leg\turi de rudenie, care î[i administreaz\ în comun resursele de hran\ [i teritoriul ocupat. O gospod\rie, în sens statistic, poate cuprinde o singur\ persoan\. **2.** unitate format\ din locuin]\ [i totalitatea bunurilor care alc\tuiesc averea unui locuitor, `n special din mediul rural.

GOSPOD | RIE CU OCOL ~NT | - RIT - tip dominant de gospod\rie, `n sec XVII–XIX, `n Depresiunea Petro-

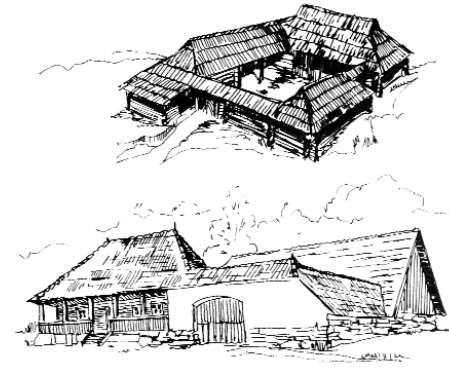

Gospodărie cu ocol întărit

[ani, Culoarul Bran-Ruc\r etc., asem\n\toare unei mici „cet\]i“, cu locuin]a [i cl\dirile anexe grupate `n jurul cur]ii interioare. Este specific\ satelor risipite din zonele montane.

GOSPOD | RIREA APELOR - activitate care are ca scop valorificarea resurselor de ap\, protec]ia apelor, ap\rarea împotriva efectelor negative ale apelor [i care cuprinde gospod\rirea cantitativ\ [i calitativ\ a acestora.

GOTIC - stil artistic caracteristic occidentului european [i, în general,

comunit\]ilor catolice în sec. XII–XV. Deschiderile sunt, de obicei, în arc frânt, portalele prezint\ mai multe retrageri, iar ferestrele au partea superioar\ decorat\ cu motive traforate.

GO}I - popula]ie de neam germanic, originar\ din Scandinavia, care `n sec. I `.Hr. a migrat spre malurile Vistulei, iar mai târziu `n regiunea M\rii Negre, ajungând pân\ `n Grecia (anul 269).

GOURBI - vezi BIDONVILLE.

GRAD DE ALFABETIZARE A POPULA}IEI ADULTE - ponderea persoanelor (`n vârst\ de 15 ani [i peste) care au frecventat sau absolvit o [coal\ sau care [tiu s\ scrie [i s\ citeasc\ f\r\ s\ fi absolvit vreo [coal\, în totalul popula]iei de 15 ani [i peste.

GRAD DE CONCENTRARE A POPULA}IEI - modalitate de apreciere a distribu]iei în teritoriu a popula]iei. Se poate determina prin: împ\r]irea teritoriului studiat în zone caracteristice (geografice, administrativ-teritoriale, func]ionale etc.) [i calcularea densit\]ii popula]iei în cadrul acestora, indicându-se zonele cu densitatea cea mai ridicat\ [i ponderea suprafe]ei [i popula]iei din aceasta fa]\ de totalul suprafe]ei analizate. Gradul de concentrare difer\ de la o]ar\ la alta, în raport cu condi]iile geografice, social-istorice, nivelul de dezvoltare economic\, gradul de urbanizare etc.

GRAD DE FLUCTUA}IE A FOR-}EI DE MUNC| - propor]ia în care angaja]ii p\r\sesc o firm\ în care au lucrat un interval de timp (de regul\ un an).

GRAD DE OCUPARE A RESURSELOR DE MUNC| - raportul dintre totalul popula]iei ocupate (inclusiv naveti[tii) [i resursele de munc\ din localitatea sau regiunea respectiv\.

GRAD DE OCUPARE A TERENULUI - raportul dintre totalul suprafe]ei ocupate de construc]ii [i suprafa]a total\ a terenului luat în calcul. Acest raport este subunitar sau cel mult egal cu 1 [i este un indicator privind folosirea terenului în interiorul localit\]ilor.

GRAD DE RUDENIE - raportul de apropiere între rude; se calculeaz\ dup\ num\rul na[terilor ce despart dou\ rude în linie dreapt\ (ascenden]\ sau descenden]\), respectiv dup\ num\rul na[terilor de la fiecare rud\ pân\ la cel mai apropiat descendent comun, însumate.

GRAD DE SATURA}IE A CIRCULA}IEI - raportul dintre fluxul de vehicule care solicit\ o arter\ rutier\ [i capacitatea acesteia. Dac\ raportul este unitar se poate vorbi de satura]ie. ~n cazul intersec]iilor, când la finele fazei r\mân vehicule, se ajunge la niveluri de suprasatura]ie.

GRAD DE URBANIZARE - ponderea popula]iei urbane în popula]ia total\ a unei]\ri sau a unei unit\]i teritorial-administrative. ~n întreaga lume — în]\rile dezvoltate [i mai ales în cele aflate în curs de dezvoltare — se înregistreaz\ ritmuri foarte înalte de cre[tere a popula]iei urbane, o adev\rat\ „explozie urban\“, proces cu multiple implica]ii în via]a economic\ [i social\. Evolu]ia gradului de urbanizare este

determinat\ direct de ritmul [i de nivelul atins de dezvoltarea economic\ a unei]\ri.

GRAD DE UTILIZARE A TERENULUI - raport între aria construit\ — desf\[urat\ — [i suprafa]a terenului considerat.

GRAFIC - desen care vizualizeaz\ — sub form\ de linii, puncte, figuri geometrice, executate dup\ reguli speciale,]inând cont de o anumit\ scar\ [i de axele de coordonate — serii de date statistice, dinamice sau nedinamice.

GRAFIT - carbon natural, cristalizat `n sistem hexagonal, de culoare neagr\-cenu[ie, cu luciu metalic, având mare conductibilitate electric\. Este unsuros la pip\it, moale; se formeaz\ prin metamorfozarea [isturilor bituminoase [i c\rbunoase sau provine din rocile carbonatate printr-un proces de reducere la temperaturi înalte (grafitizare). Se ob]ine industrial prin înc\lzirea antracitului sau a cocsului pulverulent la temperaturi de 2700–3300°C. Utilizat în metalurgie, la fabricarea minelor pentru creioane, a electrozilor etc.

GRAJD - construc]ie special\ destinat\ ad\postirii [i între]inerii animalelor domestice mari (taurine [i cabaline).

GRANIT - roc\ magmatic\ intrusiv\, con]inând cuar] [i feldspa]i, cu o textur\ masiv\ sau orientat\, folosit\ în industria materialelor de construc]ii.

GRANI} | - linie de demarca]ie ce stabile[te limitele între dou\ sau mai multe unit\]i politice, cum ar fi state sau zone administrative. ~n realitate este o fa]ad\ vertical\ imaginar\ între state suverane, care intersecteaz\ suprafa]a terestr\, continuat\ spre centrul P\mântului conform reglement\rilor internala]ionale, ceea ce confer\ dreptul de utilizare a resurselor subterane. Extensia în spa]iul aerian înc\ nu a fost statuat\ datorit\ dificult\]ilor în stabilirea limitei de în\l]ime pân\ la care este valabil\. Conceptul de *grani]*\ a cunoscut o evolu]ie istoric\, existând patru stadii recunoscute în stabilirea unei **G.**: (a) alocarea — decizia general\ politic\ asupra diviziunii unui teritoriu; (b) delimitarea — selectarea unei **G.** specifice în interiorul unei zone alocate în acest sens; (c) demarcarea — marcarea **G.** prin posturi de **G.**, pichete etc.; (d) administrarea — activit\]ile menite s\ între]in\ ca operabil\ **G.** respectiv\.

Exist\ dou\ sisteme de clasificare a grani]elor:

(A) **G.** genetice, bazate pe origini, cu patru subtipuri:

· **G.** *fizice*, care urm\resc elemente fizico-geografice;

· **G.** *etnice*, care separ\ popula]ii diferite din punct de vedere etnic;

· **G.** *istorice*, care urm\resc unele linii de separa]ie politice mai vechi;

· **G.** *geometrice*, care sunt reprezentate de linii geometrice ce urm\resc de regul\ un meridian sau o paralel\ (coordonate matematice).

(B) **G.** func]ionale, bazate pe rela]ii culturale complexe, care au dou\ subtipuri:

· **G.** *antecedente*, care preced o serie de a[ez\ri stabilite ulterior tras\rii grani]ei;

· **G.** *subsecvente*, care sunt trasate ulte-

rior apari]iei unor a[ez\ri stabilite în zon\.

Atunci când **G.** coincide cu limita cultural\, etnic\ sau economic\ a popula]iei respective, poart\ numele de **G.** *consecvent*\, iar când nu]ine seama de aceste limite, poart\ numele de **G.** *discordant*\ *(supraimpus**)*. Vezi [i HOTAR.

GRANI} | ANTECEDENT | - tip de grani]\ ce apare `n cazul `n care trasarea ei a fost f\cut\ atunci când peisajul cultural se afla `n primele faze de dezvoltare sau când teritoriul nu era populat.

GRANI} | RELICT | - tip de grani]\ ce apare `n cazul mut\rii acesteia, din diferite motive, pe alt amplasament, ea nemaifunc]ionând ca linie de separa]ie politic\, dar r\mânând o serie de diferen]ieri antropice `n peisajul cultural, `n infrastructur\ [i arhitectur\.

GRANI} | SUBSECVENT | - tip de grani]\ ce apare atunci când aceasta este trasat\ dup\ ce regiunea a fost deja locuit\, corespunzând, de regul\, cu unele diviziuni culturale [i naturale majore.

GRANI} | SUPRAIMPUS | - tip de grani]\ ce apare mai ales dup\ un r\zboi, reprezentând o discordan]\ `ntre rezultatul acestuia [i peisajul cultural.

GRAPEFRUIT - arbore fructifer cu frunze ve[nic verzi, cu ramuri spinoase [i în\l]imi mai mari decât portocalul sau l\mâiul (peste 4–5 m). Este o plant\ a zonei mediteraneene, cultivat\ cu prec\dere în S.U.A. (care d\ peste 50% din produc]ia mondial\), urmate de Israel, Cuba, China, Argentina, Rep. Africa de Sud etc. Fructele sunt mari, de culoare galben-limonie, uneori cu pete verzi sau ro[ietice, au form\ sferic\, u[or turtit\, cu miezul acru-am\rui *(Citrus paradisii, C. decumana)* (cuv. engl.).

GR | DIN | - 1. termen utilizat pentru suprafe]ele de teren destinate unor culturi horticole (legume, pomi fructiferi, flori). **2.** spa]iu verde, cu rol de agrement, care deserve[te popula]ia unei localit\]i. **3.** suprafa]\ plantat\, situat\ în fa]a sau pe lateralele unei construc]ii, cu rol decorativ sau de punere în valoare a construc]iei respective. **4.** (în sens peisagistic) spa]iu verde autonom sau aferent unei func]iuni urbane, având în general o suprafa]\ pân\ la 20 ha. ~n func]ie de specificitate, poate fi cu profil nespecializat (gr\dina or\[eneasc\ [i gr\dina de cartier) [i cu profil specializat (gr\dini botanice, zoologice etc.).

GRÂNAR - regiune sau]ar\ care produce multe grâne [i care aprovizioneaz\ [i alte]inuturi [i regiuni.

GRÂU - cereal\, cu o vechime multimilenar\, originar\ din Orientul

Grâu

Apropiat. Este cea mai important\ [i r\spândit\ dintre cerealele panificabile, atât în latitudine cât [i în altitudine. Poate fi clasificat dup\: (a) perioada de vegeta]ie (**G.** de toamn\, **G.** de prim\-var\); (b) dup\ con]inutul de gluten (**G.** tare, **G.** moale) *(Triticum).*

GRÂUL CANARELOR - cereal\ anual\, originar\ din Canare, r\spândit\ în sec. al XIX-lea [i în Spania, sudul Fran]ei, Maroc etc., folosit\ pentru furajarea animalelor.

GRÂU TARE - varietate de grâu, ale c\rei semin]e con]in o substan]\ granular\ numit\ semolin\, cu propriet\]i superioare, folosit\ pentru fabricarea pastelor f\inoase *(Triticum durum).*

GRECI - 1. nume generic dat unor triburi indo-europene stabilite, `n mileniul II `.Hr., `n sudul Peninsulei Balcanice, `n insulele din Marea Egee [i pe]\rmurile vestice ale Asiei Mici, care au creat una dintre cele mai str\lucite civiliza]ii ale antichit\]ii (sec. VIII–XI `.Hr.). **2.** popor care s-a constituit ca na]iune pe teritoriul Greciei, de religie ortodox\.

GRESIE - roc\ detritic\ consolidat\, ce con]ine cuar], feldspa]i [i fragmente litice, utilizat\ în industria materialelor de construc]ii [i în industria sticlei (gresiile cuar]oase).

GREV| - ac]iune voluntar\ de `ncetare par]ial\ sau total\ a lucrului, prin care se revendic\ unele drepturi: condi]ii mai bune de lucru, men]inerea locului de munc\, cre[terea salariului etc.

GROHA{E - mari excava]iuni de exploatare aurifer\, care în partea superioar\ au un pu] vertical denumit *vârtej.*

GRUP - unitate colectiv\ par]ial\ care poate fi observat\ în mod direct, bazat\ pe atitudini colective, continue [i active, având de îndeplinit o ac]iune comun\, care constituie un cadru social structurabil [i tinde spre o coeziune relativ\ a manifest\rilor sociabilit\]ii.

GRUPARE URBAN| - sistem teritorial format dintr-un num\r variabil de ora[e, ap\rute independent, situate la distan]e apropiate [i cu rela]ii relativ intense între ele. ~n anumite condi]ii, gruparea urban\ poate s\ ia forme diferite, dezvoltându-se [i ajungând la o adev\rat\ zon\ urbanizat\.

GRUP DE REFERIN}| - grup de persoane, cu valoare de etalon în stabilirea pozi]iei sau normelor sociale. Cel ce observ\ nu trebuie s\ fac\ parte din grup.

GRUP ETNIC - termen ce se refer\ la diviziunea vertical\ a unei societ\]i în care un grup, parte a unei popula]ii, posed\ o cultur\ proprie, distinct\. Membrii unui astfel de grup au o origine comun\, real\ sau presupus\, [i, de regul\, o ras\, religie sau apartenen]\ na]ional\ diferit\ de cea a majorit\]ii. Existen]a unui astfel de grup a fost determinat\, de obicei, de procesul de migrare, variabil în timp [i spa]iu. De acest termen se leag\ o serie de procese cum ar fi asimilarea sau integrarea care pot influen]a existen]a unui astfel de grup.

GRUP SOCIAL - sum\ de persoane constituit\ pe baza unor tr\s\turi esen]iale comune (na]ionale, social-economice, demografice), a unor rela]ii

sociale impuse de acelea[i norme comportamentale sau a unor scopuri comune urm\rite (de produc]ie, de consum).

GRUPUL CELOR {APTE - grup format din statele puternic industrializate (S.U.A., Canada, Japonia, Germania, Marea Britanie, Fran]a, Italia), care `ncearc\ rezolvarea unor probleme economice, sociale [i monetare ap\rute la nivel mondial. Dup\ 1995, la reuniunile acestui grup particip\ [i Federa]ia Rus\.

GUANO - sediment având o compozi]ie complex\, format prin acumularea excrementelor [i oaselor vertebratelor, în condi]iile unui climat arid sau de pe[ter\. Se utilizeaz\ pentru extragerea fosforului [i ca îngr\[\mânt natural.

GUBERNIE - unitate administrativ-teritorial\ în Rusia, introdus\ de Petru I în 1708, care s-a men]inut pân\ în 1929.

GUDRON - 1. lichid de culoare închis\ [i densitate mare care se ob]ine prin distilarea uscat\ a unor substan]e organice (c\rbuni, uleiuri, lemn). **2.** substan]\ rezidual\, separat\ în procesele de rafinare a unor produse petroliere.

GUNOI DE GRAJD - dejec]iile solide [i lichide, supuse proceselor de fermentare, în amestec cu materialele folosite pentru a[ternut. Se folose[te ca îngr\[\mânt agricol natural, fiind bogat în azot, s\ruri de potasiu, fosfor.

GUTUI - arbore fructifer din familia rozaceelor, cu frunze mari, flori albe sau roz, cu fructe mari, ovale, de culoare galben\, acoperite cu puf, cu gust acri-[or-astringent. Joac\ un rol secundar în pomicultur\ [i constituie un important portaltoi pentru perii pitici. Originar din zona Caucazului [i Iranului *(Cydonia oblonga).*

GUVERN - organ suprem al administra]iei de stat, `nvestit cu putere executiv\ [i de dispozi]ie.

GUVERNATOR - conduc\tor al unei unit\]i administrativ-teritoriale mai mari (]inut, provincie) ori al unei colonii.

H

HABITAT - termen ce define[te, în sens general, o arie geografic\ (mai mult sau mai pu]in extins\) determinat\ de condi]iile naturale în care un individ, un grup social sau o comunitate etnic\ se ad\poste[te [i î[i poate desf\[ura normal activit\]ile esen]iale pentru via]\. Termenul a fost folosit de Linné, în anul 1756, pentru descrierea apari]iei [i existen]ei speciilor de faun\ [i flor\ într-o anumit\ regiune (din lat. *habitare* — a locui, a sta undeva, a fi prezent într-un loc).

HABITAT UMAN - teritoriu amenajat în care se desf\[oar\ activit\]ile vitale economice [i sociale ale omului. Habitatul uman dep\[e[te limitele perimetrului construibil al localit\]ilor, incluzând [i importante suprafe]e în care se desf\[oar\ activit\]i umane de munc\, recreere sau circula]ie, situate în afara acestuia. ~n sensul cel mai larg, habitatul uman este sinonim cu oicumena. Aceasta reprezint\ circa 135 milioane din cele 149 milioane km^2 cât însumeaz\ suprafa]a uscatului globului p\mântesc.

HALD | - form\ de relief antropic\ rezultat\ din depozitarea sterilului [i a de[eurilor inutilizabile provenite de la exploat\rile miniere, din prepararea minereurilor, de la uzinele metalurgice sau termocentrale. Volumul mare de materiale poate provoca poluarea apelor freatice [i de suprafa]\, a solului [i atmosferei, schimbând estetica peisajului (din germ. *halde*).

HALT | - punct de oprire a trenurilor în scopul deservirii traficului de c\l\tori [i, mai pu]in, de m\rfuri. Sunt prezente în locurile care nu justific\ existen]a unei g\ri feroviare.

HAMBAR - 1. construc]ie pentru depozitat cereale, diferen]iat\ ca material [i sistem de realizare de la o regiune la alta: din nuiele împletite, lipite cu p\mânt; din scânduri prinse într-un schelet de stinghii groase etc. **2.** pies\ de mobilier utilitar având forma unei l\zi mari [i servind la depozitarea (p\strarea) m\laiului sau f\inei. **3.** recipient de nuiele împletite, lipit cu lut, având dimensiuni foarte mari.

HAMEI - plant\ peren\ c\]\r\toare, din familia moraceelor, cu flori

Hamei

unisexuate, cultivat\ pentru inflorescen]ele femele, galbene-verzui, formate din flori dispuse `n spice ovoide (conuri), care con]in lupulin\, o substan]\ aromatic\ folosit\ la fabricarea berii *(Humulus lupulus).*

HAN - ansamblu de construc]ii prezent în]\rile române, îndeosebi în sec. XVI–XIX, compus din camere de cazare, birt, ad\post pentru animale [i vehicule. Unele hanuri aveau [i posibilit\]i de a repara vehicule [i de a potcovi caii.

HANGAR - construc]ie de mari dimensiuni destinat\ ad\postirii avioanelor, prev\zut\, în unele situa]ii, cu instala]ii pentru efectuarea lucr\rilor de între]inere, de revizie [i de repara]ie a aeronavelor.

HAN TURISTIC - unitate de cazare de tip hotelier, de capacitate mic\ (în medie 3–10 camere), amplasat\ în lungul [oselelor, în apropierea unor sta]iuni sau ora[e, utilizat\ de cei care se deplaseaz\ cu mijloace de transport auto, c\rora li s-au creat posibilit\]i de parcare.

HART | - reprezentare grafic\ — în plan orizontal, folosind diferite proiec]ii cartografice — a unor elemente specifice (geografice, geologice, etnologice etc.) de pe suprafa]a globului sau de pe o parte a acesteia. Reprezent\rile sunt generalizate, folosind semnele [i culorile conven]ionale, [i mic[orate, utilizând diferite sc\ri de propor]ie. H\r]ile geografice, în func]ie de scar\, pot fi: de ansamblu (scar\ mai mic\ de 1:500000), topografice de ansamblu (scara cuprins\ între 1:500000 [i 1:200000), topografice (scara este mai mare de 1:200000). Dup\ con]inut, h\r]ile pot fi: geofizice, geologice, climatice, pedologice, economice, administrative, politice etc.

HART | ADMINISTRATIV | - reprezentare cartografic\ a unit\]ilor administrative (jude], regiune, comitat, land, departament, district etc.) ce compun o unitate politic\.

HART | GEOPOLITIC | - reprezentare cartografic\ a unor fapte [i ac]iuni politice, a modului în care acestea sunt distribuite teritorial, a importan]ei pozi]iei unor state [i regiuni din punct de vedere politic, a ariei de influen]\ a marilor puteri (economice, militare etc.).

HART | IMAGINAR | - reprezentare grafic\ a unor idei, de regul\ politice, desprinse de realitatea spa]ial\, având o conota]ie mai degrab\ imaginar\, la a c\rei construc]ie elementele subiective joac\ un rol hot\râtor.

HART | POLITIC | - reprezentare cartografic\ a unit\]ilor politice (totalitatea statelor sau teritoriilor, indiferent de statutul pe care `l au) existente, de regul\ la nivel continental sau mondial, la un moment dat.

HA{I{ - alcaloid extras din vârfurile inflorescen]elor femele ale cânepii indiene, folosit ca excitant psihic *(Cannabis indica).*

HAT - vezi R | ZOR (**1**).

HAVUZ - construc]ie din beton sau piatr\, de forma unui bazin, cu o fântân\ `n mijloc, prezent\ mai ales `n parcuri, scuaruri, gr\dini publice etc.

HEARTLAND - termen englez propus de H. Mackinder (`n 1904), cu sensul de *pivot* sau *inim\*, care desemneaz\ o parte din Eurasia care ar putea controla, sub aspect geopolitic, `ntreaga planet\.

HECTAR - unitate de m\sur\ pentru suprafe]e de teren, egal\ cu aria unui p\trat cu latura de 100 m, respectiv 10000 m^2 (simbol ha).

HEGEMONIE - termen ce define[te `ntâietatea, superioritatea `n for]\, rolul conduc\tor al unui stat, al unui partid politic etc. Se poate referi la o hegemonie politic\ sau la una economic\.

HELE{TEU - lac special amenajat, rezultat prin inundarea zonelor joase, cu exces de umiditate, folosit pentru cre[terea [i reproducerea pe[tilor.

HELIOCENTRAL | - central\ electric\ în care radia]ia solar\ este transformat\ prin diferite metode în energie electric\.

HEMATIT - mineral în care fierul are o concentra]ie de pân\ la 70%, al\turi de titan [i mangan. Are culoare cenu[ie-neagr\ [i este cel mai r\spândit minereu de fier. Importante z\c\minte sunt în regiunea Lacului Superior, în Ucraina (Krivoi-Rog), în Federa]ia Rus\ (Ural) etc.

HERGHELIE - cresc\torie de cai care poate cuprinde animale de diferite rase [i vârste, utilizabile `n scopuri economice, sportive.

HIDROAMELIORARE - ac]iunea prin care se execut\ lucr\rile de hidroameliora]ii.

HIDROAMELIORA}II - lucr\ri de îmbun\t\]iri funciare (iriga]ii, colmat\ri, îndiguiri, desec\ri etc.) care au drept scop crearea sau men]inerea în sol a unui raport favorabil între ap\ [i ceilal]i factori ai fertilit\]ii solului.

HIDROCENTRAL | - vezi CENTRAL | HIDROELECTRIC | .

HIDROENERGIE - energie generat\ de for]a hidraulic\ a apei, direct propor]ional\ cu valoarea masei de ap\ [i în\l]imea de la care aceasta cade. Coeficientul de conversie hidroenergetic\ al unei hidrocentrale este mare, peste 85%, datorit\ folosirii pentru stocare a unei mari mase de ap\ cu ajutorul barajelor. Un avantaj al hidroenergiei: costurile de exploatare [i ob]inere a energiei sunt mici. Hidroenergia asigur\ circa 2% din necesarul primar de energie la nivel mondial.

HIDROFOR - instala]ie de alimentare cu ap\ utilizat\ atunci când presiunea de serviciu din re]eaua de distribu]ie este insuficient\; este alc\tuit\ din pompe, recipiente sub presiune, compensatoare (cu ap\ [i aer comprimat) [i compresoare de aer care asigur\ presiunea de serviciu.

HIDROMECANIZARE - complex de procedee de mecanizare a lucr\rilor din construc]ii, utilizând dispozitive [i instala]ii speciale care permit, pe cale hidraulic\, excavarea materialului (prin sp\lare sau eroziune), transportul acestuia [i, la viteze mai mici ale curentului de ap\, depunerea, prin aluvionare, în straturi. Aceste procedee de mecanizare sunt folosite la

s\parea, adâncirea sau cur\]irea canalelor, la construc]ia podurilor, digurilor, rambleelor.

HINDUISM - religie f\r\ `ntemeietor uman, care nu corespunde unui aspect separat al vie]ii sociale, ca `n cazul altor religii. Este un sistem socio--religios care st\ la baza societ\]ii, definind `ndatoririle ce revin fiec\rui individ, `n func]ie de apartenen]a sa la o anumit\ clas\ social\, de vârst\ [i de sex. Acest\ religie este predominant\ `n India [i Bangladesh, dar o reg\sim [i `n alte state din Asia de Sud-Est.

HINTERLAND - 1. teritoriu care graviteaz\ `n jurul unui centru economic. Fluxurile de materie [i energie converg spre centrul polarizator, iar fluxurile de informa]ii se îndreapt\ dinspre centru spre periferie. **2.** arealul de unde provin exporturile [i unde se distribuie importurile ce trec printr-un port. Prin extensie s-a dat acela[i nume sferei de influen]\ a unui ora[aflat fie în zona litoral\, fie în interiorul uscatului. La origine, *hinterland* înseamn\ zona din spatele unei a[ez\ri de pe]\rmul m\rii.

HIPERTROFIE URBAN | - 1. fenomen de cre[tere exagerat\ a popula]iei unui ora[, mai ales prin migra]ii din arealele rurale, ora[ul hipertrofiat având o dezvoltare haotic\. **2.** fenomen de distan]are, în ierarhia urban\, a unui ora[în raport cu celelalte. Acest fenomen d\ na[tere unor disfunc]ionalit\]i în ierarhia urban\, sistemul urban necesitând o echilibrare planificat\.

HIPODROM - suprafa]\ de teren [i construc]ii special amenajate pentru cursele de cai. Elementele esen]iale sunt: pistele de alergare (pentru galop, trap, antrenament), construc]iile [i amenaj\rile (tribune, vestiare, grajduri, loja arbitrilor, sala cântarelor etc.).

HIPOTROFIE URBAN | - proces prin care un ora[se reduce, atât demografic cât [i teritorial, ca urmare a diminu\rii puterii sale economice. Acest proces poate duce, `n timp, chiar la dispari]ia ora[ului.

HISTOGRAM | - diagram\ liniar\ de compara]ie care se folose[te pentru vizualizarea, prin coloane sau prisme

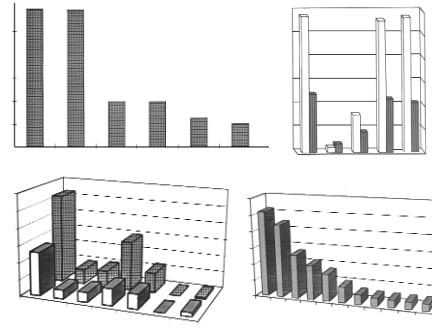

Histograme

volumetrice, a unor serii de date dinamice sau a unor elemente componente ale unui fenomen colectiv dat (evolu]ia sau structura popula]iei, structura fondului funciar, evolu]ia raportului leu/ /dolar etc.).

HISTORIOGRAM | - vezi CRONOGRAM | .

HOLDING - ansamblu de societ\]i controlate, în baza particip\rii majoritare la constituirea capitalului, de o persoan\ sau de o alt\ societate comercial\ (cuv. engl.).

HOLISM - tendin]\ manifestat\ `n natur\ de a se forma prin evolu]ie creativ\ `ntreguri (sisteme) care reprezint\ mai mult decât suma componentelor. ~n accep]iunea holistic\ mediul este o ierarhie de structuri organizate [i nu suma factorilor care `l compun.

HOMOSEXUALITATE - preferin]\ sexual\ a unei persoane pentru un partener de acela[i sex. ~n mod obi[nuit, ea este respins\ sau pu]in tolerat\ la nivel social. Dup\ anul 1970, au `nceput s\ se constituie cupluri de homosexuali care, marginalizate, sunt totu[i tolerate, `ndeosebi `n unele ]\ri din Europa Occidental\, `n S.U.A., Canada sau Orientul ~ndep\rtat.

HORTICULTUR| - ramur\ a agriculturii care cuprinde pomicultura, legumicultura, floricultura [i arhitectura peisager\.

HOTAR - termen folosit, în general la nivel de microscar\, pentru desemnarea limitei dintre sate sau chiar a limitei dintre vatra [i mo[ia aceluia[i sat. ~n geopolitica româneasc\ interbelic\ termenul a cunoscut [i o folosire referitoare la o arie de cuprindere mult mai extins\. Uneori este sinonim no]iunii de *grani]*\, fiind un termen specific românesc.

HOTEL - cl\dire destinat\ caz\rii, având un anumit num\r de camere cu unul sau mai multe paturi [i, în unele cazuri, apartamente. ~n func]ie de categoria de confort, camerele [i apartamentele mobilate sunt dotate cu aparatur\ audio-video, echipate cu grupuri sanitare proprii sau comune. Pentru deservirea publicului, hotelurile pot dispune de restaurant, bar, spa]ii pentru întruniri, recep]ii, piscin\, birou de schimb valutar etc. ~n func]ie de caracterul hotelului (turistic, de cur\ balnear\), de nivelul echip\rii [i de calitatea deservirii, hotelurile se clasific\ între 1 [i 5 stele.

HOTENTO}I - popor din familia de limbi hotentot\-bo[iman\, r\spândit în vechime în Africa de Est [i de Sud.

HRI{C| - cereal\ secundar\ originar\ din Orient, cultivat\ pentru alimenta]ia popula]iei [i ca furaj. Este cunoscut\ [i sub denumirea de *grâu negru* sau g*râu]ig\nesc*, preferând regiunile mai reci [i umede din Europa, Canada, Japonia etc. *(Poligonum fagopyrum).*

HRUB| - 1. `nc\pere sau galerie subteran\ ramificat\ sau liniar\ folosit\ pentru depozitarea produselor. **2.** cavitate subteran\ care serve[te ca loc de trecere. **3.** bordei, cas\ primitiv\ îngropat\.

HUERTA - tip de exploatare agricol\ mediteranean\ cu spa]ii limitate, cu o structur\ heteroclit\, format\ din câmpuri de talie mic\ [i sere, cu planta]ii de arbori care protejeaz\ de for]a vântului. Se g\se[te de obicei în zonele semiaride, dispunând de o re]ea dens\ de canale de iriga]ie; produc]ii rentabile pe suprafe]e mici (cuv. span.).

HUIL| - varietate de c\rbune de p\mânt superior, cocsificabil, caracterizat printr-o putere caloric\ brut\ ridicat\ (peste 24 MJ/kg) [i un con]inut de carbon de pân\ la 94%, cu o culoare neagr\ sau neagr\ cenu[ie.

HUNI - triburi asiatice nomade, de neam turanic, din primul val al marii migra]ii de la sfâr[itul antichit\]ii [i începutul evului mediu. A[eza]i în Câmpia Panonic\, au organizat dese incursiuni în Imperiul roman. Au fost înfrân]i de o coali]ie condus\ de gepizi.

HU}ANI - vezi HU}ULI.

HU}ULI - popula]ie slav\, pu]in numeroas\, din regiunea izvoarelor Siretului [i Cereme[ului, care vorbe[te un dialect ucrainean, având o origine `nc\ neclar\, dup\ unii autori fie rutean\, fie daco-roman\ slavizat\. Sin: HU}ANI.

I

IAZ - lac special amenajat în mici forme negative de relief (v\i, depresiuni), alimentat din apa râurilor, izvoarelor, ploilor, z\pezilor. Iazurile sunt utilizate pentru iriga]ii, piscicultur\, mor\rit, ad\patul vitelor.

IAZ BIOLOGIC - bazin amenajat, cu adâncime între 0,60–1 m, în care se realizeaz\ decantarea apei, sub ac]iunea factorilor naturali.

ICONOGRAFIE - ramur\ a istoriei artelor care se ocup\ cu studiul reprezent\rilor figurate ale unui anumit subiect (tem\ istoric\ sau legendar\, personaj sau ora[, epoc\ etc.).

IDENTIFICARE ETNIC | - recunoa[terea apartenen]ei la un grup etnic, manifestat\ atât în rela]iile cu ceilal]i cât [i în percep]ia proprie.

IDENTITATE ETNIC | - complexul caracteristicilor specifice unui anumit grup etnic, con[tientizate la nivelul grupului respectiv, care-l diferen]iaz\ de alte grupuri etnice.

IDEOLOGIE - model de credin]e, valori [i concepte care formeaz\ împreun\ baza unei viziuni complete asupra vie]ii umane [i a societ\]ii.

IERARHIE - sistem gradual care ordoneaz\ elementele în func]ie de anu-

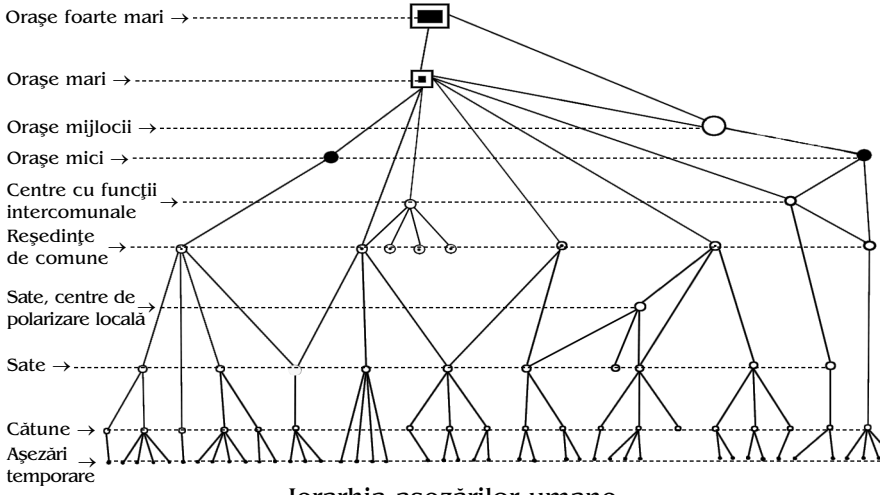

Ierarhia aşezărilor umane

mite criterii [i care reflect\ rela]ii de dependen]\ între elementele inferioare [i superioare. ~n geografia uman\ termenul se folose[te cu prec\dere pentru sistemele de a[ez\ri sau arealele urbane.

IERARHIE URBAN | - ierarhie stabilit\ la nivel urban, conform rela]iei rang–talie, determinat\ în conformitate cu legea lui Zipf („talia urmeaz\ rangul"). Rangul fiec\rui ora[apar]inând sistemului urban se calculeaz\ dup\ formula

$$r = \frac{P_1}{P_n},$$

unde: r – rangul ora[ului; P_1 – popula]ia ora[ului de rang 1; P_n – popula]ia ora[ului n; n – orice ora[din sistemul urban. Stabilirea ierarhiei urbane este important\ pentru relevarea acelor puncte în care sunt necesare interven]ii.

IGIENA A{EZ | RILOR - ansamblu de m\suri care se iau pentru p\strarea calit\]ii mediului, pentru men]inerea s\n\t\]ii popula]iei în centrele populate (urbane [i rurale). Igiena a[ez\rilor cuprinde: igiena apei (asigurarea sanitar\ a surselor, capt\rilor, instala]iilor de tratare, rezervoarelor, conductelor), igiena solului, igiena aerului etc.

IGLU - colib\ construit\ de eschimo[i în regiunile polare, din ghea]\ [i din z\pad\.

IGNAM - lian\ ierboas\, de origine asiatic\ [i african\, cu circa 250 de specii r\spândite în]\rile zonelor tropicale umede, musonice [i subtropicale umede. Tuberculii ignamului sunt r\d\cini îngro[ate [i transformate, de culoare galben\ sau galben-cafenie, ce pot atinge 1,5 m [i 50 kg, care se consum\ fierte sau sub form\ de f\in\. Cele mai mari produc\toare sunt: Nigeria, Coasta de Filde[, Ghana, Togo, Benin, Jamaica, Japonia etc. *(Dioscorea batatas).*

ILUMINAT - propagarea luminii naturale sau a celei provenite de la o surs\ artificial\, necesare desf\[ur\rii activit\]ilor umane.

ILUMINAT ARTIFICIAL - iluminat în care lumina provine dintr-o surs\ artificial\. De-a lungul timpului, sursele de lumin\ artificial\ au fost diferite: l\mpi rudimentare în care se ardeau gr\simi minerale, l\mpi din argil\ care utilizau uleiuri vegetale [i chiar minerale, l\mpi din metal sau din sticl\ cu fitil din fibre textile, cu gaz de iluminat (începutul sec. al XIX-lea) sau petrol (a doua jum\tate a sec. al XIX-lea), l\mpi func]ionând pe baza curentului electric (1882).

ILUMINAT NATURAL - iluminat datorat radia]iei solare. ~n func]ie de lungimea de und\ exist\ urm\toarele tipuri de radia]ii: ultraviolete (lungimea de und\ este cuprins\ între 0,1 [i 0,3 μm), vizibile (lungimea de und\ între 0,3 [i 0,77 μm), infraro[ii (lungimea de und\ între 0,77 [i 340 μm). Intensitatea senza]iei luminoase depinde de densitatea energiei radiante [i de lungimea de und\ a acesteia. Lumina natural\ ajunge la suprafa]a P\mântului atât prin radia]ia direct\ cât [i prin cea difuz\, `mpr\[tiat\ în atmosfer\.

ILUMINAT PUBLIC - modalitate de iluminare a str\zilor, pie]elor, parcurilor, a tuturor spa]iilor de utilitate public\. Primul ora[în care s-a realizat iluminatul public a fost Paris (sec. al XVII-lea) utilizând felinare cu ulei. Ora[ul Bucure[ti a fost unul din primele ora[e iluminate cu petrol lampant (1861), iar Timi[oara a fost primul ora[din Europa iluminat cu l\mpi electrice (1895).

IMA{ - vezi ISLAZ.

IMIGRANT - persoan\ care imigreaz\.

IMIGRAN}I CONSEMNA}I - termen ce desemneaz\ a doua genera]ie de imigran]i. Sunt reprezenta]i de copiii n\scu]i din p\rin]i imigra]i, în]ara de imigra]ie.

IMIGRARE - str\mutare permanent\ sau temporar\ a unei persoane, sau unui grup de persoane dintr-o]ar\ în alt\ ]ar\. Cauzele procesului de imigrare sunt diferite, ele constând în c\utarea de locuri de munc\, asigurarea hranei, *brain draining* etc.

IMIGRA}IE - 1. ac]iune prin care o persoan\ (un imigrant) sau un grup de persoane p\trund într-o]ar\ str\in\, cu scopul r\mânerii definitive. Politica imigra]ionist\ poate fi modificat\ de]ara primitoare în ideea control\rii ratei de imigrare, dar [i a caracterului etnic, social al imigran]ilor. **2.** migra]ie privit\ din punctul de vedere al localit\]ii de destina]ie, de obicei în cadrul migra]iei interna]ionale. Persoanele cuprinse în acest flux migratoriu se numesc *persoane imigrante*.

IMOBIL - construc]ie la suprafa]a p\mântului, constituit\ din funda]ie, pere]i, acoperi[etc., având una sau mai multe înc\peri care servesc la ad\postirea oamenilor, animalelor, materialelor.

IMPACT ASUPRA MEDIULUI - orice modificare indus\ asupra mediului, fie c\ aceasta este negativ\ sau este benefic\, generat\ în întregime sau par]ial de activit\]ile unor grupuri umane, de produsele sau serviciile oferite de acestea.

IMPERIALISM - ideologie care justific\ achizi]ionarea sau controlul teritoriilor str\ine de c\tre un stat, în ideea exploat\rii resurselor respective. ~n acest sens se stabile[te o rela]ie de dependen]\ impus\ între statul imperialist [i cel dominat. Scopul primar al unei politici imperialiste este acela de a crea un sistem economic ce se bazeaz\ pe preluarea resurselor coloniilor. Ca termen sinonim se poate folosi *colonialism*.

IMPERIALISM ECONOMIC - putere exercitat\, sub form\ de presiune economic\, de c\tre un stat asupra altuia, în ideea prelu\rii controlului economiei. Se manifest\ prin m\rirea exagerat\ a volumului capitalului str\in sau a cantit\]ii de bunuri importate, lucru care îngreuneaz\ sau chiar anihileaz\ adoptarea unei politici de independen]\ economic\.

IMPLANTARE INDUSTRIAL| - amplasarea unui obiectiv industrial într-un anumit teritoriu, în func]ie de natura [i importan]a ramurii industriale [i de obiectivele urm\rite. Implantarea

industrial\ poate fi determinat\ de: existen]a unor resurse de materii prime [i energetice, necesitatea dezvolt\rii unui teritoriu, folosirea echip\rilor unor amplasamente economice realizate, utilizarea poten]ialului [tiin]ific al centrelor universitare, prezen]a unor c\i lesnicioase de transport, a unei for]e de munc\ calificate etc.

IMPLOZIA POPULA}IEI - termen introdus de P. Hauser pentru a descrie mi[carea pe scar\ larg\ a popula]iei în afara zonelor rurale (c\tre arealele urbane), fenomen caracteristic Europei sec. al XIX-lea [i în prezent multor]\ri din lumea a treia.

IMPORT - opera]iune comercial\ prin care sunt aduse în interiorul]\rii, în vederea comercializ\rii, bunuri materiale sau spirituale. De regul\, bunurile importate nu pot fi produse în]ara respectiv\ sau ar fi nerentabil, din punct de vedere economic, s\ fie produse local.

IMPURIFICAREA APEI - proces de schimbare negativ\ a calit\]ii apei, datorit\ unor substan]e biodegradabile (care pot fi transformate în compu[i inofensivi prin ac]iunea combinat\ a oxigenului [i a microorganismelor) [i nedegradabile (care rezist\ mult timp la ac]iunea agen]ilor din sta]iile de epurare).

IN - plant\ anual\ din familia linaceelor, cu tulpina sub]ire [i înalt\ de 60–120 cm, neramificat\ sau pu]in ramificat\, cu flori mici, albastre. Se cultiv\ în Asia de Sud-Vest [i `n regiunea mediteranean\ pentru semin]e [i în ]\rile baltice, `n Câmpia Nord-European\ [i China etc. pentru fuior *(Linum).*

INADAPTARE LA MEDIU - incapacitate a unui individ de a se adapta unor condi]ii noi de via]\ (condi]ii climatice, de locuire, de munc\ etc.).

INCA{I - amerindieni din America de Sud care au creat o cultur\ material\ [i spiritual\ original\ [i un stat deosebit de puternic, `n sec. XV–XVI `n zona nord-vestic\ [i central\ andin\, stat cucerit (1532–1534) de conchistadorii spanioli condu[i de F. Pizarro.

INCINERARE A REZIDUURILOR - distrugere, prin combustie, în mod rapid [i în condi]ii de igien\, a reziduurilor urbane [i industriale. ~n urma acestei ac]iuni rezult\ produse gazoase [i solide, reprezentând circa 15–20% din volumul ini]ial al reziduurilor.

INCINT | - suprafa]\ de teren înconjurat\ de cl\diri, amenaj\ri sau împrejmuiri.

INCINT | FORTIFICAT | - suprafa]\ terestr\ împrejmuit\ de ziduri puternice, prev\zut\ cu sisteme de ap\rare, în scopul protej\rii ora[elor, cet\]ilor, castelelor, mân\stirilor etc., specific\ perioadei medievale.

INCINT | GOSPOD | REASC | - termen ce desemneaz\ un mod specific de dispunere perimetral\ a casei [i anexelor (grajd, [opron, magazie), în gospod\ria individual\, caracteristic mediului rural din anumite regiuni ale României (Transilvania, Banat).

INCINT | PORTUAR | - suprafa]\ împrejmuit\ care cuprinde partea terestr\ a unui port, având ca elemente componente: cl\diri administrative,

cheiuri, platforme, magazii, linii de garare, instala]ii diverse etc.

INCONFORT - stare uman\ datorat\ unor forme u[oare de poluare fonic\, odoric\, termic\, electromagnetic\, putând cauza persoanei afectate u[oare deterior\ri auditive, gustative, olfactive, termice.

INDICATOR - caracteristic\, exprimat\ numeric, a unei categorii economice sau sociale, la nivelul anumitor trepte teritoriale [i cronologice. Este no]iunea cea mai general\ pentru o expresie numeric\ determinat\ pe baz\ de observa]ii statistice. Indicatorul are o anumit\ form\ de exprimare în func]ie de procesele la care se refer\: m\rime medie, m\rime relativ\, m\rime absolut\. Se pot diferen]ia: indicatori demografici (num\rul de locuitori, densitatea popula]iei, natalitatea, mortalitatea etc.), indicatori economici (for]a de munc\ ocupat\, produc]ia industrial\ pe locuitor, produc]ia agricol\ la hectar etc.), indicatori sociali (num\rul de elevi [i studen]i, num\rul de cet\]eni ce revin la un medic etc.), indicatori urbanistici (densitatea popula]iei în zona reziden]ial\, suprafa]a ocupat\ de construc]ii etc.), indicatori tehnico-edilitari (lungimea str\zilor modernizate, lungimea re]elei de alimentare cu ap\ [i canalizare etc.).

INDICATOR AL CIRCULA}IEI TURISTICE - num\rul de persoane care se deplaseaz\, într-o unitate de timp, din localitatea de domiciliu spre diferite obiective turistice. El poate exprima [i gradul de solicitare a dot\rilor de cazare [i de deservire turistic\ în zonele respective; se poate referi la: circula]ia turistic\ total\, circula]ia turistic\ intern\, circula]ia turistic\ extern\.

INDICATOR CONJUNCTURAL AL AVORTURILOR - num\r mediu de avorturi pe care l-ar efectua o femeie de-a lungul perioadei fertile (15–49 de ani), dac\ s-ar men]ine frecven]a curent\ a avorturilor.

INDICATOR CONJUNCTURAL AL FERTILIT|}II - num\rul mediu de copii pe care ar putea s\-i nasc\ o femeie, de-a lungul perioadei fertile (15–49 de ani).

INDICATOR DE MORBIDITATE - indicator care m\soar\ frecven]a îmboln\virilor, durata [i gravitatea lor etc.

INDICATORI ECONOMICI - indicatori care reliefeaz\ schimb\rile în evolu]ia economic\ a unui stat. Se pot referi la activit\]i industriale, agricole, comerciale, de transport etc.

INDICATORUL PRODUC}IEI INDUSTRIALE - indicator care se calculeaz\ conform unei formule prin care se `nregistreaz\ evolu]ia cantit\]ilor realizate `n perioada curent\ (1) fa]\ de perioada considerat\ drept baz\ de compara]ie (0). Ca element de pondere se utilizeaz\ valoarea ad\ugat\ brut\ la costurile factorilor unitari `nregistra]i `n perioada de baz\. Se calculeaz\ astfel:

$$I_{pi1/0} = \frac{\sum q_1^i \cdot VABU_0^i}{\sum q_0^i \cdot VABU_0^i},$$

`n care I_{pi} – indicatorul produc]iei industriale; q^i – cantitatea de produc]ie reali-

zat\ din produsul *i*; $VABU^i$ – valoarea ad\ugat\ brut\ la costul factorilor unitari, aferent\ produsului *i*.

INDICE - m\rime rezultat\ din raportul a dou\ valori diferite ale unui indicator, reliefând varia]ia acestuia în spa]iu [i timp. Se exprim\, în majoritatea cazurilor, în procente, dar poate fi utilizat\ [i m\rimea medie sau valoarea absolut\. ~n raport cu baza folosit\ pentru raportare, indicele poate fi: cu baz\ fix\ (raportarea tuturor valorilor intervenite în evolu]ia unui proces la o valoare de referin]\) [i în lan] (raportarea fiec\rei valori ap\rute în dinamica unui proces la valoarea din perioada anterioar\).

INDICE DE ATRACTIVITATE - indice ce reliefeaz\ gradul de atractivitate al unui element component al resurselor turistice, func]ie de ponderea sa în totalul resurselor [i de nivelul calitativ al acestuia. Se calculeaz\ utilizând formula

$$I_a = \sum_{i=1}^{n} q_i \cdot C_i ,$$

în care: I_a – indicele de atractivitate; q_i – ponderea fiec\rui element (q_i = 1); C_i – nivelul calitativ al elementului.

INDICE DE CONCENTRARE INDUSTRIAL| - indice care reliefeaz\ decalajele `nregistrate la nivelul fiec\rei industrii fa]\ de distribu]ia medie na]ional\. Acesta pune `n eviden]\ orient\rile economice regionale sau locale [i deta[eaz\ spa]ial regiunile sau localit\]ile reprezentative pentru fiecare ramur\ industrial\.

INDICE DE CONFORT TERMIC - corela]ie între temperatura aerului, umezeal\ [i vânt, în contextul în care organismul uman caut\ s\-[i men]in\ temperatura constant\, prin acumulare sau cedare de c\ldur\.

INDICE DE CRE{TERE A POPULA}IEI - vezi RITM DE CRE{TERE A POPULA}IEI.

INDICE DE CRE{TERE COMPARAT| A INDUSTRIEI - indice care red\, pornind de la valoarea activilor industriali pe ramuri, stabilit\ la dou\ date diferite (T_0 – timpul ini]ial [i T_1 – timpul final), [i de la premisa c\ `n acest interval s-ar fi `nregistrat un ritm de cre[tere similar cu cel de la nivel na]ional, cre[terea relativ\ a fiec\rei regiuni sau localit\]i raportat\ la cea `nregistrat\ la nivel na]ional. Se calculeaz\ dup\ formula

$$I_c = \frac{y_r \cdot (y - x)}{x} ,$$

unde: I_c – indice de cre[tere comparat\ a industriei; y_r – activii industriali din spa]iul local sau regional la T_0; x – activii industriali la nivel na]ional la T_0; y – activii industriali la nivel na]ional la T_1.

INDICE DE DENSITATE - vezi DENSITATE.

INDICE DE DISPARITATE INDUSTRIAL| - indice care exprim\ valoarea ponderat\ a diferen]elor solute dintre procentajele activilor industriali din totalul la nivel de ora[[i procentajele corespunz\toare din profilul mediu na]ional. Se mai nume[te [i *indice de devia]ie medie* [i se calculeaz\ cu formula

$$I = \frac{\sum_{i=1}^{n} |x_{ij} - x_j|}{n},$$

unde: I – indicele de disparitate industrial\; x_{ij} – activii industriali din ramura j a spa]iului i; x_j – activii industriali din ramura j la nivel na]ional; n – num\rul de ramuri industriale.

INDICE DE DISPERSIE - instrument de analiz\ a particularit\]ilor a[ez\rilor umane care ne ofer\ aprecieri cantitative [i calitative asupra structurii comunit\]ilor umane. O prim\ încercare de a calcula dispersia a fost cea a lui A. Demangeon:

$$I = \frac{(N - N^{\wedge}) \cdot n}{N},$$

unde: I – indicele de dispersie; N – num\rul total al locuitorilor; $N^{\wedge}$ – num\rul locuitorilor din satul de re[edin]\; n – num\rul satelor nere[edin]\.

Indicele de dispersie al lui A. Zierhoffer:

$$I = \frac{p \cdot s}{d} \cdot k,$$

în care: I – indicele de dispersie; p – media suprafe]ei pe locuin]\; s – num\rul caselor din comun\; d – num\rul total de locuitori; k – 0,005.

Indicele de dispersie al lui J. Chiffre:

$$I = \frac{D}{N} \cdot \frac{P}{S} \cdot k,$$

în care: I – indicele de dispersie; D – distan]a sau distan]ele dintre satele componente ale unei comune [i satul de re[edin]\ al comunei; P – popula]ia satelor nere[edin]\; N – num\rul satelor nere[edin]\; S – suprafa]a comunei; k – coeficient rezultat din raportul numeric dintre popula]ia satelor nere[edin]\ [i popula]ia total\ a comunei.

Indicele de dispersie al lui I. Iordan:

$$I_d = \frac{D}{N} \cdot \frac{S}{10},$$

în care: I_d – indicele de dispersie; D – suma distan]elor fa]\ de localit\]ile limitrofe; N – num\rul localit\]ilor limitrofe la care se refer\ distan]ele; S – suprafa]a de dispersie (în km²); 10 – coeficient introdus pentru a nu se ajunge la valori prea mari.

INDICE DE DIVERSIFICARE INDUSTRIAL | - indice ce eviden]iaz\ schimb\rile structurale din industria ora[elor [i rezult\ ca produs `ntre suma diferen]elor dintre volumul ramurilor cu diferen]e mai mari de 5% `n acela[i interval. Se calculeaz\ dup\ formula

$$I_d = \{[\sum (R_{ia} - R_{ib})_{(\Delta > 5\%)}] \cdot n \cdot 10^{-1}\}^3$$

unde: I_d – indice de diversificare a ramurilor industriale; R_i – ramura industrial\ i; a [i b – anii de referin]\; n – num\rul ramurilor industriale cu diferen]e mai mari decât 5%, `n intervalul de timp considerat.

INDICE DE LOCALIZARE A INDUSTRIEI - indice ce eviden]iaz\ importan]a relativ\ a unei industrii dintr-un anumit spa]iu prin raportare la locul acestei industrii `n cadrul unei regiuni sau al teritoriului na]ional. Relativizând distribu]ia industriei fa]\ de reparti]ia popula]iei, acesta este

reprezentativ `n depistarea problemelor regionale sau locale. Se calculeaz\ dup\ formula

$$I_{ab} = \frac{P_{ab}}{P_b} \cdot \frac{M_a}{M},$$

unde: I_{ab} – indicele de localizare; P_{ab} – activii din ramura *b* `n spa]iul *a*; P_b – activii din ramura *b* la nivel regional sau na]ional; M_a – popula]ia spa]iului *a*; M – popula]ia la nivel regional sau na]ional.

INDICE DE MOBILITATE - raport între num\rul total de parcursuri (rute sau c\l\torii) ori de kilometri efectua]i de locuitorii dintr-o zon\ de circula]ie [i num\rul de locuitori din zona respectiv\.

INDICE DE OMOGENITATE ETNIC - indice exprimat prin raportarea produsului dintre suma minorit\]ilor [i num\rul acestora la popula]ia total\:

$$I_{oe} = 10 - \frac{\Sigma m \cdot N_m}{P},$$

în care: I_{oe} – indice de omogenitate etnic\; Σm – suma minorit\]ilor (num\rul persoanelor care alc\tuiesc etniile respective); N_m – num\rul minorit\]ilor; P – popula]ia total\.

INDICE DE SUPRAFA} - raport dintre m\rimea suprafe]ei de teren afectat diferitelor folosin]e urbane [i num\rul de locuitori pe care îi deserve[te (indice de spa]iu verde, indice de spa]iu public, indice de spa]iu comercial), exprimat în m^2/loc.

INDICE DE UTILIZARE A TERENULUI - raport între aria desf\[urat\ [i suprafa]a terenului considerat (vezi [i GRAD DE OCUPARE A TERENULUI).

INDICE DE VIABILITATE URBAN - indice care m\soar\ media frecven]elor cele mai intense a valorilor procentuale rezultate din raportul dintre popula]ia ocupat\ `ntr-un anumit sector de activitate, care serve[te o arie mai larg\ decât ora[ul propriu zis, [i popula]ia total\ a ora[ului respectiv. De obicei se folose[te popula]ia ocupat\ `n sectoarele secundar [i ter]iar. Se calculeaz\ dup\ formula

$$I_v = \frac{(P_1 - P_n) \cdot 100}{P},$$

unde: I_v – indicele de viabilitate urban\; P_1 – popula]ia ocupat\ `ntr-un sector de activitate; $P_n$ – popula]ia ocupat\ `n acela[i sector de activitate, dar care serve[te intereselor locale; P – popula]ia total\ a ora[ului respectiv.

INDICE DE VITALITATE - raport, exprimat în procente, între num\rul n\scu]ilor vii [i num\rul deceda]ilor într-o perioad\ (un an). Sin: INDICELE LUI PEARL.

INDICELE DE ANALFABETISM - raport între num\rul celor ce nu [tiu s\ citeasc\ [i s\ scrie (în vârst\ de 15 ani [i peste) [i num\rul popula]iei totale.

INDICELE DE AREALITATE - raportul I_a dintre suprafa]a teritoriului locuit *(S)* [i num\rul popula]iei respective *(P)*:

$$I_a = \frac{S}{P} \text{ (km}^2\text{/loc.)}.$$

INDICELE DE DIFEREN}IERE ETNIC| - indicator ce reliefeaz\ gradul de fragmentare etnic\ a unui stat. A fost calculat ini]ial de R. Muir `n 1981; este invers propor]ional, ca valoare, cu diferen]ierea etnic\, statul perfect omogen având indicele egal cu 100. Are expresia

$$I_{de} = \sum_{i=1}^{k} \frac{n^2}{N^2} 100 ,$$

unde: I_{de} – indicele de diferen]iere etnic\; k – num\rul grupurilor etnice; n – m\rimea grupului etnic; N – popula]ia total\ a statului.

INDICELE DE DISIMILARITATE - m\sur\ a compatibilit\]ii sau incompatibilit\]ii a dou\ localiz\ri reziden]iale ale grupurilor sociale. Valoarea sa este cuprins\ între 0 [i 100, care reprezint\ similaritatea perfect\ [i, respectiv, disimilaritatea extrem\;

$$I_d = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^{n} [X_i - Z_i] \cdot 100,$$

unde: X_i – ponderea grupului X în arealul i; Z_i – ponderea grupurilor sociale în arealul i; n – num\rul arealelor considerate.

INDICELE DESCENDEN}EI FINALE - num\rul mediu al copiilor pe o c\s\torie pentru promo]iile de c\s\torii (c\s\toriile `ncheiate `ntr-o anumit\ perioad\ de timp, de obicei un an) cu fertilitate `ncheiat\.

INDICELE DE STABILITATE A POPULA}IEI - reprezint\ procentul din popula]ia unui teritoriu care s-a n\scut [i tr\ie[te în prezent în acel teritoriu. Se calculeaz\ dup\ formula

$$I_s = \frac{S}{P} \cdot 100,$$

unde: I_s – indicele de stabilitate; S – num\rul popula]iei originare din teritoriul respectiv; P – popula]ia total\.

INDICELE DEZVOLT|RII UMANE *(IDU)* - indice sintetic al dezvolt\rii umane care cuprinde trei elemente: longevitatea (m\surat\ prin speran]a de via]\ la na[tere), nivelul de educa]ie (calculat ca o medie aritmetic\ ponderat\ între gradul de alfabetizare a popula]iei [i gradul de cuprindere în înv\]\mântul de toate nivelurile) [i venitul pe locuitor (P.I.B. pe locuitor, exprimat în dolari la paritatea puterii de cump\rare). Se calculeaz\ dup\ formula

$$IDU = \frac{(I_{long} + I_{ed} + I_v)}{3}.$$

Indicele pentru longevitate se ob]ine dup\ formula

$$I_{long} = \frac{V_{real\backslash} - V_{min}}{V_{max} - V_{min}},$$

în care: $V_{real\backslash}$ este valoarea înregistrat\ de o]\r\, o regiune etc.; V_{min} = 25 ani; V_{max} = 85 ani;

Indicele pentru educa]ie se calculeaz\ astfel:

$$I_{ed} = \frac{(2I_a + I_c)}{3},$$

`n care $I_a = \frac{V_{real\backslash} - V_{min}}{V_{max} - V_{min}}$, iar valoarea real\ este cuprins\ între 0 (V_{min}) [i 100% (V_{max}); I_c se calculeaz\ dup\ aceea[i formul\, având acelea[i valori maxime [i minime.

Indicele pentru venit I_v se calculeaz\ dup\ aceea[i formul\ de baz\, cu

men]iunea c\ P.N.U.D. stabile[te în fiecare an nivelul mediu mondial al veniturilor în func]ie de care se calculeaz\ valoarea maxim\ ajustat\. ~n Raportul dezvolt\rii umane din 1998, P.N.U.D. a calculat un nivel mediu de 5990 PPC $ (dolari la paritatea puterii de cump\rare) în func]ie de care valoarea maxim\ ajustat\ devine 6311 PPC $. Men]ion\m c\ ajustarea se face numai în acele cazuri în care valoarea venitului real dep\[e[te media mondial\ sau na]ional\, dup\ caz. Valoarea minim\ folosit\ pe plan mondial este de 100 PPC $.

INDICELE LIBERT|}II ECONOMICE - indice ce evalueaz\ gradul de libertate din economia unei]\ri, calculat pe baza not\rii urm\toarelor elemente: politica comercial\, de taxe, monetar\, bancar\, interven]ia statului în economie, nivelul investi]iilor str\ine, raportul dintre salarii [i pre]uri, drepturile de proprietate, legisla]ia în domeniul economic, economia subteran\.

INDICELE LUI PEARL - vezi INDICE DE VITALITATE.

INDICELE MIGRA}IEI EXTERNE - ponderea pe care o au persoanele care migreaz\ în afara statului respectiv, din totalul popula]iei.

INDICELE MIGRA}IEI INTERNE - ponderea, din totalul popula]iei, a persoanelor care migreaz\ în interiorul teritoriului na]ional (de exemplu migra]ie intrajude]ean\ sau interjude]ean\, intraregionat\ sau interregional\ etc.).

INDICELE MIGRA}IEI TEMPORARE - num\rul deplas\rilor temporare (pe o perioad\ cuprins\ între o lun\ [i un an) raportat la mia de locuitori.

INDICELE MOBILIT|}II SOCIALE - ponderea popula]iei care [i-a schimbat pozi]ia social\ într-un interval de timp.

INDICELE SEGREG|RII - m\sur\ a diferen]ierii unui grup social în rela]ie cu totalul grupurilor sociale. Valorile indicelui sunt situate în intervalul 0–100, 0 reprezentând distribu]ia perfect\ (social-mixt), iar 100 segregarea maxim\ a grupurilor sociale analizate;

$$I_s = \frac{1}{2}\sum_{i=1}^{n}[X_i - Y_i] \cdot 100,$$

unde: I_s – indicele segreg\rii; X_i – ponderea grupului social X din arealul i; Y_i – ponderea altor grupuri sociale din arealul i; n – num\rul arealelor considerate.

INDICELE SINTETIC AL S|R|-CIEI - media a patru indici par]iali, calcula]i pe baza unui set de indicatori ai principalelor componente [i cauze ale s\r\ciei: (a) indicele s\r\ciei economice, calculat pe baza urm\torilor indicatori: ocuparea for]ei de munc\, câ[tigurile salariale medii nete, ponderea salaria]ilor în popula]ia ocupat\, ponderea popula]iei ocupate în agricultur\, rata [omajului; (b) indicele priva]iunilor în capitalul uman, rezultat din indicatorii specifici înv\]\mântului (ponderea copiilor de 7–14 ani necuprin[i în înv\]\mânt, grad de cuprindere în înv\]\mântul liceal) [i s\n\t\]ii (mortalitatea infantil\, cazuri noi de îmboln\vire prin boli parazitare [i infec]ioase); (c) indicele priva]iunilor în infrastructur\, derivat

din indicatorii: ponderea popula]iei care nu beneficiaz\ de curent electric, de alimentare cu ap\; (d) indicele lipsei resurselor bugetare, calculat pe baza veniturilor proprii ale bugetelor locale. Pentru indicii cu semnifica]ie negativ\ (rata [omajului, ponderea copiilor de 7–14 ani necuprin[i în înv\]\mânt) formula de calcul pentru a ob]ine valorile standardizate este:

$$I_X = \frac{V_{real\backslash} - V_{min}}{V_{max} - V_{min}},$$

iar pentru indicii cu semnifica]ie pozitiv\ (câ[tigurile salariale, grad de cuprindere în înv\]\mânt) formula de calcul este

$$I_X = \frac{V_{max} - V_{real\backslash}}{V_{max} - V_{min}}.$$

INDIGEN - 1. (persoan\) care este originar\ dintr-o anumit\ ]ar\, de ba[tin\. Sin: ABORIGEN, AUTOHTON (**1**), B|{TINA{. **2.** (despre animale, plante, m\rfuri etc.) care cre[te sau se produce `n propria]ar\. Sin: AUTOHTON (**2**).

INDUSTRIALIZARE - 1. proces de dezvoltare prioritar\ a industriei, în urma c\ruia aceast\ ramur\ devine dominant\ în economia unei]\ri sau regiuni. A început cu revolu]ia industrial\ (a doua jum\tate a sec. al XVIII-lea) [i a cunoscut modalit\]i diferite de realizare, în raport cu perioada istoric\ [i condi]iile economico-sociale din fiecare]ar\. Procesul poate fi spontan (ini]ial) sau planificat (în etapele ulterioare). ~n primele stadii, procesul de industrializare impune tendin]a ca ramurile primare s\ fie dominante, asigurând cadrul form\rii industriilor secundare [i ter]iare. Procesul de industrializare aduce cu sine schimb\ri majore în structura popula]iei [i în rela]iile interumane. **2.** prelucrare industrial\ a unor materii prime agricole, transformarea lor în produse industriale. **3.** aplicarea unor metode, procedee (tehnice, organizatorice etc.) — specific industriale — în alte ramuri.

INDUSTRIE - ramur\ a produc]iei materiale [i a economiei na]ionale, în cadrul c\reia se realizeaz\ extrac]ia combustibililor [i a materiilor prime minerale [i transformarea materiilor prime de diferite origini (minerale, agricole, silvice) în mijloace de produc]ie [i bunuri de consum, prin utilizarea unor mijloace mecanice.

INDUSTRIE ARTIZANAL| - industrie mic\, cu caracter me[te[ug\resc, practicat\ în ateliere mici sau în familie, având ca surs\ de inspira]ie arta popular\.

INDUSTRIE MANUFACTURIER| - tip de industrie care transform\ produsele industriei primare în articole fabricate sau produse finite. Sensul mai vechi al termenului de industrie manufacturier\ este acela de „fabricat de mân\“. Poate fi privit\ ca o industrie secundar\.

INDUSTRIE MIC| - termen generic pentru unit\]ile de produc]ie [i prest\ri servicii cu num\r redus de angaja]i, care au ca obiect principal de activitate produc]ia de bunuri de consum, articole de uz casnic [i gospod\resc, articole de artizanat [i art\ popular\, materiale de construc]ii, prest\rile de ser-

vicii. Valorific\ materiile prime, materialele locale [i pe cele refolosibile.

INFERTILITATE - imposibilitatea de a da na[tere unor fe]i vii [i viabili, datorit\ unor cauze diferite. Exist\ mai multe no]iuni: infertilitate total\ [i poten]ial\, dorit\ sau voit\, temporar\ sau definitiv\.

INFLA}IE - cre[tere continu\ a nivelului general al pre]urilor, însoţit\ de o sc\dere relativ\ a puterii de cump\rare.

INFLUEN}E CONCURENTE - rela]ii concuren]iale prezente în zonele de influen]\ a dou\ sau mai multor ora[e apropiate. Rela]iile generate de fiecare ora[în teritoriul din jurul s\u se manifest\ diferit în privin]a frecven]ei, intensit\]ii [i suprafe]ei pe care sunt prezente, iar aria de influen]\ a unui ora[nu este posibil de delimitat deoarece, în spa]iul dintre dou\ sau mai multe ora[e apropiate, se contureaz\ anumite zone unde se fac sim]ite influen]e din cel pu]in dou\ ora[e. Delimitarea zonelor de influen]\ a ora[elor a preocupat mul]i speciali[ti, dar nu s-au g\sit solu]ii edificatoare pentru c\ unii s-au limitat la analiza influen]elor comerciale ale ora[ului (legea gravita]iei comer]ului cu am\nuntul, formulat\ de I. Reilly), al]i autori elaborând ipoteze teoretice (teoria liniilor de egal\ influen]\ a lui S. Godlund sau teoria hexagonal\, a locului central, emis\ de W. Christaller [i reluat\ de A. Lösch).

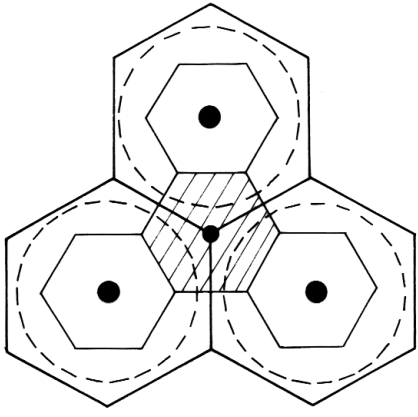

Influenţe concurente

INFRASTRUCTUR | - ansamblul sistemelor [i re]elelor tehnice [i instala]iilor aferente acestora, prezente la suprafa]a solului, a apelor sau în subteran, care asigur\ accesul, transportul [i transmiterea între diferite puncte a elementelor componente care intervin în derularea activit\]ilor social-economice. Include: sistemul c\ilor de comunica]ie, sistemul energetic, sistemul de telecomunica]ii, sistemele de alimentare cu ap\, energie termic\ etc.

INFRASTRUCTUR | A C | II DE COMUNICA}IE - construc]iile [i instala]iile de care dispune o cale de comunica]ie (rutier\, feroviar\, aerian\, naval\). Pentru c\ile rutiere [i feroviare infrastructura este alc\tuit\ din lucr\ri de terasamente, lucr\ri de art\ inginereasc\ (poduri, viaducte, tunele, pasaje), lucr\ri de consolidare (ziduri de sprijin, drenuri). Pentru circula]ia aerian\ [i naval\, infrastructura cuprinde totalitatea instala]iilor [i construc]iilor de la sol sau de pe suprafa]a apei, necesare dirij\rii circula]iei, decol\rii, aterizare, amenaj\rii, acost\rii aeronavelor [i navelor.

INGINERIA MEDIULUI - domeniu al tehnicii [i practicii inginere[ti prin care proiectele [i activit\]ile se abordeaz\ sub toate aspectele (tehnic, economic, financiar, monetar, social [i ecologic) `n rela]ia lor cu mediul `nconjur\tor [i care necesit\ o munc\ de sintez\ [i de coordonare a unei echipe multidisciplinare.

INGINERIE COMPLEX | - fom\ de inginerie care cuprinde consilierea (prestarea de servicii intelectuale, de gestiune, asisten]\ tehnic\), ingineria de procedee (furnizarea de know-how, acordarea de licen]e) [i ingineria de construc]ie (furnizarea de echipamente [i materiale, montajul de instala]ii, lucr\ri de construc]ii).

INGINERIE CONCURENT | - tip de inginerie care opteaz\ pentru o procedur\ sistematic\ de dezvoltare integrat\ a produc]iei, pentru proiectarea simultan\ a tuturor fazelor de produc]ie, pentru minimizarea ciclului de via]\ al produselor [i pentru `mbun\t\]irea calit\]ii acestora. Se practic\ de c\tre echipe multidisciplinare.

INPUT - 1. totalitatea informa]iilor introduse `ntr-un sistem pentru începerea unui calcul, unui ra]ionament în procesele de studiere, cercetare [i proiectare. **2.** totalitatea investi]iilor [i eforturilor umane (fizice [i morale), consumate într-un demers economic sau social (cuv. engl.)

INSECURITATE - stare emo]ional\ resim]it\ la nivel individual, de grup sau la nivel social, ce se traduce `n con[tientizarea unei amenin]\ri poten]iale sau actuale [i `n ruperea echilibrului afectiv ce caracterizeaz\ tonusul vie]ii sociale.

INSTABILITATE REZIDEN}IAL | - schimbare repetat\ a domiciliului de c\tre un individ sau o colectivitate datorit\ modific\rilor intervenite în activitatea, nivelul sau modul de via]\ al acestuia/acesteia.

INSTALA}IE NUCLEAR | - 1. central\ nuclearo-electric\ civil\, fix\, inclusiv instala]iile de depozitare, manipulare [i tratare a materialelor radioactive de pe acela[i amplasament [i care sunt direct legate de exploatarea centralei nuclearo-electrice. **2.** reactor nuclear, cu excep]ia aceluia cu care este echipat un mijloc de transport maritim sau aerian. **3.** uzin\ care folose[te combustibil nuclear pentru producerea de materiale nucleare [i orice uzin\ de retratare a combustibilului nuclear iradiat. **4.** instala]ie în care sunt materiale nucleare, cu excep]ia depozit\rilor în vederea transportului. Instala]ia nuclear\ include [i cl\dirile sau construc]iile aferente.

INSTALA}II TEHNICE POPULARE - mecanisme folosite pentru prelucrarea diferitelor materii prime în cadrul unor me[te[uguri.

INSTITU}IE PUBLIC | - unitate cu personalitate juridic\ care exercit\ autoritatea public\ central\ sau local\, indiferent de modul de finan]are a activit\]ii acesteia.

INTEGRARE ECONOMIC | - proces complex de dezvoltare a economiei mondiale, ap\rut dup\ anul

1950, care se bazeaz\ pe o treapt\ calitativ nou\, superioar\, a interdependen]elor [i specializ\rilor între economiile diferitelor state, fiind determinat de un ansamblu de factori, între care un rol esen]ial îl are revolu]ia tehnico-[tiin]ific\ contemporan\. Principiile de baz\ ale integr\rii economice sunt: crearea unui spa]iu economic comun; libera circula]ie a capitalurilor, m\rfurilor, serviciilor [i persoanelor; armonizarea legisla]iei în domeniile economic, monetar, financiar [i social; crearea unor institu]ii comune asupra c\rora]\rile participante transfer\ unele competen]e de natur\ economic\. ~n evolu]ia acestui proces se pot distinge câteva etape: zona economic\ de liber schimb, uniunea vamal\, pia]a comun\, uniunea economic\ [i monetar\, integrarea economic\ total\.

INTEGRARE ECONOMIC | TOTAL | - unificare a politicilor monetare, fiscale, sociale [i instaurarea unor institu]ii suprana]ionale.

INTEGRARE SOCIAL | - proces prin care subgrupuri componente ale societ\]ii particip\ pe deplin la via]a zilnic\ a comunit\]ii, p\strându-[i anumite particularit\]i ale identit\]ii culturale [i individuale.

INTEGRARE URBAN | - integrare a unor teritorii sau popula]ii din mediul rural în mediul urban. Procesul se refer\ la reconstruc]ia [i remodelarea unor a[ez\ri rurale din zona periurban\, în vederea realiz\rii unui nivel de confort omogen, de tip urban, pe întreg teritoriul cuprins în limitele perimetrului construibil, dar [i la adaptarea treptat\ a locuitorilor proveni]i din mediul rural la condi]iile de via]\ de tip urban.

INTEGRITATE TERITORIAL | - principiu de baz\ `n dreptul interna]ional care oblig\ statele s\ se ab]in\ de la orice ac]iune de natur\ s\ duc\ la dezmembrarea unui stat, folosirea for]ei, ocuparea unor teritorii str\ine, statuând inviolabilitatea frontierelor.

INTELSAT - organiza]ie interna]ional\ de telecomunica]ii prin satelit, cu sediul la Washington, înfiin]at\ la 20 august 1964, constituit\ din 134 de state. Aceast\ organiza]ie posed\ [i exploateaz\ un sistem de telecomunica]ii prin satelit cu acoperire cvasimondial\ (regiunile de latitudine mare sunt excluse). Mai mult de 170 de state, teritorii [i dependen]e sunt legate `ntre ele prin intermediul celor 20 de sateli]i geosta]ionari ai Intelsat. Preia circa 2/3 din telecomunica]iile continentale (telefon, televiziune, transmisie de informa]ii).

INTENSITATE ENERGETIC | - indicator definit ca raportul `ntre consumul de energie [i produsul intern brut ce eviden]iaz\ cantitatea de energie care se consum\ `ntr-o]ar\, pe o anumit\ perioad\, pentru ob]inerea unei unit\]i valorice de produs intern brut. M\rimea acestui indicator este dependent\ de nivelul de dezvoltare al economiei respective, structura pe ramuri [i eficacitatea cu care este folosit\ energia, gradul de utilizare a capacit\]ilor de produc]ie etc. Se exprim\ `n t.e.p./1000 $ P.I.B.

INTERAC}IUNE SPA}IAL | - rela]ii sau leg\turi între areale geografice. Termen utilizat de E.L. Ullman pentru a desemna interdependen]a dintre diferite areale, implicând mijloacele de deplasare, bunurile materiale, informa]ia, oamenii etc. care apar]in arealelor în cauz\. ~n ultimii ani, termenul a fost folosit pentru studiile legate de migra]ii.

INTERDEPENDEN} | - suma leg\turilor [i raporturilor dintre condi]iile naturale [i fenomenele social-economice, care se manifest\ cu intensit\]i [i calit\]i diferite în func]ie de loc, timp, conjunctur\.

INTERIORUL LOCUIN}EI - sum\ de elemente care constituie, de cele mai multe ori, cea mai concludent\ expresie a modului de via]\ social\ sau familial\ a unei comunit\]i.

INTERNET - re]ea interna]ional\ multi-media care conecteaz\ institu]ii publice [i utilizatori personali, permi-]ând orice fel de trafic digitalizat (text, date, sunet, video). Datorit\ avantajelor oferite a devenit unul dintre cele mai importante mijloace de comunicare, constituindu-se ca viitoare „autostr\zi informa]ionale“.

INTERSEC}IE - loc de întret\iere între dou\ sau mai multe drumuri, cu amenaj\ri care înlesnesc circula]ia [i permit schimbul de trafic. Poate fi la acela[i nivel sau la niveluri diferite — când intersectarea se face prin intermediul pasajelor denivelate.

INTERSEC}IE GIRATORIE - intersec]ie, la acela[i nivel, având un marcaj central, în jurul c\ruia circula]ia se desf\[oar\ în acela[i sens.

INTERSEC}IE MULTIPL | - intersec]ie, la acela[i nivel, cu peste patru ramuri de circula]ie.

INTERSTA}IE - distan]a dintre dou\ sta]ii succesive de pe o linie de transport în comun. Lungimea medie optim\ a intersta]iilor este un factor important în eficien]a exploat\rii transportului în comun [i depinde de mijlocul de transport [i de condi]iile locale de exploatare. Se admit urm\toarele valori medii: metrou — 1000 m, tramvai — 600 m, autobuz — 500 m, troleibuz — 400 m.

INTERURBA}IE - sistem urban bazat pe existen]a în teritoriu a unor ora[e de m\rime variabil\, situate la distan]e apropiate, dar care au func]ii diferite [i se completeaz\ reciproc. Termenul a fost introdus de c\tre geograful suedez Niels Björsjö. Frecvent, interurba]ia se realizeaz\ atunci când apare un ora[nou al\turi de unul vechi cu care, în timp, se une[te. De regul\ ora[ul nou este rezultatul unor activit\]i industriale, care îns\ depinde de re]eaua comercial\ a ora[ului vechi, ora[ce contribuie la satisfacerea necesarului de for]\ de munc\ al industriei din ora[ul nou. De cele mai multe ori astfel de situa]ii sunt provizorii, ora[ul n\scut mai recent sau toate ora[ele care alc\tuiesc interurba]ia se echipeaz\ treptat, asigurându-[i toate func]iile urbane pentru a ie[i din dependen]\, formând conurba]ii, care prezint\ alte caracteristici.

INTOLERAN}| - neacceptare [i respingere de c\tre o persoan\, grup, organiza]ie etc., f\r\ un examen critic prealabil, a unor concep]ii ideologice, politice, filozofice etc. Poate fi: politic\, religioas\, rasial\, cultural\, social\ etc., fiind o expresie a urii, lipsei de cultur\ [i educa]ie, a [ovinismului [i xenofobiei.

INTRAVILAN - suprafa]\ de teren aferent\ func]iunilor unei a[ez\ri umane: zone de locuit, zone industriale, institu]ii social-culturale, transporturi, depozite, spa]ii plantate [i de agrement etc.

INVESTITOR - orice persoan\ care, pe cont propriu, cump\r\, de]ine [i vinde valori mobiliare, f\r\ a practica intermedierea ca fapt de comer].

INVESTI}IE - suma cheltuielilor f\cute pentru crearea de noi obiective economice, social-culturale, administrative, pentru retehnologizarea, reconstruc]ia [i extinderea celor existente, pentru cercetare [tiin]ific\ [i înv\]\-mânt, pentru ocrotirea s\n\t\]ii [i ap\rarea]\rii.

INVESTI}IE DE PORTOFOLIU - cump\rarea de titluri financiare (ac]iuni, obliga]ii etc.) efectuat\ `n scopul plasamentului acestora pentru ob]inerea unui venit pe termen scurt sau mediu.

INVESTI}IE SPECIFIC| - indicator care exprim\ valoarea de investi]ie ce revine pe unitatea de produs sau servicii, într-o anumit\ perioad\ de timp. Se exprim\ prin formula

$$i = \frac{I}{V},$$

unde: i – investi]ia specific\; I – valoarea total\ a investi]iei; V – volumul produc]iei într-o perioad\ de timp, exprimat valoric sau în unit\]i fizice conven]ionale.

INVESTI}II STR|INE DIRECTE - fluxuri de resurse financiare [i nefinanciare (tehnologie, expertiz\ managerial\ [i de marketing) care fac posibil\ produc]ia interna]ionalizat\. Includ: fondurile investite direct în str\in\tate de c\tre societ\]ile transna]ionale, veniturile reinvestite ale unei societ\]i str\ine afiliate [i fondurile luate cu împrumut de la o societate-mam\ de c\tre o filial\ a acesteia. Ele sunt considerate principala surs\ de finan]are a cre[terii economice pe plan mondial, componenta cea mai dinamic\ a fluxurilor economice interna]ionale [i cea mai important\ cale de transfer a tehnologiei care duce la stimularea competitivit\]ii.

IOBAG - vezi VECIN (**2**).

IPOTEZELE COLBY - expunerea dinamic\ a dezvolt\rii urbane, fundamentat\ pe existen]a for]elor centrifuge [i a celor centripete (vezi FOR}E CENTRIFUGE [i FOR}E CENTRIPETE).

IREDENTISM - mi[care politic\ ap\rut\ în Italia (în sec. al XIX-lea) care revendica provinciile locuite de italieni, aflate sub st\pânirea Imperiului austro-ungar. ~n prezent, termenul semnific\ conceptul prin care se revendic\ teritorii locuite de o anumit\ etnie, de c\tre]ara de origine a etniei în cauz\, sus]inându-se pe aceast\ cale segregarea teritoriilor respective. Se poate exemplifica prin

iredentismul maghiar, care a ap\rut o dat\ cu dezintegrarea Imperiului austro-ungar, [i care a ac]ionat asupra statelor limitrofe (România, Slovacia, Serbia [i Austria), tinzând s\ reuneasc\ teritoriile locuite de maghiari, chiar [i în cazurile în care ace[tia erau minoritari.

IRIGA}IE - alimentare cu ap\ a terenurilor agricole cu deficit de umiditate, prin sisteme speciale de instala]ii [i canale, în scopul asigur\rii sau m\ririi produc]iei agricole. Distribuirea apei se poate realiza prin inundare sau submersiune, prin rev\rsare, prin infiltra]ie, prin aspersiune sau prin I. „cu pic\tura“ (sistem controlat de echipamente electronice). ~nceputurile acestui sistem de udare artificial\ a plantelor au fost f\cute cu mii de ani în urm\ în Orientul Mijlociu, apoi acesta s-a diversificat [i extins spa]ial foarte mult, fiind prezent ast\zi pe toate continentele.

ISLAM - una din cele trei mari religii ale omenirii, `ntemeiat\ `n sec. al VII-lea de Mahomed (ca profet unic al unui Dumnezeu unic — Allah), fundamentat\ pe textele con]inute `n *Coran* [i *Suna*. Are o expansiune mare `n Asia Occidental\, Central\ [i de Sud, Africa de Nord [i Central\, sudul Europei, având `n prezent peste un miliard de adep]i.

ISLAZ - parte a mo[iei unei a[ez\ri rurale, improprie culturii plantelor, nelucrat\ [i pe care cre[te iarba în mod natural, folosit\ ca p\[une. Sin: IMA{, P|{UNE.

IURT| - locuin]\ a popula]iilor nomade din Asia Central\ de form\ conic\ sau semisferic\, alc\tuit\ dintr-un schelet de lemn acoperit cu pâsl\ sau cu piele.

IUT| - plant\ anual\ textil\, cultivat\ `n zona tropical\, cu tulpina `nalt\ de pân\ la trei metri. Din tulpin\ se extrag fibre textile folosite la fabricarea frânghiilor, covoarelor,]es\turilor dure pentru saci etc.

IZB| - cas\ ]\r\neasc\, construit\ din lemn, specific\ unor sate ruse[ti.

IZOCRONE - linii curbe care închid spa]ii corespunz\toare intervalelor de timp necesare pentru parcurgerea, cu acela[i mijloc de transport, a distan]ei pân\ la un centru de apel dat, având ca unitate de m\sur\ un timp stabilit (de regul\, o or\ sau o jum\tate de or\). Suprafe]ele dintre dou\ izocrone formeaz\ *câmpurile izocronale*.

IZOLINIE - linie ce une[te punctele de aceea[i valoare care caracterizeaz\ un parametru, pe o hart\.

~

~MB|TRÂNIRE DEMOGRAFIC| - schimbare în structura pe grupe de vârst\ a unei popula]ii, prin cre[terea propor]iei popula]iei vârstei a treia în sânul unei popula]ii date, realizat\ pe dou\ c\i: prin reducerea natalit\]ii sincronizat\ cu m\rirea longevit\]ii datorit\ amelior\rii condi]iilor igienice [i a asisten]ei medicale; prin migrarea popula]iei tinere spre alte localit\]i (zone). **~.d.** este un proces caracteristic popula]iei din]\rile dezvoltate [i se datoreaz\, în principal, cre[terii duratei medii de via]\ [i sc\derii indicilor de natalitate. Pentru determinarea gradului de **~.d.** se folosesc urm\torii indicatori: vârsta medie a unei popula]ii, cre[terea valorii acestui indicator dovedind o accentuare a procesului de îmb\trânire; propor]ia ridicat\ a popula]iei în vârst\ de 60 de ani [i peste sau de 65 de ani [i peste; num\rul de tineri (0–14 ani) ce revin la o persoan\ vârstnic\.

~MBUN|T|}IRI FUNCIARE - lucr\ri complexe de construc]ii hidrotehnice [i agropedoameliorative, de prevenire [i `nl\turare a ac]iunii factorilor de risc — secet\, exces de ap\, eroziunea solului [i inunda]ii — pe terenurile cu destina]ie agricol\ sau silvic\, având ca scop valorificarea capacit\]ii de produc]ie a terenurilor [i a plantelor [i introducerea `n circuitul economic a terenurilor neproductive.

~MP|DURIRE - ac]iune de plantare a copacilor (arbori) pe un anumit teren, ce a avut anterior o alt\ folosin]\, în scopul de a forma o p\dure.

~MPREJMUIRE - amenajare care se realizeaz\ în jurul unei suprafe]e pentru a o desp\r]i de alte terenuri. Dup\ durat\ pot fi: definitive (executate din materiale durabile) sau provizorii (realizate din materiale refolosibile). Dup\ destina]ie se disting: împrejmuiri utilitare (în general pentru paz\ [i protec]ie) [i ornamentale (realizate pe criterii estetice). Dup\ amplasament se cunosc: împrejmuiri exterioare (limiteaz\ un teritoriu cu o folosin]\ complex\) [i interioare (limiteaz\ numai o anumit\ zon\ dintr-un teritoriu mai mare).

~MPROPRIET|RIRE - ac]iune prin care statul atribuie unei persoane, `n proprietate, un teren sau o construc]ie, cu sau f\r\ plat\.

~NC|LZIRE - proces care presupune existen]a unui ansamblu de opera]ii [i instala]ii realizate pentru ridicarea temperaturii aerului sau a elementelor de construc]ie ale înc\perilor

de lucru, de locuit sau de ad\postit pân\ la o temperatur\ optim\ confortului, sau pân\ la temperatura impus\ de necesit\]ile tehnice ale anumitor procese de fabrica]ie sau condi]ii de func-]ionare. (a) Dup\ modul de realizare, se disting: **~.** local\ — prin intermediul mai multor surse, uneori cu func]ionare independent\ [i **~.** central\ —, prin care se asigur\, din aceea[i surs\, simultan [i uniform, c\ldura pentru mai multe cl\diri. (b) Dup\ natura sursei de c\ldur\, se deosebesc: **~.** cu combustibil solid, lichid, gazos, **~.** electric\, **~.** solar\. ~n func]ie de modalitatea de transmitere a c\ldurii se cunosc: **~.** prin conduc]ie, în care procesul de transmitere a c\ldurii se face în interiorul unui corp sau între corpuri aflate în contact direct, **~.** prin convec]ie (procesul de transmitere se realizeaz\ prin intermediul unui fluid care se deplaseaz\), **~.** prin radia]ie, în care c\ldura se transfer\ în aer prin radia]ia emis\ de sursele de c\ldur\ (sobe, radiatoare, panouri solare).

~NDIGUIRE - lucrare care are ca scop principal ap\rarea a[ez\rilor umane [i terenurilor agricole împotriva inunda]iilor. Se pot realiza **~.** [i pentru închiderea unor incinte portuare, piscicole.

~NDOCTRINARE - proces de dirijare [i controlare a asimil\rii principiilor fundamentale ale unei ideologii, bazat pe tehnici de condi]ionare, de prelucrare [i asociere cognitiv\, [i utilizând modalit\]i de control [i autocontrol.

~NGR | { | MÂNT - substan]\ simpl\ sau compus\, de natur\ mineral\ sau organic\, utilizat\ `n agricultur\ pentru cre[terea fertilit\]ii solului.

~NSORIRE - expunerea la radia]ia solar\ a unei construc]ii sau a unei p\r]i a acesteia, a unui teren. Primele forme de utilizare a **~.** au fost practicate în China [i Babilon, iar construc]ia cadranelor solare (precursoare ale dispozitivelor moderne folosite pentru studiul **~.**) este atribuit\ lui Anaximandru (sec. al VI-lea î.Hr.). Asigurarea **~.** corespunz\toare este important\ din punct de vedere igienico-sanitar (pentru organismul uman) [i economic, prin folosirea într-o m\sur\ mai mare a luminii [i c\ldurii solare.

~NTREPRINDERE - agent economic a c\rui func]ie principal\ este de a produce bunuri sau servicii destinate vânz\rii.

~NV | } | MÂNT - proces organizat de instruire [i educare a popula]iei tinere în institu]ii de diferite trepte [i tipuri.

J

JAD - silicat natural de sodiu [i aluminiu, cu structur\ compact\, de culoare verde, sticlos, folosit ca piatr\ semipre]ioas\.

JAINISM - religie ([i sistem filozofic autonom despre esen]a universal\) care a ap\rut `n India cu aproape 2500 de ani `n urm\, num\rând aproximativ patru milioane de adep]i din vestul [i nord-vestul Indiei. Doctrina — instituit\ de `n]eleptul legendar Mahavira Vardhamana, supranumit Jina Biruitorul — afirm\ substan]ialitatea sufletului [i consider\ `ntregul univers `nsufle]it [i `nzestrat cu sensibilitate. Este o religie a asce]ilor, centrat\ pe c\utarea eliber\rii, ar\tând un respect necondi]ionat vie]ii.

JÉREZ - regiune vini-viticol\ `n sudul Spaniei (provincia Cádiz), unde se produce un vin de calitate superioar\, cu o arom\ [i un buchet specifice, cu t\ria de 17–20°; prin extensie, numele vinului produs `n aceast\ regiune.

JETEL | - dig cu sec]iunea redus\, construit la gura unui fluviu sau la intrarea într-un port pentru îngustarea locului de trecere a apei în vederea men]inerii unei adâncimi standard [i pentru ap\rarea malurilor de ac]iunea valurilor.

JILIP - construc]ie de scânduri sub form\ de jgheab, amplasat\ pe versan]ii cu pante corespunz\toare ale mun]ilor [i dealurilor pe care alunec\ bu[tenii t\ia]i în p\duri.

JOINT-VENTURE - termen ce semnific\ asocierea unor persoane fizice [i/sau juridice `n scopul `ntemeierii unei noi societ\]i (cuv. engl.).

JOULE - unitate de m\sur\ pentru energie, egal\ cu lucrul mecanic efectuat de o for]\ de 1 newton când punctul ei de aplica]ie se deplaseaz\ cu 1 m în direc]ia [i în sensul for]ei (simbol J).

JUDE} - unitate administrativ-teritorial\ tradi]ional\ în România, alc\tuit\ din ora[e [i comune, în func]ie de condi]iile geografice, economice [i social-politice [i de leg\turile culturale [i tradi]ionale ale popula]iei. **J.**, ca unitate teritorial\, î[i are originea în feudalism, când reprezenta un areal condus de un jude. ~n prezent termenul implic\ [i aspecte sociale [i economice, **J.** fiind unitatea de baz\ în organizarea administrativ\ a teritoriului la nivel na]ional.

JUNT | - denumire specific\ statelor iberice [i din America Latin\, folosit\ pentru a desemna organe de stat, grup\ri politice (civile/militare), echivalând cu adunare, comisie, organ executiv.

JUVENILITATE - propor]ia copiilor în cadrul unei popula]ii.

K

KAREZ - canal subteran care aduce ap\, mai ales pentru iriga]ii, de la poalele muntelui în câmpiile aride învecinate; termen folosit `n Irak [i Pakistan.

KILOGRAM - unitate de m\sur\ pentru mas\, stabilit\ prin conven]ie (`n 1889) ca fiind masa unui cilindru de platin\ p\strat la Biroul Interna]ional de M\suri [i Greut\]i (Sevres, Fran]a)

KILOWATT-OR | - unitate de m\sur\ pentru energie, `n spe]\ pentru energia electric\;

$$1 \text{ kWh} = 36 \cdot 10^5 \text{ J}.$$

KNOW-HOW - ansamblu de informa]ii [i experien]e privind noile procese tehnologice [i modalit\]ile de exploatare a noilor utilaje.

KRAAL - tip de a[ezare rural\ (sat) al popula]iilor bantu din sudul Africii având cl\dirile (colibele) amplasate în semicerc în jurul unei pie]e centrale.

KRATOPOLITIC | - parte component\ a geopoliticii, `n concep]ia lui R. Kjellen, care analizeaz\ statul ca form\ de guvern\mânt.

L

LAC ANTROPIC - lac realizat prin interven]ie antropic\ (prin bararea apelor sau prin aduc]iuni de ap\), utilizat `n scopuri hidroenergetice (lac de baraj), pentru agrement [i recreere, pentru iriga]ii (iaz) sau piscicultur\ (hele[teu) etc.

LACRIMA CHRISTI - vin alb sau ro[u italian, deosebit de aromat [i sec, cu un con]inut de alcool de 10–12%, care se produce `n podgoriile de la poalele Vezuviului.

LAM | - mamifer rumeg\tor (`nrudit cu c\mila) ce tr\ie[te `n zonele muntoase din America de Sud, de circa 120 cm `n\l]ime. Domesticit, se folose[te ca animal de povar\.

LAMINOR - instala]ie format\ din doi sau mai mul]i cilindri metalici de lucru, sus]inu]i de un cadru, [i mecanismele de reglare a distan]ei dintre cilindrii instala]iei. Este folosit la ob]inerea unor produse laminate — tabl\, benzi — care rezult\ `n urma trecerii metalului printre cilindrii afla]i `n mi[care de rota]ie.

LAN - suprafa]\ de teren cultivat cu cereale care se g\sesc `ntr-o faz\ avansat\ de vegeta]ie.

LAND - provincie autonom\ specific\ Germaniei [i Austriei, care beneficiaz\ de un guvern [i un organ legislativ proprii.

LANDSCAPE - peisaj (cuv. engl.).

LAPONI - popula]ie indigen\ din nordul Pen. Scandinave [i din vestul Pen. Kola.

LATEX - lichid l\ptos, alb-g\lbui, uneori portocaliu, secretat de vasele laticifere ale unor plante (arbore de cauciuc, cocsagâz, p\p\die etc.).

LEASING - sistem de finan]are prin închiriere sau concesionare a unor aparate, ma[ini, utilaje etc., pe o perioad\ determinat\, dup\ care utilizatorul dobânde[te proprietatea asupra acestora (cuv. engl.).

LEASING CROSS-BORDER - opera]iune de leasing efectuat\ de o societate din afara]\rii, care beneficiaz\ de o reducere a taxelor vamale pentru produsele aduse în]ar\ (expr. engl.).

LEGIONARISM - ideologie politic\ [i mi[care social\ de extrem\ dreapt\, specific\ României interbelice, fundamentat\ de A.C. Cuza [i dezvoltat\ de C.Z. Codreanu, ce avea ca idee central\ jertfa mistic\ pentru `n\l]area neamului. De[i la baz\ ideile propov\duite puteau fi `ncadrate `n na]ionalismul românesc, ele au fost profund denaturate [i aplicate `ntr-un mod total

eronat. Unul din aspectele specifice legionarismului interbelic era caracterul antisemit [i anticomunist.

LEGUMICULTUR| - form\ de agricultur\ specializat\, cu rolul de a furniza popula]iei urbane produse agricole variate, (legume). Se individualizeaz\ prin câteva caracteristici distincte: depinde de existen]a unei pie]e urbane în proximitatea imediat\, unitatea de exploatare este mic\ (gr\din\), tehnica agricol\ angajat\ este uneori foarte dezvoltat\ etc.

LEST - greutate suplimentar\ (ap\, nisip etc.) cu care se încarc\ o nav\ pentru a-i m\ri stabilitatea.

LIBERALISM - doctrin\ care a ap\rut la sfâr[itul sec. al XVIII-lea `n Fran]a [i `n Anglia `n climatul general al „filozofiei luminilor". Se disting `n mod obi[nuit dou\ tipuri majore de liberalism: liberalism economic [i liberalism politic. Cel economic se bazeaz\ pe o economie de pia]\ care func]ioneaz\ pe baza mecanismului cererii [i ofertei. ~n aceast\ concep]ie se accept\ o anumit\ inegalitate `n repartizarea bog\]iilor [i veniturilor, `n m\sura `n care acest lucru provoac\ o cre[tere a produc]iei [i, implicit, a veniturilor, refuzându-se nivelarea veniturilor atunci când acest lucru duce la s\r\cie. Liberalismul politic sus]ine un regim politic bazat pe parlamentarism, pe pluralitatea partidelor politice, pe concep]ia unui stat arbitru, pe libertatea cet\]eanului care se exprim\ `n mod esen]ial prin vot.

LIDER - persoan\ care exercit\ puterea sau o mare influen]\ `n cadrul unor grupuri sociale de diverse m\rimi (societ\]i, na]iuni, comunit\]i, organiza]ii, grupuri mici etc.). Atributul definitoriu al liderului este exercitarea func]iei de conducere, luarea deciziilor.

LIGNIT - c\rbune inferior cu un grad sc\zut de `ncarbonizare, în care sunt re]inute structurile anatomice ale substan]elor vegetale din care este format. Puterea sa caloric\ brut\ este inferioar\ cifrei de 24 MJ/kg.

LIMITA TERITORIULUI ADMINISTRATIV - linia de demarcare a teritoriului aferent unei unit\]i administrative (jude], ora[, comun\).

LIMITA URBAN-RURAL - zona sau frontiera discontinu\ dintre ora[[i a[ezarea rural\, în care utilit\]ile rurale [i urbane sunt amestecate, limita fiind definit\ în raport cu ora[ul. Din punct de vedere ecologic limita poate fi asimilat\ unei arii de invazie în care densitatea popula]iei cre[te rapid, iar valoarea terenurilor este în ascensiune. Limita interioar\ (limita urban\) se caracterizeaz\ printr-un areal de tranzi]ie avansat\ de la utilit\]ile rurale la cele urbane. Limita exterioar\ (limita rural\) constituie o suprafa]\ în care se coreleaz\ modul de utilizare a terenului preponderent agricol [i infiltrarea de elemente cu orientare urban\.

LIMIT| - termen cu semnifica]ie geografic\, referitor la discontinuit\]ile dintre diferite regiuni naturale sau social-economice (caracterizate prin omogenitate), folosit cu prec\dere în region\rile fizico-geografice sau economico-geografice. Deseori redus\ la o

linie, limita instaureaz\ o ordine care nu este numai de natur\ spa]ial\, ci [i temporal\.

LIMONIT - minereu de fier format în zonele de oxidare ale z\c\mintelor de sulfuri, foarte aproape de suprafa]\. Concentra]ia în fier poate ajunge pân\ la 48–50%.

LINIE A VIE}II - segment de dreapt\ (pe axa temporal\) ce leag\ momentul na[terii de momentul decesului sau de punctul de observare.

LINIE DE BAZ| - linia celui mai mare reflux de-a lungul coastei, iar, în unele situa]ii, linia care une[te punctele cele mai avansate spre larg ale insulelor, stâncilor, ale altor forma]iuni terestre din apropierea]\rmului. De la aceast\ linie se delimiteaz\ marea teritorial\.

LINIE DE TELECOMUNICA}II - linie de transmitere, la distan]\, a unor semnale electromagnetice. ~n func]ie de natura comunica]iei se deosebesc: linii telefonice, telegrafice, de televiziune, fonice, de telecomand\, telecontrol [i telesemnalizare. Dup\ pozi]ia capetelor liniilor între care se asigur\ transmiterea semnalelor, se disting: linii de telecomunica]ii urbane, interurbane, na]ionale, interna]ionale (continentale, intercontinentale).

LINIE ELECTRIC| - linie de transmitere a energiei electromagnetice. Dup\ tensiunea electric\ se disting: linii de joas\ tensiune (sub 1 kV); linie de medie tensiune (pân\ la 30 kV); linie de înalt\ tensiune (peste 110 kV). Dup\ mediul în care se desf\[oar\, se deosebesc: linii electrice aeriene, subterane, subacvatice. Dup\ func]ia îndeplinit\, se cunosc: linie electric\ de transport, linie electric\ de distribu]ie, linie electric\ de utilizare.

LIPOVENI - popula]ie de origine rus\, apar]inând vechiului rit ortodox, care este r\spândit\ `n Delta Dun\rii [i nordul Podi[ului Dobrogei, precum [i `n unele ora[e ale Moldovei, practicând pescuitul, gr\din\ritul [i unele activit\]i agricole.

LITR| - 1. unitate de m\sur\ pentru volum utilizat\ `n trecut, egal\ cu 0,322 l `n }ara Românească [i 0,380 l `n Moldova. **2.** unitate de m\sur\ pentru mas\ utilizat\ `n trecut, egal\ cu 0,317 kg `n }ara Românească [i 0,322 kg `n Moldova.

LITRU - unitate de m\sur\ pentru capacitate egal\ cu volumul unui kilogram de ap\ pur\, cu temperatura de 4°C, la presiunea de o atmosfer\.

LIVAD| - suprafa]\ de teren cultivat\ cu pomi fructiferi.

LIVR| - 1. funt. **2.** veche moned\ francez\.

LOBBY - ac]iune exercitat\ de un grup de persoane pentru a influen]a deciziile luate de o putere legislativ\ sau administrativ\, `n scopul ob]inerii unor avantaje pentru alte structuri organiza]ionale (termen american).

LOCALITATE - form\ de a[ezare stabil\ a popula]iei în teritoriu, alc\tuind un nucleu de via]\ uman\, cu structuri [i m\rimi variabile, diferen]iate în func]ie de: modul de produc]ie al societ\]ii, specificul activit\]ilor de produc]ie dominante ale locuitorilor

(industrie, agricultur\, transporturi, comer] etc.); caracteristicile organiz\rii administrativ-teritoriale; num\rul de locuitori; caracterul fondului construit; gradul de dotare socio-cultural\ [i de echipare tehnico-edilitar\.

L. este alc\tuit\ dintr-o grupare de cl\diri de locuit, care, în raport cu nivelul de dezvoltare, cu preponderen]a uneia din func]ii sau cu rolul pe care **L.** îl are în teritoriu, mai cuprinde: construc]ii cu caracter politico-administrativ, economic, institu]ii social-culturale [i echip\ri tehnico-edilitare, alc\tuind împreun\ un organism complex, viabil, bazat pe cooperarea p\r]ilor componente. Dup\ preponderen]a uneia dintre func]ii [i dup\ rolul pe care `l îndeplinesc în teritoriu, **L.** pot avea specific industrial, agricol, balneoclimateric sau turistic, portuar, administrativ, universitar etc. Dup\ specificul [i ponderea activit\]ii economice dominante, m\rime, caracterul fondului construit, densitate, nivel de dotare social\ [i echipare tehnic\, **L.** se împart în dou\ mari grupe: **L.** urbane (ora[e, municipii) [i **L.** rurale (sate).

LOCALITATE AGROTURISTIC | - a[ezare rural\, cu mai multe gospod\rii agroturistice, cu caracter specific, care reprezint\ puncte de atrac]ie pentru turi[ti. Acestea au structur\ organizat\, astfel `ncât s\ asigure o ofert\ agroturistic\ adecvat\, incluzând elemente specifice [i nealterate de etnografie [i folclor, obiective turistice culturale, unit\]i gastronomice cu specific local.

LOCALITATE DE DESTINA}IE - localitate în care î[i stabile[te domiciliul persoana migrant\. Se apreciaz\ c\ exist\ factori de „atrac]ie“ care determin\ a[ezarea migran]ilor într-o localitate: disponibilitatea unor locuri de munc\ mai bune, facilit\]i pentru un venit mai mare; condi]ii favorabile de a ob]ine o educa]ie sau specializare mai bun\; condi]ii mai bune de trai [i de locuit etc.

LOCALITATE DE ORIGINE - localitate din care pleac\ persoana migrant\, cu schimbarea definitiv\ a domiciliului. Dup\ unii autori exist\ factori de „respingere“ care determin\ plec\rile, cum ar fi: epuizarea resurselor naturale, pierderea locurilor de munc\, tratament discriminatoriu (din punct de vedere religios, politic, etnic etc.), catastrofe etc.

LOCALITATE RURAL | - vezi SAT.

LOCALITATE-SATELIT - a[ezare uman\, ora[sau sat, dezvoltat\, în numeroase cazuri, pe baza unor func]iuni economice proprii, situat\ în apropierea unui ora[important, îndeplinind, pe de o parte, rolul de descongestionare a ora[ului spre care graviteaz\, iar pe de alt\ parte beneficiind de activitatea acestuia pe multiple planuri de ordin economic, social-cultural sau tehnico-gospod\resc. O condi]ie esen]ial\ în buna desf\[urare a rela]iilor statornicite între ora[ul principal [i localitatea satelit o constitue asigurarea unei re]ele bine organizate de circula]ie [i transport în comun.

LOCALITATE TURISTIC| - a[ezare urban\ sau rural\ cu func]ii turistice dezvoltate pe baza resurselor turistice de care dispune.

LOCALITATE URBAN| - vezi ORA{.

LOCALIT|}I-DORMITOR - localit\]i rurale în care reziden]ii reprezint\ o popula]ie activ\ înregistrat\ într-o alt\ localitate. Asemenea localit\]i sunt rezultatul cre[terii [i redistribuirii popula]iei din centrele urbane mari. Termenul este folosit cu prec\dere pentru a indica localit\]ile rurale rezultate din dislocarea popula]iei originare, prin crearea de noi zone rezidenliale la marginea a[ez\rilor urbane.

LOCALNIC - persoan\ considerat\ în raport cu localitatea în care tr\ie[te; om din partea locului.

LOCA}IE - 1. areal sau spa]iu, în mod obi[nuit recunoscut [i definit, unde este situat un eveniment sau lucru. ~n mod normal, loca]ia este un punct; schimbându-se scara de observa]ie folosit\, acesta poate c\p\ta o anumit\ dimensiune, raportat\ la scar\. Loca]ia poate fi absolut\ sau relativ\. Loca]ia absolut\ ne indic\ pozi]ia exact\, folosind coordonatele obiectului. Loca]ia relativ\ se raporteaz\ la alte elemente ce indic\ gradul de valorificare a pozi]iei (loca]ie optim\). **2.** sum\ care se pl\te[te drept chirie pentru anumite bunuri luate în folosin]\.

LOC CENTRAL - 1. un centru în interiorul unei a[ez\ri sau ora[a c\rui func]ie primar\ este aceea de a asigura popula]iei din ora[sau împrejurimi

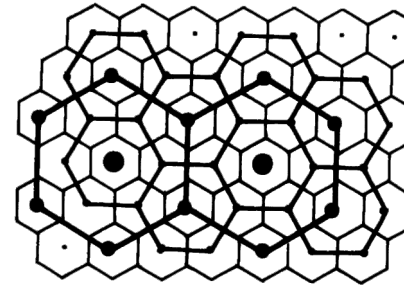

Loc central

bunurile [i serviciile necesare. **2.** model matematic de stabilire a influen]ei regionale a centrelor urbane creat de geograful W. Christaller. Pleac\ de la modul în care un centru urban r\spunde necesit\]ilor de servicii ale zonei înconjur\toare, conturând în acela[i timp [i rolul coordonator al ora[ului în teritoriu, ca [i pozi]ia (ierarhizarea) diferitelor ora[e într-o re]ea urban\ dat\, analizat\. Teoria locului central, îmbog\]it\ de al]i cercet\tori, a c\p\tat o larg\ utilizare în geografia urban\ [i planificarea regional\. Exprim\ — în esen]\ — num\rul, localizarea, dimensiunea, distribu]ia spa]ial\ [i func]iunile unei a[ez\ri umane privite ca sistem urban.

LOC DE MUNC| - loc din cadrul unei întreprinderi, institu]ii, organiza]ii în care î[i desf\[oar\ activitatea o persoan\.

LOCUIN}| - construc]ie unitar\ [i singular\ format\ din una sau mai multe camere de locuit, prev\zut\, în general, cu dependin]e sau alte spa]ii de deservire, independent\ din punct de vedere func]ional, având intrare separat\ [i fiind folosit\, în principiu, de o

singur\ gospod\rie. Este o form\ de ad\post uman utilizat de persoane înrudite între ele pentru satisfacerea anumitor nevoi de men]inere [i dezvoltare a vie]ii biologice, psihologice [i sociale (nevoi de refacere a capacit\]ii de munc\, de men]inere [i dezvoltare a st\rii de s\n\tate, de cre[tere, educa]ie [i îngrijire a copiilor, de men]inere a coeziunii familiei [i de integrare social\).

LOCUIN}| COLECTIV| - 1. spa]iu de locuit folosit, în comun, de mai multe gospod\rii. **2.** termen impropriu folosit pentru cl\dirile de locuit cu mai multe apartamente, deoarece apartamentele sunt doar grupate în aceea[i cl\dire.

LOCUIN}| DUPLEX - locuin]\ individual\ cu dou\ niveluri, prev\zut\ cu o scar\ interioar\.

LOCUIN}| INDIVIDUAL| - cl\dire de locuit care este utilizat\ de o singur\ gospod\rie, specific\ mediului rural sau cartierelor or\[ene[ti.

LOCUIN}E ÎN{IRUITE - lan] format din locuin]e individuale, parter sau duplex, construite f\r\ spa]iu între ele pe dou\ din laturile opuse. Fiecare locuin]\ are un front redus la fa]ada principal\ [i posterioar\, deservit de o strad\ sau numai de acces pietonal.

LOCUIN}E SOCIALE - cl\diri care au func]ia de locuin]\ pentru colectivit\]i omogene. Se utilizeaz\ de multe ori [i denumirea de *c\min* (pentru elevi, pentru studen]i, pentru muncitori nefamili[ti, pentru b\trâni).

LOCUIRE - ansamblul activit\]ilor de refacere [i dezvoltare a capacit\]ii de munc\ [i a rela]iilor sociale condi]ionate de unele caracteristici ale cadrului construit sau amenajat dintr-un teritoriu dat.

LOCUITOR - 1. termen general utilizat pentru a desemna pe ocupantul activ al unei por]iuni a teritoriului, pe care o organizeaz\ dup\ nevoile [i aspira]iile sale. **2.** persoan\ care are domiciliul obi[nuit într-un loc determinat (ora[, regiune,]ar\ etc.).

LOHN - ansamblu de opera]ii al c\rui obiect îl constituie prelucrarea materialelor, materiilor prime, produselor semifinite apar]inând unei p\r]i (importator) de c\tre o alt\ parte (exportator). Prelucrarea în lohn poate fi definit\ ca o opera]ie de export de manoper\ (lohn activ) [i import de manoper\ (lohn pasiv).

LOISIR - termen care semnific\ timpul liber de care individul poate dispune dup\ dorin]a sa. ~n bugetul de timp, **L.** are un rol tot mai mare, pe m\sura reducerii s\pt\mânii de lucru (cuv. fr.).

LONGEVITATE - vârst\ maxim\ pân\ la care poate tr\i fiin]a uman\ ca specie; se evalueaz\ în general la 100 de ani [i se presupune c\ aceast\ limit\ nu s-a schimbat în timp.

LONGOBARZI - triburi migratoare ale germanilor r\s\riteni care au locuit `n antichitate `n bazinul inferior al fluviilor Elba [i Dun\re. ~n sec. al VI-lea au invadat regiunile nordice [i centrale ale Italiei, punând bazele unui regat cu capitala la Pavia, supus `n 774 de Carol cel Mare.

LOT - 1. termen utilizat pentru a desemna o suprafa]\ de teren destinat\ unor activit\]i agricole speciale: **L.** semincer (pentru înmul]irea semin]elor de soi), **L.** de hibridare (pentru ob]inerea unor hibrizi), **L.** zootehnic (pentru cre[terea unui grup omogen de animale), **L.** demonstrativ (pentru efectuarea unor experien]e agricole). **2.** suprafa]a de teren, cu acces la o cale carosabil\ de circula]ie, destinat\ amplas\rii unei locuin]e.

LUBRIFIAN}I - hidrocarburi lichide, vâscoase, bogate în parafine, a c\ror temperatur\ de distilare se situeaz\ între 380°C [i 500°C [i care sunt ob]inute prin distilarea în vid a reziduurilor rezultate din distilarea atmosferic\ a petrolului.

LUCR|RI HIDROTEHNICE - lucr\ri care pun în valoare resursele hidraulice ale unui curs de ap\. ~n func]ie de scopul urm\rit se disting: lucr\ri hidroelectrice (pentru ob]inerea de energie electric\), lucr\ri hidroameliorative (pentru ameliorarea terenurilor prin asan\ri, iriga]ii etc.), lucr\ri de îmbun\t\]ire a naviga]iei, lucr\ri pentru alimentarea cu ap\, pentru piscicultur\, pentru protec]ia împotriva viiturilor, lucr\ri cu scop turistic. ~n majoritatea cazurilor aceste lucr\ri au caracter complex, urm\rind mai multe utiliz\ri.

LUCR|TOR FAMILIAL NEREMUNERAT - persoan\ ce î[i desf\[oar\ activitatea într-o unitate economic\ familial\, condus\ de un membru al familiei sau o rud\, pentru care nu prime[te remunera]ie sub form\ de salariu sau plat\ în natur\.

LUCR|TOR PE CONT PROPRIU - persoan\ care î[i exercit\ activitatea în unitatea proprie sau într-o afacere individual\, f\r\ a angaja nici un salariat, fiind ajutat sau nu de membrii familiei, neremunera]i.

LUCRU MECANIC - m\rime fizic\ care caracterizeaz\ un sistem atunci când acesta ia parte la un proces; `n cazul unui corp care se poate deplasa [i asupra c\ruia ac]ioneaz\ o for]\ constant\, **L.m.** al acelei for]e se define[te ca produsul dintre deplasarea corpului [i acea parte (component\) a for]ei care ac]ioneaz\ pe direc]ia deplas\rii. Ca [i energia, **L.m.** se m\soar\ `n jouli (J).

LUMEA A TREIA - denumire simbolic\ pentru unele state din Asia, Africa sau America Latin\, care sunt situate pe o treapt\ inferioar\ de dezvoltare.

LUMEA NOU| - termen utilizat pentru a desemna acea parte a lumii ce nu fusese descoperit\ de c\tre europeni înainte de 1492. Cuprinde continentele America de Nord [i de Sud, Australia, insulele din Marea Caraibilor.

LUMEA VECHE - termenul face referire la Europa, Asia (]inuturi situate pân\ la Malaysia) [i Africa (inclusiv insula Madagascar). Include acele p\r]i ale lumii care erau cunoscute înainte ca europenii s\ descopere America [i Australia.

LUMIN| - radia]ie electromagnetic\ ce impresioneaz\ retina ochiului, cu lungimi de und\ (în vid) cuprinse între 4000 Å (lumina violet\ extrem\) [i 7500 Å (lumina ro[ie extrem\).

LUMIN| ARTIFICIAL| - lumin\ produs\ de o surs\ tehnic\.

LUMIN| NATURAL| - lumin\ produs\ de radia]ia solar\.

LUNGIMEA INSTALA}IILOR MECANICE DE URCAT - indicator sintetic ce ilustreaz\ gradul de mobilitate a turi[tilor în cadrul domeniului schiabil, fiind direct propor]ional cu num\rul de turi[ti care beneficiaz\ de facilit\]ile acestuia.

LUTERANISM - doctrin\ a protestantismului german, fundamentat\ de reformatorul religios Martin Luther (1483–1546) [i sintetizat\ `n confesiunea de la Augsburg (1530). Luteranismul consider\ esen]ial\ pentru mântuire credin]a [i nu cultul religios, pe care l-a simplificat; proclam\ autoritatea exclusiv\ a *Bibliei*, respinge tradi]ia sacr\ [i recunoa[te doar dou\ taine — botezul [i `mp\rt\[ania.

M

MACADAM - înveli[executat din piatr\, folosit fie ca îmbr\c\minte rutier\, fie ca suport pentru covorul asfaltic sau, în unele cazuri, ca funda]ie pentru alte pavaje. Se realizeaz\ din dou\ sau mai multe tipuri de piatr\ spart\ calibrat\ (de acelea[i dimensiuni) între care se introduce un material de agregare (bitum asfaltic, ciment, pulbere mineral\ umezit\), pentru a ob]ine o leg\tur\ foarte strâns\.

MACAZ - schimb\tor de direc]ie, la calea ferat\ sau tramvai, care permite dirijarea materialului rulant. Este o por]iune mobil\ a [inelor [i poate fi comandat local sau de la distan]\.

MACAZ AERIAN - schimb\tor de direc]ie amplasat la bifurcarea liniilor de troleibuz.

MACEDONENI - 1. popor indo--european `nrudit cu grecii, din Macedonia antic\. **2.** popor din ramura slavilor de sud, care locuie[te `n]\rile din Pen. Balcanic\, de religie cre[tin\ ortodox\ (marea majoritate) sau musulman\, vorbitor de limb\ macedonean\ (o limb\ indo-european\ slav\, `nrudit\ cu greaca veche). **3.** cet\]eni ai Rep. Macedonia.

MACROECONOMIE - ansamblul activit\]ilor economice la nivel na]ional (ex: venitul na]ional, investi]ii etc.).

MACROSTATISM - termen introdus de Fr. Ratzel care reflect\ convingerea c\ puterea statelor mari (economic\, militar\, politic\) vine din vastitatea spa]iilor geografice pe care le posed\.

MAGHIARI - vezi UNGURI.

MAGISTRAL | - vezi ARTER | DE CIRCULA}IE.

MAGLEV - tren cu propulsie magnetic\, denumit [i „trenul zbur\tor“, care pân\ la viteza de 100 km/h ruleaz\ `n mod conven]ional, iar dup\ acest prag se deplaseaz\ la 10 cm deasupra solului pe baza sustenta]iei [i propulsiei magnetice. Trenul a fost realizat ini]ial `n Japonia [i de]ine recordul mondial de vitez\ pentru transportul feroviar, cu 517 km/h.

MAGNETIT - minereul cel mai c\utat pentru ob]inerea fontei [i o]elului, având o concentra]ie de pân\ la 72% fier; cele mai cunoscute z\c\minte sunt în Federa]ia Rus\ (regiunea Uralului de Sud [i Kursk–Belgorod), în Suedia (Kirunavaara) etc.

MAGNEZIU - metal alcalino-p\-mântos care se poate extrage din dolomit, magnezit, olivin\ [i brucit. Este utilizat în industria aeronautic\, la ob]inerea unor aliaje speciale etc.

MAHALA - areal alc\tuit din case îngr\m\dite, sub standardul normal al ora[ului, locuit de clasa s\rac\, de [omeri, imigran]i, care nu î[i permit condi]ii normale de trai. ~nglobeaz\ instala]ii sanitare precare, facilit\]i urbane s\race [i sunt predispuse incendiilor. Aceste areale au un grad ridicat al criminalit\]ii, vandalismului, alcoolismului sau al altor forme de devia]ie comportamental\.

MAHON - vezi ACAJU.

MAIDAN - loc viran deschis care se afl\ `n interiorul sau la marginea unei localit\]i.

MAJARC| - vi]\-de-vie româneasc\, r\spândit\ `n zonele cu terenuri nisipoase, cu boabe mari verzui, cu pete ruginii, ce d\ vinuri de mas\ de calitate superioar\.

MALGA{I - locuitori apar]inând, de obicei, rasei mongolide, care tr\iesc `n Insula Madagascar.

MALNUTRI}IE - lipsa sau insuficien]a unor elemente nutritive esen]iale, în special proteine, din hrana unei persoane, care poate duce la diferite deficien]e sau boli, cum ar fi beri-beri etc.

MANAGEMENT - 1. [tiin]\ multidisciplinar\ care se ocup\ cu studiul proceselor de conducere, anticipare, organizare, antrenare [i control a tuturor tipurilor de resurse, `n vederea atingerii anumitor scopuri. **2.** proces prin care se prev\d, se organizeaz\, se coordoneaz\ [i se evalueaz\ activit\]ile desf\[urate `ntr-un sistem, `n vederea derul\rii cu eficien]\ maxim\ (cuv. engl.).

MANDARIN - arbore fructifer sempervirescent, din genul citrus, înalt de 3–4 m, cu frunze eliptice, fructe sferice mult turtite (cu coaja relativ sub]ire [i portocalie, cu pulpa dulce, u[or acidulat\ [i aromat\). Principalul produc\tor este Asia (80% din produc]ia mondial\), urmat\ de Europa, zonele produc\toare fiind cele cu climat tropical [i subtropical *(Citrus nobilis).*

MANGAL - c\rbune de lemn ob]inut prin arderea mocnit\ a lemnului sau ca produs secundar la distilarea uscat\ a lemnului, utilizat îndeosebi la producerea c\rbunelui activ.

MANGAN - metal alb-cenu[iu, cu duritate mare, prezent în natur\ sub form\ de oxizi, întrebuin]at la fabricarea unor o]eluri cu propriet\]i speciale.

MANGOTIER - arbore fructifer ve[nic verde, originar din Asia de Sud, înalt de 10–15 m (dar poate ajunge pân\ la 30 m), cultivat în propor]ie de 80% în Asia pentru fructele sale numite „mango“, suculente, dulci [i aromate, dar [i pentru mugurii florali consuma]i în alimenta]ie.

MANIOC - plant\ erbacee peren\, de climat tropical, cu r\d\cini tuberculate, bogate în amidon (25–45%). Este originar\ din Brazilia [i are dou\ variet\]i: **M.** dulce *(Manihot dulcis)* [i **M.** amar *(Manihot utilissima)*, acesta din urm\ foarte productiv, cu tuberculi de 1 m lungime. Din f\ina de **M.** se prepar\ tapioca — aliment de baz\ al popula]iei din zonele tropicale. Principalele produc\toare: Nigeria, Brazilia, Thailanda, Zair, Indonezia, India etc.

MANOPER | - 1. cantitatea de munc\ necesar\ pentru a realiza un produs, a presta un serviciu, a executa o lucrare sau o opera]ie. **2.** sum\ de bani cuvenit\ pentru efectuarea unei munci.

MANSARD | - spa]iu locuibil situat sub acoperi[ul cu pant\ frânt\ al unui imobil. Are avantajul folosirii unei p\r]i importante a podului unei cl\diri, dar [i dezavantaje ca: lumin\ natural\ insuficient\, tavan înclinat, dificult\]i în asigurarea izol\rii termice. Termenul provine de la numele inginerului francez François Mansard.

MANUFACTUR | - 1. form\ de produc]ie în care predomin\ munca manual\. **2.** întreprindere industrial\ destinat\ produc]iei de bunuri de consum în care domin\ munca manual\ [i unde un rol important revine talentului [i abilit\]ii lucr\torilor.

MAREE NEAGR | - form\ de poluare cu petrol sau produse petroliere a m\rilor [i oceanelor, care afecteaz\ ecosistemul marin [i regiunile litorale, având drept cauze accidente ale petrolierelor, fisurarea conductelor submarine de petrol etc.

MARE LIBER | - totalitatea suprafe]elor marine situate dincolo de limitele zonelor economice exclusive, constituind patrimoniu comun al umanit\]ii.

MARE TERITORIAL | - fâ[ia de mare cuprins\ între 3–12 mile marine, situat\ de-a lungul litoralului unui stat, dincolo de liniile de baz\.

MARF | - produs al muncii destinat schimbului prin vânzare/cump\rare, care satisface o necesitate social\.

MARF | PERISABIL | - marf\ care în timpul transportului, manipul\rii, depozit\rii î[i poate pierde din calit\]ile sale ini]iale.

MARGINE URBAN | - zon\ care se caracterizeaz\ prin procese de schimbare func]ional\, disputat\ din punctul de vedere al utiliz\rii terenului (din folosin]\ rural\ trecând într-una urban\).

MARKETING - ansamblu de metode, tehnici [i activit\]i care vizeaz\ studiul raporturilor dintre cerere [i ofert\. Principiul de baz\ este ca activitatea economic\ s\ fie permanent adaptat\ la cerin]ele prezente [i viitoare ale

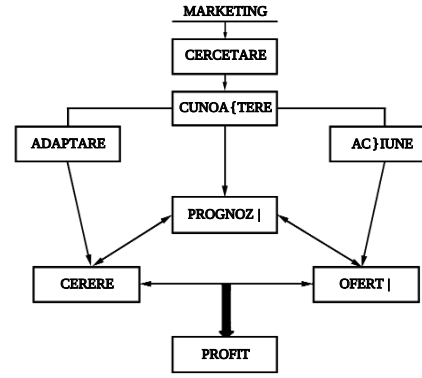

Marketing

consumatorilor interni [i externi [i s\ poat\ satisface aceste cerin]e cu o eficien]\ cât mai mare (cuv. engl.).

MARKETINGUL TURISMULUI - totalitatea m\surilor cu ajutorul c\rora conducerea unei societ\]i sau `ntreprinderi turistice poate cerceta rela]ia produs–pia]\, organizând [i dirijând pe baza lor toate activit\]ile economice care se apreciaz\ ca fiind necesare evalu\rii

capacit\]ii de cump\rare a clientelei poten]iale [i transform\rii acesteia `ntr-o cerere efectiv\ pentru un anumit produs sau serviciu turistic, precum [i furnizarea acestuia consumatorului, `n scopul realiz\rii profitului preconizat [i altor obiective stabilite `n programele de dezvoltare a `ntreprinderii turistice.

MARMUR | - calcar sau dolomit cristalizat, format prin metamorfismul unor roci sedimentare carbonatice. Are culoare alb\ sau colorat\ (roz, bej, cenu[iu, verde, negru, ro[u etc.) [i, prin [lefuire, devine lucioas\. Se utilizeaz\ ca material de construc]ie sau ornamental (`n sculptur\), la fabricarea diferitelor obiecte decorative.

MARXISM - ideologie de stat ce are la baz\ gândirea teoretic\, filozofic\, sociologic\, economic\ [i politic\ a lui Karl Marx (1818–1883), ce a insuflat mi[carea comunist\. Dup\ opiniile unor sociologi (T. Bottomore, 1978), **M.** poate fi privit ca „o teorie sociologic\ printre altele sau un corp unic de gândire, o lume intelectual\ complet proprie, care constitue o alternativ\ radical\ a sociologiei ca mijloc de a `n]elege [i orienta ac]iunea uman\ `n societate“. **M.** poate fi privit ca o filozofie critic\ care exprim\ punctul de vedere asupra lumii al proletariatului revolu]ionar.

MASS-MEDIA - totalitatea mijloacelor de comunicare în mas\: presa scris\, radiou, televiziune, telefon, telegraf, casete audio-video, afi[e, imprimate etc. [i alte mijloace care pot duce la amplificarea informa]iilor, la l\rgirea orizontului de cuno[tin]e al popula]iei.

MATERIAL LEMNOS - lemnul de lucru (rotund sau despicat) [i lemnul de foc — ob]inut ca rezultat al aplic\rii t\ierilor autorizate de produse principale, secundare, accidentale [i din ac]iuni de igienizare a p\durilor —, cheresteaua, lemnul ecarisat sau cioplit, lemnul brut, prelucrat sau semifabricat.

MATERIAL RADIOACTIV - material, în orice stare de agregare, care prezint\ fenomenul de radioactivitate, inclusiv de[eurile radioactive.

MATERIAL RULANT - totalitatea mijloacelor care se deplaseaz\ pe calea ferat\: locomotive, automotoare, vagoane de c\l\tori, de marf\ etc.

MATERIE PRIM | - obiect al muncii care poate fi prelucrat [i transformat în cadrul proceselor de produc]ie. ~n func]ie de mai multe criterii se pot distinge: materii prime industriale [i agricole; principale [i auxiliare; naturale [i sintetice; animale [i vegetale; autohtone [i din import.

M | N | STIRE - ansamblu de construc]ii care servesc activit\]ii unei

Mănăstire

colectivit\]i c\lug\re[ti. ~n cultul ortodox m\n\stirea are în centru biserica, în jurul c\reia sunt distribuite construc]iile anexe: corpul de chilii, paraclisul, cuhnia, turnul-clopotni]\ etc. La m\n\stirile de cult catolic biserica se afl\ pe una din laturile unei cur]i interioare, în jurul c\reia se afl\ dormitoarele, refectoriul etc.

M|R - pom fructifer specific zonei temperate, din familia rozaceelor, originar din nord-vestul Asiei [i sud-estul Europei care, datorit\ hibrid\rii rapide, prezint\ peste 10000 de variet\]i. Este înalt de pân\ la 10 m, cu flori alb-rozalii [i fructe sferice turtite, de diferite culori, bogate în vitamine *(Malus domestica).*

M|RIME OPTIM| A UNUI ORA{ - acea dimensiune demografic\ a unui ora[la care acesta ob]ine maximum de beneficii. Pân\ la un anumit punct — ce exprim\ m\rimea optim\ a ora[ului — beneficiile ob]inute dep\[esc costurile impuse de cre[terea ora[ului, dar dup\ dep\[irea acestui nivel cre[terea popula]iei induce disfunc]ionalit\]i, datorit\ efectelor negative ale aglomer\rii excesive.

M|R P|DURE} - arbore din familia rozaceelor ce tr\ie[te în p\durile din regiunile de deal [i câmpie ale zonei temperate, înalt de pân\ la 15 m, cu ramuri spinoase [i fructe mici, foarte astringente. Se folose[te ca portaltoi pentru m\r *(Malus sylvestris).*

MECANIZAREA LUCR|RILOR AGRICOLE - înlocuirea muncii manuale cu munca mecanizat\, care se poate aplica la toate fazele procesului de produc]ie: preg\tirea terenului, îns\mân]area [i între]inerea culturilor, recoltarea, transportul, condi]ionarea semin]elor [i a produselor.

MECANIZARE ÎN ZOOTEHNIE - mecanizare a procesului de cre[tere [i exploatare a animalelor, realizat\ prin mecanizarea aliment\rii cu ap\, a preg\tirii [i distribuirii hranei, a între]inerii animalelor [i spa]iilor de ad\post, a tunsului [i mulsului.

MEDIE DE VÂRST| - vârst\ medie a popula]iei, calculat\ ca raport dintre suma total\ a vârstelor individuale [i num\rul de indivizi.

MEDIU - ansamblul factorilor fizici [i fenomenologici, rezultat al integr\rii mediilor natural, artificial [i socio-economic, care condi]ioneaz\ via]a.

MEDIU CONSTRUIT - totalitatea construc]iilor [i amenaj\rilor create de om pentru satisfacerea necesit\]ilor sale de produc]ie [i de locuire.

MEDIU ECONOMIC - ansamblul factorilor care pot influen]a activitatea economic\ dintr-un anumit teritoriu, cuprinzând restric]iile naturale [i sociale care trebuie identificate pentru o desf\[urare optim\ a activit\]ii economice.

MEDIU RURAL - mediu social [i fizic care se caracterizeaz\ prin popula]ie redus\; prezen]a a dou\ componente teritoriale — vatra (utilizat\ pentru satisfacerea nevoilor de locuire) [i mo[ia (pe care se practic\ activit\]ile economice); o activitate productiv\ preponderent agricol\; o slab\

concentrare a fondului construit în teritoriu (densitate sc\zut\); o dotare socio-cultural\ [i o echipare tehnico-edilitar\ reduse.

MEDIU UMAN - parte a mediului alc\tuit\ din realitatea oferit\ de natur\ [i de valorile create de om, în care societatea î[i realizeaz\ cerin]ele materiale, culturale, sociale etc.

MEDIU URBAN - mediu social [i fizic alc\tuit dintr-un num\r de factori ce confer\ atribute urbane cadrului în care tr\ie[te o anumit\ popula]ie: activitate productiv\ cu preponderen]\ neagricol\, concentrare a popula]iei [i a fondului construit (densitate ridicat\), deservire socio-cultural\ complex\, grad ridicat de echipare tehnico-edilitar\. Este un tip de mediu înconjur\tor aproape complet artificializat, caracterizat prin urm\toarele func]ii principale: de locuit, productiv\, cultural\, administrativ\ [i de servire, de comunicare, ecologic\ [i de recreere, estetic\, strategic\.

MEGALIT - nume dat unor monumente funerare sau religioase construite în epoca neolitic\ [i la începutul epocii bronzului din blocuri de piatr\ brut\ sau cioplite sumar.

Complex megalitic

MEGALOPOLIS - 1. termen folosit de Jean Gottmann în anul 1961, în lucrarea sa cu acest titlu, pentru desemnarea concentr\rii urbane din nord-estul S.U.A., în lungul litoralului atlantic, pe o lungime de aproape 850 km, în care numeroase ora[e graviteaz\ `n jurul marilor centre polarizatoare, fiecare fiind o puternic\ aglomera]ie urban\: New York, Philadelphia, Baltimore, Pittsburgh, Washington. Statisticile arat\ c\ aceast\ uria[\ concentrare urban\ grupeaz\ peste 50 de milioane de locuitori, mai mult de o cincime din popula]ia activ\ a S.U.A., aproape o treime din venituri [i salarii, un sfert din produc]ia industrial\ etc. Se utilizeaz\ de asemenea pentru a desemna orice arie

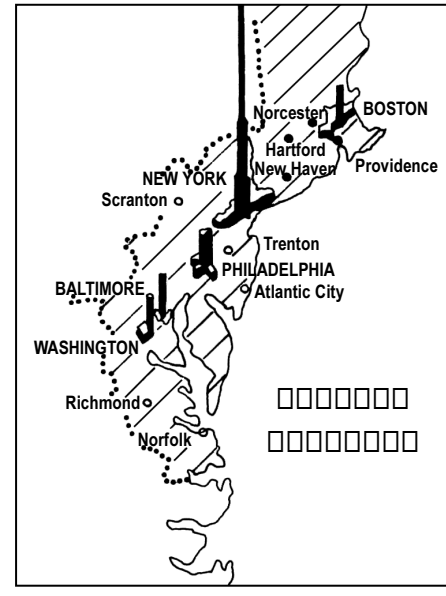

Megalopolis

urban\ supradimensional\ care a evoluat gradat prin unirea structurilor metropolitane [i a ora[elor, [i care opereaz\ ca un sistem urban polinuclear. Conform lui C. Doxiadis, megalopolisul se individualizeaz\ prin popula]ii de peste 10 milioane de persoane [i prin faptul c\ încorporeaz\ mai mult de o metropol\. **2.** termen generic folosit pentru desemnarea celor mai mari concentr\ri urbane.

MEGATENDIN}E - concept difuzat de sociologul american J. Naisbitt care se refer\ la tendin]ele de baz\ — tehnologice [i social-economice — ale lumii contemporane. Aceste tendin]e trebuie luate `n considerare pentru elaborarea strategiilor geopolitice de c\tre statele lumii.

MEI - cereal\ secundar\ cu o larg\ r\spândire în Asia [i Africa, mai ales în zona savanelor, originar\ din Africa. Ca [i sorgul, este ,,cereala oamenilor s\raci", cultivându-se în zonele calde, secetoase, dar [i temperate. Din punct de vedere alimentar, statisticile F.A.O. men]ioneaz\ cinci variet\]i importante: meiul lumânare, eleusinul, meiul comun, meiul p\s\resc [i meiul japonez.

MELAS | - gen de sirop, de culoare brun\-neagr\, rezultat în urma fabric\rii zah\rului din sfecl\ sau trestie de zah\r, care poate fi folosit ca materie prim\ pentru industria spirtului, romului, ca hran\ pentru animale.

MERCANTILISM - doctrin\ elaborat\ `n sec. XVI–XVII, dup\ care bog\]ia esen]ial\ a unui stat este constituit\ de volumul rezervelor de metale pre]ioase. ~ntr-un sistem mercantil, comer]ul exterior este considerat un mijloc care permite ob]inerea de aur [i acumularea bog\]iilor `n interiorul unei]\ri datorit\ unui excedent comercial.

MESERIE - calificare profesional\ ob]inut\ în urma unui proces de [colarizare [i prin practic\. ~n sens restrâns, termenul este folosit pentru a defini preg\tirea personalului tehnic sau de specialitate care execut\ prelucrarea sau transformarea obiectelor muncii sau presteaz\ anumite servicii.

ME{TE{UG - 1. form\ de munc\ manual\ calificat\, bazat\ pe folosirea unor unelte simple. **2.** abilitate, m\iestrie, pricepere. **3.** metod\, procedeu practic, mijloc.

METABOLISM URBAN - termen preluat din biologie care desemneaz\ capacitatea de concentrare a bunurilor de c\tre un ora[`n scopul prelucr\rii lor, pentru a asigura consumul propriu [i realizarea leg\turilor de schimburi cu exteriorul. Termenul este justificat având `n vedere similaritatea dintre func]iile organismelor vii [i acelea ale organismului urban.

METAMORFOSI - sistem de iluminat pus la punct `n Italia, care permite reglarea intensit\]ii [i culorii luminii prin telecomand\; poate memora 87 de combina]ii de lumini diferite.

METIS - persoan\ provenit\ din doi p\rin]i de rase diferite.

METODA ANALIZEI - metod\ utilizat\ `n geografie care const\ `n descompunerea obiectelor, fenomenelor [i proceselor studiate `n p\r]ile lor componente pentru observarea [i

cunoa[terea `n detaliu a caracteristicilor [i func]iilor pe care le au.

METODA AREALELOR - metod\ de reprezentare pe hart\ a unor fenomene sau procese economico-sociale cu r\spândire discontinu\ în teritoriu, care sunt delimitate fie prin linie curb\ închis\ (areale absolute), fie prin linii curbe întrerupte (areale relative).

METODA CARTOGRAFIC| - metod\ specific\ geografiei care const\ `n reprezentarea grafic\ a proceselor [i fenomenelor geografice, `n scopul cunoa[terii localiz\rii spa]iale, a extinderii [i structurii acestora, surprinse `n diferite etape, ca [i a rela]iilor de cauzalitate existente la un moment dat.

METODA INDUCTIV-DEDUCTIV| - metod\ aplicat\ `n geografie, bazat\ pe cunoa[terea realit\]ii geografice, de la singular la general, pe deduc]iile logice [i pe descoperirea ulterioar\ a singularului pornind de la general.

METODA ISTORIC| - metod\ aplicat\ `n geografie prin care se analizeaz\ fenomenele [i procesele `n evolu]ia lor temporal\.

METODA LINIILOR MI{C|RII - metod\ de reprezentare geografic\ folosit\ pentru redarea cartografic\ a dinamicii fenomenelor economice [i sociale, în timp [i spa]iu. Exist\ trei tipuri de linii de mi[care: vectori (s\ge]i), linii de mi[care schematice [i linii de mi[care exacte.

Metoda liniilor mişcării

METODA MODELELOR - metod\ modern\ folosit\ `n geografie care const\ `n imitarea material\ sau mental\ a unui sistem ce exist\ `n realitate, prin construirea special\ de analogii cu care sunt reproduse principiile organiz\rii [i func]ion\rii acestuia. Ea serve[te la u[urarea `n]elegerii fenomenelor complexe, prin schematizare, aducând un plus de orientare [i claritate.

METODA PUNCTULUI - metod\ de reprezentare prin care se pot reda cartografic, cantitativ [i exact fenomene demografice, ale produc]iei materiale, precum [i dinamica fenomenelor.

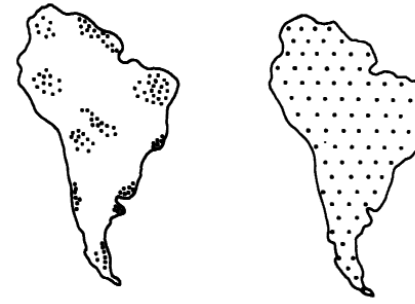

Metoda punctului

Exist\ puncte cu o r\spândire real\, care presupun amplasarea lor acolo unde se afl\ fenomenul caracterizat, [i puncte cu o r\spândire uniform\, la intervale egale, care dau o imagine aproximativ\ a r\spândirii fenomenelor.

METODA SEMNELOR - metod\ de reprezentare pe hart\ a obiectelor sau fenomenelor specifice geografiei umane prin semne speciale (artistice sau fiziografice, stilizate, geometrice, simboluri sau litere ini]iale), cu sau f\r\ scar\ precizat\.

METODA SINTEZEI - metod\ aplicat\ `n geografie care const\ `n integrarea mental\ a p\r]ilor obiectului, descompus ini]ial prin analiz\ `n p\r]i componente, `n contextul sistemului din care face parte.

METODA STATISTICO-MATEMATIC | - metod\ care permite `nregistrarea, prelucrarea [i generalizarea unui mare volum de date caracteristice pentru diferite etape ale desf\[ur\rii fenomenului. Aceast\ metod\ faciliteaz\ utilizarea aparatului statistic `n geografie, compararea fenomenelor din punct de vedere cantitativ [i folosirea tehnicilor moderne de calcul.

METODISM - doctrin\ religioas\ protestant\, fondat\ de preotul anglican J. Wesley (sec. al XVIII-lea), care propov\duie[te ascetismul [i o via]\ moral\ riguroas\, precum [i studiul metodic al Bibliei, unica surs\ de cunoa[tere a lui Dumnezeu [i a mântuirii. Confesiunea este r\spândit\, `n prezent, `n multe]\ri.

METROPOL | - 1. termen utilizat pentru orice ora[de dimensiuni mari, dar îndeosebi pentru centrele urbane care joac\ rol de capital\ regional\ sau na]ional\ sub aspect economic, cultural, administrativ etc. ~n cadrul teoriei locului central, metropola reprezint\ un nivel superior în ierarhia urban\, se constituie în centru de control al economiei moderne, cu o popula]ie de cel pu]in 1 milion de locuitori [i care circumscrie o regiune ce de]ine 5–30 milioane de locuitori. **2.** stat-ora[antic, considerat în raport cu coloniile pe care le-a întemeiat. **3.** stat colonialist, considerat în raport cu coloniile sale.

METROPOLE DE CONTRAPONDERE - metropole sau ora[e ap\rute în planificarea urban\ francez\ în anii 1966–1970, care func]ioneaz\ ca poli activi în zonele mai pu]in privilegiate, în procesul de descentralizare a cre[terii economice [i de contrabalansare a atrac]iei exercitate de Paris, pentru a se constitui o ierarhie urban\ mai echilibrat\.

METROPOLIZARE - tendin]\ în urbanizarea mondial\ — ap\rut\ în]\rile dezvoltate, dar care în prezent se reg\se[te mai ales în cele în curs de dezvoltare — de concentrare a popula]iei în ora[ele mari, [i implicit de cre[tere a num\rului acestora.

METROU - mijloc de transport în comun care se deplaseaz\ pe cale ferat\ proprie subteran\, la nivelul solului sau suspendat\, alc\tuit din mai multe vagoane, de mare capacitate.

MIC | - mineral cu clivaj perfect, utilizat ca material izolator `n industria electrotehnic\.

MICROCENTRAL | - central\ electric\ sau de termoficare de putere redus\, utilizat\ pentru alimentarea unor consumatori izola]i sau în scopul folosirii unor resurse energetice de importan]\ local\.

MICRORECENS | MÂNT - recens\mânt de propor]ii reduse, efectuat în anumite zone geografice sau în cadrul unor diferite categorii de popula]ie (în raport cu grupa de vârst\, profesia). Se poate realiza [i prin înregistrarea

par]ial\ a unor anumite particularit\]i demografice, sociale, economice.

MIEZ URBAN - „inima“ fiec\rui ora[mare, având o expansiune teritorial\ mai redus\ decât zona central\ [i în care se reg\sesc terenurile cu cel mai ridicat pre] de achizi]ie, cea mai mare densitate a traficului pietonal [i rutier.

MIGDAL - arbore fructifer mediteranean, originar din Orientul Apropiat (dup\ al]ii Africa de Nord), înalt de 6–8 m, al c\rui fruct este o drup\ ce are un sâmbure cu miez comestibil. *Migdala* — miezul comestibil al sâmburelui — este bogat\ în glucide [i ulei. Se cultiv\ în Europa mediteranean\ [i S.U.A., dar [i în nordul Africii sau China, Iran, Pakistan etc. *(Amygdalus communis).*

MIGRANT - persoan\ ce se deplaseaz\ în mod voluntar dintr-o]ar\ în alta, cu scopul stabilirii unei re[edin]e permanente. Persoana este un *emigrant* pentru]ara nativ\ [i *imigrant* pentru noua]ar\ de re[edin]\. Termenii sunt opu[i celor de *exilat* [i *refugiat*, care semnific\ o deplasare involuntar\.

MIGRANT ACTIV - migrant care caut\ destina]ii convenabile, care s\ îi garanteze prosperitate viitoare.

MIGRA}IE - proces prin care persoanele î[i schimb\ locul de reziden]\ în mod definitiv sau temporar. Elementele timp [i spa]iu sunt integrate conceptului, impunându-se relevarea lor în analiz\. Trebuie f\cut\ diferen]a dintre circula]ie (mi[care repetitiv\ ce începe [i se termin\ la domiciliul de re[edin]\) [i **M.**, care implic\ schimbarea re[edin]ei. Din punct de vedere geografic, scara spa]ial\ la care se efectueaz\ **M.** este foarte important\ [i poate fi: intraurban\, rural\ spre urban\, urban\ spre urban\, interregional\, interna]ional\ etc. De asemenea, **M.** poate fi centripet\, caz în care popula]ia se deplaseaz\ spre centrele urbane din zonele rurale înconjur\toare, [i centrifug\, caz în care popula]ia se deplaseaz\ din zonele centrale ale ora[elor spre arealele rurale înconjur\toare sau spre ora[ele mai mici din împrejurimi.

MIGRA}IE A COMPETEN}ELOR - form\ a migra]iei interna]ionale constând în migra]ia oamenilor de [tiin]\ [i a lucr\torilor de înalt\ calificare de obicei din]\rile în curs de dezvoltare c\tre]\rile dezvoltate. Sin: BRAIN DRAIN, EXOD DE INTELIGEN}|, SCURGERE DE INTELIGEN}|, TRANSFER INVERS DE COMPETEN}E.

MIGRA}IE COLECTIV| - migra]ie care cuprinde deplasarea unor grupe de persoane sau familii.

MIGRA}IE DE LUCRU - migra]ie sezonier\ a lucr\torilor, determinat\ de condi]ii particulare, de oferta locurilor de munc\ în perioada respectiv\ (de exemplu strângerea recoltei).

MIGRA}IE DE REÎNTOARCERE - migra]ie al c\rei flux are direc]ia de la locul de destina]ie la locul anterior de origine. Când este organizat\ de autorit\]i se nume[te *repatriere.* Sin: MIGRA}IE DE REVENIRE, RETROMIGRA}IE.

MIGRA}IE INDIVIDUAL| - migra]ie f\cut\ individual, mai ales de c\tre lucr\tori.

MIGRA}IE INTERNA}IONAL| - migra]ie ce are loc în afara grani]elor unui stat. Accentuarea curen]ilor migratorii, a for]ei de munc\ mai ales, are la baz\ marile decalaje economice între]\ri. Fluxurile migratorii se orienteaz\ dinspre]\rile slab dezvoltate spre cele cu un nivel ridicat de dezvoltare economic\. Vezi [i MIGRA}IE SELECTIV|.

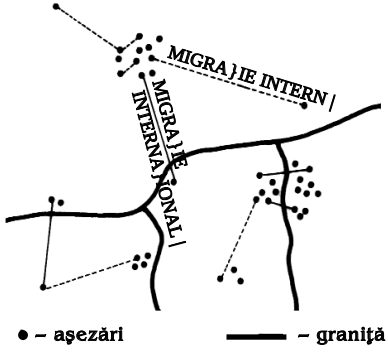

Migraţie internaţională şi internă

MIGRA}IE INTERN| - mi[care migratorie care are loc între grani]ele aceleia[i]\ri. Ca tendin]\ principal\, în epoca contemporan\, se remarc\ deplasarea popula]iei din mediul rural spre cel urban. Cauzele migra]iei interne sunt multiple, fiind determinate de nivelul de dezvoltare economico-social\, de ritmul de cre[tere a popula]iei, de distribu]ia în teritoriu a locurilor de munc\ etc.

MIGRA}IE INVERS| - migra]ie orientat\ dinspre regiuni prospere spre zone mai pu]in prospere. Apare ca rezultant\ a neomogenit\]ii for]ei de munc\ [i a reîntoarcerii emigran]ilor (persoane pensionate sau care au înregistrat un e[ec).

MIGRA}IE ÎN TREPTE - fenomen în care persoanele migreaz\ din mediul rural spre cel urban în mai multe etape intermediare: din sate spre ora[ele mici, apoi spre ora[ele mijlocii, iar în final spre ora[ele mari. Procesul se poate desf\[ura pe parcursul uneia sau mai multor genera]ii.

MIGRA}IE NORMAL| - procesul prin care fluxurile migratorii se deplaseaz\ dinspre o regiune mai pu]in dezvoltat\ c\tre un areal cu o economie prosper\.

MIGRA}IE PAR}IAL| - deplasarea persoanelor între regiuni pentru o perioad\ de timp mai îndelungat\ decât un sezon, dar mai redus\ decât cea a duratei vie]ii, deplasarea fiind impus\ de modificarea ocupa]iei personale sau a pozi]iei în structura ierarhic\ a institu]iei în care lucreaz\.

MIGRA}IE PENDULATORIE - migra]ie constând din deplas\rile zilnice ale lucr\torilor de la domiciliul stabil, situat într-o localitate, la locul de munc\, situat în alt\ localitate. Sin: NAVETISM.

MIGRA}IE SELECTIV| - proces în care cei care migreaz\ sunt selecta]i pe criterii de vârst\, aptitudini [i alte caracteristici personale; în cazul migra]iei interna]ionale,]ara-gazd\ decide condi]iile privind vârsta, s\n\tatea, ocupa]ia, moralitatea etc. imigran]ilor.

MIGRA}IE SEZONIER| - migra]ie care are loc periodic în cursul anului (în anumite anotimpuri sau luni ale anului).

MIGRA}IE SPONTAN| - migra]ie bazat\ pe ini]iativa proprie a persoanelor migrante, spre deosebire de a[a-numita migra]ie for]at\ (expulzare, evacuare).

MIJLOACE DE PRODUC}IE - totalitatea mijloacelor de munc\ [i a obiectelor muncii.

MIJLOC DE MUNC| - lucru sau complex de lucruri cu ajutorul c\ruia omul ac]ioneaz\ asupra obiectelor muncii pentru a le transforma `n concordan]\ cu necesit\]ile sale.

MIJLOC DE TRANSPORT - vehicul care serve[te transportului de persoane sau de m\rfuri.

MIJLOC DE TRANSPORT ÎN COMUN - mijloc de transport care serve[te transportului în comun al persoanelor. Deplasarea se poate face pe pneuri (autobuz, troleibuz) sau pe [ine (tramvai, metrou, tren subteran).

MIL| - unitate de m\sur\ anglo-saxon\ pentru lungime, egal\ cu 1609,3 m când se m\soar\ lungimi terestre (pe uscat) [i cu 1852 m când se m\soar\ distan]e marine (pe ap\).

MINARET - turn sub]ire [i prelung, de sec]iune circular\, prev\zut la partea superioar\ cu o platform\ îngust\, de la în\l]imea c\reia sunt adresate chem\rile la rug\ciune `n cazul cultului musulman.

MIN| - complex de lucr\ri [i de instala]ii în subteran destinate exploat\rii, cu ajutorul pu]urilor [i galeriilor, a unor combustibili minerali, minereuri feroase [i neferoase, precum [i altor substan]e utile. Sin: BAIE.

MINER - persoan\ calificat\ `n activit\]i primare legate de exploatarea unor resurse de subsol (minereuri, c\rbune, sare etc.)

MINERALIER - tip de vas specializat în transportul minereurilor.

MINERAL UTIL - element sau compus chimic cu o alc\tuire definit\, format pe cale natural\ — având o stare de agregare omogen\ —, care prezint\ importan]\ economic\.

MINEREU - asocia]ie natural\ de minerale metalice [i nemetalice din care se pot extrage unul sau mai multe metale cu importan]\ economic\.

MINERIT - totalitatea opera]iunilor tehnice miniere de valorificare a z\c\mintelor de minereu aflate în scoar]a P\mântului.

MINIATUR| - ini]ial, toate elementele decorative ale unui pergament manuscris, denumirea derivând de la miniul de plumb cu care se executau aceste ornamente. Mai târziu, termenul a fost aplicat numai reprezent\rilor figurative din manuscrise [i, prin extensie, tablourilor de mici dimensiuni.

MINIMUM DEMOGRAFIC - nivel demografic al unui areal, în care supravie]uirea unui grup uman [i reînnoirea genera]iilor nu mai sunt asigurate din motive economice sau biologice.

MINIMUM DE SUBZISTEN}| - venitul minim necesar pentru a asigura subzisten]a într-o anumit\ societate.

MINORITATE - 1. grup de persoane rezidente într-o]ar\, ce se individualizeaz\ fa]\ de popula]ia majori-

tar\ prin ras\, religie, limb\, obiceiuri sociale. **2.** mai pu]in de jum\tate din num\rul voturilor exprimate la adoptarea hot\rârilor, rezolu]iilor etc. **3.** partea cea mai mic\ dintr-o colectivitate, stabilit\ pe anumite criterii.

MINORITATE ETNIC| - grup sau colectivitate uman\ de alt\ etnie, aflat(\) pe teritoriul unui stat, într-un num\r mai mic decât popula]ia autohton\, având o istorie legat\ de aceasta, dar tr\s\turi diferite, în func]ie de specificul etnic propriu. **M.e.** pot fi localizate atât în zonele de frontier\ cu statele din care acestea provin, cât [i în interiorul statului-gazd\, formând enclave etnice. **M.e.** sunt parte component\ a poporului ce tr\ie[te în interiorul statului-gazd\, iar în statele na]ionale unitare nu se pot constitui ca na]iuni de sine st\t\toare.

MINORITATE SOCIAL| - grup rasial, religios, etnic, politic, parte a unei popula]ii mai mari din punct de vedere numeric, care `n unele cazuri nu beneficiaz\ de drepturi egale `n unele domenii — comparativ cu majoritatea —, fiind privit din punct de vedere al caracteristicilor sociale specifice.

MI{CAREA MIGRATORIE A POPULA}IEI - parte din mi[carea total\ a popula]iei care se datoreaz\ migra]iei, cealalt\ fiind mi[carea natural\. Reprezint\ transform\rile survenite în num\rul popula]iei ca urmare a schimb\rilor domiciliului permanent (statutului reziden]ial).

MI{CAREA NATURAL| A POPULA}IEI - schimb\rile survenite în num\rul [i structura popula]iei numai ca urmare a na[terilor, deceselor, c\s\toriilor [i divor]urilor.

MI{CAREA POPULA}IEI - schimb\rile survenite în num\rul [i structura popula]iei în decursul timpului, ca urmare a evenimentelor demografice. Unitatea de observare este evenimentul demografic — na[terea, decesul, c\s\toria, divor]ul, schimbarea domiciliului permanent —, iar sursa informa]ional\ principal\ este statistica st\rii civile. Mi[carea popula]iei corespunde fluxurilor demografice [i cuprinde mi[carea natural\ [i mi[carea migratorie.

MOAR| - (cl\dire prev\zut\ cu o) instala]ie pentru m\cinarea cerealelor. ~n func]ie de sursa de energie pe care o folosesc, **M.** pot fi: (a) **M.** de vânt; (b) **M.** de ap\; (c) **M.** electrice.

MOBILIER URBAN - termen ce desemneaz\ elementele utilitare [i decorative amplasate în spa]iul urban: monumente, fântâni, rampe, estrade, tribune, cabine telefonice, lampadare, panouri de afi[aj, semafoare etc.

MOBILITATE A MÂINII DE LUCRU - trecerea for]ei de munc\ dintr-un sector de activitate în altul sau de la o regiune geografic\ la alta.

MOBILITATE PROFESIONAL| - trecerea unui individ cu o anumit\ profesiune la o alt\ profesiune sau de la un tip de activitate la altul.

MOBILITATE REZIDEN}IAL| - raportul dintre num\rul popula]iei care [i-a schimbat locuin]a în ultimul an [i popula]ia total\. Se calculeaz\ dup\ formula

$$M_r = \frac{N}{P} \cdot 100,$$

în care: M_r – mobilitatea reziden]ial\; N – num\rul celor care [i-au schimbat locuin]a; P – popula]ia total\.

MOBILITATE SOCIAL | - 1. proces de modificare a structurii societ\]ii prin schimbarea pozi]iei unor grupuri sociale [i a unor indivizi în cadrul acestei structuri. **2.** trecerea (ascendent\ sau descendent\) de la un grup social la altul pentru un individ sau un anumit grup de indivizi.

MOBILITATE SOCIO-PROFESIONAL | - schimbare a profesiei, înso]it\ de trecerea dintr-o categorie social\ în alta. Se pot distinge: (a) mobilitatea profesional\, concretizat\ prin schimbarea profesiei, înso]it\, în unele situa]ii, [i de schimbarea locului de munc\, iar în cazul persoanelor provenite din alt mediu, [i de mobilitate teritorial\; (b) mobilitatea instruc]ional\, exprimat\ prin atingerea unor niveluri mai ridicate de instruc]ie; (c) mobilitatea statutului social, care semnific\ schimbarea pozi]iei sociale a unei persoane prin modificarea unor elemente esen]iale: ocupa]ie, nivel de instruc]ie, venit, rol social; (d) mobilitatea rolului social al femeii, care presupune cre[terea num\rului de femei implicate în activitatea socio-economic\ [i politic\, modific\ri în participarea la activitatea organiza]iilor neguvernamentale, la întreaga via]\ a comunit\]ii. Mobilitatea socio-profesional\ poate fi analizat\ pe orizontal\, când schimb\rile se produc în teritoriu, în interiorul aceleia[i categorii sociale, [i pe vertical\, când schimb\rile se produc de la o categorie social\ la alta.

MOBILITATE SPA}IAL| A POPULA}IEI - totalul deplas\rilor popula]iei în teritoriu — cu [i f\r\ schimbarea domiciliului stabil, indiferent de durata absen]ei din localitatea de origine (plecare) — [i modificarea unor caracteristici de ordin social, profesional etc. ca urmare a influen]ei

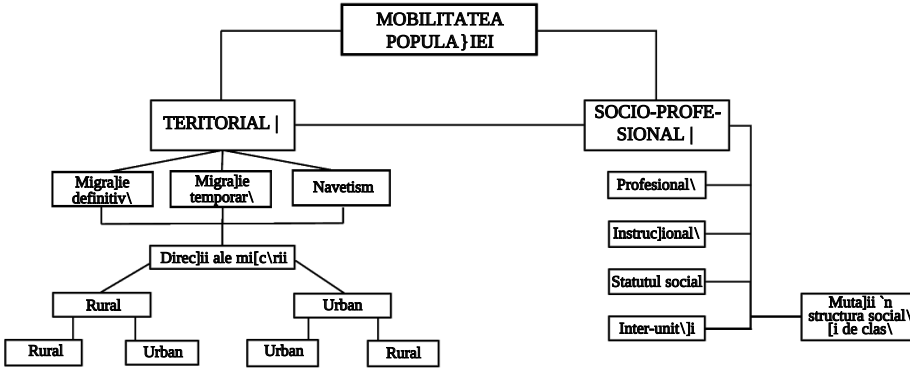

Mobilitate spaţială a populaţiei

diferi]ilor factori social-economici. ~n no]iunea de mobilitate intr\ [i nomadismul, ca form\ istoric\ de mobilitate, [i migra]ia popoarelor, într-o anumit\ etap\ istoric\. ~n aceea[i no]iune pot fi incluse invaziile, comer]ul cu sclavi etc., ca fenomene care se caracterizeaz\ prin deplas\ri ale persoanelor.

MOCAN - locuitor din regiunile montane, care se ocup\ `ndeosebi cu cre[terea oilor.

MOD DE TRANSPORT - modalitate de transport utilizând tipuri particulare de material mobil [i/sau de infrastructur\ pentru transportul persoanelor, m\rfurilor etc.

MOD DE VIA}| - concept ce exprim\ leg\turile stabilite între condi]iile de mediu [i comportamentul uman. Fiecare grup uman de]ine propriul mod de via]\, reprezentat prin obiceiuri, tradi]ii, structuri sociale, economice [i psihologice. Modul de via]\ reflect\ în mod particular clasa social\ c\reia îi apar]ine individul, vârsta [i personalitatea sa.

MODEL - structur\ simplificat\ a realit\]ii, care se presupune c\ prezint\ tr\s\turi semnificative sau rela]ii în form\ generalizat\, tehnic\, cu ajutorul c\rora anumite aspecte ale realit\]ii pot fi artificial reprezentate sau simulate [i, în acela[i timp, simplificate pentru a facilita în]elegerea. Modelul are la baz\ o reprezentare matematic\ sau cel pu]in presupune o rigoare matematic\ [i poate fi definit drept „o teorie, o lege, o ipotez\, o idee structural\“ (R.J. Charley [i P. Haggett, 1967). Poate fi în]eles ca o aproxima]ie foarte subiectiv\, deoarece nu include toate observa]iile asociate sau m\sur\torile, de[i acestea sunt valabile, pentru a l\sa la o parte detaliile incidentale [i pentru a da posibilitatea s\ ias\ în eviden]\ aspectele fundamentale.

MODEL CULTURAL - totalitatea regulilor care ghideaz\ comportamentele mutuale [i folosesc pentru orientarea rela]iilor între indivizi.

MODEL DE CRE{TERE - ansamblul variabilelor explicative (factori de cre[tere) [i rela]iilor economice care reprezint\ mecanismele fundamentale cu efect accelerator.

MODEL MATEMATIC - reprezentare matematic\ a unor fenomene din natur\ sau societate. ~n geografia uman\ se utilizeaz\ în special modelul matematic demografic — reprezentare generalizat\ a unor procese [i fenomene demografice, care, în func]ie de rela]ia stabilit\ între diferi]i indicatori demografici (natalitate, mortalitate, mobilitate), poate fi: (a) modelul popula]iei stabile, care reflect\ ac]iunea a trei indicatori: structura pe grupe de vârst\, fertilitatea [i mortalitatea popula]iei respective, f\r\ a]ine seama de mobilitatea teritorial\; (b) modelul popula]iei sta]ionare — un caz particular al modelului popula]iei stabile, în care sporul natural este egal cu zero, iar structura pe grupe de vârst\ constant\; (c) modelul popula]iei semistabile, în care structura pe grupe de vârst\ este invariabil\ [i se men]ine rela]ia dintre distribu]ia pe vârste, fertilitate [i mortalitate;

(d) modelul matricial al popula]iei, utilizat pentru estimarea distribu]iei fluxurilor migratorii. ~n geografia economic\ se folose[te modelul matematico-economic — reprezentare matematic\ a unor fenomene sau procese economice. ~n func]ie de scara la care se realizeaz\ se pot distinge: modele microeconomice [i macroeconomice, prin care se `ncearc\ prognozarea dinamicii întregului sistem economic. ~n modelul macroeconomic sunt luate în considerare variabile endogene, legate strâns de structura modelului, [i variabile exogene, exterioare modelului considerat.

MODEL SECTORIAL - model creat de c\tre H. Hoyt pe baza datelor [i informa]iilor privind locuirea, taxele, tarifele, impozitele, ce se structureaz\ pe ideea potrivit c\reia structura intern\ a unui ora[este condi]ionat\ de dispunerea radial\ a rutelor în exteriorul centrului ora[ului. Accesul diferen]iat, asociat cu rutele radiale, induce moduri particulare de utilizare pentru sectoarele radiale derivate din C.B.D. Elementul-cheie este reprezentat de statutul înalt al ariei reziden]iale, ce ocup\ spa]iul cel mai favorabil, celelalte niveluri graduale ale acestuia fiind dispuse de jur împrejur în ordine descresc\toare.

MODERNIZARE - proces de schimbare impus de o cre[tere economic\ a unei structuri, prin care întregul sistem evolueaz\ [i devine mai complex. Implic\ aplicarea metodelor [tiin]ifice [i tehnologice, ridicarea eficien]ei produc]iei [i modificarea structurii [i valorii sociale, în ideea unei organiz\ri superioare.

MODERNIZAREA DRUMURILOR - ansamblul lucr\rilor de amenajare a unui drum existent, pentru a corespunde unor cerin]e noi. Procesul cuprinde lucr\ri de sistematizare a elementelor geometrice, pentru a face fa]\ unei intensit\]i prognozate a circula]iei, [i lucr\ri pentru executarea unor sisteme rutiere de perspectiv\.

MOFETE - emisii reci de gaze, cu temperaturi sub 100°C, constituite în principal din dioxid de carbon, considerate ca fiind manifest\ri postvulcanice. Sunt utilizate pentru tratarea anumitor boli.

MOL - por]iune de uscat de form\ alungit\, înconjurat\ pe trei p\r]i de ap\, construit\ în bazinele portuare pentru a ob]ine noi suprafe]e de platforme [i lungimi mai mari ale cheiurilor. Molurile pot fi construite în paralel sau radial [i au lungimi de 200–1000 m [i l\]imi între 30 [i 200 m, în func]ie de port (fluvial sau maritim).

MOMENT DE DEPLASARE - perioad\ de circula]ie de vârf, determinat\ de rela]iile generate de anumite activit\]i. ~n practic\, se consider\ urm\toarele momente de deplasare: de dimine a]\ (deplas\ri pentru munc\, pentru diferite activit\]i sociale), de reîntoarcere acas\, de petrecere diurn\ a timpului liber, de sfâr[it de s\pt\mân\, ocazionale (generate de expozi]ii, târguri, competi]ii sportive etc.).

MONARHIE - form\ de guvernare în care conducerea revine, total sau

par]ial, unei singure persoane — monarhul — [i care, în virtutea unor vechi tradi]ii, se transmite ereditar, dinastic. Dup\ modul de exercitare a puterii de stat, deosebim: monarhie absolut\, în care [eful statului este autoritatea suveran\ [i unicul de]in\tor al puterii de stat, [i monarhie constitu]ional\, în care monarhul conduce pe baza constitu]iei iar puterea de stat este exercitat\, al\turi de monarh, de c\tre organele prev\zute în constitu]ie.

MONED | UNIC | - moned\ „co[“, în care intr\ moneda statelor din Uniunea European\, în func]ie de for]a economic\ a fiec\ruia. Este unitatea de cont utilizat\ de institu]iile comunitare, pentru stabilirea bugetului, a tarifelor vamale specifice etc. Pân\ la 1 ianuarie 1999 rolul de moned\ unic\ a fost îndeplinit de ECU (European Currency Unit), iar ulterior de EURO, care va circula pe pia]\ sub form\ de monede [i bancnote începând cu 1 ianuarie 2002.

MONGOLID | - una dintre primele rase umane, care însumeaz\ aproape trei p\trimi din popula]ia globului. Popula]ia mongolid\ include tipurile de popula]ie din sud-estul, estul [i centrul Asiei, precum [i popula]ia indiano--american\. Caracteristicile popula]iei mongolide sunt: p\r negru, nas de dimensiune medie cu marginile l\sate, pome]ii obrajilor proeminen]i, ochii închi[i la culoare, umbri]i de o fant\, de form\ alungit\, apropia]i de baza nasului.

MONITORIZAREA MEDIULUI - m\surare repetat\ [i sistematic\ a concentra]iilor poluan]ilor din atmosfer\, pentru estimarea nivelului de poluare [i cunoa[terea rezultatelor în urma aplic\rii unor m\suri de prevenire [i combatere a polu\rii.

MONOCULTUR | - sistem agricol bazat pe ob]inerea unui singur produs agricol vegetal. Monocultura este rar\ în agricultura tradi]ional\, în schimb este specific\ agriculturii de planta]ie. ~n mediul temperat apare monocultura grâului (în America de Nord), a vi]ei-de-vie (în sudul Fran]ei). Monocultura prezint\, pe lâng\ avantaje, [i neajunsuri: mari varia]ii de recolt\ de la un an la altul, epuizarea [i, uneori, eroziunea solurilor, apari]ia unor parazi]i ce pot afecta plantele cultivate, precum [i cre[terea num\rului de d\un\tori.

MONOGAMIE - forma cea mai frecvent\ de c\s\torie, dintre un b\rbat [i o singur\ femeie.

MONOGRAFIE - studiu [tiin]ific amplu asupra unui subiect anumit, tratat detaliat [i multilateral.

MONOGRAFIE GEOGRAFIC | - studiu geografic complex al unei regiuni.

MONOINDUSTRIE - tip de structur\ industrial\, local\ sau regional\, caracterizat prin specializarea activit\]ii industriale pentru ob]inerea unui singur grup de produse finite.

MONOPOL - form\ de activitate comercial\ în care exist\ un singur produc\tor ce de]ine controlul exclusiv asupra bunurilor sau serviciilor vândute. ~n mod practic, termenul este folosit atunci când o firm\ produce un produs într-o m\sur\ atât de mare, încât î[i

poate impune controlul asupra pre]ului de desfacere a produsului.

MONORAI - sistem de transport în comun, pe o singur\ [in\, cu cale fix\ de rulare (la sol, în subteran, suspendat).

MONUMENT - 1. construc]ie care prin vechime, func]iune, form\ [i con]inut de idei reprezint\ o m\rturie de valoare deosebit\. Se pot distinge: **M.** arheologice, **M.** de arhitectur\, **M.** istorice, **M.** de cultur\. **2.** oper\ de sculptur\ sau arhitectur\ destinat\ p\str\rii amintirii unor personalit\]i sau evenimente deosebite, într-o anumit\ perioad\.

MORBIDITATE - frecven]a cazurilor de îmboln\viri în cadrul unei popula]ii sau categorii a popula]iei.

MORFOLOGIE AGRAR | - mod de dispunere a parcelelor, drumurilor de exploatare [i de a[ezare relativ\ a terenurilor cultivate, p\[unilor [i p\durilor care constituie mo[ia unei a[ez\ri.

MORFOLOGIE URBAN | - caracteristic\ a unei a[ez\ri urbane, reliefat\ prin form\, structur\ [i textur\, aflat\ `n strâns\ corela]ie cu originea, modalit\]ile de extindere spa]ial\ (influen]ate de condi]iile naturale) [i func]ia arealului respectiv.

MORTALITATE - frecven]a deceselor pe o perioad\ determinat\, în cadrul unei popula]ii sau categorii de popula]ie. Este un factor determinant, al\turi de fertilitate [i migra]ie, în structura [i dinamica popula]iei. Studiile geografice s-au axat pe stabilirea unor modele spa]iale ale mortalit\]ii, pe rolul ei în schimb\rile ce au loc în popula]ie [i influen]a mediului asupra ei. Termenul se folose[te uneori cu semnifica]ia de indice sau rat\ de mortalitate.

MORTALITATE DIFEREN}IAL | - intensitate a deceselor în sânul unor subpopula]ii constituite dup\ anumite caracteristici. Când subpopula]iile respective sunt stabile dup\ vârst\ [i sex, mortalitatea diferen]ial\ se mai nume[te *mortalitate specific*\, iar indicii sau ratele se numesc *indici (rate) dup\ vârst\ [i sex*. Termenul „diferen]ial“ se refer\ în special la subpopula]ii constituite dup\ caracteristici sociale, culturale, economice etc. [i, ca atare, mortalitatea apare pe categorii sociale, socio-profesionale, pe mediile urban [i rural, pe ocupa]ii etc.

MORTALITATE INFANTIL | - mortalitate specific\ dup\ vârst\, exprimând intensitatea sau frecven]a deceselor infantile (sub un an) în sânul unei popula]ii.

MORTALITATE JUVENIL | - mortalitate specific\ dup\ vârst\, exprimând frecven]a deceselor juvenile (între 1–5 ani) în sânul unei popula]ii.

MORTALITATE PRENATAL | - mortalitate ce intervine în timpul perioadei de existen]\ prenatal\ (din cauze naturale), dup\ ce foetusul [i-a dovedit viabilitatea, în timpul sarcinii sau în prima perioad\ a vie]ii extrauterine (patru s\pt\mâni).

MORTAR - amestec de nisip [i var cu ap\, care formeaz\ o past\ ce prin uscare se înt\re[te puternic, legând între ele materialele de construc]ie.

MO{IE - 1. teritoriu aferent unei a[ez\ri omene[ti care poate include

terenuri cultivate, p\[uni, fâne]e, p\-duri, ape, terenuri neproductive etc., unde popula]ia a[ez\rii î[i desf\[oar\ o bun\ parte din activit\]ile productive. **2.** mare proprietate funciar\, aflat\ în st\pânirea unui mo[ier.

MO{NEAN -]\ran liber, st\pân dev\lma[al p\mântului mo[tenit de la un str\bun comun, în perioada evului mediu în }ara Românească\.

MOTIVA}IE TURISTIC| - termen ce include, `n esen]\, trebuin]ele, impulsurile, inten]iile, valen]ele [i tendin]ele specifice cu caracter personal, influen]ate de mediul geografic, atitudinile fa]\ de acestea [i fa]\ de propria persoan\, scopul con[tient ca r\spuns pragmatic la trebuin]e.

MULATRU - persoan\ cu p\rin]i apar]inând rasei albe [i rasei negride.

MULTIPLU ZECIMAL - multiplu standardizat al unei unit\]i de m\sur\, cu un anumit simbol [i o anumit\ valoare. Se utilizeaz\ urm\torii **M.z.**:

Denumirea standardizat\	Simbolul	Valoarea
deca	da	10
hecto	h	10^2
kilo	k	10^3
mega	M	10^6
giga	G	10^9
tera	T	10^{12}
peta	P	10^{15}
exa	E	10^{18}

MUNC| - activitate de producere a bunurilor [i serviciilor, recunoscut\ social, care reprezint\ o surs\ de venit pentru cei care o presteaz\. Exist\ dou\ laturi ale acestei activit\]i, una cantitativ\ — exprimat\ prin cantitate, efort [i timp consumat — [i una calitativ\, exprimat\ prin grad de inteligen]\, calificare etc.

MUNCITOR - persoan\ angajat\, salariat\, care lucreaz\ nemijlocit în procesul ob]inerii bunurilor materiale, la între]inerea [i repararea mijloacelor de produc]ie specifice domeniului de activitate îmbr\]i[at.

MUNICIPIU - 1. ora[important, având un num\r mare de locuitori [i o însemn\tate deosebit\ în via]a economic\, politic\ [i social-cultural\ a]\rii sau perspective de dezvoltare în aceste direc]ii [i care se bucur\ de largi competen]e administrative. **2.** nume dat ora[elor romane (din Italia sau din Imperiul roman) care aveau dreptul la autonomie în treburile interne.

MUR - semiarbust peren, din familia rozaceelor, cu tulpini spinoase [i lungi, cu frunze imparipenate cu 3–7 foliole inegale, ce cre[te spontan atât în zona montan\ cât [i în zona stepei secetoase [i are fructe comestibile, cu gust pl\cut *(Rubus fruticosus)*.

MUTA}II ALE FUNC}IILOR URBANE - schimb\ri calitative ale func]iilor social-economice ale ora[elor, datorit\ evolu]iei unor procese economice [i demografice.

MUZEU - institu]ie care are ca activitate strângerea, restaurarea, p\strarea [i expunerea unor obiecte sau colec]ii cu valoare artistic\, istoric\, [tiin]ific\, etnografic\.

N

NAOS - denumire dat\, la bisericile ortodoxe, spa]iului central de cult care precede altarul.

NARCOTIC - vezi DROG.

NA{TERE - eveniment demografic, similar cu decesul sau c\s\toria, constând din expulzarea produsului concep]iei care a parcurs durata normal\ de gesta]ie.

NA{TERE LEGITIM| - na[tere ce s-a produs în perioada ce a urmat încheierii c\s\toriei, mama având deci starea civil\ de „c\s\torit\".

NA{TERE NELEGITIM| - na[tere realizat\ de o mam\ a c\rei stare civil\ este „nec\s\torit\".

NATALITATE - frecven]\ sau intensitate a na[terilor în sânul unei popula]ii sau subpopula]ii; se m\soar\ cu ajutorul unor indici statistici. Termenul se folose[te, uneori, cu sensul de rat\ de natalitate.

NATURALIZARE - 1. proces prin care un str\in sau un nou-sosit este acceptat cu drepturi depline ca cet\]ean al]\rii în care î[i are în prezent re[edin]a permanent\. **2.** proces prin care plante sau animale, introduse într-un mediu în care nu sunt autohtone, se adapteaz\ noilor condi]ii f\r\ a-[i pierde tr\s\turile de baz\.

NA}IONALISM - expresie politic\ a aspira]iilor na]ionale, reliefat\, de regul\, prin sentimente profunde de apartenen]\ la o na]iune, care reflect\ con[tiin]a na]ional\. R. Muir propune o clasificare a na]ionalismului în mai multe categorii: (a) na]ionalismul antestatal, în care un grup de oameni dezvolt\ un sentiment na]ional puternic înainte de crearea unui stat propriu-zis; (b) na]ionalismul post-statal, dezvoltat prin integrarea unor tr\s\turi culturale diverse în interiorul unui stat, de regul\ federal; (c) na]ionalismul lumii a treia, în care oameni grupa]i împreun\ pentru a rezista colonialismului au împ\rt\[it acelea[i tr\s\turi na]ionale comune; (d) pan-na]ionalismul, în care grupuri mari de oameni, chiar na]iuni, se grupeaz\ pentru a ob]ine obiective comune; (e) na]ionalismul conflictual, în care conflicte interioare divid o na]iune în subgrupuri ce prezint\ o coeziune cultural\ aparte; (f) na]ionalismul totalitar, în care, de regul\, o minoritate preia puterea [i proclam\ faptul c\ ea reprezint\ voin]a na]iunii.

NA}IONALITATE - 1. concept politic ce denume[te comunit\]ile [i grupurile etnice care î[i exprim\ [i î[i manifest\ con[tiin]a comun\ printr-o

voin]\ politic\ orientat\ spre dezvoltarea identit\]ii [i solidarit\]ii de interese a membrilor lor, prin mijloace politice [i legal-juridice corespunz\toare acestor interese. 2. grupare etnic\ omogen\ care este parte a unei alte na]iuni organizate statal. Existen]a mai multor na]ionalit\]i în diferite state este rezultatul dezvolt\rii istorice, al împrejur\rilor în care s-au format [i s-au dezvoltat statele na]ionale.

NA}IONALIZARE - act al prelu\rii p\mântului, unit\]ilor industriale, imobilelor, mijloacelor de transport etc. de c\tre stat, acesta devenind singurul proprietar al mijloacelor de produc]ie. Sin: ETATIZARE.

NA}IUNE - form\ de comunitate uman\, ap\rut\ în urma evolu]iei istorice a popoarelor [i a cristaliz\rii sentimentului na]ional. Na]iunea reprezint\ o etnie în spa]iul s\u de genez\. ~n aceste condi]ii, bazate pe comunitatea de teritoriu, a originii [i a limbii, a vie]ii spirituale, s-au format statele na]ionale, având la baz\ o na]iune unic\, alc\tuit\ dintr-o etnie majoritar\. Membrii unei na]iuni sunt con[tien]i de propria apartenen]\ na]ional\, sunt apropia]i prin caracteristici culturale comune, valori [i aspira]ii identice [i locuiesc acela[i teritoriu. Un asemenea grup dore[te, de regul\, s\-[i men]in\ unitatea cultural\ [i identitatea proprie [i este organizat din punct de vedere politic într-o entitate independent\ denumit\ *stat*. Totu[i, un stat poate cuprinde dou\ sau mai multe grupuri na]ionale, fiecare fiind unic, cu limba sa, cu originea sa etnic\ specific\ etc.

NAV| - spa]iul interior, necompartimentat, al unei biserici, de plan dreptunghiular, cuprins între fa]ad\ sau turnul vestic [i sanctuar. Sin: NAOS (la tipul de biseric\-sal\).

NAVETISM - tip de mi[care teritorial\ a popula]iei care const\ în deplasarea de la domiciliu la locul de munc\ aflat într-o alt\ localitate. Se poate

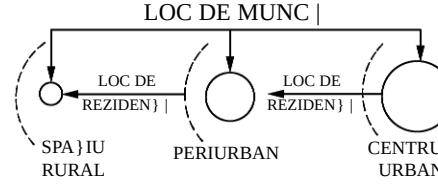

Forme de navetism

desf\[ura zilnic sau mai rar, dar nu implic\ schimbarea definitiv\ a domiciliului. Sin: MIGRA}IE PENDULATORIE.

NAZISM - ideologie politic\ de extrem\ dreapt\, ap\rut\ `n perioada interbelic\ `n Germania [i propagat\ de Adolf Hitler [i acoli]ii s\i. Avea la baz\ superioritatea rasei ariene, ura fa]\ de anumite categorii umane (evrei,]igani, negri, homosexuali etc.), fiind profund xenofob\, rasial\, [ovin\ [i antidemocratic\. ~n prezent apare `n interiorul unor grupuri de tineri skinheads din ]\rile occidentale [i, mai recent, chiar [i `n unele republici foste sovietice, ce `ncearc\ s\ fundamenteze o nou\ ideologie `nrudit\, neonazismul.

NECESAR DE AP|- volum de ap\ care trebuie furnizat în punctele de utilizare a apei, astfel încât procesele în

care este utilizat\ s\ se deruleze conform cerin]elor.

NECESAR DE C|LDUR| - cantitatea de c\ldur\ necesar\ pentru asigurarea unei anumite temperaturi. Include atât rezultatul procesului de produc]ie, cât [i pierderile inerente din timpul transportului.

NECESAR DE CIRCULA}IE - cantitatea de trafic generat\ de rela]iile de circula]ie care apar între o zon\ de origine [i una de destina]ie.

NECROPOL| - ansamblu de construc]ii funerare din antichitate; prin extensie — cimitir.

NEGRID| - una din cele cinci rase primare de oameni, având drept caracteristici principale pigmentarea foarte închis\ a pielii (de la maro la negru), un nas te[it cu marginile ridicate, buze groase, ochi de culoare închis\, p\r cârlion]at [i membre lungi. Majoritatea popula]iei negride î[i are originea în Africa, fiind r\spândit\ [i în Melanezia, Noua Guinee [i America.

NEOCAPITALISM - form\ a capitalismului actual, dominat de corpora]ii, companii [i firme multina]ionale, în care statul î[i face sim]it\ prezen]a doar la anumite niveluri.

NEOCLASIC - denumire dat\ ansamblului de forme artistice determinate de mi[carea iluminist\ francez\ din sec. al XVIII-lea, având ca model arta antichit\]ii.

NEOCOLONIALISM - termen peiorativ descriind tendin]a statelor puternic dezvoltate economic de a influen]a sau domina economiile]\rilor în curs de dezvoltare. Domina]ia este exercitat\ printr-o mul]ime de forme [i, de[i motiva]ia este de cele mai multe ori politic\, c\ile sunt de regul\ economice: investi]ii, capital financiar, politic\ comercial\ preferen]ial\ etc.

NEOFACTORI DE PRODUC}IE - factori de produc]ie afirma]i `n ultimul timp (noile tehnologii, informa]ia, managementul), care imprim\ un dinamism deosebit proceselor de produc]ie.

NEOMALTHUSIANISM - doctrin\ demografic\, inspirat\ din tezele lui Malthus, privind raportul dintre dinamica popula]iei [i cea a mijloacelor de subzisten]\. Considerând cre[terea popula]iei drept cauz\ a s\r\ciei [i mizeriei, neomalthusianismul preconizeaz\ — în vederea asigur\rii echilibrului între cele dou\ procese — limitarea cre[terii popula]iei prin diferite mijloace, printre care r\zboaiele.

NEUTRALIZARE A REZIDUURILOR - proces prin care reziduurile provenite din diferite activit\]i (industriale, agricole, casnice), care nu pot fi valorificate, sunt f\cute inofensive pentru popula]ie [i mediul înconjur\tor. Neutralizarea se poate face prin: depozitare controlat\, incinerare, desc\rcare în apele oceanice etc.

NEVOIE SOCIAL| - ansamblul nevoilor a c\ror satisfacere este considerat\ de membrii unei anumite colectivit\]i ca fiind indispensabil\ pentru asigurarea unui nivel [i stil de via]\ adaptate nivelului de dezvoltare [i statutului grupului.

NICHEL - metal alb-cenu[iu, lucios, maleabil [i ductil, feromagnetic. Se g\se[te `n natur\ sub form\ de sulfuri, arseniuri etc. Se folose[te la ob]inerea unor o]eluri speciale [i aliaje (alpaca, constantan, nichelin\) [i la nichelare.

NILO}I - popula]ie care tr\ie[te în partea de sud a Sudanului, în Uganda, Congo, Tanzania, Kenya etc.

NISIPURI BITUMINOASE - nisipuri care con]in o propor]ie ridicat\ de hidrocarburi gudrunoase din care se poate extrage petrol, prin supunerea lor la temperaturi ridicate sau prin alte procedee de extrac]ie.

NIVEL - 1. termen utilizat pentru a desemna fiecare din caturile [i subsolurile unei cl\diri. **2.** stadiu, grad sau treapt\ de dezvoltare, de preg\tire etc.; etap\.

NIVEL DE DEZVOLTARE ECONOMIC| - grad de dezvoltare economic\ al unei]\ri sau unit\]i administrativ-teritoriale, la un anumit moment. No]iunea vizeaz\ compara]ia între]\ri sau unit\]ile administrative ale aceleia[i]\ri. Pentru determinarea nivelului de dezvoltare economic\ se analizeaz\ numero[i indicatori: venitul na]ional pe locuitor, venitul real pe locuitor, participarea diferitelor ramuri ale economiei la formarea produsului intern brut, consumul pe locuitor, productivitatea muncii, nivelul de înzestrare tehnic\ în economie, nivelul de educa]ie, starea de s\n\tate a popula]iei.

NIVEL DE INSTRUIRE - nivel de educa]ie atins în sistemul de înv\]\mânt al]\rii respective, atestat prin certificate [i determinat de tipul de [coli absolvite. La recens\mântul popula]iei, caracteristica nivelului de instruire este echivalent\ cu „ultima [coal\ absolvit\“. Marea diversitate de institu]ii [colare, în fiecare]ar\, face necesar\ adoptarea unor grup\ri compatibile la scar\ interna]ional\ care, în linii generale, au în vedere gradul sau treapta înv\]\mântului.

NIVEL DE POLUARE - situa]ia polu\rii aerului, apei, solului într-un teritoriu, în raport cu anumite criterii (poluare de fond, concentra]ii maxime admise, risc pentru s\n\tate).

NIVEL DE SATURA}IE A CIRCULA}IEI - valoare maxim\ a num\rului de autovehicule fizice ce revine la o mie de locuitori, pentru care re]eaua stradal\ satisface condi]iile de fluen]\ [i siguran]\ a circula]iei în orice moment al deplas\rii.

NIVEL DE TRAI - grad de satisfacere a necesit\]ilor umane, specific unei colectivit\]i, unui grup social, unei localit\]i sau persoane. Vezi [i STANDARD DE VIA}| .

NIVEL DE TRAI ECOLOGIC - indice al calit\]ii vie]ii, determinat prin raportul dintre suprafa]a natural\ care r\mâne la dispozi]ia omului dup\ utilizarea multipl\ a resurselor [i popula]ie.

NOCIVITATE - 1. caracteristic\ a unor activit\]i umane de a produce efecte de poluare a componentelor mediului. **2.** propriet\]i ale poluan]ilor de a produce efecte negative asupra organismelor, când dep\[esc anumite

limite. **3.** stare produs\ de factorii de poluare asupra cadrului natural.

NOD DE CALE FERAT | - sta]ie de cale ferat\ unde se intersecteaz\ cel pu]in trei linii principale, în care se pot forma trenuri pentru diferite direc]ii, se pot efectua opera]iuni de tranzit a m\rfurilor.

NOD RUTIER - ansamblu format din intersec]iile mai multor drumuri, inclusiv leg\turile dintre ele.

NODUL POLIMETALIC - concentrare de minerale utile, cuprinzând `n principal oxizi [i hidroxizi de mangan [i fier sub forma unor bulg\ri. **N.p.** sunt prezen]i în cantit\]i deosebite pe fundul oceanelor, fiind surse economice poten]iale de mangan, fier, cobalt, nichel, cupru.

NOMAD - persoan\ care face parte dintr-o colectivitate care nu are o re[edin]\ stabil\ pe un anumit teritoriu.

NOMADISM - mod de via]\ al unei colectivit\]i umane, caracterizat prin lipsa unei a[ez\ri stabile. **N.** implic\ schimbarea repetat\ a habitatului, esen]a termenului reducându-se la asigurarea condi]iilor de via]\. Societ\]ile nomade tr\iesc, de regul\, în zonele acoperite cu iarb\ din regiunile aride [i semiaride, acolo unde condi]iile de mediu permit folosirea p\[unilor m\car câteva luni pe an. Nomazii se deplaseaz\ în grupuri mici, bazate pe unit\]i familiale sau tribale, asigurând o densitate redus\, de circa 0,4–0,8 loc./km^2. Se bazeaz\ pe un sistem de autosuficien]\ a mi[c\rii, care deseori se prezint\ ca un model circular. Se individualizeaz\: nomazi propriu-zi[i (nu construiesc a[ez\ri [i nu practic\ agricultura), seminomazi (se deplaseaz\ doar în sezonul uscat), precum [i popula]ii aflate în deplasare continu\, nelegat\ de condi]iile de mediu. Direc]ional, nomazii se pot deplasa în c\utare de hran\, ca aborigenii din Australia, sau pentru a practica anumite meserii, precum]iganii. Uneori, conceptul de **N.** poate fi asimilat celui de pastoralism sau transhuman]\.

NONMIGRANT - persoan\ care nu [i-a schimbat domiciliul sau locul de munc\ într-o anumit\ perioad\ de timp. Se pot distinge dou\ categorii: reziden]i convin[i (care nu [i-au propus [i nu [i-au schimbat niciodat\ domiciliul stabil) [i migran]i poten]iali (persoane care ar dori s\-[i schimbe domiciliul în momentul când vor fi îndeplinite anumite condi]ii).

NOOCRA}IE - concep]ie geopolitic\ prin care se recomand\ un sistem de conducere a statului de c\tre intelectuali.

NOOSFER | - 1. înveli[al P\mântului rezultat din transformarea [i ameliorarea biosferei de c\tre om, prin inteligen]a sa. **2.** sfera gândirii umane.

NORM | DE CONSUM - cantitate de materii prime, materiale, combustibili, energie electric\ etc. stabilit\ pentru realizarea unui produs sau prestarea unei activit\]i.

NORM | DE EMISIE - reglementare privind emisiile poluante care se refer\ fie la concentra]ia maxim\ admis\ a poluan]ilor, fie la cantitatea

total\ de emisii poluante într-un interval de timp.

NORM| DE MUNC| - obliga]ie ce trebuie s\ fie efectuat\ de o persoan\ sau grup de lucru, într-un timp determinat, în anumite condi]ii. Norma de munc\ poate fi: norm\ de timp — indic\ timpul stabilit pentru realizarea unui produs, unei opera]ii, pentru prestarea unei activit\]i; norm\ de produc]ie — exprim\ cantitatea de produse, de opera]ii etc. care trebuie realizat\ într-o unitate de timp; norm\ de personal — indic\ num\rul de persoane, meseria [i calificarea lor, necesare pentru executarea unei anumite sarcini de munc\.

NORM| DE PROTEC}IE A MEDIULUI - regul\, stabilit\ prin lege sau alt act cu caracter normativ, care fixeaz\ mijloacele [i metodele pentru înl\turarea, re]inerea sau diminuarea la minimum a diferitelor noxe [i a efectelor lor asupra mediului înconjur\tor.

NORM| JURIDIC| - regul\ de conduit\ cu caracter general, stabilit\ de organele statului, în cadrul unor anumite categorii de rela]ii personale.

NOUA DREAPT| - termen vehiculat mai ales de pres\ pentru a desemna un grup de gânditori care, `n anii 1970–1980, critica ideile [i metodele social-democra]iei `n]\rile occidentale sau tipul de socialism din estul Europei. Din punct de vedere ideologic, acest curent s-ar putea situa `ntre liberalism [i conservatorism, `mprumutând din ambele, pentru a construi un amestec de ideologie menit\ s\ conduc\ la revitalizarea spiritual\ a Occidentului.

NOUA STÂNG| - termen generic pentru a desemna un grup de teoreticieni radicali care a `ncercat, `ntre anii 1950–1970, s\ revitalizeze gândirea socialist\. Aceast\ `ncercare ideologic\ este legat\ de mi[c\rile studen]e[ti din anul 1968, criticându-se atât socialismul de tip sovietic cât [i partidele comuniste din Europa Occidental\.

NOX| - agent (chimic, fizic, biologic), substan]\ sau factor cu ac]iune d\un\toare asupra organismelor.

NUC - arbore originar din Persia, din familia juglandaceelor, înalt de 18–20 m, ce tr\ie[te 300–400 de ani, cu frunze late penat-compuse, cu fructe de tip drup\ cu miez comestibil [i foarte bogat în substan]e grase (peste 50%). Lemnul de nuc, foarte rezistent [i fin, este folosit în industria mobilei [i în sculptur\. Are o mare r\spândire în China, Turcia, Iran, India, Fran]a, Grecia, Italia, S.U.A. etc. *(Juglans regia).*

NUC DE COLA - arbore ve[nic verde, de m\rime mijlocie, cultivat în]\rile tropical-umede ale Africii [i Americii pentru „nucile“ sale, asem\n\toare cu castanele, ce con]in 12–16 semin]e bogate în cofein\, colatin\ [i teobromin\ [i care constituie materie prim\ pentru fabricarea b\uturilor de tip coca-cola, pepsi-cola [i a unor medicamente *(Cola nitida).*

NUCLEU CENTRAL AL ORA{ULUI - punct nodal al unui ora[, în care se desf\[oar\ cele mai intense

activit\]i ter]iare, în care sunt concentrate cl\dirile administrative etc.

NUCLEU ISTORIC - partea cea mai veche a ora[ului, construit\ — în majoritatea cazurilor — în perioada medieval\. ~n unele ora[e nucleul istoric se suprapune ora[ului antic.

NUCLEU NEOINDUSTRIAL - concentrare spa]ial\ punctiform\ de unit\]i industriale axate pe noile industrii — microelectronic\, robotic\, neoenergetic\, industria noilor materiale (superaliaje, materiale optice etc.). Apari]ia [i amplasarea acestor nuclee au fost determinate de existen]a unor aglomer\ri de industrii clasice competitive, de concentrarea speciali[tilor în marile universit\]i etc. Sin: TEHNOPOL.

NUCLEU PREURBAN - construc]ie, edificiu existent înainte de fondarea unui ora[, în jurul c\ruia acesta s-a dezvoltat.

NUM|R ESTIMAT AL POPULA}IEI - num\rul popula]iei, calculat, de obicei, în cadrul unei perioade `ntre dou\ recens\minte, care se ob]ine prin interpolare sau extrapolare, pe baza unei curbe oarecare. Mai frecvent se utilizeaz\ datele asupra num\rului popula]iei, asupra mi[c\rii naturale [i migratorii la ultimul recens\mânt.

NUM|R MEDIU AL PERSONALULUI MUNCITOR - efectiv mediu al personalului muncitor existent într-o anumit\ perioad\ de timp la nivelul unui teritoriu. Se calculeaz\ ca medie aritmetic\ a personalului existent în fiecare zi, lun\ sau an.

NUM|R MEDIU AL POPULA}IEI - num\r al popula]iei determinat ca o medie, pentru o perioad\ oarecare. ~n acest scop se folosesc diferite metode, pe baza unei ipoteze oarecare cu privire la evolu]ia popula]iei. Se poate calcula:

(a) ca medie aritmetic\ simpl\:

$$P_m = \frac{P_a + P_n}{2},$$

unde P_m – popula]ia medie, P_a – popula]ia la începutul perioadei, P_n – popula]ia la sfâr[itul perioadei;

(b) ca medie cronologic\ simpl\, atunci când se cunosc date privind num\rul popula]iei în diferite momente separate prin intervale egale de timp:

$$P_m = \frac{\frac{P_a}{2} + P_b + P_c + ... + P_{n-1} + \frac{P_n}{2}}{n-1}$$

unde P_a – popula]ia la începutul perioadei; P_n – popula]ia la sfâr[itul perioadei; P_b, P_c ... P_{n-1} – popula]ia la diferite momente; n – perioada de timp.

(c) ca medie geometric\:

$$P_m = \sqrt{P_a \cdot P_n}.$$

Sin: POPULA}IE MEDIE.

NUM|R TOTAL AL POPULA}IEI - valoarea absolut\ a num\rului unei popula]ii sau subpopula]ii, determinat\ prin înregistrare, cu prilejul recens\mântului, al unor anchete speciale sau prin estimare. Num\rul total al popula]iei poate fi considerat, la o dat\ ca indicator de moment (la data recens\mântului, la 1 ianuarie al anului respectiv etc.) sau ca o medie într-o perioad\ oarecare (indicator de interval).

NUME DE LOCURI - denumiri geografice ale unor locuri, date de locuitorii ini]iali, care descriu, de regul\, anumite caracteristici ale zonei respective sau ale locuitorilor. Pot da o serie de informa]ii referitoare la istoria, civiliza]ia [i evolu]ia zonei respective.

NUME GEOGRAFIC - nume propriu sau o expresie geografic\ ce desemneaz\ un loc (un spa]iu), exprimat [i transcris în forma folosit\ în]ara în cauz\. Ex: London (Londra), Beograd (Belgrad), Firenze (Floren]a). Denumirile conven]ionale sunt date în parantez\. Sin: DENUMIRE GEOGRAFIC|.

NUP}IALITATE - intensitate sau frecven]\ a evenimentului demografic „c\s\torie“ în sânul unei popula]ii sau subpopula]ii. Se m\soar\ cu ajutorul diferi]ilor indicatori demografici (rata de nup]ialitate). Se face distinc]ie între nup]ialitatea masculin\ [i cea feminin\.

O

OBELISC - monument de origine egiptean\, cu aspect de stâlp, cu sec-]iune p\trat\, care se îngusteaz\ spre partea superioar\, realizat, de obicei, dintr-un singur bloc de piatr\.

OBICEI - regul\ statornicit\ prin repetarea frecvent\, de-a lungul timpului, a unei ac]iuni, a unui gest sau comportament social [i fixat\ ca norm\ unanim recunoscut\ de colectivitate. ~n afara obiceiurilor colective, statornicite în timp, exist\ [i obiceiuri individuale, a c\ror formare nu este legat\ de frecven]a repet\rii unui act, ci mai mult de natura acestuia.

OBIECT AL MUNCII - orice bun (aflat `n stare natural\ sau care a suferit unele transform\ri — materii prime, materiale etc.) asupra c\ruia omul intervine utilizând mijloacele de munc\ pentru a-l transforma `n func]ie de necesit\]ile sale.

OBIECTIV AGROTURISTIC - gospod\rie]\r\neasc\, ce este preg\tit\ sau care prime[te turi[ti dornici s\-[i petreac\ timpul liber `n mediul rural, desf\[urând activit\]i de recreere [i de cunoa[tere a mediului s\tesc. Aici se includ toate gospod\riile]\r\ne[ti cu activitate agroturistic\, ce ofer\ condi]ii de confort pentru g\zduire. Acestea pot fi atractive, prin latura lor social\ (nucleul familial din comunitatea s\-teasc\), prin condi]iile de confort pe care le ofer\, prin arhitectur\.

OBIECTIV NUCLEAR - orice uzin\ pentru fabricarea combustibilului nuclear, reactor nuclear (inclusiv ansamblurile critice [i subcritice), reactor de cercetare, central\ nuclearo-electric\, instala]ie de stocare a combustibilului iradiat, unitate de îmbog\]ire sau instala]ie de retratare.

OBOR - 1. loc unde exist\ o pia]\ mare (de regul\, s\pt\mânal), unde se]ine târg de vite, de lemne, de nutre] etc. **2.** spa]iu îngr\dit pentru ad\postul animalelor, pentru depozitarea uneltelor agricole, a nutre]urilor etc. **3.** spa]iu delimitat prin gard de nuiele, stuf etc., într-o ap\ curg\toare, pentru dirijarea pe[telui spre locul de prindere.

OBSTACOLE PREVENTIVE - obstacole care pot frâna cre[terea natural\ a popula]iei [i care se reduc, dup\ Malthus, la amânarea c\s\toriei [i abstinen]\ în c\s\torie.

OBSTACOLE REPRESIVE - obstacole (foamete, epidemii, r\zboaie) care se opun cre[terii popula]iei [i o readuc în echilibru cu masa mijloacelor de subzisten]\.

OB{TE - form\ de organizare social\ a vechilor sate române[ti, având în general caracteristicile unei comunit\]i închise.

OCA - 1. unitate de m\sur\ pentru volum, folosit\ `n trecut, egal\ cu 1,288 l `n }ara Românească [i 1,520 l `n Moldova. **2.** unitate de m\sur\ pentru mas\, folosit\ `n trecut, egal\ cu 1,271 kg `n }ara Românească [i 1,291 kg `n Moldova.

OCN| - min\ de exploatare a s\rii geme.

OCOL - unitate administrativ\ în Moldova, în sec. al XVIII-lea.

OCOL SILVIC - unitate administrativ\ silvic\, prin care se organizeaz\ [i se execut\ lucr\rile de refacere, produc]ie [i paz\ a p\durilor, protec]ia [i valorificarea vânatului.

OCROTIRE A NATURII - ac]iune organizat\ care are ca scop utilizarea ra]ional\, conservarea [i reproducerea resurselor naturale.

OCROTIRE A S|N|T|}II - m\sur\ luat\ de stat în scopul prevenirii îmboln\virilor, înt\ririi [i restabilirii s\n\t\]ii, reducerii mortalit\]ii generale [i infantile, cre[terii speran]ei de via]\ a popula]iei.

OCUPARE A TERENULUI - utilizare a terenului în scopuri productive (agricol\, pastoral\, industrial\ etc.) sau de locuire.

OCUPA}IE - 1. tip de activitate social\ aduc\toare de venit, desf\[urat de c\tre o persoan\ într-una din ramurile economiei. **2.** stare rezultat\ în urma unui proces de ocupare teritorial\.

OCUPA}IE MILITAR| - luare vremelnic\ în st\pânire a teritoriului unui stat sau a unor p\r]i ale acestuia de c\tre for]ele armate ale altui stat, de obicei ca urmare a unei ac]iuni militare. Ea presupune exercitarea, direct\ sau indirect\, de c\tre for]ele ocupante, a func]iilor de administrare a teritoriului ocupat.

ODAIE - locuin]\ folosit\ sezonier, în zona montan\ sau de câmpie, a c\rei utilizare începea o dat\ cu cositul fânului [i se termina prim\vara, când vitele ie[eau la p\scut, iar locul din jurul od\ii trebuia s\ fie p\r\sit spre a cre[te iarba pentru fânea]\.

OFERT| - cantitatea de bunuri [i servicii pe care vânz\torii sunt gata s\ le vând\ la un anumit pre].

OFERT| PUBLIC| - propunere facut\ de un emitent, de c\tre investitori sau intermediari, pentru a vinde, a cump\ra, a transforma, a schimba sau a transfera prin orice alt mod valori mobiliare ori drepturi aferente acestora. Oferta public\ este difuzat\ prin mijloace de informare în mas\ sau comunicat\ pe alte c\i.

OFERT| TURISTIC| - totalitatea resurselor turistice naturale [i antropice, echipamentul „de produc]ie“ a serviciilor turistice, masa de bunuri alimentare, industriale, destinate consumului turistic, for]a de munc\ specializat\ `n activit\]ile specifice, infrastructura turistic\ [i structurile de primire, condi]iile de comercializare (pre]uri, tarife, facilit\]i etc.).

OFERT| TURISTIC| POTEN}IAL| - disponibilit\]i oferite pentru

desf\[urarea activit\]ilor turistice, cuprinzând resursele naturale, obiectivele cultural-istorice [i social-economice, materializate în diferite produse turistice, prin munca celor ce lucreaz\ în turism (presta]ii de servicii turistice).

OGLIND | DE AP | - termen utilizat pentru desemnarea unei suprafe]e acoperite de un curs de ap\ sau de o ap\ st\t\toare. ~n func]ie de natura, m\rimea [i pozi]ia ocupat\ de elementele cadrului natural [i ale celui construit, se disting: (a) **O.a.** cu func]iuni estetice — cursuri de ap\, canale amenajate, lacuri artificiale cu ajutorul c\rora se pun în valoare cl\diri, ansambluri de cl\diri, monumente; (b) **O.a.** cu func]iuni recreativ-sportive; (c) **O.a.** cu func]iuni de circula]ie [i transport — cursuri de ap\ navigabile, lacuri naturale sau de acumulare; (d) **O.a.** cu func]iuni multiple, când întrune[te mai multe func]iuni, prin asocierea activit\]ilor economice cu cele recreative.

OGOR - 1. teren arat, utilizat pentru cultura plantelor. **2.** teren arabil, l\sat nelucrat un anumit timp [i care poate fi utilizat ca p\[une, pentru refacerea fertilit\]ii naturale a solului.

OICUMEN | - termen ce desemneaz\ totalitatea arealelor permanent locuite în care sunt prezente rela]ii productive [i de schimb. Este o denumire general\ pentru suprafe]ele locuite ale uscatului, reprezentând peste 90% din suprafa]a acestuia.

OLIGARHIE - conducerea unei organiza]ii, a unei comunit\]i sau a societ\]ii ca `ntreg de c\tre un grup mic de persoane. Cu cât o organiza]ie devine mai mare [i mai birocratizat\, cu atât cre[te gradul de concentrare a puterii `n mâinile unui num\r redus de persoane.

OMOGENITATE SOCIAL | - fenomen caracterizat prin existen]a între membrii unui grup a unor rela]ii interpersonale numeroase, a unor caracteristici economice [i culturale apropiate, a convergen]ei atitudinilor [i opiniilor, a con[tiin]ei de a apar]ine aceleia[i categorii.

OMOGENIZARE A STRUCTURILOR URBANE - apropiere, echilibrare a nivelului de dezvoltare social-economic\ [i urbanistic\ a ora[elor de diferite m\rimi, cu func]ii diverse, din diferite zone geografice.

ONIX - varietate de calcedonie, formând depuneri în cavit\]ile unor roci vulcanice. Este folosit ca piatr\ semipre]ioas\.

OPEN FIELD - peisaj agricol caracterizat prin câmpuri cultivate monotone, de form\ panglicat\, cu parcele perpendiculare pe re]eaua drumurilor de exploatare, lipsite de împrejmuiri, ce contrasteaz\ prin goliciunea lor cu satul aglomerat. Se mai nume[te [i „peisajul câmpurilor cultivate deschise“ (expr. engl.).

OPERA}IUNE URBANISTIC | - realizare urbanistic\ exprimat\ prin reconstruc]ia, renovarea, modernizarea unor ansambluri sau zone urbane, realizarea unor extinderi ale acestora sau construc]ia altora noi, care influen]eaz\ structura [i caracterul spa]iului urban.

OPINIE PUBLIC | - p\rere, punct de vedere, apreciere, preferin]\, op]iune

a unei colectivit\]i referitoare la anumite probleme, fenomene, evenimente, fapte în care este sau nu implicat grupul social respectiv.

OPPIDA - a[ezare fortificat\ amplasat\ în zone joase, apar]inând epocii fierului, care avea rol conduc\tor pentru zonele înconjur\toare. Ea poseda func]ii cvasiurbane, fiind centrul de putere din care erau conduse triburile ce st\pâneau zona.

OPPIDUM - termen generic care define[te construc]iile înt\rite menite de a servi ca refugiu, cu sau f\r\ por]iuni locuite.

OPTIMISM TEHNOLOGIC - concep]ie care consider\ c\ problemele sociale [i economice se rezolv\ exclusiv prin progresul tehnologic.

OP}IUNE - ac]iune a unei persoane sau colectivit\]i de a alege între mai multe situa]ii, solu]ii, variante posibile.

ORA{ - concentrare uman\, cu o popula]ie minim\ ce variaz\ de la o]ar\ la alta, cu o structur\ profesional\ a popula]iei în care predomin\ cea ocupat\ în ramurile neagricole, cu un mod de via]\ diferit de cel rural. Acordarea statutului de **O.** unei a[ez\ri umane, în cele mai multe]\ri, se bazeaz\, în general, pe mai multe criterii, dar fundamental r\mâne cel al num\rului de locuitori. Se consider\ c\ reprezint\ imaginea cea mai expresiv\ a societ\]ii, care p\streaz\ bunurile cele mai de pre] create de om de-a lungul istoriei. Reprezint\ o form\ de organizare, înzestrare [i utilizare a unui teritoriu în scopul concentr\rii, transform\rii [i redistribuirii produselor necesare între]inerii, recreerii [i progresului unei popula]ii de pe arii foarte variate ca dimensiuni. **O.** se deosebe[te de sat nu atât prin fizionomie [i nivel de trai, cât mai ales prin func]iunile pe care le îndepline[te. ~n cadrul **O.** exist\ o reglementare formal-institu]ional\ a rela]iilor sociale, o importan]\ sc\zut\ a rela]iilor de rudenie, rela]ii de cunoa[tere reciproc\ reduse („anonimat urban"), comportamente eterogene [i o cultur\ diversificat\. **O.** poate fi considerat [i un sistem termodinamic [i informa]ional deschis, care presupune existen]a unor fluxuri de intrare [i de ie[ire cu structuri specifice, unor transform\ri interne (autoreglare) [i a unor rela]ii de tip feed-back cu caracter reglator. Conform mai multor criterii, **O.** se pot clasifica astfel:

(a) dup\ pozi]ia geografic\:
· **O.** litorale;
· **O.** interioare:
  – de munte;
  – de deal [i podi[;
  – de câmpie;
  – la contactul principalelor forme de relief;
  – de-a lungul arterelor hidrografice;

(b) dup\ genez\:
· **O.** ale perioadei antice;
· **O.** ale perioadei feudale;
· **O.** ale perioadei moderne;
· **O.** ale perioadei contemporane;

(c) dup\ m\rimea demografic\:
· **O.** foarte mici (sub 20000 loc.);
· **O.** mici (20000–50000 loc.);
· **O.** mijlocii (50000–100000 loc.);
· **O.** mari (100000–1000000 loc.);

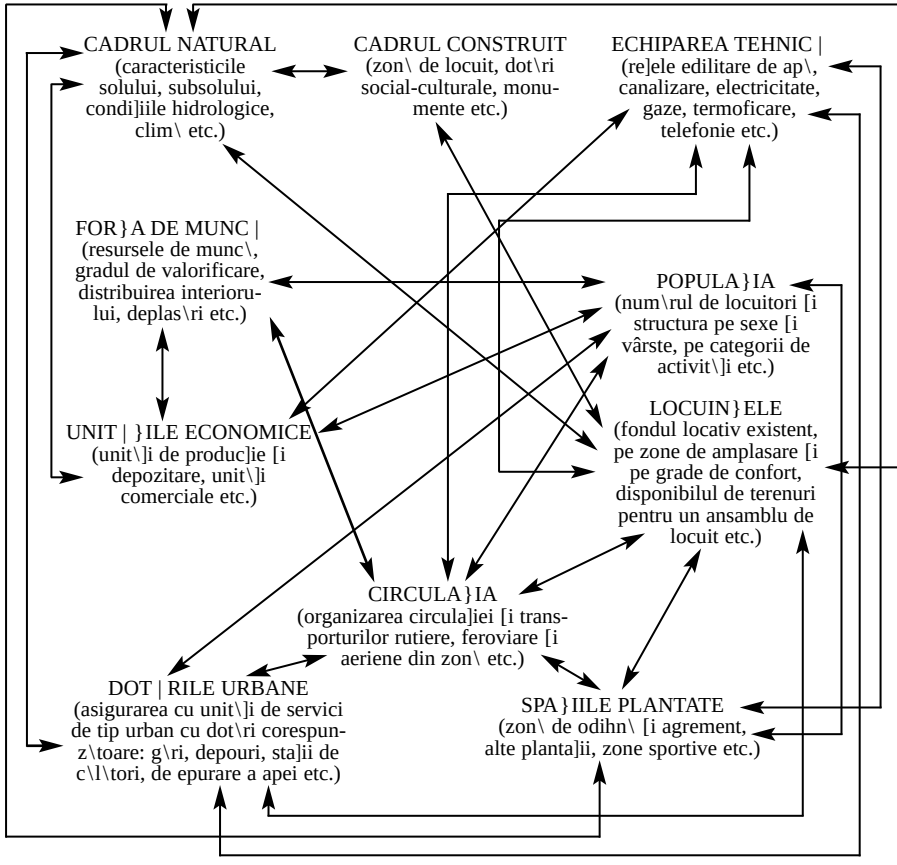
CADRUL NATURAL (caracteristicile solului, subsolului, condi]iile hidrologice, clim\ etc.)
CADRUL CONSTRUIT (zon\ de locuit, dot\ri social-culturale, monumente etc.)
ECHIPAREA TEHNIC | (re]ele edilitare de ap\, canalizare, electricitate, gaze, termoficare, telefonie etc.)
FOR}A DE MUNC | (resursele de munc\, gradul de valorificare, distribuirea interiorului, deplas\ri etc.)
POPULA}IA (num\rul de locuitori [i structura pe sexe [i vârste, pe categorii de activit\]i etc.)
UNIT | }ILE ECONOMICE (unit\]i de produc]ie [i depozitare, unit\]i comerciale etc.)
LOCUIN}ELE (fondul locativ existent, pe zone de amplasare [i pe grade de confort, disponibilul de terenuri pentru un ansamblu de locuit etc.)
CIRCULA}IA (organizarea circula]iei [i transporturilor rutiere, feroviare [i aeriene din zon\ etc.)
DOT | RILE URBANE (asigurarea cu unit\]i de servici de tip urban cu dot\ri corespunz\toare: g\ri, depouri, sta]ii de c\l\tori, de epurare a apei etc.)
SPA}IILE PLANTATE (zon\ de odihn\ [i agrement, alte planta]ii, zone sportive etc.)

Oraşul ca sistem urban

· **O.** foarte mari (peste 1000000 loc.);
(d) dup\ morfostructur\:
· **O.** radiar-concentrice;
· **O.** polinucleare;
· **O.** rectangulare;
· **O.** liniare [i biliniare;
· **O.** tip câmpulunguri;
· **O.** geometrice;
(e) dup\ fizionomie:
· **O.** de tip european;
· **O.** de tip nord-american;
· **O.** caracteristice]\rilor în curs de dezvoltare;
(f) dup\ func]ie:
· **O.** cu func]ii complexe;
· **O.** cu func]ii industriale;
· **O.** cu func]ii comerciale;
· **O.** cu func]ii culturale;
· **O.** cu func]ii de înv\]\mânt;
· **O.** cu func]ii militare;
· **O.** cu func]ii de reziden]\ temporar\;
· **O.** cu func]ii administrativ-politice;

· **O.** cu func]ii agricole;
· **O.** cu func]ii de servicii.
Sin: ECOSISTEM URBAN.

ORA{ ADOLESCENT - ora[cu unit\]i productive distribuite haotic [i a c\rui fizionomie este doar aparent urban\.

ORA{ AGRICOL - form\ compact\ [i intens populat\ a unei a[ez\ri, ini]ial rural\, comun\ în zona Europei mediteraneene, în care majoritatea popula]iei active este angajat\ în agricultur\. Cu popula]ii de 20000 de locuitori sau mai mult, aceste ora[e de]in [i o serie de activit\]i nelegate de agricultur\. ~n mod real, lucr\torii trebuie s\ se deplaseze zilnic pentru a lucra p\mântul, deseori în cadrul unor ferme mari care înconjoar\ ora[ul agricol.

ORA{-BASTION - ora[specific pentru sec. XII–XIV, prezent în general în Fran]a, [i care impunea ideea planific\rii spa]iale în vederea ap\r\rii. Acesta era de regul\ mic, cu pu]ine varia]ii în forma lui, atât cât s\ se poat\ adapta la condi]iile de mediu, [i era închis prin ziduri de ap\rare. Deseori, dispunea de un castel [i avea o tram\ stradal\ rectilinie.

ORA{ CENTRAL - termen utilizat în S.U.A. de c\tre municipalitate, în corela]ie cu aria metropolitan\, ce include zona central\ de afaceri.

ORA{-CIUPERC | - ora[cu cre[tere, demografic\ mai ales, foarte rapid\ (dublare a num\rului de locuitori între dou\ recens\minte, în S.U.A.). Ini]ial a reprezentat o apari]ie spontan\ în zonele de recent\ populare (vestul S.U.A.), ast\zi confundându-se cu ora[ele noi.

ORA{-COMPANIE - ora[a c\rui baz\ economic\ este dependent\ de activitatea unei singure firme sau uzine, ce asigur\ dezvoltarea infrastructurii urbane.

ORA{ CU ARHITECTUR | ARBORESCENT | - form\ urban\ complex\, conceput\ a avea o ax\ vertical\ pe care s-ar asigura o mare densitate a popula]iei prin gruparea alveolelor familiale într-un fel de „cuiburi“ în jurul unui pilon central, sus]inut de re]ele puternice de sârm\ elastic\, legate prin cabluri de o]el, de care ar fi suspendate celulele respective. ~n centru s-ar afla un „creier“ prin care s-ar dirija toate informa]iile [i serviciile. Cablurile dispuse radial ar servi pentru rezisten]\, iar cele concentrice pentru deplasarea celulelor pe un diametru de aproximativ 2 km.

ORA{ DE PENSIONARI - ora[în care se retrag persoanele inactive (în general în grupa de vârst\ de peste 60 de ani), situat în apropierea unor mari centre urbane. Sunt considerate ora[e de pensionari cele în care popula]ia inactiv\ reprezint\ peste 50% din popula]ia total\ [i în care peste 12% din popula]ie are o vârst\ de peste 65 de ani (ex: Nisa, din Fran]a).

ORA{-DORMITOR - ora[cu func]iune dominant\ de cazare a popula]iei [i f\r\ o baz\ economic\ proprie. Acest tip de ora[a ap\rut în ultimele decenii în apropierea marilor metropole ale]\rilor cu nivel ridicat de industrializare,

din cauza condi]iilor de locuit necorespunz\toare din aceste metropole, datorit\ polu\rii intense a mediului înconjur\tor.

ORA{ FOARTE MARE - vezi ORA{ MILIONAR.

ORA{ FOARTE MIC - ora[a c\rui m\rime demografic\ se cifreaz\ sub 20000 de locuitori.

ORA{ FORTIFICAT - ora[având, de regul\, origini medievale sau chiar mai vechi, închis de ziduri, ridic\turi de p\mânt (valuri de ap\rare) sau protejat prin alte modalit\]i fizice, ce îi asigurau capacitatea de ap\rare.

ORA{E GEMENE - dou\ ora[e al\turate, asociate prin func]iile lor economice, având conduceri administrative diferite. Cele mai cunoscute sunt ora[ele gemene separate de un fluviu (St. Paul [i Minneapolis pe Mississippi, în S.U.A.; Mannheim [i Ludwigshafen pe Rhin, în Germania).

ORA{ GENERATOR - ora[care, conform lui B.F. Hoselitz, ac]ioneaz\ ca centru de schimbare [i stimulare a activit\]ii economice.

ORA{ GR|DIN| - a[ezare proiectat\ [i construit\ dup\ un plan urbanistic, având ca principal scop crearea unui mediu de înalt\ calitate pentru locuire. Conceptul a ap\rut în]\rile dezvoltate, în sec. al XIX-lea, o dat\ cu apari]ia ora[elor industriale moderne (Ebenezer Howard, 1902). Este un tip de ora[care p\streaz\ unele caracteree ale spa]iului rural, adic\ o slab\ densitate a cl\dirilor (cca 20/ha), spa]ii deschise, facilit\]i pentru recreere [i

Oraş-grădină

servicii [i în care dezvoltarea industrial\ este orientat\ de obicei spre industrii nepoluante. Primele ora[e gr\din\, realizate în Anglia, au fost: Letchworth, proiectat pentru o popula]ie de 30000 de locuitori, [i Welwyn, pentru 50000 de locuitori.

ORA{ INFANTIL - ora[cu distribu]ie întâmpl\toare a cl\dirilor de locuit [i magazinelor, lipsit de unit\]i productive de tip industrial.

Oraş istoric

ORA{ ISTORIC - tip de ora[`n arhitectura [i structura c\ruia se p\streaz\ trecutul istoric.

ORA{ JUVENIL - ora[în care î[i face apari]ia o prim\ faz\ a zon\rii func]ionale, prin concentrarea magazinelor într-un singur areal.

ORA{ LINIAR - 1. ora[al c\rui teritoriu are o form\ alungit\. Reprezint\ un areal urbanizat în mod planificat, a c\rui structur\ este determinat\ de o ax\ principal\, liniar\, care de regul\ urmeaz\ configura]ia c\ii de comunica]ie principale [i beneficiaz\ de facilit\]ile topografice ale mediului. Sin: ORA[-STRAD|. **2.** form\ de extindere a marilor ora[e propus\ ini]ial pentru Madrid în anul 1892 (autor Soria Y. Mata), reluat\ pe plan teoretic de Milintin în anul 1930 [i de Le Corbusier în anul 1945.

ORA{ MARE - ora[a c\rui m\rime demografic\ este cuprins\ între 100000 [i 1000000 de locuitori.

ORA{ MATUR - ora[în care se pot identifica zonele comerciale, ariile industriale, zonele reziden]iale.

ORA{ MIC - ora[a c\rui m\rime demografic\ este cuprins\ între 20000 [i 50000 de locuitori.

ORA{ MIJLOCIU - ora[a c\rui m\rime demografic\ este cuprins\ între 50000 [i 100000 de locuitori.

ORA{ MILIONAR - termen utilizat pentru a individualiza orice ora[foarte mare, ce are o popula]ie de peste un milion de locuitori. Acest criteriu de definire are un caracter arbitrar.

ORA{ MINIER - ora[în care activitatea economic\ de baz\ este industria extractiv\, care, frecvent, a fost principalul factor genetic al acestui tip de ora[.

ORA{ MOBIL - forma]iune urban\ viitoare, cu totul liber\ în spa]iu, în interiorul c\reia s-ar construi edificii, str\zi, s-ar desf\[ura diverse activit\]i sociale [i productive. Ar prezenta un

grad ridicat de mobilitate spa]ial\, atât pe orizontal\ cât [i pe vertical\, putând fi amplasat acolo unde condi]iile ar fi cele mai favorabile, urmând ca, în momentul în care un nou areal i-ar oferi condi]ii mai bune, s\ fie deplasat [i amplasat în noua loca]ie.

ORA{ MONDIAL - ora[caracterizat de concentrarea masiv\ a unor organisme interna]ionale, a principalelor b\nci mondiale, a elitelor profesionale `n domeniul serviciilor etc., amplasat, de regul\, `n regiunile puternic dezvoltate ale globului.

ORA{ NOU - form\ a urbaniz\rii voluntare, diferit\ de dezvoltarea spontan\ a periferiilor, suburbanului, prin apari]ia, mai mult sau mai pu]in simultan\, a locuin]elor, unit\]ilor de produc]ie, a serviciilor. Unul din obiectivele cre\rii ora[ului nou este cel de a asigura autonomia vie]ii zilnice a or\[enilor [i de a reduce migra]iile pendulatorii. Ora[ele noi sunt create pentru a descongestiona marile metropole (în]\rile înalt urbanizate) [i/sau de a valorifica superior anumite resurse sau anumite regiuni (mai pu]in populate).

ORA{ PARAZIT - ora[care, conform lui B.F. Hoselitz, domin\ activit\-]ile economice [i socio-politice într-un areal, dar efectul de extrapolare al acestuia se constituie în factor de reprimare a dinamicii economice în zon\.

ORA{-PIA} | - termen general care desemneaz\ orice ora[care de]ine o pia]\ permanent\ sau periodic\ ca loc comercial ce deserve[te zona înconjur\toare. Termenul poate fi privit [i ca o prim\ etap\ în dezvoltarea unei a[ez\ri ce va deveni, în timp, un târg.

ORA{-POART | - a[ezare urban\ ce asigur\ leg\tura dintre zona sau arealul circumscris [i alte regiuni. Leg\turile au în general un caracter comercial.

ORA{ POLINUCLEAR - a[ezare urban\ caracterizat\ prin prezen]a, în cadrul structurii sale teritoriale, a mai multor nuclee bine individualizate. Unele dintre acestea au ap\rut o dat\ cu ora[ul, altele s-au format — de-a lungul evolu]iei ora[ului — prin procesul migra]iei, ca urmare a specializ\rii unora din p\r]ile lui sau ca urmare a unor situa]ii istorice. O structur\ asem\-n\toare li se imprim\ ast\zi multor ora[e vechi, care se afl\ supuse procesului de modernizare. Acest tip este puternic influen]at [i de condi]iile de relief. Cu asemenea morfostructur\ sunt: Budapesta, Chicago, Timi[oara etc.

ORA{ PORTUAR - ora[în care activitatea portuar\ ocup\ o pondere mare, generând apari]ia unor importante obiective economice [i social-culturale.

ORA{ PREINDUSTRIAL - termen generic, apar]inând lui G. Sjoberg, pentru formele sociale [i de urbanizare din perioadele premerg\toare erei moderne. Ora[ele preindustriale reprezint\ consecin]e ale revolu]iei industriale, în acea perioad\ existând un sistem de stratificare social\ alc\tuit dintr-o elit\ restrâns\ [i clase inferioare, mult mai extinse. Ora[ul preindustrial era controlat de c\tre elita ce-[i fundamenta puterea pe resurse, adeseori extraurbane. Astfel de ora[e aveau o m\rime de-

mografic\ mic\, aveau un caracter multifunc]ional (cu rol îndeosebi militar [i politic), caracteristic\ concretizat\ [i în aspectul morfologic.

ORA{ PRIMAR - conceptul ora[ului primar reprezint\ una dintre cele mai timpurii generaliz\ri privind clasificarea, în func]ie de m\rime, a ora[elor, propus\ de M. Jefferson. Ora[ul primar este un ora[coordonator al unei]\ri [i este, în mod evident, mai mare decât celelalte a[ez\ri din sistem, nu numai prin m\rime, el impunându-se [i prin func]ionalitatea sa complex\ (centru politic, economic [i social). El reprezint\, de obicei, capitala]\rii, astfel încât o distribu]ie primar\ implic\ existen]a unui sistem de ora[e mici dominate de un ora[foarte mare, cu absen]a unor centre intermediare ca m\rime. Ora[ul primar poate constitui produsul unei]\ri mici, cu o structur\ economic\ [i politic\ simpl\, orientat\ c\tre export, cu o istorie colonial\ recent\ [i o urbanizare aflat\ în primele faze.

ORA{ RADIAR-CONCENTRIC - ora[cu o structur\ planimetric\ specific\, în care schema principal\ a arterelor de circula]ie este format\ din str\zi de form\ inelar\ care se intersecteaz\ cu str\zi radiare. De regul\, tipul de ora[radiar-concentric s-a cristalizat în perioada medieval\, traseele arterelor circulare realizându-se pe conturul fostelor ziduri de ap\rare, iar cele radiare pe traseul drumurilor de acces din zona înconjur\toare (exemple tipice: Moscova, Paris, Milano; pentru]ara noastr\: Bucure[ti — par]ial — având mai multe artere radiare [i o por]iune de arter\ inelar\).

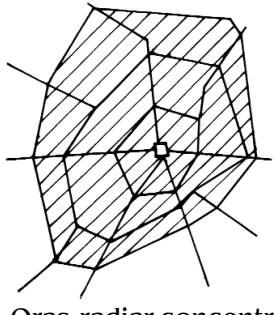

Oraş radiar-concentric

ORA{ RECTANGULAR - a[ezare urban\ bazat\ pe o re]ea în cadrul c\reia str\zile se `ntretaie în unghi drept (tabl\ de [ah). Structura sa prezint\ avantaje deosebite prin claritatea re]elei de circula]ie, unde se pot utiliza cu succes mijloacele perfec]ionate de dirijare a circula]iei, în perspectiva unei intensific\ri a traficului. Prezint\ [i dezavantaje, deoarece lunge[te mult distan]ele, circula]ia realizându-se pe linii frânte, amplificând traseul de parcurs. Acest sistem rectangular a fost mult utilizat în construc]ia ora[elor din S.U.A. (San Francisco), Canada, Australia, iar mai recent în planurile de sistematizare elaborate de Le Corbusier pentru unele ora[e, inclusiv pentru unele ora[e-satelit din Marea Britanie.

ORA{-SANATORIU - ora[mic, creat în scopul aplic\rii unor terapii pentru anumite boli cronice, în general formate în jurul unor mari sanatorii (ex: Berk, în Fran]a).

ORA{-SATELIT - ora[mic sau mijlociu, situat în apropierea unui ora[important cu profil social-economic

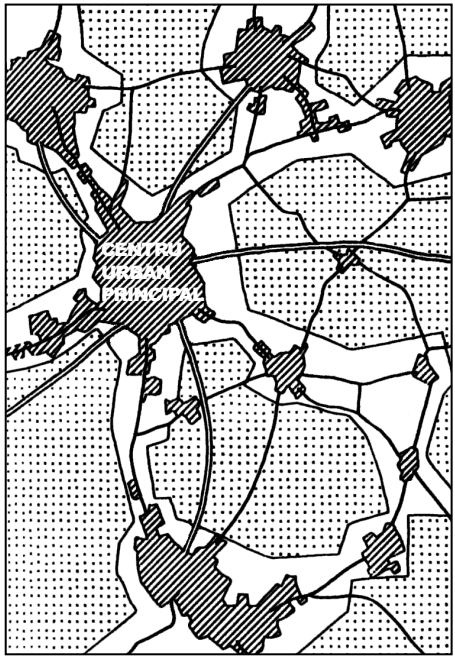

= – şosele noi
— – şosele existente
– zonă agricolă şi spaţii verzi
– zonă construită

Oraş-satelit

complex, cu care între]ine intense rela]ii de cooperare sub aspectele caz\rii for]ei de munc\, cooperare în procesul de produc]ie, în folosirea unor dot\ri social-culturale, servicii, utilit\]i etc. Teoria ora[ului-satelit a fost elaborat\ în anul 1922 de Raymond Unwin, având ca obiectiv descongestionarea marilor metropole prin realizarea unui sistem de ora[e-satelit în jurul metropolei, cu care s\ între]in\ rela]ii multiple de cooperare.

ORA{-STRAD| - vezi ORA{ LINIAR.

ORA{ SUPRAPUS - ora[propus ca solu]ie viitoare, ce ar permite o valorificare optim\ a spa]iului, fiind desf\-[urat pe aproximativ 15 niveluri, suprapuse prin intermediul unor sisteme de circula]ie pe verticala unui fundament de pân\ la 5 niveluri, unde s-ar afla centre comerciale, fabrici [i unele servicii. La nivelurile superioare ar fi concentrate spa]iile reziden]iale, menite a cuprinde popula]ia ora[ului respectiv.

ORA{ TIP CÂMPULUNGURI - ora[a c\rui caracteristic\ morfostructural\ este dat\ de o singur\ strad\ principal\, dominat\ de un centru civic, continuat\ pe lungimi apreciabile de locuin]e, încadrate de gr\dini spa]ioase [i de mult\ verdea]\ c\tre strad\. Prin fizionomia sa, acest tip de ora[se deosebe[te în mic\ m\sur\ de ora[ul strad\ [i este specific zonelor depresionare, din interiorul sau de pe laturile extreme ale Subcarpa]ilor. El p\streaz\ caracteristicile satului românesc, prin r\sfirarea caselor, `nconjurate în cele mai frecvente cazuri de cur]i largi [i gr\dini mult extinse în suprafa]\. Asemenea structur\ morfologic\ prezint\ ora[ele: Câmpulung Moldovenesc, Câmpulung Muscel, Moldova Nou\ [.a.

ORA{-TREC|TOARE - ora[situat la intrarea într-o zon\ de leg\tur\ (trec\toare). Coordoneaz\ c\ile de comunica]ie, utilizate ca rute moderne de rela]ionare, îndeosebi în cazul existen]ei unor obstacole fizico-geografice (lan]uri montane).

ORA{-TURN - form\ imaginar\ urban\, propus\ ca o solu]ie viitoare,

implicând un ora[cu o dezvoltare vertical\ impresionant\, cu zgârie nori de pân\ la 1500 m, ce ar putea ad\posti o concentrare uman\ impresionant\, ar asigura o deschidere larg\, ar avea un grad de iluminare ridicat [i ar permite amplasarea, de jur împrejur, a multor spa]ii verzi. Acest ora[ar crea totu[i un grad ridicat de artificializare, rupând leg\tura cu lucrurile înconjur\toare.

ORA{ UNIVERSITAR - ora[în care nota func]ional\ dominant\ este dat\ de activitatea institu]iilor de înv\-]\mânt superior. Se caracterizeaz\ printr-un specific aparte, cl\dirile universitare constituind ansamblurile urbanistice cele mai impun\toare, iar via]a ora[ului este ritmat\ de via]a universitar\. Popula]ia este ocupat\ preponderent în sectorul cuaternar [i ter]iar, iar ora[ul nu [i-a extins activitatea spre alte domenii. ~n trecut func]ia universitar\ a fost asociat\ cu o func]ie religioas\.

OR| DE VÂRF - interval de timp în care se înregistreaz\ intensitatea maxim\ a traficului rutier. Termenul se poate referi la o anumit\ intersec]ie, arter\ rutier\ sau la întreaga localitate, luând în considerare traficul general [i par]ial.

OREZ - cereala „lumii galbene“, originar\ din Asia musonic\, cu peste 700 de variet\]i adaptate fie climatului tropical umed, fie celui subtropical sau temperat. Prefer\ solurile aluvionare argiloase [i este cultivat în sistem irigat (paddy) sau neirigat (orezul de munte), mai ales în Asia, care de]ine 89% din suprafa]a total\ cultivat\ [i peste 91% din produc]ia mondial\ *(Oryza sativa).*

Orez

ORGANIZAREA CIRCULA}IEI RUTIERE - complex de m\suri aplicat pentru m\rirea capacit\]ii de transport a re]elei de drumuri, asigurarea unei desf\[ur\ri fluente [i în siguran]\ a circula]iei, f\r\ s\ afecteze structura ini]ial\ a re]elei rutiere.

ORGANIZARE ADMINISTRATIV-TERITORIAL| - ac]iune complex\ de modelare a structurilor teritoriale prin prevederi constitu]ionale, în baza unor legi, pentru a delimita unit\]i administrativ-teritoriale considerate cele mai bune la un moment dat, în vederea punerii în aplicare a normelor generale privind conducerea unui teritoriu sub aspect economic, financiar, cultural, social, al ocrotirii s\n\t\]ii etc.

ORGANIZAREA RE}ELEI DE LOCALIT|}I - ac]iune de dezvoltare a ansamblului de a[ez\ri rurale [i urbane cuprinse în limitele unui teritoriu dat. A[ez\rile umane nu se dezvolt\ izolat, între ele exist\ o interac]iune în teritoriu prin rela]iile social-economice ce se

stabilesc, prin caracterul [i rela]iile ce decurg din echiparea general\ a teritoriului. Ac]iunea de organizare trebuie s\ ]in\ seama de realitatea existent\, de factorii [i fenomenele care genereaz\ modific\ri de ordin economic, demografic, social, tehnic în structurile teritoriale urbane [i rurale.

ORGANIZAREA SPA}IULUI - proces de rearanjare a componentelor spa]iului [i de redimensionare a rela]iilor dintre acestea. Cuprinde m\suri de optimizare a spa]iului respectiv, în vederea ob]inerii eficien]ei maxime, f\r\ a produce perturb\ri ireversibile în structura acestuia.

ORGANIZAREA SPA}IULUI URBAN - totalitatea ac]iunilor necesare pentru a crea cadrul material în care s\ se desf\[oare via]a urban\ în condi]ii corespunz\toare cerin]elor economico-sociale, func]ionale [i estetice. Modul de organizare depinde de pozi]ia geografic\ a ora[ului, de configura]ia locului, de perioada istoric\ în care a luat na[tere, de func]ia acestuia, de m\rimea demografic\, de importan]a în teritoriu [i în re]eaua de localit\]i, de schimb\rile survenite în timp. Exist\ diferite teorii privind **O.s.u.**, printre care teoria zonelor concentrice, organizarea prin sectoare, prin mai multe centre secundare etc.

ORGANIZAREA TERITORIULUI - ansamblu de m\suri economice, tehnice, juridice [i sociale, aplicate în scopul utiliz\rii ra]ionale a terenului (stabilirea folosin]ei optime, parcelarea, amplasarea construc]iilor [i drumurilor).

ORGANIZAREA ZONEI PERIURBANE - activitate de modelare complex\ a structurilor teritoriale [i productive din vecin\tatea ora[elor, în vederea: asigur\rii unei p\r]i din for]a de munc\ necesar\ pentru unit\]ile economice apar]inând ora[ului; stimul\rii cooper\rii prin amplasarea unor unit\]i satelit în localit\]ile din apropiere; extinderii bazelor de aprovizionare cu produse agroalimentare perisabile; l\rgirii zonelor de agrement etc.

ORGANIZARE CORPORATIST| - tip de organizare economic\ specific\ marilor firme, orientate spre cercetare [i dezvoltare, care, din motive de management [i de costuri, tind s\-[i concentreze activit\]ile de cercetare–dezvoltare în anumite sedii [i unit\]i de produc]ie centrale.

ORGANIZA}IA DE COOPERARE {I DEZVOLTARE ECONOMIC| (O.C.D.E.) - organiza]ie fondat\ `n 1961 la Paris, având ini]ial 23 de membri, `n scopul de a asigura dezvoltarea economic\ [i social\ a statelor membre, de a coordona politicile economice ale acestora, de a armoniza sprijinul acordat]\rilor `n curs de dezvoltare. O.C.D.E. include]\rile din U.E., din A.E.L.S., din N.A.F.T.A. [i alte state (Turcia, Australia, Noua Zeeland\, Japonia, Coreea de Sud, Cehia, Ungaria, Polonia).

ORGANIZA}IA INTERNA}IONAL| A MUNCII (O.I.M.) - organism `nfiin]at `n 1919, asociat O.N.U. din 1946, ale c\rui obiective sunt: `mbun\t\]irea condi]iilor de munc\ [i a califi-

c\rii profesionale, promovarea legisla-]iilor sociale [i incitarea la crearea de locuri de munc\. ~n 1985 O.I.M. cuprindea 151 de state membre. Secretariatul permanent al organiza]iei este Biroul Interna]ional al Muncii (B.I.M.).

ORGANIZA}IA MONDIAL| A COMER}ULUI (O.M.C.) - organism interna]ional ap\rut `n urma acordului semnat la Marrakech (Maroc) `n 1994, intrat `n vigoare la 1 ianuarie 1995. Este considerat al treilea element de baz\ al economiei mondiale dup\ Fondul Monetar Interna]ional [i Banca Mondial\ [i a preluat sarcinile `ndeplinite de Acordul General pentru Tarife [i Comer] (G.A.T.T.). Obiectivele principale ale O.M.C. sunt realizarea unui comer] f\r\ restric]ii cantitative, nediscriminatoriu, eliminarea subven]iilor de export, protejarea economiilor na]ionale numai prin aplicarea de taxe vamale.

ORGANIZA}IA NA}IUNILOR UNITE (O.N.U.) - organiza]ie interna-]ional\ guvernamental\, fondat\ `n 1945, cu sediul principal la New York. Obiectivele O.N.U. sunt legate de men]inerea p\cii, dezvoltarea unor rela]ii interna-]ionale bazate pe egalitatea `n drepturi, rezolvarea unor probleme cu caracter economic, cultural, umanitar etc. Dispune de [ase organe de lucru: Adunarea General\, format\ din toate statele membre; Consiliul de Securitate, format din 15 membri, din care cinci permanen]i (S.U.A., Marea Britanie, Fran]a, Rusia, China) [i zece desemna]i prin rota]ie; Consiliul Economic [i Social, format din 54 de membri ale[i de Adunarea General\; Curtea Interna]ional\ de Justi]ie, cu sediul la Haga; Consiliul de Tutel\, care se ocup\ de administrarea teritoriilor aflate sub jurisdic]ia O.N.U.; Secretariatul, organul executiv condus de secretarul general al O.N.U.

ORGANIZA}IA NA}IUNILOR UNITE PENTRU ALIMENTA}IE {I AGRICULTUR| (F.A.O.) - organiza]ie guvernamental\ interna]ional\, fondat\ `n 1945, având sediul la Roma. Obiectivul principal este realizarea unui raport echitabil `ntre resursele de hran\ [i num\rul popula]iei, ac]ionând pentru ameliorarea soiurilor de plante [i raselor de animale, cre[terea produc]iei [i distribuirea mai echitabil\ a produselor agroalimentare. Acord\ asisten]\ tehnico-[tiin]ific\ `n domeniul agriculturii.

ORGANIZA}IA TRATATULUI ATLANTICULUI DE NORD (N.A.T.O.) - organism `nfiin]at `n 1949, cu sediul la Bruxelles, ce cuprinde 19 state din Europa, America de Nord [i Asia, care pân\ la dizolvarea Pactului de la Var[ovia (1991) a fost o contrapondere la acesta. ~n prezent se observ\ o redimensionare a atribu]iilor acestui bloc militar, care s-a extins spre estul Europei.

ORGANIZA}IA }|RILOR EXPORTATOARE DE PETROL (O.P.E.C.) - organism cu sediul la Viena, creat `n 1960, care are drept scop realizarea unei politici comune privind nivelul produc]iei de petrol, cotele de export, precum [i pre]urile la acest combustibil. Ini]ial, din O.P.E.C. au f\cut parte: Arabia Saudit\, Irak, Iran, Kuweit, Venezuela, apoi al\turându-se

Emiratele Arabe Unite, Qatar, Nigeria, Algeria, Libia, Gabon, Indonezia [i Ecuador.

ORGANIZA}IE - grup de oameni, partide, state etc., care `[i organizeaz\ [i coordoneaz\ activitatea `n vederea realiz\rii unor finalit\]i relativ clar formulate ca obiective.

ORIENTAREA CL|DIRILOR - mod de amplasare a cl\dirilor, în raport cu func]iunile spa]iilor interioare, fa]\ de: (a) punctele cardinale, ceea ce exprim\ durata de însorire a fa]adelor; (b) direc]ia vânturilor dominante care determin\ condi]iile de ventilare a ansamblurilor de locuin]e; (c) diferite surse de poluare (sonor\, chimic\); (d) alte construc]ii, amenaj\ri, utilit\]i [i elemente ale cadrului înconjur\tor (strad\, trasee de transport în comun).

ORIMULSION - combustibil produs de Venezuela, mult mai ieftin decât]i]eiul [i mai eficient decât c\rbunele. Se elaboreaz\ din circa 70% bitum provenit din fâ[ia petrolifer\ a fluviului Orinoco, 30% ap\ [i un agent emulsionant. Combustibilul a fost clasificat de U.E. `n 1994 ca produs natural [i nu ca derivat al petrolului, lucru ce a f\cut ca vânz\rile s\ cunoasc\ o cre[tere deosebit\ `n Europa.

ORTODOXIE - confesiune cre[tin\ care a p\strat neschimbate dogmele, tradi]iile, cultul [i organizarea bisericeasc\ fixate prin cele [apte sinoade ecumenice. Se consider\ c\ ortodoxismul este continuarea vechii credin]e cre[tine specifice perioadei imediat urm\toare r\stignirii Mântuitorului.

ORZ - plant\ anual\ din familia gramineelor, originar\ din Orientul Apropiat, unde era cultivat\ cu circa 4000 de ani î.Hr. Are tulpina de 80–120 cm în\l]ime, iar spicul format din 4–6 rânduri de boabe. Este folosit ca furaj, în alimenta]ia omului (ca gri[, arpaca[sau surogat de cafea) [i în industrie *(Hordeum vulgare).*

ORZOAIC| - specie de orz cu spicul format din dou\ rânduri de boabe, folosit\ la fabricarea berii, a whisky-ului sau a spirtului *(Hordeum distichon).*

OSTREICULTUR| - ramur\ a acvaculturii care se ocup\ cu cre[terea stridiilor, lamelibranhiate din genurile Ostrea [i Gryphea.

OSTROGO}I - triburi germanice ale go]ilor de r\s\rit. ~n sec. III–IV se aflau pe teritoriul dintre Don [i Nistru.

O}EL - aliaj ob]inut, `n general, din fier [i carbon, la care se mai pot ad\uga [i alte elemente (mangan, cobalt, vanadiu, crom, nichel etc.), pentru a-i da propriet\]i fizico-mecanice deosebite.

OUTPUT - 1. rezultat final al cheltuielilor de investi]ie, de exploatare [i al eforturilor umane de ordin fizic [i moral consumate pentru ob]inerea unui anumit rezultat. **2.** rezultat al unui calcul sau ra]ionament. **3.** randament al unui demers economic sau social (cuv. engl.).

OV|Z - plant\ anual\ din familia gramineelor, originar\ din zona Turan, cultivat\ mai ales ca furaj (pentru boabe sau mas\ verde). Britanicii [i irlandezii folosesc f\ina de ov\z pentru prepararea „porridge“-ului sco]ian [i a „fulgilor de ov\z“ *(Avena sativa).*

P

PAGUS - nume latinesc al comunelor din provinciile Imperiului roman, situate pe teritoriul unei colonii.

PAIANT | - sistem de construc]ie a pere]ilor unei case constând dintr-un schelet de lemn\rie a c\rui umplutur\ este din zid\rie u[oar\ sau din împletitur\ de nuiele lipit\ cu lut.

PAJI{TE - suprafa]\ acoperit\ de vegeta]ie ierboas\, utilizat\ pentru hr\nirea animalelor prin p\[unat sau pentru cosit.

PALADIU - metal alb-cenu[iu, lucios, maleabil [i ductil, absoarbe hidrogenul, formeaz\ combina]ii complexe [i se `ntrebuin]eaz\ la ob]inerea unor aliaje.

PALAFIT | - locuin]\ preistoric\, construit\ din lemn, pe o platform\ sprijinit\ pe stâlpi de lemn, într-o zon\ lacustr\. O grupare de palafite forma un sat lacustru.

PALANC | - curtin\ construit\ din trunchiuri de copac înfipte în p\mânt.

PALAT - cl\dire de dimensiuni mari, public\ sau reziden]ial\, cu un stil arhitectural bine definit [i individualizat.

PALISAD | - dispozitiv de ap\rare constând dintr-o curtin\ confec]ionat\ din trunchiuri de copac, fiind mai robust\ decât palanca [i combinându-se cu alte sisteme de fortifica]ie.

PANEL - e[antion reprezentativ de persoane care este supus în mod regulat unor anchete.

PANT | - por]iune de drum sau de cale ferat\ în lungul c\reia se coboar\ în sensul de mers.

PAPAIER - plant\ ierboas\ a zonei tropicale americane, originar\ din Mexic, numit\ [i „arbore de pepene“, cu în\l]imi de 3–4 m, ce tr\ie[te 3–5 ani. Fructul — papaya — se aseam\n\ cu pepenele galben, are miezul galben-portocaliu, c\rnos [i suculent [i con]ine multe semin]e *(Carica papaya).*

PARAAVALAN{ | - construc]ie din diferite materiale, cu destina]ia de ap\rare a c\ilor de comunica]ie împotriva avalan[elor de z\pad\.

PARACLIS - biseric\ mic\, de cult ortodox, care face parte dintr-o curte domneasc\ sau dintr-un complex monastic.

PARAMENT - fa]a exterioar\ a unui zid, din piatr\ cioplit\ sau c\r\mid\ special\, uneori cu aspect decorativ.

PARAMETRU - 1. termen statistic ce se refer\ la m\sur\torile primare ale caracteristicilor unei popula]ii; poate avea o valoare cantitativ\ real\ sau estimat\. **2.** variabil\ numeric\ în cadrul unui model matematic.

PARAPET - zid scund care delimiteaz\ platforma turnurilor sau teraselor fortificate; prin extensie, îngr\diturile scunde din piatr\, lemn etc. care delimiteaz\ terasele, podurile etc.

PARAVÂNT - dispozitiv mobil sau construc]ie permanent\ utilizat\ pentru reducerea curen]ilor de aer de-a lungul c\ilor rutiere sau feroviare.

PARAZ | PAD | - dispozitiv folosit pentru ap\rarea c\ilor ferate [i drumurilor de înz\pezire. Exist\ paraz\pezi fixe — constituite din perdele de protec]ie, din garduri vii, din garduri de lemn — [i paraz\pezi mobile, realizate din împletituri din metal, din panouri de scânduri.

PARC - 1. spa]iu verde autonom sau, mai rar, aferent unui important monument, având o suprafa]\ de cel pu]in 20 ha, caracterizat printr-o mare complexitate func]ional\ [i necesitând o administra]ie proprie. Necesitatea **P.** apare în general în cazul ora[elor cu peste 50000 de locuitori. **P.** poate fi nespecializat (or\[enesc) sau specializat în cazul unei func]iuni dominante (**P.** sportiv, **P.** de distrac]ii, **P.** dendrologic etc.). **2.** concentrare de înalt\ tehnologie care structureaz\ o parte a aglomera]iei urbane sau chiar ora[ul în întregime, prin interac]iunea dintre mediul urban, activit\]ile de cercetare [i `ntreprinderile industriale.

PARCARE - loc desemnat [i amenajat în scopul sta]ion\rii (ziua sau noaptea a) vehiculelor motorizate.

PARC BALNEAR - zon\ verde public\, amenajat\ în perimetrul unei sta]iuni, cu rol de resurs\ specific\ activ\ pentru tratament [i odihn\.

PARC DE VEHICULE - totalitatea vehiculelor din dotarea unui agent economic, unei institu]ii sau de pe un anumit teritoriu. Vehiculele în stare de func]ionare formeaz\ parcul activ, cele care ies în circula]ie formeaz\ parcul circulant, iar cele retrase din circula]ie alc\tuiesc parcul pasiv.

PARCEL | - diviziune elementar\ a terenului cultivat, apar]inând unui singur agricultor, comportând unul sau mai multe tipuri de culturi. Parcelele pot fi închise sau deschise, cultivate cu arbori, cereale sau goale, mici sau mari, de form\ rectangular\, alungit\, trapezoidal\ sau neregulat\.

PARCHET - por]iune dintr-o p\dure de produc]ie în care arborii sunt destina]i, par]ial sau total, exploat\rii în decursul unui an forestier.

PARC DE ACTIVIT | }I - areal `n care sunt prezente activit\]i de cercetare–inovare, se g\sesc unit\]i productive din domeniul industriilor de vârf, se `ncheie afaceri. ~n unele situa]ii se manifest\ sinergia dintre mediul urban, activit\]ile de cercetare–dezvoltare [i cele industriale.

PARC ISTORIC - spa]iu, uneori plantat, care cuprinde elemente de valoare istoric\ sau artistic\ din evolu]ia unui ora[sau amenaj\rile din jurul monumentelor istorice.

PARC NA}IONAL - areal relativ întins unde unul sau mai multe ecosisteme nu sunt alterate material de exploatarea [i ocuparea uman\, unde

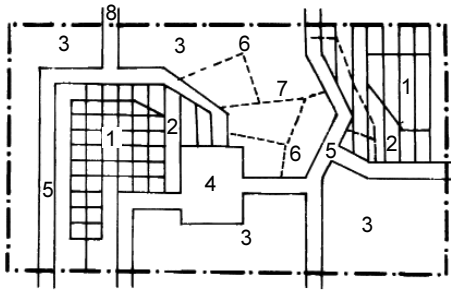

1 – zonă ocrotită integral
2 – zonă tampon
3 – zonă turistică
4 – zonă rezidenţială
5 – şosele special amenajate
6 – puncte de mare interes turistic
7 – poteci pentru accesul cercetătorilor ştiinţifici
8 – căi de acces păzite

Structura unui parc naţional

speciile de plante [i animale, aspectele geomorfologice [i habitatele sunt de un interes [tiin]ific, educativ [i recreativ deosebit, sau care de]ine un peisaj natural de o mare frumuse]e. Autoritatea cea mai competent\ a]\rii a luat m\suri de prevenire sau eliminare, cât mai curând posibil, a oric\rei exploat\ri sau locuiri a întregului areal, de înt\rire efectiv\ a respectului fa]\ de factorii ecologici, geomorfologici sau estetici care au justificat stabilirea lui. Intrarea vizitatorilor este permis\ în condi]ii speciale, pentru scopuri de cercetare, educative, culturale [i recreative.

PARC PUBLIC - spa]iu amplasat în interiorul sau la marginea ora[elor, destinat pentru activit\]i generale de recreere.

PARC {TIIN}IFIC - concentrare a activit\]ilor de cercetare situat\ în imediata apropiere a citadelelor universitare sau în jurul parcurilor de cercetare afiliate acestora. Constituie un element esen]ial pentru amplas\rile neoindustriale.

PARC TEHNOLOGIC - concentrare de activit\]i legate de produc]ia de tehnologie `nalt performant\ [i de servicii, prezent\ `ndeosebi `n spa]iul periurban.

PARCURS - 1. traseu pe care se deplaseaz\ participan]ii la trafic, între punctul de plecare [i cel de destina]ie. **2.** lungime a drumului efectuat de un vehicul, într-un anumit timp.

PARLAMENTARISM - 1. regim politic în care guvernul r\spunde fa]\ de parlament, votul de neîncredere al acestuia putând conduce la demisia guvernului. **2.** concep]ie politic\ potrivit c\reia poporul î[i exercit\ guvernarea prin reprezentan]ii s\i, ale[i în parlament.

PARLAMENTUL EUROPEAN - organul legislativ al U.E., cu sediul la Strasbourg, alc\tuit din parlamentari reprezentând cele 15 state membre, ale[i prin vot universal pentru o perioad\ de cinci ani. Adopt\ rezolu]ii din ini]iativa statelor membre, privind problemele interna]ionale, delibereaz\ asupra propunerilor comunitare legislative care urmeaz\ s\ fie supuse aprob\rii Comisiei Europene, aprob\ bugetul anual al U.E. [i noi elemente ale legisla]iei comunitare, exercit\ un control democratic asupra Comisiei Europene [i a altor instrumente ale unific\rii europene.

PARTER - 1. parte a unei cl\diri situat\ imediat deasupra nivelului

solului. **2.** parte a unei gr\dini sau a unui parc, cu înclinare foarte mic\, acoperit\ cu vegeta]ie joas\, ornamentat\, uneori cu oglinzi de ap\ în care se reflect\ cl\direa principal\.

PARTICIPANT LA TRAFIC - vehicul, persoan\, animal condus care utilizeaz\, la un anumit moment, un drum public.

PARTICIPARE LOCAL | - proces de angrenare a membrilor unei comunit\]i locale (sat, comun\, ora[) în ac]iuni care vizeaz\ satisfacerea unor cerin]e publice comune.

PARTICULARITATE NA}IONAL | - vezi CARACTER NA}IONAL, SPECIFIC NA}IONAL.

PARTID POLITIC - organiza]ie a c\rei obiectiv final este cucerirea sau influen]area puterii guvernamentale, `n vederea promov\rii intereselor politice, economice, ideologice, culturale etc. ale unor grupuri, clase sau frac]iuni de clase, comunit\]i locale, etnice, religioase etc. Este o institu]ie specific\ sistemului politic modern, structurat\ `n a doua jum\tate a sec. al XIX-lea, constituinde-se, cel mai adesea, fie `n jurul unei personalit\]i marcante, fie `n jurul unei ideologii sau a unei idei novatoare.

PASAJ - 1. trecere pentru pietoni, amenajat\ între dou\ cl\diri. **2.** trecere care str\bate o cl\dire sau un grup de cl\diri, pentru a face leg\tura între dou\ str\zi.

PASAJ DE NIVEL - intersec]ie, la acela[i nivel, între un drum [i o cale ferat\.

PASAJ DENIVELAT - intersec]ie între dou\ drumuri, str\zi, sau între un drum [i o cale ferat\, amenajat\ la niveluri diferite.

PASAJ DE PIETONI - trecere, la acela[i nivel, prev\zut\ cu marcaje sau semafoare pentru traversarea unei str\zi de c\tre pietoni.

PASAJ SUBTERAN DE PIETONI - amenajare subteran\ pentru subtraversarea unei intersec]ii sau a unui nod de comunica]ie de c\tre pietoni.

PASAREL | - pod cu l\]ime mic\, amplasat la o anumit\ în\l]ime, dispus transversal pe o cale de comunica]ie, rezervat circula]iei pietonilor.

PAT | DE PETROL - form\ de poluare cu petrol sau produse petroliere a apelor de suprafa]\, cu o extindere mai mic\ decât `n cazul mareelor negre. Vezi [i MAREE NEAGR | .

PATIO - curte pavat\ care apar]ine unui edificiu [i poate face leg\tura între cl\dire [i gr\dina din jur sau poate fi înconjurat\ de cl\diri, garduri vii, colonade, împrejmuiri.

PATRIE - mediu natural, social-politic, cultural, în care s-a afirmat [i î[i desf\[oar\ via]a fiecare popor, f\urindu-[i propria istorie, realizându-[i idealurile sale sociale [i na]ionale. Patria cuprinde teritoriul, cadrul geografic, modul de trai al popula]iei, limba, cultura [i tradi]iile, valorile materiale [i spirituale create prin contribu]ia tuturor genera]iilor care s-au succedat de-a lungul istoriei.

PATRIMONIU CULTURAL - totalitatea monumentelor (opere de arhi-

tectur\, de sculptur\ sau de pictur\ monumental\, elemente sau structuri cu caracter arheologic, inscrip]ii [i grupuri de elemente care au valoare universal\ excep]ional\ din punct de vedere istoric, artistic sau [tiin]ific), a ansamblurilor (grupuri de construc]ii, izolate sau grupate, care, datorit\ arhitecturii lor, a unit\]ii [i a integr\rii lor în peisaj, au o valoare universal\ excep]ional\ din punct de vedere istoric, artistic sau [tiin]ific), a siturilor (lucr\ri ale omului sau opere rezultate din ac]iunile conjugate ale omului [i ale naturii, precum [i zonele incluzând terenurile arheologice care au o valoare universal\ excep]ional\ din punct de vedere istoric, estetic, etnologic sau antropologic) [i a crea]iilor artistice (opere literare, muzic\ etc.) apar]inând unui anumit spa]iu geografic. Din perspectiva p\str\rii [i conserv\rii unor bunuri culturale, prin **P.c.** se în]eleg locurile de cult, siturile de însemn\tate istoric\, monumentele, cimitirele deosebite [i mausoleele, [i materialul arhivistic referitor la acestea.

PATRIMONIU TURISTIC - resursele turistice naturale [i culturale, recunoscute ca atare, [i structurile realizate în scopul valorific\rii lor turistice.

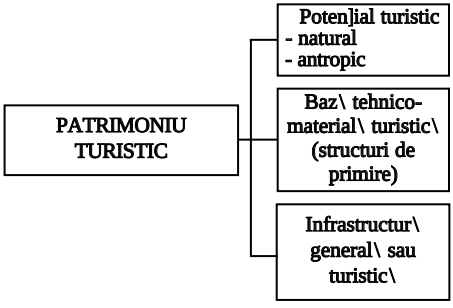

Structura patrimoniului turistic

PATRIOTISM - sentiment al dragostei fa]\ de patrie, fa]\ de propriul popor, unul dintre cele mai profunde sentimente umane, statornicit prin existen]a de veacuri [i milenii a patriei. Element al con[tiin]ei na]ionale, care ac]ioneaz\ ca o puternic\ for]\ motrice ideal\, întru înt\rirea acesteia. A ap\rut o dat\ cu formarea popoarelor, dar a cunoscut o mare însemn\tate în perioada transform\rii acestora în na]iuni [i a form\rii statelor na]ionale.

PATRON - persoan\ care î[i exercit\ ocupa]ia în propria unitate (întreprindere, agen]ie, atelier, magazin, ferm\ etc.) pentru a c\rei activitate are angaja]i unul sau mai mul]i salaria]i.

PAVAJ - îmbr\c\minte rutier\ (permanent\ sau provizorie) executat\ din diferite materiale, a[ezate într-un strat de nisip sau mortar, situat pe o funda]ie preg\tit\ în prealabil.

PAVILION - construc]ie independent\, uneori parte dintr-un ansamblu construit, cu o anumit\ destina]ie (pavilion expozi]ional, comercial, de vân\toare etc.).

PAVIMENT - înveli[cu rol de protec]ie [i decorativ, alc\tuit din materiale dure, care formeaz\ pardoseala unei cur]i interioare, a unor peroane de g\ri, sta]ii de metrou.

P | CUR | - ulei greu constituit din reziduuri de distilare a petrolului. Acest produs este, în mod obi[nuit, utilizat drept combustibil pentru înc\lzire [i în marile instala]ii industriale.

P | DURE - areal continuu [i destul de extins, dominat de copaci [i arbori de diferite m\rimi, care pot reprezenta o p\tur\ de vegeta]ie natural\ sau care au fost planta]i de om în diferite scopuri. Este sursa principal\ pentru ob]inerea lemnului industrial [i de consum casnic [i a fructelor de **P.** (**P.** de produc]ie). Frecvent, suprafe]ele forestiere sunt destinate protec]iei solului, apelor, filtr\rii aerului (**P.** de protec]ie).

P | DURE-PARC - 1. tip de p\dure prezent în regiunile tropicale din Africa estic\ [i sudic\, format din pâlcuri de copaci, separate prin por]iuni cu vegeta]ie de savan\. **2.** suprafa]\ de p\dure situat\ în apropierea unui ora[, amenajat\ cu un minimum de transform\ri [i echipat\ cu dot\rile necesare satisfacerii cerin]elor de agrement [i recreere.

P | R - arbore fructifer din familia rozaceelor, originar de la poalele sudice ale Mun]ilor Himalaya, înalt de pân\ la 20 m, cu flori albe sau roz, cu fructe ce au pulpa fin\ [i zemoas\. Mari produc\tori mondiali sunt: China, S.U.A., Spania, Italia, Turcia etc. *(Pirus sativa).*

P | {UNE - teren înierbat sau în]elenit, în mod natural sau artificial, prin reîns\mân]\ri la intervale de 3–10 ani, folosit pentru p\[unatul animalelor. Sin: IMA{, ISLAZ.

P | TUIAG - 1. glug\ de coceni de porumb sau de fân, urcat\ în copac pentru a fi p\strat\ [i ap\rat\ de vite. **2.** platform\ rudimentar\, sprijinit\ de patru furci, pe care se pune la uscat fânul, dedesubt ad\postindu-se animalele, constituind astfel un grajd primitiv. **3.** colib\ u[oar\, urcat\ pe patru stâlpi înal]i, din care se p\ze[te via.

P | TUL - construc]ie din nuiele împletite sau din scânduri, utilizat\ pentru depozitarea porumbului. Sin: CO{AR.

PÂCL | URBAN-INDUSTRIA-L | - form\ de poluare caracterizat\ prin prezen]a în aerul urban a unor mari cantit\]i de fum, funingine [i praf, emise de surse locale.

PÂRLOAG | - suprafa]\ de teren pe care s-a practicat agricultura, `n prezent necultivat\.

PECAN - arbore ce difer\ foarte pu]in de nuc, originar din Mexic [i sud-estul Statelor Unite ale Americii, cultivat în special în aceast\ parte a Terrei, pentru nucile lui care au cel mai ridicat con]inut de ulei (peste 70%) dintre toate plantele oleaginoase *(Carya nutt).*

PECENEGI - popor migrator de neam turcic, care s-a a[ezat la sfâr[itul sec. al IX-lea în Moldova, apoi în }ara Românească, Dobrogea [i Transilvania. ~n sec. al XI-lea au fost înfrân]i de uzi, disp\rând din istorie.

PEISAGISTIC | - activitate al c\rei scop este organizarea func]ional\, structural\ [i ecologic\, în ordine estetic\, a spa]iilor exterioare destinate odihnei, recreerii [i agrementului în aer liber. Obiectivele peisagisticii se situeaz\ într-un spectru larg, între gr\dina individual\ sau planta]iile stradale [i macropeisaj (zone turistice, zone de agrement, parcuri na]ionale).

PEISAJ - anumit aspect al interac]iunilor între componentele naturale dintr-un teritoriu sau între acestea [i

ac]iunea antropic\ asupra teritoriului respectiv. ~n cazul **P.** amenajat de om în scopul de a-l face corespunz\tor necesit\]ilor sale, se disting: **P.** urban, **P.** rural, **P.** industrial, **P.** agrar.

PEISAJ AGRICOL EXTENSIV - tip de peisaj care exprim\ o relativ\ continuitate a culturilor, o acumulare tehnic\ ce a fost orientat\ c\tre satisfacerea, mai întâi, a cerin]elor interne, prin culturi specifice, [i care reu[e[te s\ fac\ un echilibru prin complementaritatea cu suprafe]ele individuale. Aici se includ peisajele de agricultur\ itinerant\, de orez\rii, de culturi subtropicale, de oaze sau de tip mediteranean.

PEISAJ AGRICOL INTEGRAT - tip de peisaj diferen]iat dup\ tipul de produc]ie, care este orientat c\tre pie]ele de desfacere cu caracter speculativ [i care are forme specifice dup\ suprafa]a cultivat\, pozi]ia geografic\ (care devine important\ nu doar pentru condi]iile naturale, ci [i pentru proximitatea fa]\ de pie]ele de desfacere sau calendarul recoltelor) [i dup\ abilitatea produc\torilor de a se adapta fluctua]iilor pie]ei.

PEISAJ AGRICOL ITINERANT - tip de peisaj agricol rezultat în urma sistemului de cultivare migratoare a p\mântului, care const\ în defri[area unui teren situat în jurul satului (din zona cald\ a Africii, bazinul Amazonului, insulele periferice ale Indoneziei), cultivarea sa timp de 2–3 ani [i abandonarea exploata]iei dup\ acest interval de timp.

PEISAJ AGRICOL PERIURBAN - tip de peisaj agricol specializat, determinat de proximitatea unui ora[mare, unde unitatea de exploatare (gr\dina de zarzavat) este mic\, în general sub 1 ha, datorit\ pre]ului ridicat al terenului, tehnica agricol\ utilizat\ este perfec]ionat\, iar asolamentele care se succed pe acela[i teren asigur\ trei–patru produc]ii anual.

PEISAJ AGRICOL SPECIALIZAT - tip de peisaj agricol caracteristic regiunilor profilate pe o agricultur\ de pia]\, caracterizat prin prezen]a unor exploata]ii imense, de obicei închise, hipermecanizate, care produc pentru export.

PELETIZARE - procedeu de aglomerare mecanic\ a minereurilor [i a concentratelor fin m\cinate, utilizat pentru ob]inerea unor granule sferice de dimensiuni diferite.

PELUZ | - element de compozi]ie pentru gr\dini, parcuri, scuaruri, format de o suprafa]\ de teren acoperit\ cu iarb\ deas\ [i tuns\ scurt.

PENSIUNE TURISTIC | - structur\ de primire, pentru g\zduire [i servirea mesei, cu capacitate cuprins\ între 3 [i 20 camere, func]ionând în locuin]ele cet\]enilor sau în cl\diri independente, care asigur\ în spa]ii special amenajate cazarea turi[tilor [i servicii de preg\tire [i servire a mesei.

PENTICOSTAL - adept al unei secte cre[tine, ap\rut\ la `nceputul sec. al XX-lea `n S.U.A. [i r\spândit\ apoi [i `n Europa, care practic\ un misticism exagerat (manifestat prin posturi severe [i servicii divine foarte lungi).

PEPENE - plant\ erbacee anual\, din familia cucurbitaceelor, cu tulpina târâtoare, p\roas\. Se disting: (a) **P.** galben — originar din Asia Mic\ [i Podi[ul Iran, cultivat în zonele climatului subtropical [i în zona stepelor [i silvostepelor temperate, cu fructe mari, sferice sau ovale, cu coaja galben\, galben-verzuie, cu pulpa aromat\ [i dulce *(Cucumis melo)*; (b) **P.** verde — numit [i *lubeni]*\, originar din sudul Africii [i cultivat în condi]iile climatului subtropical pentru fructele sale mari, sferice sau alungite, cu coaja verde [i miezul r\coritor, în general ro[u [i foarte zemos *(Citrulus vulgaris).*

PEPINIER | - 1. teren cultivat cu material s\ditor pomicol, viticol sau dendrologic, pe care se realizeaz\ producerea, înmul]irea, altoirea [i formarea materialului, pân\ la plantarea lui. **2.** unitate care produce material s\ditor.

PEPINIER | PISCICOL | - amenajare destinat\ producerii puietului de pe[te necesar popul\rii bazinelor piscicole.

PERDEA DE PROTEC}IE - fâ[ie de l\]ime variabil\, plantat\ cu arbori [i arbu[ti. ~n func]ie de scopul urm\rit, se disting: perdele de protec]ie pentru atenuarea unor efecte negative ale elementelor climatice (vânturi puternice, ariditate, înz\peziri), perdele de protec]ie pentru combaterea eroziunii solului [i de regularizare a scurgerii apelor, perdele de protec]ie pentru re]inerea unor emisii poluante.

PERECHI MALTHUSIENE - cupluri care determin\, în mod con[tient, propria reproduc]ie, folosind mijloacele de planificare familial\.

PERECHI NEOMALTHUSIENE - cupluri a c\ror reproduc]ie este determinat\, în exclusivitate, de fertilitatea natural\; cupluri care nu folosesc mijloacele de planificare familial\.

PERGOL | - construc]ie alc\tuit\ din dou\ [iruri de stâlpi din lemn, c\r\mid\, beton [i o re]ea de grinzi orizontale, pe care cresc plante ag\]\toare, formând imaginea unei galerii deschise [i descoperite.

PERIFERIE - 1.]inut, regiune, cartier, zon\, punct situat la margine în raport cu centrul sau cu un punct de referin]\. **2.** parte marginal\ a ora[elor care s-au extins spontan [i anarhic, prin dep\[irea limitelor teritoriului urban ini]ial sau a incintelor fortificate. Acest mod de formare a cartierelor periferice este specific ora[elor circulare [i celor extinse sub form\ de stea, favorizate de re]eaua de drumuri [i c\i ferate [i cea a mijloacelor de transport în comun, ce converg spre ora[. Un alt mod de formare a periferiei îl constituie extinderea ora[ului prin absorb]ia satelor marginale acestuia, care, înglobate în perimetrul urban, devin cartiere periferice.

PERIMETRU - linia de contur a zonei construite, apar]inând unei a[ez\ri. Uneori aceasta corespunde, par]ial sau total, cu limita intravilanului.

PERIMETRU ADMINISTRATIV - perimetrul întregului teritoriu supus administra]iei unui municipiu, ora[sau comune (vezi [i TERITORIU ADMINISTRATIV).

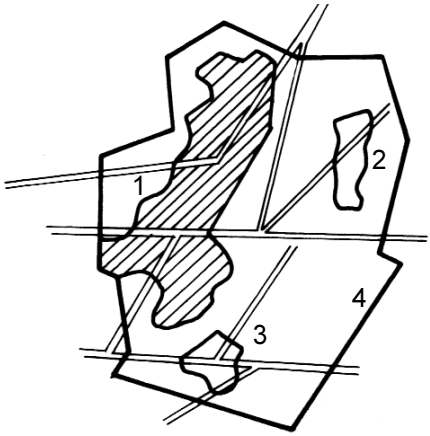

1 – perimetrul construibil al unui oraş
2, 3 – localităţi componente
4 – perimetrul administrativ al unui oraş

Perimetrul administrativ şi perimetrul construibil al unui oraş

PERIMETRU CONSTRUIBIL - linia conven]ional\ închis\ care delimiteaz\ suprafa]a ora[ului sau a satului, în interiorul c\reia sunt grupate toate categoriile de construc]ii [i instala]ii: construc]ii de locuit [i social-culturale, obiective industriale, construc]ii agrozootehnice, depozite, c\i de comunica]ii [i transporturi, g\ri, autog\ri, obiective [i amenaj\ri sportive, pie]e agroalimentare [i terenurile aferente categoriilor de construc]ii ar\tate mai sus, atunci când acestea depind, din punct de vedere administrativ, de localitatea respectiv\. Sin: SUPRAFA}| CONSTRUIBIL |.

PERIOAD | DE DUBLARE A NUM | RULUI POPULA}IEI - num\r de ani necesari pentru ca o popula]ie s\ se dubleze numeric, în condi]iile unui ritm mediu anual constant de cre[tere a popula]iei. Se calculeaz\ dup\ formula

$$t = \frac{\log 2}{\log(1 + r)},$$

în care: t – perioada de timp (num\rul de ani), r – ritmul mediu anual de cre[tere.

PERIPTER - [ir de coloane independente care înconjoar\, la exterior, un edificiu pe toate laturile sale.

PERISTIL - [ir de coloane care înconjoar\ o curte interioar\ sau o latur\ a unui edificiu, alc\tuind, împreun\ cu zidurile, o galerie acoperit\.

PERIURBAN - vezi ZON | PERIURBAN |.

PERLICULTUR | - cultur\ de molu[te realizat\ cu scopul de a ob]ine perle artificiale, prin grefarea unui corp str\in, numit nucleu, în jurul c\ruia scoica respectiv\ depune straturi de sidef.

PERMIS DE EXPLOATARE - act juridic prin care se acord\ dreptul de exploatare a unor cantit\]i de roci utile.

PERON - 1. suprafa]\ amenajat\ în lungul liniilor de sta]ionare a trenurilor în sta]iile de cale ferat\, metrou, a autovehiculelor în autog\ri, pentru a u[ura urcarea [i coborârea c\l\torilor. **2.** platform\, prev\zut\ cu trepte de acces, situat\ în fa]a intr\rii unui edificiu.

PERSOAN | - om, definit prin totalitatea însu[irilor sale fizice [i psihice, angrenat într-un sistem determinat de rela]ii sociale.

PERSOAN | EXPUS | LA RISC - persoan\ dintr-o anumit\ popula]ie sau subpopula]ie, care are posibilitatea obiectiv\ de a fi expus\ unui risc demografic. Riscurile difer\ de la o popula]ie la alta, de la o subpopula]ie la alta. Astfel, riscului de deces îi este expus\

întreaga popula]ie, riscului de c\s\torie numai popula]ia nup]ial\, riscului de divor] este expus\ numai popula]ia c\s\torit\. Pentru ca interpretarea [i m\surarea s\ fie corecte, se are în vedere întotdeauna o popula]ie ini]ial\.

PERSOAN | FIZIC | - om, definit ca subiect cu drepturi [i obliga]ii, care particip\ la raporturile juridice civile.

PERSOAN | JURIDIC | - organiza]ie, cu alc\tuire de sine st\t\toare, cu un patrimoniu propriu, subiect de drepturi [i obliga]ii.

PERSOAN | REZIDENT | - persoan\ care la data recens\mântului este prezent\ în localitatea respectiv\, unde are domiciliul stabil [i este înregistrat\ ca atare; face parte din popula]ia rezident\ a localit\]ii respective [i prezent\ la recens\mânt.

PERSOAN | TEMPORAR ABSENT | - persoan\ care la data recens\mântului este absent\ din localitatea în care î[i are domiciliul stabil.

PERSOAN | TEMPORAR PREZENT | - persoan\ care se g\se[te vremelnic în localitatea respectiv\ la data recens\mântului, dar are domiciliul stabil în alt\ localitate.

PERSOANE DESCURAJATE - categoria persoanelor inactive, disponibile s\ lucreze în urm\toarele 15 zile, care au declarat c\ sunt în c\utarea unui loc de munc\, dar care nu au întreprins nimic în acest scop.

PERSOANE IMIGRANTE - vezi IMIGRA}IE.

PERSOANE SUBOCUPATE - persoane care au un loc de munc\ (sunt ocupate), dar au lucrat — independent de voin]a lor — mai pu]in decât durata obi[nuit\ de lucru [i caut\ o activitate cu program complet sau o activitate suplimentar\.

PERSPECTIV | - 1. perioad\ viitoare de timp care poate fi pân\ la 10 ani (perspectiv\ apropiat\), pân\ la 20–25 ani (perspectiv\ îndep\rtat\) sau peste 20–25 ani (perspectiv\ larg\). **2.** privire general\ asupra unui peisaj, a unui ansamblu de obiecte care se succed în planuri diferite.

PETROL - combustibil fosil, având o form\ de agregare lichid\ pân\ la p\stoas\, culoarea sa variind de la galben la negru. Face parte din categoria rocilor de origine organic\ provenind din microorganisme planctonice care, sub influen]a unor bacterii, au suferit modific\ri determinate de presiune [i temperatur\. Are o densitate cuprins\ între 0,73 [i 1,04 g/cm^3, în func]ie de care se pot diferen]ia:

- petrol foarte u[or (0,73–0,82 g/cm^3);
- petrol u[or (0,82–0,90 g/cm^3);
- petrol greu (0,90–1,04 g/cm^3).

Puterea caloric\ variaz\, în func]ie de compozi]ia chimic\, între 9000–11000 kcal/kg. Reparti]ia rezervelor mondiale scoate în eviden]\ importan]a deosebit\ a Orientului Mijlociu, care de]ine 2/3 din totalul acestora. ~n domeniul prelucr\rii, petrolul este considerat o frac]ie u[oar\ rezultat\ din distilarea primar\ a]i]eiului. Vezi [i }I}EI.

PETROL LAMPANT - petrol de vâscozitate medie ob]inut prin distilarea

petrolului brut la temperaturi cuprinse între 150 [i 300°C.

PIATR| DE CONSTRUC}IE - material de construc]ie ob]inut prin prelucrarea blocurilor de roci comune (gresie, calcar etc.).

PIA}A COMUN| - vezi COMUNITATEA ECONOMIC| EUROPEAN|.

PIA}A COMUN| A SUDULUI (MERCOSUR) - organiza]ie guvernamental\ creat\ `n 1991 la ini]iativa a patru ]\ri: Argentina, Brazilia, Paraguay [i Uruguay. Acordul, intrat `n vigoare la 1 ianuarie 1995, a permis apari]ia primei zone de liber schimb [i de uniune vamal\ din America Latin\ [i celei de-a patra, ca importan]\ economic\, din lume, dup\ U.E., N.A.F.T.A. [i A.S.E.A.N. Produsul intern brut al celor patru reprezint\ jum\tate din cel al Americii Latine, iar pia]a nou-creat\ are peste 200 de milioane de consumatori.

PIA}A MUNCII - ansamblul ofertelor [i cererilor de locuri de munc\.

PIA}A NEAGR| - tip de comer] practicat de persoane fizice, `n mod clandestin [i ilicit, cu bunuri ale c\ror pre]uri sunt controlate de stat sau sunt interzise vânz\rii/cump\r\rii libere, caracterizat prin practicarea unor pre]uri mai mici care permit ob]inerea unor profituri mari.

PIA}| - 1. loc special amenajat unde se face comer] cu m\rfuri, mai ales cu produse agroalimentare. **2.** sfer\ a circula]iei m\rfurilor [i serviciilor, determinat\ de totalitatea rela]iilor economice în cadrul proceselor de vânzare/cump\rare, influen]at\ de nevoile sociale de consum (cerere) [i de produc]ia de m\rfuri [i servicii (ofert\). **3.** loc deschis dintr-o

localitate, unde se întâlnesc sau se întretaie mai multe str\zi, adesea fiind amenajat cu spa]ii verzi, statui etc.

PIA} | COMUN | - uniune vamal\ în care]\rile membre decid s\ asigure libera circula]ie a factorilor de produc]ie [i libera stabilire a persoanelor în oricare din]\rile componente.

PIA} | DEZECHILIBRAT | A MUNCII - situa]ie prezent\ pe pia]a muncii, în care nu exist\ un echilibru între cererea [i oferta de locuri de munc\.

PIA} | EXTERN | - tip de pia]\ (2) cuprinzând schimburile de m\rfuri [i serviciile stabilite între]\ri, ca urmare a diviziunii interna]ionale a muncii.

PIA} | FUNCIAR | URBAN | - cererea [i oferta de terenuri pentru satisfacerea cerin]elor de dezvoltare urban\. Condi]iile esen]iale ale func]ion\rii acesteia sunt: pluralismul formelor de proprietate, manifestarea permanent\ a cererii [i a ofertei, formarea liber\ a pre]urilor, ca rezultat al confrunt\rii dintre ofert\ [i cerere.

PIA} | INTERN | - totalitatea rela]iilor de vânzare/cump\rare din interiorul unei]\ri. Se pot distinge: pia]a mijloacelor de produc]ie, pia]a bunurilor de consum, pia]a produselor agricole.

PIA} | LOCAL | - totalitatea rela]iilor de vânzare/cump\rare care se produc pe un teritoriu, cu un anumit specific privind structura [i amploarea proceselor de circula]ie a m\rfurilor.

PIA} | MONDIAL | - totalitatea pie]elor economice `n care produc]ia este destinat\ schimbului [i nu consumului produc\torilor, `ncercându-se s\ se ob]in\ un pre] cât mai avantajos, produc]ia sub form\ de m\rfuri având o valoare determinat\ de cererea [i oferta existent\ pe pia]\.

PIA} | UNIC | - parte component\ a procesului de integrare economic\, caracterizat\ prin lichidarea tarifelor vamale, libera circula]ie a capitalului [i a persoanelor, ce ofer\ avantaje economice legate de cre[terea nivelului general de via]\.

PICTUR | - art\ a reprezent\rii unor imagini din realitate sau imaginare, cu ajutorul substan]elor colorate, pe un suport plan (pânz\, lemn, sticl\ etc.).

PIERDERI DE AP | - diferen]ele între cantit\]ile de ap\ introduse într-o re]ea (de distribu]ie a apei, de canalizare, de termoficare) [i cele care ajung la cap\tul opus al acesteia, determinate de uzura instala]iilor, vibra]iile produse de circula]ia rutier\, varia]iile de presiune [i temperatur\, tasarea terenului, execu]ia defectuoas\.

PIERSIC - pom fructifer din familia rozaceelor, originar din China, unde era cultivat cu circa 2000 de ani î.Hr. Se cultiv\ în zona subtropical\, dar [i în cea temperat\ mai cald\, fiind înalt de 4–6 m, cu flori albe sau mergând pân\ la roz-liliachiu [i fructe sferice, g\lbui-ro[iatice, cu pieli]a catifelat\, pulpa suculent\ [i parfumat\. Se cunosc: (a) piersici propriu-zise *(Prunus persica* sau *Persica vulgaris)*; (b) pavii — cu pulpa moale, dulce [i zemoas\;

(c) brugnone — piersici „gola[e“, cu pulpa tare, de culoare ro[iatic\.

PIGMEI - grupuri de popula]ii africane, pu]in numeroase, care tr\iesc izolate `n p\durile tropicale din bazinul fluviului Zair, având statur\ joas\ (1,37 m).

PINACOTEC | - 1. colec]ie mare de tablouri. **2.** institu]ie de art\ renumit\ pentru colec]iile de tablouri.

PIONIER - persoan\ (explorator, vân\tor, colonist) ce se num\r\ printre primii oameni ce au sosit ori s-au stabilit într-o nou\ regiune.

PIPE-LINE - conduct\ utilizat\ la transportul petrolului sau al gazelor naturale (cuv. engl.).

PIPER - plant\ târâtoare sau ag\]\-toare tropical\, originar\ din zona Oceanului Indian, cultivat\ mai ales în Malaysia, India, Indonezia, Brazilia, Madagascar, Ghana etc. Fructele ro[ii dau prin uscare piperul negru, iar acesta, prin îndep\rtarea cojii, piperul alb, ambele tipuri folosite drept condiment *(Piper nigrum).*

PIRAMID | STRUCTURAL | - o diagram\ compus\, de compara]ie, prin care se reprezint\ grafic `n mod simetric (prin dou\ histograme), o caracteristic\ cantitativ\ [i una calitativ\. Se utilizeaz\ mai ales pentru reprezentarea structurii pe grupe de vârste [i sexe. ~n func]ie de m\rimea grupelor de vârst\, piramida structural\ poate lua diferite forme.

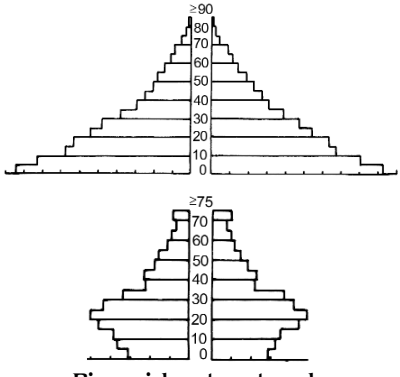

Piramide structurale

PIRAMID | - termen utilizat pentru a denumi monumentele funerare, de mari dimensiuni, de pe Valea Nilului inferior, având forma de piramid\ cu baza p\trat\, ridicate pentru faraonii Egiptului antic. Prin extensie au fost denumite astfel [i alte edificii piramidale din Mesopotamia, Persia, India, Mexic.

PIRAMID | PE GRUPE DE VÂRSTE {I SEXE - diagram\ liniar\ prin care se reprezint\ grafic, în mod simetric, o caracteristic\ cantitativ\ [i una calitativ\. Const\ în reprezentarea pe vertical\, bilateral, a grupelor de vârst\ pe cele dou\ sexe, pe orizontal\ notându-se simetric, la intervale egale, pornind de la punctele de origine spre stânga [i dreapta, num\rul de persoane în cifre rotunde. Are o mare importan]\ descriptiv\ [i analitic\, vizualizând propor]ile dintre diferitele grupe de vârste [i sexe, oglindind astfel „istoria“ unei popula]ii. Cu ajutorul ei se pot aprecia efectele unor fenomene ca: deficitul de na[teri din timpul r\zboiului, pierderile datorate r\zboiului, efectele procesului de îmb\trânire demografic\, de reîntinerire demografic\. ~n raport cu m\rimea grupelor de vârst\, piramidele structurale iau forme diferite, reflectând

tipul de evolu]ie a popula]iei. Astfel, ele pot fi de form\: triunghiular\, de clopot, de amfor\ r\sturnat\, de brad, de coloan\, de trapez cu baza mare în sus.

PIRIT | - sulfur\ de fier, `ntâlnit\ `n forma]iuni eruptive sau sedimentare, constituind una din principalele surse de sulf.

PISCICULTUR | - ramur\ a economiei agricole care cuprinde reproducerea, cre[terea, recoltarea [i valorificarea pe[telui, conservarea [i sporirea fondului piscicol din bazinele naturale [i antropice.

PISCIN | - bazin de înot, realizat în aer liber sau într-un spa]iu închis (caz în care poate fi utilizat în orice sezon).

PIVNI} | - construc]ie din lemn destinat\ depozit\rii b\uturilor (vin,]uic\), cu acoperi[piramidal, din bârne.

PIVOT GEOGRAFIC - vezi HEARTLAND.

PLACARE - acoperire a suprafe]elor unei cl\diri cu materiale diferite de cele utilizate pentru construc]ie, în scopul m\ririi rezisten]ei la intemperii ori coroziune sau pentru a-i m\ri valoarea estetic\. Vezi [i PARAMENT.

PLAI - fost\ diviziune administrativ-teritorial\ a unui jude] de munte, echivalent\ cu plasa.

PLAN AL FLUXURILOR DE CIRCULA}IE URBAN | - reprezentare grafic\ a fluxurilor de circula]ie de pe re]eaua de str\zi a unei localit\]i, considerate la ora de vârf a acestora.

PLAN CADASTRAL - plan topografic care cuprinde natura propriet\]ii tuturor parcelelor de pe un anumit teritoriu, limitele de proprietate, construc]iile amplasate, proprietarii.

PLAN DE AMENAJARE A TERENULUI - plan ce include elementele principale de amenajare [i echipare a unui teritoriu, într-un anumit scop.

PLAN DE AMENAJARE COMPLEX | A TERITORIULUI - vezi SISTEMATIZAREA TERITORIULUI.

PLAN DE BAZ | - reprezentare grafic\, la o anumit\ scar\, a situa]iei existente, la un moment dat, pe o anumit\ suprafa]\ de teren. Reprezint\ planul de referin]\ pe care se suprapun solu]iile de organizare a spa]iului, în scopul de a fi raportate la situa]ia existent\.

PLAN DE DEZVOLTARE - program de investi]ii [i m\suri organizatorice elaborat pentru dezvoltarea social-economic\ a unui teritoriu, a unei localit\]i urbane sau rurale.

PLAN DE ECHIPARE - plan general sau de detaliu pe care sunt înscrise elementele de echipare (c\i de acces, re]ele de alimentare cu ap\, energie electric\, termic\, de canalizare etc.).

PLAN DE TRAFIC - reprezentare grafic\, pe re]eaua de str\zi a unei localit\]i, a valorilor de trafic rezultate într-un anumit moment.

PLAN GENERAL - reprezentare plan\ a unui ansamblu arhitectural, care indic\ amplasamentul obiectelor componente ale ansamblului, leg\turile de circula]ie, distan]ele de protec]ie sanitar\, agrement\rile necesare etc.

PLANIFICARE ECONOMIC | - proces de identificare a necesit\]ilor economice viitoare ale unei na]iuni,

însoţit de dirijarea activităţilor economice [i gestionarea resurselor într-un mod cât mai eficient, în vederea acoperirii acelor necesităţi.

PLANIFICARE FAMILIALĂ - utilizarea metodelor de control al naşterilor pentru programarea sarcinilor, în acord cu interesele părinţilor [i ale copiilor. Vezi [i CONTROL AL NAŞTERILOR.

PLANIFICARE REGIONALĂ - formă particulară de acţiune implicând planificarea unor elemente [i acţiuni, atât economice cât [i fizice, aplicată la o scară supraurbană, dar în acela[i timp subnaţională.

PLANIFICARE SOCIALĂ - interfaţă de legătură între guvern [i structura societăţii, incluzând totalitatea fenomenelor sociale complexe, menită să îmbunătăţească calitatea vieţii întregii societăţi. Include măsuri iniţiate de guvern pentru a influenţa atât activităţile economice [i sociale, dar [i pentru îmbunătăţirea calităţii mediului ambiant.

PLAN ÎN EŞICHIER - plan urbanistic în care arterele principale de circulaţie împart teritoriul oraşului în suprafeţe egale, de formă pătrată.

PLAN ORTOGONAL - plan în care arterele principale de circulaţie se intersectează în unghi drept, împărţind teritoriul oraşului în suprafeţe dreptunghiulare. Sin: PLAN RECTANGULAR.

PLAN RECTANGULAR - termen ce desemnează morfologia unui oraş în care fiecare stradă intersectează o alta în unghi drept. Termenul a fost, de asemenea, utilizat pentru a desemna orice aranjament rectangular al străzilor. Sin: PLAN ORTOGONAL.

PLANTAŢIE - **1.** unitate agricolă productivă, la scară mare, care produce culturi comerciale, de obicei în sistem de monocultură. **2.** suprafaţă cultivată cu pomi fructiferi, viţă-de-vie sau arbori [i arbuşti forestieri, care poate îndeplini, în zonele deluroase, [i rol de protecţie antierozională [i de fixare a terenurilor. **3.** plantaţie de protecţie format din arbori sau arbuşti, realizată cu scopul de a proteja un teren împotriva vântului.

PLANTE DE CULTURĂ - plante cultivate în procesul producţiei agricole.

PLANUL ORAŞULUI - reprezentare cartografică a structurii spaţiale a unui areal urban, care include trei elemente: sistemul străzilor (ce conturează o formă sau alta, regulată sau neregulată), modul de utilizare a teritoriului [i amplasamentele clădirilor. Factorii generatori ai planului sunt: social-economici (funcţia urbană), politici, culturali, căile de comunicaţie, elementele cadrului natural (ape curgătoare, lacuri, microforme de relief).

PLATFORMĂ A DRUMULUI - suprafaţă a drumului care include partea carosabilă [i acostamentele.

PLATFORMĂ INDUSTRIALĂ - areal pe care sunt concentrate principalele industrii din localitate, grupate după specificul producţiei [i care pot folosi în comun echiparea acestuia.

PLATINĂ - metal preţios întâlnit în stare nativă în natură, de culoare

alb-cenu[ie, lucios, foarte maleabil [i ductil, inoxidabil, rezistent la ac]iunea acizilor. Se folose[te `n tehnica dentar\, la fabricarea instrumentelor de precizie sau a unor aparate de laborator.

PLATOU CONTINENTAL - continuarea, sub apele m\rii, a scoar]ei terestre pân\ la o anumit\ distan]\ de]\rm (dar nu mai mult de 350 de mile marine). Cuprinde fundul m\rii [i subsolul regiunilor submarine, asupra c\rora statul riveran are drepturi suverane [i exclusive, vizând, în special, resursele minerale [i organismele vii care p\streaz\, în mod constant, contactul cu fundul m\rii.

PLUMB - cel mai frecvent metal greu din scoar]a terestr\; se extrage în special din galen\ [i se utilizeaz\ în industria autovehiculelor, poligrafie etc.

PLURALISM - existen]a [i ac]iunea pe mai multe planuri (cultural, politic, social etc.) a mai multor organiza]ii, grupuri, modalit\]i de gândire, tipuri de cultur\ etc., care convie]uiesc `n cadrul aceluia[i sistem politic, social, economic, cultural etc., formând un tot unitar, f\r\ a se stânjeni unul pe cel\lalt.

Pod

POD - lucrare de art\ inginereasc\ care sus]ine o cale de comunica]ie terestr\ peste un obstacol natural (vale, curs de ap\) sau artificial.

POD-APEDUCT - pod cu rol de sus]inere a unei por]iuni de aduc]iune, destinat aliment\rii cu ap\ a unei localit\]i, unei industrii, unui sistem de iriga]ii.

POD-CANAL - pod destinat s\ sus]in\ o por]iune dintr-un canal, cu diferite utiliz\ri, peste un obstacol.

PODGORIE - unitate agricol\, caracterizat\ prin condi]ii specifice de clim\, sol [i relief, prin soiurile de struguri cultivate cultivate, prin metodele de cultur\ [i procedeele de vinificare folosite, care, în ansamblu, conduc la ob]inerea unei produc]ii de struguri [i vinuri cu însu[iri asem\n\toare.

POD PLUTITOR (UMBL | TOR) - vezi BAC.

POGON - unitate veche de m\sur\ pentru suprafe]e, utilizat\ îndeosebi în }ara Românească:

1 pogon = 0,50118 ha.

POIAN | - spa]iu înierbat, cu sau f\r\ flori, înconjurat de arbori.

POIAT | - ad\post rudimentar polifunc]ional (vezi [i {OPRON).

POLARIZARE - influen]\ pe care o exercit\ unele a[ez\ri umane asupra zonei lor înconjur\toare, prin declan[area unor rela]ii de ordin economic [i social, care converg din teritoriu spre a[ezarea respectiv\, datorit\ existen]ei unor factori de atrac]ie: locuri de munc\, pia]\ pentru produse agroalimentare, deserviri la nivel urban etc.

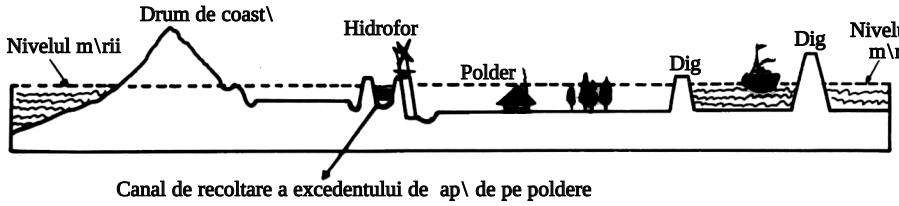

Polder

POLARIZARE SOCIAL | - proces prin care membrii componen]i ai unei societ\]i se separ\ în clase sociale.

POL DE CRE{TERE - 1. sector sau ramur\ de activitate care se dezvolt\ într-un ritm rapid, atr\gând dup\ sine dezvoltarea altor ramuri sau activit\]i. **2.** localitate sau arie care are un poten]ial ridicat de influen]are a dezvolt\rii restului localit\]ilor cuprinse în aceea[i regiune.

POL DE DEZVOLTARE - teritoriu sau localitate în care se concentreaz\ majoritatea investi]iilor [i care influen]eaz\ dezvoltarea regiunii înconjur\toare.

POLDER - denumire, specific\ în Olanda, care desemneaz\ o suprafa]\ de uscat ob]inut\ prin îndiguire, desecare sau colmatare for]at\ din mare sau dintr-o lagun\. **P.** sunt favorabile agriculturii, iar canalele de drenaj pot fi utilizate drept c\i de comunica]ie.

POLICULTUR | - sistem agricol cuprinzând mai multe tipuri de culturi [i produc]ii, utilizat mai ales în]\rile în care se practic\ o agricultur\ tradi]ional\ (produsele sunt utilizate pentru autoconsum).

POLIGAMIE - form\ de c\s\torie ce implic\ fie un b\rbat c\s\torit cu dou\ femei (poligimie), fie o femeie c\s\torit\ cu doi b\rba]i (poliandrie).

POLIS - ora[-stat în Grecia antic\, având func]ie politic\ [i social-economic\.

POLITIC | - proces prin care un grup uman, cu opinii [i interese ini]ial diferite, ajunge la decizii [i op]iuni colective care se impun `ntregului grup [i simbolizeaz\ o politic\ a acestuia `n ansamblu. Politica poate avea foarte multe domenii `n care se poate aplica: politic\ economic\, cultural\, social\, militar\ etc.

POLITIC | AGRICOL | - ansamblu de m\suri prin care se urm\re[te realizarea obiectivelor `n domeniul agriculturii. Ea se afl\ la baza strategiilor agrare [i vizeaz\ stabilitatea pie]elor agricole, a veniturilor agricultorilor, formarea profesional\ [i ocuparea for]ei de munc\ `n agricultur\, protec]ia mediului natural.

POLITIC | COMERCIAL | - norme de ordin administrativ, fiscal, vamal [i valutar adoptate de un stat sau organiza]ie economic\ pentru reglementarea raporturilor comerciale, pe plan intern sau interna]ional, care determin\ modul de racordare a unei economii na]ionale la cea mondial\. Prin politica

comercial\ statul urm\re[te orientarea [i stimularea produc]iei pentru export. Obiectivele sale sunt determinate de poten]ialul economic [i uman, de m\rimea teritoriului [i de conjunctura economic\ interna]ional\.

POLITIC | DE DEZVOLTARE - ansamblu de op]iuni privind anumite obiective [i mijloacele de atingere a lor.

POLITIC | DEMOGRAFIC | - ansamblu de m\suri legislative, administrative, economice, sanitare, culturale [i educa]ionale, adoptate de un stat, pentru a influen]a, în sensul dorit, principalele variabile demografice: cre[terea popula]iei, structura popula]iei pe principalele grupe de vârst\, pe grupe sociale [i pe ramuri ale economiei na]ionale, migra]ia intern\ [i extern\, distribu]ia în teritoriu a popula]iei, nivelul educa]ional [.a.

POLITIC | DEMOGRAFIC | MALTHUSIAN | - politic\ demografic\ antinatalist\, având drept scop limitarea sau reducerea na[terilor, prin elaborarea unor programe na]ionale de control al popula]iei. M\surile ce vizeaz\ reducerea fertilit\]ii cuprind, de obicei, legalizarea avortului, propaganda pentru controlul na[terilor, sterilizarea.

POLITIC | DEMOGRAFIC | PASIV | - situa]ie în care statul nu adopt\ m\suri care s\ influen]eze comportamentul demografic al popula]iei.

POLITIC | DEMOGRAFIC | POPULA}IONIST | - politic\ demografic\ pronatalist\, având ca scop cre[terea num\rului popula]iei, prin influen]area natalit\]ii [i a mortalit\]ii, în vederea împiedic\rii tendin]elor de depopulare. M\surile ce favorizeaz\ cre[terea natalit\]ii includ: scoaterea în afara legii a avortului, acordarea de avantaje antenatale [i postnatale, aloca]iile pentru copii [i pensiile de familie.

POLITIC | ECONOMIC | - aspect al politicii globale care cuprinde fixarea obiectivelor (ex: echilibrul balan]ei de pl\]i, ocuparea for]ei de munc\), stabilirea unei ierarhii între obiective, analiza interdependen]elor dintre obiective [i alegerea mijloacelor pentru atingerea obiectivului propus.

POLITIC | FAMILIAL | - ansamblul m\surilor guvernamentale care tind s\ regleze cre[terea demografic\ [i, de asemenea, s\ creeze o anumit\ idee despre familie, conform\ modelului dorit de societate.

POLITIC | INDUSTRIAL | - parte a politicii economice prin care se urm\re[te stimularea proceselor productive, introducerea de noi tehnologii, cre[terea productivit\]ii, ob]inerea unei competitivit\]i mai mari etc.

POLITIC | REGIONAL | - ansamblu de m\suri care au drept scop o dezvoltare regional\ echilibrat\, reducerea dezechilibrelor `ntre centru [i periferie, `n ceea ce prive[te dezvoltarea economic\ [i infrastructura, reducerea [omajului etc. Cuprinde ac]iuni ca: relocalizarea activit\]ilor economice `n teritoriu, ]inerea sub control a localiz\rii, crearea unei infrastructuri adecvate, stimularea financiar\ a `ntreprinderilor.

POLITIC | SOCIAL | - atitudini, programe [i ac]iuni `ndreptate spre rezolvarea diferitelor probleme sociale, cuprinzând deopotriv\ implicarea autorit\]ilor publice, ac]iuni ale organiza]iilor nonguvernamentale [i ale persoanelor individuale, reunind sectoarele public, privat [i voluntar.

POLITIC | VALUTAR | - totalitatea principiilor [i mecanismelor prin care se reglementeaz\ rela]iile de pl\]i ale unei]\ri cu alte]\ri [i fluxurile valutare care se stabilesc prin traversarea grani]elor na]ionale ale]\rii respective.

POLUANT - substan]\ (solid\, lichid\, sub form\ gazoas\ sau de vapori), form\ de energie (radia]ie electromagnetic\, ionizant\, termic\, fonic\ sau vibra]ii) care, introdus\ în mediu, modific\ echilibrul constituen]ilor acestuia [i al organismelor vii, aducând daune [i bunurilor materiale.

POLUARE - proces de alterare a mediilor de via]\ biotice [i abiotice [i a bunurilor create de om, cauzat de activit\]ile umane [i de diferite fenomene naturale.

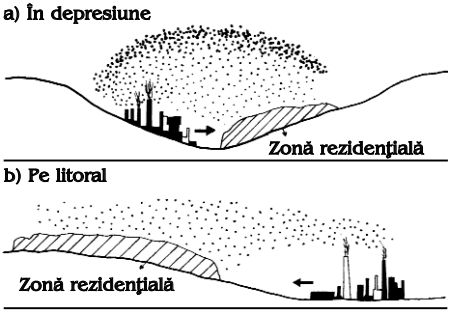

Influen]a negativ\ a amplasamentelor industriale `n raport cu zonele reziden]iale ale ora[elor sau satelor apropiate

Poluare

POLUARE FONIC | - form\ a polu\rii fizice cu implica]ii psiho-sociale, economice, ecosistemice, care prin intensitatea [i frecven]a undelor sonore, asociate cu durata lor de ac]iune, genereaz\ zgomote ce pot produce stare de jen\, disconfort [i chiar leziuni ale aparatului auditiv. Poluarea sonor\ afecteaz\ la om sistemul nervos, aparatul cardio-vascular, favorizeaz\ îmbln\viri ale organelor interne, produce oboseal\ auditiv\ [i optic\ [i — în condi]ii de intensitate, frecven]\ ridicat\ [i timp `ndelungat — genereaz\ surditate. Unda sonor\ de [oc poate produce daune cl\dirilor [i genereaz\ perturba]ii în troposfer\ [i `n stratosfer\.

PONDERE - indice care exprim\, în procente, raportul în care se g\se[te fiecare component\ fa]\ de întregul din care face parte. Se calculeaz\ prin împ\r]irea valorii absolute a p\r]ii componente la valoarea absolut\ a întregului, rezultatul fiind înmul]it cu 100.

PONTON - ambarca]iune, f\r\ mijloace proprii de mi[care, în general sta]ionar\, folosit\ pentru a sus]ine o instala]ie, o platform\, o pasarel\ etc.

POPAS TURISTIC - unitate de cazare ap\rut\ relativ recent, având un caracter complementar, asigurând suplimentarea locurilor de cazare în perioada de vârf a sezonului turistic. Principiile de amplasare sunt asem\n\toare cu cele ale hanului [i este utilizat de acelea[i categorii de turi[ti, având un grad de confort [i servicii inferior hanului. Are func]ionalitate temporar\ [i satisface necesit\]ile unui turism în

continu\ mi[care [i o categorie aparte de turi[ti (de vârst\ tân\r\ [i cu venituri relativ modeste).

POPOR - 1. form\ istoric\ de comunitate uman\, superioar\ tribului [i anterioar\ na]iunii, ai c\rei membri locuiesc pe acela[i teritoriu, vorbesc acea[i limb\ [i au acelea[i tradi]ii. **2.** totalitatea locuitorilor unei]\ri, popula]ia unei]\ri, cet\]enii unui stat.

POPORANISM - curent politico-ideologic [i literar influent `n societatea româneasc\ `n perioada 1893–1914 datorit\ activit\]ii lui C. Stere [i G. Ibr\ileanu. Are la baz\ câteva concepte, cum ar fi: societatea este `n esen]a ei „o coopera]iune"; statul na]ional este cadrul de integrare social\ real\ `ntrucât are baz\ de reprezentare larg\;]\r\nimea constituie principala problem\ intern\ a]\rii, necesitând rezolvarea acesteia de c\tre societate `n conformitate cu condi]iile [i etapa de dezvoltare general\; dezvoltarea [i `mbun\t\]irea condi]iilor de via]\ ale]\r\nimii, considerând c\ toate problemele majore ale]\rii pornesc de la nerezolvarea acestor aspecte etc.

POPULARE - ac]iune de ocupare a unui teritoriu de c\tre o popula]ie.

POPULA}IE - 1. colectivitate de persoane care tr\iesc pe un anumit teritoriu. **2.** grup de persoane constituit în raport cu o caracteristic\ oarecare, care nu este neap\rat teritorial\: (ex: popula]ia [colar\, popula]ia în vârst\ de munc\ etc).

POPULA}IE ACTIV| - totalitatea persoanelor care exercit\ în mod obi[nuit o activitate profesional\. Sunt cuprinse totalitatea persoanelor ocupate, precum [i [omerii înregistra]i la ultimul recens\mânt sau ultima anchet\ efectuat\ de]ara respectiv\. ~n ceea ce prive[te membrii for]elor armate, persoanele stabilite în rezerva]ii, persoanele care caut\ pentru prima dat\ un loc de munc\, muncitorii sezonieri [i persoanele cu activitate temporar\, considerarea lor ca activi variaz\ de la o]ar\ la alta. ~n general, datele asupra popula]iei active nu cuprind studen]ii, femeile ocupate exclusiv cu menajul, pensionarii [i persoanele aflate în întregime în între]inerea altora. Sin: POPULA}IE ECONOMIC ACTIV|.

POPULA}IE ADI}IONAL| - popula]ie rezident\ în mediul rural, dar dependent\ de un areal urban în ceea ce prive[te necesit\]ile legate de trai. Sin: POPULA}IE EXURBAN|.

POPULA}IE CU ACCES LA INSTALA}II {I UTILIT|}I - persoane din gospod\rii care ocup\ locuin]e dotate cu instala]ii [i utilit\]i din re]eaua public\ sau din sistem propriu.

POPULA}IE DE FACTO - totalitatea persoanelor, localnici [i vizitatori, ce populeaz\ un areal în timpul recens\mântului.

POPULA}IE DE JURE - popula]ia rezident\ într-un areal. Când în timpul recens\mântului se utiliza drept criteriu popula]ia *de facto*, num\rul de vizitatori era dedus din totalul popula]iei existente ca popula]ie rezident\ în mod normal în zon\ la acel moment.

POPULA}IE DE NOAPTE - totalitatea persoanelor care î[i desf\[oar\ activitatea în timpul nop]ii.

POPULA}IE DEPENDENT | - acea parte a popula]iei dintr-un areal, care nu dispune de mijloace de existen]\ rezultate dintr-o activitate productiv\. ~mpreun\ cu popula]ia activ\ formeaz\ popula]ia total\ a arealului respectiv.

POPULA}IE DESCHIS | - popula]ie ale c\rei intr\ri sunt date de na[teri [i imigr\ri, iar ie[irile de decese [i emigr\ri. Se aplic\ la nivelul unei popula]ii na]ionale, al popula]iei unei unit\]i administrativ-teritoriale etc.

POPULA}IE DE STUDIU - popula]ie abordat\, în studii sau analize, ca un tot unitar sau pe e[antioane.

POPULA}IE DE ZI - popula]ia cu domiciliul [i locul de munc\ în ora[, la care se adaug\ naveti[tii.

POPULA}IE ECONOMIC ACTIV | - vezi POPULA}IE ACTIV | .

POPULA}IE ESTIVAL | - popula]ie a c\rei prezen]\ se face sim]it\ în sta]iunile balneare sau balneoclimaterice, în perioadele estivale.

POPULA}IE EXURBAN | - vezi POPULA}IE ADI}IONAL | .

POPULA}IE FLOTANT | - popula]ie care are domiciliul provizoriu într-o alt\ localitate decât cea în care î[i are domiciliul permanent [i unde a fost recenzat\.

POPULA}IE IMOBIL | - vezi POPULA}IE ÎNCHIS | .

POPULA}IE INACTIV | - popula]ie ce cuprinde persoanele care nu exercit\ o activitate aduc\toare de venituri [i care se afl\ sub vârsta de munc\ (copii, tineri) sau peste aceasta (vârstnici).

POPULA}IE INACTIV | ECONOMIC - popula]ie, indiferent de vârst\, care nu desf\[oar\ o activitate economico-social\ [i care se afl\ în una din urm\toarele situa]ii: elevi, studen]i, pensionari, persoane casnice, persoane între]inute de stat sau de alte persoane, persoane care se între]in din alte venituri decât cele provenite din munc\ (chirii, dobânzi etc.)

POPULA}IE ÎNCHIS | - structur\ uman\ în cadrul c\reia nu se manifest\ fenomene de migra]ie intern\ sau extern\ [i a c\rei evolu]ie demografic\ se realizeaz\ în întregime prin spor natural. Sin: POPULA}IE IMOBIL | .

POPULA}IE ÎN VÂRST | DE MUNC | - totalitate a persoanelor a c\ror vârst\ este cuprins\ în limitele vârstei legale de munc\, indiferent dac\ particip\ sau nu la vreo activitate economico-social\. Limitele vârstei de munc\ variaz\ de la o]ar\ la alta.

POPULA}IE LEGAL | - vezi POPULA}IE STABIL | (2).

POPULA}IE MEDIE - vezi NUM | R MEDIU AL POPULA}IEI.

POPULA}IE NEOCUPAT | - popula]ie format\ din persoanele care nu au loc de munc\, sunt f\r\ ocupa]ie, [omeri. Exist\ dou\ categorii de persoane neocupate: cele care sunt în c\utare de lucru pentru prima dat\ [i cele care caut\ de lucru, dar au mai lucrat înainte.

POPULA}IE NOMAD | - popula]ie ce se deplaseaz\ cu o continuitate mai mare sau mai mic\, nefiind `nregistrat\ `n statisticile oficiale.

POPULA}IE OCUPAT | - persoanele de 15 ani [i peste, care desf\[oar\ o activitate economic\ sau social\ produc\toare de bunuri sau servicii, de cel pu]in o or\ (pentru lucr\torii pe cont propriu [i lucr\torii familiali neremunera]i care lucreaz\ în agricultur\, durata minim\ este de 15 ore) în perioada de referin]\, în scopul ob]inerii unor venituri. Aceasta cuprinde persoanele ce au un loc de munc\ la data recens\mântului sau anchetei. Conform B.I.M., **P.o.** este format\ din:
(a) persoanele care au o ocupa]ie, adic\ toate persoanele care, dep\[ind o vârst\ specificat\, intr\ în una din categoriile de mai jos:
· persoane aflate la lucru, persoane care au prestat o munc\ retribuit\ în cursul unei perioade scurte specificate, ce poate fi o s\pt\mân\, o zi;
· persoane care au o ocupa]ie, dar nu sunt la lucru, ci sunt temporar absente în cursul perioadei specificate, din cauz\ de boal\ sau accident, conflict de munc\, vacan]\ sau alt\ form\ de concediu, absen]\ voluntar\ sau impediment temporar de a lucra datorat unor cauze precum condi]ii climatice defavorabile sau accidente tehnice;
(b) patronii [i persoanele lucrând pe cont propriu;
(c) lucr\torii familiali neretribui]i.

POPULA}IE OPTIM | - num\r al popula]iei apreciat ca optim pentru o]ar\, în raport cu suprafa]a, resursele existente sau gradul de dezvoltare.

POPULA}IE REZIDENT | - vezi POPULA}IE STABIL | (**2**).

POPULA}IE RURAL | - popula]ia care locuie[te în a[ez\rile de tip rural (sate), definite ca atare prin legisla]ia [i reglement\rile în vigoare din fiecare]ar\.

POPULA}IE SEZONIER | - popula]ia a c\rei prezen]\ într-o localitate este provocat\ de c\utarea de munc\ sau de recreere.

POPULA}IE STABIL | - 1. popula]ie ce se individualizeaz\ printr-o rat\ constant\ de cre[tere [i o propor]ie stabil\ de persoane apar]inând diferitelor grupe de vârst\. **2.** totalitatea persoanelor cu domiciliul stabil într-o localitate. Sin: POPULA}IE LEGAL | , POPULA}IE REZIDENT | .

POPULA}IE STA}IONAR | - vezi CRE{TERE ZERO A POPULA}IEI.

POPULA}IE TOTAL | - 1. num\rul absolut al popula]iei unei]\ri, al unei unit\]i teritorial-administrative sau altei unit\]i teritoriale, determinat prin înregistrare la recens\mânt, prin calcule efectuate cu ajutorul statisticii demografice referitoare la bilan]ul natural [i la cel migratoriu, anchete speciale sau prin estimare. **2.** num\rul popula]iei urbane [i rurale însumate.

POPULA}IE URBAN | - popula]ie care locuie[te în ora[e, definite ca atare prin legisla]ia [i reglement\rile din fiecare]ar\.

POPULA}IE ZILNIC | - popula]ia zonelor reziden]iale pe parcursul

orelor de munc\. Este alc\tuit\ cu prec\dere din femei, copii, pensionari [i persoane neangajate.

POPULISM - termen care a fost utilizat ini]ial pentru a desemna mi[carea intelectualilor din Rusia anilor 1850–1880 `mpotriva ]arismului. A avut ca reprezentan]i de seam\ intelectuali precum A.I. Herzen [i N.G. Cern`-[evski, care au respins ideile liberalismului occidental, `ncercând s\ se opun\ despotismului ]arist prin elogierea tradi]iei [i sufletului poporului rus, `n special al]\r\nimii ruse.

PORT - spa]iu destinat ancor\rii navelor, execut\rii opera]iilor de înc\rcare/desc\rcare [i altor opera]ii legate de naviga]ie. Elementele componente sunt: acvatoriul, frontul de acostare [i de opera]ii, platformele [i depozitele de m\rfuri, instala]iile [i utilajele de exploatare [i între]inere, c\ile de comunica]ie terestre, instala]iile de semnalizare, cl\dirile administrative [i, eventual, ateliere pentru repara]ii, [antiere navale. Dup\ amplasarea lor, **P.** pot fi: **P.** de ape interioare (de lacuri interioare, fluviale, pe canale), **P.** fluvio-maritime (de estuar, de delt\, pe canale accesibile naviga]iei maritime), **P.** maritime (naturale, artificiale, semiartificiale). Dup\ destina]ie, se disting: **P.** comerciale (mixte sau specializate), **P.** de pescuit, porturi de ad\post, **P.** de iernare. Dup\ terminologia comercial\, se deosebesc: **P.** de înc\rcare/desc\rcare, **P.** de destina]ie, **P.** de escal\, **P.** de armare, **P.** de înmatriculare, **P.** de carantin\.

PORTAL - intrare monumental\ într-un edificiu, cu un ancadrament bogat decorat cu reliefuri, constituind un element de podoab\ al fa]adei.

PORTAVION - nav\ de construc]ie special\, de tonaj mare, prev\zut\ cu o punte care permite gararea, decolarea [i aterizarea avioanelor.

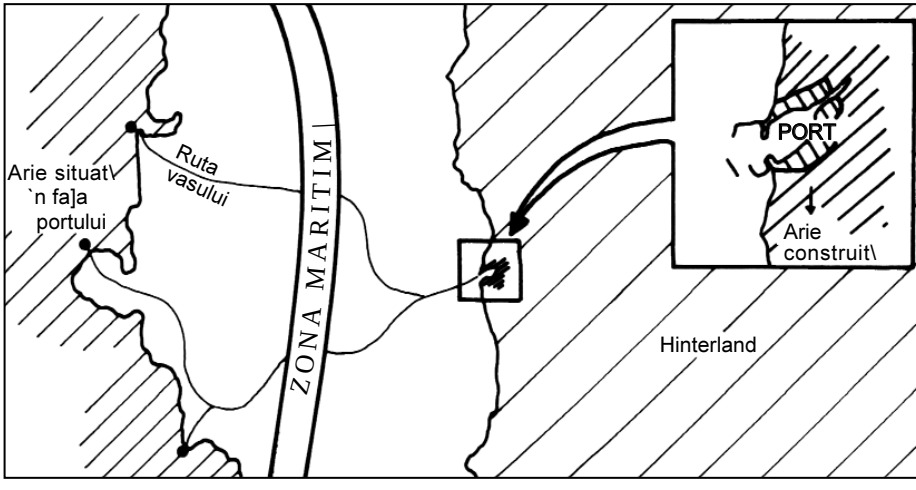

Port

PORTIC - galerie exterioar\ acoperit\, utilizat\ la fa]ada unui edificiu ca loc de circula]ie ad\postit\ în lungul unei str\zi, a unei pie]e, ca element de leg\tur\ între dou\ cl\diri sau corpuri ale aceleia[i cl\diri.

PORTOCAL - arbore semperviriscent din genul citrus, originar din Asia, înalt de 2–4 m, cu flori albe [i foarte parfumate [i fructe dulci [i aromate, de form\ sferic\ [i culoare portocalie, cu coaja bogat\ în uleiuri eterice. Este cultivat în zonele subtropicale ale Terrei, soiuri calitativ superioare fiind cele de Jaffa, Palermo, Valencia, California etc. *(Citrus sinensis, C. aurantium).*

PORTO-FRANCO - port în care m\rfurile pot fi debarcate, înmagazinate, manipulate, sortate, cump\rate, vândute, reîmbarcate, reexportate f\r\ a se pl\ti taxe vamale [i f\r\ îndeplinirea formalit\]ilor fiscale obi[nuite.

PORUMB - cereal\ anual\, originar\ din America Central\ [i Mexic, unde se cultiva cu 2000 de ani î.Hr. A fost adus în Europa de spanioli, în prezent fiind cultivat pe toate continentele, în zona temperat\. Are utiliz\ri multiple ca: plant\ alimentar\, furajer\, industrial\ *(Zea mays).*

POSESIUNE - vezi PROPRIETATE.

POSTUTILIZAREA CONSTRUC}IILOR - activitate de dezafectare a construc]iilor, materialul rezultat din aceast\ ac]iune urmând a fi refolosit ulterior, prin ac]iuni de reciclare [i recondi]ionare.

POTEN}IAL BALNEO-CLIMATERIC - sum\ a factorilor terapeutici (ape minerale, n\moluri curative, mofete, lacuri heliotermale, lacuri s\rate, litoral etc.) existen]i într-un anumit teritoriu.

POTEN}IAL BIOTIC AL POPULA}IEI - indicator teoretic al dinamicii popula]iei umane ce se poate dezvolta într-un mediu optim f\r\ condi]ion\ri de limit\.

POTEN}IAL ECONOMIC - ansamblul resurselor naturale (valorificate, în curs de valorificare, identificate), materiale (productive [i neproductive) [i umane de care dispune un anumit teritoriu.

POTEN}IAL ECONOMIC REAL - indicator ce m\soar\ bog\]ia real\ a unei]\ri, analizând date privind resursele naturale (suprafa]a teritoriului, rezerve de subsol, de ap\, forestiere etc.), resursele umane (num\r de locuitori, structuri ale popula]iei, nivel de educa]ie, starea de s\n\tate, calitatea vie]ii) [i activit\]ile economice (industriale, agricole, de servicii).

POTEN}IAL ENERGETIC - cantitatea medie anual\ ce poate fi ob]inut\ `n cazul unei anumite forme de energie. Se disting: (a) poten]ialul teoretic, care reprezint\ cantitatea total\ a formei de energie, considerând un randament de transformare de 100%; (b) poten]ialul tehnic, ce se refer\ la o parte a poten]ialului teoretic ce poate fi valorificat\ prin utilizarea tehnologiilor la un moment dat; (c) poten]ialul economic, care este partea din poten]ialul tehnic ce poate fi valorificat\ la un moment dat.

POTEN}IAL HIDROENERGETIC ECONOMIC AMENAJABIL -

parte din poten]ialul hidroenergetic tehnic care se justific\ economic, fiind variabil\ în timp [i depinzând de numero[i factori (investi]ia în centrale electrice alternative, capitalul disponibil, costul combustibililor fosili).

POTEN}IAL HIDROENERGETIC TEHNIC AMENAJABIL - capacitatea de produc]ie medie anual\ a tuturor hidrocentralelor care s-ar putea amenaja pe cursurile de ap\ dintr-un teritoriu.

POTEN}IAL HIDROENERGETIC TEORETIC - energia anual\ poten]ial\, disponibil\ într-un teritoriu, dac\ toate cursurile naturale de ap\ ar fi valorificate hidroenergetic, luând în calcul un randament de 100% al instala]iilor [i sistemelor de între]inere.

POTEN}IAL TURISTIC - ansamblul elementelor naturale, economice [i cultural-istorice care prezint\ anumite posibilit\]i de valorificare turistic\, dau o anumit\ func]ionalitate pentru turism [i constituie premise pentru dezvoltarea activit\]ii de turism.

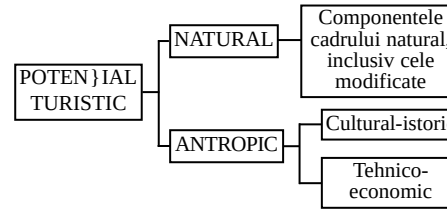

Structura potenţialului turistic

POTEN}IAL TURISTIC ANTROPIC - totalitatea resurselor turistice pe care le ofer\ activitatea antropic\, reprezentate de vestigii arheologice, monumente istorice, de arhitectur\ sau de art\, patrimoniul etnofolcloric etc. Acest fond cultural-istoric formeaz\ o parte însemnat\ a ofertei turistice poten]iale [i o component\ important\ a imaginii turistice a oric\rei]\ri pe pia]a turistic\ interna]ional\.

POTEN}IAL TURISTIC NATURAL - totalitatea resurselor turistice pe care le ofer\ cadrul natural prin componentele sale: relief, condi]ii climatice, ape, vegeta]ie [i faun\, inclusiv modific\rile acestora ca urmare a interven]iei omului.

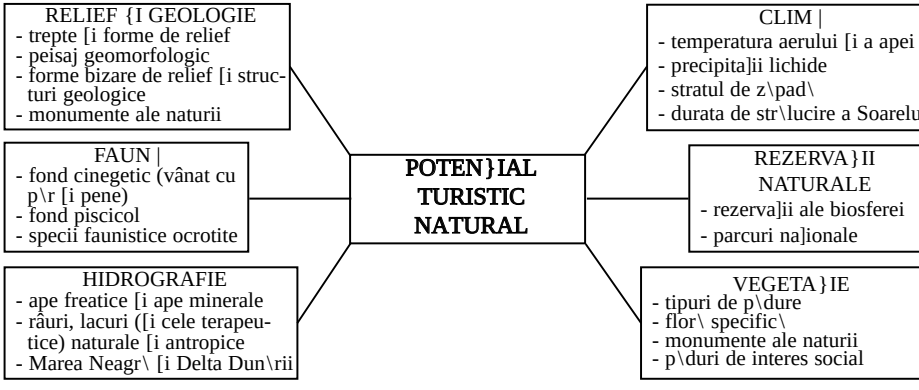
POTEN}IAL TURISTIC NATURAL
RELIEF {I GEOLOGIE
- trepte [i forme de relief
- peisaj geomorfologic
- forme bizare de relief [i structuri geologice
- monumente ale naturii
FAUN |
- fond cinegetic (vânat cu p\r [i pene)
- fond piscicol
- specii faunistice ocrotite
HIDROGRAFIE
- ape freatice [i ape minerale
- râuri, lacuri ([i cele terapeutice) naturale [i antropice
- Marea Neagr\ [i Delta Dun\rii
CLIM |
- temperatura aerului [i a apei
- precipita]ii lichide
- stratul de z\pad\
- durata de str\lucire a Soarelui
REZERVA}II NATURALE
- rezerva]ii ale biosferei
- parcuri na]ionale
VEGETA}IE
- tipuri de p\dure
- flor\ specific\
- monumente ale naturii
- p\duri de interes social

Structura potenţialului turistic natural

POTEN}IALUL DE CONSUM AL ORA{ULUI - totalitatea produselor agroalimentare pentru consumul popula]iei, a materiilor prime necesare industriei [i necesarul de for]\ de munc\.

POTEN}IALUL POPULA}IEI - indicator care exprim\ poten]ialul social de interac]iune al popula]iei dintr-o zon\; este cu atât mai mare cu cât persoanele sunt mai apropiate unele de altele. Pentru o]ar\ în care popula]ia este distribuit\ în *n* localit\]i, acest indicator se poate calcula dup\ formula

$$PP_i = \sum_{a}^{n} \frac{P_a}{D_{ia}},$$

în care: PP_i – poten]ialul într-un punct; P_a – popula]ia în punctul *a*; D_{ia} – distan]a dintre punctele *i* [i *a*; *n* – num\rul de puncte din sistem.

POZI}IE DE CONTROL - participare la capital care confer\ de]in\torului sau de]in\torilor acestuia cel pu]in o treime din totalul drepturilor de vot în adunarea general\ a emitentului.

POZI}IE GEOGRAFIC| - no]iune relativ\, prin raportarea la alte locuri sau procese localizate, având un caracter sintetic deoarece ia `n calcul parametrii calitativi [i cantitativi ai spa]iului. Ea are un impact mai pregnant la nivel regional sau local datorit\ polariz\rii activit\]ilor, infrastructurii, popula]iei [i a diferen]elor calitative rezultate din distribu]ia spa]ial\ a acestora.

POZI}IE GEOPOLITIC| - sum\ a condi]iilor cu grad pronun]at de favorabilitate pentru consolidarea temeliilor proprii na]ionale, pentru afirmarea]\rii respective `n rela]iile cu comunitatea regional\ geografic\ din care face parte. Are trei componente: macropozi]ia, fa]\ de marile puteri politice, economice [i militare; mezopozi]ia, `n cadrul continentului; micropozi]ia, fa]\ de statele vecine.

POZI}IE MAJORITAR| - orice participare la capital care confer\ de]in\torilor acestuia fie mai mult de jum\tate din totalul drepturilor de vot, fie drepturi de vot suficiente pentru a alege [i revoca majoritatea membrilor consiliului de administra]ie al emitentului.

PRAG DE AC}IUNE - concentra]ia minim\ la care apar primele efecte (care pot fi înregistrate) ale unui poluant asupra factorilor de mediu.

PRAG DE NOCIVITATE - concentra]ia minim\ de agent poluant la care apar efecte d\un\toare asupra organismelor sau bunurilor materiale.

PRAG DE S|R|CIE - limit\ a veniturilor în func]ie de care familiile de o anumit\ m\rime, dintr-un anumit spa]iu [i la un moment dat, se împart în s\race [i non-s\race.

PRAG DE S|R|CIE ABSOLUT| - limita minim\ a resurselor necesare supravie]uirii fizice a oamenilor ca membri ai societ\]ii. ~n]\rile mai pu]in dezvoltate resursele absolut necesare existen]ei oamenilor sunt relativ apropiate de cele necesare supravie]uirii, iar `n ]\rile dezvoltate pragul de s\r\cie absolut\ are un nivel mai `nalt fa]\ de cel al supravie]uirii sub aspect fizic.

PRAG DE S|R|CIE RELATIV| - limit\ a veniturilor care asigur\

satisfacerea nevoilor acceptate social. Frecvent, pragul de s\r\cie relativ\ este considerat ca fiind 40–60% din venitul mediu pe o persoan\.

PR|JIN| - 1. unitate de m\sur\ pentru lungime utilizat\ `n trecut, egal\ cu 5,899 m `n }ara Românească [i cu 6,690 m `n Moldova. **2.** unitate de m\sur\ pentru suprafe]e folosit\ `n trecut, egal\ 208,82 m^2 `n }ara Românească [i cu 179,02 $m^2$ `n Moldova.

PRECOLECTARE A REZIDUURILOR - opera]ie de strângere [i depozitare (pe timp limitat) a reziduurilor menajere, cu urm\toarele etape: precolectarea primar\ (depozitarea în recipiente mici, la locul de producere) [i precolectarea secundar\ (adunarea reziduurilor rezultate în etapa anterioar\).

PREFABRICAT - element de construc]ie, confec]ionat separat, care se monteaz\, de regul\, cu ajutorul mijloacelor mecanizate [i este asamblat cu alte piese prefabricate sau cu elemente executate la fa]a locului.

PREG|TIRE A FOR}EI DE MUNC| - proces prin care se asigur\ formarea profesional\ a for]ei de munc\ necesare ramurilor economiei na]ionale [i activit\]ilor sociale.

PREJUDICIU - efect cuantificabil în cost al daunelor asupra s\n\t\]ii oamenilor, bunurilor sau mediului, provocat de poluan]i, activit\]i d\un\toare sau dezastre.

PRELUARE - ac]iune reprezentat\ de o tranzac]ie sau o serie de tranzac]ii cu valori mobiliare ce confer\ persoanei sau grupului de persoane implicate, prin titlurile astfel dobândite, o pozi]ie de control sau majoritar\ în participarea la capitalul emitentului.

PRES| - 1. orice suport material (inclusiv audio-vizual) ce constituie un mijloc de difuzare periodic\ a informa]iilor [i opiniilor. **2.** ansamblul publica]iilor periodice.

PRESIUNEA POPULA}IEI - cre[tere în exces a popula]iei, conducând la o deteriorare a calit\]ii resurselor umane [i de alt\ natur\ în zon\. Standardul de via]\ atinge un nivel mediu [i, în particular, rezervele de hran\ pe cap de locuitor scad.

PRESIUNE DEMOGRAFIC| - presiune exercitat\ de o popula]ie asupra unei mase de resurse sau de mijloace de subzisten]\ care nu-i poate satisface necesit\]ile.

PREST|RI SERVICII - efectuare de servicii c\tre popula]ie, de c\tre anumite unit\]i, centre, puncte de preluare/predare etc. ~n func]ie de frecven]a solicit\rilor, unit\]ile de prest\ri servicii se grupeaz\ în: unit\]i de solicitare curent\, de solicitare periodic\, de solicitare ocazional\.

PRETABILITATE - m\sura în care un teren este apt pentru o anumit\ folosin]\.

PRE} AL TERENULUI URBAN - valoarea estimativ\, la un moment dat, a unui teritoriu apar]inând spa]iului urban, care depinde de distan]a acestuia fa]\ de centru, de gradul de concentrare a c\ilor de comunica]ie [i de intensitatea fluxurilor de transport. (Vezi schi]a din p. 254.)

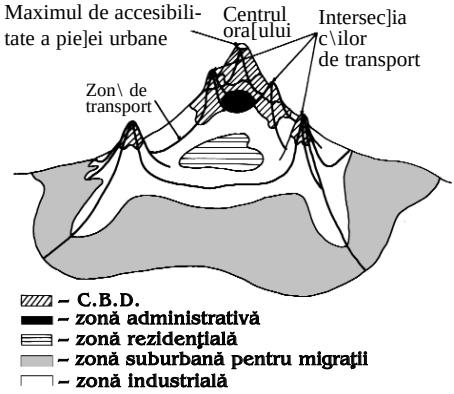

Preţ al terenului urban

PRE} DE PROTEC}IE - sistem de pre] care trebuie s\ apere agricultura european\ în fa]a concuren]ei exterioare. Este pre]ul minim sub care nu poate fi importat un produs agricol `n]\rile U.E.

PRE} DE SUS}INERE - sistem de pre] care garanteaz\ un pre] minim agricultorilor la cereale, produse lactate, carne, tutun, oleaginoase etc. Sin: PRE} DE CUMP|RARE.

PRE} ORIENTATIV - sistem de pre], acceptat `n medie de produc\tori, fixat `n fiecare an la nivelul U.E.

PRE}UL P|MÂNTULUI - sum\ de bani primit\ pentru a ceda dreptul de proprietate asupra p\mântului.

PRINCIPIUL CAUZALIT|}II GEOGRAFICE - principiu ce explic\, `n esen]\, rela]ia dintre cauz\ [i efect; orice fenomen sau proces are la baz\ o cauz\ generatoare, putând fi, la rândul s\u, factor genetic pentru altele.

PRINCIPIUL EXTENSIUNII, SUPRAFE}EI, AREALULUI - vezi PRINCIPIUL REPARTI}IEI SPA}IALE.

PRINCIPIUL INTEGR|RII GEOGRAFICE - principiu ce presupune realizarea de generaliz\ri plecând de la parte la `ntreg, adic\ de la regional la general, [i `n sens invers, prin aplicarea legit\]ilor generale ale fenomenelor [i proceselor geografice la nivel teritorial, local sau regional.

PRINCIPIUL REPARTI}IEI SPA}IALE - principiu specific geografiei prin faptul c\ a fost folosit pentru prima dat\ de geografi, dar mai ales pentru c\ geografia nu poate fi conceput\ `n afara reparti]iei teritoriale. El define[te leg\turile indisolubile ale fenomenelor [i proceselor geografice, oferind posibilitatea studierii reparti]iei geografice a fenomenelor la nivel planetar sau regional. Sin: PRINCIPIUL EXTENSIUNII, SUPRAFE}EI, AREALULUI.

PRINCIPIUL „{ACALULUI“ - termen folosit în geografia politic\ pentru a descrie situa]ia în care un stat nu poate rezista h\r]uirilor teritoriale, devenind victim\ [i pierzând teritorii în favoarea vecinilor. Situa]ia este specific\ ]\rilor care au suferit înfrângeri în r\zboaie.

PRISAC| - loc de produc]ie [i locuin]\ sezoniere, în care sunt a[eza]i stupii [i unde se cresc albine. Sin: STUPIN|.

PRIVATIZARE - trecerea `n proprietate particular\ a unor bunuri aflate `n proprietatea statului sau public\, prin diferite metode.

PROBABILITATE - frecven]\ relativ\ a unui eveniment, având în]elesul — în demografie — de raport între

masa evenimentelor demografice [i popula]ia expus\ la riscul de a suferi evenimentul respectiv. Deosebirea dintre rat\ [i probabilitate const\ în faptul c\, în primul caz, numitorul este dat de popula]ia medie, iar în al doilea caz raportarea evenimentelor demografice se face la num\rul popula]iei ini]iale. Rata m\soar\, mai curând, intensitatea evenimentelor demografice, în timp ce probabilitatea este m\sura frecven]ei relative.

PROCES ECONOMIC - transform\ri cantitative, structurale [i calitative în starea activit\]ii economice, care eviden]iaz\ desf\[urarea acesteia în timp [i spa]iu.

PROCES INFORMA}IONAL - ac]iune organizat\ [i corelat\ care cuprinde mai multe faze: culegerea informa]iilor [i prelucrarea lor, transmiterea, folosirea [i p\strarea acestora.

PRODUC|TOR - persoan\, unitate economic\ etc. care produce anumite bunuri materiale.

PRODUCTIVITATE - eficien]a cu care materiile prime, for]a de munc\, capitalul [i facilit\]ile teritoriale sunt folosite pentru producerea de bunuri [i servicii. Se exprim\ ca raport `ntre valoarea final\ [i num\rul de lucr\tori, timpul de lucru sau valoarea capitalului folosit.

PRODUCTIVITATEA C|S|TORIILOR - num\rul mediu al copiilor rezulta]i `n cadrul unei c\s\torii

PRODUCTIVITATEA MUNCII - eficien]\ a muncii exprimat\ prin raportul dintre cantitatea de produse realizat\ [i volumul de munc\ consumat.

PRODUCTIVITATE PRIMAR| NET| (P.P.N.) - sursa principal\ de hran\ a biosferei, definit\ ca diferen]a dintre energia solar\ convertit\ `n energie biochimic\ [i energia folosit\ pentru acoperirea cheltuielilor energetice proprii ale plantelor [i bacteriilor fotosintetizatoare [i chemosintetizatoare. P.P.N. este considerat\ [i ca limit\ superioar\ a capacit\]ii de sus]inere a planetei.

PRODUC}IE - 1. rezultat al activit\]ii de produc]ie exprimat prin totalitatea produselor ob]inute în procesul muncii, într-o perioad\ de timp, într-un anumit sector economic. **2.** proces social, cu caracter continuu, adaptat cerin]elor, prin care se creeaz\ bunurile necesare existen]ei [i dezvolt\rii societ\]ii.

PRODUC}IE ANEX| - activitate care are ca scop valorificarea unor de[euri rezultate din procesele legate de produc]ia de baz\.

PRODUC}IE AUXILIAR| - ob]inerea de produse secundare, necesare activit\]ii de baz\ a unei unit\]i economice (piese de schimb, subansamble, abur, aer comprimat etc.).

PRODUC}IE DE BAZ| - produc]ie ce ocup\ ponderea cea mai mare în cadrul unei întreprinderi, fiind esen]ial\ pentru existen]a acesteia.

PRODUC}IE GLOBAL| - exprimare valoric\ a volumului total al produc]iei ob]inute într-o anumit\ perioad\ de timp în cadrul unei unit\]i, unui teritoriu, unei ramuri economice.

PRODUC}IE-MARF| - indicator care exprim\ valoarea produc]iei destinate livr\rii spre pia]\.

PRODUC}IE NET | - indicator care reprezint\ m\rimea cheltuielilor legate de recompensarea factorului uman ca participant la diferite niveluri ale activit\]ii productive.

PRODUS - 1. bun material, cu anumite atribute [i caracteristici func]ionale, capabil s\ satisfac\ o anumit\ nevoie social\. **2.** totalitatea bunurilor materiale ob]inute în urma desf\[ur\rii unor procese de produc]ie.

PRODUS DE FOLOSIN} | CURENT | - produs care satisface o cerin]\ curent\ [i care î[i consum\ integral valoarea de întrebuin]are dup\ utilizare (ex: produse alimentare).

PRODUS DE FOLOSIN} | ÎNDELUNGAT | - produs cu o durat\ de utilizare efectiv\ mare, ce `[i pierde treptat valoarea de întrebuin]are (ex: mobil\).

PRODUS DE FOLOSIN} | PERIODIC | - bun material care poate fi folosit o anumit\ perioad\ de timp, `n mod repetat, pe parcursul c\reia î[i pierde lent valoarea de întrebuin]are (îmbr\c\minte, înc\l]\minte).

PRODUS DE FOLOSIN} | SEZONIER | - bun material utilizat numai în anumite perioade ale anului.

PRODUS DE LARG CONSUM - produs care satisface o cerin]\ de prim ordin, vital\ pentru existen]a omului, utilizat de toate categoriile de consumatori.

PRODUSE PETROLIERE - combustibi lichizi, uleiuri lubrifiante [i produse solide [i semisolide ob]inute prin distilarea petrolului brut, uleiului din [isturi sau derivatelor din petrol semirafinate sau nerafinate.

PRODUS INTERN BRUT (P.I.B.) - indicator sintetic macroeconomic ce exprim\ m\rimea valorii ad\ugate brute a bunurilor economice produse în interiorul]\rii de c\tre agen]ii economici autohtoni [i str\ini, în decursul unei anumite perioade. Se poate exprima în moneda na]ional\, în dolari S.U.A. sau `n dolari la paritatea puterii de cump\rare (dolari interna]ionali), în acest caz folosind ca factor de conversie paritatea puterii de cump\rare, rezultat\ din lucr\rile de comparare multilaterale din cadrul Programului de comparare european\.

PRODUS INTERN NET - valoare diminuat\ a P.I.B. cu cheltuielile pentru bunuri care sunt destinate înlocuirii unor p\r]i ale bazei tehnico-materiale.

PRODUS NA}IONAL BRUT (P.N.B.) - indicator macroeconomic în care, al\turi de P.I.B., este cuprins [i venitul rezultat din investi]iile efectuate [i din propriet\]ile de]inute de autohtoni în afara grani]elor.

PRODUS NA}IONAL REAL - valoarea total\ de pia]\ a tuturor produselor [i serviciilor finale realizate în cadrul economiei, exprimat\ în valori monetare constante.

PROFESIE - tip de activitate social\ care se exercit\ pe baza unui anumit grad de instruire sau a unei preg\tiri profesionale.

PROFIL SOCIAL-ECONOMIC - totalitate a elementelor care caracterizeaz\ dezvoltarea socio-economic\ a unei localit\]i, a unui teritoriu [i poten]ialul de dezvoltare a func]iilor econo-

mice. ~n stabilirea profilului socio-economic elementele de baz\ sunt: resursele naturale, prezen]a resurselor umane [i caracteristicile acestora, baza material\ existent\ (unit\]i economice, social-culturale, de echipare tehnic\), locul ocupat în cadrul unei re]ele de localit\]i, distan]ele fa]\ de bazele de materii prime [i pie]ele de desfacere, rela]iile de cooperare prezente [i viitoare etc.

PROGNOZA RESURSELOR - complex de metode cu caracter prospectiv prin aplicarea c\rora se urm\re[te cunoa[terea poten]ialului complet al tuturor categoriilor de resurse, durata în care se pot epuiza sau degrada, posibilitatea înlocuirii unor resurse prin altele, limita pân\ la care pot fi exploatate aceste resurse.

PROGNOZ | - 1. prevedere a desf\[ur\rii în timp a unui fenomen, a unui proces etc., bazat\ pe studiul împrejur\rilor care îi determin\ apari]ia [i evolu]ia. **2.** prevedere a valorilor pe care le vor lua în viitor unele m\rimi din prezent.

PROGNOZ | ECONOMIC | - evaluare a evolu]iei proceselor [i fenomenelor economice, pe baza unor metode [i tehnici adecvate, pentru o anumit\ perioad\ de timp.

PROGNOZ | DEMOGRAFIC | - estimare a dimensiunilor [i structurii unei popula]ii la o dat\ viitoare, realizat\ pe baza unui set de prezum]ii privind fenomenele demografice, precum fertilitatea, mortalitatea sau migra]ia. Diferitele metode de prognoz\ a popula]iei pot fi clasificate în directe [i indirecte. Metodele directe sunt bazate pe extrapol\rile tendin]elor demografice prezente [i trecute, în timp ce metodele indirecte — bazate pe analiza regresiv-corelativ\ — determin\ prognoze demografice ce iau în considerare [i indici economici, sociali [i politici (locuri de munc\, venituri etc.).

PROGRAM - 1. form\ scris\ a strategiei de dezvoltare într-un domeniu economic sau social. Cuprinde ac]iunile necesare, etapele de parcurs, momentele importante în care trebuie s\ se ia anumite decizii [i poate fi întocmit pe termen scurt, mediu sau lung. **2.** plan am\nun]it de lucru pentru un calculator, în baza c\ruia acesta efectueaz\ anumite opera]ii. **3.** text prin care se face cunoscut\ desf\[urarea unei activit\]i sau sunt prezentate condi]iile de participare la un concurs, de realizare a unui proiect, a unui obiect etc.

PROGRAM TURISTIC - modalitate de valorificare a poten]ialului turistic prin ac]iuni ce implic\ excursii cu diverse mijloace de transport, în]ar\ sau în str\in\tate, în scopul vizit\rii [i cunoa[terii zonelor turistice. Cuprinde o serie de activit\]i culturale, recreative, de cunoa[tere a tradi]iilor populare [i de participare la diferite evenimente cu semnifica]ie turistic\.

PROGRES ECONOMIC - ameliorarea performan]elor economice `n urma promov\rii unor programe [i politici economice coerente, concepute pe termen mediu [i lung.

PROIECTARE DEMOGRAFIC | - estimare a num\rului popula]iei

viitoare, pentru un anumit moment, în condi]ii ipotetice de mortalitate, fertilitate [i migra]ie. Orice proiectare poate fi o prognoz\ demografic\, dar nu orice prognoz\ poate fi o proiectare.

PROMIL | - a mia parte dintr-o cantitate dat\.

PRONAOS - înc\pere care precede naosul bisericilor ortodoxe.

PROPAGAND | - activitate sistematic\ de transmitere, promovare sau r\spândire a unor doctrine, teze sau idei de pe pozi]iile unei anumite grup\ri sociale [i ideologii, `n scopul influen]\rii, schimb\rii, form\rii unor convingeri sau comportamente [i al realiz\rii intereselor grupului pe care `l serve[te.

PROPOR}IA B|RBA}ILOR - raport între num\rul b\rba]ilor [i num\rul total al popula]iei, exprimat în procente. Asem\n\tor se poate calcula [i propor]ia femeilor.

PROPOR}IE - valoare relativ\ care reprezint\ o parte într-un total, o subpopula]ie dintr-o popula]ie etc. [i se exprim\, de obicei, în procente.

PROPRIETATE - form\ social\, determinat\ istoric, de st\pânire deplin\ a bunurilor materiale, în baza unui drept recunoscut. Sin: POSESIUNE.

PROPRIETATE DE STAT - bunuri st\pânite [i administrate de stat. Include, în mare m\sur\: resursele de subsol, fondul funciar de stat, apele, fondul forestier de stat, c\ile de comunica]ie, institu]iile social-culturale etc.

PROPRIETATE INTELECTUAL | - drept de proprietate asupra activit\]ii intelectuale `n domeniile: economic, [tiin]ific, literar [i artistic, materializat\ `n inven]ii, prototipuri, descoperiri [tiin]ifice, opere literare, fonograme, emisiuni radio-TV.

PROPRIETATE NUD | - proprietate a unei persoane care nu se poate bucura de uzufructul ei.

PROPRIETATE PRIVAT | - proprietate personal\ a indivizilor asupra imobilelor, bunurilor de uz personal, p\mântului [i utilajelor cu care îl lucreaz\ etc.

PROPRIETATE PUBLIC | - proprietate administrat\ de un organ al administra]iei de stat [i care apar]ine colectivit\]ii.

PROSPEC}IUNE - 1. cercetare geologic\, geofizic\, geochimic\ pentru descoperirea de substan]e minerale [i de roci utile într-o structur\ geologic\. **2.** studiu efectuat pentru ob]inerea de date generale referitoare la condi]iile naturale în care se afl\ terenurile destinate funda]iilor unor cl\diri.

PROTECTORAT - form\ de dependen]\ instituit\, printr-un tratat, prin care statul „protejat“ transfer\ statului „protector“ elemente ale suveranit\]ii sale politice (reprezentarea în rela]iile externe, încheierea de tratate interna]ionale, asigurarea rela]iilor diplomatice etc.). Protectoratul s-a aplicat, mai ales, de c\tre puterile coloniale unor teritorii aflate sub domina]ia lor.

PROTEC}IA MEDIULUI - 1. activitate uman\ con[tient\, fundamentat\ [tiin]ific, îndreptat\ spre realizarea unui scop concret constând în prevenirea polu\rii, men]inerea [i îmbun\t\]irea

condi]iilor de via]\ pe P\mânt. **2.** totalitatea ac]iunilor menite s\ asigure conservarea resurselor naturale [i protejarea calit\]ii componentelor mediului.

PROTEC}IE SOCIAL| - complex de m\suri aplicate `n scopul asigur\rii unei anumite securit\]i sociale a popula]iei (protec]ia locului de munc\, a calit\]ii vie]ii, acordarea de ajutoare pentru diferite segmente defavorizate ale popula]iei etc.).

PROTEC}IONISM - ansamblu de m\suri care vizeaz\ protec]ia pie]ei na]ionale `mpotriva concuren]ei str\ine. Dup\ modalitatea de aplicare, **P.** poate fi tarifar (taxe vamale) sau netarifar (cote, norme etc.), iar `n func]ie de scopul urm\rit se diferen]iaz\: **P.** educator, **P.** defensiv, **P.** antidumping, **P.** optimal [i efectiv. Politica protec]ionist\ duce la sc\derea veniturilor globale ale colectivit\]ii, iar locurile de munc\ ob]inute prin `nchiderea pie]ei interne pot fi anulate de pierderile de locuri de munc\ provocate de `nchiderea pie]elor str\ine.

PROTESTANTISM - confesiune cre[tin\, desprins\ din catolicism în prima jum\tate a sec. al XVI-lea prin mi[carea Reformei. Protestantismul înglobeaz\ Bisericile: luteran\ (evanghelic\), reformat\ (calvin\), unitarian\ [i altele. Protestan]ii au proclamat c\ mântuirea indivizilor depinde de puterea credin]ei [i nu de îndeplinirea formal\ a obliga]iilor rituale.

PROVINCIE - form\ de organizare politic\ [i administrativ\ a teritoriului, care a precedat constituirea statelor moderne.

PRUN - pom fructifer din familia rozaceelor, originar (în forma cultivat\) din Orientul Apropiat, înalt de 6–10 m, cu flori alb-verzui, cu fructe sferice sau ovoide bogate în zah\r [i vitamina C, de o mare diversitate de culori [i gusturi. Se cultiv\ în zona mediteranean\ [i cea temperat\ mai cald\, pentru fructele sale consumate în stare crud\, conservat\, afumat\. Lemnul este folosit la fabricarea creioanelor, iar fructele pot fi folosite la fabricarea alcoolului (]uic\, [libovi]\, palinc\) *(Prunus domestica).*

PUIET - termen ce desemneaz\ pe[tii din prima perioad\ de via]\, larvele de albine sau unele plante lemnoase tinere.

PUIET FORESTIER - arbust forestier crescut pentru a fi plantat pe terenuri forestiere sau degradate sau pentru constituirea de zone verzi, de perdele forestiere de protec]ie etc.

PUNCT TURISTIC - obiectiv turistic cu caracteristici particulare care îi ofer\ atractivitate turistic\.

PURT|TOR DE ENERGIE - sistem fizic sau chimic care posed\ energie care, prin diferite transform\ri, poate acumula, transmite sau ceda energie. Se disting: **P.e.** chimic\ (combustibili fosili), **P.e.** termic\ (abur, ap\ fierbinte), **P.e.** mecanic\ (fluide sub presiune), **P.e.** nuclear\ (materiale fisionabile sau fuzionabile).

PUTERE - 1. capacitatea cuiva de a-[i impune voin]a `n cadrul unei rela]ii, `n ciuda oric\rei rezisten]e `ntâmpinate [i indiferent de factorii care determin\

aceast\ capacitate. **2.** totalitatea structurilor executive, decizionale [i juridice dintr-un stat. Poate fi exprimat\ `n diverse domenii: economic, politic, militar, comercial etc. **3.** m\rime fizic\ care caracterizeaz\ — `n cazul unui sistem mecanic — viteza cu care se produce lucru mecanic; `n cazul unui consumator electric (bec, aparat electrocasnic) **P.** electric\ se calculeaz\ ca produsul dintre tensiunea de alimentare a respectivului consumator [i curentul electric care-l str\bate. Puterea se m\soar\ `n wa]i (simbol W); o unitate de m\sur\ `nvechit\ pentru **P.** mecanic\ este calul-putere (simbol CP):

1 CP = 736 W.

PUTERE DE CUMP|RARE - capacitatea unei popula]ii de a-[i procura bunuri [i servicii, determinat\ de raportul dintre venituri [i pre]uri.

PUTERE DE STAT - func]ie social\ de baz\ care const\ în adoptarea deciziilor privind societatea în ansamblul s\u [i `n îndeplinirea acestora prin intermediul autorit\]ii publice. Asigur\ func]ionalitatea diferitelor structuri [i organisme ale societ\]ii [i este mijlocul principal de reglementare a proceselor sociale.

PUTERE ECONOMIC| - 1. posibilit\]ile de ac]iune [i rezisten]\ de care dispune o persoan\, un grup sau o organiza]ie `n promovarea propriilor interese [i care `[i au originea `n avere, rezerve financiare, pachete de ac]iuni, dimensiunile activit\]ilor desf\[urate, pozi]ia de monopol etc. **2.** stat sau organiza]ie care are o dezvoltare economic\ deosebit de mare comparativ cu alt sat sau alt\ organiza]ie.

PUTERE INSTALAT| - 1. putere nominal\ a unui motor, a unei ma[ini, a unui agregat. **2.** sum\ a puterilor nominale ale ma[inilor, agregatelor dintr-o uzin\, central\, vehicul.

PUTERE MILITAR| - 1. capacitate de ac]iune armat\ a unui stat, asigurat\ de poten]ialul s\u militar (solda]i, cadre, armament, logistic\). **2.** stat sau organiza]ie care de]ine un poten]ial militar deosebit de mare comparativ cu alt stat sau alt\ organiza]ie.

PUTERE NET| INSTALAT| - putere m\surat\ la ie[irea dintr-o central\ electric\, dup\ sc\derea puterii absorbite prin servicii auxiliare [i prin pierderi în transformatoarele centralelor.

PU} - s\p\tur\ cilindric\, vertical\ sau înclinat\, care stabile[te o modalitate de comunica]ie între suprafa]a topografic\ [i un strat situat la o anumit\ adâncime.

PU} ABSORBANT - pu] executat pân\ la nivelul unui strat permeabil, având fundul [i pere]ii perfora]i în scopul introducerii în sol a apelor uzate, eventual epurate în prealabil.

PU} DE CAPTARE - pu] executat pân\ la un strat acvifer, pentru a capta apa subteran\.

PU} DE MIN| - lucrare minier\ cu care se deschide o min\ sau care leag\ z\c\mântul de exploatat cu galeria principal\. Are rol de permitere a accesului minerilor, materialelor [i de aerisire.

R

RAD| - bazin natural sau artificial, cu ie[ire liber\ spre mare, în care navele pot acosta în siguran]\, a[teptând accesul în port sau ie[irea din acesta. Prin extensie, mai este numit\ rad\ [i suprafa]a de mare din jurul unui port (pân\ la dou\ mile marine), care intr\ sub jurisdic]ia acestuia.

RAFINARE - proces tehnologic prin care se îndep\rteaz\ impurit\]ile din unele substan]e, în scopul îmbun\t\]irii calit\]ii lor, [i prin care se pot ob]ine substan]e cu propriet\]i noi.

RAFINAREA PETROLULUI - proces de ob]inere a produselor petroliere plecând de la petrol brut, de la alte uleiuri minerale, hidrocarburi [i aditivi.

Rafinarea petrolului

RAMBLEU - terasament construit din p\mânt, piatr\ etc. pentru a sus]ine o cale ferat\ sau [osea la trecerea peste por]iuni de teren supuse înml\[tin\rii, peste o vale sau un lac, cu scopul de a asigura profilul de rulare al c\ii de comunica]ie.

RAMIFICA}IE - punct de separare a unei c\i de comunica]ie, a unei conducte etc. în mai multe ramuri.

RAMP| - por]iune de cale rutier\ sau feroviar\ în lungul c\reia se urc\ în sensul de mers.

RAMP| DE ACCES - drum care permite accesul vehiculelor pe o [osea mai înalt\.

RAMP| DE ÎNC|RCARE/DESC|RCARE - platform\ utilizat\ pentru desc\rcarea, depozitarea provizorie [i înc\rcarea m\rfurilor din sau în vehicule.

RAMUR| A ECONOMIEI NA}IONALE - suma activit\]ilor economice, sociale, cu caracter productiv sau neproductiv, desf\[urate în cadrul diviziunii sociale a muncii.

RAMUR| INDUSTRIAL| - totalitatea activit\]ilor industriale reunite dup\ caracteristici privind destina]ia produselor, natura materiilor prime [i a proceselor tehnologice.

RAPORT DE ARIE LOCUIBIL | - 1. raport între suprafa]a locuibil\ existent\ sau propus\ într-o anumit\ zon\ de referin]\ [i num\rul de locuitori din zona respectiv\ (se exprim\ în m^2/loc.). **2.** raport între aria locuibil\ [i suprafa]a total\ a zonei respective, exprimat în m^2 locuibili/hectar.

RAPORT DE ASIGURARE - raport între volumul rezervelor — economic exploatabile la un moment dat — de combustibili (fosili, radioactivi), minereuri feroase [i neferoase etc. [i produc]ia anual\ a acelei resurse în acel moment. Acest raport indic\ o asigurare a consumului de petrol, la nivel mondial, pentru 44 de ani, a celui de gaze naturale pentru 65 de ani, a celui de c\rbune pentru 236 de ani etc.

RAPORT DE DEPENDEN} | DEMOGRAFIC | - raport dintre popula]ia definit\ ca dependent\ (sub 15 ani [i cea de 65 de ani [i peste) [i popula]ia în vârst\ de munc\ (15–64 de ani).

RAPORT DE DEPENDEN} | ECONOMIC | - popula]ia inactiv\ [i neocupat\ ([omeri) raportat\ la popula]ia activ\, exprimat\ `n promile

$$d_e = \frac{P_i + P_n}{P_a} \cdot 1000,$$

`n care: P_i – popula]ia inactiv\; P_n – popula]ia neocupat\; P_a – popula]ia activ\.

RAPORT DE ÎNLOCUIRE A FOR}EI DE MUNC | - popula]ia sub 15 ani raportat\ la 1/3 din popula]ia între 15–59 de ani.

RAPORT DE MASCULINITATE - raport dintre num\rul b\rba]ilor [i cel al femeilor, calculat în procente sau promile. Asem\n\tor se poate calcula [i raportul de feminitate.

RAS | - subdiviziune final\ în lumea animal\ pentru o serie de clase biologice, începând cu ordinul *Primate*. Clasificarea popula]iei umane în **R.** se baza pe aspecte morfo-constitu]ionale, pe culoarea pielii, forma capului, fe]ei, nasului [i ochilor [i tipul de p\r, `ns\ ast\zi tipurile genetice [i grupele sanguine sunt determinate mult mai exact. Se consider\ ca rase principale: **R.** europoid\, **R.** mongolid\ [i **R.** negrid\, la care se adaug\ în mod uzual [i **R.** australoid\. Aceast\ clasificare nu constituie un criteriu [tiin]ific pentru diferen]ierea popula]iei în grupuri sociale.

RASISM - proces de discriminare, care a ac]ionat din antichitate pân\ `n prezent, pe baza unor criterii ca: rasa, religia, dezvoltarea economic\, na]ionalitatea etc. Dup\ unii, **R.** `[i are originea `n reform\ [i iluminism, care au propagat ideea dezvolt\rii diferen]iale a raselor [i etniilor. Ca forme actuale ale **R.** putem men]iona: antisemitismul, procesele de discriminare `ndreptate `mpotriva negrilor `n S.U.A., **R.** antiasiatic [i chiar cel antiamerican etc. Ca doctrin\, rasismul este o crea]ie exclusiv\ a epocii moderne.

RATA DE CUPRINDERE ÎN ÎNV | } | MÂNT - num\rul de elevi dintr-un nivel de înv\]\mânt, indiferent dac\ apar]in sau nu grupei de vârst\ corespunz\toare nivelului, ca procent din totalul popula]iei din grupa de vârst\ respectiv\.

RATA DEPENDEN}EI DEMOGRAFICE - indice calculat ca raport dintre suma num\rului de copii (sub 14 ani) [i de vârstnici (peste 60 de ani) [i, respectiv, totalul popula]iei adulte apte de munc\. Se exprim\ în promile.

RATA FERTILIT|}II MARITALE - num\rul de na[teri legitime raportat la 1000 de femei integrate unui cuplu familial.

RATA INTR|RII ÎN ÎNV|}|-MÂNT - num\rul de intr\ri, într-un nivel de înv\]\mânt, indiferent de vârst\, exprimat ca procent din popula]ia de vârst\ oficial admis\ pentru nivelul respectiv.

RATA MORTALIT|}II MATERNE - num\rul de femei decedate datorit\ na[terilor la 100000 de n\scu]i.

RATA PRIMELOR C|S|TORII - raportul dintre num\rul primelor c\s\torii [i popula]ia cu starea civil\ „nec\s\torit\“. Se calculeaz\ dup\ formula

$$R_{cp} = \frac{N_{pc}}{P_n} \cdot 1000,$$

în care: R_{cp} – rata primei c\s\torii; N_{pc} – num\rul primelor c\s\torii; P_n – popula]ia cu starea civil\ „nec\s\torit\“.

RAT| - indice statistic care m\soar\ frecven]a (relativ\, de obicei) a unui eveniment în raport cu o popula]ie sau subpopula]ie statistic\ din care provine evenimentul respectiv. ~n caz general rata sau indicele în demografie se determin\ dup\ formula

$$r = \frac{E}{P} \cdot 1000,$$

în care: r – rata demografic\; E – masa de evenimente demografice dintr-o perioad\ (un an, de obicei); P – num\rul popula]iei medii (la mijlocul perioadei).

RAT| A S|R|CIEI - raportul (exprimat `n procente) dintre num\rul celor afla]i în stare de s\r\cie (care dispun de venituri mai mici sau egale cu pragul de s\r\cie) [i num\rul total al popula]iei

$$R_s = \frac{S}{N} \cdot 100,$$

unde: R_s – rata s\r\ciei; S – num\rul celor afla]i în stare de s\r\cie; N – num\rul total al popula]iei

RAT| A {OMAJULUI - raportul dintre num\rul de [omeri [i popula]ia activ\.

RAT| DE ACTIVITATE - raportul dintre num\rul de persoane active (din popula]ia luat\ în considerare) [i num\rul popula]iei totale (din categoria luat\ în considerare).

RAT| DE CRE{TERE NATURAL| - indicator relativ care m\soar\ intensitatea cre[terii naturale într-o popula]ie; se calculeaz\ dup\ formula

$$R_n = \frac{n-m}{P_m},$$

în care: R_n – rata de cre[tere natural\; n – rata de natalitate; m – rata de mortalitate; P_m – num\rul mediu al popula]iei.

RAT| DE DIVOR}IALITATE - indice al intensit\]ii sau frecven]ei divor]urilor într-o popula]ie sau subpopula]ie, care se determin\ prin raportarea num\rului de divor]uri înregistrate într-o perioad\, de obicei un an, la num\rul mediu al popula]iei sau subpopula]iei respective.

RAT| DE DOMINARE - ponderea popula]iei celui mai mare ora[al]\rii, regiunii, zonei din total popula]iei acesteia.

RAT| DE EMIGRARE - indice care m\soar\ intensitatea emigr\rii (în cadrul migra]iei interna]ionale sau interne); se calculeaz\ dup\ formula

$$R_m = \frac{E}{P} \cdot 1000,$$

în care: R_m – rata de emigrare; E – num\rul persoanelor emigrate în cursul perioadei; P – num\rul mediu al popula]iei.

RAT| DE FERTILITATE GENERAL| - indicator ob]inut prin raportarea num\rului n\scu]ilor vii dintr-o perioad\ la num\rul mediu al popula]iei feminine de vârst\ fertil\ (15–49 de ani). Se calculeaz\ dup\ formula

$$R_f = \frac{N}{P} \cdot 1000,$$

în care: R_f – rata de fertilitate; N – num\rul n\scu]ilor vii în decursul unei perioade (de obicei un an); P – num\rul mediu al femeilor de vârst\ fertil\.

RAT| DE IMIGRARE - indice care m\soar\ intensitatea imigr\rii; se calculeaz\ dup\ formula

$$R_i = \frac{I}{P} \cdot 1000,$$

în care: R_i – rata de imigrare; I – num\rul imigr\rilor; P – num\rul mediu al popula]iei.

RAT| DE ÎNLOCUIRE A POPULA}IEI ACTIVE - diferen]a dintre intr\ri *(I)* [i ie[iri *(E)* `n cadrul popula]iei active raportat\ la popula]ia activ\ *(P_a),* exprimat\ în procente:

$$R_{\cdot} = \frac{(I - E)}{P_a} \cdot 100.$$

RAT| DE LETALITATE - frecven]\ a deceselor în rândul persoanelor bolnave. Se calculeaz\ dup\ formula

$$R_l = \frac{D_b}{P_b},$$

în care: R_l – rat\ de letalitate; D_b – num\rul deceselor în rândul persoanelor bolnave; P_b – num\rul total al persoanelor bolnave.

RAT| DE MIGRA}IE - indice care m\soar\ intensitatea migra]iei sau a mobilit\]ii spa]iale prin raportarea volumului migra]iei la num\rul mediu al popula]iei. Se calculeaz\ dup\ formula general\

$$R_m = \frac{M}{P} \cdot 1000,$$

în care: R_m – rata migra]iei; M – num\rul total al migran]ilor; P – num\rul mediu al popula]iei.

RAT| DE MORBIDITATE - indice care m\soar\ frecven]a cazurilor noi de îmboln\vire prin raportarea acestora la num\rul mediu al popula]iei. Se calculeaz\ dup\ formula

$$R_{mo} = \frac{B}{P} \cdot 100000,$$

în care: R_{mo} – rata de morbiditate; B – num\rul de bolnavi; P – num\rul mediu al popula]iei.

RAT| DE MORTALITATE - indice demografic care m\soar\ intensitatea sau frecven]a deceselor în sânul unei popula]ii sau subpopula]ii; se determin\ prin raportarea num\rului deceselor dintr-o perioad\ la num\rul

mediu al popula]iei din perioada respectiv\. Formula general\ de calcul este

$$R_m = \frac{D}{P} \cdot 1000,$$

în care: R_m – rata de mortalitate; D – num\rul absolut al deceselor dintr-un interval; P – num\rul mediu al popula]iei.

Dac\ se calculeaz\ *pe o anumit\ vârst*, rata de mortalitate se determin\ dup\ formula

$$M_x = \frac{D_x}{P_x} \cdot 1000,$$

în care: M_x – rata de mortalitate pentru vârsta x; D_x – num\rul deceselor din cadrul vârstei respective; P_x – num\rul mediu al popula]iei de vârsta x.

RAT| DE MORTALITATE INFANTIL| - indice care m\soar\ intensitatea deceselor infantile (sub un an) fa]\ de n\scu]ii vii, din aceea[i perioad\. Se calculeaz\ dup\ formula

$$M_i = \frac{D}{N} \cdot 1000,$$

în care: M_i – rata mortalit\]ii infantile; D – num\rul deceselor infantile în decursul unei perioade (de obicei un an); N – num\rul n\scu]ilor vii din acela[i an.

RAT| DE MORTINALITATE - indice demografic rezultat din raportarea num\rului de n\scu]i mor]i într-o anumit\ perioad\ [i num\rul de n\scu]i vii din aceea[i perioad\, exprimat în promile.

RAT| DE NATALITATE - indice ce m\soar\ frecven]a na[terilor în raport cu popula]ia medie, prin raportarea num\rului n\scu]ilor vii la aceasta.

RAT| DE NUP}IALITATE - indice al intensit\]ii sau frecven]ei c\s\toriilor într-o popula]ie sau subpopula]ie, care se determin\ prin raportarea num\rului c\s\toriilor încheiate într-o perioad\, de obicei un an, la num\rul mediu al popula]iei sau subpopula]iei respective.

RAT| DE OCUPARE - indice de individualizare a densit\]ii urbane [i a densit\]ii de locuire, ce relev\ num\rul de persoane ce ocup\ o locuin]\, raportat la num\rul de camere locuibile (adic\ o camer\ utilizat\ în mod obi[nuit pentru dormit sau locuit). Constituie unul dintre cei mai sensibili indici ai condi]iilor de locuire [i este utilizat pentru a m\sura nivelul de supraocupare [i de subocupare.

RAT| DE PARTICIPARE - ponderea popula]iei implicate într-o activitate. Conceptul se aplic\ în analiza pie]ei for]ei de munc\, dar poate înregistra un nivel superior de dezvoltare [i în domeniile recreative. Este un indicator al nivelului comportamental, impunându-se o interpretare care s\ evite în]elesul imediat, de exprimare a dorin]elor profesionale ale membrilor societ\]ii, eviden]iindu-se ambele aspecte ale variabilei: ceea ce doresc [i ceea ce sunt capabili s\ realizeze.

RAT| DE PARTICIPARE LA FOR}A DE MUNC| - reprezint\ raportul dintre popula]ia activ\ în vârst\ de munc\ [i popula]ia total\ în vârst\ de munc\.

RAT| DE PREVALEN}| - raport între num\rul total al persoanelor afectate de o anumit\ boal\ [i num\rul mediu al popula]iei. Se calculeaz\ dup\ formula

$$P_r = \frac{(b_n - b_v)}{P} \cdot 100,$$

unde: P_r – rata de prevalen]\ total\; b_n, b_v – boli nou-depistate, respectiv boli cunoscute anterior; P – num\rul mediu de locuitori.

RAT| DE REPRODUC}IE - num\rul de n\scu]i vii, de sex feminin, pe care i-ar putea na[te o femeie de vârst\ fertil\ (15–49 ani) dac\ fertilitatea [i mortalitatea pe vârste s-ar men]ine constante fa]\ de momentul analizei.

RAT| DE SONDAJ - raportul dintre num\rul persoanelor anchetate [i popula]ia total\.

RAT| DE {COLARIZARE - indicator care arat\ anumite disparit\]i în ceea ce prive[te accesul la educa]ie; se calculeaz\ prin raportarea num\rului total de copii înscri[i într-un anumit ciclu de înv\]\mânt la totalul copiilor care se înscriu în limitele vârstei nivelului considerat (se calculeaz\ în procente).

RAT| SPECIFIC| - rat\ sau indice ce se calculeaz\ pentru o subpopula]ie oarecare; ex: rata specific\ de mortalitate a popula]iei de 20–24 ani.

RAT| STANDARDIZAT| - rat\ calculat\ cu ajutorul metodei directe sau indirecte, pentru a anihila efectul denaturant al unor structuri diferite [i pentru a asigura comparabilitatea.

RAZ| DE ATRAC}IE - distan]\ pân\ la care se manifest\ influen]a generat\ de o a[ezare uman\, considerat\ ca centru de atrac]ie, în antrenarea la diferite ac]iuni a numero[i factori din teritoriul înconjur\tor. M\rimea razei de atrac]ie este dependent\ de elementele care genereaz\ puterea de

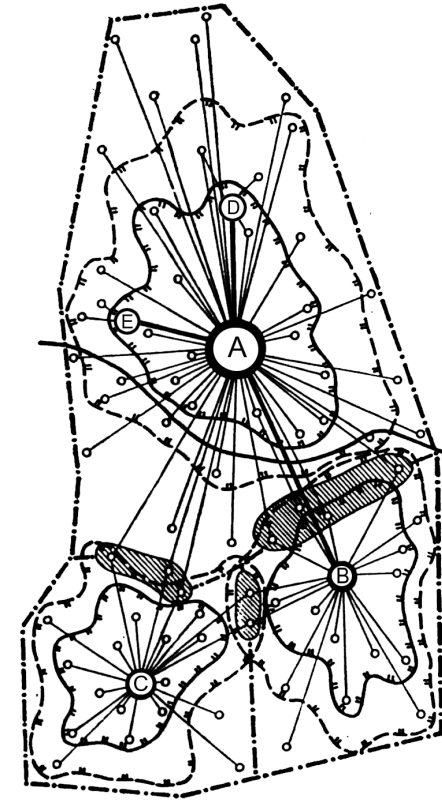

A, B, C, D, E – oraşe
– limite ale razei de acţiune
– raze de atracţie rural-urban
– raze de atracţie urban-urban
– izocrone de 30′
– izocrone de 45′
– zone de atracţie concurente
– limita dintre două zone geografice

Rază de atracţie

atrac]ie, de mijloacele de transport existente, de distan]ele care separ\ centrele de atrac]ie. Stabilirea razei de atrac]ie se face, de regul\, cu ajutorul izocronelor.

RAZ | DE DESERVIRE - distan]a pân\ la care dot\rile social-culturale, comerciale, de prest\ri servicii din cadrul unei localit\]i sau a unei p\r]i a acesteia asigur\ locuitorilor condi]ii optime de utilizare. M\rimea razei de deservire are valori diferite în mediul urban fa]\ de cel rural. Astfel, pentru unit\]ile de solicitare curent\ valorile optime considerate sunt de 500 m în mediul urban [i de pân\ la 3 km în mediul rural; pentru unit\]ile de solicitare periodic\ distan]a maxim\ considerat\ este de 1500 m în mediul urban [i de pân\ la 8 km în cel rural.

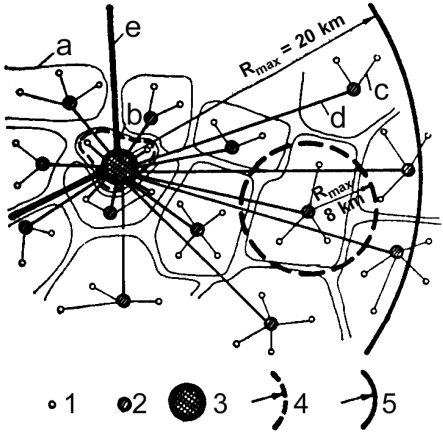

1 – sat
2 – centru comunal
3 – centru intercomunal
4 – raza maximă de deservire comunală
5 – raza maximă de deservire intercomunală
a, b – limita teritoriului administrativ
c, d – raza de deservire
e – legătura principală cu alte zone

Rază de deservire

RAZ | DE PROTEC}IE - distan]\ cu m\rime constant\ în jurul unui obiectiv special (monument istoric, rezerva]ie natural\, surs\ de alimentare cu ap\) sau a unei surse poluante, care delimiteaz\ zona ce trebuie supus\ unor m\suri speciale pentru p\strarea [i ocrotirea obiectivelor respective sau pentru asigurarea condi]iilor corespunz\toare în zonele învecinate surselor de nocivitate.

R | SPÂNDIRE A POPULA}IEI ÎN TERITORIU - vezi REPARTI}IE TERITORIAL | A POPULA}IEI.

R | {INOASE - arbori [i arbu[ti cu anumite caracteristici comune: frunze aciculare sau solzoase, nec\z\toare sau rar c\z\toare; produc r\[in\; cre[terea este rapid\; lemnul este moale [i elastic. Cele mai importante specii sunt: bradul, molidul, pinul; prezente singure sau în asocia]ii, ele formeaz\ p\duri de valoare economic\ deosebit\, lemnul fiind utilizat îndeosebi în industria celulozei [i hârtiei [i în construc]ii.

R | ZBOI - lupt\ armat\ organizat\, desf\[urat\ între anumite grupuri, în special între diferite state, pentru realizarea unor interese social-economice [i politice. ~n rela]iile dintre state, r\zboiul constituie o continuare, cu mijloace violente, a politicii pe care statele respective au desf\[urat-o înainte de izbucnirea conflictului.

R | ZBOIUL RECE - form\ de conflict politic `ntre sistemul comunist [i cel capitalist, manifestat `ndeosebi `n

Europa, mai ales `n zona „Cortinei de fier“, pe o ax\ de demarca]ie de la Marea Baltic\ la Marea Adriatic\.

R|ZE{ - denumire care desemna, începând din evul mediu, un]\ran liber din Moldova. Pentru }ara Românească termenul utilizat era *mo[nean*.

R|ZOR - 1. fâ[ie `ngust\ de teren necultivat, l\sat `n pârloag\, care constituie limita `ntre dou\ ogoare sau dou\ terenuri agricole, apar]inând unor gospod\rii diferite. Sin: HAT. **2.** fâ[ie `ngust\ de teren, cultivat\ `ndeosebi cu plante legumicole.

REACTOR NUCLEAR - instala]ie complex\ în care se produce fisiunea nuclear\ a unor substan]e fisionabile, alc\tuit din combustibil fisionabil, agent moderator, agent caloriportor, bare de control [i material de structur\. Dup\ tipul combustibilului utilizat, se disting: reactoare cu uraniu natural [i reactoare cu uraniu îmbog\]it (uraniu natural care a suferit o îmbog\]ire pentru m\rirea concentra]iei în ^{235}U de la 0,7% pân\ la 3%).

REAC}IE TERMONUCLEAR| - vezi FUZIUNE.

REAMENAJARE - ansamblu de opera]iuni de modernizare [i îmbun\t\]ire func]ional\ [i estetic\ a arterelor de circula]ie, a spa]iilor verzi [i de agrement, a altor lucr\ri exterioare.

RECALIFICARE - schimbare a calific\rii ini]iale a unei persoane [i ob]inerea uneia noi, determinat\ de o dorin]\ personal\ de a dobândi o preg\tire superioar\ sau de anumite conjuncturi ale vie]ii economice [i sociale.

RECENS|MÂNT - opera]ie administrativ\ care const\ în înregistrarea unor date asupra unei popula]ii sau a unor elemente (produc]ie, trafic etc.).

RECENS|MÂNT AL LOCUIN}ELOR - înregistrare, la fa]a locului, a cl\dirilor de locuit [i a principalelor elemente legate de acestea: num\r de locuin]e, de camere, de gospod\rii, de persoane, suprafa]\ locuibil\, dot\ri existente. Se realizeaz\, de obicei, o dat\ cu recens\mântul popula]iei.

RECENS|MÂNT AL POPULA}IEI - înregistrare statistic\, de obicei exhaustiv\, la o dat\ fixat\, având drept obiectiv înregistrarea popula]iei la un moment dat, împreun\ cu o serie de caracteristici demografice [i socio-economice — domiciliul, vârsta, sexul, starea civil\, cet\]enia, nivelul de instruire, locul de munc\, categoria social\, ocupa]ia etc. — organizat\ în vederea determin\rii num\rului, structurii [i repartiz\rii teritoriale a popula]iei. Inventarierea cuprinde totalitatea popula]iei aflate la acel moment în interiorul arealului de recenzare. Recens\mântul asigur\ o surs\ de informare primar\ asupra popula]iei]\rii respective.

RECENS|MÂNT GENERAL - înregistrare a întregii popula]ii a unei]\ri.

RECENS|MÂNT PAR}IAL - înregistrare a unei p\r]i din popula]ie.

RECONSTRUC}IE - opera]ie prin care un imobil sau un ansamblu de cl\diri, distruse sau demolate, se construiesc din nou, respectând vechiul amplasament.

RECREERE - orice ac]iune sau activitate desf\[urat\ în mod voluntar, în scopul satisfacerii unor necesit\]i legate de odihn\ [i destindere, în timpul liber. Recreerea implic\ activit\]i de refacere, re`mprosp\tare [i revitalizare a capacit\]ilor fizice [i intelectuale.

RECRUTARE A FOR}EI DE MUNC| - asigurare cu for]\ de munc\ a unit\]ilor sau sectoarelor de activitate care înregistreaz\ deficit de personal.

REEXPORT - opera]iune de comer] exterior care const\ în cump\rarea [i revânzarea unor m\rfuri în scopul ob]inerii unui profit în valut\ liber convertibil\.

REFORM| AGRAR| - schimbarea rela]iilor economico-sociale din agricultur\ în urma modific\rii tipului de proprietate asupra p\mântului [i a modului de utilizare a acestuia.

REFORM| ECONOMIC| - proces amplu [i complex de transform\ri profunde, structurale ale organiz\rii, conducerii [i desf\[ur\rii tuturor activit\]ilor economice care stau la baza motiva]iei [i func]ion\rii agen]ilor economici.

REFUGIAT - persoan\ ce-[i p\r\se[te]ara de origine pentru a c\uta ad\post într-o]ar\ str\in\ [i pentru a sc\pa de persecu]ie (religioas\, politic\ sau de alt\ natur\).

REFUGIU TURISTIC - unitate de cazare amplasat\ pe masive montane mai greu accesibile, adaptat\ unui sejur foarte scurt (o noapte), desf\[urat în condi]ii minime de confort, [i având o capacitate de cazare foarte limitat\.

REGAT - stat guvernat de un rege, care de]ine puterea suprem\.

REGENERARE URBAN| - proces prin care unui ora[i se revitalizeaz\ func]iile economice, luându-se `n considerare noile tehnologii sau noile cerin]e urbane.

REGIM DE ALINIERE - termenul se refer\ la modul de a[ezare [i distan]a frontului cl\dirilor fa]\ de limita exterioar\ a trotuarului str\zii. Este determinat de categoria str\zii, importan]a [i intensitatea traficului [i a zgomotului produs de acesta, de regimul de în\l]ime etc. [i poate fi paralel, perpendicular sau înclinat fa]\ de axul str\zii.

REGIM DE CONSTRUC}IE - ansamblu de norme care reglementeaz\ regimul de aliniere, modul de grupare [i regimul de în\l]ime ale cl\dirilor. ~n func]ie de modul de grupare, se deosebesc: regim *deschis,* în care cl\dirile sunt separate prin intervale de m\rime diferit\; regim *grupat,* în care cl\dirile sunt alipite, câte dou\ sau mai multe, fiind separate de grupele vecine prin spa]ii libere; regim *închis*, în care toate cl\dirile din lungul unei str\zi sau a unei por]iuni a acesteia sunt alipite unele de altele.

REGIM DE ÎN|L}IME - ansamblu de condi]ii prin care se stabilesc: num\rul minim, maxim sau mediu de niveluri ale cl\dirii, în func]ie de amplasamentul acestora.

REGIM POLITIC - mod concret în care func]ioneaz\ un sistem politic considerat, implicând forma de guvernare, statuarea rolurilor factorilor

politici [i tipul de r\spuns al masei de guverna]i.

REGIONARE - ac]iune de împ\r-]ire a unui teritoriu, care permite ordonarea [i sistematizarea tuturor informa]iilor geografice, interpretarea nediscriminatorie [i global\ a tuturor elementelor componente, în strâns\ interac]iune spa]ial\ [i temporal\. La baza acestei ac]iuni se afl\ urm\toarele criterii fundamentale: unicitatea, omogenitatea, func]ionalitatea [i vecin\tatea.

REGISTRU PERMANENT AL POPULA}IEI - registru (banc\ de date) în care se înscriu continuu informa]ii despre persoanele de pe un teritoriu dat [i pe baza c\ruia se poate determina în permanen]\ num\rul, starea [i mi[carea popula]iei.

REGIUNE - por]iune relativ omogen\ din cuprinsul înveli[ului geografic, c\reia îi sunt specifice caracteristici — de relief, clim\, ape, resurse economice, înc\rc\tur\ uman\ — din care rezult\ un peisaj geografic propriu.

REGIUNE ADMINISTRATIV | - unitate administrativ-teritorial\ existent\ în România între anii 1950–1968.

REGIUNE DE DEZVOLTARE - regiune delimitat\ pentru a orienta politica regional\ a guvernului, `n sensul reducerii dezechilibrelor teritoriale majore `ntre ariile cele mai dezvoltate [i ariile cele mai pu]in dezvoltate; `n acela[i timp reprezint\ cel mai bun cadru de implementare [i evaluare a politicii de dezvoltare regional\.

REGIUNE ETNOGRAFIC | - spa]iu geografic, de m\rime diferit\, în care exist\ o unitate de comportament etnic, bazat\ pe forme generalizate de civiliza]ie tradi]ional\. O regiune etnografic\ este alc\tuit\ din zone etnografice.

REGIUNE FUNC}IONAL | - regiune în care unul sau mai multe fenomene comune conecteaz\ a[ez\rile într-un întreg func]ional organizat.

REGIUNE GEOSTRATEGIC | - macroregiune care reflect\ o grupare de state în interiorul sistemului politic interna]ional, ca rezultat al ac]iunii for-]elor suprana]ionale (interna]ionale). O asemenea grupare are la baz\ elemente de complementaritate economic\, social\, politic\, militar\ [i posibilit\]i viitoare de dezvoltare. **R.g.** sunt îndeajuns de extinse pentru a avea o influen]\ interna]ional\, în vederea impunerii unor scopuri [i interese proprii.

REGIUNE INDUSTRIAL | - spa]iu în care se concentreaz\ activit\]ile industriale [i unde sunt prezente grup\ri [i centre cu un coeficient ridicat de industrializare, de urbanizare, de dotare cu c\i de comunica]ie, cu resurse umane calificate, cu intense leg\turi economice. Prezen]a unor condi]ii diferite de genez\ a impus formarea mai multor tipuri de regiuni industriale: (a) regiuni formate pe baza resurselor energetice [i de materii prime (Ruhr, Donbass, Silezia Superioar\, Lorena); (b) regiuni urban-portuare (New York, Osaka–Kobe, Shanghai, Buenos Aires); (c) regiuni bazate pe tradi]ia me[te-[ug\reasc\ (Flandra, Boemia Central\, Saxonia, Lyon); (d) regiuni mixte

(regiunea Marilor Lacuri, regiunea Volg\i, Los Angeles–San Francisco).

REGIUNE ÎN DECLIN - regiune caracterizat\ printr-un proces de degradare a activit\]ilor economice, impus de regul\ de închiderea unit\]ilor productive [i de servicii, relocalizarea capitalului [i a for]ei de munc\.

REGIUNE NODAL | - regiune `n care coeziunea este rezultatul fluxurilor interne, al rela]iilor [i interdependen-]elor polarizate de un centru dominant (nod). Sin: REGIUNE POLARIZAT | .

REGIUNE OMOGEN | - regiune care se caracterizeaz\ prin existen]a unor tr\s\turi unificatoare prin prisma unor criterii-cheie, cum ar fi: criteriul economic (un raport venituri/locuitor uniform, un sector industrial dominant comun, rate ale [omajului relativ uniforme etc.); criteriul social-politic (o anumit\ identitate regional\, o dezvoltare istoric\ comun\ etc.); criteriul geografic (climat similar, o resurs\ natural\ comun\).

REGIUNE PLANIFICAT | - regiune unde unitatea deriv\ dintr-un anumit cadru institu]ional-administrativ [i din aplicarea unor politici [i programe specifice de dezvoltare regional\. Sin: REGIUNE PROGRAMAT | .

REGIUNE POLARIZAT | - vezi REGIUNE NODAL | .

REGIUNE SUBDEZVOLTAT | - regiune care nu a atins un grad optim de dezvoltare [i în care resursele naturale nu sunt folosite la întreaga capacitate posibil\. Activit\]ile industriale sunt limitate sau chiar inexistente, iar locuitorii unor astfel de regiuni au un venit [i un standard de via]\ sc\zute.

REGIUNE TURISTIC | - regiune geografic\ cu o mare extensie teritorial\, dispunând de o varietate peisagistic\ deosebit\, eviden]iat\ prin: forme de relief specifice (carstice, glaciare, vulcanice etc.), elemente climatice unice etc., care determin\ fluxuri turistice stabile [i unde se desf\[oar\ o serie de activit\]i turistice, cu însemn\tate social-economic\.

REGIUNE URBAN | - ansamblu de ora[e, legate între ele din punct de vedere morfologic, structural [i rela]ional, caracterizându-se printr-o întindere relativ mare [i un anumit policentrism.

REGIUNE URBAN | CONSOLIDAT | - regiune format\ din dou\ sau mai multe arii economice func]ionale, `n condi]iile `n care cel pu]in 5% din popula]ia ocupat\ rezident\ `ntr-o asemenea arie face naveta c\tre pia]a muncii din celelalte arii func]ionale asociate.

REGIUNE URBANIZAT | - spa-]iu de mari dimensiuni, unde urbanizarea constituie caracteristica (esen]ialul) peisajului.

REGULARIZARE - `ndreptarea sau schimbarea antropic\ a cursului unui râu prin `ndiguire, `n scopul prevenirii inunda]iilor, pentru naviga]ie sau pentru estetica urban\.

REÎMP | DURIRE - apari]ia unui nou arboret sau a unei p\duri pe un teren pe care a existat anterior vegeta]ie forestier\ [i al c\rui sol [i-a p\strat propriet\]ile unui sol de p\dure. Procesul se poate realiza pe cale natural\ (prin

semin]e, l\stari) sau artificial\ (plantа-]ii, sem\n\turi).

REÎNTINEREIRE DEMOGRAFIC| - proces demografic care const\ în cre[terea propor]iei popula]iei tinere, ca urmare a ridic\rii [i men]inerii fertilit\]ii la un nivel relativ ridicat. Acest proces urmeaz\ numai procesului de îmb\trânire demografic\.

RELA}IE DE TRAFIC - leg\tur\ existent\ între dou\ zone care genereaz\ trafic.

RELA}II DE PRODUC}IE - 1. raporturi ce se stabilesc între indivizi în procesele de producere a bunurilor materiale. **2.** leg\turi dintre unit\]ile economice din aceea[i localitate sau din localit\]i învecinate, pentru asigurarea cu materii prime, materiale, pentru cooperare tehnic\, folosire în comun a unor echip\ri etc.

RELA}II SOCIALE - rela]ii ce se stabilesc între oameni sau între grupuri sociale în procesele comune de activitate. Se disting: rela]ii sociale interindividuale (apropiere, contact, adaptare, concuren]\, opozi]ie, conflict) [i rela]ii sociale între grupuri (mobilitate social\, stratificare, selec]ie, uniformizare, socializare, corup]ie, favoritism etc.).

RELA}II URBAN-RURAL - totalitatea rela]iilor care se stabilesc în cadrul sistemelor de localit\]i urbane [i rurale pe linia locuirii, a procesului de produc]ie agricol\, industrial\ etc. Cunoscând aceste rela]ii, se pot determina fluxurile convergente [i divergente de popula]ie [i bunuri între ora[[i teritoriul s\u înconjur\tor, se pot stabili capacit\-]ile mijloacelor de transport, ale serviciilor colective, ale echip\rilor în sistem, se pot evita fenomenele de migrare masiv\, respectiv de depopulare a unor zone rurale [i de suprapopulare a ora[elor.

RELIGII ETNICE - religii ce se identific\ teritorial cu anumite grupe etnoculturale. Afilierea la o astfel de religie nu poate fi ob]inut\ prin simpla declarare sau prin credin]\, ci presupune adoptarea unui anumit stil de via]\, a unei identit\]i culturale specifice. Ele, de regul\, nu au prozeli]i, membrii acestora formând comunit\]i distincte [i `nchise ce se identific\ cu un anumit grup etnic [i uneori având o anumit\ identitate politic\. Din aceast\ grup\ fac parte hinduismul, confucianismul, daoismul, iudaismul, shintoismul, jainismul, adep]ii acestora reprezentând 20% din totalul popula]iei mondiale.

RELIGII TRIBALE - forme speciale ale religiilor etnice ce se disting prin num\rul redus al membrilor, prin apropierea de natur\ [i identificarea cu grupuri culturale ce nu au fost `nc\ absorbite de societatea modern\, reprezentând 2,5% din popula]ia mondial\, având o mai mare r\spândire `n Asia [i Africa.

RELIGII UNIVERSALE - religii care `[i reclam\ aplicabilitatea la `ntreaga umanitate [i `ncearc\ transmiterea credin]ei prin munca misionarilor [i convertire. Afilierea la o astfel de religie este deschis\ tuturor oamenilor, indiferent de na]ionalitate, etnie sau apartenen]\ anterioar\ la o alt\ religie. Din aceast\ grup\ fac parte cre[tinis-

mul (catolicism, protestantism, ortodoxism), islamul [i budismul etc., iar adep]ii acestora au o pondere de 63% din popula]ia mondial\.

RENA{TERE - curent cultural [i [tiin]ific specific]\rilor vest-europene; corespunde perioadei de destr\mare a feudalismului [i de început a capitalismului (sec. XV–XVI). Cristalizat\ prima oar\ în Italia, arta rena[terii se caracterizeaz\ prin exaltarea idealurilor clasice ale artei antice, prin promovarea unor forme arhitectonice echilibrate [i mai ales prin tendin]ele de laicizare, care corespund gândirii umaniste a epocii.

RENOVARE - opera]ie de înlocuire, completare sau îmbun\t\]ire a unor elemente constructive, de modificare a unor instala]ii tehnice ale unei cl\diri sau por]iuni ale acesteia, f\r\ a se modifica substan]ial aspectul general [i func]ionalitatea acesteia.

RENOVARE URBAN| - ansamblu de ac]iuni prin care se are în vedere modernizarea unui ansamblu urbanistic, a unui grup de cl\diri, p\strarea sau punerea în valoare a unor elemente specifice locale, a unor obiective de interes istoric, artistic, arhitectural.

REPARCELARE - re`mp\r]ire a unui teren — al c\rui mod de utilizare nu mai corespunde cerin]elor — în suprafe]e ale c\ror m\rimi [i forme s\ corespund\ cerin]elor func]ionale ale localit\]ii respective, s\ conduc\ la folosirea ra]ional\ a terenului din perimetrul construibil.

REPARTI}IE MODAL| - reparti]ie a traficului total de persoane, participante la deplasare într-un anumit moment, pe moduri de transport: transport în comun, transport cu vehicule personale, deplasare pietonal\.

REPARTI}IE TERITORIAL| A POPULA}IEI - r\spândire a popula]iei pe un teritoriu dat, de obicei în cuprinsul grani]elor unui stat sau al unei unit\]i teritorial-administrative. Sin: R|SPÂNDIRE A POPULA}IEI ~N TERITORIU.

REPATRIERE - vezi MIGRA}IE DE RE~NTOARCERE.

REPOPULARE - termen aplicat îndeosebi fenomenului de retragere a popula]iei c\tre zonele rurale în ultimul stadiu al ciclului vie]ii, procesul influen]ând rata de declin al popula]iei rurale în acele zone.

REPRESIUNE - ansamblu de ac]iuni voluntare, organizate, atent planificate [i aplicate, `ndreptate spre limitarea posibilit\]ilor de formare [i afirmare ale intereselor [i ac]iunilor unei persoane, grup sau organiza]iei rivale. Uneori, termenul este folosit [i cu sensul de „reprimare“, de[i nu include [i ac]iuni de eliminare fizic\, a[a cum se `ntâmpl\ `n cazul reprim\rii.

REPRODUCERE A POPULA}IEI - proces caracterizat prin succesiunea genera]iilor, înlocuirea unei genera]ii cu alta nou\ prin cre[tere natural\, dup\ schema matematic\ a ansamblelor ce se reînnoiesc. ~n fiecare an apare o genera]ie nou\, cele existente fiind diminuate prin mortalitate, una din genera]iile existente disp\rând definitiv.

REPRODUCERE BRUT| - reproducere a popula]iei privit\ ca proces

în care se face abstrac]ie de efectul mortalit\]ii, în decursul unei perioade.

REPRODUCERE NET | - reproducere a popula]iei privit\ ca proces în care se ia în considerare efectul mortalit\]ii, în decursul unei perioade.

REPUBLIC | - form\ de stat în care conducerea este exercitat\ de un organ suprem al puterii ori de un pre[edinte, ales sau numit.

RESORTISANT - persoan\ fizic\ sau juridic\ apar]inând unui stat, dar care se afl\ sub protec]ia altui stat.

RESTAURARE - opera]ie prin care operele de art\, monumentele de arhitectur\ sunt readuse la valoarea lor artistic\ pentru a fi p\strate [i puse în valoare.

RESTAURARE URBAN | - proces de transformare radical\ a unui ora[sau a unei por]iuni din acesta fie prin desfiin]area par]ial\ sau total\ a construc]iilor [i amenaj\rilor mai vechi, care nu mai corespund anumitor cerin]e, [i înlocuirea acestora cu construc]ii [i amenaj\ri noi, fie prin schimbarea modului de utilizare a unor cl\diri în care nu se mai desf\[oar\ activit\]ile pentru care au fost destinate ini]ial.

RESTRUCTURARE A TURISMULUI - proces cu implica]ii profunde, desf\[urat de administra]ia na]ional\ de turism, al\turi de investitori [i agen]i economici, menit s\ asigure o dezvoltare viitoare intens\ pentru întreaga activitate turistic\, utilizarea complet\ [i cât mai complex\ a poten]ialului turistic [i a bazei materiale etc.

RESTRUCTURARE ECONOMIC | - ansamblu de ac]iuni care vizeaz\ reorganizarea economiei pentru m\rirea performan]elor [i eficien]ei economice. ~n]\rile aflate `n tranzi]ie economic\, procesul implic\ privatizarea `ntreprinderilor, a terenurilor agricole, men]inerea numai a unit\]ilor rentabile, stimularea libert\]ii economice [i a investi]iilor.

RESURS | - element material sau abstract care poate fi folosit pentru satisfacerea unor nevoi sau necesit\]i umane. Conceptul de **R.** este direct influen]at de nivelul de dezvoltare al societ\]ii umane [i de sistemul de valori practicat. **R.** devine astfel un concept cultural, acelea[i lucruri sau elemente pot fi considerate **R.** de c\tre o societate sau, dimpotriv\, datorit\ subdezvolt\rii sau necunoa[terii, pot fi ignorate de alt\ societate. Resursele se divid în: (a) **R.** *naturale*, care se refer\ la elementele mediului natural folositoare omului, incluzând mineralele, sursele de energie, clima, solul, vegeta]ia natural\,

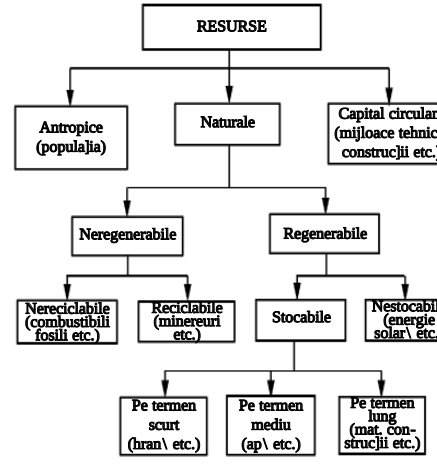

Resurse

peisajul, via]a animal\ etc.; (b) **R.** *antropice*, care se refer\ la num\rul [i posibilit\]ile mentale [i fizice ale oamenilor; (c) **R.** *capitale*, care cuprind elementele construite de om în scopul desf\[ur\rilor activit\]ilor sociale, economice, culturale, exprimate prin instrumente, utilaje, tehnologii etc., ce se constituie în capitalul existen]ial.

RESURS| DE ENERGIE - cantitate global\ de purt\tori neregenerabili de energie primar\, în special combustibili fosili [i radioactivi.

RESURSE BALNEOCLIMATERICE - posibilit\]i existente într-un spa]iu geografic, care pot fi puse în valoare pentru tratament balneoclimateric. Dup\ natura lor, se pot grupa în: factori terapeutici (izvoare minerale, ape termale, lacuri helioterme, termale, litoral, n\moluri, mofete) [i factori climatici cu ac]iune terapeutic\ (temperatura [i umiditatea aerului, radia]ia solar\, aerosolii naturali, aeroionizarea etc.).

RESURSE DE AP| - totalitatea apelor naturale de care dispune un anumit teritoriu, posibil de a fi valorificate în anumite condi]ii sau în anumite perioade. Cuprind, în principal, apele de suprafa]\ [i apele subterane.

RESURSE DE MUNC| - parte a popula]iei care dispune de ansamblul capacit\]ilor fizice [i intelectuale care-i permit s\ îndeplineasc\ o munc\ util\ în una din activit\]ile economiei na]ionale (popula]ia activ\ la care se adaug\ num\rul persoanelor care desf\[oar\ o activitate aduc\toare de venit [i care are o vârst\ mai mare decât cea de pensionare, dar din care se scad persoanele `n vârst\ de munc\ care au incapacitate definitiv\ de munc\).

RESURSE ECONOMICE - instrumente, capacit\]i, materii, energii, fonduri financiare de care dispune un anumit teritoriu [i care pot fi utilizate pentru desf\[urarea activit\]ilor social-economice.

RESURSE MATERIALE - totalitatea bunurilor materiale (fonduri fixe, lucr\ri de echipare, resurse de materii prime) de care dispune un teritoriu.

RESURSE NATURALE - totalitatea z\c\mintelor de combustibili [i de minereuri, a terenurilor agricole sau poten]ial agricole, a apelor [i a p\durilor de care dispune o]ar\.

RESURSE TURISTICE - ansamblul elementelor naturale, economice [i cultural-istorice care prezint\ anumite posibilit\]i de valorificare turistic\, constituind premise pentru dezvoltarea activit\]ii de turism. Prin specific, con]inut [i valoare, resursele turistice (naturale [i antropice) reprezint\, pe de o parte, atrac]ii turistice pretabile pentru vizitare, iar, pe de alt\ parte, pot fi valorificate direct în activitatea de turism, constituind diferite produse turistice [i generând anumite forme de turism.

RESURSE TURISTICE NATURALE - componente ale mediului care prin natura, calitatea [i specificul lor sunt recunoscute de turism [i valorificate prin acesta: elemente geomorfologice, climatologice, floristice [i faunistice, peisaje, substan]e minerale balneare [i al]i factori.

RE{EDIN}| - sediul unei autorit\]i sau al unei persoane oficiale, în care aceasta î[i exercit\ func]iile sale; localitatea sau cl\direa în care se afl\ acest sediu.

RETAIL - zon\ de concentrare a activit\]ilor comerciale, situat\ în spa]iile periurbane, care, pe lâng\ spa]iile comerciale propriu-zise, cuprinde [i zone de agrement, pentru petrecerea timpului liber, unit\]i de cazare [i alte facilit\]i de distrac]ie. Astfel de zone au fost create pentru descongestionarea ora[elor, ele atr\gând atât popula]ia urban\, cât [i popula]ia din zonele rurale învecinate, care frecvent î[i f\cea cump\r\turile în ora[. Destinate ini]ial comer]ului cu am\nuntul, ele au c\p\tat în timp [i un rol de zone de agrement [i distrac]ie (cuv. engl.).

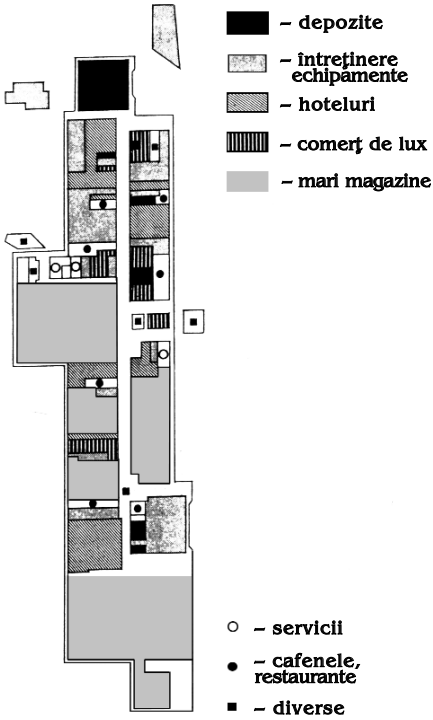

Retail

RETROMIGRA}IE - vezi MIGRA}IE DE RE~NTOARCERE.

RE}EA DE A{EZ|RI - totalitatea a[ez\rilor [i distribu]ia lor spa]ial\ dintr-un teritoriu. Se identific\, spa]ial, o re]ea urban\ [i una rural\.

RE}EA DE CALE FERAT| - totalitatea c\ilor ferate controlate de o administra]ie. Se disting: re]eaua principal\ (cea mai important\) [i re]eaua secundar\.

RE}EA DE TRANSPORT - ansamblul liniilor sau c\ilor de comunica]ie pentru orice tip de transport.

RE}EA RUTIER| - totalitatea c\ilor de comunica]ie rutiere ale unei]\ri.

RE}EA STRADAL| - totalitatea str\zilor dintr-o localitate. Se grupeaz\ în: re]ea major\ (principalele str\zi ale localit\]ii) [i re]ea minor\ (sau secundar\). Sin: TRAM|STRADAL|.

RE}ELE EDILITARE - ansambluri de echip\ri destinate s\ asigure locuitorilor unei localit\]i condi]ii corespunz\toare de confort [i igien\, în locuin]e [i în afara acestora. Se amplaseaz\, de regul\, pe spa]iile publice, fie sub nivelul terenului (re]ele de distribu]ie a apei, a gazelor naturale, de colectare a apelor uzate, de telecomunica]ii), fie la nivelul acestuia (canale de evacuare a apelor pluviale, conducte pentru transportul aburului), fie deasupra solului (re]ele de iluminat public, de semnalizare, de radioficare etc.).

REVITALIZARE - reluare a procesului de dezvoltare a unei localit\]i, a unui ansamblu urbanistic prin amplasarea unor noi obiective economice, administrative, social-culturale sau de înv\]\mânt.

REVOLU}IE - 1. orice schimbare spectaculoas\, de structur\, a unei sfere importante a vie]ii umane (industrie, comportament, gândire, art\, [tiin]\ etc.). **2.** schimbare profund\ `n modul de organizare a unei societ\]i, ini]iat\, de regul\, de schimb\rile `n sistemul puterii politice, uneori prin violen]\.

REVOLU}IE AGRAR | - aplicarea unui sistem tehnic [i economic care spore[te considerabil randamentul agricol.

REVOLU}IE DEMOGRAFIC | - termen de origine francez\, adoptat înc\ din sec. al XVIII-lea, referitor la r\spândirea metodelor contraceptive în cadrul c\s\toriilor. Se caracterizeaz\ prin sc\derea mortalit\]ii, urmat\ de sc\derea natalit\]ii, uneori fenomenele fiind concomitente. ~n intervalul care separ\ sc\derea mortalit\]ii de începutul sc\derii natalit\]ii are loc o cre[tere rapid\ a popula]iei, în general de scurt\ durat\.

REVOLU}IE INDUSTRIAL | - proces economic [i social de trecere de la produc]ia manufacturat\ la cea mecanizat\, ale c\rui `nceputuri au fost `n Anglia la sfâr[itul sec. al XVIII-lea. ~n func]ie de caracteristicile diferitelor etape, s-au individualizat: prima revolu]ie industrial\, `n care principalele elemente de progres au fost introducerea c\rbunelui `n circuitul economic, apari]ia motorului cu aburi, introducerea cocsului `n siderurgie, dezvoltarea transportului feroviar [i maritim; a doua revolu]ie industrial\ s-a declan[at la sfâr[itul sec. al XIX-lea datorit\ unor noi cuceriri — introducerea electricit\]ii, apari]ia motorului cu ardere intern\, intrarea hidrocarburilor `n procesul de produc]ie —, iar sfâr[itul s\u a marcat formarea economiei mondiale (deceniul opt al acestui secol); a treia revolu]ie industrial\, aflat\ `n desf\[urare, `n care motorul economiei este reprezentat de noile industrii: microelectronica, robotica, industriile de ob]inere a unor noi materiale, biotehnologiile.

REVOLU}IE TEHNICO-{TIIN}IFIC | - schimbare radical\ intervenit\ în condi]iile de via]\ ale omenirii ce cuprinde urm\toarele componente: revolu]ia industrial\; modernizarea agriculturii prin industrializarea [i mecanizarea ei; revolu]ia transporturilor; urbanizarea [i revolu]ia în [tiin]ele biologice.

REVOLU}IE VERDE - ansamblu de ac]iuni realizate `n scopul amelior\rii genetice a soiurilor de plante cultivate, pentru a m\ri produc]ia agricol\. Procesul a `nceput `n anii ’60, dar rezultatele nu au fost cele a[teptate datorit\ unei capacit\]i limitate de adaptare a noilor plante la condi]iile naturale.

REZERV | DE ENERGIE - parte din resurse care poate fi valorificat\ la nivelul actual al tehnologiei, la un pre] de cost acceptabil.

REZERVE ENERGETICE ADI}IONALE - totalitatea rezervelor care

nu intr\ în categoria rezervelor sigure [i care prezint\ un minimum interes economic. Estim\rile furnizate pentru **R.e.a.** nu reflect\ cu certitudine existen]a acestora, dar se bazeaz\ pe observarea condi]iilor geologice favorabile pentru prezen]a acestor resurse. Existen]a acestor resurse este deci pur speculativ\.

REZERVE ENERGETICE SIGURE - parte a resurselor, cuantificat\, pentru care a fost verificat\ [i posibilitatea exploat\rii lor în condi]iile economice locale, cu tehnologia disponibil\ la un moment dat.

REZERVE ENERGETICE SIGUR RECUPERABILE - totalitatea rezervelor confirmate care pot fi recuperate (extrase sub forma lor primar\) în condi]iile economice [i tehnologice actuale.

REZERVOR - construc]ie natural\ sau antropic\ cu rol de stocare a unor cantit\]i de ap\. Rezervoarele construite de om sunt legate deseori de baraje sau construc]ii hidroenergetice, având roluri multiple în domeniul aliment\rii cu ap\ a localit\]ilor, producerii energiei electrice, consumului industrial sau pentru iriga]ii.

REZIDUURI - resturi tehnologice de orice natur\, produsele [i materialele cu termene de garan]ie dep\[ite, produsele uzate fizic care nu mai au valoare de întrebuin]are, precum [i resturile menajere.

REZIDUURI INDUSTRIALE - reziduuri provenite din diferite procese de fabrica]ie (cenu[\, zgur\, [pan, rumegu[etc.).

REZIDUURI MENAJERE - reziduuri solide rezultate din activitatea desf\[urat\ în gospod\riile individuale [i în unit\]ile publice. Cantitatea specific\ de reziduuri menajere variaz\ între 0,3 [i 1,2 kg/locuitor/zi, în func]ie de clim\, gradul de confort al locuin]ei, modul de alimentare a popula]iei.

REZIDUURI STRADALE - reziduuri provenite din deplasarea cotidian\ a popula]iei, din uzura îmbr\c\minn]ii rutiere, de la planta]ii, animale, din depunerea obi[nuit\ a suspensiilor solide din atmosfer\, care sunt specifice c\ilor de circula]ie public\.

RIDIC | RI CADASTRALE - ridic\ri topografice f\cute cu scopul marc\rii propriet\]ilor funciare. Arealul, limita, valoarea, loca]ia [i proprietarul fiec\rei parcele — toate sunt consemnate într-un registru.

RISC DEMOGRAFIC - posibilitatea obiectiv\ ca o persoan\, dintr-o popula]ie sau subpopula]ie, s\ sufere un anumit eveniment demografic. ~n acest scop, popula]ia trebuie riguros delimitat\ în grupe omogene, capabile s\ suporte evenimentul respectiv: na[tere, deces, trecere din popula]ia inactiv\ în popula]ia activ\, din popula]ia unei clase [colare în popula]ia clasei imediat urm\toare etc.

RISC DE }AR | - apreciere asupra probabilit\]ii apari]iei unor pierderi `n rela]iile economice dintre comunitatea interna]ional\ [i o anumit\ ]ar\. Pentru determinarea acestuia se au `n vedere riscul economic, riscul social, riscul politic [i riscul comercial.

RISC GEOECOLOGIC URBAN - pericol nea[teptat de degradare urban\, manifestat prin modific\rile bru[te sau cumulative ale raportului dintre componentele mediului urban. Acest risc se exprim\ prin existen]a posibilit\]ilor de producere a unui eveniment sau a unui lan] de evenimente cu efecte par]ial anticipate.

RIT - ac]iune formal\ sau serie de ac]iuni formale, specific\ societ\]ilor primitive sau tradi]ionale, ce are o desf\[urare repetitiv\. Poate avea caracter religios, magic sau social, distingându-se: **R.** de na[tere, **R.** de purificare, **R.** de ini]iere etc.

RITM DE CRE{TERE A POPULA}IEI - indice relativ ce m\soar\ dinamica popula]iei prin raportarea cre[terii (sporului) dintr-o perioad\ la num\rul popula]iei existent la începutul perioadei, dup\ formula

$$R = \frac{\Delta P}{P_1} \cdot 100,$$

în care: R – ritmul de cre[tere; P – bilan]ul total al popula]iei în perioada respectiv\; P_1 – num\rul popula]iei la începutul perioadei. Sin: INDICE DE CRE{TERE A POPULA}IEI.

RITM DE URBANIZARE - indicator ce exprim\ intensitatea schimb\rii gradului de urbanizare a unei]\ri sau regiuni, într-o anumit\ perioad\ de timp.

RITUAL - ini]ial, form\ social\ de aplicare a unui rit; ulterior, modalitate de conferire a unor semnifica]ii simbolice unor evenimente sau situa]ii sociale prin care se stabilesc raporturi `ntre individ [i organiza]ie [i se men]ine respectul fa]\ de un anumit mod de organizare.

RIZICULTUR | - ramur\ a agriculturii care se ocup\ de cultura orezului. Exist\ rizicultur\ neirigat\, practicat\ în zonele montane, [i rizicultur\ irigat\, cu orez\rii inundate.

ROIREA SATELOR - procesul prin care o parte din popula]ia satului se desprinde, la o anumit\ presiune demografic\, [i întemeiaz\ alt\ a[ezare. ~n func]ie de ocupa]ia dominant\ se deosebesc dou\ tipuri de roiri: *pastorale* [i *agrare*. Satul-roi se individualizeaz\ teritorial fa]\ de satul-matc\ când se procedeaz\ la alegerea p\r]ilor ce i se cuvin din mo[ia satului. Roirea satelor a fost posibil\ numai în satele libere (mo[neni, r\ze[i, neme[i), unde dreptul obi[nuit rezolva echitabil problemele care se iveau la separarea sau alegerea suprafe]elor de p\mânt.

ROMANI - locuitori ai Romei antice. Prin extensie, popula]ia de baz\ a statului roman, ai c\rei membri se bucurau de drepturi depline de cet\-]enie.

ROMÂNI - popor ce s-a constituit ca na]iune `n România, vorbe[te limba român\ (de origine latin\), are religia cre[tin\ ortodox\ [i are descenden]\ direct\ din popula]ia daco-roman\ din spa]iul carpato-danubiano-pontic. **R.** sunt `ntâlni]i `n România `n propor]ii covâr[itoare (aproape 90%), dar [i `n Republica Moldova (unde sunt, de asemenea, majoritari, 64,5%), `n Ucraina, Bulgaria, Iugoslavia, Ungaria [.a.

ROMÂNISM - „solu]ia“ pe care C. R\dulescu-Motru (1868–1957) o concepe pentru punerea `n valoare a spiritualit\]ii poporului român `n condi]iile europeniz\rii sale, conferind o menire istoric\ ]\rii `n concertul ]\rilor europene. **R.** valorific\ `nsu[irile etnice [i etice, punând de acord exigen]ele vie]ii române[ti cu cele europene.

ROTA}IA CULTURILOR - succesiune de culturi pe aceea[i parcel\.

RUBIN - varietate ro[ie de corindon, utilizat\ ca piatr\ pre]ioas\ [i `n mecanica de precizie.

RUMÂN - vezi VECIN (**2**).

RUPESTRU - denumire dat\ lucr\rilor artistice practicate într-o pe[ter\ natural\ sau s\pate în stânc\.

RURALIZARE - proces prin care un areal devine din ce în ce mai dependent de agricultur\, num\rul activilor neagricoli reducându-se comparativ cu num\rul angaja]ilor în agricultur\.

RURURBAN - arie situat\ între ora[[i spa]iul rural, neprecizat\ spa]ial, în care func]iile urbane se împletesc cu cele rurale.

RURURBANIZARE - proces de modernizare [i diversificare a profilului economic al a[ez\rilor rurale, ce poate constitui o etap\ în dezvoltarea acestora. Sin: DERURALIZARE.

RUT | - linie de comunica]ie sau de transport între dou\ sau mai multe loca]ii, care implic\ o deplasare. Aceast\ deplasare poate fi f\cut\ urmând o cale terestr\, aerian\, naval\ [i poate fi realizat\ cu diferite mijloace (auto, c\i ferate, conducte etc.). Intersec]ia mai multor rute formeaz\ o re]ea.

RUTENI - popula]ie de origine ucrainean\, localizat\ `n nordul ]\rii, `n Bucovina, ce vorbe[te un dialect al limbii ruse numit *malorus*\, având religia cre[tin\ ortodox\.

S

SAFIR - varietate albastr\ de corindon, utilizat\ ca piatr\ pre]ioas\.

SAIVAN - ad\post pentru ovine, amplasat pe terenul de p\[unat sau în apropierea acestuia, într-un loc ad\postit de vânt [i cu posibilit\]i de scurgere natural\ a apelor din precipita]ii.

SALARIAT - persoan\ care î[i exercit\ activitatea pe baza unui contract de munc\ într-o unitate economic\ sau social\ (indiferent de forma de proprietate) sau la persoane particulare, în schimbul unei remunera]ii sub form\ de salariu.

SALEDUCTE - conducte pentru transportul s\rii.

SALIN| - min\ sau carier\ din care se extrage sare gem\ sub form\ solid\ sau sub form\ de solu]ie (saramur\ concentrat\).

SALPETRU - termen general folosit pentru azota]ii de sodiu [i potasiu. Se utilizeaz\ ca îngr\[\mânt, oxidant în metalurgie etc.

SALUBRITATE - 1. starea general\ a unei localit\]i, a unui teritoriu, în privin]a condi]iilor de igien\. **2.** activitate de gospod\rire local\ care cuprinde opera]iunile [i m\surile ce se pot aplica pentru îndep\rtarea reziduurilor de pe teritoriul unei localit\]i.

SALUBRIZARE - ac]iunea de colectare a de[eurilor menajere de la sursa lor de producere, f\r\ o selectare prealabil\ pe categorii de materii reciclabile.

SANATORIU - institu]ie cu caracter medical, destinat\ persoanelor suferinde ce nu au nevoie de spitalizare, dar trebuie s\ fie supuse unor tratamente de durat\ mai lung\. Se disting: **S.** balneare (amplasate în localit\]i în care exist\ factori terapeutici naturali), **S.** pentru boli pulmonare (amplasate pe terenuri cu insola]ie puternic\, ferite de umezeal\ [i emana]ii nocive), **S.** de neuropsihiatrie (situate în zone în care exist\ un climat de cru]are).

SANCTUAR - denumire general\ dat\ zonei sacre a unei biserici. La edificiile ortodoxe corespunde cu absida altarului [i anexele acesteia. La monumentele de cult occidentale sanctuarul denume[te absida principal\ [i, începând cu arhitectura gotic\, include [i corul.

SARCINA POPULA}IEI ACTIVE - sarcina care revine celor ce sunt integra]i în activitatea economic\ productiv\, exprimat\ prin raportul dintre popula]ia activilor având un loc de munc\ [i restul popula]iei.

SARCOFAG - sicriu monumental din piatr\, destinat r\m\[i]elor p\mânte[ti ale personajelor importante. ~n general, sarcofagele medievale reiau formele modelelor din antichitate: o ampl\ cutie, paralelipipedic\, ale c\rei laturi pot fi decorate cu reliefuri, peste care se a[az\ un capac, de asemenea decorat, uneori prev\zut cu figura defunctului.

SARMA}I - popula]ie indo-european\ nomad\, `mp\r]it\ `n triburi [i stabilit\ `n sec. al III-lea `.Hr. `n nordul M\rii Negre; asimilat\ `n sec. III–IV de go]i, huni, slavi.

SA{I - popula]ie german\ originar\ din Saxonia, Flandra, regiunea Moesellei [i Rhinului, colonizat\, `n sec. XII–XIII, `n Transilvania.

SAT - a[ezare de tip rural, a c\rei popula]ie se ocup\ îndeosebi cu agricultura, locuind în gospod\rii individuale. Ea se materializeaz\ ca o dubl\ realitate teritorial\, concretizat\ prin locul de concentrare a locuin]elor (vatra) [i prin locul de munc\ (mo[ia), ambele fiind p\r]i constitutive ale unei singure unit\]i teritoriale [i având fiecare func]ii social-economice bine gândite în via]a colectivit\]ilor rurale. Principalele componente sunt: *popula-]ia*, component\ social\ cu aspecte cantitative (densitate, dinamic\, mobilitate, structur\) [i aspecte calitative (resurse de munc\, rela]ii sociale, tradi]ii, obiceiuri); *vatra*, cu pozi]ia geografic\, condi]iile fizico-geografice, dispersia, concentrarea factorilor favorizan]i sau restrictivi; *locul de munc*\ (mo[ia), component\ economic\ teritorial\ cuprinzând poten]ialul resurselor, modul de utilizare, formele de proprietate. Satele au, în principiu, un nivel de dotare socio-cultural\ [i de echipare tehnico-edilitar\ sub nivelul a[ez\rilor urbane [i un num\r relativ redus de locuitori. ~n anumite]\ri, num\rul limitat de locuitori constituie criteriul de baz\ în stabilirea statutului de localitate rural\ (ex: în Suedia pân\ la 200 de locuitori; în Anglia, Elve]ia, Spania pân\ la 1000; în Fran]a, Iugoslavia, Norvegia pân\ la 2000; în Austria pân\ la 5000 de locuitori etc.). Formarea [i evolu]ia satelor din România au fost determinate [i influen]ate de o complexitate de factori istorici, geografici, economici, politici [i sociali. Situarea în teritoriu, forma, m\rimea [i structura satelor corespund caracterelor geografice locale (sate de câmpie, de deal sau de munte), modului de cultivare a terenurilor [i de cre[tere a animalelor [i, în unele cazuri, unor necesit\]i de ap\rare. Astfel, satele pot fi clasificate în câteva mari categorii: (a) dup\ form\ — geometrice, poligonale, tentaculare, liniare, fusiforme, neregulate etc. (b) dup\ structur\ — adunate, r\sfirate, risipite sau împr\[tiate, compacte; (c) dup\ textur\ — regulat\, radiar-concentrice, monoliniare sau biliniare, neregulate; (d) dup\ num\rul de locuitori — sat foarte mic (sub 250 de loc.), mic (250–500 de loc.), mijlociu (500–1500 de loc.), mare (1500–3000 de loc.) [i foarte mare (peste 3000 de loc.); (e) dup\ func]iile economice — sat predominant agricol

VATRA
- aspecte geografice ale habitatului
- pozi]ia geografic\; particularit\]i ale elementelor cadrului natural; influen]e
- dispersie, concentrare
- factori favorizan]i sau restrictivi; aspecte microgeografice

(mo[ie,]arin\)
(componenta economic\ teritorial\)
- caracteristici economico-geografice; pozi]ia fa]\ de vatr\ (apropiere, form\)
- structura economic\ a teritoriului; poten]ialul resurselor; sisteme de valorificare; forme de posesiune; grad de folosire

SATUL

— parte [i centru coordonator al complexului rural „comun\“

POPULA}IA
(componenta social\)

Aspecte cantitative
- dinamica popula]iei
- mobilitatea popula]iei
- densitatea popula]iei
- structura popula]iei

Aspecte calitative
- resurse de munc\
- rela]ii sociale
- tradi]ii, obiceiuri

Morfostructuri [i forme	Structuri	
	rururbane	cu dot\ri sociale
A. - risipit - adunat - `mpr\[tiat - mononuclear - plurinuclear B. - liniar - pluriliniar - poligonal - alte forme geometrice	A. reziden]iale (centru civic, centre secundare, tipuri de locuin]e B. de producc]ie (amplasare, zonificare) C. de circula]ie	- administrative - culturale - sanitare - `nv\]\-mânt - recreative

Func]ii primare	Structuri	
	secundare	ter]iare
- cultura cerealelor, alte culturi de câmp - pomicultur\ - viticultur\ - legumicultur\ - zootehnie	- activitate de valorificare a resurselor locale - nuclee ale industriei - circula]ia m\rfurilor - transporturi	- de importan]\ local\ - polarizante (centripet [i centrifug)

MOD DE VIA}| RURAL|

Satul – sistem teritorial şi social

(cerealier, zootehnic, cerealier [i zootehnic, viticol, legumicol, pomicol etc.), predominant industrial (cu industrie extractiv\ sau/[i prelucr\toare), cu func]ii mixte (agro-industrial, agro-forestier, agro-piscicol etc.) [i sat cu func]ii speciale (piscicole, turistice, balneoclimaterice etc.).

SAT ADUNAT - tip morfostructural de a[ezare rural\ cu vatr\ bine conturat\, la care se constat\ deta[area net\ a suprafe]ei construite de teritoriul

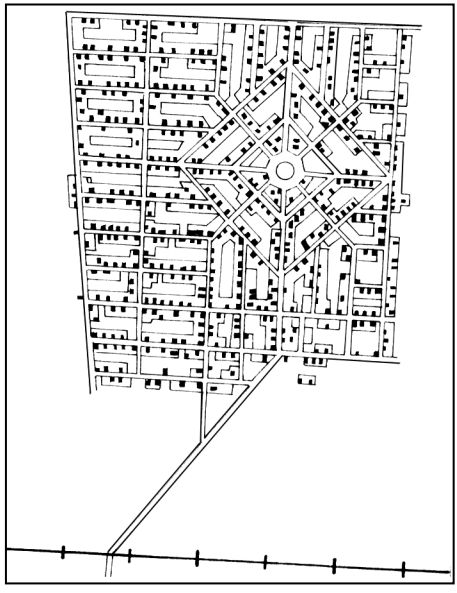

Sat cu structură adunată, formă pătratică şi textură regulată (parţial radiar-concentrică)

mo[iei. Acesta este specific câmpiilor [i depresiunilor joase intramontane. Valorificarea câmpului pentru produc]ia cerealier\ [i gruparea gospod\riilor în vatra bine individualizat\, cu scopul de a l\sa descoperit terenul pentru culturi agro-cerealiere, s-a repercutat în ac]iunea de concentrare a popula]iei. Acest tip de sat reprezint\ o sintez\ a evolu]iei [i organiz\rii teritoriale a tipului de sat risipit [i r\sfirat, urmare fireasc\ a adapt\rii vetrei la condi]iile de [es ale reliefului. La acest tip de sat, gradul de îndesire a gospod\riilor este direct proporional cu vechimea [i puterea sa economic\. Vatra sa are o tram\ stradal\ mai mult sau mai pu]in ordonat\.

SAT COMPACT - variant\ a satului adunat, în care cl\dirile sunt a[ezate la strad\, lipite unele de altele, calcan lâng\ calcan, [i care, în trecut, a îndeplinit func]ia de târg sau centru de ap\rare. Foarte multe dintre satele compacte sunt specifice popula]iei de etnie german\ (sa[i [i [vabi) din România.

SAT DE VACAN} | - centru turistic compus din vile sau bungalow-uri destinate caz\rii individuale sau familiale [i grupate în jurul unor spa]ii comune pentru mas\, distrac]ii [i sport. Primele **S.v.** au fost create de Touring Club de France [i au intrat în circuitul turistic începând cu anul 1965.

SAT DEV | LMA{ - tip de comunitate teritorial\ specific pentru societatea medieval\ românească, care cuprindea o asocia]ie de gospod\rii familiale, pe baza unui teritoriu aflat în proprietate comun\, în care colectivitatea, ca atare, avea drepturi anterioare [i superioare drepturilor gospod\riilor componente, drepturi exercitate prin organele de conducere (ob[te).

SAT P | R | SIT - localitate rural\ al c\rei nume apare men]ionat în anu-

mite documente [i care nu mai este în prezent locuit\. P\r\sirea acestei localit\]i poate avea mai multe cauze: dezastre naturale [i ecologice, epidemii, declin economic puternic, cauze politico-militare etc.

SAT R|SFIRAT - tip de a[ezare rural\ cu vatra mai bine conturat\, din zonele subcarpatice [i premontane (la altitudini cuprinse între 400 [i 800 m), unde gospod\riile alterneaz\ cu livezi, p\[uni [i fâne]e. Acest tip de sat este rezultatul unei economii diversificate (culturi de pomi fructiferi, vi]\-de-vie,

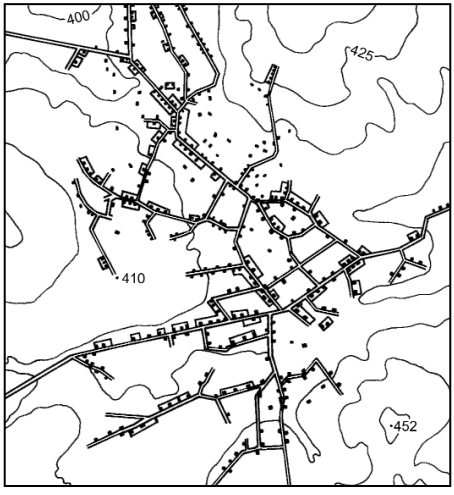

Sat cu structură răsfirată, formă tentaculară şi textură neregulată

p\[uni, p\duri etc.), care a dat posibilitatea unor îndeletniciri variate, legate de resursele bogate ale solului [i subsolului.

SAT RISIPIT (ÎMPR|{TIAT) - tip morfostructural de a[ezare rural\ cu gospod\rii sau grupe de gospod\rii puternic dispersate, distan]a între ele fiind

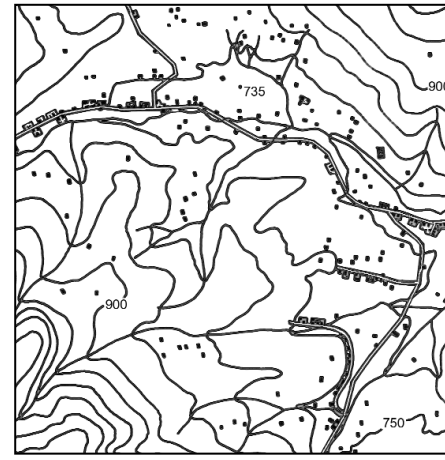

Sat cu structură risipită (împrăştiată), fără textură, cu gospodării grupate pe cătune

de 100 pân\ la 2000 m, [i care sunt dispuse predominant în spa]iul montan. Gospod\riile foarte dispersate fac s\ se confunde întregul hotar al satului cu vatra sa. Aceste sate valorific\ terenurile cu fâne]e [i p\[uni de pe în\l]imi, prin cre[terea animalelor, mici sem\n\turi, ob]inând produse îndeosebi pentru consumul familial.

SAT-STUP - tip de sat adunat, specific Europei Meridionale, situat `n

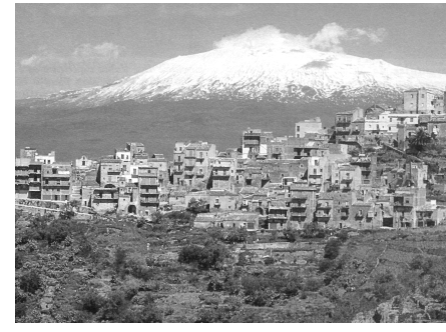

Sat-stup

zonele cu relief accidentat, fiind extins pe versan]ii montani.

SAT TURISTIC - a[ezare rural\ pitoreasc\, situat\ într-un mediu nepoluat, p\str\toare de tradi]ii [i cu un bogat trecut istoric, care, în afara func]iilor politico-administrative, sociale, economice [i culturale proprii, îndepline[te, sezonier sau în tot cursul anului, [i func]ia de primire [i g\zduire a turi[tilor pentru petrecerea unui sejur cu durat\ nedefinit\. Prezint\ importan]\ deosebit\ pentru turism [i atrage categorii diverse de turi[ti.

SAT TURISTIC CLIMATERIC {I PEISAGISTIC - categorie de a[ezare rural\ unde caracteristica predominant\, adecvat\ turismului de sejur (pentru amatorii de lini[te, de plimb\ri solitare, într-un peisaj deosebit), este cadrul natural [i pozi]ia geografic\ izolat\ de centrele aglomerate [i de marile artere de circula]ie.

SAT TURISTIC DE CREA}IE ARTISTIC| {I ARTIZANAL| - tip de a[ezare rural\ recunoscut\ pentru crea]iile sale artistice [i artizanale, care stimuleaz\ interesul turi[tilor pentru crea]ia popular\ [i dorin]a lor pentru achizi]ionarea unor astfel de crea]ii direct de la surs\, de la produc\torul popular local.

SAT TURISTIC ETNOGRAFIC-FOLCLORIC - categorie de a[ezare rural\ în care portul tradi]ional, arhitectura, mobilarea [i decorarea interioarelor în stil rustic, muzica [i dansurile populare predomin\ [i se impun ca însu[iri esen]iale ale satului respectiv. Aceast\ a[ezare uman\ poate oferi turi[tilor servicii de cazare [i mas\ în condi]ii autentice.

SAT TURISTIC PASTORAL - a[ezare rural\, în general de munte, în care preocuparea de baz\ a localnicilor este cre[terea oilor [i a vitelor [i care poate atrage turi[ti prin meniuri bazate pe produse lactate, ospe]ii ciob\ne[ti [i petreceri specifice [i tradi]ionale.

SAT TURISTIC PENTRU PRACTICAREA SPORTURILOR - a[ezare rural\ care prezint\ condi]ii deosebite pentru practicarea sporturilor de iarn\ (din zona de munte [i deal) [i nautice (litoral, râuri interioare, lacuri de acumulare), f\r\ amenaj\ri speciale [i costisitoare.

SAT TURISTIC PESC|RESC {I DE INTERES VÂN|TORESC - a[ezare uman\ care, în afara posibilit\]ilor de cazare, poate oferi servicii culinar-gastronomice pesc\re[ti [i vân\tore[ti. De asemenea, popula]ia local\ poate organiza, pentru turi[ti, unele forme de agrement specifice: pescuitul [i vân\toarea.

SAT TURISTIC VITI-POMICOL - a[ezare rural\ cu specific al cultiv\rii pomilor fructiferi [i a vi]ei-de-vie, unde activit\]ile turistice sunt posibile pe toat\ durata anului, atât în perioada recolt\rii cât [i dup\ aceea, prin oferirea spre vânzare a fructelor, strugurilor [i a preparatelor.

SATURA}IE URBAN| - num\rul maxim al popula]iei pe care o poate cuprinde un ora[, în cadrul perimetrului construibil stabilit, în condi]ii normale

de locuire [i desf\[urare a celorlalte func]iuni ale localit\]ii, f\r\ a fi necesare m\suri extreme care s\ conduc\ la inconfort (sacrificarea unor spa]ii verzi, reducerea suprafe]ei locuibile medii care revine unui locuitor, cre[terea exagerat\ a densit\]ii locuitorilor la hectar, demolarea unor construc]ii în stare bun\ pentru l\rgirea str\zilor etc.). Satura]ia urban\ poate fi determinat\ [i de anumi]i factori naturali, cum ar fi: condi]iile geotehnice ale terenului situat în perimetrul construibil (terenuri afectate de alunec\ri), resurse reduse de ap\, imposibilitatea extinderii perimetrului construibil datorit\ condi]iilor naturale ale teritoriului învecinat (pante mari, peste limitele admisibile, inundabilitate, exces de umiditate, obstacole naturale constituite de un curs sau o suprafa]\ de ap\, un masiv forestier, o denivelare accentuat\ etc.). Problemele legate de transportul urban, de salubritate, de p\strarea condi]iilor de mediu înconjur\tor, de func]ionare a serviciilor publice pot contribui la determinarea limitei de satura]ie urban\.

SAUN | - procedeu de origine scandinav\ care implic\ baie cu aer supraînc\lzit (70–80°C), combinat\ cu baie în ap\ rece.

S | LA{ - form\ de ad\post simplu, dar stabil, construit din materiale durabile, a[ezat `n sectoarele poienite, care a `nso]it activitatea de pionierat a omului asupra fondului forestier. Are o func]ie economic\ legat\ de recoltatul fânului [i chiar de `ntre]inerea animalelor (`n acest caz este `nso]it de con-

Sălaşe

struc]ii anexe: grajduri, `ngr\dituri etc.). Apare izolat sau sub form\ de „roiuri“ [i constituie forma embrionar\ a satelor risipite.

S | R | CIE - situa]ie `n care veniturile b\ne[ti sunt inferioare unui prag limit\, stabilit la un moment dat. Conform Consiliului Europei, **S.** reprezint\ nerecunoa[terea unui drept fundamental al individului, cel de a tr\i `n demnitate. Ca fenomen social [i economic, **S.** impune o regândire a politicii sociale [i o reevaluare a m\surilor de protec]ie social\ pentru segmentele defavorizate ale popula]iei.

SÂRBI - popula]ie ce locuie[te `n Serbia, având — `n cazul României — o extensie mai mare `n Banat (jud. Timi[[i Cara[-Severin), de religie cre[tin\ ortodox\, vorbitoare a unei limbi slave din grupa de sud.

SCAR | UMAN | - raportare a formelor [i dimensiunilor organismului urban, în ansamblu, la sim]urile [i psihicul omului, la felul muncii, la nivelul de instruire, la odihna [i recreerea acestuia, la via]a lui social\. Dezvoltarea

societ\]ii umane a determinat apari]ia unor structuri urbane tot mai extinse, care au scos ora[ul din **S.u.** Fa]\ de expansiunea necontrolat\ a metropolelor contemporane, s-au propus modele noi de evolu]ie dirijat\ a organismului urban: ora[ul-gr\din\ (E. Howard); ora[ul federativ (Maurice-François Rouge, Gaston Bardet); ora[ul în ciorchine (organizat pe principiul descentraliz\rii, al leg\turilor pluridirec]ionale).

SCARIFICARE - opera]ie de dislocare a solului, pe o adâncime de 10–15 cm, în scopul u[ur\rii execut\rii unui drum sau afân\rii (în cazul refacerii unui drum de p\mânt existent sau cu o împietruire mai veche).

SCHIMBARE SOCIAL | - transformare care se observ\ în timp [i care nu afecteaz\ doar provizoriu sau efemer structura sau func]ionarea organiz\rii sociale a unei colectivit\]i date, ci modific\ cursul istoriei sale.

SCHISM | - proces de divizare (având ca moment culminant anul 1054) a cre[tinismului, `n Biserica de Apus [i cea de R\s\rit, cauzat de existen]a tradi]iilor culturale diferite, necunoa[terea reciproc\ a limbilor [i a literaturii teologice, divergen]ele de ordin doctrinar etc.

SCHIT - mic\ a[ezare monastic\ ortodox\, alc\tuit\ din biseric\, un grup de chilii [i anexe. ~n general, schitul este subordonat unei mân\stiri.

SCI}I - popula]ie indoeuropean\ nomad\, stabilit\ `n sec. al VIII-lea `.Hr. `n stepele din nordul M\rii Negre [i supus\ de sarma]i `n sec al III-lea `.Hr.

SCLAVIE - domina]ie exercitat\ asupra unor persoane lipsite de drepturi [i propriet\]i, considerate frecvent obiect al propriet\]ii. ~n timp s-au conturat dou\ modele de **S.**; (a) **S.** *economic* — `n care sclavii sunt folosi]i prioritar `n activit\]i productive; (b) **S.** *neeconomic* — `n care sclavii sunt folosi]i [i `n activit\]i productive, dar pot fi [i un indicator „de prestigiu“, „obiecte de lux“ etc.

SCRUTIN - 1. mod de organizare a alegerii deputa]ilor în organele puterii de stat. Sunt cunoscute: **S.** *uninominal*, potrivit c\ruia aleg\torul voteaz\ un singur candidat, [i **S.** *de list*, potrivit c\ruia, dintre candida]ii înscri[i pe buletinul de vot, aleg\torul poate vota mai mul]i candida]i, corespunz\tor num\rului locurilor de deputa]i stabilit pentru circumscrip]ia la care voteaz\. **2.** totalitatea opera]iunilor pe care le implic\ exercitarea dreptului de vot. **3.** mod de adoptare, prin vot, a hot\rârilor la conferin]ele interna]ionale sau la sesiunile organiza]iilor interna]ionale.

SCULPTUR | - art\ a reprezent\rii imaginilor în forme tridimensionale, prin volume desf\[urate în spa]iu.

SCURGERE DE INTELIGEN} | - pierdere sus]inut\ a celor mai capabili indivizi ai unei]\ri sau regiuni, apar]inând îndeosebi grupelor de vârst\ tân\r\ [i care migreaz\ în alte zone, atra[i de beneficii [i oportunit\]i. Sin: BRAIN DRAIN, EXOD DE INTELIGEN}|, MIGRA}IE A COMPETEN}ELOR, TRANSFER INVERS DE COMPETEN}E.

SECAR | - plant\ anual\ din familia gramineelor, panificabil\, originar\ din zona montan\ a Anatoliei. Este cereala zonelor montane [i a regiunilor nordice mai ales, ce avanseaz\ pân\ la 70° latitudine nordic\. Se folose[te în alimenta]ia omului [i ca furaj *(Secale cereale).*

SECT | - grupare religioas\ de mici dimensiuni, care urm\re[te s\ r\spund\ unor nevoi individuale sau unor nevoi de grup, respingând stilul de via]\ [i valorile societ\]ii dominante, pe care le consider\ decadente. Ea apare ca r\spuns la frustr\rile impuse de societate, fiind frecvent expresia unei diziden]e sociale.

SECTOR CUATERNAR - sector de activitate economic\ specializat în adunarea, transmiterea, prelucrarea informa]iilor [i controlul afacerilor. Include profesii precum: juris-consult, contabil, manager, specialist în finan]e, profesor, cercet\tor [tiin]ific, lucr\tor în mass-media, în activit\]i publice de guvernare local\ [i central\.

SECTOR DE EXPLOATARE - grup de abataje care formeaz\ o unitate din punct de vedere al opera]iilor de abataj, al înc\rc\rii [i transportului produselor, al supravegherii lucr\rilor [i instala]iilor.

SECTOR PRIMAR - sector economic ce cuprinde activit\]ile economice legate de exploatarea resurselor naturale ale solului [i subsolului (agricultur\, pescuit, exploatarea lemnului, activit\]i miniere).

SECTOR PRIVAT - parte a economiei na]ionale care nu face subiectul controlului sau al conducerii guvernamentale directe. Componentele sectorului privat sunt, de regul\, companiile private [i organiza]iile neguvernamentale.

SECTOR SECUNDAR - sector economic ce cuprinde activit\]ile economice legate de industria prelucr\toare [i de construc]ii.

SECTOR TER}IAR - sector economic ce cuprinde activit\]ile economice legate de transport, comer], turism.

SECUI - popula]ie de limb\ turcic\, asimilat\ de triburile maghiare, pe care le-a `nso]it `n migra]ia lor `n Câmpia Panonic\ (sec. XI–XII) [i care `n sec. XII–XIII a fost a[ezat\ de regii unguri `n partea de sud-est a Transilvaniei (pe valea Târnavelor [i apoi pe valea Trotu[ului), al\turi de popula]ia autohton\ românească\. ~n prezent aceast\ popula]ie are o religie cre[tin\ catolic\, protestant\ [i chiar ortodox\.

SECURITATE ALIMENTAR | - existen]a disponibilit\]ilor alimentare necesare pentru ca o popula]ie uman\ s\ duc\ o via]\ activ\ [i s\n\toas\. Constituie un obiectiv al politicilor agricole, la nivel na]ional [i interna]ional, prin care se urm\re[te atât dezvoltarea sectorului agricol cât [i asigurarea puterii de a cump\ra produse alimentare.

SEGREGARE - 1. proces prin care un grup social se afl\ în situa]ia de a nu beneficia de toate condi]iile care caracterizeaz\ sistemul social c\ruia îi apar]ine. Gradul de segregare poate fi m\surat prin indicele segreg\rii [i prin indicele de disimilaritate. **2.** denume[te

acele situa]ii de separare geografic\ [i de folosire separat\ a diferitelor resurse [i servicii sociale impuse cu for]a unor grupuri cu statut de subordonat.

SEGREGARE REZIDEN}IAL | - separarea persoanelor cu caracteristici

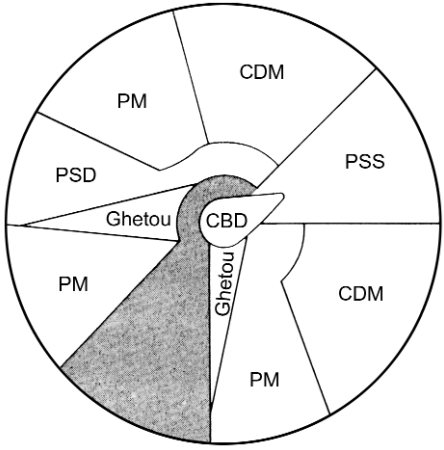

– zonă industrială
CBD – central business district
PSS – persoane cu statut superior
CDM – clasa de mijloc
PM – personal muncitor
PSD – persoane cu statut defavorizat

Segregare rezidenţială

etnice, rasiale sau ocupa]ionale similare, care tind s\ se a[eze [i s\ locuiasc\ în areale distincte.

SEMIFABRICAT - produs care a suportat un proces de fabrica]ie [i care urmeaz\ s\ fie supus unui alt proces pentru a ob]ine un produs finit.

SER | - construc]ie destinat\ cultiv\rii florilor, legumelor, conserv\rii plantelor care nu suport\ frigul sau cultiv\rii r\sadurilor de plante destinate horticulturii, în perioada rece a anului. Dup\ destina]ie, se deosebesc: sere de culturi comerciale, sere pentru cercet\ri [tiin]ifice [i cu scop didactic, sere de agrement. Dup\ cerin]ele de temperatur\, se deosebesc: sere reci (8–10°C), sere temperate (18–20°C), sere calde (25–30°C).

SERPENTIN | - traseu cu bucle ([erpuit) al unei c\i de comunica]ie terestre, amenajat în regiuni accidentate pentru a ob]ine mic[orarea declivit\]ii, prin lungirea traseului, pân\ la limitele maxime admisibile.

SERVICII PUBLICE - dot\ri urbane [i rurale care ofer\ anumite servicii c\tre popula]ie [i institu]ii.

SERVICII SOCIALE - totalitatea serviciilor oferite popula]iei de c\tre stat, în mod gratuit sau la pre]uri extrem de sc\zute.

SERVITUTE - ac]iune prin care se restrânge suveranitatea unui stat asupra propriilor teritorii, `n scopul permiterii altor state de a folosi teritoriul respectiv. Se realizeaz\ numai prin `nlesnirile oferite de legisla]ia interna]ional\ `n domeniu [i se aplic\, de regul\, `n cazul dreptului de naviga]ie pe râurile interna]ionale, ce traverseaz\ teritoriul unui stat, folosirea unor teritorii pentru amenaj\ri hidrotehnice, exploatarea comercial\ [i industrial\ a unor insule etc.

SFECL | DE ZAH | R - plant\ bianual\ a climatului temperat (cu veri c\lduroase [i suficient de umede) ce se cultiv\ între 32° [i 60° latitudine nordic\, folosit\ — de la mijlocul sec. al XVIII-lea — pentru fabricarea zah\rului. Principalele produc\toare sunt

Fran]a, Germania, Ucraina, Polonia, S.U.A., China etc. *(Beta saccharifera).*

SFER| DE INFLUEN}| - zon\ geografic\ sau grup de state asupra c\rora o anumit\ putere î[i rezerv\ sau î[i exercit\ dreptul de interven]ie (economic\, politic\ sau militar\).

SHANTY TOWN - vezi BIDONVILLE.

SHINKANSEN - tren japonez de mare vitez\ (220 km/h) care leag\ principalele insule ale Arhipelagului Japonez, cu opriri doar `n ora[ele mari de pe traseu.

SHINTOISM - religie specific\ Japoniei, ap\rut\ `nc\ din perioada antic\, recunoscut\ oficial `ncepând cu anul 1868, fiind o precursoare ini]ial\ a budismului, punând accent pe cultul mor]ilor, pe practicile [amanice [i riturile agrare. Este o religie politeist\ (constituit\ din cultul divinit\]ilor indigene — *kami*) f\r\ fondatori, f\r\ scrieri sfinte, f\r\ concep]ie eshatologic\.

SIDERIT - minereu prezent în z\c\minte sedimentare formate în lagune sau golfuri, având o concentra]ie de pân\ la 48% fier, prezent în Ucraina (Pen. Kerci), S.U.A., nordul Spaniei etc.

SIKH - religie ce a preluat elemente din hinduism [i islam, simplificând riturile [i p\strând un minim necesar: alegerea unui nume, ini]ierea, c\s\toria, funeraliile. Minoritatea sikh prezent\ `n Punjab (India) a trebuit s\ fac\ fa]\ presiunii comunit\]ii hinduis cât [i celei musulmane, iar `n prezent sikh-ii cer cu insisten]\ un teritoriu independent — *Kh±listan* („}ara celor puri").

SILI{TE - 1. termen din limba slav\ folosit în evul mediu în]\rile române pentru a desemna satele „sparte", ai c\ror locuitori luau calea pribegiei, l\sând vetrele pustii. **2.** termen, utilizat în trecut, pentru locurile necultivate sau plantate rar cu pomi fructiferi.

SILVICULTUR| - ramur\ economic\ care include: cultura, refacerea, îngrijirea [i protec]ia p\durilor; asigurarea materiei prime pentru industrie; recoltarea de produse secundare ale p\durii (fructe, plante medicinale, ciuperci); activit\]ile de vân\toare [i pescuit.

SINDICAT - organiza]ie creat\ [i administrat\ de lucr\tori, cu un caracter stabil [i continuu, cu o ierarhie proprie, bazat\ pe principii democratice de organizare, având drept scop influen]area deciziilor care-i privesc.

SINGENISM - concept ce semnific\ sentimentul de solidaritate social\ `ntre membrii unui grup sau ai unei comunit\]i etnice.

SINTERIZARE - procedeu utilizat pe scar\ larg\ în metalurgia feroas\ pentru îmbun\t\]irea calit\]ii minereului prin mic[orarea con]inutului în sulf [i arsen. Prin ad\ugarea calcarului se ob]ine un sinter bazic, cocsul fiind utilizat în cantit\]i mai mici.

SIONISM - doctrin\ ideologico-politic\ [i mi[care na]ionalist\ ap\rut\ la sfâr[itul sec. al XIX-lea, `n rândul evreilor din Europa Central\ [i de Est, extins\ ulterior `n Europa de Vest [i America de Nord, fundamentat\ teoretic de Th. Herzl `n lucrarea „Statul

evreiesc“. Dup\ `nfiin]area statului Israel (1948), sionismul cap\t\ un `n]eles mai larg, referitor la ac]iunile `n sens na]ional ale evreilor.

SISTEM - complex de elemente aflate în interdependen]\, care constituie un întreg organizat dup\ anumite criterii. Sunt dou\ tipuri fundamentale de sisteme: sisteme naturale (sistemul solar, sistemele biologice etc.) [i sistemele create de om (sisteme economice, sociale, filozofice, tehnice etc.). Teoria general\ a sistemelor a fost elaborat\ în primele decenii ale sec. al XX-lea (Ludwig von Bertalanfy).

SISTEMATIZAREA TERITORIULUI - proces de organizare [i remodelare complex\ a structurilor teritoriale [i a localit\]ilor, în scopul asigur\rii cadrului optim necesar desf\[ur\rii activit\]ilor umane [i ridic\rii permanente a standardului de via]\. Sin: PLAN DE AMENAJARE COMPLEX| A TERITORIULUI.

SISTEMATIZAREA ZONELOR FUNC}IONALE - activitate complex\ de organizare a unit\]ilor teritoriale caracterizate printr-un profil economic predominant — industrial, agricol, forestier, turistic etc. —, a c\ror dezvoltare, în perspectiv\, trebuie conceput\ în concordan]\ cu poten]ialul specific local.

SISTEM DE A{EZ|RI - totalitatea a[ez\rilor dintr-un spa]iu determinat [i rela]iile complexe de interdependen]\ care se stabilesc între ele. Sistemele de a[ez\ri au dou\ tr\s\turi de baz\: ierarhia [i centralitatea; pot fi *urbane* [i *rurale*.

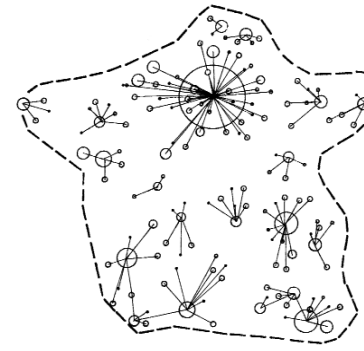

Sistem de aşezări

SISTEM DE CULTUR| - asociere de plante de cultur\ care depinde în mare m\sur\ de condi]iile naturale [i economice specifice [i care dau „culoarea“ câmpurilor cultivate.

SISTEM DE IRIGA}II - totalitatea construc]iilor hidrotehnice efectuate pentru irigarea unei suprafe]e agricole.

SISTEM DE TRANSPORT - set complet al facilit\]ilor de transport viabile într-un anumit areal, ce include toate facilit\]ile terminale, birouri, puncte de alimentare cu combustibili etc. Sistemul func]ioneaz\ legat de re]eaua de transport [i permite valorificarea optim\ a c\ilor de transport [i a facilit\]ilor anexe.

SISTEM DE TRANSPORT ÎN COMUN - ansamblu de vehicule care asigur\ transportul în comun într-o localitate sau teritoriu.

SISTEM DE VALORI - sistem format din standardele culturale [i sociale pe care un grup îl folose[te pentru judecarea dorin]elor, ac]iunilor, atitudinilor [i nevoilor sale în rela]ie cu un alt grup.

SISTEM ECONOMIC - tip de sistem creat de om, care se constituie într-o anumit\ modalitate de organizare a activit\]ilor umane în scopul acoperirii necesit\]ilor materiale ale unei societ\]i. Func]iile de baz\ ale unui sistem economic sunt: (a) ajustarea cererilor de bunuri [i servicii la resursele avute la dispozi]ie, într-o manier\ eficient\; (b) determinarea bunurilor [i serviciilor necesare a fi produse [i cantit\]i corespunz\toare unei necesit\]i reale; (c) reparti]ia factorilor de produc]ie în mod optim, în vederea producerii de bunuri [i servicii; (d) distribu]ia bunurilor [i serviciilor în cadrul societ\]ii; (e) asigurarea procesului de produc]ie prin investi]ii; (f) asigurarea utiliz\rii optime a resurselor [i regenerarea lor, acolo unde este posibil.

SISTEM ENERGETIC - totalitatea instala]iilor menite s\ produc\, s\ asigure transportul [i distribu]ia energiei electrice pe un anumit teritoriu. Sursele produc\toare de energie electric\ sunt interconectate pentru ob]inerea unor condi]ii de func]ionare cât mai economice [i sigure. Oric\rui **S.e.** `i corespunde un anumit teritoriu, care poate fi mai restrâns decât teritoriul de stat sau poate coincide cu acesta.

SISTEM HIDROTEHNIC - complex de construc]ii hidrotehnice destinate s\ asigure, separat sau combinat, gospod\rirea apelor, alimentarea cu ap\ a localit\]ilor, ap\rarea împotriva inunda]iilor.

SISTEM RURAL - vezi SISTEM DE A{EZ | RI.

SISTEM URBAN - vezi SISTEM DE A{EZ | RI.

SIT - configura]ia locului, a terenului pe care se ridic\ un ora[, inclusiv caracteristicile acestui loc, considerate din punctul de vedere al utiliz\rii lui de c\tre om (c\i de comunica]ie, perspective de dezvoltare etc.).

SLAVI - triburi indo-europene, cunoscute din antichitate, care populau teritoriul dintre Nipru, Mun]ii Carpa]i, Oder [i Marea Baltic\. Mai târziu s-au r\spândit pe teritoriul cuprins între Elba [i Done]ul de Nord, Oka [i Volga superioar\, între Marea Baltic\ [i cursul mijlociu [i inferior al Dun\rii [i Marea Neagr\. Unele triburi slave au p\truns în sec. VI–VII [i pe teritoriul României, participând la procesul de etnogenez\ a poporului român.

SLOBOZIE - sat st\pânit (în evul mediu, în }ara Românească [i Moldova) de un mare proprietar de p\mânt sau de o mân\stire, întemeiat pe un loc pustiu sau ref\cut pe locul unei a[ez\ri pustiite anterior, apelând fie la oameni pribegi]i de pe alte mo[ii, fie la cei de peste mun]i, care beneficiau pentru un timp de anumite privilegii domne[ti (scutire de d\ri, locuri de cas\ etc.).

SLOVACI - popor ce s-a format `n Slovacia, de religie cre[tin\ catolic\, ce vorbe[te o limb\ slav\ din grupul occidental; slovacii se `ntâlnesc — `n cazul României — `n Bucovina, Maramure[[i Câmpia de Vest.

SMOCHIN - arbust subtropical din familia moraceelor, originar din Podi[ul Anatoliei, înalt de 10–12 m în

zona mediteranean\ [i subtropical\, sau 2–2,5 m în zona temperat\ mai cald\, cu frunze mari lobate, cu fructe dulci [i aromate, consumate proaspete, uscate sau conservate. Produc]ia se concentreaz\ în jurul M\rii Mediterane *(Ficus carica).*

SMOG - cea]\ dens\, cu un con]inut ridicat de fum, ce se formeaz\ în regiunile industrializate datorit\ elimin\rii în atmosfer\ a unor cantit\]i mari de praf [i gaze poluante (monoxid [i dioxid de carbon, dioxid de sulf etc.) [i prezen]ei unor anumite condi]ii meteorologice (temperaturi sc\zute, circula]ie descendent\ a aerului etc.). Are efect d\un\tor asupra popula]iei, provocând tulbur\ri respiratorii (cuv. engl.).

SOCIAL-DEMOCRA}IE - ideologie [i mi[care politic\ care `[i are originile `n Germania, unde `n anul 1875 s-a format Partidul Social-Democrat German. ~n cadrul doctrinei social-democrate se folosesc numai anumite elemente ce se apropie de marxism, `ns\ se `ncearc\ p\strarea caracteristicilor democratice ale societ\]ii [i atingerea unui grad `nalt de echitate social\. Social-democra]ia se constituie `ntr-un model cultural alternativ ce `ncearc\ atenuarea conflictelor sociale, `ncurajeaz\ apari]ia institu]iilor de mediere, `nt\re[te caracterul pluralist al democra]iilor etc.

SOCIALIZARE - proces de formare a personalit\]ii, conform modelelor culturale, valorilor [i normelor societ\]ii sau grupului din care face parte individul.

SOCIETATE - mod organizat de existen]\ a fiin]elor umane.

SOCIETATE DE CONSUM - stadiu al dezvolt\rii economice a unei societ\]i caracterizat print-un nivel de trai foarte ridicat. Este o caracteristic\ a statelor puternic industrializate.

SOCIETATE DUAL | (BIPOLARIZAT |) - societate în care exist\ dou\ clase sociale: clasa foarte s\rac\ [i clasa foarte bogat\. O societate bipolarizat\ este caracteristic\ multor]\ri subdezvoltate, fiindu-i specific\ lipsa clasei de mijloc.

SOCIETATE PLURALIST | - societate în care dou\ sau mai multe culturi sau grupuri sociale — ce folosesc limbi diferite, au credin]e religioase diferite etc. — convie]uiesc împreun\, dar nu formeaz\ o unitate.

SOCIETATE TRANSNA}IONAL | - entitate privat\ a c\rei activitate se desf\[oar\ prin intermediul unor filiale localizate `n alte teritorii decât acela `n care-[i au sediul central. Acest tip de societ\]i a influen]at delocalizarea [i globalizarea activit\]ilor productive, se afl\ la originea marilor fluxuri de investi]ii str\ine [i influen]eaz\ `n mod semnificativ comer]ul interna]ional.

SOCIOPOLITICA - parte component\ a geopoliticii, `n concep]ia lui R. Kjellen, care se ocup\ cu analiza statului ca societate.

SOL | - por]iune de teren arabil, cultivat\ cu o anumit\ plant\ cuprins\ `ntr-un asolament. Sin: TARLA.

SOLARIU - 1. suprafa]\ de teren arabil, acoperit\ cu construc]ii u[oare

(materiale plastice), utilizat\ pentru ob]inerea unor culturi timpurii de legume [i zarzavaturi în perioada de prim\var\. **2.** suprafa]\ de teren orientat\ [i amenajat\ astfel încât s\ fie expus\ cât mai bine razelor solare, utilizat\ de persoane care fac helioterapie (cur\ de soare).

SOLD COMERCIAL - diferen]a valoric\ dintre exporturile [i importurile de m\rfuri. El poate fi excedentar, deficitar sau echilibrat. Ofer\ o imagine par]ial\ a situa]iei economice externe a unei]\ri pentru c\ numeroase tranzac]ii au ca obiect serviciile.

SONDAJ DE OPINIE - investiga]ie efectuat\ asupra unui grup de persoane, în vederea cunoa[terii punctelor lor de vedere în anumite probleme.

SORG - plant\ anual\ din familia gramineelor, înalt\ de 0,3–4,5 m, originar\ din Africa de Est, unde se cultiv\ înc\ din neolitic. ~n]\rile calde [i secetoase din Africa [i Asia este o important\ surs\ de alimenta]ie. Dup\ întrebuin]are, se deosebesc patru variet\]i de sorg: pentru semin]e, pentru m\turi, pentru mas\ verde sau siloz [i sorg zaharat (folosit în Egipt pentru extragerea zah\rului) *(Sorghum vulgare).*

SPA}IU DE LOCUIT - spa]iu în care o persoan\ tr\ie[te în mod obi[nuit [i în care este înconjurat\ de un mediu considerat familiar.

SPA}IU DIFEREN}IAT - tip de spa]iu caracterizat prin proiec]ii geografice, economice, sociale, culturale, istorice, prin care se pot explica re]elele de transport, concentr\rile industriale etc.

SPA}IU FAMILIAL - spa]iul unei locuin]e, caracterizat de anumite particularit\]i (num\rul de înc\peri [i distribu]ia acestora, grad de confort, condi]ii igienico-sanitare), care permite desf\-[urarea normal\ a func]iunilor biologico-sanitare, educative, de solidaritate familial\. Este completat de echipamentele familiale (instala]ii, aparatur\ electrocasnic\, mobilier etc.).

SPA}IU GEOGRAFIC - parte a spa]iului terestru care cuprinde o mul]ime de subspa]ii caracteristice, între care exist\ multiple rela]ii de integrare [i interac]iune. Este un spa]iu particular în care se realizeaz\ func]ia cea mai important\ a P\mântului, func]ia biotic\, sub toate formele [i treptele de evolu]ie. Este o realitate obiectiv\ care se raporteaz\ la un sistem de unit\]i taxonomice superioare [i care con]ine ideea de organizare sistemic\. Se caracterizeaz\ atât prin particularit\]ile dimensionale (propriet\]i metrice), cât [i prin aspecte calitative (propriet\]i topologice). (Vezi schema din p. 296.)

SPA}IU GEOGRAFIC FUNC}IONAL - orice spa]iu geografic în care a[ez\rile formeaz\ un ansamblu clar ierarhizat, rela]iile dintre ele fiind orientate.

SPA}IU INTERPERSONAL - exprimare a loca]iei relative, reprezentat\ de distan]a în linie dreapt\ dintre un individ [i o alt\ persoan\. Poate fi interpretat [i ca spa]iu personal.

SPA}IUL ECONOMIC EUROPEAN (S.E.E.) - cea mai larg\ zon\ comercial\ multilateral\ din lume,

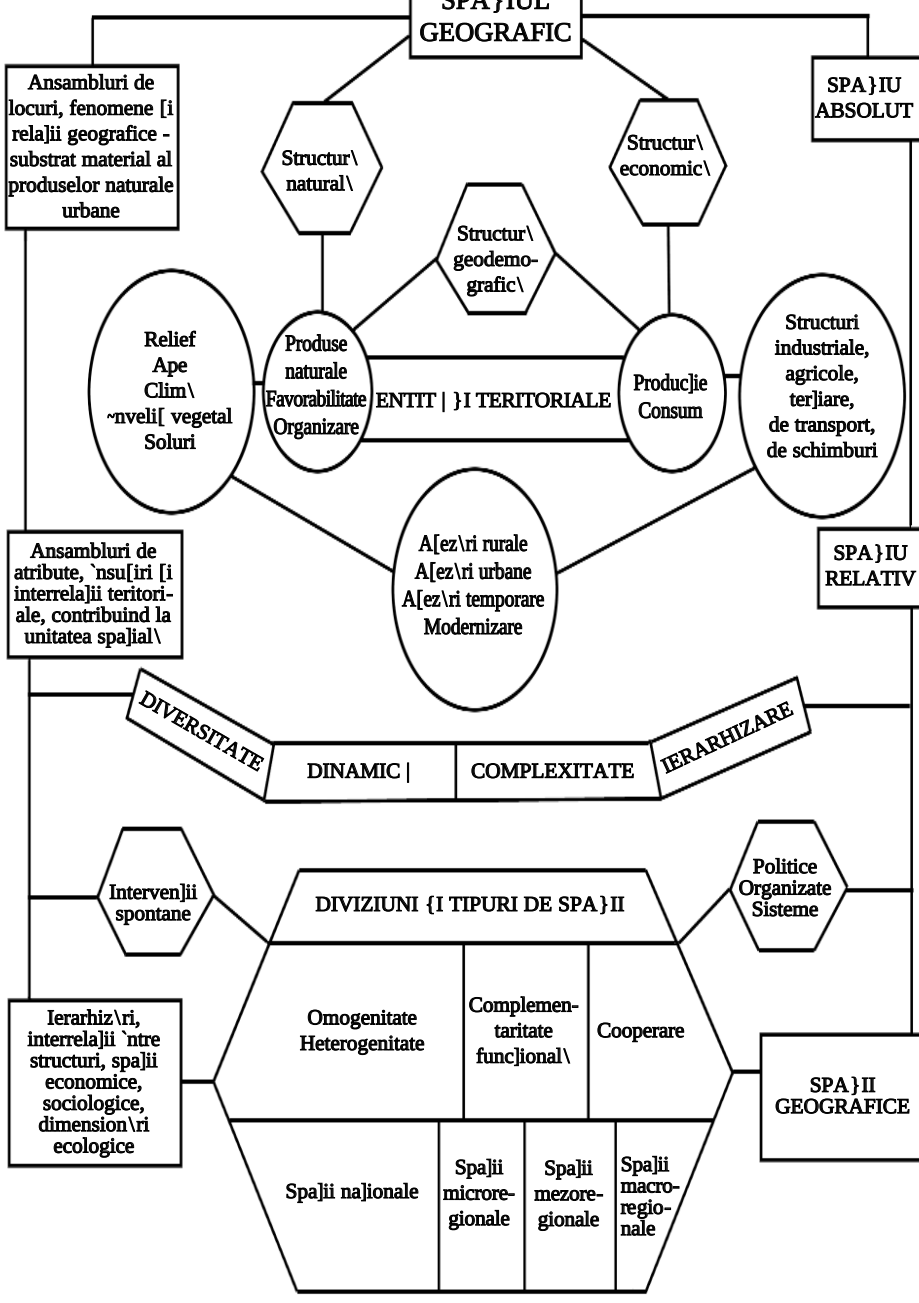

Spaţiu geografic

dep\[ind Zona de comer] liber nord-american\ (N.A.F.T.A.) `n ceea ce prive[te obiectivele, importan]a comercial\ [i popula]ia. A ap\rut `n urma acordului `ncheiat `n 1992 `ntre C.E.E. [i A.E.L.S., intrat `n vigoare la 1 ianuarie 1994, prin care se extinde pia]a unic\ a U.E. cu cinci membri A.E.L.S (Austria, Finlanda, Islanda, Norvegia, Suedia). Principalele obiective ale acestui acord sunt: realizarea liberei circula]ii a m\rfurilor, serviciilor, capitalului [i persoanelor; aplicarea de politici orizontale [i adiacente (cooperare `n domeniile cercet\rii [i dezvolt\rii, `nv\]\mântului, protec]iei consumatorului, mediului, politicilor sociale etc.). Omogenitatea economic\ continu\ a acestui spa]iu economic este asigurat\ printr-un proces de consult\ri [i cooperare desf\[urat `n institu]iile comune ale S.E.E. (Consiliul S.E.E, Comitetul Mixt, Comitetul Consultativ, Comitetul Parlamentar Mixt).

SPA}IU LIBER - teren inclus în perimetrul construibil al unei localit\]i, care nu este ocupat de construc]ii [i care poate c\p\ta diferite destina]ii [i folosin]e.

SPA}IU MARITIM - spa]iu situat în fa]a porturilor, apar]inând acestora [i desf\[urat pe o anumit\ distan]\ spre larg.

SPA}IU NEDIFEREN}IAT - tip de spa]iu abstract, geometric, pentru care conceptele dominante sunt coordonate, distan]e [i densit\]i. Este utilizat ca punct de plecare în teoria economic\ spa]ial\ (de exemplu analiza ariei de atrac]ie a unei pie]e). ~n acest caz fiecare punct din spa]iul euclidian abstract poate fi reprezentat într-o form\ unic\ cu ajutorul coordonatelor.

SPA}IU PERSONAL - zona din jurul unei persoane, în care al]i oameni nu au acces f\r\ acordul celui în cauz\. Nu are o form\ sferic\ [i nu este extins\ în mod egal în toate direc]iile. Oamenii tolereaz\ o apropiere mai mare a unui str\in în p\r]ile laterale [i mai pu]in în spate sau fa]\. Spa]iul personal are o semnifica]ie emo]ional\ legat\ de interrela]iile dintre indivizi.

SPA}IU PORTUAR - extensie spa]ial\ — în care se desf\[oar\ activit\]ile specifice unui port — atât pe uscat, cât [i pe ap\.

SPA}IU PUBLIC - teren amenajat sau plantat, inclus, de obicei, în perimetrul construibil accesibil întregii popula]ii a unei localit\]i. Include pie]ele publice, parcurile, gr\dinile, spa]iile de circula]ie pentru pietoni. Exist\ [i spa]ii publice exterioare localit\]ilor: locurile de odihn\ de scurt\ durat\ (sfâr[it de s\pt\mân\), locuri unde au loc diferite s\rb\tori populare (paji[ti naturale, p\duri).

SPA}IU SOCIAL - spa]iul a[a cum este perceput [i folosit de membrii unui grup social.

SPA}IU VERDE - categorie func]ional\ din cadrul localit\]ii sau din zona sa înconjur\toare (de influen]\), al c\rei specific este determinat în primul rând de vegeta]ie [i, în al doilea rând, de dot\ri [i echip\ri corespunz\toare odihnei, recreerii [i agrementului în aer liber.

SPA}IU VITAL - teorie geopolitic\, ini]iat\ de Fr. Ratzel [i aprofundat\ de K. Haushofer, care `ncearc\ s\ g\seasc\ justific\ri [tiin]ifice pentru cre[terea Germaniei interbelice `n defavoarea vecinilor s\i — Polonia [i Cehoslovacia —, afirmându-se necesitatea existen]ei unui „spa]iu vital“ pentru na]iunea german\ `n care aceasta s\ se poat\ dezvolta [i ajunge la maturitate deplin\. Conceptul a dus `n final la izbucnirea celui de-al doilea r\zboi mondial, dovedindu-se astfel c\ teoria nu justific\ nicidecum agresiunea militar\ pentru acapararea de noi teritorii.

SPECIALIZAREA PRODUC}IEI - expresie concret\ a adâncirii diviziunii sociale a muncii, manifestat\ prin dezvoltarea cu prec\dere a unei ramuri sau a unui produs pân\ la dimensiunea care asigur\ avantajul economic cel mai substan]ial. Elementele specifice acestui proces sunt: omogenitatea procesului tehnologic, direc]ionarea calific\rii for]ei de munc\, realizarea unor anumite produse aliniate cerin]elor pie]ei.

SPECIFIC LOCAL - not\ caracteristic\ dat\ unei localit\]i sau zone de elementele cadrului natural (relief, vegeta]ie, ape etc.) [i de cele ale cadrului construit. Cele dou\ componente, natural\ [i antropic\, se influen]eaz\ [i se completeaz\ reciproc, definind tr\s\turile locale specifice.

SPECIFIC NA}IONAL - concept care se refer\ la tr\s\turile proprii [i distincte, caracteristice majorit\]ii localit\]ilor urbane [i rurale de pe teritoriul unei]\ri. Sin: CARACTER NA}IONAL, PARTICULARITATE NA}IONAL|.

SPERAN}| DE VIA}| - media duratelor de via]\ a unei genera]ii imaginare care ar fi supus\ întreaga sa via]\ ratelor de mortalitate pe grupe de vârst\ ale anului de observare. Reprezint\ num\rul mediu de ani pe care o persoan\ îi poate tr\i în mod obi[nuit, exprimat la na[tere; difer\ în func]ie de sexul persoanei. **S.v.** exprimat\ la na[tere este, de regul\, mai mic\ datorit\ mortalit\]ii infantile. **S.v.** a crescut puternic în acest secol, de la circa 50 de ani la peste 70 de ani [i chiar mai mult în Europa Occidental\. Aceast\ cre[tere se datoreaz\ în propor]ie foarte mare sc\derii ratei mortalit\]ii, în special în cadrul grupelor de vârst\ cuprinse între 5–9 ani [i 20–24 ani.

SPIRT INDUSTRIAL - alcool distilat `nalt rafinat, al c\rui punct de fierbere este de 135–200°C, utilizat ca diluant sau `n cur\]atul chimic.

SPLAI - strad\ amenajat\ de-a lungul unei ape curg\toare.

SPOR MEDIU ANUAL - raportul dintre bilan]ul total [i num\rul anilor întregi ai perioadei de referin]\

$$S_m = \frac{B_t}{n} = \frac{(N-M)+(I-E)}{n}$$

unde: S_m – spor mediu anual exprimat în valori absolute; B_t – bilan]ul total; N – num\rul de n\scu]i vii; M – num\rul de deceda]i; I – num\rul imigr\rilor; E – num\rul emigr\rilor; n – num\rul anilor; sau

$$S_m = \frac{B_t}{n} = \frac{(N-M)+(I-E)}{n} \cdot 1000,$$

unde S_m este sporul mediu anual exprimat în valori relative (‰).

SPOR MIGRATORIU - vezi BILAN} MIGRATORIU AL POPULA}IEI.

SPOR NATURAL - vezi BILAN} NATURAL AL POPULA}IEI.

STANDARD - document prin care se stabilesc norme privind calitatea, caracteristicile, dimensiunile [i alte elemente care definesc un produs, în scopul realiz\rii unei reglement\ri unitare a produc]iei, consumului [i folosirii acestuia. Se elaboreaz\ standarde [i pentru unele metode de analiz\, pentru simbolurile [i unit\]ile de m\sur\, pentru no]iuni [tiin]ifice.

STANDARD AMBIENTAL - unitate, structur\ de analiz\ ce indic\ nivelul de poluare admisibil în raport cu factorii de mediu. Standardele ambientale se determin\ în func]ie de gradul de afectare a unor sfere socio-umane, ca s\n\tatea sau serviciile publice.

STANDARD DE VIA}| - nivel al confortului material [i spiritual specific unei persoane, comunit\]i sau na]iuni. Ca semnifica]ie referitoare la un areal spa]ial, termenul este sinonim cu *nivel de trai*, reflectându-se în tipul [i forma caselor, gradul de s\n\tate, educa]ie, bog\]ie, timp liber, stabilitate social\, aspecte ale structurii demografice, calitat\]ii mediului etc., menite s\ satisfac\ nevoile reziden]ilor.

STANDARDIZARE - 1. ac]iunea de a elabora standarde. **2.** reglementare unitar\ a produc]iei [i consumului, a tehnologiei, a metodelor de analiz\, utilizarea unor sisteme de no]iuni [tiin]ifice, simboluri, unit\]i de m\sur\, prin aplicarea standardelor.

STANIU - metal ductil [i maleabil, ob]inut din casiterit prin reducere cu c\rbune, având culoare alb-argintie. Este folosit mult `n aliaje, dar [i la acoperirea altor metale `n vederea protej\rii acestora `mpotriva coroziunii.

STAT - 1. por]iune de uscat, sau uscat [i zon\ marin\, constituit\ ca o unitate administrativ-politic\, limitat\ de grani]e bine definite [i recunoscute interna]ional, care are un statut independent, este guvernat\ de o institu]ie politic\ [i î[i exercit\ suveranitatea asupra propriului teritoriu. **2.** parte component\ a unui stat federal.

STAT ALUNGIT - stat al c\rui teritoriu are lungimea de cel pu]in [ase ori mai mare decât l\]imea medie, din

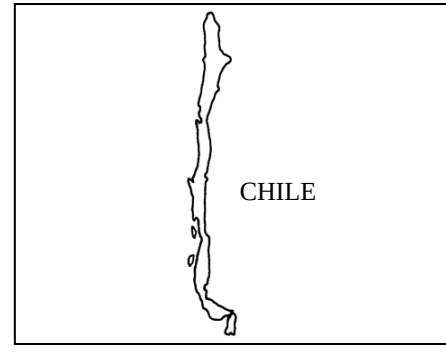

Stat alungit

aceast\ cauz\ multe regiuni fiind izolate prin distan]a mult prea mare dintre capital\ [i centrele urbane ale regiunii.

STAT COMPACT - stat al c\rui teritoriu este apropiat ca form\ de cea a unui cerc sau elipse, `n care capitala

Stat compact

este localizat\ relativ `n centrul statului, permi]ându-se accesul lesnicios spre oricare margine, `n timpul cel mai scurt.

STAT CU PROTUBERAN}E - stat apropiat ca form\ de tipul compact, având `ns\ o parte a teritoriului ie[it\, ca o peninsul\ sau ca un coridor, din

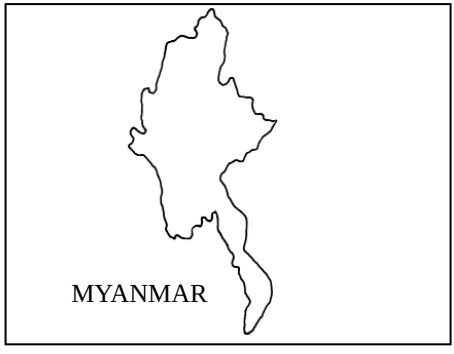

Stat cu protuberanţă teritorială

aria sa central\. De multe ori aceste protuberan]e reprezint\ regiuni strategice sau de]in resurse importante.

STAT DIVIZAT - stat al c\rui teritoriu a fost divizat, de regul\ `n urma unor r\zboaie sau a unor `n]elegeri dintre superputeri, rezultând dou\ state separate care cuprind aceea[i na]iune.

STAT FEDERAL - sistem politic ce presupune existen]a a cel pu]in dou\ unit\]i de guvernare între care exist\ o diviziune clar\ a puterii, dar care se supun unei forme politice superioare de organizare — guvernul federal. Diviziunea puterii este protejat\ de aranjamente [i în]elegeri constitu]ionalizate, iar unele aspecte cum ar fi ap\rarea, politica extern\ etc. sunt girate de nivelul superior de organizare, în interesul general. Vezi [i FEDERA}IE.

STAT FRAGMENTAT - 1. stat al c\rui teritoriu este format din insule, formând un arhipelag, având suveranitate deplin\ asupra tuturor apelor din-

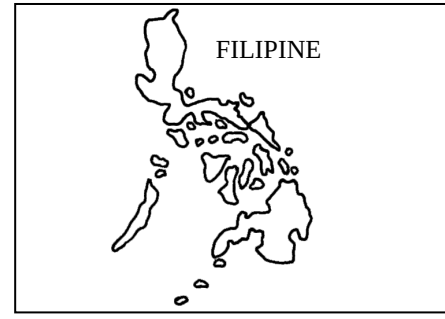

Stat fragmentat (1)

tre insulele sale. **2.** stat care are o parte (sau mai multe p\r]i) din teritoriu desp\r]it\ (desp\r]ite) de existen]a unui alt stat intercalat.

STATISTIC| - disciplin\ [tiin]ific\ care studiaz\ fenomenele [i procesele desf\[urate la scar\ larg\ în care ac]ioneaz\ legi statistice, folosind metode proprii de analiz\ [i descriere.

STATISTIC| A POPULA}IEI - metod\ [i tehnic\ de culegere a datelor privind popula]ia [i fenomenele demografice, de centralizare [i grupare a acestora, având ca rezultat tabele cu date statistice, pe baza c\rora se calculeaz\ propor]ii, indici, rate etc.

STATISTIC| ECONOMIC| - statistic\ referitoare la activit\]ile de

produc]ie, distribu]ie [i consum, raportate la nivel macroeconomic.

STATISTIC | SOCIAL | - sum\ de date privind fiin]a uman\ [i circumstan]ele existen]iale. Se aplic\ doar pentru acele circumstan]e considerate de guvern ca fiind de interes public. **S.s.** sunt solicitate pentru a furniza indicii pe baza c\rora se încearc\ descrierea, analiza [i explicarea ordinii sociale.

STAT NA}IONAL - stat independent în care marea majoritate a locuitorilor apar]in unei singure na]iuni, împ\rt\[ind acelea[i valori comune, ocupând un teritoriu clar definit spa]ial.

STAT NA}IONAL UNITAR - stat `n care exist\ o singur\ na]iune, compus\ din membrii etniei majoritare. Este forma cea mai stabil\ din punct de vedere al permanen]ei [i continuit\]ii spa]iale [i temporale.

STAT ORGANIC - curent de gândire geopolitic\ ini]iat de Fr. Ratzel, influen]at de unele fenomene specifice biologiei, `n care un stat este v\zut `n rela]ie reciproc\ de dependen]\ cu spa]iul [i caracterul sau politic.

STAT PERFORAT - stat care cuprinde `n interiorul teritoriului s\u unul sau mai multe teritorii ale altor state. ~n unele cazuri statul „perforat“ are o pozi]ie privilegiat\ `n raport cu statul „perforant“, influen]ând politica extern\, intern\ [i economic\ a acestuia din urm\.

Stat perforat

STATUT INCERT - concept aplicat unor teritorii (de regul\ foste colonii) care au generat numeroase conflicte `ntre statele vecine sau au fost fr\mântate de conflicte interne (interetnice sau religioase).

STATUT MARITAL - statutul legal al unui individ în raport cu c\s\toria. Se individualizeaz\ dou\ clase: (a) persoane care nu au fost c\s\torite niciodat\ (celibatare) [i (b) persoane cu statut de c\s\tori]i (grup ce integreaz\ [i persoanele divor]ate, separate sau v\duve).

STATUT PROFESIONAL - no]iune care desemneaz\, în unele]\ri, locul pe care o persoan\ activ\, cu o anumit\ profesie, îl ocup\ în ierarhia profesiei: patron, salariat, auxiliar familial etc.

STA}IE - ansamblu de cl\diri [i instala]ii destinat unor anumite scopuri: observa]ii (sta]ie meteorologic\, hidrometric\), opera]ii tehnice (sta]ie de tratare, de distribu]ie), circula]ie [i transport (sta]ie de cale ferat\, de metrou), cercetare experimental\ (sta]ie-pilot).

STA}IE DE CALE FERAT | - loc de oprire pe o linie de cale ferat\ pentru urcarea [i coborârea c\l\torilor, înc\rcarea [i desc\rcarea m\rfurilor, încruci[area trenurilor, diferite manevre. Dup\ natura opera]iilor mai importante pe

care le efectueaz\, se disting: (a) sta]ii simple de trecere (deservesc traficul obi[nuit de c\l\tori [i de m\rfuri); (b) sta]ii de formare (aici se efectueaz\ compunerea, revizia [i igienizarea vagoanelor); (c) sta]ii de dispozi]ie (asigur\ traficul obi[nuit al\turi de opera]ii de încruci[are a trenurilor, manevre locale, înc\rcarea [i desc\rcarea vagoanelor); (d) sta]ii de nod (fac parte dintr-un nod de cale ferat\ [i cuprind sta]ia de c\l\tori, de marf\, de triaj); (e) sta]ii de triere (aici se descompun, se triaz\ [i se compun trenurile de marf\); (f) sta]ii tehnice (asigur\ circula]ia feroviar\ obi[nuit\, dar [i executarea opera]iilor de formare a trenurilor de c\l\tori, de triere a trenurilor de marf\). ~n func]ie de traficul deservit, sta]iile sunt: (A) sta]ii de c\l\tori, destinate în exclusivitate traficului de c\l\tori; (B) sta]ii de marf\, care deservesc numai traficul de m\rfuri; (C) sta]ii mixte, destinate atât traficului de m\rfuri, cât [i celui de c\l\tori; (D) sta]ii speciale, care sunt prezente în porturi, echipate pentru un trafic combinat (ap\ [i cale ferat\), cele care deservesc un anumit beneficiar sau un anumit trafic de marf\ (combustibil, cereale, lemn etc.).

STA}IUNE - 1. localitate care dispune de poten]ial balnear (ape minerale, mofete, n\moluri), de resurse climaterice (condi]ii naturale indicate pentru tratamentul unor boli) [i de resurse turistice naturale [i antropice, amenajat\ [i dotat\ în scopul valorific\rii lor. **2.** întreprindere destinat\ unor cercet\ri din anumite domenii (pomicultur\, viticultur\, piscicultur\ etc.).

STA}IUNE BALNEAR| - localitate care dispune de factori naturali terapeutici (ape minerale, termale, lacuri s\rate etc.) exploata]i, proteja]i [i utiliza]i pe baza normelor de specialitate,

Staţiune balneară

beneficiind totodat\ de organizare, construc]ii, dot\ri [i amenaj\ri urban-edilitare adecvate activit\]ii balneare.

STA}IUNE CLIMATERIC | - sta]iune profilat\ pe asigurarea unui cadru adecvat pentru odihna de lung\ durat\ — concediu, vacan]\ — prin valorificarea bioclimatului (temperatur\, precipita]ii, regim eolian etc.) [i a altor factori naturali (altitudine, lacuri, peisaj, vegeta]ie), cu efecte pozitive asupra organismului, oferind condi]ii de reconfortare, de înt\rire a capacit\]ii de munc\. Sta]iunile climaterice dispun de instala]ii [i amenaj\ri specifice, cum ar fi: plaje, solarii, [tranduri, piscine, terenuri de sport, trasee marcate pentru cura de teren, umbrare, parcuri pentru aeroterapie etc. Sunt amplasate de regul\ în zona subcarpatic\ [i montan\, beneficiind de condi]ii climatice favorabile.

STA}IUNE DE CUR | DE STRUGURI - localitate pe teritoriul c\reia se cultiv\ struguri de mas\ [i unde turi[tii pot urma o cur\ de struguri, consumându-i fie în stare natural\, fie sub form\ de must.

STA}IUNE DE SPORTURI DE IARN | - localitate montan\ dotat\ cu amenaj\ri în vederea practic\rii sporturilor de iarn\. A[ez\rile care dispun de condi]ii climatice favorabile, dar nu dispun de amenaj\ri nu pot fi numite sta]iuni de sporturi de iarn\, ci sunt „centre de schi [i turism de iarn\“.

STA}IUNE DE TURISM MONTAN - localitate care dispune de ambian]\ montan\, cu factori naturali de mediu [i structuri de primire adecvate îndeplinirii func]iei specifice pentru turism, odihn\, sport.

STA}IUNE EXPERIMENTAL | - centru special amenajat pentru studierea, cercetarea, urm\rirea unor procese [i fenomene din diferite ramuri de activitate, folosind ca procedeu introducerea unor metode noi, verificarea unor modele recente, punerea în practic\ a acestora, în vederea generaliz\rii, în func]ie de rezultatele ob]inute.

STA}IUNE MONTAN | - sta]iune situat\ într-o zona de mare altitudine, profilat\ cu prec\dere pe practicarea sporturilor de iarn\. Poate fi dotat\ cu instala]ii de transport pe cablu (teleschi, telescaun, telecabin\ etc.) [i cu o mare diversitate de instala]ii [i amenaj\ri pentru practicarea sporturilor de iarn\: pârtii de schi, pârtii de bob, patinoare naturale [i artificiale etc.

STA}IUNE OMOLOGAT | - a[ezare sau o parte din aceasta care, datorit\ unui ansamblu de favorabilit\]i naturale sau antropice (sta]iune turistic\), condi]iilor climatice (sta]iune climateric\), exploat\rii izvoarelor de ape minerale [i termale (sta]iune balnear\ [i termal\), cultiv\rii strugurilor de mas\ (sta]iune de cur\ de struguri), a f\cut obiectul omolog\rii oficiale. Aceast\ omologare are scopul de a favoriza frecventarea sta]iunii [i dezvoltarea sa prin lucr\ri de renovare sau înfrumuse]are, lucr\ri facilitate, eventual, prin perceperea unei „taxe de sejur“.

STA}IUNE PERMANENT | - sta]iune turistic\ având asigurate condi]ii de acces, dotare [i echipare pentru

desf\[urarea activit\]ilor specifice în tot timpul anului.

STA}IUNE POMICOL| - ansamblu de cl\diri, instala]ii, amenaj\ri specifice [i dot\ri caracteristice, realizat în scopul de a permite studierea problemelor legate de pomicultur\, efectuarea unor lucr\ri practice, cu caracter experimental, crearea de noi soiuri mai productive etc.

STA}IUNE SEZONIER| ESTIVAL| - sta]iune balneoclimateric\ [i turistic\, cu regim de func]ionare exclusiv în sezonul de var\, pe parcursul a doar 4–5 luni, din luna mai pân\ în septembrie. Sunt cuprinse `n aceast\ categorie totalitatea sta]iunilor de pe litoral, precum [i un mare num\r de sta]iuni mici, de interes local.

STA}IUNE TURISTIC| - localitate sau teritoriu apar]inând unei localit\]i care dispune de un cadru natural favorabil odihnei, recreerii [i activit\]ilor în aer liber, de factori naturali terapeutici, recunoscu]i [tiin]ific, [i care beneficiaz\, totodat\, de organizare, construc]ii, dot\ri [i amenaj\ri urban-edilitare adecvate fiec\rui tip de activitate.

STA}IUNE TURISTIC| DE LITORAL - localitate amplasat\ pe litoral, care beneficiaz\ de resursele naturale specifice acestuia [i de structuri de primire corespunz\toare (hoteluri, vile, restaurante etc.), pe baza c\rora realizeaz\ produsul turistic de tip litoral (cazare, mas\, agrement, cur\ helio-marin\).

STA}IUNE VITICOL| - ansamblu de cl\diri, instala]ii, amenaj\ri specifice [i dot\ri caracteristice, realizat în scopul de a cerceta [i efectua lucr\ri practice cu caracter experimental, pentru crearea de noi soiuri de vi]\-de-vie [i îmbun\t\]irea metodelor de cultivare.

ST|VILAR - amenajare hidrotehnic\ (baraj) realizat\ transversal pe cursul unei ape curg\toare cu scopul de a regla nivelul apei din amonte (pentru a permite traversarea cu pluta, de exemplu) [i debitul de scurgere. Sin: Z|GAZ.

STÂN| - locuin]\ folosit\ sezonier [i loc de produc]ie unde se ad\postesc ciobanii [i oile [i unde se prepar\ produse din laptele oilor.

STEAG - vezi DRAPEL.

STERIL - parte — dintr-un minereu sau dintr-o roc\ — care nu are utilizare economic\, rezultat\ `n urma prelucr\rii.

STERILITATE - incapacitate fiziologic\ (a femeii, a cuplului sau a popula]iei) de a na[te copii.

STERILIZARE - metod\ specific\ controlului na[terilor, prin care un b\rbat sau o femeie î[i pierde capacitatea de procreare.

STIL DE VIA}| - caracteristicile modului de via]\ ale unei comunit\]i. Este condi]ionat de factorii materiali [i spirituali ai timpului [i locului în care se desf\[oar\.

STOC DE POPULA}IE - capital uman ce poate fi reprezentat prin valorile numerice ale popula]iei la un moment dat. Intr\rile [i ie[irile din teritoriu, na[terile [i decesele creeaz\ fluxuri care m\resc sau diminueaz\ stocurile ini]iale.

STRAD | - drum public amenajat în interiorul localit\]ilor, care asigur\ circula]ia pietonilor [i a vehiculelor. Este compus din dou\ sec]iuni distincte: calea rutier\ (amenajat\ special pentru deplasarea vehiculelor) [i trotuarele (amenajate pentru circula]ia pietonal\).

STRATIFICARE SOCIAL | - ierarhizare a indivizilor sau grupurilor în cadrul unei societ\]i, bazat\ pe clase sau statut social. ~n interiorul unei clase sociale, membrii acesteia sunt considera]i ca aproximativ egali ca poten]ial general, îns\ membrii unor clase diferite sunt considera]i ca având un poten]ial diferit, mai mare sau mai mic, `n func]ie de clasa c\reia îi apar]in. Sin: STRUCTUR | SOCIAL |.

STR | MUTARE A POPULA}IEI - schimbare a domiciliului stabil al locuitorilor unei localit\]i — în totalitate sau par]ial — într-o alt\ localitate. Astfel de situa]ii intervin ca urmare a producerii unor fenomene naturale (alunec\ri de teren, inunda]ii periodice etc.) sau cu prilejul execut\rii unor ample lucr\ri de echipare tehnic\ a teritoriului (lacuri de acumulare, canale navigabile, regulariz\ri de cursuri etc.), a c\ror realizare afecteaz\ unele localit\]i. Acestora li se mai adaug\ [i altele: cauze politice ce determin\ deport\ri în mas\ [i r\zboaiele.

STRES BIO-CLIMATIC - indicator important în stabilirea caracteristicilor terapeutice ale topoclimatelor sta]iunilor. Eviden]iaz\ limitele climatice în cadrul c\rora organismul î[i men]ine în stare de echilibru sistemele de reglare, peste care [i sub care parametrii climatici devin stimulativi sau stresan]i, declan[ând mecanismele de autoap\rare [i adaptare a organismului.

STRUCTURA ECONOMIC | A POPULA}IEI - grupare a popula]iei dup\ participarea la activitatea economic\. Din acest punct de vedere, popula]ia se împarte în popula]ie activ\ [i popula]ie inactiv\. Popula]ia activ\, la rândul ei, se împarte [i se grupeaz\ pe sectoare social-economice (primar, secundar, ter]iar, cuaternar), ramuri [i subramuri de activitate, pe ocupa]ii, sexe, vârste etc. O alt\ grupare folosit\ este cea care împarte popula]ia activ\ în grupa A — grupa activit\]ilor de baz\ [i grupa B — grupa activit\]ilor de deservire.

STRUCTURA ECONOMIEI NA}IONALE - totalitatea elementelor componente ale unei economii na]ionale (sfere, ramuri [i subramuri de produc]ie, tipuri de tehnologie, unit\]i de produc]ie), rela]iile multiple dintre acestea [i aspectele lor calitative.

STRUCTURA POPULA}IEI - reparti]ie statistic\, în grupe sau clase, a unei popula]ii în func]ie de diferitele ei caracteristici demografice, culturale [i socio-economice. Fiind reparti]ii statistice, structurile se descriu [i se analizeaz\ cu ajutorul mediei, medianei, dispersiei etc. De asemenea, se pot construi reparti]ii teoretice, se pot determina unele caracteristici demografice [i valori statistice. Grupele astfel constituite sunt „subpopula]ii“ în raport cu popula]ia din care fac parte.

STRUCTURA POPULA}IEI DUP | SEX - reparti]ie statistic\ a unei popula]ii — dup\ caracteristica calitativ\ alternativ\ „sex“ — în dou\ subpopula]ii, masculin\ [i feminin\ sau b\rba]i [i femei. Dat\ fiind varia]ia diferitelor evenimente demografice în func]ie de sex, este obligatorie introducerea reparti]iei popula]iei dup\ aceast\ caracteristic\, în vederea descrierii [i analizei demografice. Aceast\ reparti]ie se combin\ obi[nuit cu altele, dup\ vârst\, stare civil\, statut profesional etc. Propor]ia dintre sexe, combinat\ cu alte caracteristici, este deosebit de important\ în analiza diferitelor particularit\]i. Exist\ mai mul]i indicatori statistici descriptivi — raport de masculinitate, raport de feminitate, propor]ia b\rba]ilor, propor]ia femeilor — indicatori ce difer\ între ei în func]ie de formula dup\ care se calculeaz\.

STRUCTURA POPULA}IEI DUP | STAREA CIVIL | - reparti]ie statistic\ a unei popula]ii dup\ caracteristica „stare civil\“, în]eleas\ ca stare a unei persoane în raport cu evenimentul demografic „c\s\torie“.

STRUCTURA POPULA}IEI PE VÂRSTE {I GRUPE DE VÂRST | - alc\tuire a popula]iei dup\ anii de vârst\ sau grupe pe ani de vârst\ la un moment dat. ~n raport cu necesit\]ile de analiz\ pot fi constituite diferite grup\ri pe ani de vârst\. Astfel, pentru calculele demografice cu caracter mai general se folosesc intervalele cincinale: 0–4 ani, 5–9 ani, 10–14 ani, 15–19 ani etc., iar pentru determinarea poten]ialului resurselor de munc\ [i a popula]iei ocupate sunt necesare intervale care corespund diferitelor legisla]ii privind vârstele de munc\ [i anume: 0–14 ani, 15–59 ani, 60 de ani [i peste. Cele trei subpopula]ii corespund no]iunilor de popula]ie tân\r\, popula]ie adult\ [i popula]ie vârstnic\. Cre[terea speran]ei de via]\, pe de o parte, [i prelungirea duratei înv\]\mântului, având drept rezultat întârzierea intr\rii tineretului în popula]ia activ\, pe de alt\ parte, au impus o alt\ grupare: 0–19 ani, 20–64 ani, 65 de ani [i peste.

STRUCTURA PROFESIONAL | A POPULA}IEI - vezi CLASIFICAREA INTERNA}IONAL | STANDARD A PROFESIUNILOR.

STRUCTUR | AGRAR | - form\ de organizare agricol\ care se refer\ la aspectul morfologic al terenurilor agricole [i la tipul de exploata]ie pe care se bazeaz\ produc]ia acestora.

STRUCTUR | DE PRIMIRE TURISTIC | - totalitatea mijloacelor materiale de care se folose[te turismul pentru realizarea func]iilor sale economice [i sociale. ~n cazul **S.p.t.**, prin num\rul [i structura capacit\]ilor de cazare, alimenta]ie public\, agrement etc. se eviden]iaz\ gradul de dotare [i dezvoltare turistic\ în ansamblu sau la nivel teritorial. Ele sunt destinate satisfacerii cererii turistice. Sin: BAZA TEHNICO-MATERIAL | A TURISMULUI.

STRUCTUR | PROFESIONAL | - reparti]ie a popula]iei active pe profesiuni [i grupe de profesiuni. ~n acest scop sunt folosite clasific\rile sau nomenclatoarele profesiunilor.

STRUCTUR | SOCIAL | - vezi STRATIFICARE SOCIAL | .

STRUCTUR | SPA}IAL | - rezultat al proceselor spa]iale desf\[urate într-un anumit areal în care exist\ interdependen]e social-economice. Se refer\ la loca]ia intern\ a diferitelor elemente.

STRUCTUR | URBAN | - sistem de organizare a ora[ului în ansamblu, determinat de func]iuni economico-sociale specifice, ritm de dezvoltare, condi]ii naturale, demografice [i ecologice, amenaj\ri tehnice [i estetice. Structura ora[ului se refer\ la modul de zonificare a teritoriului pentru diferite folosin]e, la rela]iile complexe între func]iuni, la organizarea spa]ial\ [i volumetric\ a construc]iilor, integrarea spa]iilor plantate, organizarea circula]iei urbane [i interurbane, a re]elelor de dot\ri socio-culturale. Structura ora[ului exprim\, în mod sintetic, cadrul organizat pentru rezolvarea func]iunilor materiale [i spirituale ale societ\]ii pe o anumit\ treapt\ de dezvoltare a acesteia. ~n prezent,]inând seama de complexitatea deosebit\ a problemelor care definesc structura ora[ului contemporan, s-au elaborat noi metode de cercetare [tiin]ific\, pe baza prelucr\rii automate a informa]iilor [i simul\rii fenomenelor urbane cu ajutorul modelelor matematice.

STUDIU DEMOGRAFIC - parte a demografiei care studiaz\ fenomenele demografice [i interdependen]a lor, în cadrul unei anumite popula]ii, incluzând factorii socio-economici.

STUDIU DE PIA} | - ansamblu de ac]iuni vizând culegerea, `nregistrarea [i analiza sistematic\ a datelor despre problemele legate de cererea, oferta [i consumul bunurilor [i serviciilor.

STUPEFIANT - vezi DROG.

STUPIN | - vezi PRISAC | .

SUBMULTIPLU ZECIMAL - submultiplu standardizat al unei unit\]i de m\sur\, cu un anumit simbol [i valoare:

Denumirea standardizat\	Simbolul	Valoarea
deci	d	10^{-1}
centi	c	10^{-2}
mili	m	10^{-3}
micro	μ	10^{-6}
nano	n	10^{-9}
pico	p	10^{-12}
femto	f	10^{-15}
atto	a	10^{-18}

SUBOICUMEN | - regiune geografic\ unde, de[i se desf\[oar\ o activitate economic\ productiv\ sau de schimburi, popula]ia este mai rar\, iar modul de via]\ prezint\ forme elementare de organizare. Ex: regiunile polare, cum sunt p\r]ile de nord ale Americii de Nord, Siberiei, cele de[ertice (Sahara, Gobi) etc.

SUBPOPULARE - caracteristic\ a]\rilor în care popula]ia este insuficient dimensionat\ numeric în raport cu resursele naturale, care pot suporta o popula]ie mai mare f\r\ a sc\dea nivelul de via]\.

SUBPOPULA}IE - parte din popula]ie, constituit\ în raport cu o caracteristic\ a acesteia. Ex: popula]ie de vârst\ fertil\, popula]ie [colar\, popula]ie vârstnic\ etc. Vezi [i STRUCTURA POPULA}IEI.

SUBPRODUC}IE - 1. situa]ie economic\, specific\ mai ales]\rilor cu un grad mai sc\zut de dezvoltare, generat\ de cauze naturale, socio-politice, speculative etc., caracterizat\ prin insuficien]a produc]iei fa]\ de cererea pie]ei. **2.** diferen]a dintre produc]ia poten]ial\ [i produc]ia real\ ob]inut\ `n cadrul unei economii.

SUBSTAN} | PERICULOAS | - orice substan]\ sau produs care, chiar folosit în cantit\]i, concentra]ii sau condi]ii ce nu sunt desemnate ca periculoase, prezint\ risc semnificativ pentru om, mediu sau bunurile materiale. Pot fi explozive, oxidante, inflamabile, toxice, nocive, corozive, iritante, mutagene, radioactive etc.

SUBURBAN - care apar]ine zonei suburbane.

SUBURBANIZARE - 1. proces care const\ `n cre[terea teritoriului urban `n zonele periferice prin apari]ia unor areale reziden]iale, rezultat dintr-o urbanizare dezechilibrat\ [i necontrolat\, realizat prin cre[terea num\rului de locuri de munc\ [i implicit a popula]iei, cre[tere care nu este urmat\ de realizarea infrastructurii pentru locuire corespunz\toare. **2.** urbanizare cu un nivel redus, necorespunz\toare cu standardele de urbanizare superioare, caracterizat\ prin lipsa infrastructurii, prin modele urbane de comportament insuficient cristalizate etc.

SUBURBIE - cartier sau zon\ periferic\ a unui ora[, având un nivel de dotare [i echipare mai redus [i construc]ii cu caracter diferit fa]\ de restul ora[ului (de regul\ de tip rural sau semirural). Vezi [i FAUBOURG.

SUBUTILIZARE A PIE}EI MUNCII - situa]ie în care oferta dep\[e[te cererea de locuri de munc\.

SUBVEN}IE - instrument ce se aplic\, de regul\, factorilor de produc]ie sau produc]iei îns\[i, apt s\ favorizeze sau s\ sus]in\ activitatea acestora. Ea poate fi acordat\ o singur\ dat\ `ntr-o perioad\ de referin]\, cu titlu temporar sau permanent.

SUBZISTEN} | - limita minim\ de satisfacere a necesit\]ilor individului care s\-i asigure supravie]uirea pe un timp scurt. Prelungirea acestei situa]ii afecteaz\ negativ poten]ialul biologic al individului [i — pe scar\ larg\ — chiar al na]iunii.

SULF - nemetal de culoare galben\. Se g\se[te `n natur\ `n stare nativ\ [i sub form\ de combina]ii (pirit\, gips). Se ob]ine, prin extrac]ie, din z\c\mintele de sulf nativ. Se `ntrebuin]eaz\ la fabricarea acidului sulfuric, a unor coloran]i, `n industria cauciucului, `n viticultur\ [i farmacie.

SULTANIN - soi de vi]\-de-vie cu boabe negre, mari, f\r\ semin]e, cultivat pentru producerea stafidelor.

SUPERMARKET - termen anglo-saxon ce desemneaz\ un centru comercial cu autoservire, m\surând cel pu]in 185 m^2 de spa]iu pentru vânz\ri. Este caracterizat de un volum mare al vânz\rilor [i de pre]uri sc\zute, la care se adaug\ avantajul cump\r\rii mai multor bunuri sub un singur acoperi[. Profitul proprietarilor depinde de canti-

tatea m\rfurilor vândute [i de rulajul rapid al stocurilor.

SUPRAFA}| AFERENT| DOT|RILOR - suprafa]\ de teren situat\ în perimetrul construibil al unei localit\]i, ocupat\ sau destinat\ cl\dirilor considerate ca dot\ri [i amenaj\rilor aferente acestora.

SUPRAFA}| AFERENT| LOCUIN}ELOR - suprafa]\ de teren situat\ în perimetrul construibil al unei localit\]i, ocupat\ sau destinat\ cl\dirilor de locuit.

SUPRAFA}| CONSTRUIBIL| - vezi PERIMETRU CONSTRUIBIL.

SUPRAFA}| CONSTRUIT| - suprafa]a ocupat\ la sol de construc]ii. ~n raport cu suprafa]a terenului reprezint\ un indicator de eficien]\ a utiliz\rii acestuia. Sin: ARIE CONSTRUIT|.

SUPRAFA}| LOCUIBIL| - indicator folosit în sistematizare, ob]inut prin însumarea sprafe]elor camerelor de locuit ale locuin]elor sau apartamentelor situate în cl\dirile de pe un teritoriu precis delimitat (se exprim\ în m^2).

SUPRAFA}| TOTAL| - indicator folosit în sistematizare, reprezentând suprafa]a unei localit\]i, a unei zone func]ionale sau ansamblu urbanistic, având limite precizate, folosit de regul\ pentru analiza modului de utilizare a terenului (se exprim\ în ha).

SUPRAFA}| UTIL| - parte din aria desf\[urat\ a unei cl\diri (sau ansamblu de cl\diri) care, în func]ie de destina]ia acesteia, cuprinde: suprafa]a tuturor camerelor [i a dependin]elor în cazul locuin]elor, suprafa]a s\lilor de desfacere, a camerelor de prob\ în cazul unit\]ilor comerciale, suprafa]a s\lilor de consuma]ie, a laboratoarelor în cazul unit\]ilor de alimenta]ie public\ etc.

SUPRAMORTALITATE - mortalitate mai ridicat\ în sânul unor grupe (subpopula]ii) în raport cu mortalitatea medie sau a altor grupe (subpopula]ii).

SUPRAPOPULARE - stare de dezechilibru determinat\ de un excedent numeric al popula]iei fa]\ de resursele utilizate sau poten]ial existente într-un areal la un moment dat. Premisele fenomenului sunt generate de factori precum: sporul natural al popula]iei, declinul resurselor, reducerea cererii pe pia]a for]ei de munc\ etc.

SUPRAPOPULA}IE - excedent al popula]iei în raport cu teritoriul, resursele sau mijloacele de subzisten]\.

SUPRAPRODUC}IE - 1. fenomen materializat prin existen]a unui volum mare de m\rfuri care dep\[e[te cererea pie]ei, determinat de dezvoltarea inegal\ a unor ramuri economice, reparti]ia necorespunz\toare a veniturilor, inexisten]a unei concordan]e `ntre produc]ie [i cerere. **2.** diferen]a dintre produc]ia real\ ob]inut\ [i produc]ia poten]ial\ `n cadrul unei economii.

SURS| DE AP| - apa din circuitul natural ce poate fi captat\ în scopul satisfacerii necesarului de ap\ al unei folosin]e. Se deosebesc: surse *subterane* (constituite din: straturile de ap\ subterane propriu-zise, straturile de ap\ infiltrate prin malurile râurilor etc.), surse *de suprafa]* (constituite din râuri, lacuri [i m\ri).

SURS | DE ENERGIE - loc unde se capteaz\, se produce sau de unde se distribuie diferite tipuri de energie. Cel mai adesea poate fi: central\ electric\, central\ termic\, post de transformare, generator termic sau electric etc. **S.e.** pot fi: *naturale* (reprezentate de orice purt\tor de energie existent în natur\, care poate fi folosit direct sau indirect) sau *artificiale* (create de om).

SURS | DE INFORMA}IE - loc de origine pentru diferite tipuri de informa]ie. ~n termeni tehnici poate fi numit\ [i *emi]\tor* sau *informator*, iar beneficiarul informa]iei, *receptor*.

SURS | DE POLUARE - generator de poluare. **S.p.** pot fi: *naturale* (erup]ii vulcanice, toren]i, vânturi puternice etc.) sau *artificiale* (legate de activitatea uman\).

SURSE ALTERNATIVE DE ENERGIE - surse de energie care nu se bazeaz\ pe combustibili fosili sau radioactivi. Aceste surse sunt: radia]ia solar\, puterea hidraulic\ a apelor, energia

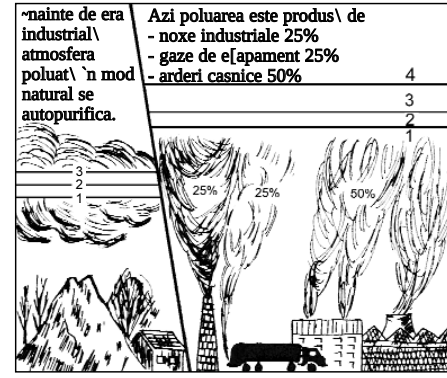

1 – oxid de carbon 3 – anhidridă sulfuroasă
2 – peroxid de azot 4 – carbură de hidrogen

Surse de poluare a atmosferei

vântului, energia mareelor, biomasa, energia geotermal\, diferen]ele termice dintre apele oceanice etc.

SUVERANITATE - calitate esen]ial\ a statului, care const\ în independen]a puterii de stat de a conduce f\r\ nici o ingerin]\ extern\ destinele na]iunii, în interiorul grani]elor recunoscute la nivel interna]ional. **S.** se manifest\ prin exercitarea prerogativelor de ordin politic, economic, cultural etc.

{

{ANTIER - teren pe care se desf\[oar\ activitatea de construc]ie sau de repara]ie a unei construc]ii (cl\dire, pod, baraj, drum etc.) sau a unui subansamblu, unde exist\ utilaje, materiale [i instala]ii ce pot fi folosite în acea activitate.

{COAL | - 1. institu]ie de înv\]\mânt destinat\ instruirii [i educ\rii copiilor cu anumite vârste, având ca obiect însu[irea cuno[tin]elor de baz\ din anumite domenii. **2.** localul, cl\direa [i dependin]ele în care func]ioneaz\ o [coal\ (**1**). **3.** (fig.) grup\ri de adep]i alc\tuite în jurul unor personalit\]i marcante în diferite domenii de activitate.

{ENAL NAVIGABIL - fâ[ie de ap\ din lungul unui râu, al unui canal sau al unei strâmtori, ori de la intrarea într-un port, care asigur\ naviga]ia în zona respectiv\.

{EPTEL - totalitatea animalelor crescute de o gospod\rie, comun\ sau]ar\, cu scopul de a ob]ine profit.

{INDRIL | - scânduric\ sub]ire, confec]ionat\ din lemn de brad, utilizat\ pentru acoperirea caselor sau învelirea pere]ilor lor exteriori, în zonele montane [i submontane.

{IST BITUMINOS - roc\ sedimentar\ caustobiolitic\ care con]ine o propor]ie redus\ de materie organic\, din care poate fi ob]inut petrol brut sau gaz prin diferite procese desf\[urate la temperaturi ridicate.

{OMAJ - fenomen economic negativ care afecteaz\ o parte a popula]iei active, care apare în urma pierderii locului de munc\ de c\tre o parte a popula]iei ocupate [i a cre[terii ofertei de munc\ prin atingerea de c\tre noile genera]ii a vârstei legale de angajare.

{OMAJ ASCUNS - termen ce caracterizeaz\ situa]ia `n care locurile de munc\ sunt men]inute artificial, prin care persoanele angajate fie nu lucreaz\ la `ntreaga capacitate, fie lucreaz\ `n regim de „timp par]ial“. Situa]ia este caracteristic\ economiilor centralizate [i este men]inut\ prin acordarea de subven]ii de la bugetul statului pentru diferen]ele de pre]uri [i tarife. Sin: {OMAJ MASCAT.

{OMAJ CICLIC - tip de [omaj care apare atunci când se înregistreaz\ un declin în nivelul na]ional al cererii de locuri de munc\. Acesta determin\ un declin care traverseaz\ întreaga economie [i se r\spânde[te în toate regiunile, constatându-se o corela]ie intens\ în timp: ratele regionale ale [omajului cresc [i scad împreun\. Explica]ia

const\ în faptul c\ nici o regiune nu este imun\ la fluctua]iile na]ionale în nivelul activit\]ii economice. Când nivelul cererii agregate în economie, ca întreg, scade, [omajul cre[te în toate regiunile, chiar dac\ în unele zone el va cre[te mult mai mult decât în altele. Sin: {OMAJ KEYNESIAN.

{OMAJ CONJUNCTURAL - fenomen legat de fluctua]iile pe termen scurt ale activit\]ilor economice [i deci reversibile.

{OMAJ FRIC}IONAL - [omaj ce se datoreaz\ lipsei mobilit\]ii mâinii de lucru sau decalajelor între calific\rile disponibile [i cele solicitate.

{OMAJ KEYNESIAN - vezi {OMAJ CICLIC.

{OMAJ MASCAT - vezi {OMAJ ASCUNS.

{OMAJ STRUCTURAL - [omaj ce desemneaz\ o situa]ie în care nu se pot crea, în mod constant, locuri de munc\ pe m\sura ofertei de munc\.

{OMAJ TEMPORAR - tip de [omaj care afecteaz\ un anumit sector al popula]iei `n unele perioade ale anului, datorit\ dependen]ei ocupa]ionale de starea vremii, afectând mai ales popula]ia ocupat\ `n turism, agricultur\ [i construc]ii.

{OMAJ VOLUNTAR - tip de [omaj care se înregistreaz\ atunci când pia]a muncii este în echilibru, adic\ atunci când se atinge nivelul corespunz\tor a[a-numitei „ocup\ri totale“.

{OMER - persoan\ `n vârst\ de 18 ani [i peste care, în perioada de referin]\, îndepline[te condi]iile: nu are loc de munc\ [i nu desf\[oar\ o activitate în scopul ob]inerii unor venituri; este în c\utarea unui loc de munc\; este disponibil s\ înceap\ lucrul în urm\toarele 15 zile (conform B.I.M.).

{OMER CARE BENEFICIAZ | DE DREPTURI B | NE{TI - [omer înregistrat, beneficiar de ajutor de [omaj, aloca]ie de sprijin sau ajutor de integrare.

{OMER CARE NU BENEFICIAZ | DE DREPTURI B | NE{TI - [omer aflat în eviden]a oficiilor de for]\ de munc\, care nu beneficiaz\ de ajutor de [omaj sau aloca]ie de sprijin.

{OMER ÎNREGISTRAT - persoan\ în vârst\ de 18 ani [i peste, apt\ de munc\, care nu poate fi încadrat\ din lips\ de locuri de munc\ [i care s-a înscris la oficiile de for]\ de munc\.

{OPRON - construc]ie-anex\ în gospod\ria]\r\neasc\, realizat\ din nuiele împletite sau scânduri, unde se p\streaz\ uneltele agricole, c\ru]a sau chiar nutre]ul [i animalele.

{OSEA - drum destinat deplas\rii vehiculelor. L\rgimea unei [osele se m\soar\ perpendicular pe axa sa.

{OVINISM - atitudine arogant\ de afirmare a superiorit\]ii unei na]iuni asupra altora [i de manifestare a intoleran]ei fa]\ de acestea.

{TEAMP - instala]ie utilizat\ la m\cinarea minereurilor auroargentifere supuse amalgam\rii.

{TRAND - ansamblu recreativ sau sportiv alc\tuit din: o întindere de ap\ (bazin artificial, lac, piscin\, curs de ap\), o plaj\ pentru expunerea la soare

[i diverse construc]ii pentru deservirea publicului (cabine pentru dezbr\cat/îmbr\cat, du[uri, grupuri sanitare, bufet, punct medical, cas\ de bilete etc).

{UR| - 1. anex\ a gospod\riei]\r\ne[ti în care sunt p\strate uneltele [i unde se ad\postesc vitele. **2.** [ir\ de paie, de fân etc.

{VABI - denumire generic\ dat\ coloni[tilor germani a[eza]i `n unele p\r]i ale Banatului [i Transilvaniei `n sec. al XVIII-lea.

T

TACONIT - minereu de fier, specific regiunii Lacului Superior, care con]ine pân\ la 27% fier [i necesit\ o îmbog\]ire prealabil\.

TAIGA - p\dure extins\ de conifere, (molid, pin siberian, zad\), dezvoltat\ în general pe soluri ml\[tinoase, prezent\ în Siberia [i `n nordul p\r]ii europene a Federa]iei Ruse.

TAINI} | - denumire dat\ în general spa]iilor sau înc\perilor ascunse, destinate refugiului sau p\str\rii unor bunuri.

TALVEG - linia care une[te punctele de cea mai mare adâncime ale albiei unui curs de ap\, considerate în sec]iunile transversale succesive în lungul curentului, pe aceast\ linie trasându-se grani]a natural\ `n cazul `n care aceasta este format\ de o ap\ curg\toare.

TANANT - substan]\ chimic\ natural\ sau sintetic\, folosit\ la t\b\cirea pieilor crude.

TANIN - produs vegetal astringent, care are proprietatea de a t\b\ci pielea, de a o transforma într-un produs imputrescibil.

TAOISM - vezi DAOISM.

TARIF VAMAL - list\ a produselor care se import\, cu indicarea taxelor vamale pentru fiecare tip de produs.

TARLA - vezi SOL | .

TARO - nume generic dat unor plante tropicale originare din sudul Indochinei *(Colocasia antiquorum, Alocasia marcrorrhiza)* [i din America *(Xanthosoma sagittifolia),* cultivate ca înlocuitoare ale manioculuipentru tuberculii lor comestibili, care cresc pe tulpin\ (nu pe r\d\cin\).

TARTAN - 1.]es\tur\ de lân\ cu carouri mari, colorate, folosit\ în Sco]ia. **2.** material sintetic elastic, ob]inut prin înt\rirea în aer a unui amestec de materiale minerale [i vegetale, utilizat pentru amenajarea terenurilor de sport, a pistelor atletice, fiind impermeabil [i rezistent.

TAX | DE MEDIU - tax\ percput\ de stat pentru anumite consumuri de combustibili, ape, `ngr\[\mite chimice [i pesticide, pentru producerea unor substan]e cu efecte negative asupra mediului natural sau pentru eliminarea `n aer, ap\, sol a unor poluan]i. Este considerat\ un instrument flexibil, care poate sprijini sau `nlocui unele regulamente [i standarde ce vizeaz\ controlul polu\rii [i conservarea resurselor.

TAX | VAMAL | - impozit perceput de un stat atunci când m\rfurile trec frontiera vamal\ a statului respectiv. ~n

func]ie de obiectul impunerii se disting: taxe vamale de import, de export [i de tranzit.

T|RÂ}E - produs secundar rezultat în urma m\cin\rii cerealelor (grâu, porumb, orz), format din particule provenite din coaja boabelor, separat de f\in\ prin cernere.

T|TARI - popula]ie apar]inând rasei mongolide, ce vorbe[te o limb\ din familia altaic\, ramura turcic\ de vest. **T.** sunt localiza]i — `n cazul României — `n sudul Dobrogei [i `n ora-[ele dun\rene, având religie islamic\.

TÂRG - 1. a[ezare uman\, în evul mediu, având în principal func]ii comerciale [i me[te[ug\re[ti. Situate pe principalele drumuri comerciale sau la încruci[area acestora, prin caracterul activit\]ilor desf\[urate târgurile s-au constituit `n centre urbane de atrac]ie, dezvoltându-[i în jurul lor o zon\ de convergen]\, în cadrul c\reia acestea î[i exercitau influen]a. **2.** zon\ central\ a unui ora[, care grupeaz\ unit\]ile comerciale (în trecut pr\v\lii). **3.** denumire popular\ dat\ pie]ei agroalimentare a unei localit\]i. **4.** suprafa]\ de teren din centrul unei localit\]i sau la marginea acesteia, destinat\ efectu\rii opera]iilor de vânzare/cump\rare (s\pt\mânal sau sezonier, la anumite date) a diferitelor produse: cereale, vite, articole me[te[ug\re[ti, lemn, lân\, in, cânep\, unelte agricole etc. **5.** expozi]ie, pavilion, salon.

TÂRL| - loc neîmprejmuit [i neacoperit unde se odihnesc vitele sau oile în timpul p\[unatului.

TDW (TON| DEADWEIGHT) - vezi TON|.

TEATRU - 1. institu]ie destinat\ artei spectacolului scenic, a c\rei realizare are loc în fa]a publicului [i se consum\ o dat\ cu receptarea lui. Ca subtipuri se pot aminti: teatrul dramatic, teatrul liric (oper\), teatrul de operet\, teatrul de revist\, teatrul de p\pu[i, teatrul de umbre [i lumini etc. **2.** cl\direa sau construc]ia acoperit\ sau descoperit\, destinat\ desf\[ur\rii spectacolelor teatrale, care cuprinde locurile pentru spectatori, scena [i înc\perile anexe acesteia (gr. *théatron,* de la *théaomai* — eu privesc).

TECK - arbore exotic, originar din Asia de Sud, înalt, cu lemnul foarte dens [i rezistent, folosit în construc]iile navale, la automobilele de lux, pentru paturi de arme de vân\toare etc. *(Tectona grandis).*

TEF - cereal\ cultivat\ în zona platourilor înalte [i umede din Etiopia, cu semin]e albe [i mici folosite pentru prepararea „ferci"-ului *(Eragrostis abyssiniae).*

TEHNIC| - 1. ansamblu de procedee, metode, reguli proprii fiec\rui domeniu de aplicare, folosit în vederea ob]inerii de rezultate de calitate superioar\ în executarea unor opera]ii sau lucr\ri, în desf\[urarea oric\rui gen de ac]iune apar]inând atât sferei produc]iei materiale, cât [i sferei de produc]ie spiritual\. **2.** totalitatea uneltelor, mijloacelor de munc\, metodelor practice de lucru, create [i perfec]ionate de om, cu scopul dobândirii [i prelucr\rii

produselor naturii, necesare satisfacerii nevoilor lor (din gr. *tekhne* — me[-te[ug, pricepere, art\).

TEHNOCRA}IE - doctrin\ social-politic\ `n care, admi]ându-se extinderea ra]ionalit\]ii tehnico-[tiin]ifice `n organizarea [i func]ionarea societ\]ilor moderne, se sus]ine rolul tehnicii ca factor primordial `n via]a social\ [i necesitatea exercit\rii puterii politice de c\tre elitele tehnice. Termenul a fost lansat `n 1919 de W.H. Smith, care definea tehnocra]ia ca „o teorie de organizare social\ [i un sistem de planificare ra]ional\ a industriei".

TEHNOLOGIE - 1. [tiin]\ care se ocup\ cu studiul, elaborarea [i determinarea proceselor, metodelor [i procedeelor de prelucrare a materialelor. **2.** ansamblu de procese, procedee, metode, reguli tehnice, faze de lucru, opera]ii, condi]ii tehnice etc. care se desf\[oar\ în scopul ob]inerii unui anumit produs (fr. *technologie,* din gr. *tekhne* — me[-te[ug, pricepere, art\ — [i *logos* — vorbire).

TEHNOLOGIE DE PRODUC}IE - ansamblu de metode [i procedee desf\[urate `ntr-o anumit\ succesiune, pe baza c\rora are loc ob]inerea anumitor produse, justificate sub aspect tehnic [i economic.

TEHNOPOL - vezi NUCLEU NEOINDUSTRIAL.

TELECOMUNICA}IE - transmiterea mijlocit\, de obicei la mare distan]\, a semnalelor purt\toare de în]elesuri sau de informa]ii de orice natur\. Implic\: emisia, transmisia [i recep]ia unor grupuri de simboluri, numite semnale, în succesiuni de valori ale unei m\rimi fizice — mesajul. ~n ceea ce prive[te mijloacele de transmisie, exist\: telecomunica]ie electric\, optic\, acustic\ [i ultraacustic\. }inând cont de natura mesajelor transmise, exist\: telefonia, telegrafia, televiziunea [i fototelegrafia.

TELEFERIC - mijloc mecanic aerian de transport pe cablu pentru persoane [i materiale, folosit în regiunile muntoase greu accesibile. Reprezint\ o lucrare de echipare tehnic\ specific\ pentru asigurarea accesului rapid din sta]iunile montane spre zonele amenajate pentru practicarea sporturilor de iarn\. Printre subtipurile func]ionale [i constructive se pot înscrie: telecabina, teleschiul, funicularul, telebena etc. (gr. *tele* — departe — [i *pherein* — a purta).

TELEFONIE - telecomunica]ie care const\ în transmiterea mijlocit\ la distan]\ a vorbirii, între dou\ puncte determinate. Utilizeaz\ semnale electromagnetice ce se transmit prin intermediul unui cablu telefonic sau prin intermediul undelor electromagnetice (radiotelefonie).

TELEPARC - por]iune a parcurilor de activit\]i în care este prezent\ o concentrare deosebit\ a echipamentelor de transmitere rapid\ a informa]iilor.

TELEPORT - conexiunea dintre dou\ sau mai multe teleparcuri, prin cablu sau sateli]i, în scopul realiz\rii unor zone de telecomunica]ii avansate.

TELEVIZIUNE - tehnic\ a transmiterii la distan]\, prin intermediul

undelor electromagnetice, a unor imagini. Procesul const\ în: captarea imaginilor ini]iale, prelucrarea [i transformarea lor în semnale, transmiterea semnalelor, recep]ia [i retransformarea acestora în imagini (din fr. *télévision*).

TEORIA COMPETI}IEI DINTRE FIRME - teorie economic\ care ia `n considerare extensiunea pie]ei de desfacere pentru localizarea optim\ a industriei. Ea a fost fundamentat\ de Palander `n 1953. Aceast\ teorie]ine cont [i de cheltuielile de transport [i de costurile de produc]ie.

TEORIA COSTULUI MINIM - teorie utilizat\ pentru localizarea industriei, enun]at\ de Weber (1909), care ia `n considera]ie trei factori: costurile de transport, costurile for]ei de munc\ [i puterea de polarizare a spa]iului `n care se amplaseaz\ respectiva industrie. Amplasarea industriei ar depinde, `n final, de raportul dintre costul de transport [i cel al for]ei de munc\, luând `n considerare [i factorii externi.

TEORIA COSTURILOR DE TRANSFER - teorie fundamentat\ de Hoover (1937), `n opinia c\ruia sunt considerate a fi optime trei localiz\ri: `n apropierea surselor de materii prime, `n apropierea pie]elor de desfacere sau `ntr-o pozi]ie intermediar\ (acolo unde concuren]a este mic\ pentru produsele finite ob]inute). Include toate costurile intermediare (de aprovizionare, de distribu]ie), la care se adaug\ costurile de `ntre]inere, asigur\rile, impozitele.

TEORIA INTEGR|RII {I DEZINTEGR|RII NA}IUNILOR - teorie asupra form\rii unei na]iuni, enun]at\ de K. Deutsch `n 1953, prin care se `ncearc\ explicarea form\rii unei na]iuni prin parcurgerea a opt stadii diferite: trecerea de la agricultura de subzisten]\ la economia de schimb; apari]ia ariilor centrale; cre[terea ora[elor; dezvoltarea re]elei de transport; concentrarea de capital; cre[terea intereselor personale [i de grup; de[teptarea sentimentelor etnice; combinarea sentimentelor etnice cu constrângerile politice [i, uneori, cu stratificarea social\ a societ\]ii.

TEORIA INTEGR|RII TERITORIALE - teorie asupra statului enun]at\ de R. Hartshorne `n anul 1950, conform c\reia problema central\ a geografiei politice din perioada respectiv\ era studiul func]iilor statului. ~n viziunea lui Hartshorne scopul fundamental al oric\rui stat, ca sistem organizatoric al teritoriului [i oamenilor, este de a integra diversele p\r]i ale teritoriului `ntr-o singur\ unitate organizat\, `n scopul de a men]ine controlul politic intern. Astfel, statul poate fi considerat ca un rezultat al echilibrului dinamic dintre for]ele centripete [i cele centrifuge, echilibru ce poate fi disturbat atunci când for]ele centripete dep\[esc for]ele centrifuge, rezultând dezintegrarea statului respectiv.

TEORIA LOCALIZ|RII - teorie care analizeaz\ factorii care determin\ localizarea activit\]ilor economice. Ini]ial analizele au vizat localizarea optim\ a culturilor agricole `n func]ie de distan]a dintre locul de produc]ie [i

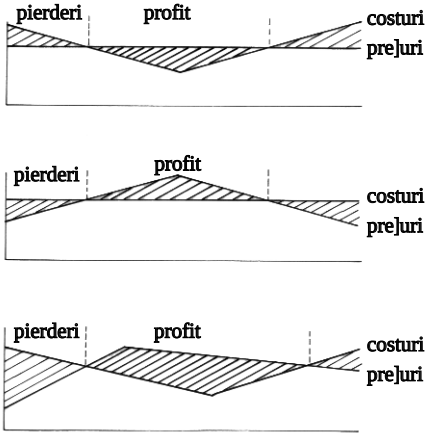

Teoria localizării industriale

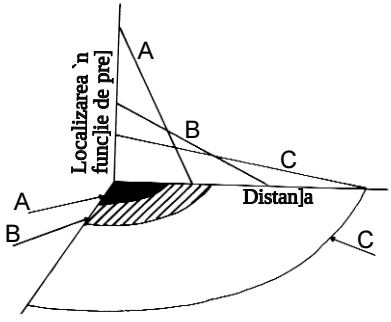

Teoria localizării agriculturii de piaţă

pia]a de desfacere, iar apoi au cuprins [i sfera industrial\ (amplasarea `ntreprinderilor `n raport cu sursele de materii prime, cu pie]ele de desfacere, cu prezen]a infrastructurilor [i cu for]a de munc\) [i chiar pe cea a serviciilor.

TEORIA LOCALIZ|RII A{EZ|RILOR RURALE - teorie care încearc\ s\ explice dinamica a[ez\rilor rurale în termenii unui proces par]ial, analog celui din ecologie. Sunt individualizate trei faze: (a) colonizarea, asociat\ cu împr\[tierea a[ez\rilor într-un teritoriu nou; (b) r\spândirea, reprezentând extinderea num\rului a[ez\rilor prin coloniz\ri succesive în timp; (c) competi]ia, prin care limitele mediului înconjur\tor ac]ioneaz\ ca factor de presiune.

TEORIA MALTHUSIAN| A POPULA}IEI - teorie despre popula]ie desprins\ din scrierile lui Thomas R. Malthus, care a publicat lucrarea „Eseu asupra principiului popula]iei“ în 1798. Teoria malthusian\ argumenteaz\ faptul c\ presiunea exercitat\ de popula]ie, prin mijloacele necesare subzisten]ei, asupra poten]ialului oferit de planet\ este din ce în ce mai mare. Principiul de baz\ al teoriei afirm\ c\, într-o regiune închis\, care nu are comer] exterior sau schimburi tehnologice cu alte regiuni, popula]ia va ajunge s\ dep\[easc\, ca

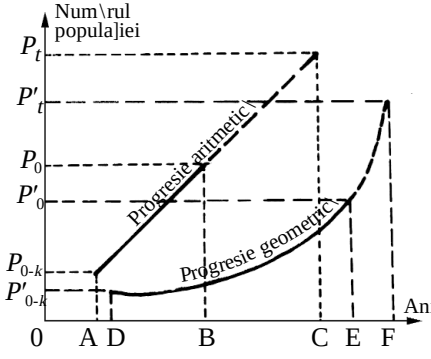

P_t, P'_t – efectivul populaţiei din perspectivă în momentul T
P_0, P'_0 – efectivul populaţiei din momentul calculului
P_{0-k} – anul începerii calculului de perspectivă
AB, DE – perioada trecută
BC, EF – perioada de perspectivă

Teoria malthusiană a populaţiei

cerin]e necesare traiului, poten]ialul oferit de acea regiune pentru hrana popula]iei. Cre[terea num\rului popula]iei se face în progresie geometric\, în timp ce resursele de hran\ folosibile cresc în progresie aritmetic\. Malthus sus]ine c\ orice ameliorare în condi]iile de via]\ duce, într-o prim\ etap\, la o sc\dere a ratei mortalit\]ii, în timp ce rata natalit\]ii r\mâne ridicat\. ~ntr-o a doua etap\, pe m\sur\ ce num\rul popula]iei cre[te, condi]iile de trai devin mai grele, astfel c\ rata mortalit\]ii începe s\ creasc\ din nou, ajungând în final s\ egalizeze natalitatea. Acest ciclu poart\ numele de „ciclul malthusian primar". ~n cazul în care ameliorarea condi]iilor de trai are la baz\ schimbarea condi]iilor tehnologice (salt tehnologic), atunci echilibrul dintre natalitate [i mortalitate se va stabili la nivel mai înalt. Ideile lui Malthus au fost aspru criticate datorit\ faptului c\ aduceau confuzie în abordarea [tiin]ific\, dar mai ales pentru c\ previziunile sale au fost departe de realitate. Singurul caz în care ciclul malthusian s-a aplicat, într-o anumit\ m\sur\, a fost Irlanda, toate celelalte state europene sau nord-americane urmând alte tipuri de evolu]ii demografice.

TEORIA NUCLEELOR MULTIPLE - teorie elaborat\ de C.D. Harris [i E.L. Ullman, care relev\ faptul c\ ora[ele au mai mult decât un punct focal ce influen]eaz\ localizarea [i modul de utilizare a terenului. Modelele de utilizare a terenului în numeroase areale urbane se constituie nu

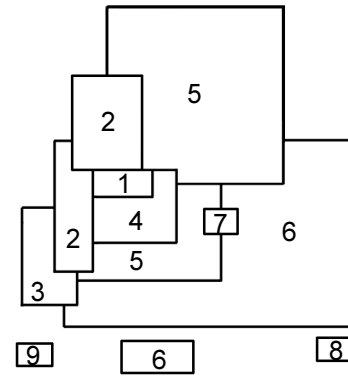

1 – centru de afaceri
2 – industrie uşoară
3 – industrie grea
4 – reşedinţa claselor sărace
5 – reşedinţa claselor medii
6 – reşedinţa claselor avute
7 – centre de afaceri
8 – aeroport
9 – platformă industrială

Teoria nucleelor multiple

doar în jurul unui singur centru, ci în jurul câtorva nuclee. ~n unele areale urbane aceste nuclee au existat de la începuturi ca a[ez\ri subsidiare ce au fost ulterior încorporate prin extensiune urban\. ~n alte situa]ii nucleele adi]ionale au ap\rut ca o consecin]\ a expansiunii urbane induse de accentuarea specializ\rii func]ionale. Nucleele separate au ap\rut ca urmare a: accesului diferit reclamat de diversitatea activit\]ilor, gruparea activit\]ilor complementare, imposibilitatea financiar\ a utilizatorilor de a achizi]iona locuri viabile. Num\rul de nuclee depinde de dimensiunea ariei urbane; pe lâng\ C.B.D., nucleele pot include zone ale industriei grele sau u[oare, concentr\ri culturale, districte suburbane de afaceri, parcuri tehnologice.

TEORIA PROFITULUI MAXIM - model elaborat de Lösch (1940), care concepe localizarea industriei `n mod etapizat. Ipoteza lui pleac\ de la un singur produc\tor care se instaleaz\ `ntr-un teritoriu, având un anumit pre] pentru produsele sale [i beneficiind de o anumit\ pia]\ de desfacere. ~ntr-un alt teritoriu, relativ apropiat, se instaleaz\ al]i produc\tori, care deservesc anumite segmente de pia]\. Spa]iile r\mase libere `ntre produc\tori atrag alte `ntreprinderi, având drept rezultat restrângerea zonelor de pia]\ sub form\ de hexagoane regulate. De[i nu]ine cont de costurile de produc]ie, aceast\ teorie eviden]iaz\ dimensiunile temporale [i spa]iale ale industriei.

TEORIA SECTORIAL| - teorie bazat\ pe ideile lui H. Hoyt (1933), aplicat\ structurilor urbane. Ea sus]ine c\ zonele reziden]iale se dispun de-a lungul axelor rutiere [i feroviare, zonele industriale de-a lungul c\ilor ferate [i râurilor canalizate, zonele comerciale pe str\zile cu cea mai mare fluen]\ a traficului, iar spa]iile verzi sunt axate pe unele forme topografice locale. ~n acest fel, spa]iul urban nu se structureaz\ concentric, ci în sectoare, datorit\ dispunerii radiare a c\ilor de comunica]ie.

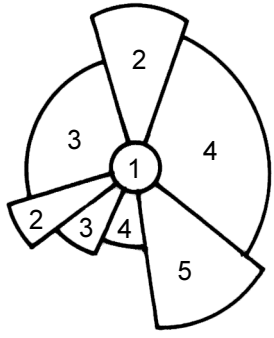

1 – centru de afaceri
2 – industrie uşoară
3 – reşedinţa claselor sărace
4 – reşedinţa claselor medii
5 – reşedinţa claselor bogate

Teoria sectorială

TEORIA SUPRAFE}ELOR DE PROFIT - teorie a localiz\rii industriei, elaborat\ de Smith (1966), care arat\ c\ alegerea amplasamentului unei industrii depinde de profitul pe care `l ob]ine investitorul care pune bazele unei `ntreprinderi. El admite existen]a unui spa]iu eterogen, apreciind c\ zonele de profit ale oric\rei industrii sunt discontinue.

TEORIA TERITORIULUI UNIFICAT - teorie asupra statului enun]at\ de S.B. Jones `n anul 1954, care `ncearc\ o explica]ie a modului `n care statele se dezvolt\ teritorial ca rezultat al aplic\rii unor idei politice unificatoare. ~n acest sens un stat poate fi rezultatul aplic\rii unei idei politice care precede o decizie [i este urmat\ de o mi[care ce implic\, `n final, delimitarea teritorial\ a statului nou-creat.

TEORIA ZONELOR (CRE{-TERII) CONCENTRICE - teorie dezvoltat\ de E.W. Burgess, pe baza unor studii realizate în Chicago, care sus]ine c\ modul de utilizare a terenului poate fi reprezentat ca serii de zone concentrice. S-au individualizat cinci zone: zona central\ de afaceri (C.B.D.), zona de tranzi]ie, zona a[ez\rii locuin]elor ce apar]in celei de-a doua genera]ii de imigran]i, zona de reziden]\ a claselor

A. SECTOARE CONCENTRICE

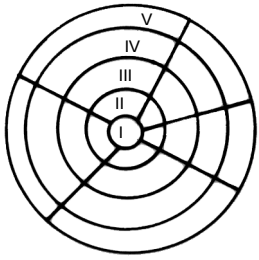

I – centru
II – zona de tranziţie
III –zonă rezidenţială a muncitorilor
IV – zonă rezidenţială a claselor sociale înstărite
V – zone de migraţii

B. MODEL AL ZONELOR CONCENTRICE MODIFICAT DE AXELE DE TRANSPORT

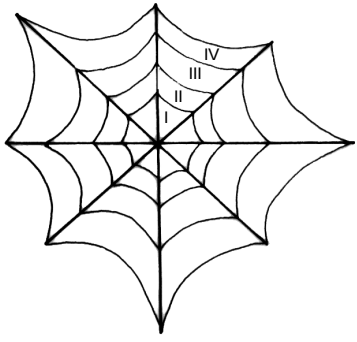

Teoria zonelor concentrice

mijlocii, zona de reziden]\ a elitelor. Modelul este fundamentat pe ipoteze de natur\ economic\ [i reliefeaz\, de asemenea, expansiunea ora[ului. Noii reziden]i (imigran]i din cea de-a doua zon\) ini]iaz\ un proces de invazie [i succesiune spre locurile de unde reziden]ii celorlalte zone s-au deplasat spre periferie.

TEORIE A POPULA}IEI - ansamblu de cuno[tin]e prin care se încearc\ s\ se explice evolu]ia popula]iei, procesele demografice, cu ajutorul factorilor biologici, sociali, economici [i culturali, având în centrul aten]iei raportul dintre popula]ie [i resurse, dintre popula]ie [i mijloacele de subzisten]\. Exist\ o mare diversitate a teoriilor despre popula]ie, dar ele se pot reduce la dou\ tipuri fundamentale: teorii care consider\ cre[terea popula]iei ca factor al cre[terii economice [i cele ce consider\ cre[terea popula]iei ca obstacol al cre[terii economice [i al ridic\rii nivelului de trai. Teoriile despre popula]ie inspir\, la rândul lor, politicile popula]iei (politicile demografice).

TERASAMENT - lucrare complex\ care formeaz\ infrastructura drumurilor, a c\ilor ferate, a canalelor etc. constând în platforme, rambleuri, debleuri, funda]ii etc. sau lucrare necesar\ pentru dezvelirea unor cariere, extragerea unor materiale de construc]ii etc.

TERASARE - totalitatea lucr\rilor de îmbun\t\]iri funciare executate pe terenuri în pant\, constând în executarea unor trepte succesive de orizonturi plane, în scopul prevenirii sau combaterii eroziunii solului.

TERAS| - platform\ deschis\, uneori acoperit\, situat\ la nivelul unui apartament, al unei înc\peri sau al unui grup de înc\peri cu diferite destina]ii (locuin]\, hotel, spital, magazin, localuri publice etc.), servind ca loc de odihn\ [i recreere. ~n cazul localurilor publice (cofet\rii, cafenele, restaurante) terasa cuprinde [i por]iunea de trotuar sau zona de platform\ special amenajat\ unde sunt amplasate mese pentru consumatori.

TEREN AGRICOL - totalitatea suprafe]elor de teren destinate produc]iei agricole. Dup\ categoriile de folosin]\, terenurile agricole pot fi: arabile, p\[uni [i fâne]e, vii [i livezi. Terenul agricol poate fi: natural; amenajat (ameliorat) — pe care s-au efectuat îmbun\t\]iri funciare; degradat — care [i-a pierdut total sau par]ial poten]ialul de fertilitate agricol\.

TEREN ARABIL - termen folosit în mod curent pentru terenurile pe care se execut\ ar\tur\, de obicei cultivate cu cereale [i plante tehnice.

TEREN ECHIPAT - suprafa]\ de teren situat în perimetrul construibil al localit\]ilor sau aflat în afara acestora, care beneficiaz\ de unele lucr\ri de echipare major\.

TEREN PUBLIC - teren de]inut sau folosit de c\tre diferite organiza]ii guvernamentale.

TEREN SPORTIV - loc delimitat pe care se desf\[oar\ antrenamente, competi]ii sau demonstra]ii sportive, amenajat în acest sens.

TEREN VIRAN - teren în interiorul unei a[ez\ri omene[ti (sat, ora[), pe care nu este construit nimic (nu se afl\ nici o construc]ie).

TERITORIALITATE - caracteristic\ a grupurilor sau indivizilor dintr-un grup de a-[i delimita anumite teritorii [i de a avea anumite comportamente specifice în raport de acestea.

TERITORIU - parte din suprafa]a P\mântului, alc\tuit\ din uscat, apele interioare [i cele teritoriale, ca [i din spa]iul aerian de deasupra lor. Teritoriul cuprins în interiorul frontierelor de stat reprezint\ *teritoriul na]ional.*

TERITORIU ADMINISTRATIV - por]iune din teritoriul na]ional supus\ jurisdic]iei [i administra]iei, exercitate la o anumit\ treapt\.

TERITORIU DEPENDENT - teritoriu guvernat sau condus de c\tre un stat (sau unitate politic\), f\r\ ca acesta s\ fac\ parte din statul respectiv. Termenul este folosit pentru a înlocui, în unele cazuri, expresia „colonie“.

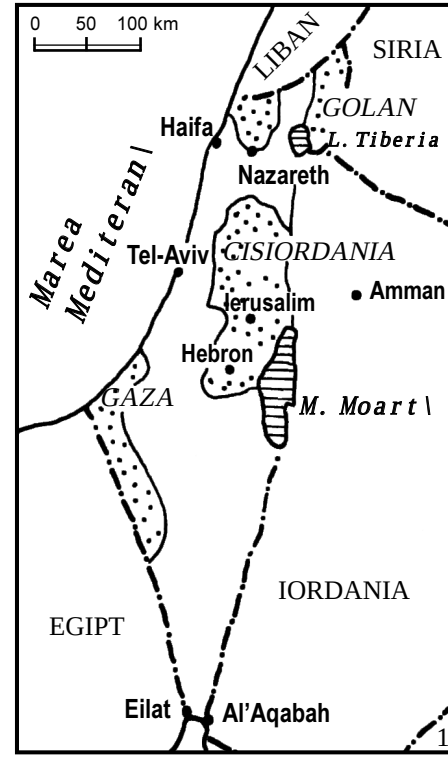

1 – Arabia Saudită
▨ – teritorii ocupate

Teritorii ocupate de Israel

TERITORIU DE STAT - spa]iu geografic incluzând solul, subsolul, apele [i spa]iul aerian cuprins în limitele grani]elor unui stat, asupra c\ruia acesta î[i exercit\ suveranitatea sa exclusiv\ [i deplin\.

TERITORIU INTERNA}IONAL - teritoriu pus sub control interna]ional, fiind tutelat de o serie de organiza]ii interna]ionale.

TERITORIU NA}IONAL - vezi TERITORIU.

TERITORIU OCUPAT - teritoriu care suport\ un regim de ocupa]ie, de regul\ `n timpul unui r\zboi, [i care de]ine un statut aparte `n cadrul statului care l-a cucerit.

TERITORIU STATAL EFECTIV - por]iunea de teritoriu dintr-un stat care de]ine cele mai mari densit\]i de popula]ie, cel mai bun sistem de transport [i care contribuie efectiv la via]a economic\ a statului respectiv. Arealul ce r\mâne `n afara acestei zone se caracterizeaz\ printr-o lips\ a controlului real al statului [i a serviciilor sale aferente securit\]ii, acesta fiind orientat `n general spre exterior (spre statele vecine).

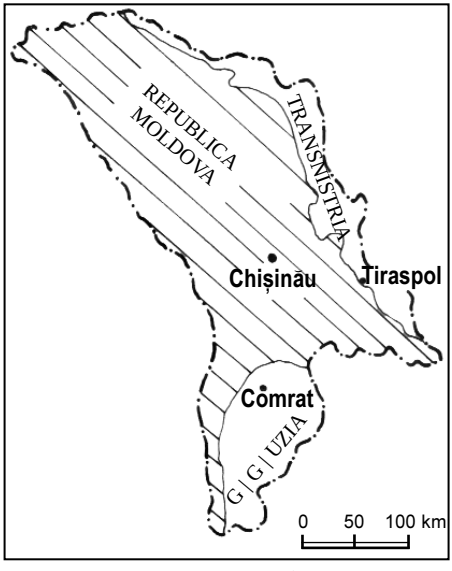

Teritoriul statal efectiv al Republicii Moldova

TERITORIU TRIBAL - teritoriu asociat cu prezen]a unui trib sedentar, stabilit în zona respectiv\.

TERITORIU VAMAL - suprafa]\ în care este în vigoare acela[i regim vamal [i se aplic\ aceea[i legisla]ie vamal\. ~n majoritatea cazurilor teritoriul vamal coincide cu teritoriul politic al statului. ~n regiunile de coast\, frontiera vamal\ poate s\ coincid\ cu linia]\rmului sau s\ se extind\ pân\ la limita m\rii teritoriale.

TERMEN DE RECUPERARE A INVESTI}IEI - interval de timp în decursul c\ruia se recupereaz\ cheltuielile f\cute pentru realizarea unei investi]ii, constând fie din crearea de noi fonduri fixe, fie din reconstruc]ia, l\rgirea [i modernizarea celor existente. Sin: DURAT | DE RECUPERARE A INVESTI}IEI.

TERMINAL - ansamblul instala]iilor pentru înc\rcarea/desc\rcarea anumitor m\rfuri în/[i din mijloacele de transport.

TERMOCENTRAL | - vezi CENTRAL | ELECTRIC | DE TERMOFICARE.

TERMOFICARE - alimentare centralizat\ cu c\ldur\, produs\ combinat cu energia electric\ în termocentrale. C\ldura poate fi utilizat\ în scopuri

tehnologice, în cadrul unor procese industriale sau la înc\lzirea [i ventilarea cl\dirilor ori la acoperirea necesit\]ilor de ap\ cald\ menajer\.

TERORISM - utilizare a violen]ei `n scopuri sociale sau politice de c\tre indivizi, grupuri organizate sau state. Terorismul provoac\ team\, teroare sau chiar panic\ `n rândul popula]iei [i afecteaz\ persoane inocente sau necombatante, urm\rindu-se câ[tigarea de concesii, ob]inerea publicit\]ii maxime pentru o anumit\ cauz\, provocarea represiunii, distrugerea ordinii sociale sau destabilizarea institu]ional\.

TERORISM POLITIC - tip de terorism manifestat `n numeroase state de pe glob ca reflex al unor frustr\ri politice fa]\ de sistemele politice tradi]ionale, având motiva]ii economice, sociale, psihologice. Se poate manifesta, `n forma sa cea mai acut\, `ntre sistemele comunist [i capitalist.

TER}IALIZARE - proces de extindere a activit\]ilor din sectorul ter]iar (transporturi, telecomunica]ii, comer], asigur\ri, administra]ie, turism, înv\]\mânt, s\n\tate etc.) concomitent cu cre[terea num\rului popula]iei ocupate în acest sector.

TEZAUR - 1. ansamblu de metale pre]ioase, monede, obiecte de valoare, concentrate, în cantitate mare, într-un anumit loc. **2.** totalitatea metalelor pre]ioase, depozitelor de bani sau efectelor de care dispune un stat la un moment dat. **3.** valorile spirituale, culturale ale unui popor.

T.G.V. - tren francez de mare vitez\ (300 km/h) care circul\ pe rela]ia Paris–Lyon–Marsilia.

TIGRII ASIATICI -]\ri din Asia de Sud-Est care, dup\ 1970, au `nregistrat valori deosebit de mari ale ritmurilor medii anuale de cre[tere economic\, venitul pe locuitor a sporit de 3 pân\ la 10 ori, regiunea fiind considerat\ cea mai dinamic\ de pe glob. Sub aceast\ denumire se reg\sesc Singapore, Malaysia, Filipine, Thailanda, Indonezia.

TIMP DE C|L|TORIE - timpul total necesar unui participant la trafic pentru efectuarea unui parcurs, excluzând opririle inten]ionate. Timpul de c\l\torie este unul din elementele importante în analiza schemelor de circula]ie, în alegerea unor trasee optime ale mijloacelor de transport, în mi[carea zilnic\ (navetism).

TIMP LIBER - component\ a bugetului de timp cotidian al individului sau al unei colectivit\]i umane, care influen]eaz\ [i reflect\ nivelul progresului social atins de o anumit\ societate. Cre[terea timpului liber se realizeaz\ pe seama restrângerii timpului alocat muncii organizate [i, mai ales, prin reducerea la maximum a timpului consumat de transporturile cotidiene.

TIRAN - vezi DICTATOR (**2**).

TON| - 1. unitate de m\sur\ a masei, egal\ cu 1000 kg. **2.** *ton\-kilometru* — unitate de m\sur\ pentru exprimarea volumului transporturilor pe o linie de cale ferat\, egal\ cu deplasarea unei greut\]i de o ton\ pe o distan]\ de 1km. **3.** *ton\-registru brut*

— unitate de m\sur\ pentru exprimarea volumului interior al unei nave comerciale, egal\ cu 2,832 m^3. **4.** *ton\ dead-weight* — unitate de m\sur\ a capacit\]ii totale de înc\rcare a unei nave.

TOPAZ - silicat natural hidratat de aluminiu cu fluor, transparent, incolor sau colorat (galben, albastru, violet sau ro[u), dur [i sticlos. Se prezint\ sub form\ de cristale [i este folosit ca piatr\ pre]ioas\.

TOPONIMIE GEOGRAFIC| - **1.** disciplin\ care studiaz\ denumirile geografice proprii sub multiple aspecte: origine, sens, evolu]ie, scriere, pronun]ie, transliterare [i traducere. **2.** totalitatea numelor proprii de lacuri, de ape, de mun]i etc. dintr-o]ar\ sau dintr-o regiune.

TOPOPOLITIC| - parte component\ a geopoliticii, `n concep]ia lui R. Kjellen, care se ocup\ cu analiza a[ez\rii, a fizionomiei [i a configura]iei statului.

TOTALITARISM - regim politic autocrat de extrem\ stâng\ sau dreapt\, `n care libert\]ile democratice [i drepturile omului sunt sever restrânse sau anihilate, `n care via]a politic\ pluripartidist\ este interzis\ etc. ~n sec. al XX-lea, reprezentative pentru totalitarismul politic au fost nazismul, fascismul, legionarismul [i comunismul.

TOWNSCAPE - echivalentul urban al no]iunii de *landscape*, concretizat în modul de vizualizare al ora[ului sau a[ez\rii. Reprezint\ o entitate fizic\ ce integreaz\ planul str\zilor sau al zonelor exterioare, stilul arhitectural [i structura cl\dirilor, modul de utilizare a terenurilor, relev\ imaginea a[ez\rilor urbane.

TRACI - triburi apar]inând familiei de limbi indo-europene, ocupând (`ncepând cu mileniul 3 `.Hr.) o arie cuprins\ `ntre Marea Egee (`n sud), râurile Vardar, Morava [i Tisa (`n vest), Carpa]ii Nordici (`n nord), Nistru [i Marea Neagr\ (`n est).

TRADI}IE - ansamblu de concep]ii, obiceiuri, datini, transmise din genera]ie în genera]ie [i care reflect\ tr\s\turile caracteristice specifice, statornicite în timp, ale unui popor, ale unei na]iuni sau ale unui grup social. Tradi]ia constituie un mijloc de leg\tur\ între trecut [i prezent, de asigurare a unei unit\]i [i continuit\]i privind formele de existen]\ [i de manifestare ale diferitelor grupuri sociale constituite în timp (din. lat. *traditio* — transmitere).

TRAFIC - 1. efectul deplas\rii pietonilor [i a tuturor mijloacelor de transport împreun\ cu înc\rc\tura, pe categorii sau în ansamblu, din momentul în care acestea folosesc un drum în vederea transportului de persoane sau m\rfuri. **2.** cantitate total\ de persoane, bunuri sau vehicule care se deplaseaz\ dintr-o zon\ (de origine) c\tre un obiectiv dat (destina]ie), în vederea aceluia[i scop (munc\, aprovizionare etc.), pe unul sau mai multe trasee, într-o anumit\ perioad\ de timp (zi, lun\, trimestru, an). ~n func]ie de mijloacele de transport, traficul poate fi: feroviar, maritim, rutier, aerian etc.

TRAFIC ATRAS - trafic pe un teritoriu, zon\ sau drum, care, din cauza

unor amenaj\ri rutiere locale, este atras din alte teritorii, zone sau drumuri, datorit\ condi]iilor îmbun\t\]ite de circula]ie. Sin: TRAFIC INDUS.

TRAFIC DE DESTINA}IE - trafic cu punct de sosire într-un teritoriu, zon\ sau localitate dat\.

TRAFIC DE ORIGINE - vezi TRAFIC EMIS.

TRAFIC DE TRANZIT - trafic care trece printr-o zon\ dat\ sau teritoriu dat [i ale c\rui origine [i destina]ie sunt situate în afara acestuia. Când traficul de tranzit se întrerupe într-o localitate pentru un interval de timp mai mare de 24 de ore, acesta se consider\ *trafic de tranzit cu etap*\.

TRAFIC EMIS - trafic cu punct de plecare dintr-o zon\ dat\ sau teritoriu dat. Sin: TRAFIC DE ORIGINE.

TRAFIC GREU - trafic de vehicule rutiere destinate transportului de m\rfuri, cu o capacitate de înc\rcare mai mare de 3 t, indiferent dac\ circul\ înc\rcate sau nu ori dac\ sunt autovehicule cu sau f\r\ remorc\.

TRAFIC INDUS - vezi TRAFIC ATRAS.

TRAFIC LOCAL - trafic desf\[urat într-o zon\ dat\, având originea [i destina]ia în interiorul acesteia.

TRAFIC PENDULAR - trafic reversibil care `ntre punctul de origine [i cel de destina]ie p\streaz\ acela[i parcurs.

TRAFIC REVERSIBIL - trafic de pe o arter\ sau zon\ dat\ care este generat de o deplasare alternant\ (de exemplu deplasarea pentru munc\ [i revenirea la domiciliu).

TRAM | STRADAL | - vezi RE}EA STRADAL | .

TRANSBORDARE - 1. transferul m\rfurilor [i al c\l\torilor dintr-un mijloc de transport în altul. **2.** trecerea vehiculelor terestre peste un curs de ap\, cu ajutorul unor vase speciale.

TRANSFER - trecerea unui bun sau a unei alte valori de la o persoan\ fizic\ sau juridic\ la alta, f\cut\ pe baza unor reglement\ri economice sau juridice.

TRANSFER DE SUVERANITATE - ac]iune de trecere a unor teritorii din suveranitatea unui stat sub suveranitatea altui stat, de cele mai multe ori prin cedare voluntar\. ~n unele cazuri transferul se face `n schimbul unor sume de bani sau pentru alte avantaje.

TRANSFER INVERS DE COMPETEN}E - vezi MIGRA}IE A COMPETEN}ELOR, SCURGERE DE INTELIGEN} | . Sin: BRAIN DRAIN, EXOD DE INTELIGEN} | .

TRANSHUMAN} | - fenomen socio-economic str\vechi, ap\rut o dat\ cu prima diviziune social\ a muncii (desprinderea p\storilor de agricultori), care const\ în deplasarea sezonier\ a p\storilor cu turmele de animale (îndeosebi de oi), prim\vara de la [es la munte sau de la sud spre nord [i toamna de la munte la [es sau de la nord spre sud, în vederea asigur\rii hranei animalelor. Datorit\ noilor mijloace moderne de asigurare a hranei animalelor, în prezent transhuman]a este în regres,

exercitându-se mai mult pe plan local, la distan]e relativ scurte [i mai ales în zona de munte.

TRANSPORT - mi[care a persoanelor [i a m\rfurilor (inclusiv a animalelor) cu un mijloc de transport, pe c\i de comunica]ie de orice natur\ (rutiere, feroviare, aeriene sau navale).

TRANSPORT COMBINAT - variant\ a transportului multimodal, ce include dou\ sau mai multe moduri de transport, respectiv dou\ sau mai multe unit\]i specializate în astfel de activit\]i.

TRANSPORT INTERNA}IONAL - transport între dou\ locuri (un loc de înc\rcare/îmbarcare [i unul de desc\rcare/debarcare) situate în dou\ ]\ri diferite, putând necesita tranzitul printr-o ter]\ ]ar\.

TRANSPORT ÎN TRANZIT - transport care traverseaz\ o]ar\ situat\ în afara punctelor de înc\rcare [i desc\rcare.

TRANSPORT MULTIMODAL - circula]ie de m\rfuri [i persoane realizat\ prin dou\ sau mai multe moduri de transport, utilizând o unitate specializat\ [i un document unic de transport. Toate responsabilit\]ile de asigurare, de ordin comercial [i vamal sunt preluate de un singur agent.

TRANSPORT NA}IONAL - transport între dou\ locuri situate în aceea[i]ar\.

TRANSPORT TURISTIC - tip de transport ce realizeaz\ leg\tura între re[edin]ele turi[tilor [i locurile de destina]ie turistic\. Asigur\ mobilitatea turi[tilor în teritoriul de sejur [i contribuie la împlinirea actului turistic.

TRANSPORT URBAN - ansamblu de vehicule organizat pe anumite

Transport urban

c\i de comunica]ie pentru transportul de persoane, în interiorul unui ora[.

TRANSPORTURI - ramur\ a economiei na]ionale al c\rui obiect îl constituie deplasarea c\l\torilor [i a m\rfurilor, realizarea leg\turilor între toate celelalte ramuri economice, interconectarea tuturor jude]elor [i localit\]ilor]\rii [i dezvoltarea leg\turilor economice [i sociale cu diferite]\ri. Se realizeaz\ prin diferite mijloace: feroviare, rutiere (auto), navale, aeriene, prin conducte, pe cablu etc.

TRANZIT - trecere a unor persoane sau a unor m\rfuri dintr-o]ar\ în alta prin teritoriul altei]\ri.

TRANZI}IE - termen ap\rut dup\ c\derea sistemului socialist, pentru a desemna procesul de trecere de la sistemul socialist de organizare social\ la un sistem de tip capitalist occidental. Implic\ o serie de aspecte sociale, economice, politice, comportamentale etc. care sunt influen]ate de durata, intensitatea [i gradualitatea schimb\rii.

TRANZI}IE DEMOGRAFIC| - model general de schimbare a caracteristicilor demografice ale unei popula]ii, bazat pe experien]a]\rilor dezvoltate care au traversat procese de industrializare [i urbanizare. Modelul include patru faze: (a) faza sta]ionar\ la niveluri înalte, în care atât natalitatea cât [i mortalitatea ating valori ridicate, bilan]ul natural men]inându-se aproape constant, micile varia]ii fiind impuse doar de schimb\rile în valoarea mortalit\]ii, datorate r\zboaielor, bolilor sau calamit\]ilor naturale, (b) faza expansiunii primare, în care natalitatea cunoa[te valori ridicate, iar mortalitatea se afl\ în declin, concomitent cu m\rirea speran]ei de via]\. Declinul mortalit\]ii se datoreaz\, de regul\, îmbun\t\]irii condi]iilor de via]\, inclusiv sanitare [i medicale, precum [i stabilit\]ii politice care reduce inciden]a r\zboaielor; (c) faza expansiunii secundare, care are drept caracteristic\ stabilizarea mortalit\]ii la niveluri sc\zute [i reducerea treptat\ a natalit\]ii concomitent cu dezvoltarea proceselor de industriali-

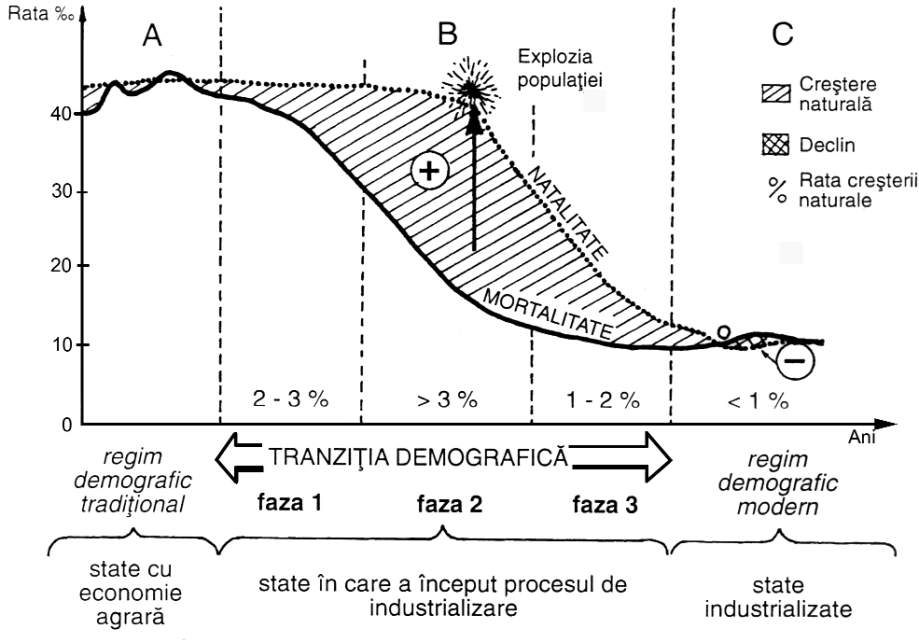

Tranziţie demografică

zare [i urbanizare. ~n aceast\ faz\, valoarea bilan]ului natural se reduce continuu; (d) faza sta]ionar\ la niveluri sc\zute, în care atât natalitatea cât [i mortalitatea înregistreaz\ valori mici, sta]ionare, iar bilan]ul natural este aproape nul, micile varia]ii fiind induse de oscila]ii nesemnificative ale natalit\]ii.

TRASEU - 1. proiec]ia axei unui drum pe un plan orizontal. **2.** drumul parcurs de o linie de transport în comun pe o re]ea de drumuri în afara localit\]ilor sau pe str\zi în interiorul acestora.

TRAVERTIN - varietate de calcar de precipita]ie, utilizat ca piatr\ ornamental\.

TRESTIE DE ZAH | R - plant\ peren\ a climatului cald [i umed intertropical, în mod obi[nuit cu o în\l]ime de 2,5–3,5 m, originar\ din Asia de Sud-Est, din Câmpia Gangelui. Are nevoie de temperaturi medii anuale de 24–30°C

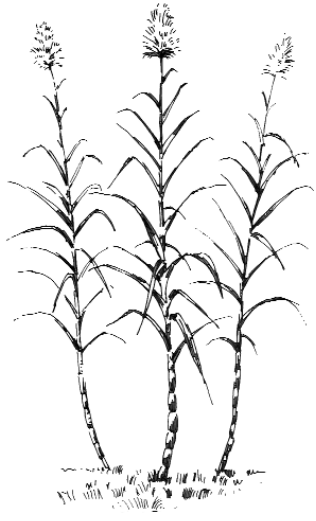

Trestie de zahăr

[i precipita]ii de peste 1000–1200 mm/an; se cultiv\ în Brazilia, India, China, Thailanda, Mexic, Pakistan, Australia etc. *(Saccharum officinale).*

TRIB - form\ de organizare social\, specific\ comunei primitive, constituit\ din mai multe familii înrudite sau gin]i pe baza comunit\]ii teritoriale, care se supun acelora[i reguli de organizare social\, vorbesc aceea[i limb\, fiind condus\ de un [ef recunoscut.

TROC - vezi BARTER.

TROI} | - monument din lemn sau piatr\, a[ezat în locuri legate de un anumit eveniment, lâng\ fântâni, la r\scruce de drumuri etc., care poate avea cele mai variate forme, de la cruce simpl\ pân\ la mici capele.

TROTUAR - spa]iu desemnat de-a lungul unei c\i de comunica]ie pentru circula]ia pedestr\ a pietonilor, în interiorul unui ora[.

TRUST - form\ de concentrare a produc]iei [i capitalurilor `n care participan]ii `[i pierd independen]a de produc]ie [i de desfacere, devenind coac]ionari. Trusturile au ap\rut ini]ial `n S.U.A., extinzându-se apoi `n alte]\ri dezvoltate, dar `n ultimul timp, `n urma dezvolt\rii pie]elor financiare [i reglement\rilor anti-trust, rolul lor s-a diminuat (cuv. engl.).

TUMUL - movil\ conic\ sau piramidal\, din p\mânt sau piatr\, ridicat\ pe morminte la unele popoare din antichitate. ~n]ara noastr\, asemenea vechi monumente funerare apar mai frecvent în Dobrogea.

TUNEL - amenajare subteran\ care permite unei c\i de comunica]ie s\ str\bat\, în condi]ii optime, masive montane sau locuri inaccesibile, care nu pot fi trecute la suprafa]a terenului. ~n acest mod se ob]ine în principal scurtarea traseului c\ii de comunica]ie, dar [i reducerea altitudinii [i declivit\]ii c\ii [i sporirea razei curbelor.

TUNGSTEN - vezi WOLFRAM.

TURB | - c\rbune inferior format prin descompunerea par]ial\ a substan]elor vegetale, în condi]ii de umiditate mare [i de slab\ circula]ie a aerului. Gradul de carbonificare variaz\ între 20 [i 55%, iar puterea caloric\ între 1500–3000 kcal/kg. Se acumuleaz\ în mla[tini, adesea montane, numite turb\rii.

TURCI - popor care s-a constituit ca na]iune pe teritoriul Turciei, de religie islamic\; popula]ia turc\ este localizat\ cu prec\dere, — `n cazul României — `n Dobrogea [i `n unele ora[e dun\rene.

TURISM - 1. ramur\ economic\ care imprim\ unor teritorii sau localit\]i un anumit specific, în raport cu natura resurselor exploatate în acest scop. **2.** fenomen spa]ial care const\ `n c\l\toria în afara locului de domiciliu stabil, de regul\ în concedii [i vacan]e sau în zile de s\rb\toare, în scopul odihnei, cunoa[terii sau pentru satisfacerea unor dorin]e. ~n func]ie de spa]iul în care se desf\[oar\ deplasarea, poate fi: intern (na]ional) sau extern (interna]ional). Este un fenomen complex ce se integreaz\ sferei ter]iare a economiculi, situându-se la interferen]a multor componente ale economiei na]ionale prin activitatea unit\]ilor de alimenta]ie public\, a `ntreprinderilor hoteliere [i a celor de transport; este angajat direct `n servirea turi[tilor, iar prin activitatea agen]ilor economici din construc]ii, agricultur\, industrie alimentar\, prest\ri servicii etc. este angajat indirect.

TURISM BALNEOCLIMATERIC - tip de turism practicat în sta]iuni balneoclimaterice, în scopuri balneare, profilat pe utilizarea unor resurse hidrominerale, a mofetelor etc. pe un fond bioclimatic stimulent, având ca obiectiv final tratarea, ameliorarea sau profilaxia anumitor afec]iuni.

TURISM CINEGETIC - tip de turism desf\[urat în zonele montane [i de deal înalt, bine împ\durite, cu un fond cinegetic bine reprezentat, în care înnopt\rile se fac, de regul\, în cabane de vân\toare. Impune, ca activitate specific\, vân\toarea.

TURISM CLIMATERIC, PENTRU ODIHN | {I AGREMENT - tip de turism practicat în sta]iunile climaterice montane, dispunând de o baz\ material\ specific\, în care se desf\[oar\ o serie de activit\]i turistice în scopul recreerii, agrementului [i petrecerii timpului liber.

TURISM CULTURAL - tip de turism desf\[urat în principal cu mijloace auto, având ca motiva]ie existen]a unui valoros patrimoniu cultural-istoric [i etno folcloric, cu scop de cunoa[tere a tradi]iilor populare, a specificului vie]ii rurale, a credin]elor religioase etc.

Valorific\ turistic o serie de obiective antropice, în special în perioada sezonului cald.

TURISM DE SEJUR - tip de turism ce se desf\[oar\ în timpul sejurului, cu durat\ variabil\, de la minimum 3 zile pân\ la maximum 21 de zile, pe tot parcursul anului, ceea ce duce la o bun\ ocupare a bazelor de cazare [i la realizarea unui volum mare de nop]i de cazare. Sin: TURISM STA}IONAR.

TURISM DE SFÂR{IT DE S|PT|MÂN| (WEEK END) - tip de turism desf\[urat la sfâr[itul s\pt\mânii, ce implic\ deplasarea pe distan]e nu prea mari spre zone naturale sau mai pu]in antropizate, în scopul recreerii [i refacerii. A cunoscut o dezvoltare spectaculoas\ în special dup\ cel de-al doilea r\zboi mondial, datorit\ necesit\]ii crescânde a locuitorilor mediului urban de a „evada“ la sfâr[it de s\pt\mân\ spre zonele naturale, pentru eliminarea stresului vie]ii cotidiene.

TURISM DURABIL - turism care se desf\[oar\ în cadrul limitelor naturale de regenerare a resurselor naturale.

TURISM ITINERANT - tip de turism ce implic\ deplasarea continu\, cu mijloace variate (automobile, tren [i foarte des pietonal), în care sejururile sunt scurte (una, maximum dou\ înnopt\ri) [i care are o motiva]ie variat\.

TURISM MONTAN - tip de turism desf\[urat exclusiv în mediul montan, în care se valorific\ fondul morfoturistic, în principal prin drume]ii [i excursii montane, cu durat\ de o zi sau de mai multe zile (cu înnoptare în unit\]i gen caban\ sau refugiu turistic), cu scop principal de recreere [i refacere în mijlocul unui mediu natural.

TURISM NAUTIC - tip de turism sportiv desf\[urat în direct\ leg\tur\ cu prezen]a unui sistem hidrografic (râu, fluviu sau lac), sub forma croazierelor sau a sporturilor nautice.

TURISM PENTRU ALPINISM - tip de turism sportiv desf\[urat în zona montan\, în regiunile cu grad de accesibilitate redus [i masivitate mare, cu versan]i abrup]i, surplombe etc., practicat de persoanele cu performan]e fizice deosebite, în timpul sezonului cald.

TURISM PENTRU SPORTURI DE IARN| - tip de turism sportiv desf\[urat în sta]iuni climaterice în timpul sezonului rece, beneficiind de amenaj\ri ce permit practicarea sporturilor de iarn\ [i dispun de o serie de dot\ri specifice, care atrag un num\r ridicat de turi[ti.

TURISM PISCICOL - tip de turism desf\[urat în leg\tur\ cu suprafe]ele acvatice (râuri, lacuri, iazuri, hele[teie etc.) care dispun de un fond piscicol reprezentativ, având un grad redus sau minim de poluare, cu prec\dere în sezonul cald.

TURISM RURAL - tip aparte de turism, desf\[urat în mediul rural, care implic\ atât activitatea turistic\ propriu-zis\ (cazare, pensiune, circula]ie turistic\, derulare de programe artistic--recrea]ionale etc.) cât [i activit\]i economice (predominant agricole) precum [i petrecerea în spirit popular a timpului liber.

TURISM STA}IONAR - vezi TURISM DE SEJUR.

TURISM {COLAR - tip aparte de turism de sejur, practicat în exclusivitate de popula]ia de vârst\ [colar\, în unit\]i turistice specifice (tabere pentru elevi) având durata de func]ionare limitat\ strict la perioadele vacan]elor (în principal a celei de var\). Are un profil de odihn\ [i agrement.

TURIST - persoan\ care se deplaseaz\ în afara domiciliului s\u, pentru un interval de timp nedefinit, cu scopul principal al recreerii [i refacerii fizico-psihice.

TURN - construc]ie la care predomin\ dimensiunea vertical\, constituind un element de siluet\ al unui ansamblu arhitectural sau urbanistic. De-a lungul istoriei au avut diferite func]ii: de ap\rare, de observa]ie, clopotni]e, minarete etc. ~n prezent exist\ o serie de cl\diri-turn cu func]ii specifice (posturi de televiziune, sedii comerciale etc.).

}

}AR| - unitate politico-teritorial\, la scar\ na]ional\, indiferent c\ este sau nu independent\.

}ARIN| - **1.** ogor, câmp lucrat, cultivat cu diferite plante de cultur\. **2.** teritoriu ce apar]ine unei comune, având o varietate de folosin]e (arabil, p\[uni, fâne]e, vii, livezi, p\duri etc.).

}|RAN - persoan\ ce tr\ie[te în mediul rural [i î[i ob]ine bunurile necesare traiului practicând o activitate agricol\.

}|R|NISM - curent de idei [i doctrin\ politic\ de partid dezvoltate `n perioada dintre cele dou\ r\zboaie mondiale, de personalit\]i ca V. Madgearu, C. Stere, M. Ralea, I. Mihalache [.a. Conform acestei doctrine, evolu]ia societ\]ii cu caracter agrar-]\r\nesc urmeaz\ o cale proprie, necapitalist\, bazat\ pe forme de organizare economic\ de tip familial, care nu utilizeaz\ for]a de munc\ salariat\ [i c\reia `i corespunde o psihologie specific\ despre profit, salariu, rent\.

}|RI DEZVOLTATE CU ECONOMIE DE PIA}| - grup de]\ri care concentreaz\ cea mai mare parte a resurselor financiare mondiale, în care structura economic\ este dominat\ de structura serviciilor [i care de]in o pondere deosebit\ în exporturile mondiale (75%), iar P.I.B./loc. este foarte ridicat (peste 15000 USD/loc.).

}|RI EXPORTATOARE DE PETROL -]\ri care dispun de rezerve însemnate de petrol, iar consumul intern redus permite exportul unor cantit\]i mari de petrol [i produse petroliere, care reprezint\ pân\ la 90% din încas\rile la export. Cre[terea P.I.B. a fost diminuat\ în ultimii ani datorit\ adopt\rii unor reforme care au vizat [i dezvoltarea sectoarelor nepetroliere. Majoritatea acestor]\ri sunt membre în O.P.E.C., creat\ în 1960 [i care monopolizeaz\ cea mai mare parte a produc]iei [i a comer]ului mondial cu]i]ei.

}|RI ~N CURS DE DEZVOLTARE - grup de state `n care venitul real pe locuitor este mai mic decât veniturile reale din ]\rile dezvoltate, apar inegalit\]i flagrante `ntre boga]i [i s\raci, `ntârzieri ale dezvolt\rii economice, iar poten]ialul productiv progreseaz\, `n general, lent.

}|RI ÎN TRANZI}IE ECONOMIC| - grup format din]\rile care au avut o economie centralizat\ pân\ în anii 1990–1991, care nu au cunoscut revolu]ia managerial\ [i pe cea tehnologic\ produse în Europa Occidental\.

Evolu]ia economic\ a fost, în majoritatea cazurilor, descendent\, au ap\rut crize de subproduc]ie care au generat apari]ia [i dezvoltarea [omajului. Capitalurile autohtone sunt insuficiente [i este nevoie de fluxuri puternice de investi]ii str\ine.

}|RI MAI PU}IN DEZVOLTATE - termen introdus de O.N.U. în 1971 pentru a desemna 25 de]\ri, cele mai defavorizate sub raportul resurselor umane [i naturale. Actualmente, aceast\ grup\ include 48 de state. Cre[terea P.I.B. este foarte redus\ sau în multe cazuri are valori negative. Agricultura [i industria extractiv\ sunt sectoarele dominante ale economiei, iar venitul na]ional pe locuitor are cele mai mici valori (sub 500 USD/loc.).

}|RI RECENT INDUSTRIALIZATE -]\ri care [i-au axat dezvoltarea economic\ pe investi]ii masive în industrie, ceea ce a permis prelucrarea resurselor naturale sau din import [i promovarea exporturilor, care contribuie în foarte mare m\sur\ (peste 50%) la formarea P.I.B. ~n cea mai mare parte, `n aceas\ categorie sunt incluse]\ri din Asia de Est [i Sud-Est (Coreea de Sud, Singapore, Malaysia, Filipine etc.) [i din America Latin\ (Argentina, Brazilia, Chile).

}ELIN| - 1. teren nelucrat, l\sat în pârloag\, ocupat de vegeta]ie ierboas\ spontan\ (p\[uni, fâne]e) sau p\[uni sem\nate. **2.** legum\ bianual\, cultivat\ pentru frunzele mari, penate, aromate [i pentru r\d\cina sa de form\ globular\.

}IGANI - grup etnic, originar din nord-vestul Indiei, care a p\truns în sec. X–XIV [i în Europa Central\ [i de Sud-Est, inclusiv pe teritoriul]\rilor române (sec. al XIV-lea), caracterizat de un mod de via]\ nomad sau seminomad, specific, cu un sistem de valori propriu.

}INUT - 1. loc, regiune, teritoriu, delimitat prin anumite caracteristici geografice. **2.** denumire dat\, `n evul mediu `n Moldova, unit\]ii administrativ-teritoriale corespunzând jude]ului din }ara Românească.

}I}EI - hidrocarbur\ u[oar\ sau grea a c\rei temperatur\ de distilare este cuprins\ între 30°C [i 210°C, dar care nu poate fi folosit\ drept carburant auto. Vezi [i PETROL.

U

UCRAINIENI - popor ce s-a format ca na]iune pe teritoriul Ucrainei, având religia cre[tin\ ortodox\, vorbitor al unei limbi slave din grupa limbilor slave de r\s\rit; ucrainenii pot fi `ntâlni]i — `n cazul României — `n Bucovina, Maramure[[i nordul Moldovei.

ULI} | - drum întâlnit în cadrul a[ez\rilor rurale, folosit pentru circula]ia pedestr\ [i a mijloacelor de deplasare specifice satului. Este un drum îngust care str\bate un sat, m\rginit pe ambele p\r]i de gospod\rii sau de terenuri (uneori împrejmuite).

UMANISM - discurs filozofic orientat spre promovarea omului — cu necesit\]ile sale — ca valoare ultim\, reprezentând criteriul suprem de evaluare a realit\]ii de zi cu zi. Umanismul apare, ini]ial, `n perioada Rena[terii, desemnând o reac]ie fa]\ de gândirea medieval\ care subordona complet omul lui Dumnezeu. Umanismul Rena[terii repune omul `n centrul preocup\rilor ca valoare suprem\.

UNCIE - unitate de m\sur\ englez\ pentru mas\. Exist\ uncie comercial\ (28,35 g) [i uncie monetar\ (pentru metale pre]ioase — 31,10 g).

UNGURI - 1. popula]ie de etnie maghiar\, vorbitoare de limb\ maghiar\, cu origine fino-ugric\, localizat\ — `n cazul României — `n Transilvania `n bazinul superior al Mure[ului [i Oltului, la grani]a de vest a ]\rii [i `n marile ora[e, având o religie cre[tin\ catolic\ sau protestant\. **2.** cet\]eni ai Republicii Ungaria. Sin: MAGHIARI.

UNITARIANISM - doctrina unei secte religioase cre[tine de tip reformat, cu tendin]e ra]ionaliste, ap\rut\ în sec. al XVI-lea, r\spândit\ în diferite]\ri europene.

UNITATE ADMINISTRATIV-TERITORIAL | - teritoriu delimitat printr-un act normativ, în care autoritatea asupra desf\[ur\rii întregii activit\]i economice [i sociale este încredin]at\ unui organ administrativ de stat. ~n general, teritoriul unei]\ri include unit\]i administrativ-teritoriale de mai multe categorii, diferen]iate prin: mediul c\ruia îi apar]in (urban, rural), nivelul de dezvoltare, importan]a atribu]iilor pe care le exercit\, m\rime (ca întindere teritorial\).

UNITATE DE VECIN | TATE - concept în planificarea urban\ modern\ atribuit lui C. Perry, prin care este definit\ o arie reziden]ial\ ce a fost planificat\ ca unitate (autocon]inut\) par]ial\ sau ca un întreg, deseori cu un

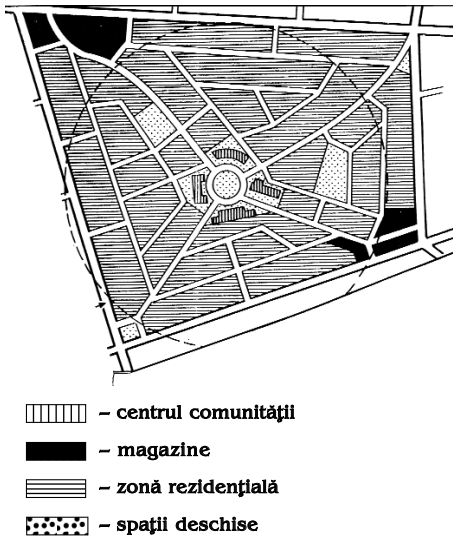

Unitate de vecinătate

anumit grad de omogenitate arhitectural\ în morfologie. Se bazeaz\ pe ambele idei sociologice de comunitate [i aprovizionare eficient\ cu servicii, asigur\ mediul familiilor [i via]a comunit\]ii în cadrul c\ruia to]i reziden]ii au acces la [coala primar\, la zonele comerciale locale [i la zonele de recreere. Specific pentru o astfel de unitate este propria re]ea de drumuri de distribu]ie, c\ile pedestre de acces [i insularitatea fa]\ de traficul principal din ora[.

UNITATE ECONOMIC| - entitate tehnico-organizatoric\, economic\, social\, juridic\, în care se produc bunuri materiale [i/sau se presteaz\ servicii.

UNITATE ETNIC| - comunitate etnic\ indivizibil\, caracterizat\ prin structura ei unitar\ [i activitatea ei omogen\. ~n perioada arhaic\, de formare a comunit\]ilor etnice, în categoria unit\]ilor etnice intrau clanul, fr\]ia, tribul, iar pentru perioada ulterioar\ de evolu]ie a lor — familia, neamul, satul, grupul etnic etc.

UNITATE POLITIC| - **1.** consens `n ac]iune [i gândire al unor forma]iuni, partide, grupuri sau organiza]ii politice ce activeaz\ `ntr-o anumit\ societate. **2.** stat sau teritoriu definit din punct de vedere politic, indiferent de statutul pe care `l are, la un moment dat.

UNITATE REZIDEN}IAL| - termen generic folosit pentru grupa de locuin]e [i complexul de locuit.

UNITATE STATISTIC| - element component al unei colectivit\]i statistice — caracterizat prin anumite tr\s\turi sau propriet\]i, de natur\ cantitativ\ sau calitativ\ — care se înregistreaz\, împreun\ cu caracteristicile sale, în procesul observ\rii statistice.

UNITATE URBANISTIC| COMPLEX| - parte din zona de locuit a localit\]ilor urbane, cuprinzând locuin]e, dot\ri social-culturale, comerciale etc. precum [i amenaj\ri.

UNIUNEA EUROPEAN| (U.E.) - spa]iu economic omogen, rezultat al unor etape succesive care au marcat procesul de integrare european\. Dup\ semnarea la Paris (1 iulie 1967) a Tratatului de fuziune a comunit\]ilor europene s-a instituit o Comisie European\ unic\ [i un singur Consiliu de Mini[tri pentru C.E.E. ~n anul 1984 Parlamentul European adopt\ un proiect de tratat asupra **U.E.**, propunând realizarea unui salt calitativ `n domeniul integr\rii.

Actul Unic European, semnat `n 1986 [i intrat `n vigoare la 1 iulie 1987, d\ un con]inut concret voin]ei de relansare a integr\rii. Ideea de unificare european\ a culminat la `ntâlnirea Consiliului European, de la Maastricht (Olanda), din decembrie 1991, când s-a c\zut de acord asupra tratatului privind **U.E.** Principalele prevederi ale acestui tratat se refer\ la: pia]a european\ comun\, uniunea economic\ [i monetar\, uniunea politic\, rolul Parlamentului European, cet\]enia comun\ etc. S-a adoptat [i o politic\ comun\ `n domeniul dezvolt\rii industriale, cercet\rii [tiin]ifice, protec]iei mediului [i transporturilor. Principalele institu]ii ale **U.E.** sunt: Consiliul European, Comisia European\, Consiliul de Mini[tri, Parlamentul European. Membrii **U.E.** sunt ]\rile din C.E.E. la care s-au ad\ugat, `ncepând cu 1 ianuarie 1995, Suedia, Finlanda [i Austria.

UNIUNEA EUROPEI OCCIDENTALE - organiza]ie interna]ional\, creat\ la 6 mai 1955 pe baza acordurilor de la Paris semnate `n 1954, de c\tre membrii C.E.E. [i de Marea Britanie. U.E.O. este considerat\ componenta militar\ a U.E. [i are ca obiective principale ap\rarea principiilor democratice, oferirea de asisten]\ militar\ pentru a face fa]\ oric\rei agresiuni, `nt\rirea leg\turilor economice, sociale [i culturale. Organele de lucru sunt: Consiliul U.E.O., compus din Consiliul de Mini[tri (mini[trii de externe [i ai ap\r\rii) [i Consiliul Permanent, Secretariatul General [i Adunarea U.E.O.

UNIUNEA INTERNA}IONAL| A TELECOMUNICA}IILOR - institu]ie interna]ional\ guvernamental\, fondat\ `n 1932, iar din 1947 organism al O.N.U., cu sediul la Geneva. Are ca principal obiectiv reglementarea problemelor de telecomunica]ii [i este continuatoarea activit\]ii Uniunii Telegrafice Interna]ionale.

UNIUNE DE STATE - cea mai simpl\ form\ de asociere `ntre state, cuprinzând dou\ sau mai multe state care-[i p\streaz\ individualitatea. Ea poate fi: uniune *personal*\, ce const\ `n asocierea dintre dou\ state ca urmare a existen]ei unui monarh sau [ef de stat comun, fiind specific\ pentru perioada feudal\, exprimând concep]ia patrimonial\ asupra suveranit\]ii; uniune *real*\, care const\ `n crearea sa printr-un act juridic prin care statele convin s\ desf\[oare anumite activit\]i `n comun, s\ aib\ unul sau mai multe organe de stat comune, acest tip de uniune presupunând vecin\tatea statelor din punct de vedere geografic.

UNIUNE ECONOMIC| - tip de integrare economic\ interna]ional\ care include o pia]\ comun\ [i armonizarea/coordonarea politicilor economice ale]\rilor membre.

UNIUNE ECONOMIC| {I MONETAR| - etap\ în realizarea integr\rii economice a unor state, în care sunt puse în practic\: politica comun\ în domeniile industrial, agricol, transporturi, financiar, monetar; libera circula]ie a persoanelor, serviciilor, capitalurilor; armonizarea legisla]iilor

na]ionale; crearea unor fonduri speciale pentru finan]area de programe în diferite domenii.

UNIUNE POLITIC| - prevedere a tratatului de la Maastricht, realizat\ prin cre[terea rolului Parlamentului European, sporirea competen]elor comunitare, politica comun\ în domeniul juridic [i al afacerilor interne [i prin politica extern\ comun\, de securitate a statelor membre.

UNIUNE VAMAL| - spa]iu economic în care participan]ii se angajeaz\ reciproc s\ nu impun\ nici un fel de taxe vamale [i nici o restric]ie cantitativ\, aplicând o legisla]ie vamal\ comun\ [i un tarif vamal extern comun fa]\ de alte]\ri.

URANIU - metal radioactiv prezent sub forma a trei izotopi (^{234}U, ^{235}U, ^{238}U) dintre care ^{235}U are proprietatea de a se fisiona sub ac]iunea neutronilor len]i, iar ^{238}U este fisionabil sub ac]iunea neutronilor rapizi. Este cel mai utilizat combustibil nuclear; cele mai mari rezerve sunt pe teritoriul Australiei, Kazahstanului, Canadei, Africii de Sud.

URBANISM - 1. disciplin\ [tiin]ific\ care se ocup\ cu activit\]ile legate de organizarea, amenajarea, compozi]ia spa]ial\ [i volumetric\ a ora[elor, în concordan]\ cu dezvoltarea economico-social\, posibilit\]ile tehnice, elementele specifice ale sitului, condi]iile dezvolt\rii istorice, tradi]ii, nivelul de cultur\ [i civiliza]ie etc. Urbanismul s-a constituit ca [tiin]\ ca urmare a cre[terii intensive a fenomenului de urbanizare în zonele cu o dezvoltare industrial\ accentuat\, la finele sec. al XIX-lea [i începutul sec. al XX-lea. ~n perioada interbelic\ [i mai ales dup\ al doilea r\zboi mondial urbanismul [i-a extins sfera de activitate [i a devenit obiectul unor preocup\ri [tiin]ifice [i academice

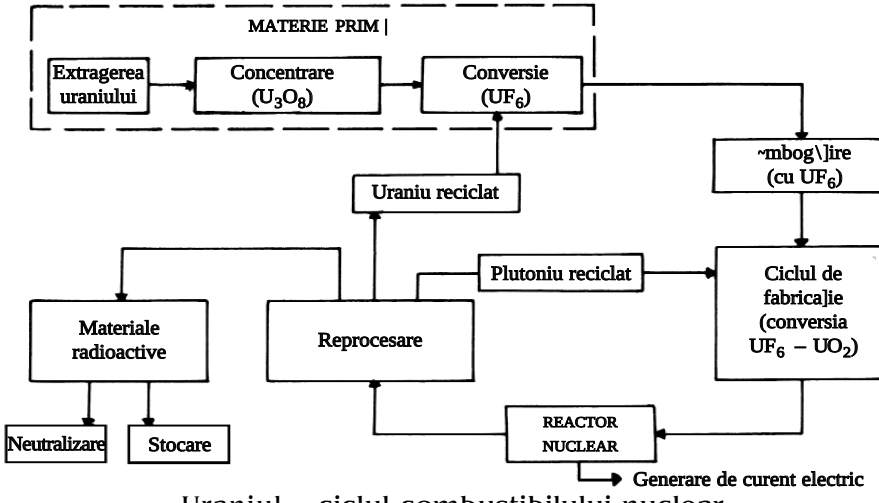

Uraniul – ciclul combustibilului nuclear

în majoritatea]\rilor. Datorit\ complexit\]ii problemelor de specialitate, urbanismul a devenit o activitate pluridisciplinar\, la care particip\ echipe de speciali[ti din diferite domenii: arhitec]i, ingineri, economi[ti, sociologi, igieni[ti, geografi, istorici etc.

URBANISTIC | - [tiin]\ (constituit\ în 1910) a proiect\rii [i planific\rii lucr\rilor de construire, sistematizare, reconstruire sau restructurare a a[ez\rilor omene[ti (ora[e, sate etc.), care are printre preocup\rile de baz\ [i m\surile socio-economice, tehnice, igienice necesare pentru satisfacerea nevoilor materiale [i culturale ale noilor a[ez\ri.

URBANIZARE - proces de dezvoltare intens\ a ora[elor existente [i de cre[tere în ritm accentuat a num\rului ora[elor [i a popula]iei urbane. Urbanizarea este un fenomen obiectiv, specific perioadei contemporane, având la baz\ dezvoltarea socio-economic\ [i evolu]ia politic\ a]\rilor. Se poate realiza pe mai multe c\i: prin extinderea ora[elor existente, prin trecerea unor a[ez\ri rurale în categoria celor urbane [i prin p\trunderea unor caracteristici urbane în toate tipurile de comunit\]i.

URBANIZARE EXTENSIV | - proces de dezvoltare urban\ prin cre[terea suprafe]ei de teren aferent ora[ului, implicând extinderea intravilanului sau dezvoltarea pe orizontal\.

URBANIZARE INTENSIV | - proces de dezvoltare a ora[ului, prin cre[terea gradului de echipare a teritoriului existent, adic\ dezvoltare pe vertical\.

URBARIU - registru oficial (în evul mediu în Transilvania) în care erau trecute propriet\]ile funciare.

UTILIZARE A TERENULUI - vezi FOLOSIN} | A TERENULUI.

UTILIZARE DURABIL | - folosirea resurselor într-un mod [i la o rat\ care s\ nu conduc\ la declinul pe termen scurt al acestora, men]inând potenialul lor în acord cu necesit\]ile [i aspira]iile genera]iilor prezente [i viitoare.

UTOPIE - termen introdus ini]ial de Thomas Morus `n anul 1516 pentru a desemna o insul\ imaginar\ unde domne[te o nou\ form\ de guvernare. Ulterior termenul a p\truns `n cultur\, diversificându-[i `n]elesurile pân\ la aspectul de proiect irealizabil, imposibil, lipsit de temei real.

UZIN | - 1. unitate industrial\ de mari dimensiuni, dotat\ cu utilaje industriale, ma[ini etc., care prin prelucrare sau transformare fizic\, chimic\, termic\, mecanic\ a materiei prime produce diferite mijloace de produc]ie [i bunuri materiale. **2.** unitate industrial\ care produce în serie, cu mijloace mecanizate, diferite bunuri (produse finite), cu ajutorul ma[inilor-unelte [i al utilajelor.

UZIN | HIDROELECTRIC | - ansamblu de construc]ii [i instala]ii prin intermediul c\ruia energia hidraulic\ este transformat\ în energie electric\. **U.h.** se amplaseaz\ de regul\ pe cursul superior al râurilor [i sunt alc\tuite, în general, din: barajul de acumulare cu priza de ap\, aduc]iunea, castelul de echilibru, conductele for]ate, centrala

electric\ cu turbinele, generatoarele [i instala]iile auxiliare.

UZUR | - pierdere treptat\ a propriet\]ilor fizice de exploatare [i a valorii de întrebuin]are ale mijloacelor de munc\ în procesul folosirii sau nefolosirii lor. Are dou\ componente: **U.** *fizic*\, ce reprezint\ pierderea treptat\ a propriet\]ilor de exploatare, ca urmare a folosirii lor [i a ac]iunii for]elor naturii; **U.** *moral*\, reprezentat\ de deprecierea valoric\ a mijloacelor de munc\, determinat\ de ieftinirea acestora ca urmare a cre[terii productivit\]ii muncii sau a apari]iei altora cu performan]e superioare.

V

VAD COMERCIAL - parte a unui centru comercial, alc\tuit\ dintr-un nod sau o ax\ de trafic care cuprinde mai multe puncte (unit\]i) comerciale de mare atrac]ie, fie prin însu[i volumul traficului, fie prin tradi]ia sa istoric\. Prin caracteristicile sale, vadul comercial se constituie [i într-un element de atrac]ie turistic\ paralel cu rolul s\u comercial.

VALAHI - nume dat `n evul mediu popula]iei române din stânga [i dreapta Dun\rii de c\tre alte popoare (vezi [i ROMÂN). Sin: VLAHI.

VAL DE P|MÂNT - înt\ritur\ din p\mânt care servea în antichitate ca fortifica]ie militar\.

VALOARE - 1. apreciere pe care un subiect o manifest\ fa]\ de un obiect (lucru, idee, atribut, rela]ie), dup\ criteriul satisfacerii unei nevoi sau unui ideal. **2.** categorie economic\, proprie produc]iei de m\rfuri, care const\ în munca social\ a produc\torilor de m\rfuri, materializat\ în marf\. Valoarea exprim\ astfel raporturile sociale între oameni, care apar în procesul produc]iei [i se manifest\ în schimbul de m\rfuri. Ea se modific\ o dat\ cu schimb\rile ce intervin în nivelul productivit\]ii muncii, fiind invers propor]ional\ cu aceasta.

VALOARE AD|UGAT| - m\sura valoric\ a diferen]ei dintre `ncas\rile rezultate din vânzarea bunurilor materiale [i a serviciilor [i pl\]ile efectuate pentru furnizorii de materii prime, energie etc.

VALOARE AD|UGAT| BRUT| - diferen]a dintre valoarea vânz\rilor efectuate de c\tre un produc\tor [i suma pe care acesta trebuie s\ o pl\teasc\ furnizorilor; sporul de valoare a unui produs ca rezultat al opera]iilor de fabrica]ie [i marketing la care este supus produsul.

VALOARE A PRODUC}IEI INDUSTRIALE - evaluare, prin intermediul pre]ului, a volumului produc]iei, admi]ând însumarea produc]iei neomogene a fiec\rei întreprinderi, ramuri industriale [i pe întreaga industrie. Acest indicator permite calculul dinamicii volumului produc]iei [i al altor indicatori lega]i de produc]ie.

VALOARE A PRODUC}IEI INDUSTRIALE GLOBALE - volum total, în expresie b\neasc\, al produc]iei ob]inute într-o anumit\ perioad\ de timp, incluzând: valoarea produselor finite realizate, valoarea produc]iei neterminate, semifabricatele, combustibilii, etc. Pentru calculul eficien]ei economice,

acest indicator include [i unele înregistr\ri repetate de cheltuieli de munc\ social\, fiind necesar\ determinarea indicatorului produc]iei industriale.

VALOARE A PRODUC}IEI INDUSTRIALE NETE - produs nou-creat la nivelul unit\]ilor economice. Exprim\ mai exact aportul propriu al fiec\rei unit\]i la crearea venitului na]ional.

VALOARE DE ~NTREBUIN}ARE - capacitatea lucrurilor (m\rfurilor) de a satisface nevoi umane.

VALOARE SOCIAL| - aprecierea efectelor sociale ale unei investi]ii ce urmeaz\ a fi sau a fost realizat\. Cuantificarea acestor efecte prezint\ o serie de dificult\]i, calculul valoric fiind, în prezent, posibil numai par]ial.

VALORIFICARE - ac]iunea de a face util\ o valoare, în scopul satisfacerii unei necesit\]i a omului sau a societ\]ii. Capacitatea unui lucru de a fi valorificat rezid\ în valoarea sa de întrebuin]are, iar modul [i gradul de valorificare depind, în mare m\sur\, de dezvoltarea [tiin]ei, tehnicii [i de experien]a oamenilor.

VALORIFICARE A REZIDUURILOR - opera]ie prin care se recupereaz\, total sau par]ial, din reziduurile de diferite provenien]e, substan]e care, dup\ o prelucrare corespunz\toare, pot fi utilizate în diferite ramuri de activitate. Duce la îmbun\t\]irea eficien]ei economice, la reducerea suprafe]elor de teren necesare pentru depozitarea reziduurilor etc., precum [i la ob]inerea de energie termic\, îngr\[\minte agricole, materiale de construc]ie, materiale refolosibile (metale, sticl\, hârtie, textile) etc.

VALORIFICARE SUPERIOAR| - proces tehnic [i economico-organizatoric prin care se realizeaz\ o utilizare mai eficient\ a resurselor naturale [i de munc\. Valorificarea superioar\ constituie un factor esen]ial în m\rirea productivit\]ii muncii [i în progresul economic.

VALORI MOBILIARE - instrumente negociabile, emise în form\ material\ sau eviden]iate prin înscrieri de cont, care confer\ de]in\torilor lor drepturi patrimoniale asupra emitentului. Valori mobiliare pot fi: ac]iuni, obliga]iuni, titluri de credit emise în condi]ii specifice, încadrate de Comisia na]ional\ a valorilor mobiliare în aceast\ categorie.

VAM| - 1. institu]ie de stat având ca atribu]ie controlul asupra intr\rii [i ie[irii din]ar\ a m\rfurilor, mijloacelor de transport [i a altor bunuri, în vederea identific\rii [i verific\rii acestora potrivit documentelor de transport ce le înso]esc, precum [i stabilirea [i încasarea taxelor vamale cuvenite statului. **2.** cl\dire destinat\ func]iunii pe care o `ndepline[te vama (**1**), amplasat\ de regul\ la grani]a unei]\ri, în apropierea punctelor de frontier\. **3.** tax\ vamal\.

VANDALI - triburi germanice care au migrat `n sec. al V-lea din regiunea M\rii Baltice spre Silezia, Moravia, Câmpia Tisei, au ocupat Spania [i Galia, constituind un regat `n nordul Africii.

VANILIE - plant\ erbacee peren\, de tip lian\, din familia orhideelor, ori-

ginar\ din America tropical\. Cultivat\ pentru fructele sale în form\ de p\staie, bogate în vanilin\, folosite drept condiment. Mari produc\toare: Mexic, Indonezia, Comore, Madagascar etc. *(Vanilla planifolia).*

VATRA SATULUI - teren ocupat de gospod\riile]\r\ne[ti, de drumuri, uli]e sau poteci [i de dot\rile care deservesc nemijlocit popula]ia satului respectiv ([coala, prim\ria, magazinul s\tesc, biserica etc.).

VATR| - suprafa]\ rezervat\ într-o înc\pere pentru a face foc pe ea, acoperit\ cu un strat gros de lut. Cu timpul, deasupra vetrei s-au construit cuptoare sau sobe.

VATR| ETNIC| - termen legat, `n principal, de procesul de etnogenez\, reprezentând acel areal, specific unei etnii, `n care s-a produs cristalizarea tr\s\turilor ce o caracterizeaz\. Vatra etnic\ are o dimensiune spa]ial\, legat\ de extensia prezen]ei etniei `n cauz\, dar `n acela[i timp are [i o dimensiune uman\, reprezentat\ de totalitatea aspectelor sociale, culturale, economice etc. ce caracterizeaz\ etnia respectiv\.

V|RAT -]inerea [i cre[terea animalelor, în timpul verii, într-un loc cu p\[une bogat\, prielnic între]inerii acestora, situat în afara satului, în general în zona p\[unilor alpine [i subalpine.

V|T|MAN - 1. reprezentant numit de st\pân, în evul mediu în Moldova, pentru a conduce [i veghea satele aservite. **2.** conduc\torul unui sat liber.

VÂNTURARE - ac]iune de cur\-]ire [i sortare a semin]elor unor plante agricole prin fluturare, agitare, v\rsare repetat\.

VÂRST| - caracteristic\ demografic\, sub form\ de variabil\ continu\, cuprinzând timpul scurs de la na[terea unei persoane pân\ la un anumit moment de observare.

VÂRST| DE REPRODUCERE - interval de timp în via]a unei fiin]e umane în care aceasta este capabil\ s\ procreeze. Pentru femei, acest interval este cuprins între pubertate [i menopauz\. Statistic acesta se situeaz\ `ntre 15–49 de ani sau 15–44 de ani (în acest ultim caz având în vedere faptul c\ dup\ 44 de ani capacitatea de reproducere este foarte redus\).

VÂRST| LA INTRAREA ÎN VIA}A ACTIV| - vârst\, determinat\ de legisla]ia na]ional\ a muncii, la care o persoan\ poate fi angajat\ în munc\.

VÂRST| LA ÎNCETAREA ACTIVIT|}II - vârst\, determinat\ de legisla]ia na]ional\ a muncii, la care o persoan\ poate p\r\si activitatea, devenind pensionar\.

VÂRST| MEDIE - media vârstelor unei popula]ii concrete, care se determin\ pe baza datelor unui recens\mânt al popula]iei, dup\ formula general\ a mediei aritmetice

$$V_m = \frac{\sum V}{P},$$

în care: V_m – vârsta medie; V – vârsta în ani a fiec\rui locuitor; P – popula]ia total\.

VÂR{| - vintir confec]ionat din nuiele (vezi VINTIR).

VÂSCOZ | - categorie de fibre chimice, ob]inute din celuloz\, folosite pentru fabricarea]es\turilor, tricotajelor etc.

VECIN - 1. (persoan\, loc, stat sau obiect) care se g\se[te în imediata apropiere a unui alt element. **2.** denumire atribuit\ în Moldova, în trecut,]\ranilor dependen]i de st\pânii feudali, sinonim\ cu termenul de *rumân* în }ara Românească [i de *iobag* în Transilvania.

VECIN | TATE - 1. rela]ie de apropiere `ntre dou\ sau mai multe elemente, `ntr-un cadru de referin]\ dat. **2.** rela]ie complex\ constituit\ `ntre persoane, grupuri sau state care locuiesc, sunt amplasate sau se afl\ `n apropiere unele de celelalte. Vecin\tatea impune un tip special de rela]ie, bazat pe cunoa[tere [i interac]iune `ntre elementele respective.

VEGETARIANISM - alimenta]ie axat\ numai pe produse vegetale [i pe lactate.

VEHICUL - sistem tehnic ac]ionat, tras sau împins de for]a omului, de animale sau prin autopropulsie, care folose[te o cale de comunica]ie, în vederea efectu\rii unui transport de bunuri sau de persoane. Dup\ calea folosit\, vehiculele pot fi: *terestre* (rutiere, feroviare), *navale* (fluviale, maritime) sau *aeriene.*

VEHICUL INDIVIDUAL - vehicul proprietate particular\, cu dou\, trei sau patru ro]i, folosit pentru transportul unui num\r redus de persoane.

VEHICUL PENTRU TRANSPORTUL ÎN COMUN - vehicul amenajat pentru transportul de persoane, apar]inând unei `ntreprinderi profilate în acest scop. Poate fi pe pneuri (autobuze, troleibuze, autocare) sau se poate deplasa pe cale fix\ pe [ine (tren suburban, metrou, monorai, tramvai).

VELODROM - baz\ sportiv\ special amenajat\ pentru deferite curse cicliste, dispunând de o pist\ oval\ cu o înclina]ie fa]\ de orizontal\ de la 22° la 40°, construit\ din beton, lemn sau p\mânt, cu o lungime ce variaz\ de la 333 m la 400 m [i o l\]ime de 6–10 m. Poate fi acoperit sau descoperit, amplasat, de obicei, în ora[ele mari [i foarte mari, cu tradi]ie în practicarea ciclismului.

VELUR - 1. tip de stof\ cu aspect catifelat, de calitate superioar\. **2.** piele de taurin\ t\b\cit\, cu fa]a exterioar\ fin sc\mo[at\, pe partea interioar\ c\rnoas\, [lefuit\, folosit\ în industria înc\l]\mintei pentru fe]e de pantof.

VENIT NA}IONAL - indicator sintetic macroeconomic ce exprim\ m\rimea agregat\ a veniturilor ob]inute de proprietarii factorilor de produc]ie, în calitatea lor de participan]i la producerea de bunuri economice.

VENITURI ALE POPULA}IEI - totalitatea încas\rilor b\ne[ti ale popula]iei — provenite din munc\ (salarii, beneficii, venituri din gospod\ria personal\ etc.) [i din fondurile sociale de consum (aloca]ii de stat pentru copii, burse, pensii etc), din exploatarea unor bunuri — ob]inute într-o anumit\ perioad\ de timp.

VESTIGIU - urm\ material\ a unei culturi, a unui obicei, p\strat\ pân\ în zilele noastre.

VIADUCT - lucrare de art\ ingineresc\ care permite continuarea unui drum sau c\i ferate peste o vale adânc\, uneori fiind realizat\ pentru evitarea unor lucr\ri de terasament foarte costisitoare.

VIA}| ACTIV| - interval de timp cuprins între vârsta de intrare în munc\ [i vârsta de ie[ire din activitate. Durata medie a vârstei active este diferen]iat\ `n func]ie de sexul persoanei, fiind pentru b\rba]i de circa 46–49 ani, iar pentru femei de circa 41–44 ani.

VIDANJARE - opera]ie de extragere, cu mijloace manuale sau mecanice, a depozitului de n\mol sedimentat în bazinele de decantare, în fosele septice cu care sunt echipate canaliz\rile menajere sau în c\minele gurilor de scurgere.

VIKINGI - nume generic atribuit unor popula]ii care au tr\it în sec. VIII–X, în nordul Europei (Norvegia, Suedia, Danemarca) [i care au organizat numeroase expedi]ii în Europa [i în America de Nord.

VIL| - imobil de dimensiuni mai mari decât o cas\, cu un grad ridicat de confort, amplasat, de regul\, în cartiere reziden]iale selecte, construit din materiale de calitate superioar\, având unul sau dou\ etaje. ~n sta]iunile balneoclimaterice [i turistice reprezint\ o parte din sectorul de cazare, camerele dispunând de un num\r variat de locuri (paturi), uneori cuprinzând la parter [i unit\]i de deservire pentru alimenta]ie.

VIOLEN}| - utilizare a for]ei [i a constrângerii de c\tre un individ, grup, clas\ social\ sau stat `n scopul impunerii voin]ei asupra altora. Cunoa[te multiple forme de exprimare: for]\ fizic\, autoritate, violuri, v\t\m\ri [i r\niri, for]\ armat\, terorism etc.

VINTIR - gen de plas\ de pescuit sub form\ de sac alungit, întins pe un suport circular, cu gura r\sfrânt\ în\untrul sacului ca o pâlnie.

VIPL| - o]el aliat cu nichel [i crom, inoxidabil [i foarte rezistent la ac]iunea coroziv\ a unor acizi. Este folosit în stomatologie.

VISTIER - mare dreg\tor (în evul mediu) care se ocupa de încasarea d\rilor, avea în grij\ tezaurul]\rii etc.

VISTIERIE - institu]ie caracteristic\ evului mediu românesc (}ara Românească [i Moldova), care p\stra [i administra tezaurul]\rii.

VI{IN - arbore fructifer din familia rozaceelor, originar (conform majorit\]ii opiniilor) din Grecia, înalt de 8–10 m, cu flori albe [i fructe sferice, acri[oare. Se cultiv\ în partea central\ [i sudic\ a Europei, zona Marilor Lacuri din S.U.A. etc. *(Prunus cerasus).*

VITEZ| A INFORMA}IEI - timpul în care informa]ia (sau mesajul) este transmis\ de la sursa de emitere (emi]\tor) la destina]ie (receptor), raportat la distan]a dintre acestea. Viteza informa]iei depinde de sistemul informa]ional utilizat.

VITEZ| COMERCIAL| - viteza medie de deplasare a unui mijloc de transport în comun între capetele liniei, considerându-se timpii de mers [i de oprire în sta]ii.

VITEZ| DE CIRCULA}IE - viteza medie cu care se deplaseaz\ pe un parcurs vehiculele dintr-un flux de circula]ie.

VITEZ| DE CIRCULA}IE ADMIS| - viteza permis\ de indicatoarele de circula]ie pe un tronson de drum. Poate avea limit\ maxim\, în vederea prevenirii unor accidente posibile, sau o limit\ minim\, pentru fluidizarea traficului.

VITEZ| DE EXPLOATARE - viteza medie de deplasare a unui mijloc de transport în timpul parcurgerii unei curse (parcursul dus-întors al unei linii de transport în comun), considerându-se timpii de mers, de oprire în sta]ii [i de sta]ionare la capetele de linie.

VITEZ| MEDIE DE PARCURS - viteza medie de parcurgere a unui traseu,]inând seama de timpul pentru sta]ion\ri sau opriri, rezultând din raportarea duratei de parcurgere la distan]a de parcurs.

VITEZ| OPTIM| - media vitezei cu care trebuie s\ se deplaseze vehiculele pentru ca volumul circula]iei s\ fie maxim pe drumul considerat.

VITEZ| TEHNIC| - viteza cu care se deplaseaz\ un mijloc de transport în comun între dou\ sta]ii succesive.

VITICULTUR| - ramur\ a horticulturii care se ocup\ cu cultura vi]ei-de-vie [i cu procedeele de transformare a strugurilor în vin. Asigur\ producerea materialului s\ditor, strugurii pentru producerea vinului [i pentru consum.

VI}|-DE-VIE - lian\ peren\ a regiunilor mediteraneene, din familia vitaceelor, cu r\d\cini foarte puternice, l\stari sub]iri [i frunze mari, lobate. Este originar\ din sudul M\rii Caspice, fiind cultivat\ pentru struguri (de mas\, de vin, stafide). Cele mai mari produc\toare de struguri sunt: Italia, Fran]a, S.U.A., Turcia, Spania, China etc. *(Vitis vinifera).*

VIZIBILITATE - 1. distan]\ maxim\ pân\ la care poate fi v\zut un obiect cu ochiul liber, depinzând, printre altele, [i de puritatea atmosferei, de contrastul dintre obiect [i fondul pe care este proiectat etc. **2.** condi]ie pe care trebuie s\ o îndeplineasc\ traseul unui drum, inclusiv spa]iul din zona unei curbe sau a unei intersec]ii, pentru a permite conduc\torului autovehiculului timpul necesar preîntâmpin\rii unei coliziuni cu alte obstacole.

VIZIGO}I - popula]ie de neam germanic care `n sec. III–IV s-a stabilit `n regiunile situate la nord de Marea Neagr\.

VLAHI - vezi VALAHI.

VOIEVODAT - form\ de organizare social-politic\ aflat\ sub autoritatea unui voievod.

VOLOC - plas\ de pescuit folosit\ în cazul râurilor [i b\l]ilor pu]in adânci, de form\ dreptunghiular\, prins\ la cele dou\ capete pe câte un suport de lemn, cu ajutorul c\rora este tras\ prin ap\ sau pe fundul apei.

VRACHIER - nav\ maritim\ comercial\, destinat\ transportului de m\rfuri solide f\r\ ambalaj, sub form\ de pulbere, granule, buc\]i etc.

W

WATT - unitate de m\sur\ a puterii, egal\ cu puterea (**3**) care corespunde lucrului mecanic de un joule efectuat într-o secund\ (simbol W).

WHEAT BELT - cea mai însemnat\ zon\ de cultur\ a grâului în America de Nord, desf\[urat\ pe direc]ia nord-sud, suprapunându-se marilor câmpii de acumulare [i podi[urilor joase (expr. amer.).

WOLFRAM - metal alb lucios care se g\se[te `n natur\ sub form\ de minerale (wolframit) [i se `ntrebuin]eaz\ la fabricarea filamentelor becurilor electrice, la ob]inerea o]elurilor speciale etc. Sin: TUNGSTEN.

X

XENOCENTRISM - preferin]a pentru idei [i produse str\ine.

XENOFOBIE - atitudine de dispre] [i de ur\ manifestat\ de un grup etnic fa]\ de alte grupuri etnice, popoare sau na]iuni, reprezentând o form\ tipic\ a [ovinismului.

XERES - vezi JÉREZ.

Y

YARD - unitate de m\sur\ anglo-saxon\ pentru lungime;

1 yd = 0,914 m.

YERBA MATE - arbust de 3–6 m, ce-[i are originea în Alto Parana [i constituie „ceaiul“ Americii de Sud. Se cultiv\ în Argentina, Brazilia, Uruguay [i Paraguay. Frunzele de mate con]in substan]e tonice excitante, din care se prepar\ o infuzie, ca [i în cazul ceaiului *(Illex paraguaiensis).*

YÚCCA - plant\ lemnoas\ din familia liliaceelor, cu tulpina scurt\ [i ramificat\, cu frunze lungi grupate `n smocuri [i flori mari, albe sau violete; cultivat\ `n India [i America, pentru industria textil\; aclimatizat\ `n]\rile cu clim\ temperat\ ca plant\ ornamental\.

Z

ZAH | R - substan]\ cristalizat\, format\ dintr-o molecul\ de glucoz\ [i una de fructoz\, cu punctul de topire la 184°C, solubil\ în ap\, cu gust dulce, total asimilabil\ de organism. Este un aliment de baz\ al omului, ob]inut fie din sfecla de zah\r, fie din trestia de zah\r.

ZAMBO - persoan\ provenit\ dintr-un p\rinte apar]inând rasei negride [i un p\rinte amerindian.

Z | C | MÂNT - acumulare natural\ de substan]e minerale utile, cu forme [i dimensiuni variate, indiferent de modalitatea de formare [i concentrare, care are o valoare economic\ determinat\ de nivelul tehnologiei existente la un moment dat. Dup\ natura mineralelor constituente, se disting z\c\minte metalifere [i z\c\minte nemetalifere.

Z | GAZ - vezi ST | VILAR.

Z | VOI - p\dure de mic\ întindere, situat\ în lunca râurilor mari, format\ din specii hidrofile, având un rol important în atenuarea caracterului excesiv al climei din zonele de [es (în care p\durile au o extindere mai redus\ sau lipsesc).

ZEONIFER - funicular cu cablu folosit pentru transportul persoanelor [i al m\rfurilor.

ZGOMOT - 1. amestec de sunete simple, a c\ror frecven]\ alc\tuie[te un spectru practic continuu. **2.** sunete care pot afecta s\n\tatea omului, creând o stare de disconfort. **3.** poluare sonor\ produs\ de cele mai multe activit\]i umane, caracterizat\ printr-un nivel ridicat al intensit\]ii sunetelor (m\surat în decibeli).

ZID - element de construc]ie realizat din c\r\mid\, piatr\ sau beton, având ca principale caracteristici pozi]ia vertical\ [i grosimea relativ redus\ în compara]ie cu celelalte dimensiuni.

ZIMBRU - specie de bovideu s\lbatic, ocrotit\ de lege deoarece este pe cale de dispari]ie. Este un animal de talie mare, cu corpul acoperit cu o blan\ deas\ pâsloas\, cu cap masiv [i coarne mici, cu barb\ [i coam\ mari; se întâlne[te în rezerva]ii.

ZINC - metal alb-alb\strui care se g\se[te `n natur\ sub form\ de sulfur\ (blend\) [i carbonat (smitsonit\). Se `ntrebuin]eaz\ la protejarea `mpotriva coroziunii (zincare), `n poligrafie, la ob]inerea unor aliaje (alam\).

ZMEUR - arbust fructifer din familia rozaceelor, înalt de 1–2,5 m, cu ramuri spinoase [i frunze argintii pe partea inferioar\, fructe ro[ii, aromate.

Cre[te spontan în zona p\durilor de fag [i de conifere (în lumini[uri sau la marginea p\durilor) sau se cultiv\ în planta]ii în]\rile Europei, `n S.U.A., Canada, Australia etc. *(Rubus idaeus).*

ZONARE - ac]iunea de împ\r]ire a unui teritoriu sau a întregii suprafe]e a P\mântului în raport cu anumite elemente naturale sau antropice caracteristice.

ZONARE FUNC}IONAL | - împ\r]irea unui teritoriu în raport cu anumite elemente economice, sociale, tehnice.

ZONARE TERITORIAL | - ac]iune de cuprindere a componentelor socio-economice [i a gradului diferen]iat de dezvoltare a unui teritoriu, pe zone distincte.

ZONARE URBAN | - ac]iune destinat\ remodel\rii urbane prin delimitarea zonelor func]ionale în interiorul spa]iului urban.

ZON | - 1. suprafa]\ de teren delimitat\ care face parte dintr-o localitate (ora[, sat) sau dintr-un teritoriu mai larg (care poate cuprinde [i localit\]i), c\reia i se atribuie un tip de folosin]\ bine determinat sau pe care se întâmpl\ anumite lucruri dirijate de oameni (ex: zon\ de produc]ie [i depozitare, zon\ de locuit, zon\ industrial\, zon\ periurban\ etc.). Aceste tipuri de zone poart\ denumirea generic\ de „zone func]ionale“. **2.** parte a teritoriului unei]\ri, teritoriu cuprinzând mai multe]\ri, parte a unui continent sau a Globului, considerat\ sub aspectul unor tr\s\turi (interese comune, aderarea la anumite conven]ii sau tratate etc.) proprii regiunii respective.

ZON | AGRICOL | - teritoriu cu func]iune dominant agricol\, favorizat de condi]iile pedoclimatice de care dispune. Ca subdiviziuni pot fi amintite, func]ie de specificul propriu: zone cerealiere, viticole, pomicole etc.

ZON | ASISTAT | - 1. zon\ de „dezvoltare“ caracterizat\ printr-o rat\ ridicat\ a [omajului, un proces de „`mb\trânire“ industrial\ [i un declin al activit\]ilor industriale tradi]ionale. **2.** zon\ „intermediar\“, `n general adiacent\ zonei de „dezvoltare“ (**1**), dar cu o cre[tere economic\ mai lent\ [i un [omaj redus (termen utilizat `n Marea Britanie).

ZON | CADASTRAL | - vezi ARIE CADASTRAL | .

ZON | CENTRAL | - 1. termen introdus, în context geopolitic, de c\tre H.J. Mackinder pentru a descrie zona interioar\ a continentului Eurasia, privit\ ca un areal pivot. Mackinder a avansat o teorie referitoare la puterea global\, în care sus]ine primordialitatea zonelor interioare, inabordabile de pe mare [i care dispun de materii prime [i resurse suficiente. Conform acestei teorii, controlul asupra acestei zone centrale permite controlul [i domina]ia global\. **2.** zon\ urban\ în care se concentreaz\ activit\]ile comerciale, financiar-bancare etc. **3.** zon\ func]ional\ care cuprinde ansamblurile social-comerciale cele mai reprezentative (pie]e, esplanade, bulevarde, spa]ii verzi, etc.) [i teritoriul aferent acestora, privite în

mod unitar. Poate avea forme diferite, uneori determinate chiar de activit\]ile specifice.

ZON| CONSTRUIT| - concept utilizat în planificarea urban\ pentru a desemna arealul unui ora[, acoperit de cl\diri [i care nu mai dispune de spa]iu intern pentru o dezvoltare similar\ interioar\.

ZON| CONTIGU| - fâ[ia de mare care se întinde dincolo de limita exterioar\ a m\rii teritoriale, pân\ la o distan]\ de 24 de mile marine de la liniile de baz\ spre larg. ~n **Z.c.** statul riveran are drepturi de jurisdic]ie [i control în privin]a securit\]ii sanitare, vamale, fiscale sau de imigra]ie pe teritoriul s\u.

ZON| DE AGREMENT - entitate peisagistic\ din afara localit\]ilor, a c\rei valoare const\ în primul rând în prezen]a p\durii sau/[i a apelor, iar în al doilea rând în dot\rile [i echip\rile pentru odihn\, recrea]ie [i agrement în aer liber. Scopul zonelor de agrement este asigurarea condi]iilor de odihn\, recrea]ie [i agrement pentru week-end.

ZON| DE ART| POPULAR| - parte dintr-un teritoriu determinat\ pe baza fenomenelor sau faptelor particulare de crea]ie artistic\ popular\ tradi]ional\.

ZON| DE ATRAC}IE COMERCIAL| - teritoriu în care se resimte fenomenul de atrac]ie exercitat de re]eaua comercial\ a unui ora[sau centru comercial asupra popula]iei nerezi-den]iale.

ZON| DE CIRCULA}IE LIBER| - zon\ urban\ f\r\ restric]ii speciale de circula]ie privind accesul sau parcarea vehiculelor.

ZON| DE CIRCULA}IE {I TRANSPORT - teritoriu din perimetrul construibil al unei localit\]i, destinat c\ilor de comunica]ie de toate categoriile: terestre, pe ap\ [i aeriene. Este alc\tuit\ din arterele de circula]ie care p\trund [i în interiorul celorlalte zone func]ionale, însumând 5–10% din suprafa]a total\ cuprins\ în perimetrul construibil. Arterele de circula]ie pot fi: c\i ferate, [osele, drumuri, str\zi, al\turi de anexele constructive ale acestora (trotuare, poduri, sta]ii etc.).

ZON| DE CONVERSIE INDUSTRIAL| - zon\ industrial\ caracterizat\ prin rate `nalte ale [omajului, diminuarea ritmului de cre[tere a popula]iei etc., `n care se `ncearc\ o reorientare a produc]iei `n func]ie de noile cerin]e ale pie]ei.

ZON| DEFAVORIZAT| - arie geografic\ strict delimitat\ teritorial, `ndeplinind cel pu]in una din condi]iile:
(a) are structur\ productiv\ monoindustrial\ care, `n activitatea zonei, mobilizeaz\ mai mult de 50% din popula]ia salariat\;
(b) este o zon\ minier\ unde personalul a fost disponibilizat prin concedieri colective `n urma aplic\rii programelor de restructurare;
(c) `n urma `nchiderii, restructur\rii sau privatiz\rii unui agent (unor agen]i) economic(i) apar concedieri colective care afecteaz\ mai mult de 25% din num\rul angaja]ilor care au domiciliul stabil `n zona respectiv\;

(d) rata [omajului dep\[e[te cu 25% rata [omajului la nivel na]ional;
(e) este lipsit\ de mijloace de comunica]ie [i infrastructura este slab dezvoltat\.

De regul\, `n cadrul unei astfel de zone nivelul de trai este foarte sc\zut, iar venitul pe locuitor este mai mic de 75% din cel mediu na]ional.

ZON| DE INFLUEN}| - teritoriu asupra c\ruia o localitate urban\ î[i extinde o serie de func]iuni. M\rimea acestui teritoriu este dependent\ de nivelul dezvolt\rii social-economice, de pozi]ia geografic\, de talia ora[ului, de densitatea centrului urban. Limita extensiunii medii a acesteia se afl\ situat\ la intersec]ia ariilor de influen]\ a cel pu]in trei func]iuni.

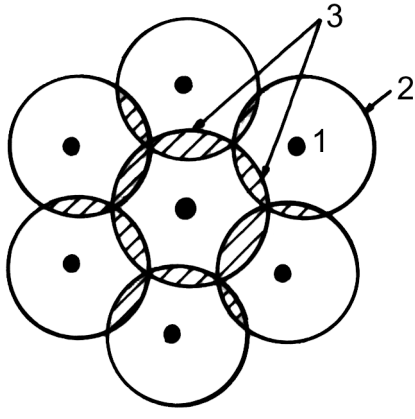

1 – oraş
2 – arie de influenţă a oraşului
3 – arii de influenţe concurente

Zonă de influenţă

ZON| DE INFLUEN}| A TRANSPORTULUI ÎN COMUN - suprafa]\ urban\, situat\ de o parte [i de alta a unui traseu de transport în comun, din care locuitorii au acces pe jos la mijlocul de transport în comun. L\]imea zonei poate varia între 300–600 m, în func]ie de sistemul de transport în comun [i de m\rimea localit\]ii. ~n cazul transportului subteran (metrou), poate avea o extindere de pân\ la 2 km.

ZON| DE LOCUIT - zon\ func]ional\ a localit\]ilor compus\, în cea mai mare parte, din construc]ii de locuit, dot\ri social-culturale, spa]ii plantate [i diferite amenaj\ri. ~n interiorul ei se reg\sesc zonele centrale, terenurile destinate recreerii, unit\]ile comerciale [i unele unit\]i industriale nepoluante. Suprafa]a sa poate cuprinde de la 32–35% din suprafa]a ora[ului (în cazul ora[elor mari) pân\ la 55–60% în cazul ora[elor mici.

ZON| DE OCUPA}IE - parte a teritoriului unui stat beligerant în care trupele inamice au pus cap\t rezisten]ei armate regulate [i exercit\ puterea administrativ\ de stat.

ZON| DE PROTEC}IE - 1. zon\ înconjur\toare a unui obiectiv supus\ unui regim specific de amenajare [i folosire în scopul protec]iei împotriva factorilor degradan]i sau în scopul asigur\rii ambian]ei peisagistice adecvate. **2.** zon\ înconjur\toare a unui obiectiv generator de noxe supus\ unui regim specific de amenajare [i folosire în scopul protec]iei vecin\t\]ilor.

ZON| DE PROTEC}IE SANITAR| - suprafa]\ de teren, din jurul unei capt\ri de ap\ potabil\ sau a unei p\r]i a sistemului de alimentare cu ap\,

în care trebuie s\ fie respectate normele sanitare specifice în scopul elimin\rii pericolului de impurificare a apei.

ZON| DE RECREERE - suprafa]\ de teren, cu sau f\r\ construc]ii, folosit\ pentru recreere [i considerat\ ca un tot unitar, chiar dac\ include mai multe sectoare func]ionale (parc na]ional, p\dure aflat\ `n proprietatea statului etc.).

ZON| DE TRANZIT - zon\ în care se desf\[oar\ trecerea organizat\ (în tot timpul anului sau numai în anumite perioade) a unor persoane sau a unor produse, între dou\ zone, într-unul sau ambele sensuri.

ZON| ECONOMIC| - zon\ care cuprinde terenuri aflate în domeniul public sau privat în cadrul c\rora se pot desf\[ura, pe baz\ de autoriza]ie, toate genurile de activit\]i economice [i sociale, în concordan]\ cu normele de protec]ie [i conservare a valorilor patrimoniului natural dat.

ZON| ECONOMIC| DE LIBER SCHIMB - grup de]\ri care decid s\ înl\ture progresiv taxele vamale [i restric]iile cantitative dintre ele. ~n privin]a produselor originare din zon\,]\rile respective r\mân libere în politica lor, tarifar\ [i netarifar\, fa]\ de alte]\ri. Un model de zon\ economic\ de liber schimb îl constituie spa]iul economic european.

ZON| ECONOMIC| EXCLUSIV| - zon\ situat\ dincolo de marea teritorial\, pân\ la o distan]\ de 200 de mile marine de la liniile de baz\. ~n aceast\ zon\ statele riverane au drepturi suverane, exclusive de explorare, gestiune [i conservare a resurselor biologice sau nebiologice, inclusiv producerea de energie.

ZON| ETNOFOLCLORIC| - parte dintr-un teritoriu caracterizat\ prin fenomenele [i faptele specifice de civiliza]ie tradi]ional\, ce se integreaz\ în contextul spa]ial din care fac parte.

ZON| FUNC}IONAL| - 1. por]iune limitat\ în cadrul unui teritoriu, având func]iuni bine precizate [i condi]ii reglementate de dezvoltare. **2.** parte din teritoriul unei localit\]i, având limite determinate [i func]iuni bine precizate. Func]iunile caracteristice ale unei zone din cadrul perimetrului construibil al unei localit\]i pot fi fundamentale (de produc]ie, de locuit) sau complementare (de circula]ie [i transport, de dot\ri, plantate etc.).

ZON| INDUSTRIAL| {I DE DEPOZITE - zon\ func]ional\ în cadrul perimetrului construibil al ora[ului, specializat\, în care se amplaseaz\ industrii, depozite, alte obiective

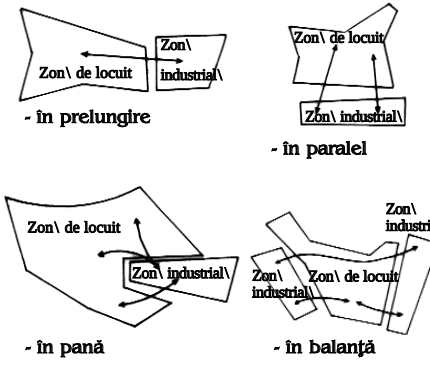

Zonă industrială

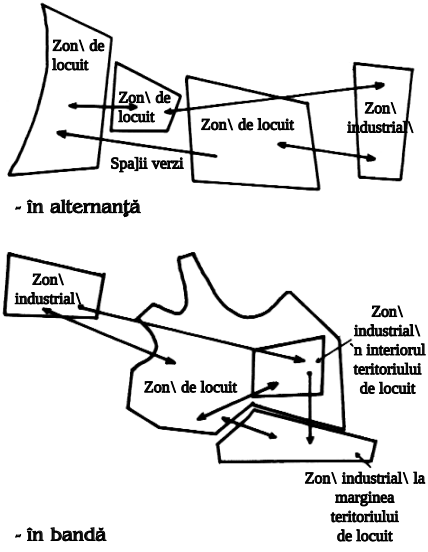

Zonă industrială

economice, instala]ii [i construc]ii anexe, dot\ri speciale [i alte amenaj\ri specifice.

ZON | LIBER | - zon\ bine delimitat\ dintr-un teritoriu na]ional, în care pot fi introduse m\rfuri în vederea prelucr\rii [i comercializ\rii lor pe ter]e pie]e, f\r\ aplicarea restric]iilor regimului vamal, în compara]ie cu teritoriul na]ional. Scopul cre\rii acestor zone este constituit de dezvoltarea economic\ prin atragerea de capital str\in. Necesit\]ile impuse de o astfel de zon\ sunt legate de infrastructura corespunz\toare, de for]a de munc\ calificat\, de materiile prime [i de existen]a unor pie]e de desfacere. Se disting: (a) zone portuare, scutite de impozite, înfiin]ate de organiza]ii transna]ionale [i companii de naviga]ie [i axate pe opera]iuni simple; (b) zone libere de depozitare, situate lâng\ frontiere [i în porturi, folosite pentru stocarea m\rfurilor necesare consumului în zonele învecinate; (c) zone libere de frontier\, situate la frontiera dintre dou\ state, în cadrul lor desf\[urându-se mai ales activit\]i industriale; (d) zone libere comerciale, al c\ror principal obiectiv este aprovizionarea cu m\rfuri din import a]\rii respective; (e) zone industriale de export, a c\ror func]ie principal\ este de a exporta produsele realizate în cadrul zonei.

ZON | LIBER | DE TAXE - areal, de regul\ port liber sau aeroport, în care specifica]iile vamale ale]\rii-gazd\ sunt mult mai pu]in severe.

ZON | MARITIM | - areal component al unei m\ri sau ocean, ce este sau urmeaz\ s\ fie subiect al autorit\]ii na]ionale sau interna]ionale. Zonele maritime sunt revendicate de state în ideea accesului exclusiv la resursele existente în zon\.

ZON | MILITAR | - zon\ sau baz\ — situat\ în interiorul grani]elor altui stat, dobândit\ prin negociere — în care un stat poate controla activitatea militar\.

ZON | MONETAR | - ansamblu de]\ri care au ales aceea[i moned\ de referin]\ pentru a-[i asigura schimburile lor interna]ionale (vezi [i MONED | UNIC |).

ZON | NEUTR | - parte a unei]\ri sau totalitatea acesteia c\reia i s-au impus, fie printr-un acord, fie prin for]\, restric]ii asupra libert\]ii de ac]iune a statului respectiv în ceea ce prive[te politica extern\ [i ap\rarea. Anumite

state au adoptat în mod liber o politic\ de neutralitate, în timp ce altor state li s-a cerut neutralitatea ca o condi]ie a existen]ei lor. Acolo unde neutralitatea se refer\ numai la o anumit\ parte din teritoriul statului, de regul\ acea zon\ este un areal demilitarizat, sub forma unei zone neutre între doi sau mai mul]i vecini. O zon\ neutr\ poate exista [i acolo unde doi vecini nu pot stabili în mod pa[nic traseul unei grani]e între teritoriile lor.

ZON | PERIURBAN | - areal — situat la periferia unui ora[[i a banlieului s\u — care este afectat de transform\ri profunde în plan demografic, economic, social, politic [i cultural, rezultate din rela]iile sale reciproce cu ora[ul. Migrarea unui mare num\r de or\[eni, care vin s\ locuiasc\ în comunele rurale continuând s\ munceasc\ în ora[ul vecin, se traduce în peisaj printr-o modificare a nivelului de locuire, al echip\rilor [i al densit\]ii [i calit\]ii c\ilor de comunica]ie. Are drept tr\s\turi dominante: caracterul reziden]ial [i recent, pregnan]a migra]iilor pendulare [i caracterul de subansamblu al ora[ului. Sin: ZON | PREOR | {ENEASC | .

ZON | PORTUAR | - zon\ costier\, protejat\ [i ad\postit\, care permite ancorarea în condi]ii de siguran]\ a vaselor, pentru înc\rc\ri/desc\rc\ri, repara]ii, escale etc.

ZON | PREOR | {ENEASC | - vezi ZON | PERIURBAN | .

ZON | PROTEJAT | - parte dintr-un teritoriu cuprinzând valori istorice, arhitecturale, artistice, [tiin]ifice, ecologice sau peisagistice, supus\ unui regim de protec]ie — conform planurilor urbanistice [i de amenajare a teritoriului — [i regulamentelor specifice. Se deosebesc dou\ mari categorii de **Z.p.**: naturale [i construite.

ZON | SUBURBAN | - zon\ situat\ în apropierea ora[elor sau la limita spa]ial\ a acestora, care se caracterizeaz\ printr-un nivel de urbanizare mai redus fa]\ de standardele recunoscute [i ai c\rei locuitori au un mod de via]\ [i comportament specifice.

ZON | TURISTIC | - teritoriu caracterizat printr-o concentrare de resurse turistice de valoare recunoscut\ [i care poate fi delimitat distinct ca ofert\, organizare [i protec]ie turistic\.

ZON | URBAN | - unitate func]ional\ în interiorul spa]iului urban.

ZONIFICARE - opera]ie de organizare a terenului cuprins în perimetrul construibil, în zonele func]ionale ale unei localit\]i.

ZOOTEHNIE - 1. [tiin]\ care se ocup\ cu cercetarea [i cunoa[terea aspectelor legate de cre[terea, alimenta]ia, reproducerea, ameliorarea [i exploatarea animalelor domestice. **2.** ramur\ a agriculturii care are ca scop cre[terea animalelor, asigurând, în parte, alimenta]ia popula]iei [i materia prim\ necesar\ industriei alimentare.

GLOSAR DE TERMENI
ROMÂN – ENGLEZ

ABATOR - Abattoir/Slaughterhouse
ABOLI}IONISM - Abolitionism
ABORIGENI - Aborigines
ABSOR}IA SATELOR - Village absorption
ABUR DE ~NALT | PRESIUNE - High-pressure steam
ABUR DE JOAS | PRESIUNE - Low-pressure steam
ACCESIBILITATE - Accessibility
ACCIZE - Excises
ACOMODARE - Accommodation
ACOPERI{ - Roof
ACORD - Agreement/Accord
ACORD COMERCIAL - Trade agreement/ /accord
ACORD DE MEDIU - Environmental agreement/accord
ACORD PENTRU RESURSE MINERALE - Agreement/accord on mineral resources
ACORDUL DE LIBER SCHIMB AL EUROPEI CENTRALE - Central-European Free Trade Agreement
ACORDUL DE LIBER SCHIMB NORD-AMERICAN - North-American Free Trade Agreement
ACRE}IE - Accretion
ACRU - Acre
ACTIVI DE BAZ | - Basic assets
ACTIVI DE DESERVIRE - Service assets
ACTIVITATE POLITIC | - Political activity
ACTIVITATE SECUNDAR | - Secondary activity
ACTIVIT | }I DE BAZ | - Basic activities
ACTIVIT | }I ECONOMICE - Economic activities
ACTIVIT | }I INDUSTRIALE - Industrial activities
ACTUL UNIC EUROPEAN - Single European Act
AC}IUNE - Share
ACULTURA}IE - Acculturation
ADMINISTRA}IE DE STAT - State administration
ADOLESCENT - Adolescent/Teen-ager
ADOLESCEN} | - Adolescence / Teen age
ADVENTISM - Adventism
AEROGLISOR - Hovercraft
AEROPORT - Airport
AFACERE - Business
AFRIKAANS - Afrikaans
AFRIKANER - Afrikaner
AGENT ECONOMIC - Economic agent
AGENT MODERATOR - Moderator
AGENT TERMIC - Heat carrier
AGEN}IE DE PRES | - Press agency
AGEN}IE ECONOMIC | - Economic agency
AGLOMERA}IE - Agglomeration
AGLOMERA}IE URBAN | - Urban agglomeration
AGLUTINARE - Agglutination
AGRESIUNE ARMAT | - Armed aggression
AGRICULTUR | - Agriculture
AGRICULTUR | DE PIA} | - Marked-based agriculture
AGRICULTUR | EXTENSIV | - Extensive agriculture
AGRICULTUR | F | R | AR | TUR | - Unploughed farming

AGRICULTUR | INTENSIV | - Intensive agriculture
AGRICULTUR | SPECULATIV | - Market-demand based agriculture
AGRICULTUR | TRADI}IONAL | - Traditional agriculture
AGRICULTUR | URBAN | - Urban agriculture
AGROTURISM - Agro-tourism
ALAM | - Brass
ALEGERI - Elections
ALG | - Alga
ALIAN} | - Alliance
ALPACA (3) - Argentan
ALUMINIU - Aluminium
AMBIAN} | RURAL | - Rural environment
AMBIAN} | URBAN | - Urban environment
AMENAJAMENT FORESTIER - Forest management
AMENAJAMENT PASTORAL - Pastoral management
AMENAJAREA COMPLEX | A TERITORIULUI - Complex territorial planning
AMENAJAREA TERITORIULUI - Territorial planning
AMENAJARE HIDROTEHNIC | - Hydrotechnical installation
AMENAJARE SILVIC | - Forest improvement
AMENAJARE URBAN | - Town planning
AMETIST - Amethyst
AMFITEATRU - Amfitheatre
AMPLASAMENT - Location
AMPLASAREA OBIECTIVELOR ECONOMICE - Location of economic units
ANALFABET - Illiterate
ANALIZA TRANSPORTURILOR RUTIERE - Road transport analysis
ANALIZ | DE IMPACT - Impact study
ANALIZ | DEMOGRAFIC | - Demographic analysis
ANALIZ | ECONOMIC | - Economic analysis
ANALIZ | POLITIC | - Political analysis
ANALOGIE GEOPOLITIC | - Geopolitical analogy
ANALOGIE POLITIC | - Political analogy
ANANAS - Pineapple
ANARHISM - Anarchism
ANCHET | DE CIRCULA}IE - Traffic survey
ANCHET | DE CONTROL - Control survey
ANCHET | DEMOGRAFIC | DE TEREN - Demographic field investigation
ANCHET | DEMOGRAFIC | PRIN SONDAJ - Demographic poll
ANCHET | SOCIAL | - Social survey
ANDALUZIT - Andalusite
ANEXARE TERITORIAL | - Territorial anexation
ANEXE GOSPOD | RE{TI - Household annexes
ANGLICANISM - Anglicanism
ANGLO-SAXONI - Anglo-Saxons
ANIMISM - Animism
ANOICUMEN | - Anno-ecumene
ANOMALII POLITICO-TERITORIALE - Political-territorial anomalies
ANSAMBLU DE LOCUIT - Residential district
ANSAMBLU URBANISTIC - Urbanistic ensemble
ANTRACIT - Anthracite
ANTROPOCENTRISM - Anthropocentrism
ANTROPOGENEZ | - Anthropogenesis
ANTROPOGEOGRAFIE - Human geography /Anthropogeography
ANTROPOIDE - Anthropoids
ANTROPOLOGIE - Anthropology
ANTROPOLOGIE CULTURAL | - Cultural anthropology
APARTHEID - Apartheid
APATIT - Apatite
AP | DE R | CIRE - Cooling water
AP | POTABIL | - Drinkable water
APEDUCT - Culvert / Water conduit/line
APE INTERIOARE - Inland waters
APE NA}IONALE - National waters
APE TERITORIALE - Territorial waters

APE UZATE - Waste water
ARBITRAJ - Umpire
ARBORE DE CACAO - Cocoa-tree
ARBORE DE CAFEA - Coffee-tree
ARBORE DE SCOR}I{OAR | - Cinnamonum
ARCAD | - Bay
AREAL - Area
AREAL AGRICOL - Agricultural area
AREAL CONSTRUIT - Built-in area
AREAL ETNIC - Ethnical area
AREAL METROPOLITAN - Metropolitan area
AREAL PEDESTRU - Pedestrian area
AREAL PORTUAR - Port area
AREAL VITICOL - Vine growing area
AREALUL PIE}EI - Market area
ARGIL | - Argil/Clay/Loam
ARGINT - Silver
ARHAIC - Archaic
ARHEOLOGIE - Archaeology
ARHITECTUR | POPULAR | - Folk architecture
ARIE - Area
ARIE CADASTRAL | - Cadastral area
ARIE CENTRAL | - Central zone
ARIE CONSTRUIT | - Built-in area
ARIE DE APROVIZIONARE A ORA{ELOR CU PRODUSE AGROALIMENTARE - Area of town supply with agro-alimentary products
ARIE DE ATRAC}IE A PIE}EI - Market-attraction area
ARIE DE CIRCULA}IE PIETONAL | - Pedestrian circulation area / Sidewalk
ARIE DE CIVILIZA}IE - Area of civilisation
ARIE DE CULTUR | GEOPOLITIC | - Area of geopolitical culture
ARIE DE POLARIZARE - Polarising area
ARIE DE RECRUTARE A FOR}EI DE MUNC | - Labour recruitment area
ARIE DESF | {URAT | - Spread-out area
ARIE METROPOLITAN | - Metropolitan area
ARIE PROTEJAT | - Protected area
ARIE URBAN | - Urban area
ARM | TUR | URBAN | - Urban aggregate
ASANARE - Draining/Sanitation
ASANARE URBAN | - Urban sanitation
ASFALT - Asphalt
ASIMILARE - Assimilation
ASISTEN} | SOCIAL | - Social assistance
ASOCIA}IA EUROPEAN | A LIBERULUI SCHIMB - European Free Trade Association
ASOCIA}IA NA}IUNILOR DIN ASIA DE SUD-EST - Association of South-East Asian Nations
ASOCIA}IE - Association
ASOLAMENT - Crop succesion
A{EZARE - Settlement
A{EZARE-CHEIE - Key settlement
A{EZARE DISP | RUT | - Disappeared settlement
A{EZARE MATC | - Womb settlement
A{EZARE PLANIFICAT | - Planned settlement
A{EZARE UMAN | - Human settlement
ATRAC}IE TURISTIC | - Tourist attraction
AUR - Gold
AUSTRALOID | - Australoid
AUTARHIE - Autarchy
AUTOCONSUM - Self-consumption
AUTOCRA}IE - Autocracy
AUTODETERMINARE - Self-determination
AUTOHTON - Autochthonous
AUTONOMIE - Autonomy
AUTONOMIE ADMINISTRATIV | - Administrative autonomy
AUTORITATE - Authority
AUTOSERVIRE - Self-service
AUTOSTRAD | - Motorway
AVANPORT - Outer harbour
AVOCATIER - Avocado-tree
AVORT - Abortion
AVU}IE NA}IONAL | - National wealth
AX DE COMPOZI}IE - Arrangement pattern

BAC - Floating bridge / Pontoon
BALAN}A FOR}EI DE MUNC | - Labour balance
BALAN}A RESURSELOR DE MUNC | - Balance of labour resources
BALASTIER | - Sand-and-gravel pit
BALCANIZARE - Balkanization
BALNEOLOGIE - Balneology
BAMBUS - Bamboo
BAN - Money
BANANIER - Banana-tree/Plantain
BANCA EUROPEAN | PENTRU RECONSTRUC}IE {I DEZVOLTARE - The European Bank for Reconstruction and Development
BANCA INTERNA}IONAL | PENTRU RECONSTRUC}IE {I DEZVOLTARE - The International Bank for Reconstruction and Development
BANCA MONDIAL | - The World Bank
BANC | - Bank
BANC | DE DATE - Data bank
BANLIEU - Outskirts
BANTUSTAN - Bantustown
BAPTISM - Baptism
BARAJ - Water storage/supply dam
BARIL - Barrel
BARITIN | - Barite/Baryte
BASC - Basque
BASTION - Stronghold
BAZALT - Basalt
BAZAR - Bazaar
BAZ | ECONOMIC | - Economic basis
BAZ | ENERGETIC | - Energy stock
BAZ | DE MATERII PRIME - Raw-material stock
BAZ | FURAJER | - Fodder reserve
BAZ | MILITAR | - Military base
BAZILIC | - Basilica
BAZIN CARBONIFER - Coal basin
BAZIN POMICOL - Fruit-tree zone
BELIGERANT - Belligerent
BENZIN | - Petrol/Gasoline
BERILIU - Beryllium
BETON - Concrete
BIBLIE - The Bible
BIDONVILLE - Bidonville
BIGAMIE - Bigamy
BILAN} MIGRATORIU AL POPULA}IEI - Population migration balance
BILAN} NATURAL AL POPULA}IEI - Natural population balance
BILAN} TERITORIAL - Territorial balance
BILAN} TOTAL AL POPULA}IEI - Total population balance
BIOACUMULARE - Bioaccumulation
BIOM - Biome
BIOTEHNOLOGIE - Biotechnology
BIPOLARIZARE - Bipolarization
BIROCRA}IE - Bureaucracy
BISERIC | - Church
BIZON - Bison/Buffalo
BLEND | - Zinc blende
BLOC - Block of flats
BLOCAD | - Blockade
BLOC POLITIC - (Political) Bloc
BOCAGE - Bocage
BOICOT - Boycott
BOL{EVISM - Bolshevism
BREASL | - Corporation
BRILIANT - Brilliant
BUDISM - Buddhism
BUGET - Budget
BUGET DE STAT - State budget
BUGET DE TIMP - Time budget
BULEVARD - Avenue/Boulevard
BUMBAC - Cotton
BUNURI ECONOMICE - Economic assets/ /goods
BUNURI DE CONSUM - Consumer's goods
BUNURI INTERMEDIARE - Intermediate goods
BURG - Borough
BURS | (1) - Exchange
BURS | (2) - Scholarship
BURS | DE M | RFURI - Commodity/produce exchange
BURS | DE VALORI - Stock-exchange

CABAN | TURISTIC | - Chalet
CADASTRU - Cadastre

CADMIU - Cadmium
CADRU CONSTRUIT - Built-in environment
CADRU DE VIA}| - Life environment
CADRU MATERIAL - Material framework
CALCEDONIE - Chalcedony
CALCOPIRIT | - Calcopyrite / Iron copper sulphide
CALE NAVIGABIL | INTERIOAR | - Inland water way
CALITATEA VIE}II - Quality of life
CAMPING - Camping
CANAL - Canal
CANAL COLECTOR - Drain(age) channel
CANAL NAVIGABIL - Ship channel
CAOLIN - Aluminium flake / Argil
CAPACITATE DE ABSORB}IE URBAN | - Urban absorption capacity
CAPACITATE DE CAZARE - Accommodation capacity
CAPACITATE DE SUS}INERE A POPULA}IEI - Population territorial supply and carrying capacity
CAPACITATE PORTUAR | - Port capacity
CAPITAL - Capital
CAPITAL | - Capital
CAPITAL | ARTIFICIAL | - Artificial capital
CAPITAL | DIVIZAT | - Divided capital
CAPITAL | NATURAL | - Natural capital
CAPITAL | PERMANENT | - Permanent capital
CAPITAL CIRCULANT - Circulating/floating assets
CAPITAL CULTURAL - Cultural assets
CAPITAL FINANCIAR - Financial capital
CAPITAL FIX - Permanent capital
CAPITAL INFORMA}IONAL - Informational capital
CAPITALISM - Capitalism
CAPITAL TEHNIC - Technological capital
CAPITAL UMAN - Human capital
CAPTARE DE AP | - Water catching/inlet/ /intake
CARACTER NA}IONAL - National character
CARGOU - Cargo
CARTEL - Cartel
CARTIER- District
CARTIER COMERCIAL - Commercial district
CARTIER DE LOCUIN}E - Housing district
CARTIER INDUSTRIAL - Industrial district
CARTIER REZIDEN}IAL - Residential district
CARTIER-ORA{ - Town-like district
CARTIER-SATELIT - Satellite-district
CARTODIAGRAM | - Carto-diagram
CARTOF - Potato
CARTOGRAM | - Cartogram
CAS | - Dwelling-house
CASTEL - Castle
CATEDRAL | - Cathedral
CATEGORIE SOCIAL | - Social category
CATEGORIE SOCIO-OCUPA}IONAL | - Socio-professional category
CATOLICISM - Catholicism
CAUCAZIAN - Caucasian
C | DERE DE AP | - Water chute / Waterfall
C | LDUR | - Heat
C | RBUNE - Coal
C | RBUNE BRUN - Brown coal
C | S | TORIE - Marriage
CÂNEP | - Hemp
CEAI - Tea
CELUL | FOTOVOLTAIC | - Photovoltaic cell
CENTRAL | GEOTERMIC | - Geothermal power station
CENTRAL | HELIO-ELECTRIC | - Helio-electric power station
CENTRAL | HIDROELECTRIC | - Water power station
CENTRAL | NUCLEARO-ELECTRIC | - Nuclear power station
CENTRAL | TERMIC | - Heating station
CENTRALITATE - Centrality
CENTRALITATE A ORA{ULUI - Town centrality
CENTRALIZARE - Centralization
CENTRU ADMINISTRATIV - Administrative centre
CENTRU CIVIC - Civic centre

CENTRU COMERCIAL - Commercial centre
CENTRU INDUSTRIAL - Industrial centre
CENTRU ISTORIC - Historical centre
CENTRU URBAN - Urban centre
CENTRU VITICOL - Vine growing centre
CENTUR | DE COMUTARE - Commutation belt
CENTUR | VERDE - Green belt
CERCETARE DE TEREN - Field investigation
CERCETARE STATISTIC | - Statistical study
CER DESCHIS - Open sky
CETATE - Stronghold
CET | }EAN - Citizen
CET | }ENIE - Citizenship
CET | }ENIE EUROPEAN | COMUN | - Common European citizenship
CHESTIONAR - Questionnaire
CICLU AL POPULA}IEI - Population cycle
CICLU AL POPULA}IEI STABILE - Stable population cycle
CICLU DE VIA} | AL FAMILIEI - Family life cycle
CICLU ENERGETIC - Energy cycle
CIMENT - Cement
CIRCUIT ECONOMIC MONDIAL - World economic circuit
CIRCUIT TURISTIC - Tourist circuit
CIRCULA}IA INTERMETROPOLITAN | A ELITELOR - Inter-city circulation of elites
CIRCULA}IE - Circulation
CIRCULA}IE PASIV | - Passive traffic
CIRCULA}IE RUTIER | - Road traffic
CIRCULA}IE TURISTIC | - Tourist traffic
CIRE{ - Cherry-tree
CIVILIZA}IE - Civilisation
CIVILIZA}IE URBAN | - Urban civilisation
CLAS | SOCIAL | - Social class
CLASIFICAREA ECONOMIEI NA}IONALE PE RAMURI - Classification of the national economy by branch
CLASIFICAREA FUNC}IONAL | A ORA{ELOR - Functional classification of towns
CLASIFICAREA INDUSTRIEI - Classification of industry
CLASIFICAREA INTERNA}IONAL | STANDARD A PROFESIUNILOR - Standard international classification of professions
CLASIFICAREA INTERNA}IONAL | STANDARD A TUTUROR RAMURILOR DE ACTIVITATE ECONOMIC | - Standard international classification of all economic branches
CLASIFICAREA POPULA}IEI DUP | ACTIVITATEA ECONOMIC | - Classification of population by economic activity
CLASIFICAREA POPULA}IEI DUP | CARACTERISTICI DEMOGRAFICE - Classification of population by demographic traits
CLAUZA NA}IUNII CELEI MAI FAVORIZATE - Most-favoured nation clause
CLUBUL DE LA ROMA - Club of Rome
COCS - Coke
COEFICIENT DEMOGRAFIC - Demographic coefficient
COEFICIENT DE SPECIALIZARE - Specialization coefficient
COEFICIENT DE UTILIZARE A DOT | RILOR - Equipment-use coefficient
COEFICIENTUL GINI - Gini coefficient
COLECTIVITATE - Community
COLONIALISM - Colonialism
COLONIE - Colony
COLONIZARE - Colonization/Plantation
COMBUSTIBIL - Fuel
COMBUSTIBIL CONVEN}IONAL - Conventional fuel
COMBUSTIBIL MINERAL - Mineral fuel
COMBUSTIBIL NUCLEAR - Nuclear fuel
COMBUSTIBIL PRIMAR - Primary fuel
COMER} - Commerce/Trade
COMER} ASOCIAT - Associative trade
COMER} CONCENTRAT - Concentrate trade

COMER} CU AM | NUNTUL - Retail trade
COMER} CU M | RFURI - Freight trade
COMER} CU RIDICATA - Wholesale trade
COMER} CU SERVICII - Service trade
COMER} DE COMPENSA}IE - Compensated trade
COMER} ELECTRONIC - Trading in electronic device
COMER} INTERIOR - Domestic trade
COMER} INTERNA}IONAL - International trade
COMER} INVIZIBIL - Invisible trade
COMER} TRIUNGHIULAR - Triangular trade
COMISIA EUROPEAN | - The European Commision
COMITAT - County
COMPANIE - Company
COMPETIVITATE - Competitivity
COMPLEX DE LOCUIT - Housing complex
COMPLEX INDUSTRIAL - Industrial complex
COMPLEX TURISTIC - Tourist complex
COMPORTAMENT COLECTIV - Collective behaviour
COMPORTAMENT DEMOGRAFIC - Demographic behaviour
COMPOZI}IE PEISAGISTIC | - Landscape pattern
COMPOZI}IE URBANISTIC | - Urban pattern
COMUN | - Commune
COMUNISM - Communism
COMUNITATE - Community
COMUNITATE ETNIC | - Ethnic community
COMUNITATE RURAL | - Rural community
COMUNITATEA ECONOMIC | EUROPEAN | - The Economic European Community
COMUNITATEA EUROPEAN | A C | RBUNELUI {I O}ELULUI - The European Coal and Steel Community
COMUNITATEA EUROPEAN | A ENERGIEI ATOMICE - The European Atomic Energy Community
COMUNIT | }ILE EUROPENE - The European Communities
CONCENTRARE INDUSTRIAL | - Industrial concentration
CONCENTRARE UMAN | - Human concentration
CONCERN - Concern
CONCESIUNE - Franchise/Lease
CONCUREN} | - Competition
CONDUCT | - Pipe
CONFEDERA}IE - Confederation
CONFERIN}A NA}IUNILOR UNITE PENTRU COMER} {I DEZVOLTARE - UN Conference for Trade and Development
CONFLAGRA}IE - Conflagration
CONFLICT - Conflict
CONFUCIANISM - Confucianism
CONJUNCTUR | ECONOMIC | - State of the market
CONSERVATORISM - Conservatorism
CONSILIUL DE MINI{TRI AL U.E. - EU Council of Ministers
CONSILIUL EUROPEAN - European Council
CONSILIUL EUROPEI - Council of Europe
CONSUM PE LOCUITOR - Consumption per capita
CON{TIIN} | ETNIC | - Ethnic awareness/ /consciousness
CONTRACEP}IE - Contraception
CONTRAFORT - Abutment
CONTROL SOCIAL - Social control
CONTROLUL NA{TERILOR - Birth control
CONURBA}IE - Conurbation
CONVERGEN} | SOCIAL-ECONOMIC | - Socio-economic convergence
COOPERARE - Cooperation
COOPERAREA ECONOMIC | ASIA-PACIFIC - Asia-Pacific Economic Cooperation
COOPERAREA ECONOMIC | DE LA MAREA NEAGR | - Black Sea Economic Cooperation
COOPERARE ECONOMIC | INTERNA}IONAL | - International economic cooperation

COOPERARE INDUSTRIAL | - Industrial cooperation
CORPORA}IE - Corporation
CORTINA DE FIER - Iron Curtain
CORUP}IE - Coruption
COST SOCIAL - Social cost
CREDIN} | - Faith
CRENEL - Battlement
CRE{TERE ECONOMIC | - Economic growth
CRE{TERE TERITORIAL | - Territorial growth
CRE{TERE ZERO A POPULA}IEI - Zero population growth
CRE{TINISM - Christianity
CRIMINALITATE - Criminality
CRIPT | - Crypt
CRIZ | POLITIC | - Political crisis
CRONOGRAM | - Chronogram
CUCERIRE TERITORIAL | - Territorial conquest
CULTURA PLANTELOR - Plant growth
CULTUR | - Culture
CULTUR | AGRICOL | - Crop culture
CULTUR | MATERIAL | - Material culture
CULTUR | POLITIC | - Political culture
CULTUR | SOCIAL | - Social culture
CULTUR | SPIRITUAL | - Spiritual culture
CULTURI AEROPONICE - Aeroponic growth
CULTURI HIDROPONICE - Hydroponic growth
CULTURI MIXTE - Mixed plant growth
CUPRU - Copper

DAOISM - Daoism
DAT | STATISTIC | - Statistical figure
DATORIE PUBLIC | - Public debt
DECALAJ ECONOMIC - Economic gap
DECALAJ TEHNOLOGIC - Technological gap
DECAPITALIZARE - De-capitalisation
DECOLONIZARE - Decolonisation
DEFICIT - Deficit
DEFICIT BUGETAR - Budget deficit
DEFRI{ARE - Deforestation
DEGRADAREA TERENULUI - Land degradation
DELINCVEN} | - Delinquency
DELIMITARE TERITORIAL | - Territorial boundary
DELOCALIZARE - Dislodging
DEMILITARIZARE - Demilitarization
DEMOBILIZARE - Demobilization
DEMOCRA}IE - Democracy
DEMOGRAFIE - Demography
DEMOGRAFIE ISTORIC | - Historical demography
DEMONETIZARE - Demonetization
DEMOPOLITIC | - Demopolitics
DENSITATE - Density
DENSITATE A CIRCULA}IEI RUTIERE - Road traffic density
DENSITATE A CONSTRUC}IILOR - Density of constructions
DENSITATE A LOCALIT | }ILOR ~N TERITORIU - Territorial density of settlements
DENSITATE A LOCUIN}ELOR - Housing density
DENSITATE A POPULA}IEI - Population density
DENSITATE A RE}ELEI DE TRANSPORT - Density of transport network
DENSITATE A RE}ELEI DE TRANSPORT ~N COMUN - Density of public transport network
DENSITATE A RE}ELEI STRADALE - Density of streets
DENSITATE ROBOTIC | - Robot density
DENUCLEARIZARE - Denuclearization
DEPENDEN} | - Dependency
DEPLAS | RI ALE POPULA}IEI - Population shifts
DEPOPULARE - Depopulation
DEPORTARE - Deportation
DEPRECIERE MONETAR | - Currency depreciation
DERURALIZARE - De-ruralisation

DESCENTRALIZARE INDUSTRIAL | - Industrial decentralisation
DESCENTRALIZARE URBAN | - Urban decentralisation
DES}ELENIRE - Fallowing
DE{EU - Waste product
DETERMINISM - Determinism
DETERMINISM GEOGRAFIC - Geographic determinism
DE}INUT - Prisoner
DEVALORIZARE - Devaluation
DEZARMARE - Disarmament
DEZARTICULARE ECONOMIC | - Economic dismemberment
DEZINDUSTRIALIZARE - De-industrialization
DEZVOLTARE - Development
DEZVOLTARE DURABIL | - Sustainable development
DEZVOLTARE ECONOMICO-SOCIAL | - Social-economic development
DEZVOLTARE PE VERTICAL | - Vertical development
DEZVOLTARE SPONTAN | A LOCALIT | }ILOR - Spontaneous development of settlements
DEZVOLTARE UMAN | - Human development
DIAGNOZ | - Diagnosis
DIAGRAM | - Diagram
DIAMANT - Diamond
DIASPORA - Diaspora
DIATOMIT - Diatomite
DICTAT - Diktat
DICTATUR | - Dictatorship
DIG - Dike
DIMENSIUNEA FAMILIEI - Family size
DINAMICA POPULA}IEI - Population dynamics
DISCONTINUITATE GEOGRAFIC | - Geographical discontinuity
DISCRIMINARE - Discrimination
DISPARIT | }I FEMEI/B | RBA}I - Male/female disparities
DISPARIT | }I RURAL/URBAN - Rural/urban disparities
DISPERSIA A{EZ | RILOR - Settlement spread
DISTRIBU}IA ORA{ELOR - Town distribution
DISTRIBU}IE STABIL | PE VÂRSTE - Stable distribution by age
DISTRICT - District
DIVOR} - Divorce
DIVOR}IALITATE - Divorce rate
DIZIDENT - Disident
DOCTRIN | - Doctrine
DOM - Dome
DOT | RI SOCIALE - Social amenities
DRAPEL - Banner
DREPTURILE OMULUI - Human rights
DROG - Drug
DRUM - Road
DRUM DE ACCES - Access road
DRUM DE EXPLOATARE - Work road
DRUM EUROPEAN - European highway
DRUM NA}IONAL - National highway
DRUM PUBLIC - Public road
DRUM PUBLIC DE INTERES LOCAL - Local public road
DRUM TURISTIC - Tourist track
DURATA MEDIE A {COLARIZ | RII - Average schooling time

ECARTAMENT DE CALE FERAT | - Railway clearance
ECHILIBRU ~N PROFIL TERITORIAL - Territorial balance
ECHILIBRU MACROECONOMIC - Macroeconomic balance
ECHILIBRUL RESURSELOR DE MUNC | - Balance of labour resources
ECHILIBRU SOCIAL - Social equilibrium
ECHIPARE EDILITAR | - Utilities/ /Equipment
ECHIPARE TEHNIC | A TERITORIULUI - Technical endowment of territory
ECLUZ | - (Canal) Lock
ECODEZVOLTARE - Ecological development

ECOLOGIE UMAN | - Human ecology
ECONOMIE - Economy
ECONOMIE DE PIA}| - Market-based/ /driven/led economy
ECONOMIE DE RAMUR | - Branch economy
ECONOMIE DE TRANZI}IE - Economy in transition
ECONOMIE DUAL | - Dual economy
ECONOMIE MIXT | - Mixed economy
ECONOMIE MONDIAL | - World economy
ECONOMIE NA}IONAL | - National economy
ECONOMIE REGIONAL | - Regional economy
ECONOMIE SUBTERAN | - Underground economy
ECOPOLITIC | - Ecopolitics
ECOSISTEM - Ecosystem
ECOSISTEM UMAN - Human ecosystem
ECOSISTEM URBAN - Urban ecosystem
ECOTURISM - Eco-tourism
ECUMENISM - Ecumenism
ECUMENOPOLIS - Ecumenopolis
EKISTIC | - Ekistics
ELASTICITATEA MIGRA}IEI - Flexibility of migration
ELECTORAT - Electorate
ELECTRICITATE - Electricity
ELIT | - Elite
EMBARGO - Embargo
EMIGRANT - Emigrant
EMIGRA}IE - Emigration
EMISII POLUANTE - Polluting emission
EMITENT - Emittent
ENCLAV | - Enclave
ENERGIE A VALURILOR - Wave-induced energy
ENERGIE CHIMIC | - Chemical energy
ENERGIE ELECTRIC | - Electrical energy
ENERGIE EOLIAN | - Eolian energy
ENERGIE GEOTERMIC | - Geothermal energy
ENERGIE HIDRAULIC | - Hydraulic energy
ENERGIE MECANIC | - Mechanical energy
ENERGIE NUCLEAR | - Nuclear energy
ENERGIE POTEN}IAL | - Potential energy
ENERGIE PRIMAR | - Primary energy
ENERGIE RADIANT | - Radiation energy
ENERGIE SOLAR | - Solar energy
ENERGIE TERMIC | - Thermal energy
ENDOGAMIE - Endogamy
ENTITATE POLITIC | - Political entity
EPURAREA APELOR - Water purifying/ /treatment
ESPLANAD | -Esplanade
ESTETIC | URBAN | - Urban aesthetics
ESTIMAREA NUM | RULUI POPULA}IEI - Numerical population estimate
E{ANTION - Sample
ETATIZARE - Establishment of state control/ /Nationalization
ETNIC - Ethnic
ETNICITATE - Ethnicity
ETNIE - Ethnic group
ETNOCENTRISM - Ethnocentrism
ETNOCID - Ethnocide
ETNOCIVILIZA}IE - Ethno-civilisation
ETNOCRA}IE - Ethnocracy
ETNOGENEZ | - Ethnogenesis
ETNOGEOGRAFIE - Ethnogeography
ETNOGRAFIE - Ethnography
ETNOLOGIE - Ethnology
EUROPOID - Europoid
EUROREGIUNE - Euroregion
EVACUARE - Evacuation
EVOLU}IE DEMOGRAFIC | - Demographic evolution
EVOLU}IE NUMERIC | A POPULA}IEI - Numerical evolution of population
EXCLAV | - Exclave
EXCOMUNICARE - Excommunication
EXILAT - Exile
EXOD - Exodus
EXOD AGRICOL - Agricultural exodus
EXOD DE INTELIGEN}| - Brain-drain
EXOD RURAL - Rural exodus
EXPANSIONISM - Expansionism
EXPATRIAT - Expatriated

EXPLOATARE - Exploitation
EXPLOATA}IE - Work-site
EXPLOZIE DEMOGRAFIC | - Demographic boom
EXPORT - Export
EXPROPRIERE - Expropriation
EXTRAVILAN - Extraurban
EXTR|DARE - Extradition
EXTREMISM - Extremism
EXURBAN - Exurb
EXURBA}IE - Exurbia

FÂNEA} | - Hayfield
FABRIC | - Factory
FACTORI CONJUNCTURALI - Conjunctural factors
FACTORI DE PRODUC}IE - Production factors
FALIMENT - Bankruptcy
FAMILIE - Family
FAMILIE COMPLET | - Complete family
FAMILIE EXTINS | - Enlarged family
FAMILIE TIP - Typical family
FANATISM - Fanaticism
FASCISM - Fascism
FECUNDITATE - Fecundity
FEDERA}IE - Federation
FENOMEN DEMOGRAFIC - Demographic phenomenon
FENOMEN ECONOMIC - Economic phenomenon
FENOMEN SOCIAL - Social phenomenon
FENOMEN URBAN - Urban phenomenon
FERM | - Farm/Ranch
FERM | AGROTURISTIC | - Agro-tourist farm
FERM | PISCICOL | - Fish farm
FERMIER - Farmer/Rancher
FERTILITATE - Fertility
FERTILITATE A SOLULUI - Soil fertility
FERTILITATE MARITAL | - Marital fertility
FEUDALISM - Feudalism
FIBR | - Fiber
FIER - Iron
FILAMENT - Filament
FILATUR | - Spinning mill
FILDE{ - Ivory
FINAN}E - Finance
FINAN}E PUBLICE - Public finance
FISIUNE - Fission
FISTIC - Pistachio
FLORICULTUR | - Floriculture
FLOTA}IE - Flotation
FLOT | - Fleet/Shipping
FLUCTUA}IE - Fluctuation
FLUVIU INTERNA}IONAL - International waterway
FLUX - Flow/Flux
FLUX COMERCIAL - Commercial flow
FLUX DE CIRCULA}IE RUTIER | - Road traffic flow
FLUX ECONOMIC INTERNA}IONAL - International economic flow
FLUX INFORMA}IONAL - Informational flow
FLUX MIGRATORIU - Migration flow
FLUX TURISTIC - Tourist flow
FOLOSIN} | A TERENULUI - Land use
FOND CINEGETIC - Hunting stock
FOND CONSTRUIT - Building fund
FOND DE CONSUM - Consumption fund
FOND DE LOCUIN}E - Housing fund
FOND FORESTIER - Forest stock
FOND FUNCIAR - Landed estate stock
FOND PISCICOL - Fishing stock
FONDUL MONETAR INTERNA}IONAL - International Monetary Fund
FONT | - Foundry
FOR (1) - Forum
FORM | DE GUVERN|MÂNT - Form of government
FORT - Fort
FORT|REA} | - Fortress
FORTIFICA}IE - Fortification
FOR} | DE MUNC | - Labour force
FOR}E CENTRIFUGE - Centrifugal forces
FOR}E CENTRIPETE - Centripetal forces
FOR}E DE PRODUC}IE - Production forces
FRAN{IZ | - Franchise

FRONTIER | - Border/Frontier
FUNC}IUNI PERIURBANE - Peri-urban functions
FUNC}IUNI URBANE - Urban functions
FUNDAMENTALISM - Fundamentalism
FUZIUNE (1) - Fusion
FUZIUNE (3) - Merger

GABBROU - Gabbro
GALEN | - Lead glance
GALERIE - Gallery
GALERIE DE ADUC}IUNE - Water delivery canal
GALERIE DE ART | - Art gallery
GAR | AERIAN | - Airport
GAR | FEROVIAR | - Railway station
GAR | FLUVIAL | - River harbour
GAR | MARITIM | - Sea harbour
GATER - Mechanical saw
GAZ DE SINTEZ | - Synthesis gas
GAZ DE SOND | - Oil well gas
GAZ LICHEFIAT - Liquid gas
GAZ METAN - Methane gas
GAZ NATURAL - Natural gas
GAZON - Greensward
GENERA}IE - Generation
GENEZA ORA{ELOR - Town birth
GENOCID - Genocide
GENTRIFICARE URBAN | - Urban gentrification
GEOGRAFIA AGRICULTURII - Geography of agriculture
GEOGRAFIA COMER}ULUI - Geography of commerce
GEOGRAFIA INDUSTRIEI - Geography of industry
GEOGRAFIA POPULA}IEI - Geography of population
GEOGRAFIA SCHIMBURILOR ECONOMICE - Geography of trade
GEOGRAFIA TRANSPORTURILOR - Geography of transport
GEOGRAFIA TURISMULUI - Geography of tourism
GEOGRAFIE - Geography
GEOGRAFIE APLICAT | - Applied geography
GEOGRAFIE CANTITATIV | - Quantitative geography
GEOGRAFIE COMPORTAMENTAL | - Behavioural geography
GEOGRAFIE CULTURAL | - Cultural geography
GEOGRAFIE ECONOMIC | - Economic geography
GEOGRAFIE ELECTORAL | - Electoral geography
GEOGRAFIE ISTORIC | - Historical geography
GEOGRAFIE LINGVISTIC | - Linguistic geography
GEOGRAFIE MEDICAL | - Medical geography
GEOGRAFIE POLITIC | - Political geography
GEOGRAFIE RURAL | - Rural geography
GEOGRAFIE SOCIAL | - Social geography
GEOGRAFIE UMAN | - Human geography
GEOGRAFIE URBAN | - Urban geography
GEOPOLITIC | - Geopolitics
GEOSTRATEGIE - Geostrategy
GHETOU - Ghetto
GLOBALISM - Globalism
GLOBALIZAREA ECONOMIEI MONDIALE - Globalisation of world economy
GOSPOD | RIE - Household
GRAD DE ALFABETIZARE A POPULA}IEI ADULTE - Adult population literacy level
GRAD DE CONCENTRARE A POPULA}IEI - Population concentration level
GRAD DE FLUCTUA}IE A FOR}EI DE MUNC | - Labour fluctuation level
GRAD DE OCUPARE A RESURSELOR DE MUNC | - Level of labour resources / Employment level
GRAD DE OCUPARE A TERENULUI - Land use level
GRAD DE RUDENIE - Degree of kinship
GRAD DE SATURA}IE A CIRCULA}IEI - Traffic saturation degree

GRAD DE URBANIZARE - Urbanization degree
GRAD DE UTILIZARE A TERENULUI - Land use degree
GRAFIC - Graph
GRAFIT - Graphite
GRAJD - Stable/Stud
GRANIT - Granite
GR | DIN | - Garden
GRÂU - Wheat
GRANI} | - Border/Frontier
GREV | - Strike
GRUP - Group
GRUPARE URBAN | - Urban grouping
GRUP DE REFERIN} | - Reference group
GRUP ETNIC - Ethnic group
GRUP SOCIAL - Social group
GRUPUL CELOR {APTE - G-7 Group
GUANO - Guano
GUVERN - Government
GUVERNATOR - Governor

HABITAT - Habitat
HABITAT UMAN - Human habitat
HALD | - Waste dump
HAMEI - Hop(s)
HAMBAR - Barn
HAN - Inn
HART | - Map
HART | GEOPOLITIC | - Geopolitical map
HA{I{ - Hashish/Hemp
HELE{TEU - Fish pond
HEMATIT - Iron glance
HERGHELIE - Stud
HIDROCENTRAL | - Water power station
HIDROENERGIE - Hydroenergy
HINTERLAND - Hinterland
HIPODROM - Race course/track
HIPOTROFIE URBAN | - Urban undersizing
HORTICULTUR | - Horticulture
HOTEL - Hotel
HUIL | - Pit coal

IAZ - Pond
IDENTIFICARE ETNIC | - Ethnical identification
IDENTITATE ETNIC | - Ethnical identity
IDEOLOGIE - Ideology
IERARHIE - Hierarchy
IERARHIE URBAN | - Urban hierarchy
IGIENA A{EZ | RILOR - Settlement hygiene
ILUMINAT - Lighting
IMIGRA}IE - Immigration
IMIGRANT - Immigrant
IMOBIL - Building
IMPACT ASUPRA MEDIULUI - Environmental impact
IMPERIALISM - Imperialism
IMPERIALISM ECONOMIC - Economic imperialism
IMPLANTARE INDUSTRIAL | - Industrial implant
IMPLOZIA POPULA}IEI - Population implosion
IMPORT - Import
IN - Flax
INCINT | - Precinct
INCINT | PORTUAR | - Harbour area
INDICATOR - Indicator
INDICATOR AL CIRCULA}IEI TURISTICE - Tourist circulation indicator
INDICATOR CONJUNCTURAL AL AVORTURILOR - Abortion indicator
INDICATOR CONJUNCTURAL AL FERTILIT | }II - Fertility indicator
INDICATOR DE MORBIDITATE - Morbidity indicator
INDICATORI ECONOMICI - Economic indicators
INDICE - Index
INDICE DE ATRACTIVITATE - Attractivity index
INDICE DE CONCENTRARE INDUSTRIAL | - Industrial concentration index
INDICE DE CONFORT TERMIC - Thermal comfort index
INDICE DE CRE{TERE A POPULA}IEI - Index of population growth
INDICE DE CRE{TERE COMPARAT | A INDUSTRIEI - Comparative industrial growth index

INDICE DE DENSITATE - Density index
INDICE DE DISPARITATE INDUSTRIAL | - Industrial disparity index
INDICE DE DISPERSIE - Dispersion index
INDICE DE DIVERSIFICARE INDUSTRIAL | - Industrial diversification index
INDICE DE LOCALIZARE A INDUSTRIEI - Industrial location index
INDICE DE MOBILITATE - Mobility index
INDICE DE OMOGENITATE ETNIC | - Ethnic homogeneity index
INDICE DE SUPRAFA}| - Surface-area index
INDICE DE URBANIZARE - Urbanisation index
INDICE DE UTILIZARE A TERENULUI - Land use index
INDICE DE VIABILITATE URBAN | - Urban viability index
INDICE DE VITALITATE - Vitality index / / Pearl's index
INDICELE DE ANALFABETISM - Illiteracy index
INDICELE DE AREALITATE - Area index
INDICELE DE DIFEREN}IERE ETNIC | - Ethnic distinction index
INDICELE DE DISIMILARITATE - Dissimilarity index
INDICELE DE STABILITATE A POPULA}IEI - Population stability index
INDICELE DEZVOLT | RII UMANE *(IDU)* - Human development index
INDICELE LIBERT | }II ECONOMICE - Index of economic freedom
INDICELE MIGRA}IEI EXTERNE - External migration index
INDICELE MIGRA}IEI INTERNE - Internal migration index
INDICELE MIGRA}IEI TEMPORARE - Temporary migration index
INDICELE MOBILIT | }II SOCIALE - Social mobility index
INDICELE SEGREG | RII - Segregation index
INDICELE SINTETIC AL S | R | CIEI - Poverty synthetic index
INDIGEN - Indigenous
INDUSTRIALIZARE - Industrialization
INDUSTRIE - Industry
INDUSTRIE ARTIZANAL | - Cottage industry
INDUSTRIE MANUFACTURIER | - Manufacturing industry
INDUSTRIE MIC | - Small industry
INFERTILITATE - Infertility
INFLA}IE - Inflation
INFLUEN}E CONCURENTE - Concurrent influences
INFRASTRUCTUR | - Infrastructure
INSTABILITATE REZIDEN}IAL | - Residential shifts
INSTALA}IE NUCLEAR | - Nuclear installation
INSTALA}II TEHNICE POPULARE - Popular technical installations
INSTITU}IE PUBLIC | - Public institution
INTEGRARE ECONOMIC | - Economic integration
INTEGRARE ECONOMIC | TOTAL | - Full economic integration
INTEGRARE SOCIAL | - Social integration
INTEGRARE URBAN | - Urban integration
INTEGRITATE TERITORIAL | - Territorial integrity
INTERAC}IUNE SPA}IAL | - Space interaction
INTERDEPENDEN}| - Interdependence
INTERSEC}IE - Crossroads/Intersection
INTERURBA}IE - Interurb
INTRAVILAN - Intraurban
INVESTITOR - Investor
INVESTI}IE - Investment
INVESTI}II STR | INE DIRECTE - Foreign direct investment
IREDENTISM - Irredentism
IRIGA}IE - Irrigation
ISLAM - Islam
IZOCRONE - Isochrones

~MB | TRÂNIRE DEMOGRAFIC | - Demographic ageing
~MBUN | T | }IRI FUNCIARE - Land management

~MP | DURIRE - Foresttree planting
~MPREJMUIRE - Enclosure/Fencing
~MPROPIET | RIRE - Putting in possesion of land
~NC | LZIRE - Heating
~NDIGUIRE - Dike
~NDOCTRINARE - Indoctrination
~NGR | { | MÂNT - Fertilizer
~NSORIRE - Sun exposure
~NTREPRINDERE - Manufacture
~NV | } | MÂNT - Education

JAD - Jade
JAINISM - Jainism
JUDE} - County

KRATOPOLITIC | - Kratopolitics

LEGUMICULTUR | - Vegetable growth
LIDER - Leader
LIGNIT - Brown coal / Lignite
LIMITA TERITORIULUI ADMINISTRATIV - Administrative-territorial limit
LIMITA URBAN-RURAL - Urban-rural limit
LIMIT | - Limit
LIMONIT - Iron ochre / Pea-ore
LINIE A VIE}II - Life trajectory
LINIE DE BAZ | - Basic line
LINIE DE TELECOMUNICA}II - Telecommunication line
LINIE ELECTRIC | - Electric line
LIVAD | - Orchard
LIVR | - Pound
LOCALITATE - Locality
LOCALITATE DE DESTINA}IE - Place of destination
LOCALITATE DE ORIGINE - Place of origin
LOCALITATE RURAL | - Rural locality
LOCALITATE SATELIT - Satellite locality
LOCALITATE TURISTIC | - Tourist locality
LOCALITATE URBAN | - Urban locality
LOCALIT | }I DORMITOR - Dormitory settlements
LOCALNIC - Native
LOCA}IE - Location
LOC CENTRAL - Central place
LOC DE MUNC | - Job/Workplace
LOCUIN} | - Dwelling-house
LOCUIN} | COLECTIV | - Collective dwelling
LOCUIN} | DUPLEX - Duplex house
LOCUIN} | INDIVIDUAL | - Individual residence
LOCUIN}E ~N{IRUITE - Row of dwellings
LOCUIN}E SOCIALE - Social dwellings
LOCUIRE - Habitation
LOCUITOR - Inhabitant
LONGEVITATE - Longevity
LUBRIFIAN}I - Lubricants
LUCR | RI HIDROTEHNICE - Hydro-technical works
LUCRU MECANIC - Mechanical work
LUMEA A TREIA - The Third World
LUMEA NOU | - The New World
LUMEA VECHE - The Old World
LUMIN | - Light
LUMIN | ARTIFICIAL | - Artificial light
LUMIN | NATURAL | - Natural light
LUTERANISM - Lutheranism

MACADAM - Macadam
MACAZ - Switch
MACROECONOMIE - Macro-economy
MAGISTRAL | - Thoroughfare
MAGNETIT - Magnetic iron-ore
MAGNEZIU - Magnesium
MALNUTRI}IE - Malnutrition
MANGAN - Manganese
MANUFACTUR | - Manufacture
MARE LIBER | - Open sea
MARE TERITORIAL | - Territorial sea waters
MARF | - Commodity/Goods/Merchandise
MARGINE URBAN | - Town outskirts
MARMUR | - Marble
MASS-MEDIA - Mass communications/ /media
MATERIAL LEMNOS - Timber

MATERIAL RADIOACTIV - Radioactive material
MATERIAL RULANT - Rolling stock
MATERIE PRIM | - Raw material
M | N | STIRE - Monastery
M | R - Apple tree
M | RIME OPTIM | A UNUI ORA{ - Optimal town size
MEDIE DE VÂRST | - Average age
MEDIU - Environment
MEDIU CONSTRUIT - Built-in environment
MEDIU ECONOMIC - Economic medium
MEDIU RURAL - Rural environment
MEDIU UMAN - Human environment
MEDIU URBAN - Urban environment
MEGALIT - Megalith
MEGALOPOLIS - Megalopolis
MEGATENDIN}E - Megatendencies
MEI - Millet
MESERIE - Craft
ME{TE{UG (2) - Craftsmanship
METABOLISM URBAN - Urban metabolism
METIS - Metis
METODA AREALELOR - Area method
METODA LINIILOR MI{C | RII - Method of movement lines
METODA PUNCTULUI - Point method
METODA SEMNELOR - Signs method
METODISM - Methodism
METROPOL | - Metropolis
METROPOL | DE CONTRAPONDERE - Counterweight metropolis
METROPOLIZARE - Metropolitanise
METROU - Subway/Tube/Underground
MIC | - Mica
MIEZ URBAN - City core
MIGRANT - Migrant
MIGRANT ACTIV - Active migrant
MIGRA}IE - Migration
MIGRA}IE A COMPETEN}ELOR - Brain drain
MIGRA}IE COLECTIV | - Collective migration
MIGRA}IE DE LUCRU - Labour migration
MIGRA}IE DE RE~NTOARCERE - Back- migration
MIGRA}IE INDIVIDUAL | - Individual migration
MIGRA}IE INTERNA}IONAL | - International migration
MIGRA}IE INTERN | - Internal migration
MIGRA}IE INVERS | - Reverse migration
MIGRA}IE NORMAL | - Normal migration
MIGRA}IE PAR}IAL | - Partial migration
MIGRA}IE PENDULATORIE - Fluctuating migration
MIGRA}IE SELECTIV | - Selective migration
MIGRA}IE SEZONIER | - Seasonal migration
MIGRA}IE SPONTAN | - Spontaneous migration
MIJLOACE DE PRODUC}IE - Means of production
MIJLOC DE TRANSPORT - Transport means
MINARET - Minaret
MIN | - Mine/Pit
MINERALIER - Tanker
MINERAL UTIL - Useful mineral
MINEREU - Ore
MINERIT - Mining
MINIM DE SUBZISTEN} | - Minimum of subsistence
MINIMUM DEMOGRAFIC - Demographic minimum
MINORITATE - Minority
MINORITATE ETNIC | - Ethnic minority
MINORITATE SOCIAL | - Social minority
MI{CAREA MIGRATORIE A POPULA}IEI - Migratory population movement
MI{CAREA NATURAL | A POPULA}IEI - Natural population movement
MI{CAREA POPULA}IEI - Population movement
MOAR | - Mill
MOBILIER URBAN - Urban endowment
MOBILITATE A MÂINII DE LUCRU - Labour mobility
MOBILITATE PROFESIONAL | - Professional mobility

MOBILITATE REZIDEN}IAL | - Residential mobility
MOBILITATE SOCIAL | - Social mobility
MOBILITATE SOCIO-PROFESIONAL | - Socio-professional mobility
MOBILITATE SPA}IAL | A POPULA}IEI - Spatial mobility of population
MOD DE VIA} | - Way of life
MODEL - Model/Pattern
MODEL CULTURAL - Cultural model
MODEL DE CRE{TERE - Model of growth
MODEL MATEMATIC - Mathematical model
MODEL SECTORIAL - Sectoral model
MODERNIZARE - Modernization
MONARHIE - Monarchy
MONED | UNIC | - Single currency
MONGOLID - Mongoloid
MONOCULTUR | - Monoculture
MONOGAMIE - Monogamy
MONOGRAFIE - Monograph
MONOGRAFIE GEOGRAFIC | - Geographical monograph
MONOINDUSTRIE - Mono-industry
MONOPOL - Monopoly
MORBIDITATE - Morbidity
MORFOLOGIE AGRAR | - Agrarian morphology
MORFOLOGIE URBAN | - Urban morphology
MORTALITATE - Mortality
MORTALITATE DIFEREN}IAL | - Mortality by age-groups
MORTALITATE INFANTIL | - Infantile mortality
MORTALITATE JUVENIL | - Juvenile mortality
MORTALITATE PRENATAL | - Pre-natal mortality
MO{IE (2) - Landed property
MULATRU - Mulatto
MUNC | - Work
MUNCITOR - Worker
MUNICIPIU - Municipium
MUTA}II ALE FUNC}IILOR URBANE - Mutation of urban functions
MUZEU - Museum

N

NA{TERE - Birth
NA{TERE LEGITIM | - Lawful birth
NA{TERE NELEGITIM | - Unlawful birth
NA}IONALISM - Nationalism
NA}IONALITATE - Nationality
NA}IONALIZARE - Nationalization
NA}IUNE - Nation
NATALITATE - Natality
NAV | - Ship/Vessel
NAVETISM - Commutation
NAZISM - Nazism
NECESAR DE AP | - Water demand
NECESAR DE C | LDUR | - Heat demand
NECESAR DE CIRCULA}IE - Traffic demand
NEGRID - Negroid
NEOCAPITALISM - Neo-capitalism
NEOCOLONIALISM - Neo-colonialism
NEOFACTORI DE PRODUC}IE - Production neo-factors
NEOMALTHUSIANISM - Neo-Malthusianism
NEVOIE SOCIAL | - Social demand
NICHEL - Nickel
NIVEL(1) - Floor
NIVEL(2) - Degree/Level
NIVEL DE DEZVOLTARE ECONOMIC | - Economic development level
NIVEL DE INSTRUIRE - Level of instruction
NIVEL DE POLUARE - Pollution level
NIVEL DE SATURA}IE A CIRCULA}IEI - Saturated traffic level
NIVEL DE TRAI - Living standard
NIVEL DE TRAI ECOLOGIC - Ecological living standard
NOCIVITATE - Noxiousness
NOD DE CALE FERAT | - Railway junction
NOD RUTIER - Road junction

NODULI POLIMETALICI - Polymetallic nodes
NOMAD - Nomad
NOMADISM - Nomadic life
NOOCRA}IE - Noocracy
NOOSFER | - Noosphere
NOUA DREAPT | - The New Right
NOUA STÂNG | - The New Left
NUC - Nut-tree
NUCLEU CENTRAL AL ORA{ULUI - City core
NUCLEU ISTORIC - Historical core
NUCLEU NEOINDUSTRIAL - Neo-industrial core
NUCLEU PREURBAN - Pre-urban core
NUM | R ESTIMAT AL POPULA}IEI - Population numerical estimate
NUM | R MEDIU AL COPIILOR PE O C | S | TORIE - Average number of children per married couple
NUM | R MEDIU AL PERSONALULUI MUNCITOR - Average number of workers
NUM | R MEDIU AL POPULA}IEI - Average population number
NUM | R TOTAL AL POPULA}IEI - Total population number
NUME DE LOCURI - Place-names
NUME GEOGRAFIC - Geographical names
NUP}IALITATE - Nuptiality

OBICEI - Custom/Habit
OBIECTIV NUCLEAR - Nuclear plant
OCN | - Saline
OCROTIRE A NATURII - Nature protection
OCROTIRE A S | N | T | }II - Health care/protection
OCUPARE A TERENULUI - Level of construction
OCUPA}IE - Occupation
OCUPA}IE MILITAR | - Military occupation
OFERT | - Offer
OFERT | PUBLIC | - Public offer
OFERT | TURISTIC | POTEN}IAL | - Potential tourist-offer
OGLIND | DE AP | - Water line/plane/table
OICUMEN | - Ecumene
OMOGENITATE SOCIAL | - Social homogeneity
OMOGENIZARE A STRUCTURILOR URBANE - Homogenization of urban structure
OPERA}IUNE URBANISTIC | - Townscape tending operation
OPINIE PUBLIC | - Public opinion
OP}IUNE - Option
ORA{ - Town
ORA{ ADOLESCENT - Adolescent town
ORA{ AGRICOL - Agricultural town
ORA{-BASTION - Bastion town
ORA{ CENTRAL - Central town
ORA{-CIUPERC | - Mushrooming town
ORA{-COMPANIE - Company town
ORA{ CU ARHITECTUR | ARBORESCENT | - Town with arborescent architecture
ORA{ DE PENSIONARI - Town of pensioners
ORA{-DORMITOR - Dormitory town
ORA{E GEMENE - Twin towns
ORA{E MONDIALE - World cities
ORA{ FOARTE MARE - Very large town
ORA{ FOARTE MIC - Very small town
ORA{ FORTIFICAT - Fortified town
ORA{ GENERATOR - Generator town
ORA{-GR | DIN | - Garden town
ORA{ INFANTIL - Infantile town
ORA{ JUVENIL - Juvenile town
ORA{ LINIAR - Linear town
ORA{ MARE - Large city
ORA{ MATUR - Mature town
ORA{ MIC - Small town
ORA{ MIJLOCIU - Medium-large town
ORA{ MILIONAR - Millionaire town
ORA{ MINIER - Mining town
ORA{ MOBIL - Mobile town
ORA{ NOU - New town
ORA{ PARAZIT - Parasitic town
ORA{-PIA} | - Market town
ORA{-POART | - Corridor town
ORA{ POLINUCLEAR - Polynuclear town

ORA{ PORTUAR - City port
ORA{ PREINDUSTRIAL - Pre-industrial town
ORA{ PRIMAR - Primary town
ORA{ RADIAR-CONCENTRIC - Radial-concentric town
ORA{ RECTANGULAR - Rectangular town
ORA{-SANATORIU - Sanatorium town
ORA{-SATELIT - Satellite town
ORA{ SUPRAPUS - Overlayered town
ORA{ TIP CÂMPULUNGURI - „Longfield" town
ORA{ TREC | TOARE - Passageway town
ORA{-TURN - Tower town
ORA{ UNIVERSITAR - University town
OR | DE VÂRF - Peak hour
OREZ - Rice
ORGANIZARE ADMINISTRATIV TERITORIAL | - Territorial-administrative organization
ORGANIZAREA RE}ELEI DE LOCALIT | }I - Settlement network organization
ORGANIZAREA SPA}IULUI - Space organization
ORGANIZAREA SPA}IULUI URBAN - Urban space organization
ORGANIZAREA TERITORIULUI - Territorial organization
ORGANIZAREA ZONEI PERIURBANE - Peri-urban zone organization
ORGANIZA}IA DE COOPERARE {I DEZVOLTARE ECONOMIC | - The Economic Development and Cooperation Organization
ORGANIZA}IA MONDIAL | A COMER}ULUI - The World Trade Organization
ORGANIZA}IA NA}IUNILOR UNITE - The United Nation Organization
ORGANIZA}IA NA}IUNILOR UNITE PENTRU ALIMENTA}IE {I AGRICULTUR | - The UN Alimentation and Agriculture Organization
ORGANIZA}IA TRATATULUI ATLANTICULUI DE NORD - The North Atlantic Treaty Organization
ORGANIZA}IA } | RILOR EXPORTATOARE DE PETROL - The Organization of Petrolium Exporting Countries
ORGANIZA}IE - Organization
ORIENTAREA CL | DIRILOR - Orientation of building
ORTODOXIE - Orthodoxism
ORZ - Barley
OV | Z - Oat(s)

PAIANT | - Trellis work
PAJI{TE - Meadow
PALADIU - Paladium
PALAT - Palace
PALISAD | - Palisade
PANT | - Slope
PAPAIER - Papaya
PARAMETRU - Parameter/Variable
PARAVÂNT - Windbreak
PARC - Park
PARCARE - Parking
PARC BALNEAR - Balneary park
PARC DE VEHICULE - Car park
PARCEL | - Plot
PARC ISTORIC - Historical park
PARC NA}IONAL - National park
PARC PUBLIC - Public park
PARC {TIIN}IFIC - Scientific park
PARCURS - Route/Trajectory
PARLAMENTARISM - Parliamentarism
PARLAMENTUL EUROPEAN - European Parliament
PARTER (1) - Ground floor
PARTID POLITIC - Political party
PASAJ - Passage
PASAJ DE NIVEL - Crossing
PASAJ DENIVELAT - Delevelled crossing
PASAJ DE PIETONI - Pedestrian crossing
PASAJ SUBTERAN DE PIETONI - Pedestrian underground crossing
PATRIE - Homeland
PATRIMONIU CULTURAL - Cultural heritage
PATRIMONIU TURISTIC - Tourist patrimony
PATRIOTISM - Patriotism

PATRON - Boss/Master
P | {UNE - Pasture land
P | DURE - Forest land
P | DURE PARC - Forest park
P | R - Pear tree
PEISAJ - Landscape
PEISAJ AGRICOL EXTENSIV - Extensive agricultural landscape
PEISAJ AGRICOL INTEGRAT - Integrated agricultural landscape
PEISAJ AGRICOL ITINERANT - Itinerant agricultural landscape
PEISAJ AGRICOL PERIURBAN - Peri-urban agricultural landscape
PEISAJ AGRICOL SPECIALIZAT - Specialized agricultural landscape
PENSIUNE TURISTIC | - Tourist boarding-house
PERECHI MALTHUSIENE - Malthusian pairs
PERECHI NEOMALTHUSIENE - Neo-Malthusian pairs
PERIFERIE - Periphery
PERIMETRU - Area/Perimeter
PERIMETRU ADMINISTRATIV - Administrative area
PERIMETRU CONSTRUIBIL - Building area
PERIOAD | DE DUBLARE A NUM | RULUI POPULA}IEI - Population doubling time
PERON - Railway platform
PERSOAN | - Individual/Person
PERSOAN | EXPUS | LA RISC - Risk-prone person
PERSOAN | FIZIC | - Physical person
PERSOAN | JURIDIC | - Juristic person
PERSOAN | REZIDENT | - Resident
PERSOAN | TEMPORAR ABSENT | - Temporarily absent person
PERSOAN | TEMPORAR PREZENT | - Temporarily present person
PERSOANE DESCURAJATE - Discouraged persons
PERSOANE SUBOCUPATE - Under-occupied persons
PERSPECTIV | (1) - Perspective/ Prospective
PERSPECTIV | (2) - Perspective
PETROL - Oil
PETROL LAMPANT - Kerosene
PIA}A COMUN | - The Common Market
PIA}A COMUN | A SUDULUI - The Common Market of the South
PIA}A MUNCII - Labour/job market
PIA}A NEAGR | - Black market
PIA} | (1, 2) - Market
PIA} | (3) - Plaza/Square
PIA} | DEZECHILIBRAT | A MUNCII - Imbalanced labour market
PIA} | EXTERN | - Foreign market
PIA} | FUNCIAR | URBAN | - Urban land market
PIA} | INTERN | - Domestic/home market
PIA} | LOCAL | - Local market
PIA} | MONDIAL | - World market
PIA} | UNIC | - Single market
PIERSIC - Peach tree
PIRAMID | - Pyramid
PIRAMID | PE GRUPE DE VÂRSTE {I SEXE - Age-and-sex group pyramid
PIRAMID | STRUCTURAL | - Structural pyramid
PISCICULTUR | - Pisciculture
PISCIN | - Swimming-pool
PIVOT GEOGRAFIC - Geographical heartland
PLAN AL FLUXURILOR DE CIRCULA-}IE URBAN | - Plan of traffic flows
PLAN CADASTRAL - Cadastral plan
PLAN DE AMENAJARE A TERENULUI - Land management plan
PLAN DE AMENAJARE COMPLEX | A TERITORIULUI - Complex territorial management plan
PLAN DE BAZ | - Basic plan
PLAN DE DEZVOLTARE - Development plan
PLAN DE ECHIPARE - Endowment plan
PLAN DE TRAFIC - Traffic plan
PLAN GENERAL - General plan

PLAN ~N E{ICHIER - Geometrical urban plan
PLANIFICARE ECONOMIC | - Economic planning
PLANIFICARE FAMILIAL | - Family planning
PLANIFICARE REGIONAL | - Regional planning
PLANIFICARE SOCIAL | - Social planning
PLAN OCTOGONAL - Octogonal plan
PLAN RECTANGULAR - Rectangular plan
PLANTA}IE - Plantation
PLANTE DE CULTUR | - Culture plants
PLANUL ORA{ULUI - Town plan
PLATFORM | INDUSTRIAL | - Industrial platform
PLATIN | - Platinum
PLATOU CONTINENTAL - Continental shelf
PLUMB - Lead
PLURALISM - Pluralism
POD - Bridge
PODGORIE - Vineyard
POLARIZARE - Polarisation
POLARIZARE SOCIAL | - Social polarization
POL DE DEZVOLTARE - Development pole
POLICULTUR | - Polyculture
POLI DE CRE{TERE - Growth poles
POLIGAMIE - Polygamy
POLITIC | - Policy/Politics
POLITIC | AGRICOL | - Agricultural policy
POLITIC | COMERCIAL | - Trade policy
POLITIC | DE DEZVOLTARE - Development policy
POLITIC | DEMOGRAFIC | - Demographic policy
POLITIC | DEMOGRAFIC | MALTHUSIAN | - Malthusian demographic policy
POLITIC | DEMOGRAFIC | PASIV | - Passive demographic policy
POLITIC | DEMOGRAFIC | POPULA}IONIST | - Populationist demographic policy
POLITIC | ECONOMIC | - Economic policy
POLITIC | FAMILIAL | - Family policy
POLITIC | INDUSTRIAL | - Industrial policy
POLITIC | REGIONAL | - Regional policy
POLITIC | VALUTAR | - Monetary policy
POLUANT - Pollutant
POLUARE - Pollution
PONDERE - Ratio/Share
PONTON - Pontoon
POPAS TURISTIC - Tourist halt
POPOR - People
POPULA}IE - Population
POPULA}IE ACTIV | - Active population
POPULA}IE ADI}IONAL | - Added population
POPULA}IE CU ACCES LA INSTALA}II {I UTILIT | }I - Population access to installations and utilities
POPULA}IE DE FACTO - De facto population
POPULA}IE DE JURE - De jure population
POPULA}IE DE NOAPTE - Night population
POPULA}IE DEPENDENT | - Dependant population
POPULA}IE DESCHIS | - Open population
POPULA}IE DE STUDIU - Test population
POPULA}IE DE ZI - Day-time population
POPULA}IE ECONOMIC ACTIV | - Economically-active population
POPULA}IE ESTIVAL | - Summer population
POPULA}IE EXURBAN | - Exurban population
POPULA}IE FLOTANT | - Floating population
POPULA}IE IMOBIL | - Imobile population
POPULA}IE INACTIV | - Inactive population
POPULA}IE INACTIV | ECONOMIC - Economically inactive population
POPULA}IE ~NCHIS | - Closed population
POPULA}IE ~N VÂRST | DE MUNC | - Work-age population
POPULA}IE NEOCUPAT | - Unemployed population
POPULA}IE NOMAD | - Nomadic population
POPULA}IE OCUPAT | - Employed population

POPULA}IE OPTIM | - Optimal population
POPULA}IE RURAL | - Rural population
POPULA}IE SEZONIER | - Seasonal population
POPULA}IE STABIL | - Stable population
POPULA}IE STA}IONAR | - Stationary population
POPULA}IE TOTAL | - Total population
POPULA}IE URBAN | - Urban population
POPULA}IE ZILNIC | - Daily population
PORT - Harbour/Port
PORTOCAL - Orange tree
PORTO-FRANCO - Free port / Foreign trade zone
PORUMB - Corn
POSESIUNE - Possession
POTEN}IAL AL POPULA}IEI - Population potential
POTEN}IAL BALNEO-CLIMATERIC - Balneo-climatic potential
POTEN}IAL BIOTIC AL POPULA}IEI - Population's biotic potential
POTEN}IAL ECONOMIC - Economic potential
POTEN}IAL ECONOMIC REAL - Real economic potential
POTEN}IAL ENERGETIC - Energy potential
POTEN}IAL HIDROENERGETIC ECONOMIC AMENAJABIL - Hydropower potential
POTEN}IAL HIDROENERGETIC TEHNIC AMENAJABIL - Technically usable hydropower potential
POTEN}IAL HIDROENERGETIC TEORETIC - Theoretical hydropower potential
POTEN}IAL TURISTIC - Tourist potential
POTEN}IAL TURISTIC ANTROPIC - Man-built tourist potential
POTEN}IAL TURISTIC NATURAL - Natural tourist potential
POTEN}IALUL DE CONSUM AL ORA{ULUI - Urban consumption potential
POZI}IE DE CONTROL - Control position
POZI}IE GEOGRAFIC | - Geographical position
POZI}IE GEOPOLITIC | - Geopolitical position
POZI}IE MAJORITAR | - Majority position
PRAG DE NOCIVITATE - Nocivity threshold
PRAG DE S | R | CIE - Poverty threshold
PREFABRICAT - Pre-fabricated
PREG | TIRE A FOR}EI DE MUNC | - Labour training
PREJUDICIU - Prejudice
PRELUARE - Take-over
PRESIUNEA POPULA}IEI - Population pressure
PRESIUNE DEMOGRAFIC | - Demographic pressure
PREST | RI SERVICII - Services
PRE}UL P | MÂNTULUI - Land price
PRINCIPIUL „{ACALULUI“ - The “jackal” principle
PRIVATIZARE - Privatization
PROBABILITATE - Probability
PROCES ECONOMIC - Economic process
PROCES INFORMA}IONAL - Informational process
PRODUC | TOR - Producer
PRODUCTIVITATE - Productivity
PRODUC}IE - Output/Production
PRODUC}IE ANEX | - Related production
PRODUC}IE AUXILIAR | - Auxiliary production
PRODUC}IE DE BAZ | - Basic production
PRODUC}IE GLOBAL | - Gross production / Output
PRODUC}IE MARF | - Commodity production
PRODUC}IE NET | - Net production
PRODUS - Product
PRODUS DE FOLOSIN} | CURENT | - Items of current use
PRODUS DE FOLOSIN} | ~NDELUNGAT | - Durable item
PRODUS DE FOLOSIN} | PERIODIC | - Item of periodic use

PRODUS DE FOLOSIN}| SEZONIER| - Item of seasonal use
PRODUS DE LARG CONSUM - Consumption product
PRODUSE PETROLIERE - Oil products
PRODUS INTERN BRUT (P.I.B.) - Gross Domestic Product
PRODUS INTERN NET - Net Domestic Product
PRODUS NA}IONAL BRUT (P.N.B.) - Gross National Product
PRODUS NA}IONAL REAL - Real Domestic Product
PROFESIE - Proffesion
PROFIL SOCIAL-ECONOMIC - Social-economic profile
PROGNOZA RESURSELOR - Prognosis of resources
PROGNOZ| - Prognosis
PROGNOZ| ECONOMIC| - Economic prognosis
PROGNOZ| DEMOGRAFIC| - Demographic prognosis
PROGRAM (1, 3) - Program (U.S.) / Programme (U.K.)
PROGRAM (2) - Program
PROGRAM TURISTIC - Tourist programme
PROGRES ECONOMIC - Economic progress
PROIECTARE DEMOGRAFIC| - Demographic projection
PROPAGAND| - Propaganda
PROPOR}IE - Proportion
PROPRIETATE - Property
PROPRIETATE DE STAT - State property
PROPRIETATE INTELECTUAL| - Intellectual property
PROPRIETATE NUD| - Nude property
PROPRIETATE PRIVAT| - Private property
PROPRIETATE PUBLIC| - Public property
PROSPEC}IUNE - Prospecting
PROTECTORAT - Protectorate
PROTEC}IA MEDIULUI - Environmental protection
PROTEC}IE SOCIAL| - Social protection
PROTEC}IONISM - Protectionism
PROTESTANTISM - Protestantism
PROVINCIE - Province
PRUN - Plum tree
PURT| TOR DE ENERGIE - Energy bearer
PUTERE DE STAT - State power
PUTERE INSTALAT| - Installed power
PUTERE MILITAR| - Military power
PUTERE NET| INSTALAT| - Net installed power
PU} - Well

RAFINARE - Refinery
RAFINAREA PETROLULUI - Oil refinery
RAMUR| A ECONOMIEI NA}IONALE - National economic branch
RAMUR| INDUSTRIAL| - Industrial branch
RAPORT DE ARIE LOCUIBIL| - Residential area ratio
RAPORT DE DEPENDEN}| DEMOGRAFIC| - Demographic dependence ratio
RAPORT DE DEPENDEN}| ECONOMIC| - Economic dependence ratio
RAPORT DE ~NLOCUIRE A FOR}EI DE MUNC| - Labour replacement ratio
RAPORT DE MASCULINITATE - Masculinity ratio
RAS| - Race
RASISM - Racism
RATA DE CUPRINDERE ~N ~NV|}|- MÂNT - Rate of education coverage
RATA DEPENDEN}EI DEMOGRAFICE - Demographic dependence rate
RATA FERTILIT|}II MARITALE - Marital fertility rate
RATA INTR|RII ~N ~NV|}|MÂNT - Education enrolment rate
RATA MORTALIT|}II MATERNE - Maternal mortality rate
RAT| - Rate
RAT| A S|R|CIEI - Poverty rate
RAT| A {OMAJULUI - Unemployment rate
RAT| DE ACTIVITATE - Rate of activity

RAT | DE CRE{TERE NATURAL | - Natural growth rate
RAT | DE DIVOR}IALITATE - Divorce rate
RAT | DE DOMINARE - Dominance rate
RAT | DE EMIGRARE - Emigration rate
RAT | DE FERTILITATE GENERAL | - General fertility rate
RAT | DE IMIGRARE - Immigration rate
RAT | DE ~NLOCUIRE A POPULA}IEI ACTIVE - Active population replacement rate
RAT | DE LETALITATE - Lethality rate
RAT | DE MIGRA}IE - Migration rate
RAT | DE MORBIDITATE - Morbidity rate
RAT | DE MORTALITATE - Mortality rate
RAT | DE MORTALITATE INFANTIL | - Infantile mortality rate
RAT | DE MORTINALITATE - Rate of female mortality in childbirth
RAT | DE NATALITATE - Birth rate
RAT | DE NUP}IALITATE - Nuptiality rate
RAT | DE OCUPARE - Labour employment rate
RAT | DE PARTICIPARE - Rate of participation
RAT | DE PARTICIPARE LA FOR}A DE MUNC | - Rate of participation in manpower
RAT | DE PREVALEN} | - Prevalence rate
RAT | DE REPRODUC}IE - Rate of reproduction
RAT | DE SONDAJ - Opinion polling rate
RAT | DE {COLARIZARE - Schooling rate
RAT | SPECIFIC | - Specific rate
RAT | STANDARDIZAT | - Standard rate
RAZ | DE ATRAC}IE - Polarising distance
RAZ | DE DESERVIRE - Services area
RAZ | DE PROTEC}IE - Protection area
R | SPÂNDIRE A POPULA}IEI ~N TERITORIU - Territorial spread of the population
R | ZBOI - War
R | ZBOIUL RECE - The Cold War
REACTOR NUCLEAR - Nuclear reactor
RECALIFICARE - Requalification
RECENS | MÂNT - Census
RECENS | MÂNT AL LOCUIN}ELOR - Housing census
RECENS | MÂNT AL POPULA}IEI - Population census
RECENS | MÂNT GENERAL - General census
RECENS | MÂNT PAR}IAL - Partial census
RECREERE - Recreation
RECRUTARE A FOR}EI DE MUNC | - Labour recruitment
REFORM | AGRAR | - Land reform
REFORM | ECONOMIC | - Economic reform
REFUGIAT - Refugee
REFUGIU TURISTIC - Refuge / Tourist shelter
REGAT - Kingdom
REGENERARE URBAN | - Urban regeneration
REGIM POLITIC - Political regime
REGIONARE - Regionalisation
REGISTRU PERMANENT AL POPULA}IEI - Permanent Population Directory
REGIUNE - Region
REGIUNE ADMINISTRATIV | - Administrative region
REGIUNE ETNOGRAFIC | - Ethnographic region
REGIUNE FUNC}IONAL | - Functional region
REGIUNE GEOSTRATEGIC | - Geostrategic region
REGIUNE INDUSTRIAL | - Industrial region
REGIUNE ~N DECLIN - Declining region
REGIUNE NODAL | - Nodal region
REGIUNE OMOGEN | - Homogeneous region
REGIUNE PLANIFICAT | - Planned region
REGIUNE SUBDEZVOLTAT | - Underdeveloped region
REGIUNE TURISTIC | - Tourist region
REGIUNE URBAN | - Urban region
REGIUNE URBANIZAT | - Urbanised region

REGULARIZARE - Water-course regulation
RE~NTINERIRE DEMOGRAFIC | - Demographic rejuvenation
RELA}II DE PRODUC}IE - Production relations
RELA}II SOCIALE - Social relations
RELA}II URBAN-RURAL - Urban-rural relations
RELIGII ETNICE - Ethnical denominations
RELIGII TRIBALE - Tribal denominations
RELIGII UNIVERSALE - Universal denominations
RENOVARE - Renewal/Renovation
RENOVARE URBAN | - Urban renewal
REPARTI}IE TERITORIAL | A POPULA-}IEI - Territorial distribution of population
REPOPULARE - Repopulation
REPRODUCERE A POPULA}IEI - Population reproduction
REPRODUCERE BRUT | - Gross reproduction
REPRODUCERE NET | - Net reproduction
REPUBLIC | - Republic
RESTAURARE URBAN | - Urban restoration
RESTRUCTURARE A TURISMULUI - Restructuring of tourism
RESTRUCTURARE ECONOMIC | - Economic restructuring
RESURS | - Resource
RESURS | DE ENERGIE - Energy resource
RESURSE BALNEOCLIMATERICE - Balneoclimatic resources
RESURSE DE AP | - Water resources
RESURSE DE MUNC | - Labour resources
RESURSE ECONOMICE - Economic resources
RESURSE MATERIALE - Material resources
RESURSE NATURALE - Natural resources
RESURSE TURISTICE - Tourist resources
RESURSE TURISTICE NATURALE - Natural tourist resources
RE{EDIN} | - Residence
RETAIL - Retail
RE}EA DE A{EZ | RI - Settlement network
RE}EA DE CALE FERAT | - Railway network
RE}EA DE STR | ZI - Street network
RE}EA DE TRANSPORT - Transport network
RE}EA RUTIER | - Road network
RE}ELE EDILITARE - Construction network
REVOLU}IE - Revolution
REVOLU}IE AGRAR | - Agrarian revolution
REVOLU}IE DEMOGRAFIC | - Demographic revolution
REVOLU}IE INDUSTRIAL | - Industrial revolution
REVOLU}IE TEHNICO-{TIIN}IFIC | - Techno-scientific revolution
REVOLU}IE VERDE - Green Revolution
REZERV | DE ENERGIE - Energy reserve
REZERVE ENERGETICE ADI}IONALE - Additional energy reserves
REZERVE ENERGETICE SIGURE - Ascertained energy reserves
REZERVE ENERGETICE SIGUR RECUPERABILE - Ascertained reusable reserves
REZIDUURI - Residues
RISC DEMOGRAFIC - Demographic risk
RISC DE }AR | - Country at risk
RISC GEOECOLOGIC URBAN - Urban geo-ecological risk
RITM DE CRE{TERE A POPULA}IEI - Population growth rate
ROTA}IA CULTURILOR - Crop rotation
RUBIN - Ruby
RURALIZARE - Ruralisation
RURURBAN - Rururban
RURURBANIZARE - Rururbanisation
RUT | - Route

SAFIR - Saphire
SALARIAT - Employee / Wage earner
SALIN | - Saline / Salt mine/pit / Saltworks
SALUBRITATE - Salubrity
SANATORIU - Sanatorium
SANCTUAR - Sanctuary

SARCOFAG - Sarcophagus
SAT - Village
SAT ADUNAT - Clustered village
SAT COMPACT - Compact village
SAT DE VACAN}| - Holiday village
SAT DEV|LMA{ - Joint peasant property village
SAT P|R|SIT - Deserted village
SAT R|SFIRAT - Dispersed village
SAT RISIPIT (~MPR|{TIAT) - Scattered village
SAT TURISTIC - Tourist village
SAT TURISTIC CLIMATERIC {I PEISAGISTIC - Tourist village–bracing climate and fine landscape
SAT TURISTIC DE CREA}IE ARTISTIC|{I ARTIZANAL| - Tourist village for artists and artisans
SAT TURISTIC ETNOGRAFIC-FOLCLORIC - Tourist village–ethnography–folklore
SAT TURISTIC PASTORAL - Pastoral tourist village
SAT TURISTIC PENTRU PRACTICAREA SPORTURILOR - Tourist village–sports facilities
SAT TURISTIC PESC|RESC {I DE INTERES VÂN|TORESC - Tourist village–fishing and hunting
SAT TURISTIC VITI-POMICOL - Tourist village-vineyards and orchards
SATURA}IE URBAN| - Urban saturation
S|R|CIE - Poverty
SCHIMBARE SOCIAL| - Social change
SCRUTIN - Polling
SCURGERE DE INTELIGEN}| - Brain drain
SECAR| - Rye
SECTOR CUATERNAR - Fourth sector
SECTOR DE EXPLOATARE - Work sector
SECTOR PRIMAR - Primary sector
SECTOR PRIVAT - Private sector
SECTOR SECUNDAR - Secondary sector
SECTOR TER}IAR - Tertiary sector
SECURITATE ALIMENTAR| - Food security
SEGREGARE - Segregation
SEGREGARE REZIDEN}IAL| - Residential segregation
SER| - Greenhouse/Hothouse
SERVICII PUBLICE - Public services
SERVICII SOCIALE - Social services
SFECL| DE ZAH|R - Sugar beet
SFER| DE INFLUEN}| - Sphere of influence
SIDERIT - Chalybite
SILVICULTUR| - Forest science
SINDICAT - Union
SINTERIZARE - Sintering
SIONISM - Zionism
SISTEM - System
SISTEMATIZAREA TERITORIULUI - Territorial planning
SISTEMATIZAREA ZONELOR FUNC}IONALE - Functional zone planning
SISTEM DE A{EZ|RI - Settlement system
SISTEM DE CULTUR| - Cropping system
SISTEM DE IRIGA}II - Irrigation system
SISTEM DE TRANSPORT - Transport system
SISTEM DE TRANSPORT ~N COMUN - Public transport system
SISTEM DE VALORI - Value system
SISTEM ECONOMIC - Economic system
SISTEM ENERGETIC - Energy system
SISTEM HIDROTEHNIC - Hydrotechnical system
SISTEM STATAL - State system
SISTEM URBAN - Urban system
SIT - Site
SMOCHIN - Fig-tree
SOCIETATE - Society
SOCIETATE DE CONSUM - Consuption society
SOCIETATE DUAL| (BIPOLARIZAT|) - Bipolar society
SOCIETATE PLURALIST| - Pluralistic society
SOCIETATE TRANSNA}IONAL| - Transnational corporation
SOCIOPOLITIC| - Sociopolitics
SOLD COMERCIAL - Commercial balance

SONDAJ DE OPINIE - (Opinion) Poll
SPA}IU DE LOCUIT - Dwelling space
SPA}IU FAMILIAL - Family environment
SPA}IU GEOGRAFIC - Geographical space
SPA}IU GEOGRAFIC FUNC}IONAL - Functional geographical space
SPA}IU INTER-PERSONAL - Inter-personal space
SPA}IU LIBER - Free space
SPA}IU MARITIM - Maritime space
SPA}IU PERSONAL - Personal space
SPA}IU PORTUAR - Port area
SPA}IU PUBLIC - Public space
SPA}IU SOCIAL - Social space
SPA}IU VERDE - Verdure area
SPA}IU VITAL - Vital Space / “Lebensraum”
SPA}IUL ECONOMIC EUROPEAN - European Economic Space
SPECIFIC NA}IONAL - National specificity
SPERAN} | DE VIA} | - Life expectancy
SPOR MEDIU ANUAL - Average annual increase
SPOR MIGRATORIU - Migratory increase
SPOR NATURAL - Natural increase
STANDARD - Standard
STANDARD AMBIENTAL - Environmental standard
STANDARD DE VIA} | - Living standard
STANDARDIZARE - Standardization
STANIU - Stanium
STAT - State
STAT FEDERAL - Federal state
STATISTIC | - Statistics
STATISTIC | A POPULA}IEI - Vital statistics
STATISTIC | ECONOMIC | - Economic statistics
STATISTIC | SOCIAL | - Social statistics
STAT NA}IONAL - National state
STAT NA}IONAL UNITAR - Unitary national state
STATUT MARITAL - Marital status
STATUT PROFESIONAL - Professional status
STA}IE - Station
STA}IE DE CALE FERAT | - Railway station
STA}IUNE - Resort
STA}IUNE BALNEAR | - Spa-cure resort
STA}IUNE CLIMATERIC | - Health resort
STA}IUNE DE CUR | DE STRUGURI - Grape-cure resort
STA}IUNE DE SPORTURI DE IARN | - Winter sports resort
STA}IUNE DE TURISM MONTAN - Mountain tourist resort
STA}IUNE EXPERIMENTAL | - Experimental station
STA}IUNE MONTAN | - Mountain resort
STA}IUNE OMOLOGAT | - Homologated resort
STA}IUNE PERMANENT | - All-year-round resort
STA}IUNE POMICOL | - Pomicolous station
STA}IUNE SEZONIER | ESTIVAL | - Summer resort
STA}IUNE TURISTIC | - Tourist resort
STA}IUNE TURISTIC | DE LITORAL -
STA}IUNE VITICOL | - Vine growing station
ST | VILAR - Dike/Levee
STERILITATE - Sterility
STERILIZARE - Sterilization
STIL DE VIA} | - Lifestyle
STOC DE POPULA}IE - Population stock
STRAD | - Street
STRATIFICARE SOCIAL | - Social stratification
STR | MUTARE A POPULA}IEI - Dislodged population
STRUCTURA ECONOMIC | A POPULA}IEI - Population's economic structure
STRUCTURA ECONOMIEI NA}IONALE - National economy structure
STRUCTURA POPULA}IEI - Population structure
STRUCTURA POPULA}IEI DUP | SEX - Population's sex structure

STRUCTURA POPULA}IEI DUP | STAREA CIVIL | - Population's civil status structure
STRUCTURA POPULA}IEI PE VÂRSTE {I GRUPE DE VÂRST | - Population structure by age and age-groups
STRUCTURA PROFESIONAL | A POPULA}IEI - Population's professional structure
STRUCTUR | AGRAR | - Agricultural structure
STRUCTUR | DE PRIMIRE TURISTIC | - Tourist reception structure
STRUCTUR | PROFESIONAL | - Professional structure
STRUCTUR | SOCIAL | - Social structure
STRUCTUR | SPA}IAL | - Space structure
STRUCTUR | URBAN | - Urban structure
STUDIU DEMOGRAFIC - Demographic study
SUBOICUMEN | - Sub-ecumene
SUBPOPULA}IE - Subpopulation
SUBPOPULARE - Underpopulated
SUBPRODUC}IE - Under-production
SUBURBANIZARE - Suburbanization
SUBURBIE - Suburbs
SUBUTILIZARE A PIE}EI MUNCII - Underused job market
SUBVEN}IE - Grant/Subsidy
SUBZISTEN} | - Subsistence
SULF - Sulphur
SUPRAFA} | AFERENT | DOT | RILOR - Utilities area
SUPRAFA} | AFERENT | LOCUIN}ELOR - Dwelling area
SUPRAFA} | CONSTRUIBIL | - Construction-suited area
SUPRAFA} | CONSTRUIT | - Built-in area
SUPRAFA} | LOCUIBIL | - Dwelling surface
SUPRAFA} | TOTAL | - Total surface-area
SUPRAFA} | UTIL | - Useful surface area
SUPRAMORTALITATE - Mortality excedent
SUPRAPOPULARE - Overpopulation
SUPRAPOPULA}IE - Population excedent
SUPRAPRODUC}IE - Overproduction
SURS | DE AP | - Water source
SURS | DE ENERGIE - Energy source
SURS | DE INFORMA}IE - Information source
SURS | DE POLUARE - Source of pollution
SURSE ALTERNATIVE DE ENERGIE - Alternative energy sources
SUVERANITATE - Sovereignty

{ANTIER - Construction site
{COAL | - School
{ENAL NAVIGABIL - Ship channel
{IST BITUMINOS - Bituminous shale
{OMAJ - Unemployment
{OMER - Unemployed
{OSEA - Highway
{OVINISM - Chauvinism
{UR | - Barn

TANANT - Tanning agent
TANIN - Tannin
TARIF VAMAL - Customs tariffs
TAX | VAMAL | - Customs duty
TÂRG - Borough/Fair
TEATRU - Theatre
TEHNIC | - Technique
TEHNOLOGIE - Technology
TEHNOPOL - Technopole
TELECOMUNICA}IE - Telecommunication
TELEFERIC - Cable cabin
TELEFONIE - Telephony
TELEPARC - Telepark
TELEPORT - Teleport
TELEVIZIUNE - Television
TEORIA LOCALIZ | RII - Localisation theory
TEORIA LOCALIZ | RII A{EZ | RILOR RURALE - Theory of rural settlement localisation
TEORIA MALTHUSIAN | A POPULA}IEI - Malthusian theory of population
TEORIA NUCLEELOR MULTIPLE - Multiple nuclei theory
TEORIA SECTORIAL | - Sectorial theory
TEORIA ZONELOR CONCENTRICE - Ring zone theory

TEORIE A POPULA}IEI - Population theory
TEREN AGRICOL - Agricultural land
TEREN ARABIL - Arable land
TEREN ECHIPAT - Terrain with constructions
TEREN PUBLIC - Public grounds
TEREN SPORTIV - Sports grounds
TEREN VIRAN - Vacant land
TERITORIALITATE - Territoriality
TERITORIU - Territory
TERITORIU ADMINISTRATIV - Administrative territory
TERITORIU DEPENDENT - Dependent territory
TERITORIU DE STAT - National territory
TERITORIU INTERNA}IONAL - International territory
TERITORIU OCUPAT - Occupied territory
TERITORIU TRIBAL - Tribal territory
TERITORIU VAMAL - Customs area
TERMEN DE RECUPERARE A INVESTI-}IEI - Investment recovery term
TERMINAL - Terminal
TERMOCENTRAL | - Thermal power station
TERMOFICARE - Heating system
TERORISM - Terrorism
TER}IALIZARE - Tertiary sector development
TEZAUR - Thesaurus
TIMP DE C | L | TORIE - Travel time
TIMP LIBER - Leisure
TON | - Ton
TOPAZ - Topaze
TOPONIMIE - Toponymy
TOPOPOLITIC | - Topopolitics
TOTALITARISM - Totalitarianism
TRADI}IE - Tradition
TRAFIC - Traffic
TRAM | STRADAL | - Street network
TRANSFER - Transfer
TRANSPORT - Transport
TRANSPORT COMBINAT - Mixed transport
TRANSPORT INTERNA}IONAL - International transport
TRANSPORT ~N TRANZIT - Transit transport
TRANSPORT MULTIMODAL - Multimodal transport
TRANSPORT NA}IONAL - National transport
TRANSPORT TURISTIC - Tourist transport
TRANSPORT URBAN - Urban transport
TRANSPORTURI - Transports
TRANZIT - Transit
TRANZI}IE DEMOGRAFIC | - Demographic transition
TRASEU - Route
TRESTIE DE ZAH | R - Sugar cane
TRIB - Tribe
TROI} | - Roadside cross
TUNEL - Tunnel
TURB | - Peat coal
TURISM - Tourism
TURISM BALNEOCLIMATERIC - Balneoclimatic tourism
TURISM CINEGETIC - Hunting tourism
TURISM CLIMATERIC, PENTRU ODIHN | {I AGREMENT - Bracing-air recreation and agreement tourism
TURISM CULTURAL - Cultural tourism
TURISM DE SFÂR{IT DE S | PT | MÂN | - Week-end tourism
TURISM DURABIL - Sustainable tourism
TURISM ITINERANT - Itinerant tourism
TURISM MONTAN - Mountain tourism / Mountaineering / Treking
TURISM NAUTIC - Aquatic tourism
TURISM PENTRU ALPINISM - Alpine tourism / Alpinism
TURISM PENTRU SPORTURI DE IARN | - Winter sports tourism
TURISM PISCICOL - Pastime fishing tourism
TURISM RURAL - Rural tourism
TURISM {COLAR - Student tourism
TURIST - Tourist
TURN - Tower

}AR | - Country
} | RAN - Peasant
} | RI DEZVOLTATE CU ECONOMIE DE PIA} | - Market-based developed countries
} | RI EXPORTATOARE DE PETROL - Oil-exporting countries
} | RI ~N CURS DE DEZVOLTARE - Developing countries
} | RI ~N TRANZI}IE ECONOMIC | - Countries in economic transition
} | RI MAI PU}IN DEZVOLTATE - Less-developed countries
} | RI RECENT INDUSTRIALIZATE - Recently-industrialised countries
}INUT - County/District
}I}EI - Crude-oil

UNITARIANISM - Unitarianism
UNITATE ADMINISTRATIV-TERITORIAL | - Territorial administrative unit
UNITATE DE VECIN | TATE - Neighbourhood unit
UNITATE ECONOMIC | - Economic unit
UNITATE ETNIC | - Ethnical community
UNITATE REZIDEN}IAL | - Residential unit
UNITATE STATISTIC | - Statistic unit
UNITATE URBANISTIC | COMPLEX | - Complex urban unit
UNIUNEA EUROPEAN | - The European Union
UNIUNEA EUROPEI OCCIDENTALE - The West European Union
UNIUNE DE STATE - State union
UNIUNE ECONOMIC | - Economic union
UNIUNE ECONOMIC | {I MONETAR | - Economic and monetary union
UNIUNE POLITIC | - Political union
UNIUNE VAMAL | - Customs union
URANIU - Uranium
URBANISM - Urbanism
URBANISTIC | - Urbanistics
URBANIZARE - Urbanification/Urbanization
URBANIZARE EXTENSIV | - Extensive urbanization
URBANIZARE INTENSIV | - Intensive urbanization
UTILIZARE A TERENULUI - Land use
UTILIZARE DURABIL | - Sustainable use
UZIN | - Factory/Plant
UZIN | HIDROELECTRIC | - Water power plant
UZUR | - Obsoleteness / Wear and tear

VALOARE - Value
VALOARE AD | UGAT | - Accretion value
VALOARE A PRODUC}IEI INDUSTRIALE - Value of industrial production
VALOARE A PRODUC}IEI INDUSTRIALE GLOBALE - Gross industrial output value
VALOARE A PRODUC}IEI INDUSTRIALE NETE - Net industrial output value
VALOARE SOCIAL | - Social value
VALORIFICARE - Use
VALORIFICARE SUPERIOAR | - Superior use
VALORI MOBILIARE - Assets
VAM | (1) - Customs
VAM | (2) - Customs house
VAM | (3) - Customs duty
VANILIE - Vanilla
VATRA SATULUI - Village hearth
VATR | - Hearth
VÂRST | - Age
VÂRST | DE REPRODUCERE - Reproduction age
VÂRST | LA INTRAREA ~N VIA}A ACTIV | - Employment age
VÂRST | LA ~NCETAREA ACTIVIT | }II - Retirement age
VÂRST | MEDIE - Average age
VECIN - Neighbour
VECIN | TATE - Neighbourhood
VEHICUL - Vehicle
VENIT NA}IONAL - National income

VENITURI ALE POPULA}IEI - Population's incomes
VIADUCT - Railroad trestle
VIA} | ACTIV | - Active life span
VI{IN - Cherry-tree
VITICULTUR | - Vine growing

XENOCENTRISM - Xenocentrism
XENOFOBIE - Xenophobia

Z | C | MÂNT - Deposit
Z | GAZ - Dike/Levee
ZINC - Zinc
ZONARE - Zoning
ZONARE FUNC}IONAL | - Functional zonation
ZONARE TERITORIAL | - Territorial zonation
ZONARE URBAN | - Urban zonation
ZON | - Zone
ZON | AGRICOL | - Agricultural zone
ZON | ASISTAT | - Assisted area
ZON | CADASTRAL | - Cadastral zone
ZON | CENTRAL | - Central zone
ZON | CONSTRUIT | - Built-in zone
ZON | CONTIGU | - Contiguous zone
ZON | DE AGREMENT - Agreement zone
ZON | DE ART | POPULAR | - Folk-art zone
ZON | DE ATRAC}IE COMERCIAL | - Commercial attraction zone
ZON | DE CIRCULA}IE LIBER | - Free trade zone
ZON | DE CIRCULA}IE {I TRANSPORT - Traffic and transport zone
ZON | DE CONVERSIE INDUSTRIAL | - Industrial conversion area
ZON | DEFAVORIZAT | - Less-favoured zone
ZON | DE INFLUEN} | - Zone of influence
ZON | DE INFLUEN} | A TRANSPORTULUI ~N COMUN - Public transport influence zone
ZON | DE LOCUIT - Residential zone
ZON | DE OCUPA}IE - Zone of occupation
ZON | DE PROTEC}IE - Protection zone
ZON | DE PROTEC}IE SANITAR | - Health protection zone
ZON | DE RECREERE - Recreation zone
ZON | DE TRANZIT - Transit zone
ZON | ECONOMIC | - Economic zone
ZON | ECONOMIC | DE LIBER SCHIMB - Free-trade zone
ZON | ECONOMIC | EXCLUSIV | - Exclusive economic zone
ZON | ETNOGRAFIC | - Ethnographic zone
ZON | FOLCLORIC | - Folkloric zone
ZON | FUNC}IONAL | - Functional zone
ZON | INDUSTRIAL | {I DE DEPOZITE - Zone of industries and warehouses
ZON | LIBER | - Free zone
ZON | LIBER | DE TAXE - Tax-free zone
ZON | MARITIM | - Maritime zone
ZON | MILITAR | - Military zone
ZON | MONETAR | - Monetary zone
ZON | NEUTR | - Neutral zone
ZON | PERIURBAN | - Peri-urban zone
ZON | PORTUAR | - Harbour area
ZON | PREOR | {ENEASC | - Pre-town area
ZON | PROTEJAT | - Protected area
ZON | SUBURBAN | - Suburban zone
ZON | TURISTIC | - Tourist zone
ZON | URBAN | - Urban zone
ZONIFICARE - Zoning
ZOOTEHNIE - Animal breeding

BIBLIOGRAFIE

ANASTASIU N., GRIGORESCU D., MUTIHAC V., POPESCU C., *Dic]ionar de geologie,* Ed. Didactic\ [i Pedagogic\, Bucure[ti, 1998.

AUVERS D., *Economie mondial*\, Ed. Humanitas, Bucure[ti, 1991.

AVRAMESCU A., CARTIANU P., *Energetica mondial*\ *`n perspectiva sfâr[itului de mileniu*, Ed. {tiin]ific\, Bucure[ti, 1985.

BAILLY A., *Les concepts de la geographie humaine*, Masson, Paris, 1991.

BASTIE J., DEZERT B., *L'espace urbain*, Armand Collin, Paris, 1980.

B | DESCU I., DUNGACIU D., *Sociologia [i geopolitica frontierei*, Ed. Floare Albastr\, Bucure[ti, 1995.

BEAUJEAU-GARNIER JACQUELINE, CHABOT G., *Geografie urban*\, Ed. {tiin]ific\, Bucure[ti, 1971.

B-LTEANU GH., *Din istoricul [i via]a plantelor tehnice*, Ed. Tineretului, Bucure[ti, 1973.

BODOCAN V., *Geografie Politic*\, Ed. Presa Universitar\ Clujean\, Cluj-Napoca, 1997.

BRAN FLORINA, MARIN D., SIMON T., *Turismul rural — modelul european*, Ed. Economic\, Bucure[ti, 1997.

BREMOND J., GELEDAN A., *Dic]ionar economic [i social*, Ed. Expert, Bucure[ti, 1995.

BROWN L. (coord.), *Probleme globale ale omenirii*, Ed. Tehnic\, Bucure[ti, 1989-1996.

BROWN L., FLAVIN C., KANE H., *Semne vitale 1996*, Ed. Tehnic\, Bucure[ti, 1997.

BRUNHES J., *Human Geography*, George G. Harrap & Co. Ltd., London, 1952.

CANDOLLE A., *The Origin of Cultivated Plants*, New York, 1904.

CÂNDEA MELINDA, ISB | {OIU C., *Geografia agriculturii. Cultura plantelor pe glob*, Ed. Universit\]ii din Bucure[ti, Bucure[ti, 1999.

CARDA{ M. (coord.), *Mic lexicon ilustrat al no]iunilor de sistematizare*, Ed. Tehnic\, Bucure[ti, 1983.

CARAIANI GH., CAZACU C., *Zonele libere*, Ed. Economic\, Bucure[ti, 1995.

CARTER H., *The Study of Urban Geography*, Edward Arnold Publishers Ltd., London, 1972.

CHISHOLM M., RODGERS B., *Studies in Human Geography*, Heinemann Educational Books, London, 1973.

CHORLEY R.J., HAGGETT P., *Models in Geography*, Methuen & Co. Ltd., London, 1967.

CIANG | N., *Turismul din Carpa]ii Orientali. Studiu de geografie uman*\, Ed. Presa Universitar\ Clujan\, 1998.

CLARKE J.I., *Population Geography*, Pergamon Press, Oxford, 1973.

CLAVAL P., *Elements de geographie economique*, Maison Th. Gemin, Paris, 1976.

COCEAN P., *Geografia turismului,* Ed. Carro, Bucure[ti, 1996.

COCEAN P., *Geografia turismului românesc*, Ed. Focul Viu, Cluj-Napoca, 1997.

COG | LNICEANU AL., COG | LNICEANU D., *Energie. Economie. Ecologie*, Ed. Tehnic\, Bucure[ti, 1998.

CONSTANTIN DANIELA-LUMINI}A, *Economie regional*, Ed. Oscar Print, Bucure[ti, 1998.
CONSTANTINESCU ILEANA, CROCU{ ANGELA, *Dic]ionar economic explicativ român-englez*, Ed. Economic\, Bucure[ti, 1998.
CUCU V., *Geografie [i urbanizare*, Ed. Junimea, Ia[i., 1976.
CUCU V., *Geografie uman\ general\. Geografia popula]iei*, Ed. Via]a Românească\, Târgovi[te, 1997.
CUCU V., *România. Geografie uman\ [i economic*, Ed. Printech, Bucure[ti, 1998.
DELUMEAU I., *Religiile lumii*, Ed. Humanitas, Bucure[ti, 1996.
DERRUAU M., *Geographie humaine*, Ed. Armand Colin, Paris, 1991.
DIACONU I., *Drept interna]ional public*, Casa de editur\ [i pres\ {ansa SRL, Bucure[ti, 1995.
DIMITRESCU FLORICA, *Dic]ionar de cuvinte recente*, Ed. Logos, Bucure[ti, 1997.
DOBRESCU E., *Integrarea economic*, Ed. Academiei Române, Bucure[ti, 1996.
DOBROT| N. (coord.), *Dic]ionar de economie*, Ed. Economic\, Bucure[ti, 1999.
DRAGU GH., *Cartografiere economico-geografic*, Centrul de multiplicare al Universit\]ii din Bucure[ti, 1975.
DR|GU} V., *Dic]ionar enciclopedic de art\ medieval\ românesc*, Ed. {tiin]ific\ [i Enciclopedic\, Bucure[ti, 1976.
DR~MBA O., *Istoria culturii [i civiliza]iei*, vol. I–IV, Ed. {tiin]ific\ [i Enciclopedic\, Bucure[ti, 1985–1994.
ELIADE M., CULIANU I., *Dic]ionar al religiilor*, Ed. Humanitas, Bucure[ti, 1990.
EMANDI E., BUZATU GH., CUCU V. , *Geopolitica*, vol. I, Ed. Glasul Bucovinei, Ia[i, 1994.
ERDELI G., BRAGHIN| C., FR|SINEANU D., *Geografie economic\ mondial*, Ed. Funda]iei România de Mâine, Bucure[ti, 1998.
ERDELI G., IANO{ I., *Mari concentr\ri urbane ale lumii*, Ed. {tiin]ific\ [i Enciclopedic\, Bucure[ti, 1993.
ERDELI G., ISTRATE I., *Poten]ialul turistic al României*, Ed. Universit\]ii din Bucure[ti, 1996.
ERDELI G., ISTRATE I., *Amenaj\ri turistice*, Ed. Universit\]ii din Bucure[ti, 1996.
FIELDING G.J., *Geography as Social Science*, Harper & Row Publishers, New York, 1974.
FILIPOVICI R., BÂGU GH., *Resursele minerale de fier*, Ed. Tehnic\, Bucure[ti, 1996.
FOUCHER M., *Fronts et frontieres: un tour du mond geopolitique*, Paris, 1988.
GAUDIN PH., *Marile religii*, Ed. Orizonturi, Bucure[ti, 1995.
GÂ{TESCU P., *Ecologia a[ez\rilor umane*, Ed. Universit\]ii din Bucure[ti, 1998.
GLASSNER M.I., *Political Geography*, Humbold Ltd., New York, 1992.
GOODAL B., *The Penguin Dictionary of Human Geography*, Penguin Books Ltd., London, 1987.
GRIGG D.B., *An Introduction to Agricultural Geography*, Hutchinson, London, 1984.
HODDER B., LEE R., *Economic Geography*, Methuen, London, 1974.
IANO{ I., *Ora[ele [i organizarea spa]iului geografic*, Ed. Academiei, Bucure[ti, 1987.
IANO{ I., T|LÂNG| CR., *Ora[ul [i sistemul urban românesc `n condi]iile economiei de pia]*, Institutul de Geografie, Bucure[ti, 1994.
JOHNSTON R.J., *Urban Residential Patterns*, The Anchor Press Ltd., Tiptree, Essex, 1974.
LABORDE P., *Les espaces urbains dans le monde*, Ed. Nathan, Paris, 1989.
LEARMONTH A., *Approaches to Political Geography*, The Open University Press, London, 1973.
LUPAN E., *Dic]ionar de protec]ia mediului*, Ed. Lumina Lex, Bucure[ti, 1997.
MACKINDER H.J., *The Geographical Pivot of History*, Geographical Journal, nr. 23/1904, London, 1904.
MARCU M., *Noul dic]ionar de neologisme*, Ed. Academiei Române, Bucure[ti, 1997.

MARIN I., NEDELCU AL., *Geografie mondial*, Ed. Prahova S.A., Ploie[ti, 1995.
MATEI H., NEGU} S., NICOLAE I., *Statele lumii. Mic\ enciclopedie*, Ed. Rombay, Bucure[ti, 1993.
MCBRIDE P.J., *Human Geography*, Blackie & Son Ltd., Glasgow, 1980.
MEHEDIN}I S., *Fruntaria României spre R\s\rit*, Revista Funda]iei Regale, an VIII, nr. 8–9/1941, Bucure[ti.
MITRACHE {T., MANOLE V., STOIAN M., BRAN FLORINA, ISTRATE I., *Agroturism [i turism rural*, Ed. Fax Press, Bucure[ti, 1996.
MORRILL R., *The Spatial Organization of Society*, Duxbury Press, Wadsworth Publishing Co. Inc., Belmont, California, 1970.
MUIR R., *Modern Political Geography*, Halsted Press, New York, 1975.
NEGU} S., *Modelarea matematic\ `n geografia uman*, Ed. {tiin]ific\, Bucure[ti, 1997.
NICOLAE V., CONSTANTIN DANIELA-LUMINI}A, *Bazele economiei regionale [i urbane*, Ed. Oscar Print, Bucure[ti, 1998.
NISTOREANU P., *Turismul rural. O afacere mic\ cu perspective mari*, Ed. Didactic\ [i Pedagogic\, Bucure[ti, 1999.
POUNDS N., *Political Geography*, Mc Graw-Hill Book Co., New York, 1963.
PRESSAT R., *Analiza demografic*, Ed. {tiin]ific\, Bucure[ti, 1974.
ROBSON B.T., *Urban Growth: An Approach*, Methuen & Co. Ltd., London, 1973.
ROJANSCHI V., BRAN FLORINA, DIACONU GHEORGHI}A, *Protec]ia [i ingineria mediului*, Ed. Economic\, Bucure[ti, 1997.
RO[U AL., UNGUREANU IRINA, *Geografia mediului `nconjur\tor*, Ed. Didactic\ [i Pedagogic\, Bucure[ti, 1977.
SCHNORE L.F., FAGIN H., *Urban Research and Policy Planning*, Sage Publications Inc., Beverly Hills, California, 1967.
SEI[ANU R., *Principiul na]ionalit\]ilor*, Ed. Albatros, Bucure[ti, 1996.
SIMION T., *Geopolitica `n pragul mileniului III*, Ed. Roza Vânturilor, Bucure[ti, 1998.
SNAK O., Economia [i organizarea turismului, Ed. Sport-Turism, Bucure[ti, 1976.
T|MA[S., *Geopolitica — o abordare prospectiv*, Ed. Noua Alternativ\, Bucure[ti, 1995.
TREBICI V., *Mic\ enciclopedie de demografie*, Ed. {tiin]ific\ [i Enciclopedic\, Bucure[ti, 1975.
TREBICI V., *Demografia*, Ed. {tiin]ific\, Bucure[ti, 1979.
TREBICI V., *Popula]ia Terrei*, Ed. {tiin]ific\, Bucure[ti, 1991.
TREBICI V., GHINOIU I., *Demografie [i etnografie*, Ed. {tiin]ific\ [i Enciclopedic\, Bucure[ti, 1986.
}ARC| M., *Demografie*, Ed. Economic\, Bucure[ti, 1997.
UNGUREANU AL., *Ora[ele din Moldova*, Ed. Academiei, Bucure[ti, 1980.
V|DINEANU A., *Dezvoltarea durabil*, vol. I, Ed. Universit\]ii din Bucure[ti, 1998.
VELCEA I., UNGUREANU AL., *Geografia economic\ a lumii contemporane*, Casa de editur\ [i pres\ {ansa SRL, Bucure[ti, 1993.
VERT C., *Analiza geodemografic\ — manual practic*, Ed. Mirton, Timi[oara, 1995.
WALTER H., *Vegeta]ia p\mântului*, Ed. {tiin]ific\, Bucure[ti, 1978.
ZAMFIR C., VL|SCEANU L. (coord.), *Dic]ionar de sociologie*, Ed. Babel, Bucure[ti, 1998.
* * *, *Sociologia militans — sociologie geografic*, vol. V, Ed. {tiin]ific\, Bucure[ti, 1972.
* * *, *Geografia de la A la Z*, Ed. {tiin]ific\ [i Enciclopedic\, Bucure[ti, 1986.
* * *, *Conjunctura economiei mondiale*, Institutul de Economie Mondial\, Bucure[ti, 1990–1997.
* * *, *Dic]ionar enciclopedic*, vol. I, A–C., Ed. Enciclopedic\, Bucure[ti, 1993.
* * *, *Dic]ionar enciclopedic*, vol. II, D–G., Ed. Enciclopedic\, Bucure[ti, 1996.

* * *, *Dic]ionarul explicativ al limbii române*, Ed. Univers Enciclopedic, 1996.
* * *, *Raportul na]ional al dezvolt\rii umane — România 1998*, Ed. Expert, Bucure[ti, 1998.
* * *, *Human Development Report*, U.N.D.P., New York, 1998.
* * *, *Dic]ionar enciclopedic*, vol. III, H–K., Ed. Enciclopedic\, Bucure[ti, 1999.

Format: 16 / 61 × 86
Nr. de coli: 24,5
Ap\rut: iulie 1999
Tiparul: UNIVERSUL S.A.